



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΖΑΦΕΙΡΙΟΣ ΡΩΣΣΙΔΗΣ

Θέμα:

Η Δημόσια Διπλωματία ως όχημα προώθησης της Οικονομικής Διπλωματίας – Οι περιπτώσεις της U.S.I.A. και της Κίνας

Επιβλέπων καθηγητής: Κυριαζής Νικόλαος

Βόλος 2023

Creative Commons (π.χ. CC BY-NC-ND)

Η Δημόσια Διπλωματία ως όχημα προώθησης της Οικονομικής Διπλωματίας – Οι περιπτώσεις της U.S.I.A. και της Κίνας

Περίληψη

Η προτεινόμενη διατριβή φιλοδοξεί να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσον αλλά και με ποιόν τρόπο η Δημόσια Διπλωματία μπορεί να αποτελέσει το κατάλληλο εργαλείο εξωστρέφειας και επιρροής, ώστε η Οικονομική Διπλωματία να αποφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, με οικονομία χρόνου, με μικρότερο κόστος, με βέλτιστη απόδοση και σε μακρά διάρκεια.

Μελετώντας τις περιπτώσεις των Η.Π.Α. και της Κίνας και τις επιδόσεις τους στη συνέργεια των δύο αυτών μορφών διπλωματίας, θα επιδιώξουμε να καταλήξουμε σε συμπεράσματα που θα χρησιμοποιηθούν ως εφαλτήριο για την σχεδίαση στρατηγικών και τακτικών, κατάλληλων για την εξωτερική πολιτική μιας χώρας με τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες της Ελλάδας.

Πέραν, λοιπόν, της αμιγούς ακαδημαϊκής επιδίωξης, η παρούσα διατριβή φιλοδοξεί να προσφέρει στο Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών μίαν εργαλειοθήκη, που θα το βοηθήσει να διαμορφώσει νοοτροπίες και πρακτικές με μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οφέλη και, σε κάθε περίπτωση, να συμβάλει στην όσο το δυνατόν ανώδυνη προσαρμογή του στις προκλήσεις του παρόντος αλλά και του μέλλοντος.

Για τις ανάγκες της έρευνας προσεγγίσαμε τόσο την Δημόσια, όσο και την Οικονομική Διπλωματία υπό το πρίσμα της θεωρίας του Στρατηγικού Ρεαλισμού.

Σε ό,τι δε, αφορά τις αμιγώς οικονομικές διαστάσεις της έρευνας, ανατρέξαμε στην Θεωρία της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας, για να ερμηνεύσουμε τον ρόλο των σύγχρονων κρατών στο πλαίσιο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης.

Public Diplomacy as a Means for Promoting Economic Diplomacy – The Cases of the U.S.I.A. and China

Abstract

The proposed thesis aspires to answer the question to whether and in what way Public Diplomacy can be the appropriate tool of extroversion and influence, so that Economic Diplomacy yields the desired results, while saving time, lowering cost and providing the optimal performance long-term.

By studying the cases of the United States of America and the People's Republic of China and their performance in combining the two types of diplomacy, we will seek to reach conclusions which will act as a springboard to design strategies and tactics, suitable for the foreign policy of a country with the characteristics and peculiarities of Greece.

Therefore, beyond the pure academic pursuit, this thesis aspires to provide to the Hellenic Ministry of Foreign Affairs a toolbox, which will aid it in shaping mindsets and practices with medium and long-term benefits and, in any case contribute to the smoothest possible adaptation to present and future challenges.

For the purposes of this research, we approached both Public and Economic Diplomacy in the light of the theory of Strategic Realism.

As far as the purely economic dimensions of the research are concerned, we referred to the Theory of International Political Economy, to interpret the role of modern states in the context of economic globalization.

Keywords: Foreign Policy, Public Diplomacy, Economic Diplomacy, USA, People's Republic of China, extroversion, influence, foreign direct investment, foreign trade, economic psychology, imports, exports.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	2
Abstract.....	3
Περιεχόμενα.....	4
Κατάλογος Εικόνων.....	8
Εισαγωγή.....	12
Κύρια Ερευνητικά Ερωτήματα-Συνεισφορά στην Επιστήμη.....	12
Κύρια Ερευνητική Προσέγγιση-Μέθοδος.....	13
Η Ισχύς στις Διεθνείς Σχέσεις.....	15
Διεθνής Πολιτική Οικονομία.....	16
Ορισμός Διπλωματίας.....	18
Κεφάλαιο 1: Οικονομική Διπλωματία.....	19
1.1 Κατηγορίες Οικονομικής Διπλωματίας.....	23
1.1.1 Η Εμπορική και Χρηματοπιστωτική Διπλωματία.....	23
1.1.2 Η Επιχειρηματική Διπλωματία.....	29
1.2 Τα Μέσα Άσκησης Οικονομικής Διπλωματίας.....	31
1.2.1 Οικονομικές Κυρώσεις.....	32
1.2.2 Παροχή Οικονομικής Βοήθειας.....	33
1.2.3 Χρηματοδοτικά Μέσα.....	34
Κεφάλαιο 2: Ήπια Ισχύς-Δημόσια Διπλωματία.....	36
2.1 Ιστορική Αναδρομή.....	37
2.2 Ρεαλισμός, Ήπια Ισχύς, Δημόσια Διπλωματία.....	39
2.3 Έννοια της Ισχύος-Σκληρή και Ήπια Ισχύς.....	41
2.4 Πηγές Ισχύος τον 21 ^ο Αιώνα.....	44
2.5 Η Έννοια της Ισχύος στην Εποχή της Παγκόσμιας Πληροφόρησης-Ήπια Ισχύς και Στρατηγικές Πολιτικής.....	46
2.6 Η Δημόσια Διπλωματία ως Εργαλείο Άσκησης Ήπιας Ισχύος στις Διεθνείς Σχέσεις.....	50
2.6.1 Η σημασία της δημοφιλίας (φήμης) στη διαμόρφωση ισχυρής εικόνας-Η περίπτωση της πανδημίας COVID-19.....	55
2.7 Η Νέα Δημόσια Διπλωματία.....	59
Κεφάλαιο 3: Κοινωνική Ψυχολογία-Κοινωνική Επιρροή.....	64
Κεφάλαιο 4: Ανθρώπινες Ανάγκες & Επιρροή.....	66
4.1 Παρακίνηση & Επιρροή επί τη βάσει του Μοντέλου Maslow.....	72
Κεφάλαιο 5: Οικονομική Ψυχολογία.....	74

Κεφάλαιο 6: Συνέργεια μεταξύ Οικονομικής & Δημόσιας Διπλωματίας.....	86
6.1 Η United States Information Agency (U.S.I.A.).....	87
6.2 Οι Πρόγονοι.....	88
6.2.1 Εκδημοκρατισμός Ιαπωνίας.....	101
6.3 Ο Ψυχρός Πόλεμος-Η Μετάβαση στη Δημόσια Διπλωματία.....	103
6.4 Η Προώθηση του Αμερικανικού Εμπορίου στο Εξωτερικό.....	107
6.5 Προγράμματα Πολιτιστικών & Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών.....	132
6.6 Λειτουργία των Γραφείων USIS στο Εξωτερικό.....	147
Κεφάλαιο 7: Το Σχέδιο Μάρσαλ.....	148
7.1 Η Σοβιετική Αντίδραση.....	154
7.2 Οι Τέσσερις Προσεγγίσεις του Σχεδίου Μάρσαλ.....	155
7.2.1 Το Σχέδιο Μάρσαλ ως Θεμελιώδες Συστατικό της Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής.....	155
7.2.2 Το Σχέδιο Μάρσαλ ως Περιττή Αμερικανική Παρέμβαση.....	156
7.2.3 Το Σχέδιο Μάρσαλ ως Συνισταμένη Μεμονωμένων Περιπτώσεων Χωρών.....	157
7.3 Η Άλλη Διάσταση του Σχεδίου Μάρσαλ.....	158
7.4 Η Δημόσια Διπλωματία στην Υπηρεσία του Σχεδίου Μάρσαλ.....	168
Κεφάλαιο 8: Οικονομική και Επικοινωνιακή Ανάλυση των Σχεδιασμών και Δράσεων του Σχεδίου Μάρσαλ. Το Έργο του Economic Administration Cooperation (ECA).....	178
8.1 Οι Εργατικές Ενώσεις.....	194
8.2 Στελέχωση και Φιλοσοφία Δράσης του ECA.....	195
8.3 Αντιδράσεις στην Εκστρατεία Δημόσιας Διπλωματίας του Σχεδίου Μάρσαλ.....	200
8.4 Συμπέρασμα.....	204
Κεφάλαιο 9: Η Οικονομία στη Στρατηγική Σκέψη της Κίνας.....	205
9.1 Η Επανάσταση STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics).....	205
9.2 Το Νέο Ισοζύγιο Ισχύος.....	209
9.3 Η Πολιτισμική (και άρα Πολιτική) Ιδιαιτερότητα της Κίνας.....	214
9.4 Η Κινέζικη Κοσμοθεώρηση.....	216
Κεφάλαιο 10: Η Χρησιμότητα της Εφαρμοσμένης Ιστορίας.....	222
Κεφάλαιο 11: Η Δημόσια Διπλωματία της Κίνας.....	224
11.1 Οι Θεμελιώδεις Βάσεις της Κινεζικής Ήπιας Ισχύος.....	226
11.2 Οι Πέντε Συνιστώσες των Δράσεων της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας.....	227
11.2.1 Στρατηγικές μονής κατεύθυνσης.....	227
11.2.2 Στρατηγικές διπλής κατεύθυνσης.....	228
11.3 Ινστιτούτα Κομφούκιος: Προβολή Πολιτιστικών Αξιών.....	229
11.4 Ο Ρόλος των Κινεζικών Δεξαμενών Σκέψης στη Δημόσια Διπλωματία της Χώρας....	231

11.5 Μέσα Ενημέρωσης και Δημόσια Διπλωματία: Διαδίδοντας το Μήνυμα.....	237
11.6 Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών.....	239
11.7 Η Οικονομική Διπλωματία στην Υπηρεσία της Δημόσιας Διπλωματίας (και το αντίστροφο).....	240
11.7.1 Παγκόσμια Διασύνδεση και Ενοποίηση: BRI.....	241
11.7.2 Αναπτυξιακή Βοήθεια και Προγράμματα Στήριξης.....	244
11.8 Μεθοδολογία της Στρατηγικής Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας.....	245
11.9 Συμπέρασμα.....	249
Κεφάλαιο 12: Συμπέρασμα-Προτάσεις.....	254
Κεφάλαιο 13: Το Αποτύπωμα του Σχεδίου Μάρσαλ στο Παγκόσμιο Γίγνεσθαι, στην Ελλάδα και η Συμβολή της Δημόσιας Διπλωματίας.....	255
13.1 Η Περίπτωση του Belt and Road Initiative.....	261
13.2 Προτάσεις προς Αξιοποίηση στην Ελλάδα.....	264
13.3 Η Ελληνική Δημόσια Διπλωματία.....	265
13.4 Μέλλον Δ.Δ. για την Ελλάδα.....	266
13.5 Θεσμικές Παρεμβάσεις-Προτάσεις για τη Δημόσια Διπλωματία.....	267
13.6 Προτάσεις για την Οικονομική Διπλωματία.....	270
13.7 Παράρτημα.....	271
Βιβλιογραφία.....	272
Ελληνόγλωσση.....	272
Ξενόγλωσση.....	275
ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ.....	343
Ευχαριστίες.....	344

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Ιεράρχηση αναγκών κατά Maslow σε πέντε επίπεδα.....	82
Πίνακας 2: Πυραμίδα αναγκών Maslow, Ανάγκες έλλειψης και ανάγκες ανάπτυξης.....	84
Πίνακας 3: Ιεράρχηση αναγκών κατά Maslow, οκτώ επιπέδων.....	86
Πίνακας 4: Προέλευση των κονδυλίων της ECA για την οικονομική ανοικοδόμηση της Ευρώπης (σε εκατομμύρια δολλάρια).....	173
Πίνακας 5: Η κατανομή κονδυλίων κατ' έτος και κατά χώρα του Σχεδίου Μάρσαλ.....	175
Πίνακας 6: Επί τοις εκατό κατανομή των κονδυλίων του Σχ. Μάρσαλ ανά χώρα.....	175
Πίνακας 7: Δαπάνες κατ' εκτίμηση στο πλαίσιο του Σχεδίου Μάρσαλ (ERP), σε εκατομμύρια δολλάρια (2018).....	178
Πίνακας 8: Διάγραμμα αύξησης της Ευρωπαϊκής παραγωγής 1938-1951.....	179
Πίνακας 9: Annual Development Report of Confucian Institute.....	269
Πίνακας 10: Map showing Enthusiasm for China across the world Source: Spring 2018 Global Attitudes Survey.....	280
Πίνακας 11: Map showing China's One Belt, One Road Initiative (source: Bloomberg).....	282
Πίνακας 12: Bar chart showing China's Official Assistance Flow (source: AidData, 2017), Legend: ODA= Official Assistance Flow & OOF=Other Official Flows.....	284
Πίνακας 13: Τα 28 σπουδαιότερα λιμάνια στην Αφρική (από τα 74 συνολικά) στα οποία έχει επενδύσει η Κίνα. Πηγή: Silk Road Briefing.....	290

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Στρατηγός William "wild Bill" Donovan, ιδρυτής της OSS.....	110
Εικόνα 2: Nelson A. Rockefeller.....	111
Εικόνα 3: Διεθνής Έκθεση Βιβλίου, Μπουένος Άιρες, δεκαετία 1970.....	112
Εικόνα 4: Χορήγηση βοήθειας σε Βολιβιανούς αγρότες.....	112
Εικόνα 5: Το στούντιο της Φωνής της Αμερικής, Voice of America, στην Ουάσιγκτον, στην διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.....	113
Εικόνα 6: Ο John Wayne στην ταινία Sands of Iwo Jima.....	115
Εικόνα 7: Ο Clark Gable στην ταινία Combat America.....	116
Εικόνα 8: Ο Humphrey Bogart και ο συνεργάτης των Ναζί, αστυνομικός Claude Rains στην ταινία Casablanca.....	117
Εικόνα 9: Ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών, Henry M. Morgentau.....	118
Εικόνα 10: Αμερικανικό στρατόπεδο αιχμαλώτων.....	119
Εικόνα 11: Ο λοχίας και μετέπειτα υπουργός Εξωτερικών, Henry Kissinger.....	120
Εικόνα 12: Amerika Hauser (America Houses).....	121
Εικόνα 13: Ο Willy Brandt, δήμαρχος του Βερολίνου και Καγκελάριος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.....	122
Εικόνα 14: Ο στρατηγός Douglas A. Mac Arthur.....	123
Εικόνα 15: Ιάπωνες αθλητές που αγωνίζονται σε ομάδες του MLB (Major League Baseball).....	124
Εικόνα 16: Ο Τζ. Φ. Κένναν που διατύπωσε τη στρατηγική λογική της ανάσχεσης.....	125
Εικόνα 17: Vittorio de Sica.....	126
Εικόνα 18: Roberto Rossellini.....	126
Εικόνα 19: Ο Πρόεδρος Dwight D. Eisenhower.....	128
Εικόνα 20: Το περιοδικό Ameryka , που κυκλοφορούσε στην ΕΣΣΔ κατά τη διάρκεια του πολέμου και είχε απαγορευθεί από το Κρεμλίνο το 1945.....	129
Εικόνα 21: Το περιοδικό Soviet Life έμενε απούλητο στα σημεία διάθεσής του στις Η.Π.Α.....	130
Εικόνα 22: Το σοβιετικό αυτοκίνητο Pobeda.....	131
Εικόνα 23: Το τηλεσκόπιο στο όρος Palomar.....	131
Εικόνα 24: American National Exhibition, που διοργανώθηκε τον Ιούλιο 1959 στη Μόσχα.....	132
Εικόνα 25: Αμερικάνικη κουζίνα στην American National Exhibition.....	133
Εικόνα 26: Αμερικανικές τηλεοράσεις στην American National Exhibition.....	133
Εικόνα 27: Ο Νικίτα Χρουστσόφ απολαμβάνει Pepsi Cola υπό το βλέμμα του Ρίτσαρντ Νίξον.....	134
Εικόνα 28: Ο Νικίτα Χρούτσοφ, πρωθυπουργός της ΕΣΣΔ.....	135
Εικόνα 29: Ο Ρίτσαρντ Νίξον, αντιπρόεδρος και μετέπειτα πρόεδρος των ΗΠΑ.....	135
Εικόνα 30: Η διαφωνία Χρουστσόφ και Νίξον στην American National Exhibition.....	136
Εικόνα 31: "The Kitchen Debate" στο εξώφυλλο των New York Times.....	136
Εικόνα 32: Ο δορυφόρος Sputnik 1 το 1957.....	137
Εικόνα 33: Εξώφυλλο της εφημερίδας Daily News για την εκτόξευση του Sputnik.....	138

Εικόνα 34: Εξώφυλλο της εφημερίδας The New York Times για την εκτόξευση του Sputnik	138
Εικόνα 35: Ο πρόεδρος Eisenhower με τον πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή κατά την επίσκεψη του στην Αθήνα.....	140
Εικόνα 36: Ο Edward R. Murrow.....	141
Εικόνα 37: Ο Edward R. Murrow με τον πρόεδρο Kennedy.....	142
Εικόνα 38: Προεδρική σύσκεψη κατά την Κρίση της Κούβας.....	143
Εικόνα 39: Αεροφωτογραφίες των σοβιετικών πυρηνικών που βρίσκονταν στην Κούβα....	144
Εικόνα 40: Ο εκπρόσωπος των Η.Π.Α. στα Ηνωμένα Έθνη, Adlai Stevenson, παρουσιάζει στο Συμβούλιο Ασφαλείας της αποδεσμευμένες αεροφωτογραφίες.....	145
Εικόνα 41: Άρθρο εφημερίδας για την αντιπαράθεση μεταξύ των Adlai Stevenson και Valerian Zorin στο Συμβούλιο Ασφαλείας.....	146
Εικόνα 42: Εξώφυλλο της New York Mirror για τη λήξη της Κρίσης της Κούβας.....	146
Εικόνα 43: Εξώφυλλο της Boston Herald για τη λήξη της Κρίσης της Κούβας.....	147
Εικόνα 44: Φωτογραφία από το μυστικό ταξίδι του Henry Kissinger στην Κίνα.....	148
Εικόνα 45: Ο Richard Nixon με τον Mao Zedong.....	149
Εικόνα 46: Ο Yuri Gagarin.....	150
Εικόνα 47: Εξώφυλλο της The Huntsville Times για την επιτυχία του Gagarin.....	150
Εικόνα 48: Η προσελήνωση τον Ιούλιο του 1969.....	151
Εικόνα 49: Εξώφυλλο της Pittsburgh Post-Gazette για την προσελήνωση.....	152
Εικόνα 50: Ο συγγραφέας John Dos Passos.....	153
Εικόνα 51: Ο Αμερικανός γεροισιαστής, J. William Fulbright.....	154
Εικόνα 52: Ο πρώην Γ.Γ. των Η.Ε. Boutros Boutros-Ghali.....	155
Εικόνα 53: Ο συγγραφέας Umberto Eco.....	156
Εικόνα 54: Ο Σουηδός πρώην πρωθυπουργός Ingvar Carlsson.....	156
Εικόνα 55: Η Αμερικανίδα ποιήτρια Maya Angelou.....	157
Εικόνα 56: Ο Αμερικανός ηθοποιός Stacy Keach.....	157
Εικόνα 57: Ο Hamid Karzai.....	158
Εικόνα 58: Ο Tony Blair.....	159
Εικόνα 59: Η Margaret Thatcher.....	160
Εικόνα 60: Ο Anwar Sadat.....	161
Εικόνα 61: Η Indira Ghandi.....	161
Εικόνα 62: Η Ελληνίδα δημοσιογράφος Ελένη Βλάχου.....	162
Εικόνα 63: Η Φιλαρμονική της Νέας Υόρκης.....	163
Εικόνα 64: Το Dave Brubeck jazz quartet.....	164
Εικόνα 65: Ο Duke Ellington.....	164
Εικόνα 66: Ο Dizzy Gillespie.....	165
Εικόνα 67: Ο Muddy Waters.....	165
Εικόνα 68: Ο Louis Armstrong.....	166
Εικόνα 69: Ο John Steinbeck.....	166
Εικόνα 70: Ο Tennessee Williams.....	167
Εικόνα 71: Ο Πρόεδρος Τρούμαν υπογράφει τη νομοθετική πράξη για το Σχέδιο Μάρσαλ (Foreign Assistance Act), 1948.....	172
Εικόνα 72: Το «Τραίνο της Ευρώπης» εισέρχεται στην Αυστρία από την Ιταλία, 8.7.1952.	182

Εικόνα 73: Οι πολυάσχολες νοικοκυρές μπορούν πλέον να είναι και κομψές, αφού τα απαραίτητα καλλυντικά είναι πλέον διαθέσιμα. Μέσω του Σχ. Μάρσαλ, η βιομηχανία καλλυντικών είχε εφοδιασθεί με τις απαραίτητες πρώτες ύλες.....	185
Εικόνα 74: Ποιοτικά τσιγάρα είναι πλέον διαθέσιμα, χάρις στα φορτία καπνών που έφθασαν στην Ευρώπη με το Σχ. Μάρσαλ (6500 τόνοι, αξίας 5 εκατομμυρίων δολλαρίων).....	186
Εικόνα 75: Όχι πια πονοκέφαλοι για τις νοικοκυρές. Σε όλην την διάρκεια του Σχ. Μάρσαλ, οι Η.Π.Α. οι Η.Π.Α. διέθεσαν φάρμακα, φαρμακευτικό υλικό και πρώτες ύλες, αξίας 6 εκατομμυρίων δολλαρίων στην ευρωπαϊκή φαρμακοβιομηχανία.....	187
Εικόνα 76: Μια τεράστια μηχανή MESTA κατασκευής ελασμάτων, εισήχθη από την Πενσυλβάνια στο United Iron and Steel Plant στο Λιντς της Αυστρίας, χάρις στο Σχ. Μάρσαλ, 1951.....	188
Εικόνα 77: Ραδιοφωνική εκπομπή του προγράμματος “This is Europe”. Επρόκειτο για μια σειρά 13 ημίωνων εκπομπών του τομέα Δημόσιας Διπλωματίας του ECA (ECA/OSR) σε συνεργασία με την Tele-Radio-Cine στο Παρίσι, στις οποίες παρουσιάζονταν κάποιες από τις περιπτώσεις.....	190
Εικόνα 78: Το Samuel Gridley Howe σε λιμάνι ελληνικού νησιού.....	193
Εικόνα 79: Σάκοι επεξεργασμένου ρυζιού για την Ελλάδα από την Ινδιάννα, Η.Π.Α., μέσω του Σχ. Μάρσαλ.....	194
Εικόνα 80: Έλληνας ιερέας ευλογεί φορτίο του Σχ. Μάρσαλ που καταφθάνει στην Ελλάδα, 1950.....	195
Εικόνα 81: Ο ηθοποιός Kirk Douglas μοιράζει σχολικά είδη σε Ελληνόπουλα, 1949.....	196
Εικόνα 82: Ο επικεφαλής της ECA στην Αυστρία, Clyde J. King, παρακολουθεί παραδοσιακό χορό των ξυλοκόπων στο Kitzbuehel της Αυστρίας.....	198
Εικόνα 83: Ελληνόπουλο τρώει ψωμί ζυμωμένο με αλεύρι από το Μισούρι των Η.Π.Α. που έφθασε στην Ελλάδα με το Σχ. Μάρσαλ.....	211
Εικόνα 84: Η επιδιόρθωση της Διώρυγας της Κορίνθου, μετά την καταστροφή της από τους Γερμανούς, έγινε κατορθωτή με κονδύλια του Σχ. Μάρσαλ.....	212
Εικόνα 85: Φόρτωση βωξίτη για παραγωγή αλουμινίου, Ελλάδα, 1948.....	213
Εικόνα 86: Ελληνόπουλα τρώνε μακαρόνια από την επισιτιστική βοήθεια του Σχ. Μάρσαλ.....	218
Εικόνα 87: Ημίονοι από τις Η.Π.Α. εκφορτώνονται στον Πειραιά από πλοίο Liberty.....	219
Εικόνα 88: Η βιομηχανία κονσερβοποίησης ψαριών στην Ελλάδα αναβίωσε χάρις στο Σχ. Μάρσαλ.....	219
Εικόνα 89: Ελληνόπουλο απολαμβάνει τα καινούρια του παπούτσια που διέθεσε το Σχ. Μάρσαλ.....	220
Εικόνα 90: Οι κάτοικοι του χωριού Κοσμάς στην Ελλάδα επιδιορθώνουν κατεστραμμένο από τον Εμφύλιο πόλεμο δρόμο, με κονδύλια από το Σχ. Μάρσαλ, 1951.....	221
Εικόνα 91: Η «Κούλα», ημίονος από το Μισούρι των Η.Π.Α., ζευγμένη με φοράδα κάπου στην ελληνική ύπαιθρο.....	222
Εικόνα 92: Το καζίνο του Μον Παρνάς, που κατασκευάστηκε με κονδύλια του Σχ. Μάρσαλ.....	222
Εικόνα 93: Εκπρόσωποι Ευρωπαϊκών εργατικών συνδικαλιστικών ενώσεων, συζητούν για τη συμμετοχή των ενώσεων στο Σχ. Μάρσαλ, 1950.....	225
Εικόνα 94: Το μαγείρεμα είναι πλέον ευχαρίστηση, διότι όλα τα απαραίτητα είναι προσβάσιμα χάρις στο Σχ. Μάρσαλ.....	227
Εικόνα 95: Όχι πια διακοπές ρεύματος, χάρις στη βοήθεια του Σχ. Μάρσαλ.....	228

Εικόνα 96: Οι Η.Π.Α. προσφέρουν καινούρια και μοντέρνα ρούχα στους Γερμανούς.....	228
Εικόνα 97: Η καθημαγμένη από τον πόλεμο Ελλάδα κινδυνεύει να συνθλιβεί ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ.....	231
Εικόνα 98: Οι Η.Π.Α. πυροβολούν την Ελλάδα με τα χρήματά τους.....	232
Εικόνα 99: Οι Η.Π.Α., μέσω της USIA ποδηγετούν τα ΜΜΕ στην Αυστρία.....	232
Εικόνα 100: Οι Η.Π.Α. καταβροχθίζουν την Αυστρία και τελικά ωφελείται η Ε.Σ.Σ.Δ.....	233

Εισαγωγή

Κύρια Ερευνητικά Ερωτήματα-Συνεισφορά στην Επιστήμη

Η προτεινόμενη διατριβή φιλοδοξεί να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσον αλλά και με ποιόν τρόπο η Δημόσια Διπλωματία μπορεί να αποτελέσει το κατάλληλο εργαλείο εξωστρέφειας και επιρροής, ώστε η Οικονομική Διπλωματία να αποφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, με οικονομία χρόνου, με μικρότερο κόστος, με βέλτιστη απόδοση και σε μακρά διάρκεια.

Είναι, άραγε, το συνεργατικό αυτό σχήμα, κατάλληλο και αποδοτικό και στην περίπτωση μιας χώρας με τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες της Ελλάδας, όπως ενδεχομένως απεδείχθη αποτελεσματικό στις περιπτώσεις των Η.Π.Α. και της Κίνας;

Μπορούν οι παράμετροι που χρησιμοποιήθηκαν στις ανωτέρω περιπτώσεις, να προσαρμοσθούν από το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών και τυχόν συνεργαζόμενους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, τόσο στην τρέχουσα συγκυρία αλλά και στη διαμόρφωση νοοτροπιών και πρακτικών που θα αποδώσουν και στο μέλλον;

Η διερεύνηση της λειτουργικής αυτής συνεργατικής σχέσης, που σε πρακτικό επίπεδο φαίνεται να εφαρμόζεται, τουλάχιστον στις υπό μελέτη περιπτώσεις (Η.Π.Α., Κίνας), μπορεί να εδρασθεί και σε θεωρητικό επίπεδο, ώστε να αποδώσει επαρκή αποτελέσματα και στην περίπτωση της Ελλάδας;

Η έρευνα που διεξαγάγαμε στην ελληνική αλλά και στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία για την υπό εξέταση σύνδεση, απέδωσε όντως πάμπολλες ξεχωριστές αναφορές στην Δημόσια και στην Οικονομική Διπλωματία. Δεν μπορέσαμε όμως, να εντοπίσουμε εργασία που να συνδέει άμεσα και σε θεωρητικό επίπεδο τα δύο αυτά είδη Διπλωματίας.

Αυτή εξ άλλου φιλοδοξεί να είναι και η συμβολή της προτεινόμενης διατριβής, η σύνδεση δηλαδή, της Δημόσιας και της Οικονομικής Διπλωματίας και σε θεωρητικό επίπεδο, πέραν του πρακτικού.

Κύρια Ερευνητική Προσέγγιση-Μέθοδος

Για τις ανάγκες της προτεινόμενης έρευνας, θα προσεγγίσουμε τόσο την Δημόσια, όσο και την Οικονομική Διπλωματία υπό το πρίσμα της θεωρίας του Στρατηγικού Ρεαλισμού.

Ο Στρατηγικός Ρεαλισμός ασχολείται ως επί το πλείστον με την διαδικασία λήψης αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική και αναζητεί αναλυτικά εργαλεία για τη στρατηγική σκέψη. Θεωρεί την διπλωματία ως μια ορθολογική διαδικασία, για την κατανόηση της οποίας χρησιμοποιεί τη Θεωρία των Παιγνίων (Jackson and Soerensen, 2006: 128).

Η διπλωματία για τους στρατηγικούς ρεαλιστές σημαίνει διαπραγμάτευση. «Αυτή μπορεί να είναι ευγενής ή επιθετική, να σέβεται το status quo ή να απορρίπτει παντελώς τα δεδομένα. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να υπάρχει κάποιο κοινό συμφέρον, έστω και αν αυτό είναι η αποφυγή αμοιβαίας βλάβης, καθώς και η επίγνωση της ανάγκης να πεισθεί η άλλη πλευρά να προτιμήσει μian αμοιβαία αποδεκτή λύση» (Schelling, 1980: 97).

Σε ό,τι δε, αφορά τις αμιγώς οικονομικές διαστάσεις της έρευνας, θα ανατρέξουμε στην Θεωρία της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας, για να ερμηνεύσουμε τον ρόλο των σύγχρονων κρατών στο πλαίσιο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης.

Από τη φύση της η άσκηση Οικονομικής Διπλωματίας απαιτεί αυξημένη συνεργασία μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων φορέων. Χρειάζεται, εν ολίγοις, μian ισορροπία μεταξύ της εθνικής αυτονομίας και της ένταξης στις διεθνείς αγορές, όπερ σημαίνει μian ισορροπία μεταξύ των κρατικών ρυθμίσεων και πρωτοβουλιών και των δυνάμεων της ελεύθερης αγοράς. Οι άμεσες επενδύσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι δυνατό να αποτελέσουν έναν καταλύτη εκσυγχρονισμού, υπό τον όρο όμως, πως η εγχώρια βιομηχανία και η κρατική εποπτεία θα λειτουργήσουν ως ασφαλιστικές δικλίδες στη δράση των πολυεθνικών (Jackson and Soerensen, 2006: 309, Amsden, 1992: 87-91).

Οι νέες μεταβλητές που έχουν παρεισφρήσει με την έλευση της παγκοσμιοποίησης (ΜΚΟ, αγροτικά κινήματα, διεθνείς θεσμοί, η επιστημονική κοινότητα κλπ) έχουν διευρύνει και εντατικοποιήσει τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις μεταξύ των κρατών. Έχουν επίσης αυξήσει το επίπεδο των οικονομικών συναλλαγών μεταξύ των εθνικών οικονομιών, ως επί το πλείστον με τη μορφή πιο εντατικών ρυθμών εξωτερικού εμπορίου και ξένων επενδύσεων. Έτσι, τα κράτη προσαρμόζονται στις προκλήσεις της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και εξακολουθούν να παραμένουν ισχυροί δρώντες (Krasner, 1993: 314). Οι επιχειρήσεις, επίσης, δε χάνουν την εθνική τους ταυτότητα εξ αιτίας της παγκοσμιοποίησης αλλά παραμένουν συνδεδεμένες με τη μητρική τους χώρα (Kapstein, 1993: 202).

Για την επαρκή τεκμηρίωση του κομματιού αυτού, θα εξετασθούν οι Παραδοσιακές (Ρικαρντιανό Υπόδειγμα και Υπόδειγμα Heckscher-Ohlin), και οι Νέες Θεωρίες Διεθνούς Εμπορίου (ερμηνεία μέσω μονοπωλιακού ανταγωνισμού, εξωτερικών οικονομιών και δυναμικών αυξανόμενων αποδόσεων), ως εργαλείο ρύθμισης των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Έχοντας, όμως, πάντα υπ' όψιν πως η διεθνής εμπορική πολιτική είναι μέσο επιδίωξης γενικών ή ειδικών στόχων. Έτσι το ξεκάθαρο και σταθερό εμπορικό σύστημα είναι ένα δημόσιο αγαθό, δεδομένου ότι συμβάλλει στην διεθνή ανάπτυξη με οφέλη για όλα τα συμμετέχοντα μέρη, προσαρμοζόμενο διαρκώς στις απαιτήσεις του νέου διεθνούς

περιβάλλοντος της αυξανόμενης ολοκλήρωσης των διεθνών αγορών, αγαθών, υπηρεσιών και συντελεστών της παραγωγής, του διεθνούς ανταγωνισμού, της διεθνοποίησης, της παραγωγής και της νέας οικονομίας.

Όπως απορρέει από τις Παραδοσιακές Θεωρίες, η διεξαγωγή ελεύθερου εμπορίου είναι επωφελής για τις συναλλασσόμενες χώρες, διότι αυξάνεται η προσφερόμενη ποσότητα των προϊόντων και ταυτόχρονα μειώνεται η τιμή τους. Συνεπώς, δεν δικαιολογείται η κρατική παρέμβαση στις εξωτερικές εμπορικές συναλλαγές κάθε χώρας.

Σύμφωνα όμως με τις Νέες Θεωρίες Διεθνούς Εμπορίου, η διεξαγωγή διεθνών εμπορικών συναλλαγών δεν υπαγορεύεται μόνο από φυσικά πλεονεκτήματα, αλλά και από τις ιστορικές συνθήκες. Έτσι, αναγνωρίζεται η δυνατότητα των κυβερνήσεων να δημιουργήσουν ευνοϊκές προϋποθέσεις λειτουργίας για τις βιομηχανίες τους.

Ιδιαίτερη ενασχόληση θα επιφυλαχθεί και στη μελέτη των Διεθνών Κεφαλαιακών Ροών, των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων και, αναπόφευκτα, της παγκοσμιοποίησης.

Η προσέγγιση στο ζήτημα της ανάπτυξης απέκτησε καινούρια δυναμική με την είσοδο στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης, γεγονός που ενέπνευσε τον John Dunning να δημιουργήσει την θεωρητική κατασκευή που ο ίδιος ονόμασε New Development Paradigm (NDP). Η Παγκοσμιοποίηση και η ανάπτυξη της τεχνολογίας, σε πρώτο επίπεδο, και οι πολιτικές αλλαγές μαζί με τις αλματώδεις προόδους στην δυνατότητα μεταφοράς πληροφορίας, τεχνογνωσίας και μάθησης σε τεράστιες αποστάσεις, σε δεύτερο, μεταμόρφωσαν το περιεχόμενο και τη μορφή της παραγωγής και των ανταλλακτικών πρακτικών των εταιρειών. Στην διαδρομή της διατριβής θα γίνει αναφορά και αξιοποίηση της εν λόγω θεωρίας στον τομέα της Οικονομικής Διπλωματίας και στις υπό εξέταση περιπτώσεις χωρών.

Ως αφετηρία θα στηριχθούμε σε δύο παραδοχές: Πρώτον, ότι ο σύγχρονος καπιταλισμός διασυνδέει διαφορετικά συμπεριφορικά ήθη και συστήματα πεποιθήσεων (εξ αιτίας της προαναφερθείσας αύξησης των διασυνοριακών ανταλλαγών γνώσεων, ιδεών και πληροφορίας). Δεύτερον, ότι οι μεταβολές στις δομές των κινήτρων και των συστημάτων πεποιθήσεων (που υποκρύπτονται αυτών), σπανίως συγχρονίζονται με τις τεχνικές, οικονομικές ή πολιτικές αλλαγές (Buckley, 2012).

Με αυτά τα θεωρητικά εργαλεία θα καταγράψουμε και θα αναλύσουμε δύο περιπτώσεις σύμπραξης της Δημόσιας Διπλωματίας με την Οικονομική, στο πλαίσιο σχεδιασμού της εξωτερικής πολιτικής.

Θα εξετασθούν οι περιπτώσεις των Η.Π.Α. από τον Β' Π.Π. μέχρι σήμερα, και της Κίνας από τη δεκαετία του 1990 έως σήμερα.

Η πρώτη περίπτωση, αυτή των Η.Π.Α. θα χρησιμεύσει, λόγω και της αναγωγής της στη μεγάλη διάρκεια, ως επεξηγητική του ακριβούς ρόλου της Δημόσιας Διπλωματίας στην υλοποίηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους και δη, μιας υπερδύναμης. Η μελέτη των δράσεων της υπηρεσίας Δημόσιας Διπλωματίας των Η.Π.Α., της U.S.I.A., για την περίοδο από το 1942 έως το 2019, ευελπιστούμε ότι θα άρει όλες τις ασάφειες για το πώς η Δημόσια Διπλωματία συνεπικουρεί και συμπράττει με την Οικονομική Διπλωματία για την προώθηση των συμφερόντων μιας χώρας.

Η περίπτωση της Κίνας θα εξετασθεί ως βέλτιστη πρακτική σε μικρότερη διάρκεια (περίπου τρεις δεκαετίες), η οποία, ωστόσο, δείχνει αξιοθαύμαστη ευελιξία και προσαρμοστικότητα

στις καινοφανείς απαιτήσεις της υπό εξέταση περιόδου. Επιπλέον πρόκληση στη μελέτη, προσδίδει το ιδιαίτον πολιτικοοικονομικό κράμα κομμουνισμού και καπιταλισμού, που εφαρμόζεται στη χώρα αυτήν. Η δε πλανητική εμβέλεια του εγχειρήματος, σίγουρα θα αποτελέσει σημείο μεγάλου ερευνητικού ενδιαφέροντος.

Η σταδιακή σμίκρυνση των υπό έρευνα περιπτώσεων, όσον αφορά στην διάρκεια, στο μέγεθος και στη στόχευση, είναι εσκεμμένη και αποβλέπει στο να φέρει τα συμπεράσματα που θα προκύψουν, σε κλίμακα εγγύτερη στην ελληνική περίπτωση. Σκοπός, τελικά είναι, τα όποια συμπεράσματα εξαχθούν, να μορφοποιηθούν σε προτάσεις που ευελπιστούμε ότι θα προσδώσουν ένα σημαντικό πλεονέκτημα τόσο στον σχεδιασμό, όσο και στην υλοποίηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στο νέο, παγκοσμιοποιημένο και απαιτητικό διεθνές περιβάλλον.

Η Ισχύς στις Διεθνείς Σχέσεις

Μία από τις πιο σημαντικές έννοιες των Διεθνών Σχέσεων είναι η έννοια της ισχύος. Εν τούτοις, ο ορισμός και η μέτρησή της εξακολουθούν να αποτελούν πεδίο αμφισβητήσεων και θεωρητικών διαξιφισμών.

Ο Morgenthau υποστήριξε ότι ισχύς είναι «ο έλεγχος του μυαλού και των πράξεων των ανθρώπων από άλλους ανθρώπους» και όρισε την πολιτική (και τη διεθνή πολιτική) ως έναν αγώνα για ισχύ (Morgenthau, 1967).

Για τον Spykman ο πολιτισμός βασίζεται στην ισχύ (Spykman, 1942).

Ο Gilpin εντάσσει στην έννοια της ισχύος τις στρατιωτικές, οικονομικές και τεχνολογικές ικανότητες ενός κράτους (Gilpin, 1981).

Ο Hart όταν χρησιμοποιεί τον όρο της ισχύος εννοεί τον έλεγχο πάνω σε δρώντες, σε πόρους, γεγονότα και σε αποτελέσματα (Hart, 1976).

Ο Aron ορίζει την ισχύ ως την ικανότητα του πράττειν, του δημιουργείν ή του καταστρέφειν. Ειδικά σε ό,τι αφορά τη διεθνή σκηνή, την προσδιορίζει ως την ικανότητα ενός κράτους να επιβάλει τη θέλησή του σε άλλα κράτη. Για τον Aron η πολιτική ισχύς έχει χαρακτηριστικά ανθρώπινης σχέσης και στερείται απολυτότητας (Aron, 1966).

Ο Mearsheimer θεωρεί πως η ισχύς αντιπροσωπεύει για τις διεθνείς σχέσεις ό,τι και το χρήμα για την οικονομία (Mearsheimer, 2003).

Ο Dahl θεωρεί ότι η έννοια της ισχύος αναφέρεται στον έλεγχο ή στην επιρροή που ασκεί ένα κράτος σε άλλα κράτη (Dahl, 1957).

Οι Arquilla και Ronfeldt προσεγγίζουν την έννοια της ισχύος από τρεις διαφορετικές οπτικές. Η πρώτη αντιλαμβάνεται την ισχύ ως την πρόσκτηση πόρων και δυνατοτήτων από ένα κράτος με σκοπό να εξαναγκάσει ή να επηρεάσει ένα άλλο κράτος. Οι εξοπλισμοί, τα καύσιμα, η βιομηχανία, το ανθρώπινο δυναμικό, η κατοχή ρευστοποιημένων κεφαλαίων κ.ά., αποτελούν κλασσικά παραδείγματα για την περίπτωση αυτήν.

Η δεύτερη οπτική βλέπει στην ισχύ τον τρόπο με τον οποίον ένα κράτος ή οποιοσδήποτε άλλος δρων οργανώνεται, ώστε να αξιοποιήσει με τον καλύτερο τρόπο τους πόρους και τις δυνατότητες που διαθέτει.

Η τρίτη οπτική θεωρεί πως η ισχύς δεν έχει υλική υπόσταση και την εξαρτά από ιδεολογικές, πολιτισμικές και ψυχολογικές δομές, φέροντας σαφείς επιρροές από σύγχρονες φιλοσοφικές τάσεις (Arquilla and Ronfeldt, 1997).

Διεθνής Πολιτική Οικονομία

Οι ακαδημαϊκές αντιπαραθέσεις στον χώρο των Διεθνών Σχέσεων, μέχρι και το πέρας του Β' Π.Π. αφορούσαν, ως επί το πλείστον, στην διεθνή πολιτική, ενώ ελάχιστα απασχολούσαν τα

οικονομικά ζητήματα. Τα ανταποικιοκρατικά, όμως, κινήματα, που άνθισαν τις δεκαετίες μετά τον Β' Π.Π., δημιούργησαν πολλά νέα κράτη, τα περισσότερα εκ των οποίων ήταν οριακά βιώσιμα από οικονομικής απόψεως. Τα κράτη αυτά απετέλεσαν τον λεγόμενο «Τρίτο Κόσμο». Την δεκαετία του '70 βασικά, και με την επίνευση και συνδρομή κυρίως της Ε.Σ.Σ.Δ. και των λοιπών κομμουνιστικών κρατών, οι χώρες αυτές διεκδίκησαν αλλαγές στο διεθνές σύστημα, οι οποίες θα μείωναν το χάσμα που τις χώριζε από τις οικονομικά ισχυρές χώρες της Δύσης. Σε θεωρητικό επίπεδο, η κίνηση αυτή στηρίχθηκε σε μια νεομαρξιστική προσέγγιση, που ερμήνευε τα προβλήματα της άνισης κατανομής πλούτου στον κόσμο και του χάσματος ανάμεσα στις πλούσιες χώρες του Βορρά και τις φτωχές του Νότου. Η απάντηση της φιλελεύθερης και ρεαλιστικής Σχολής στη νεομαρξιστική ερμηνεία και η προκύψασα θεωρητική αντιπαράθεση για τις σχέσεις οικονομίας και πολιτικής στις διεθνείς σχέσεις απετέλεσαν το πεδίο επί του οποίου δημιουργήθηκε η Διεθνής Πολιτική Οικονομία.

Οι νεομαρξιστές επέκτειναν τη μαρξιστική ανάλυση για να εξηγήσουν την κατάσταση του Τρίτου Κόσμου, με κύριο επιχείρημα ότι τα πλούσια κράτη, μέσω του παγκόσμιου καπιταλισμού, εκμεταλλεύονται τα φτωχότερα κράτη και τα καταδικάζουν σε υπανάπτυξη. Συμπεραίνουν, επομένως, ότι οι πλούσιες χώρες συνειδητά κρατούν τις φτωχότερες σε κατάσταση οικονομικής εξάρτησης και εξαθλίωσης, αγοράζοντας σε πολύ χαμηλές τιμές πρώτες ύλες και πουλώντας σε πολύ υψηλές τιμές δυτικά προϊόντα στις δεύτερες. Αυτή η άνιση κατανομή και οικειοποίηση της οικονομικής υπεραξίας από τους λίγους εις βάρος των πολλών, αποτελεί, κατά τους νεομαρξιστές, εγγενές στοιχείο του καπιταλισμού και, όσο υπάρχει καπιταλιστικό σύστημα, θα υπάρχει και υπανάπτυξη στον Τρίτο Κόσμο (Frank, 1967).

Αντιθέτως, οι φιλελεύθεροι οικονομολόγοι της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας υποστηρίζουν ότι μόνον η ελεύθερη εξάπλωση του καπιταλισμού πέρα από τα όρια του κυρίαρχου κράτους μπορεί να διασφαλίσει την οικονομική ευμάρεια, περιορίζοντας κατ' αυτήν την έννοια τη σημασία των εθνικών συνόρων (Smith, Adam (1977) [1776]. Ταυτόχρονα υπεραμύνθηκαν της συνέργειας των ανοικτών αγορών με την εξασφάλιση της ιδιοκτησίας και της προσωπικής ελευθερίας, ως εγγυήτριας της οικονομικής ανάπτυξης και προόδου για όλους όσους συμμετέχουν σε αυτήν. Θεωρούν, επομένως, ότι ο καπιταλισμός αποτελεί εργαλείο προόδου και οικονομικής ευμάρειας για όλες τις χώρες, ανεξαρτήτως του οικονομικού επιπέδου στο οποίο βρίσκονται (Friedman, 1962).

Η ρεαλιστική σχολή της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας υποστηρίζει πως η οικονομική δραστηριότητα πρέπει να εξυπηρετεί ένα ισχυρό κράτος και να προωθεί τα εθνικά συμφέροντα (Μερκαντισμός ή Οικονομικός Εθνικισμός). Για τη σχολή αυτήν, η δημιουργία πλούτου είναι απαραίτητη για την αύξηση της ισχύος ενός κράτους και πολιτική εξουσία εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία της ελεύθερης αγοράς. Για τον λόγο αυτόν και είναι αδύνατον να υπάρξει φιλελεύθερη παγκόσμια οικονομία, χωρίς την ύπαρξη μιας κυρίαρχης ή ηγεμονικής δύναμης (Gilpin, 1987). Τον ρόλο αυτόν είχαν αναλάβει οι Η.Π.Α. από το τέλος του Β' Π.Π., όμως πλέον η κυριαρχία τους απομεινύται από την Ε.Ε., την Κίνα, την Ιαπωνία κ.ά., γεγονός, που σύμφωνα με τους ρεαλιστές, προκαλεί την κάμψη της παγκόσμιας οικονομίας, αφού δεν υπάρχει πλέον ηγέτιδα δύναμη.

Αυτές οι διαφορετικές απόψεις στο εσωτερικό της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία τριών σημαντικών οικονομικών ζητημάτων.

α) Την οικονομική παγκοσμιοποίηση, δηλαδή την εξάπλωση και εντατικοποίηση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών.

β) Την εκτίμηση κερδών και ζημιών από τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, και

γ) Τη σημασία της Οικονομίας στην Πολιτική.

Ένα σύνολο ερωτημάτων, που προκύπτουν από τα ζητήματα αυτά, θέτουν το πρόβλημα της επιβίωσης της εθνικής κυριαρχίας. Η υπέρβαση των εθνικών συνόρων και ο έλεγχος των εθνικών οικονομιών από το διεθνές οικονομικό περιβάλλον, που εκπορεύονται από την παγκοσμιοποίηση, υπονομεύουν τις εθνικές οικονομίες; Είναι σε θέση τα κράτη που καθορίζουν τους κανόνες του παιχνιδιού να ελέγχουν τις παγκόσμιες οικονομικές σχέσεις; Εξακολουθούν οι πολιτικοί να έχουν την δυνατότητα να παρέμβουν ουσιαστικά ή υποτάσσονται πλέον στα κελεύσματα των απρόσωπων διεθνών αγορών; Θα μετατρέψουν, άραγε, οι οικονομικές εξελίξεις την εθνική κυριαρχία σε φθίνοντα και παρωχημένο θεσμό;

Η κάθε εκδοχή της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας επεξεργάζεται τις εξελίξεις και καταλήγει στα δικά της συμπεράσματα (Jackson and Sorensen, 2006, σσ. 95-99).

Η Ανάπτυξη στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης.

Η προσέγγιση στο ζήτημα της ανάπτυξης απέκτησε καινούρια δυναμική με την είσοδο στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης, γεγονός που ενέπνευσε τον John Dunning¹ να δημιουργήσει την θεωρητική κατασκευή που ο ίδιος ονόμασε New Development Paradigm (NDP). Η Παγκοσμιοποίηση και η ανάπτυξη της τεχνολογίας, σε πρώτο επίπεδο, και οι πολιτικές αλλαγές μαζί με τις αλματώδεις προόδους στην δυνατότητα μεταφοράς πληροφορίας, τεχνογνωσίας και μάθησης σε τεράστιες αποστάσεις, σε δεύτερο, μεταμόρφωσαν το περιεχόμενο και τη μορφή της παραγωγής και των ανταλλακτικών πρακτικών των εταιρειών, σύμφωνα με τον Dunning (Dunning, 2010: 153).

Αυτό οδηγεί σε δύο παραδοχές: Πρώτον, ότι ο σύγχρονος καπιταλισμός διασυνδέει διαφορετικά συμπεριφορικά ήθη και συστήματα πεποιθήσεων (εξ αιτίας της προαναφερθείσας αύξησης των διασυνοριακών ανταλλαγών γνώσεων, ιδεών και πληροφορίας). Δεύτερον, ότι οι μεταβολές στις δομές των κινήτρων και των συστημάτων πεποιθήσεων (που υποκρύπτονται αυτών), σπανίως συγχρονίζονται με τις τεχνικές, οικονομικές ή πολιτικές αλλαγές (Buckley, 2012).

Για τη σύνθεση του New Development Paradigm, ο Dunning χρησιμοποίησε πρωτίστως τα έργα των Amartya Sen (1999), Joseph Stiglitz (1998, 2002) και Douglass C. North (1990, 1994, 2005).

Η προσέγγιση στην ανάπτυξη του Sen, επί τη βάση της αξίας, με την αφαίρεση των «ανελευθεριών» και τη βελτίωση των επιλογών, των ευκαιριών και της προσωπικής ικανότητας, ανήγαγε την ουσιαστική ελευθερία τόσο σε σκοπό, όσο και σε μέσον για την ανάπτυξη. Η βελτίωση των θεσμών ήταν επίσης σημείο προσοχής για τον Dunning (Buckley, P. J., 2012, σελ. 37).

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/John_Harry_Dunning

Σε ό,τι αφορούσε τον Stiglitz, ο Dunning αξιοποίησε την ιδέα πως η ανάπτυξη συνδέεται πρωτίστως με την οικονομική και δομική μεταμόρφωση πόρων, των ικανοτήτων και την κοινωνικών προτιμήσεων. Επιπλέον, συνδέεται με τις μεταβολές στον τρόπο σκέψης, στη μεταβολή των αξιών και της επιχειρηματικότητας των επιμέρους αλλά και των θεσμικών δρώντων (Dunning, 2010:157). Θεμελιώδης παραδοχή του Stiglitz είναι η δυναμική διάδραση μεταξύ της θεσμικής εργαλειοθήκης των διεθνών οργανισμών και της δομικής αναβάθμισης των εθνών. Πρόκειται, επί της ουσίας, για μια αρκούντως παρεμβατική τοποθέτηση, που επιπλέον εδράζεται σε εξωτερικές επεμβάσεις ώστε να εξασφαλισθεί η πορεία προς την ανάπτυξη. Δίδει δε, έμφαση στον ρόλο των συνεργειών, του κοινωνικού κεφαλαίου, της μάθησης και στη σπουδαιότητα της κοινωνίας των πολιτών (Buckley, P. J., 2012, σελ. 37).

Επίσης οφείλουμε να εξετάσουμε τον ρόλο της κουλτούρας (την οποίαν έβαλε στην εξίσωση ο Stiglitz) στην πορεία της ανάπτυξης. Η κουλτούρα είναι ένας παράγων που δύσκολα μεταβάλλεται, είναι άκαμπτος και θεωρείται πως τροχοπεδεί την ανάπτυξη. Επιπλέον, είναι ιδιαιτέρως ανθεκτικός σε εξωτερικές πιέσεις και η όποια συνδρομή της στην θετική πορεία της ανάπτυξης θα είναι απότοκη εργώδους προσπάθειας από ειδικούς επαγγελματίες. Η δημιουργία κουλτούρας επιχειρηματικότητας ενδέχεται να αποδειχθεί πολύ πιο προβληματική από την δημιουργία θεσμών που θα πριμοδοτούν την επιχειρηματικότητα. Ακόμη και αν οι θεσμοί αυτοί δημιουργηθούν, η αποτελεσματικότητά τους θα τελεί εν αμφιβόλω, εάν η ντόπια κουλτούρα απεχθάνεται την επιχειρηματικότητα (Buckley, P. J., 2012, σελ. 40).

Ο North αποδίδει πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στους θεσμούς, κυρίως στις δομές που παράγουν κίνητρα και στα συστήματα ενίσχυσης της αναπτυξιακής διαδικασίας. Οι θεσμοί είναι αυτοί, άλλωστε, γύρω από τους οποίους οι άνθρωποι δομούν τις επαφές τους. Η ισορροπία μεταξύ κόστους συναλλαγών και κόστους παραγωγής θα καθορίσει το πεδίο στο οποίο θα λάβουν χώρα οι δράσεις, αλλά και τον τρόπο με τον οποίον αυτή η βέλτιστη τοποθεσία θα μεταβληθεί συν τω χρόνω. Επ' αυτού ο Dunning απεφάνθη, στηριγμένος σε εμπειρικά στοιχεία, ότι η ποιότητα των θεσμών ενός έθνους, όπως και το κοινωνικό του κεφάλαιο, αποτελούν έναν από τους κρίσιμους παράγοντες που καθορίζουν τη γρήγορη ή την αργή ανάπτυξη.

Στο σημείο αυτό ίσως είναι σκόπιμο να γίνει μία σχετικά εκτενής αναφορά στην θεωρία του Simon Anholt περί nation branding².

NATION BRANDING

Το nation branding έχει καταστεί ιδιαιτέρως δημοφιλής έννοια τα τελευταία 25 χρόνια, προσελκύοντας τη μελέτη, το ενδιαφέρον και την ενεργό ανάμιξη διαφόρων ακαδημαϊκών και επαγγελματιών, από ειδικούς του marketing και της επικοινωνίας, μέχρι επιστήμονες των διεθνών σχέσεων και της πολιτικής, ακόμη και διπλωμάτες. Το ενδιαφέρον περιστρέφεται γύρω από την κατανόηση του τρόπου με τον οποίον τα κράτη αντιλαμβάνονται τη βελτίωση της εικόνας που προβάλλουν στο εξωτερικό.

² Anholt Simon, Nation Brands of the Twenty-First Century, Journal of Brand Management, Vol. 5, No.6, 1998.

Η αρχή έγινε από τον Simon Anholt, ο οποίος θεωρείται και ο «founding father» της ιδέας περί nation branding³, το 1998⁴

Αν και ουδείς ορισμός φέρει την διάκριση της μοναδικότητας, μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι το nation branding είναι “the process of applying corporate branding techniques to promote countries”, με αντικειμενικό σκοπό να “build and manage the reputation of a state”.⁵

Ένας απλοϊκός αλλά πολύ λειτουργικός ορισμός του nation branding είναι η χρήση εργαλείων marketing από την Δημόσια Διπλωματία (reputation management) με δεδηλωμένο στόχο την αλλαγή προς το καλύτερο της εικόνας μιας χώρας.

Το ενδιαφέρον χωρών για το nation branding δεν περιορίζεται στις μεγάλες χώρες αποκλειστικά, αλλά και στις μικρές, με σκοπό να δώσουν ώθηση στις οικονομίες τους, στις τουριστικές τους βιομηχανίες και να δημιουργήσουν ευκαιρίες για το εμπόριό τους και την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων, μέσω της δημιουργίας μια ευνοϊκής εικόνας τους στις διεθνείς αγορές.⁶

Και οι ιδιωτικές εταιρείες αφιερώνουν πολύ σημαντικό κομμάτι των πόρων τους στο branding, επιδιώκοντας να θεμελιώσουν συναισθηματικούς δεσμούς με τους πελάτες τους, που θα οδηγήσουν σε μακροχρόνιες σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ της εταιρείας και του πελάτη. Παρομοίως, «έξυπνα» κράτη επιδιώκουν να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να αναπτύξουν σθεναρή πίστη και «αφοσίωση» στην εικόνα που προβάλλουν, με το να την ενισχύσουν και προικοδοτήσουν με φήμη και με παράδοση σε τελέσφορες συμπεριφορές, που προσομοιάζουν την πολιτική «έξυπνων» εταιρειών.⁷

Υπάρχει, εντούτοις, σαφής και ειδοποιός διαφορά ανάμεσα σε ένα κράτος και σε μια εμπορική επιχείρηση. Τα προϊόντα που η δεύτερη διακινεί και προωθεί, μπορούν να σταματήσουν, να αλλάξουν, να επανατοποθετηθούν ή να αντικατασταθούν από περισσότερο βελτιωμένα, ενώ τα κράτη έχουν μικρότερους βαθμούς ευελιξίας στην διαχείριση του μη υλικού «προϊόντος» τους.⁸

Στην πιο απλή της προσέγγιση, η συσχέτιση που κάνει ο Anholt μεταξύ εμπορικού και εθνικού brand, ανάγεται σε μιαν υπόθεση θετικών συσχετισμών με την εθνική παραγωγή: Μια χώρα φημίζεται διότι παράγει κάποια εκλεκτά προϊόντα και τα εμπορικά της σήματα στις σχετικές κατηγορίες προϊόντων, κερδίζουν με τον συσχετισμό που κάνει ο καταναλωτής με τη χώρα αυτήν. Η Ιταλία, φερ' ειπείν, φημίζεται για την πίτσα και τα ζυμαρικά, έτσι οι ιταλικές μάρκες ζυμαρικών και πίτσας ανταγωνίζονται τις μη ιταλικές αντίστοιχων

³ Ομού μετά του Wally Olins (https://en.wikipedia.org/wiki/Wally_Olins και <https://link.springer.com/article/10.1057/bm.2014.19>).

⁴ Nadia Kaneva, “Nation Branding: Toward an Agenda for Critical Research,” International Journal of Communication, Vol. 5, 2011, 117, Annenberg School of Public Diplomacy, University of Southern California (<https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/704>).

⁵ “Chapter 4: Nation Branding: Country Specific Evaluation,” The Institute of Cultural Diplomacy, Cultural Diplomacy Outlook Report, 2011, accessed May 10, 2013, http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/content/pdf/Cultural_Diplomacy_Outlook_Report_2011_-_04-01.pdf.

⁶ Gyorgy Szondi, “Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences,” Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’ (2008).

⁷ Peter Van Ham, “The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation,” Foreign Affairs 80(2001): 2-6, <http://www.jstor.org/stable/20050245>.

⁸ Ying Fan, “Branding the nation: What is being branded?” Journal of Vacation Marketing 12(2006): 7, doi: 10.1177/1356766706056633.

προϊόντων έχοντας πλεονέκτημα a priori. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τη γαλλική αρωματοποιία, τα σκωτσέζικο ουίσκι κ.ο.κ.⁹

Αν μεταβούμε σε πιο προχωρημένο επίπεδο, κάποιοι κατασκευαστές προϊόντων, τα οποία δεν είναι παραδοσιακά προϊόντα κάποιας χώρας, μπορούν να αποκτήσουν εξαιρετικά θετικούς και πολύτιμους συσχετισμούς με εδραιωμένες ποιότητες του εθνικού τους brand σε μια ακριβή αναλογία με την πρακτική του brand extension, όπου ο ιδιοκτήτης ενός εδραιωμένου και φημισμένου brand εκμεταλλεύεται αυτήν την καθαρή αξία για να προσδώσει αποδοχή σε ένα νέο του προϊόν ή σε μια sub-brand. Επί παραδείγματι, η Ιαπωνία είναι συνδεδεμένη στο μυαλό των Δυτικών με έναν υψηλού στρες τρόπο ζωής, αλλά ταυτόχρονα φημίζεται και θαυμάζεται για την αρχαία σοφία και τις μυστικές θεραπευτικές μεθόδους ίασης του πολιτισμού της. Έτσι, η προώθηση και η διαφήμιση του K3, ενός αναψυκτικού που φέρεται να διαθέτει αντιστρεσογόνες ιδιότητες, σε μεσοαστικές περιοχές της Βρετανίας, είναι μια περίπτωση ιδιοφυούς brand extension, που βασίζεται πάνω στις ήδη επιτυχημένες αντιλήψεις για την Ιαπωνία και, μάλιστα, τις επεκτείνει.

Αυτοί οι συσχετισμοί ποιότητας και καταλληλότητας είναι αρκούντως ισχυροί ώστε ο κατασκευαστής να ισχυρισθεί ότι και το νέο προϊόν διαθέτει τα ίδια ποιοτικά χαρακτηριστικά και έτσι να προσδώσει σε αυτό μεγαλύτερη αξιοπιστία από αυτήν που ενδεχομένως να διαθέτει.

Ο Anholt σχηματοποίησε την θεωρία του προτείνοντας το «Εξάγωνο του nation branding». Σε κάθε γωνία του εξαγώνου τοποθέτησε κάθε έναν από τους παράγοντες που επηρεάζουν την εικόνα και τη φήμη μιας χώρας, η μεταβολή επί τα βελτίω των οποίων, αναβαθμίζει και την εικόνα της χώρας. Εύκολα γίνεται αντιληπτό από την εν λόγω σχηματοποίηση ότι η σχέση ιδίας εικόνας – διεθνούς εικόνας είναι στενή και ανατροφοδοτούμενη, όπερ σημαίνει ότι η επιθυμητή βελτιωμένη εξωτερική εικόνα εξαρτάται πρωτίστως από την εσωτερική εικόνα της χώρας. Η οποία με τη σειρά της είναι αποτέλεσμα της βελτίωσης ενός εκάστου των παραγόντων που απεικονίζονται στις γωνίες του εξαγώνου.¹⁰

Οι κολακευτικές επιδόσεις μιας χώρας στο πεδίο του τουρισμού, των εξαγωγών, της κυβερνησιμότητας, των επενδύσεων, της ορθολογικής διαχείρισης της μετανάστευσης (τόσο προς το εσωτερικό της, όσο και ως προς το εξωτερικό), της αξιοποίησης του πολιτισμού και της παράδοσης και της προβολής των ιδιαίτερων (θετικών και μοναδικών) χαρακτηριστικών του λαού της, προσδίδουν αφ' ενός αυτοπεποίθηση στο εσωτερικό της χώρας, η οποία αντανακλά τόσο στην εικόνα, όσο και στις διεθνείς επιδόσεις της.

Επειδή όμως μιλάμε για ένα κράτος, το «straight forward brand marketing», εξαρτάται από τις διπλωματικές της σχέσεις, τη γεωπολιτική της θέση, τη κοινωνική και οικονομική της

⁹ Anholt, Simon, Nation Brands of the 21st century, *The Journal of Brand Management*, Vol. 5, No 6, Henry Stewart Publications, July 1998, pp. 395-406.

¹⁰ Η κύρια ιδέα του Nation Branding, είναι να βρούμε την «μοναδικότητα» μιας χώρας, των ανθρώπων της, της κουλτούρας της και να βρούμε τα χαρακτηριστικά εκείνα που ξεχωρίζουν ένα κράτος από ένα άλλο. Αντιθέτως, η Δημόσια Διπλωματία συνήθως έχει σκοπό να βρει τα στοιχεία εκείνα της ιστορίας, της κουλτούρας και των ανθρώπων που ενώνουν τους λαούς και τα κράτη και όχι αυτά που τους διαχωρίζουν. Τέλος, βασική διαφορά του Nation Branding και της Δημόσιας Διπλωματίας είναι ότι στην πρώτη περίπτωση, σκοπός είναι σχεδόν αποκλειστικά η οικονομική προώθηση μιας χώρας, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, ο σκοπός είναι η πολιτική ενίσχυση μιας χώρας, με τη χρήση και οικονομικών εργαλείων (The Netherlands Institute of International Relations, 2008).

κατάσταση και ως εκ τούτου, οι κανόνες του marketing, δεν μπορούν να λειτουργήσουν όπως για παράδειγμα σε ένα προϊόν¹¹.



ΤΟ ΒΕΛΤΙΣΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ NEW DEVELOPMENT PARADIGM (ΚΑΤΑ DUNNING).

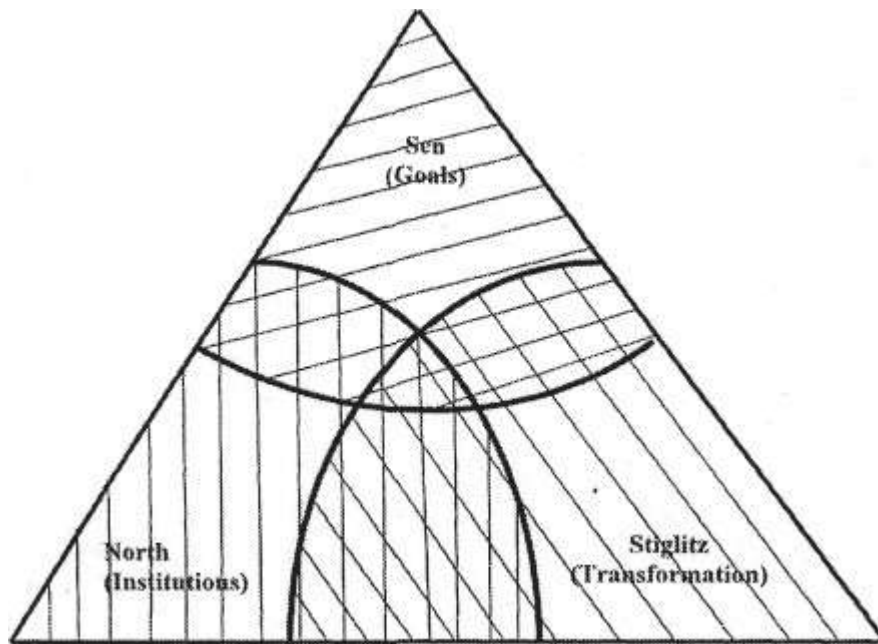
Ο Dunning τοποθέτησε σχηματικά τις απόψεις των Sen (στόχοι), Stiglitz (μεταλλαγές) και North (θεσμοί) στις γωνίες ενός τριγώνου, κάθε μία εκ των οποίων καταλαμβάνει ορισμένο χώρο εντός του. Η περιοχή στο κέντρο του τριγώνου, όπου συναντώνται οι χώροι και των τριών απόψεων, αποτελεί τον χώρο της βέλτιστης ανάπτυξης (“development nirvana”), όπου οι υποβοηθητικοί θεσμοί αλληλεπιδρούν με υποστηρικτικούς στόχους (που με τη σειρά τους συνδέονται με κίνητρα) και με μεταρρυθμίσεις.

Οι περιοχές όπου μόνον δύο θετικές δράσεις απαντούν, συνιστούν χώρο καλής αλλά λιγότερο καλής από την προηγούμενη, ανάπτυξης. Τέλος, οι περιοχές εντός των γωνιών, αποτελούν τους χώρους όπου ελάχιστα πράγματα είναι δυνατό να γίνουν σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη¹².

Figure: The Sen/Stiglitz/North (overlapping) perspectives on the NDP.

¹¹<https://www.fortunegreece.com/article/nation-branding-to-klidi-gia-tin-epanatopothetisi-tis-elladas-ston-pagkosmio-charti>, 11/07/2016.

¹² Buckley Peter J., “John Dunning’s writings on development: gradualism, agency and meaning”, Transnational Corporations, Vol. 21, No. 1 (April 2012), pp. 35-44.



Ο Dunning προώθησε έτι περαιτέρω τη σκέψη του καταθέτοντας το Investment Development Path (IDP).¹³ Με τους συνεργάτες του προσπάθησε να αποτυπώσει τη σχέση μεταξύ των καθαρών εισερχόμενων/εξερχόμενων Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (FDIs) και ανάπτυξης. Τα πρώιμα στάδια αυτής της σχέσης δείχνουν αρνητικό ισοζύγιο, καθώς η χώρα υποδέχεται (εισερχόμενες) Ξένες Επενδύσεις. Σταδιακά, εκκινούν οι εξερχόμενες επενδύσεις και, καθώς αυξάνεται το εθνικό εισόδημα, οι εξερχόμενες ΑΞΕ ξεπερνούν τις εισερχόμενες και η χώρα μετατρέπεται σε αμιγή εξαγωγέα ΑΞΕ (Buckley: 2012, p. 39).

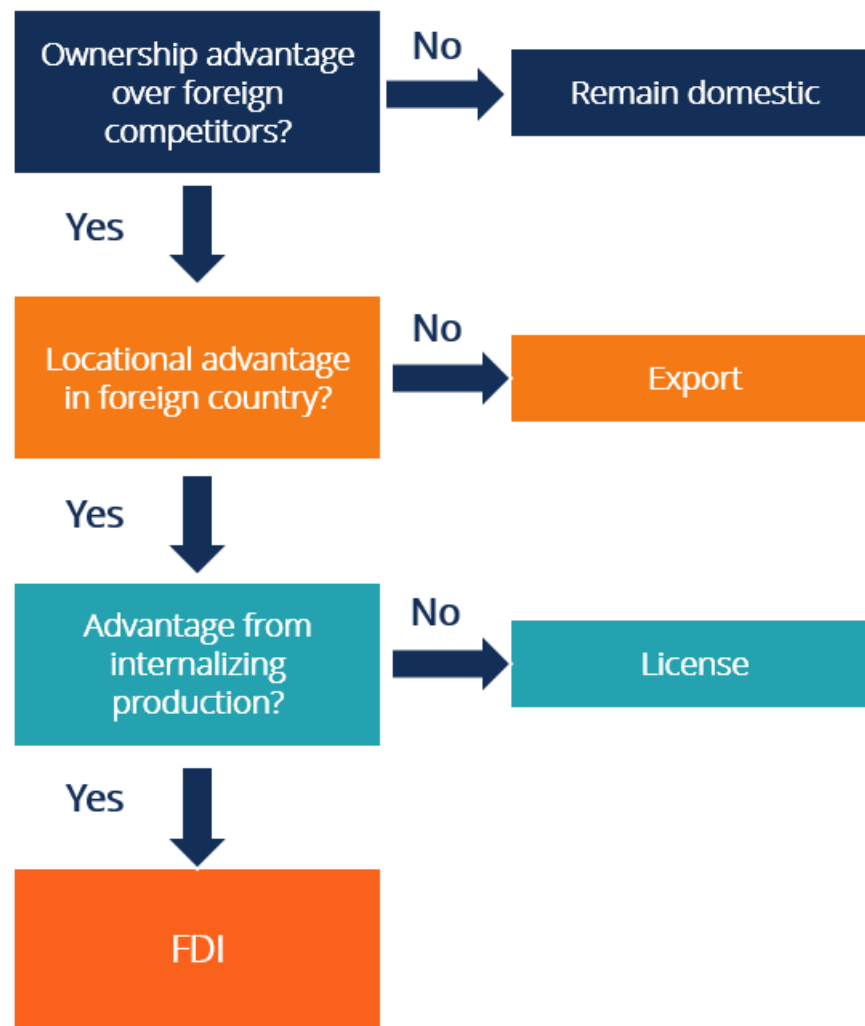
Οι ΑΞΕ θεωρούνται ως βέλτιστοι επιταχυντές για την ανάπτυξη, με όχημα τις Transnational Corporations (TNC). Σαφώς οι τελευταίες έχουν αλλάξει συν τω χρόνω, υιοθετώντας γεωγραφική ευελιξία και χρησιμοποιώντας με όλο και αυξανόμενους ρυθμούς μεθόδους λειτουργίας που αφίστανται από το κλασικό μετοχικό μοντέλο. Είναι πια σύνηθες να επιμερίζουν μη θεμελιώδεις δράσεις τους σε εξωτερικές αναθέσεις (outsourcing) και υπεργολαβίες (subcontracting) (Buckley, 2007, 2009; Buckley and Ghauri, 2004). Αυτές οι οργανωτικές και γεωγραφικές αλλαγές νομοτελειακά επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες (υπεργολαβίες για μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε αναπτυσσόμενες χώρες, επί παραδείγματι) και δυνητικά αποτρέποντας την «υπερτροφία» (οι ανταγωνιστικές εταιρείες δυσκολεύονται πλέον να ανταγωνισθούν με τα παγκοσμίως ολοκληρωμένα δίκτυα που δημιουργούνται γύρω από τις TNC (Buckley: 2012, p. 40).

Ο Dunning ανταποκρίθηκε στην πρόκληση αυτήν με ενημέρωση και αναπροσδιορισμό των βασικών στοιχείων του OLI paradigm¹⁴ (Dunning J. H., 2010). Με ευκρίνεια εστίασε στον

¹³ Dunning, J. H. (1981a). “Explaining the international direct investment position of countries: towards a dynamic and development approach”, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 117: 30-64. και Dunning, J. H. (1981b). “Explaining outward direct investment of developing countries: in support of the eclectic theory of international production”, in Kumar, K. and McLeod, M. (eds.), *Multinationals from Developing Countries*, San Francisco: Lexington Press, 1–22.

¹⁴ Ownership, Location, Internalisation

ρόλο της τεχνολογίας στην ανάπτυξη και κερδοφορία των TNC. Το να αποκομίζουν όφελος από μη υλικά assets¹⁵ συνιστά μian επαρκή περιγραφή του ρόλου των σύγχρονων TNCs. Οι επιπτώσεις στην ανάπτυξη είναι σημαντικές. Οι TNCs πρέπει όχι μόνο να δημιουργούν αλλά και να εκμεταλλεύονται μη υλικά «περιουσιακά στοιχεία» και ταυτόχρονα να τα προστατεύουν από διάχυση, αντιγραφή και απομίμηση. Όλα αυτά, μαζί με την ικανότητα να διαχειρίζονται ένα σύνθετο παγκόσμιο ολοκληρωμένο δίκτυο, με διαφορετικές μεθόδους, ορίζει επακριβώς τις σύγχρονες TNCs (Buckley: 2012, p. 41).



Σχηματοποίηση του OLI paradigm (πηγή: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/management/eclectic-paradigm/>)

Ο John Dunning είχε μια ξεκάθαρη φιλοσοφία για την ανάπτυξη, ότι οι σταδιακές αλλαγές, που προσαρμόζονται μέσω ευέλικτων θεσμών επιτρέπουν τόσο τα αναπτυσσόμενα, όσο και

¹⁵ Software, πατέντες, πνευματικά δικαιώματα, εμπορικά σήματα, εμπορικά μυστικά, πνευματική ιδιοκτησία κλπ.

τα ανεπτυγμένα κράτη να υιοθετήσουν κάποια δυννητικά ανατρεπτική και ριζοσπαστική αλλαγή.

Ο βασικός παράγοντας μετάδοσης της αλλαγής θα είναι η TNC, η οποία και αυτή με τη σειρά της οφείλει να προσαρμόσει τις διαδικασίες, τις προοπτικές και την διαχείρισή της. Ο Dunning παρουσίασε το υποκείμενο ήθος που ένιωθε ότι θα οδηγούσε τις TNC στο να επιφέρουν ωφέλιμες (τόσο οικονομικά όσο και ηθικά) επιπτώσεις στην ανάπτυξη (Dunning, J. H. 2003).

Αναφορές στον ρόλο των θεσμών και της κουλτούρας στο πλαίσιο της ανάπτυξης, θα γίνουν στη συνέχεια και επί συγκεκριμένων case studies.

Διεθνής Πολιτική Οικονομία και Ισχύς

Η σημασία της οικονομίας στις διεθνείς σχέσεις είχε ήδη αναλυθεί από τους αρχαίους Κινέζους αλλά και τους Έλληνες. (Σουν Τσου, 1998) (Σουν Μπιν, 2002). Στην Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου του Θουκυδίδη, ο Αθηναίος Περικλής, ο Σπαρτιάτης Αρχίδαμος και ο Συρακούσιος Ερμοκράτης εκθέτουν τις απόψεις τους για τον ρόλο που διαδραματίζει η οικονομία στις διεθνείς σχέσεις και τη στρατηγική (Θουκυδίδης, 2012). Σύμφωνα με την ερμηνεία του Θουκυδίδη, η κύρια αιτία του Πελοποννησιακού Πολέμου ήταν ο φόβος της Σπάρτης ότι η μεγάλη και ταχεία ανάπτυξη της Αθήνας θα της στερούσε την πρωτοκαθεδρία στην Ελλάδα και θα την καθιστούσε απειλή στο μέλλον.

Ο Πλατιάς αναπτύσσει τη λογική της θέσης αυτής, εξαρτώντας την ισχύ των κρατών, τόσο από τον πληθυσμό τους και την τεχνολογία που κατέχουν, όσο και από την οικονομία τους. Επισημαίνει ότι η ισχύς των κρατών δε μένει αμετάβλητη και αποδίδει τον μηχανισμό των αλλαγών αυτών στους διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης των τριών αυτών παραγόντων. Αποδίδει δε, τις αλλαγές στον συσχετισμό δυνάμεων στο διεθνές σύστημα, ακριβώς στην ανισότητα που προκύπτει εξ αιτίας των αλλαγών αυτών (Πλατιάς, 1995, σ. 45).

Ο Παπασωτηρίου συναρτά την πορεία των κρατών στη διεθνή πολιτική σκηνή με τις γεωπολιτικές τους επιλογές αλλά και τις οικονομικές τους επιδόσεις (Παπασωτηρίου, 1999, σ. 30).

Ο δε Κονδύλης αντιλαμβάνεται ότι η οικονομική υπεροχή ενός κράτους δε βασίζεται μόνον στην κατοχή τεχνικών υποδομών και τεχνογνωσίας αλλά εξαρτάται από ολόκληρο το οικονομικό δυναμικό του (Κονδύλης, 1997, σ. 197).

Η εξυπηρέτηση της εθνικής ισχύος από την οικονομία στηρίζεται σε δύο πυλώνες. Ο πρώτος περιλαμβάνει τις δράσεις που θα εξασφαλίσουν στο κράτος αυτάρκεια και ο δεύτερος τις δράσεις που θα διευκολύνουν τις εξαγωγές κεφαλαίων και τον έλεγχο των ξένων αγορών (Κωνσταντόπουλος, 2010, σσ. 109-111).

Ορισμός Διπλωματίας

Ένας από τους πιο συνήθεις ορισμούς για την διπλωματία, την περιγράφει ως ένα από τα μέσα που διαθέτει ένα κράτος για την απόκτηση ισχύος και ασφάλειας (Κωνσταντόπουλος, 2010, σ.126). Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε το γεγονός ότι η διπλωματία έχει χαρακτηριστεί ως «ατμομηχανή των Διεθνών Σχέσεων» (Jonsson and Martin, 2005, σ.1).

Ενίοτε η διπλωματία συγχέεται με την εξωτερική πολιτική. Ωστόσο, είναι σαφές πως η εξωτερική πολιτική αφορά στους σκοπούς που θέτουν τα κράτη, ενώ η διπλωματία είναι ένα μόνο από τα εργαλεία που το κράτος χρησιμοποιεί για την επίτευξή τους. Επειδή δε, δεν εμπεριέχει τη χρήση βίας, έχει εξελιχθεί σε έναν από τους θεσμούς που οριοθετούν το διεθνές σύστημα (Evans and Newnham, 1998, σσ. 128-129).

Η εισαγωγή της έννοιας του διεθνούς συστήματος εξειδικεύει έτι περαιτέρω τον ορισμό της διπλωματίας, ως την διεξαγωγή των σχέσεων μεταξύ των κρατών και άλλων δρώντων της διεθνούς πολιτικής, μέσω επίσημων αντιπροσώπων τους και πάντα με τη χρήση ειρηνικών μέσων (Bull, 1997, σ.156).

Η διασύνδεση της διπλωματίας με την ισχύ του κράτους, περιγράφεται εναργώς από τον Hans Morgenthau ως η τέχνη που καθιστά ικανές τις διάφορες συνιστώσες της εθνικής ισχύος να διαμορφώσουν καθοριστικά εκείνες τις υποθέσεις στη διεθνή σκηνή, που εξυπηρετούν με πιο άμεσον τρόπο το εθνικό συμφέρον (Morgenthau J. Hans, 1993, σ. 155).

Η έλευση του 21ου αιώνα έχει συμβάλλει με ανανεωμένο λεξιλόγιο στον ορισμό της διπλωματίας. Πολύ συχνά πλέον, περιγράφεται ως μία διαδικασία επικοινωνίας μεταξύ των διεθνών δρώντων, προς την επίτευξη της επίλυσης των μεταξύ τους διαφορών μέσω διαπραγματεύσεων (White, 2005, σσ. 388-3, 396).

Κεφάλαιο 1: Οικονομική Διπλωματία

Σύμφωνα με τους Berridge και James, η οικονομική διπλωματία αφορά τόσο στην διπλωματία που ασχολείται με ζητήματα οικονομικής πολιτικής, όσο και την διπλωματία που χρησιμοποιεί οικονομικούς πόρους για την επίτευξη συγκεκριμένου στόχου της εξωτερικής πολιτικής του κράτους, το οποίο υπηρετεί. Αυτό δύναται να υλοποιηθεί μέσω επιβραβεύσεων αλλά και μέσω κυρώσεων (Berridge G. R. and James Allan, 2003, pp. 69-70).

Σε παρεμφερή ορισμό καταλήγει και το Centre for International Governance Innovation (“Reaching out to BRICSAM: Economic Diplomacy and the Heiligendamm Process”, 2008, p. 2).

Επί του όρου «Οικονομική Διπλωματία», ο Χαράλαμπος Τσαρδανίδης θέτει ορισμένα ερωτήματα: Αρχικώς διερωτάται κατά πόσον ο όρος «οικονομική» αφορά στους σκοπούς, στα μέσα ή στα κίνητρα της διπλωματίας. Ακολούθως διερωτάται κατά πόσον έχει νόημα στον 21ον αιώνα η διαφοροποίηση Οικονομίας και Διπλωματίας, αφ’ ής στιγμής το περιεχόμενο των Διεθνών Σχέσεων στον αιώνα αυτόν έχει αποκτήσει εμφανές και καθοριστικό οικονομικό πρόσημο (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 52). Αναφέρεται στη Νέα Οικονομική Διπλωματία ως τη διπλωματία που συγκεράζει τα στοιχεία της παραδοσιακής διπλωματίας με ένα νέο περιεχόμενο, σύγχρονες διαδικασίες και μοντέρνους φορείς άσκησης της. Προσαρμόζεται στις κατατρεγμένες εξελίξεις της παγκοσμιοποίησης και της ενοποίησης των αγορών, σχηματίζοντας ένα σταυροδρόμι, στο οποίο διασταυρώνονται και συνεργάζονται η οικονομία και η διπλωματία (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 53).

Ένα άλλο ζήτημα που θέτει ο Τσαρδανίδης αφορά στο κατά πόσον η Οικονομική Διπλωματία αφορά μόνον στο κράτος και τα συμφέροντά του ή εμπλέκει και μη κρατικές, κοινωνικές συνιστώσες και τα συμφέροντά τους.

Είναι σαφές από τους προβληματισμούς που εκφέρει, πως ο Τσαρδανίδης αντιμετωπίζει την Οικονομική Διπλωματία ως διαρκώς μεταβαλλόμενη, σύμφωνα με την Διεθνή Οικονομία και τις αλλαγές στις διεθνείς αγορές. Θεωρεί επίσης, ότι επηρεάζεται και από το δυναμικό

περιβάλλον εντός του οποίου λειτουργεί, συνεπώς δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από το εσωτερικό πολιτικό πλαίσιο (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 55).

Σύμφωνα με τους Peter A.G. van Bergeijk και Selwyn Moons, η Οικονομική Διπλωματία αποτελεί τη συνισταμένη τριών συνιστωσών: α) Της χρησιμοποίησης πολιτικής επιρροής με σκοπό την προώθηση του διακρατικού εμπορίου, τη βελτίωση της λειτουργίας των αγορών, τη μείωση του κόστους των διασυνοριακών συναλλαγών, την εμπορική διπλωματία κλπ. β) Τη διαχείριση οικονομικών μέσων ώστε μια πιθανή σύγκρουση να καταστεί ασύμφορη, την εμπέδωση σταθερών και ειρηνικών πολιτικών σχέσεων μεταξύ κρατών και, συνεπώς, την αύξηση οικονομικής ασφάλειας. γ) Την επιδίωξη εδραίωσης ενός διεθνούς πλαισίου ικανού να διασφαλίσει, στο μέτρο του δυνατού, τους ανωτέρω στόχους. Στο πλαίσιο αυτό ανήκει η πολυμερής διαπραγμάτευση εντός διεθνών οργανισμών (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κ.ά.), διαδικασία που από πολλούς ερμηνεύεται ως προπομπός μιας παγκόσμιας διακυβέρνησης (Bergeijk, and Moons, 2009, pp. 37-54).

Επί τη βάση των ανωτέρω ο Τσαρδανίδης καταλήγει στο ότι η έννοια της Οικονομικής Διπλωματίας αφορά σε: α) Την άσκηση εξωτερικής πολιτικής με τη χρήση οικονομικών μέσων, είτε ως κίνητρα είτε ως κυρώσεις για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων (Berridge and Allan, 2003). β) Τη χρησιμοποίηση διπλωματικών μέσων για την επίτευξη οικονομικών στόχων. Οι χώρες, λοιπόν, δραστηριοποιούνται διεθνώς, ώστε να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους σε διάφορους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας (εμπόριο, επενδύσεις, κ.ά.) Οι δράσεις δε, αυτές, είναι δυνατόν να είναι διμερείς, περιφερειακές και πολυμερείς, με ισοδύναμη βαρύτητα (Yakor and Bergeijk, 2009). γ) Την διαδικασία λήψης αποφάσεων και τα μέσα διεξαγωγής των διαπραγματεύσεων που εμπλέκονται στη διαμόρφωση και υλοποίηση της οικονομικής διπλωματίας. Σε αυτές δεν εμπλέκονται μόνον οι κρατικές δομές αλλά και περιφερειακές, όπως και πολυμερείς, όπως και θεσμοί και υπηρεσίες που δύνανται να μην ανήκουν στο κράτος υπό τη στενή του έννοια (π.χ. Επιμελητήρια) αλλά και ιδιωτικοί φορείς, όπως ενώσεις επιχειρηματιών, ΜΚΟ κλπ.

Δεν πρέπει, επίσης, να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι η Οικονομική Διπλωματία, ως συνιστώσα της διπλωματικής δραστηριότητας ενός κράτους, οφείλει να προσαρμόζεται στις προκλήσεις που αναφύονται εξ αιτίας τρεχόντων παγκοσμίων προβλημάτων (επί παραδείγματι, η κλιματική αλλαγή, το μεταναστευτικό πρόβλημα και η αλματώδης αυξανόμενη εξειδίκευση στα διεθνή προβλήματα) (Τσαρδανίδης, 2018, σσ. 55-62).

Η Οικονομική Διπλωματία, ως συνιστώσα της Διπλωματίας και της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους, αποσκοπεί σε:

1. Την προσέλκυση και ακολούθως την αύξηση ξένων άμεσων επενδύσεων (Τσαρδανίδης, 2012, σσ. 851-867).
2. Την αύξηση των εξαγωγών του.
3. Την ισχυροποίησή του εντός πολυμερών οικονομικών οργανισμών, με απώτερο στόχο την προάσπιση και προώθηση των συμφερόντων του (Κωνσταντόπουλος, 2010, σ. 134).

Πιο συγκεκριμένα, μέσω της Οικονομικής Διπλωματίας αποβλέπει στην αύξηση των δυνατοτήτων του και της επιρροής του σε άλλα κράτη, στην αποτροπή άλλων κρατών να εφαρμόσουν επιβλαβείς για το ίδιο πολιτικές, στην υποβοήθηση ημεδαπών επιχειρήσεων να δραστηριοποιηθούν επικερδώς και με θετικό αντίκτυπο για την χώρα, στο εξωτερικό, την δραστηριοποίηση στο πλαίσιο περιφερειακών και πολυμερών οργανισμών και την οικονομική συμβολή του σε αυτούς, με σκοπό την προώθηση και εξυπηρέτηση εθνικών συμφερόντων. Ενίοτε, τα κράτη χρησιμοποιούν την Οικονομική Διπλωματία για να δορυφοροποιήσουν άλλα κράτη (Τσαρδανίδης, 2000, σσ. 499-500).

Ο ίδιος, αντιμετωπίζει την Οικονομική Διπλωματία ως εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής, με διαστάσεις που άπτονται της αναπτυξιακής πολιτικής και της διεθνούς επιχειρηματικότητας αλλά και δράσεων στον τομέα του διεθνούς εμπορίου. Επί τη βάση αυτής της θεώρησης, αναπτύσσει τις απόψεις του σε ό,τι αφορά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αυτής:

1. Το κράτος επιλέγει τις χώρες προς τις οποίες θα κατευθύνει την αναπτυξιακή βοήθεια και ακολούθως καθορίζει το ύψος αυτής
2. Καθορίζει τρόπους και μέσα παροχής της εν λόγω βοήθειας.
3. Προχωρά σε αξιολόγηση των προγραμμάτων αναπτυξιακής βοήθειας.
4. Καθίσταται ενεργός δρών στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών που διαχειρίζονται την αναπτυξιακή βοήθεια. Αυτό είναι δυνατόν να επιτευχθεί είτε με οικονομική αρωγή προς αυτούς είτε με διπλωματικές πρωτοβουλίες (Τσαρδανίδης, 2000, σσ. 495, 496).
5. Βοηθά τις αλλοδαπές επιχειρήσεις που επιδιώκουν να δραστηριοποιηθούν εντός της επικράτειάς του.

6. Βοηθά τις ημεδαπές επιχειρήσεις να δραστηριοποιηθούν στο εξωτερικό, ειδικά σε τομείς που προωθούν το εθνικό συμφέρον.

7. Συνεργάζεται με ιδιωτικούς και κοινωνικούς φορείς, εντός και εκτός της χώρας, με σκοπό αυτοί να υποβοηθήσουν την εξωτερική οικονομική πολιτική του κράτους (Τσαρδανίδης, 2000, σσ. 496-498).

Σύμφωνα με τον Τσαρδανίδη, μία πολύ σημαντική διάσταση της Οικονομικής Διπλωματίας αφορά στη συνεισφορά της στον εκσυγχρονισμό της παραδοσιακής διπλωματίας, μέσω της εισαγωγής της οικονομικής παραμέτρου στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική. Ο νεωτερισμός έγκειται στο ότι στην διαδικασία λήψης αποφάσεων εμπλέκονται και άλλοι φορείς, δημόσιοι και ιδιωτικοί (πλην του Υπουργείου Εξωτερικών) αλλά και στο ότι οι ίδιοι αυτοί οι γραφειοκρατικοί οργανισμοί αναγκάζονται να αναδιαρθρωθούν λειτουργικά και οργανωτικά. Η διαδικασία αυτή εισάγει στην εξωτερική πολιτική παραμέτρους όχι μόνον από την οικονομία, αλλά και από την επικοινωνία, την ψυχολογία, τη στρατηγική κλπ (Τσαρδανίδης, 2000, σσ. 500-503). Αυτό είναι και το σημείο στο οποίο τέμνονται, κατά την άποψή μας, η Οικονομική και η Δημόσια Διπλωματία.

1.1 Κατηγορίες Οικονομικής Διπλωματίας

Σύμφωνα με τα ανωτέρω μπορούμε να διακρίνουμε δύο κατηγορίες Οικονομικής Διπλωματίας.

A) Την εμπορική και χρηματοπιστωτική διπλωματία, και

B) Την επιχειρηματική διπλωματία.

1.1.1 Η Εμπορική και Χρηματοπιστωτική Διπλωματία

Ως μία μορφή διπλωματίας, η Οικονομική Διπλωματία ασκείται από διπλωμάτες (ως επί το πλείστον) και δη, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων των διπλωματικών Αρχών.

1. Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Ήδη από τους αρχαίους πολιτισμούς της Αιγύπτου, της Εύφορης Ημισελήνου, της Ελλάδας (Κυριαζής και Οικονόμου, 2015, σσ. 121-219), της Κίνας, της Ινδίας κλπ, το εμπόριο συνέβαλε σε επαφές μεταξύ εθνών, ίσως όχι πάντα με ειρηνικό τρόπο, είναι η αλήθεια. Είναι, πάντως, ιστορικά καταγεγραμμένο το γεγονός ότι υπήρχαν εμπορικές συναλλαγές μεταξύ κρατών, οι οποίες μάλιστα ρυθμίζονταν με συγκεκριμένες εμπορικές συμβάσεις (Τσαρδανίδης, 2018, σ.114).

Οι ανακαλύψεις του 15ου και 16ου αιώνα, εντατικοποίησαν το εμπόριο μεταξύ Παλαιού και Νέου Κόσμου (Κυριαζής και Οικονόμου, 2015, σσ. 301-369), αν και κυρίως υπό την μορφή εκμετάλλευσης ή έστω ετεροβαρών εμπορικών σχέσεων.

Οι επαγγελματίες διπλωμάτες αντιμετωπίζουν την εμπορική διπλωματία ως συνιστώσα της Οικονομικής Διπλωματίας και της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους, με το επιχείρημα ότι η δεύτερη περιλαμβάνει και άλλους τομείς πλην της εμπορικής διπλωματίας (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 115).

Υπάρχει, ωστόσο, και η άποψη ότι η εμπορική διπλωματία έχει ως πρώτιστο σκοπό την εξυπηρέτηση του ιδιωτικού τομέα. Πρόκειται, δηλαδή, για «μία μη δεσμευτική συνεργασία μεταξύ κρατικών υπηρεσιών από τη μία και ιδιωτικών επιχειρήσεων από την άλλη, για την προώθηση των συμφερόντων των τελευταίων» (Woolcock, 2011a, pp. 83-99).

Η ανωτέρω διαφοροποίηση έχει ενδιαφέρον κυρίως ως ακαδημαϊκή αντιπαράθεση, παρά ως πρακτική. Είτε στη μία είτε στην άλλη περίπτωση, απαιτείται η διαμόρφωση μιας στιβαρής πολιτικής εξαγωγών, η ενίσχυση επιχειρήσεων, η προβολή τους στο εξωτερικό, η αξιοποίηση των διπλωματικών Αρχών για την προώθηση των εξαγωγών και την επίλυση γραφειοκρατικών εμποδίων, η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων (Α.Ξ.Ε.), οι διαπραγματεύσεις σε διμερές, περιφερειακό ή και πολυμερές επίπεδο. (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 116). Εν κατακλείδι, η εμπορική διπλωματία λειτουργεί ως «ομπρέλα», που συμβάλλει στην οικονομική σταθερότητα και στην εξυπηρέτηση του εθνικού οικονομικού συμφέροντος, δημιουργώντας ταυτόχρονα κέρδος για τους πραγματικούς stake holders της οικονομικής διπλωματίας, που δεν είναι άλλοι από τις επιχειρήσεις (Reuvers and Huub 2012, pp. 1-28).

Τα κράτη έχουν πλέον αναγνωρίσει το ειδικό βάρος του διεθνούς εμπορίου και των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, για την ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας. Για τον λόγο αυτόν χρησιμοποιούν τις διπλωματικές τους Αρχές, ως μοχλούς ενδυνάμωσης των εμπορικών τους συναλλαγών με χώρες, στις οποίες διατηρούν συμφέροντα. Στο έργο αυτό χρησιμοποιούν είτε εξειδικευμένους διπλωμάτες, είτε εκπροσώπους μη κρατικών φορέων, τους οποίους αποσπούν σε πρεσβείες ή προξενεία (Τσαρδανίδης, 2018, σ.117). Δεν είναι, όμως, σπάνιο και το φαινόμενο της «καταλυτικής διπλωματίας», ήτοι η συνεργασία των διπλωματών με μη διπλωμάτες και άτυπους δρώντες, με σκοπό να διευρύνουν το πεδίο δράσης τους και να χρησιμοποιήσουν πιο ευέλικτες και άρα πιο αποδοτικές τεχνικές (Hocking, 1999, pp. 21-42).

Ο κύριος σκοπός της εξωτερικής οικονομικής πολιτικής ενός κράτους και συγκεκριμένα της εμπορικής του διπλωματίας, είναι η αύξηση των εξαγωγών του. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, οι διπλωματικές Αρχές της χώρας επωμίζονται συγκεκριμένα καθήκοντα:

1. Παρακολουθούν και συντάσσουν αναλύσεις για την οικονομική κατάσταση και τις σχετικές εξελίξεις στη χώρα διαπίστευσης ή στην περιοχή αρμοδιότητάς τους. Ερευνούν τις συνθήκες της αγοράς, την παραγωγή, τις τάσεις στις εξαγωγές και εισαγωγές, την τεχνολογική ανάπτυξη, την έρευνα και ανάπτυξη, τις γραφειοκρατικές διαδικασίες σε ό,τι αφορά το εμπόριο, τις δράσεις τυχόν ανταγωνιστών. Παρέχουν στις επιχειρήσεις διευκολύνσεις και αρωγή σε θέματα νομικών διαδικασιών για εισαγωγές, εξαγωγές και επενδύσεις, φορολογίας, τυποποίησης κλπ. Επιδίδονται επιπλέον, σε αποτίμηση αγοραστικών τάσεων, προτιμήσεων, καταναλωτικών συνηθειών κλπ, οργανώνουν επιχειρηματικές αποστολές από τη χώρα αποστολής στη χώρα διαπίστευσης και το αντίθετο, συντάσσουν εκθέσεις τις οποίες αναρτούν στις ιστοσελίδες της πρεσβείας ή του ΥΠΕΞ, καθιστώντας προσβάσιμο το περιεχόμενό τους σε κάθε ενδιαφερόμενο κ.ά. Η καταγραφή αυτή και οι παρεμφερείς δράσεις συμβάλλουν στην διαμόρφωση και κατανόηση του οικονομικού προφίλ της χώρας διαπίστευσης, καθιστά γνωστή τη φορολογική της πολιτική, το καθεστώς δασμών, το σύστημα επίλυσης οικονομικών διαφορών και την επιχειρηματική της οργάνωση. Στις πιο οργανωμένες χώρες, οι δραστηριότητες αυτές συγκρίνονται με αντίστοιχο υλικό από άλλες διπλωματικές Αρχές και διαμορφώνονται τράπεζες δεδομένων στον τομέα που έχει καθιερωθεί να αποκαλείται “market intelligence” (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 122). Στη συνέχεια, τα εν λόγω στοιχεία αξιοποιούνται σε αναλύσεις με χρήση

οικονομικών και οικονομετρικών μοντέλων¹⁶, ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα για τους τομείς στους οποίους δύνανται να στραφούν οι δράσεις της οικονομικής διπλωματίας.

2. Ενημερώνουν την κυβέρνησή τους για τις οικονομικές, εμπορικές και δημοσιονομικές πράξεις της χώρας διαπίστευσής τους, ώστε να καταστεί δυνατή η αύξηση των εμπορικών συναλλαγών και συνεπώς η αύξηση των εξαγωγών (Τσαρδανίδης, 2018, σ.123).

3. Ενεργούν για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων στη χώρα προέλευσής τους αλλά και το αντίστροφο. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, επενδύουν σε στρατηγικές προβολής της καταλληλότητας της χώρας τους για ξένες επενδύσεις. Η διπλωματική Αρχή συνδράμει την προσπάθεια αυτή των οικονομικών διπλωματών, εφαρμόζοντας δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας. Πιο συγκεκριμένα, τα στελέχη Δημόσιας Διπλωματίας των διπλωματικών Αρχών, καλούνται να προβάλλουν μια θετική και ελκυστική εικόνα της χώρας τους αλλά και να αμβλύνουν ή να ακυρώσουν αντιθέσεις, προκαταλήψεις, αρνητικές τοποθετήσεις της κοινής γνώμης κλπ. Επειδή η άσκηση τέτοιου είδους διπλωματίας ενδέχεται να επιφέρει προκλήσεις πρωτόφαντες για τους παραδοσιακούς διπλωμάτες, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία των Οικονομικών Διπλωματών με τους συναδέλφους τους της Δημόσιας Διπλωματίας.

4. Ενημερώνουν επί τακτικής βάσεως τους εισαγωγείς της περιοχής αρμοδιότητάς τους σχετικά με τις δυνατότητες της χώρας προέλευσης για την απορρόφηση των προϊόντων τους. Ιδρύουν φορείς και ομάδες στήριξης των οικονομικών συμφερόντων της χώρας τους και, μέσω αυτών προωθούν την επιχειρηματική συνεργασία της χώρας προέλευσης και της χώρας διαπίστευσης (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 125). Και στις δράσεις αυτές το βέλτιστο αποτέλεσμα επιτυγχάνεται με συνεργασία με το Γραφείο Δημόσιας Διπλωματίας της Διπλωματικής Αρχής.

5. Διοργανώνουν εμπορικές και επιχειρηματικές αποστολές από και προς τη χώρα αρμοδιότητάς τους. Για τον σκοπό αυτόν συνεργάζονται με άλλα υπουργεία, υπηρεσίες και φορείς, ιδιωτικούς ή δημόσιους. Πρωτίστως, εξασφαλίζεται η συνέργεια της πρεσβείας και δη, η προσωπική εμπλοκή του επικεφαλής της Διπλωματικής Αρχής, η οποία και προσδίδει

¹⁶ Η οικονομετρία είναι η εφαρμογή στατιστικών μεθόδων σε οικονομικά δεδομένα προκειμένου να δοθεί εμπειρικό περιεχόμενο στις οικονομικές σχέσεις (Pesaran, 1987, pp. 8–22). Πιο συγκεκριμένα, είναι η ποσοτική ανάλυση των πραγματικών οικονομικών φαινομένων με βάση την ταυτόχρονη ανάπτυξη της θεωρίας και της παρατήρησης, που σχετίζονται με τις κατάλληλες μεθόδους εξαγωγής συμπερασμάτων. Περιγράφεται επίσης ως "«συστηματική ποσοτική εξέταση οικονομικών φαινομένων, τάσεων και σχέσεων με βάση παρατηρούμενα δεδομένα και χρησιμοποιώντας στατιστικές τεχνικές, αλλά και περαιτέρω ανάπτυξη και βελτιστοποίηση των τεχνικών» (Ιωάννης Βενέτης. «Οικονομετρία (Ανοικτό Μάθημα) Ιωάννη Βενέτη», <https://eclass.upatras.gr/courses/ECON1326/>. Ανακτήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2018).

το απαραίτητο κύρος και εν μέρει συμβάλλει και στην επιτυχία του εγχειρήματος (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 126).

6. Εισηγούνται και υλοποιούν εκθέσεις προϊόντων της χώρας τους στη χώρα διαπίστευσης. Προβάλλουν και διαφημίζουν τα εξαγωγίμα προϊόντα της χώρας προέλευσης, σε συνεργασία με το Γραφείο Δημόσιας Διπλωματίας.

7. Διοργανώνουν συνέδρια, ημερίδες κλπ, αποβλέποντας στην προβολή των δυνατοτήτων που προσφέρει η χώρα τους, της ελκυστικότητάς της, της τεχνολογικής της δεινότητας, της συνεργατικότητας, του ευνοϊκού για τον αλλοδαπό επενδυτή και επιχειρηματία φορολογικού περιβάλλοντος κλπ, πάλι σε συνεργασία με το Γραφείο Δημόσιας Διπλωματίας της πρεσβείας.

8. Προετοιμάζουν τις συμφωνίες οικονομικής συνεργασίας της χώρας τους με τη χώρα διαπίστευσης.

9. Ενημερώνονται και ενημερώνουν για διεθνή προγράμματα τεχνικής, οικονομικής συνεργασίας, αναπτυξιακής βοήθειας, διαγωνισμούς κρατικών προμηθειών και δημοσίων έργων (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 127).

10. Συνεργάζονται με Μ.Κ.Ο., εξειδικευμένους επιστήμονες ή επαγγελματίες για τη βέλτιστη συμμετοχή σε προγράμματα ή έργα που απαιτούν ειδική τεχνογνωσία (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 127)

11. Αξιολογούν με πιστοποιημένες διαδικασίες την προβολή των εξαγωγικών δυνατοτήτων της χώρας τους καθώς και την επιτυχία εν γένει των δράσεων που άπτονται της αρμοδιότητάς τους.

12. Μεσολαβούν για την επίλυση εμπορικών διαφορών, μέσω διαιτησίας, επιδιαιτησίας ή του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 128).

13. Ενεργούν για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας των επιχειρήσεων και των ιδιωτών της χώρας προέλευσής τους.

14. Συμμετέχουν σε περιφερειακούς και πολυμερείς οικονομικούς οργανισμούς και υπερασπίζονται και προωθούν τις εθνικές θέσεις.

2. Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Η αύξηση της σημασίας του οικονομικού παράγοντα στο διεθνές χρηματιστήριο ισχύος έχει επιφέρει τεκτονικές αλλαγές στην παγκόσμια πολιτική. Μέρος της σημασίας αυτής αποδίδεται στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο μετασχηματίστηκε από την δεκαετία του 1970 και εντεύθεν, σε συνδυασμό και υπό την επιρροή της παγκοσμιοποίησης.

Η νεοφιλελεύθερη εκδοχή της τελευταίας διαμόρφωσε μια ολοκληρωμένη παγκόσμια αγορά διεθνών οικονομικών συναλλαγών που ουδέποτε σταματά να λειτουργεί, μη υπολογίζοντας γεωγραφικές αποστάσεις, χρονικές διαφορές κλπ. (Langley, 2002, p.2). Η υπερκέραση αυτή των γεωγραφικών και κρατικών ορίων, οφείλεται εν πολλοίς και στην αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας της πληροφορικής και των επικοινωνιών.

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας διαρθρώνεται στα κάτωθι επίπεδα: α) Τη χρηματαγορά, με τις τράπεζες σε ρόλο πιστωτού και τις κυβερνήσεις, τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες σε ρόλο οφειλέτου, β) Την πρωτεύουσα αγορά για χρηματοδοτήσεις μέσω έκδοσης χρεογράφων, γ) Τη δευτερεύουσα αγορά για τις διαπραγματεύσεις των χρεογράφων, δ) Την αγορά συναλλάγματος και ε) Την αγορά παραγώγων, που αφορά σε μελλοντικές υποχρεώσεις ή κινήσεις (Huffschnid, 2006, σ. 35).

Ως έννοια η χρηματοπιστωτική διπλωματία είναι δυνατόν να προσεγγισθεί από τρεις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις.

Σύμφωνα με την παραδοσιακή προσέγγιση, η χρηματοπιστωτική διπλωματία αφορά στις προσπάθειες των κυβερνήσεων και των Κεντρικών Τραπεζών «να διαπραγματευθούν σε διμερές, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο τον τρόπο διακυβέρνησης του διεθνούς χρηματοπιστωτικού καθεστώτος» (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 132). Σημειωτέον ότι το χρηματοπιστωτικό καθεστώς δεν διέπεται από διεθνές κανονιστικό σύστημα, όπως το αντίστοιχο εμπορικό. Η εν λόγω διπλωματία αποσκοπεί λοιπόν στην άμβλυνση ή στην αποτροπή χρηματοοικονομικών κρίσεων και στηρίζεται στην μικροπροληπτική και την μακροπροληπτική εποπτεία. «Η πρώτη στοχεύει στον περιορισμό των προβλημάτων που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν μεμονωμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ενώ η δεύτερη προσπαθεί να αποσοβήσει τους κινδύνους που απειλούν τη σταθερότητα του συνολικού χρηματοπιστωτικού συστήματος» (Ορφανίδης, 2011, σσ. 269-288).

Σύμφωνα με τη φιλελεύθερη προσέγγιση η χρηματοπιστωτική διπλωματία αφορά στην εμπλοκή των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών στη νέα διεθνή χρηματοπιστωτική

αρχιτεκτονική, όπως και στις σχέσεις των οργανισμών αυτών με την παγκοσμιοποιημένη κοινωνία των πολιτών (Τσαρδανίδης, 2018, σσ. 133-134).

Η μαρξιστική οπτική μελετά τη διαμόρφωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής τάξης και μέσα από τη μελέτη αυτήν, διερευνά την πρόσκτηση ισχύος των διεθνών θεσμών διακυβέρνησης και την επίδραση που αυτή έχει στις κοινωνίες (Langley, 2005, pp. 76-91).

Κύριο πεδίο άσκησης της χρηματοπιστωτικής διπλωματίας είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και η Ομάδα G7. Οι περίοδοι έντονης δραστηριότητας στο πλαίσιο της χρηματοπιστωτικής διπλωματίας συμπίπτουν με την εμφάνιση νομισματικών κρίσεων. Οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις εμφανίζονται συχνότερα όταν οι ανεπτυγμένες χώρες υιοθετούν φιλελεύθερες χρηματοοικονομικές πολιτικές, σύμφωνα με τους Stephan Haggard και Sylvia Maxfield (Haggard and Maxfield, 1996, pp. 35-68).

Η διπλωματική δραστηριότητα που έλαβε χώρα στην Ε.Ε για την αντιμετώπιση της κρίσης στην Ευρωζώνη, αποτελεί ένα παράδειγμα χρηματοπιστωτικής διπλωματίας σε τρία επίπεδα: εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές, τα οποία σαφώς αλληλοεξαρτώνται. Η συγκεκριμένη κρίση αποκάλυψε αρκετές ανεπάρκειες της οικονομικής διακυβέρνησης της Ε.Ε., μία εκ των σημαντικότερων ήταν και η απόρριψη των ενδοκοινοτικών μεταβιβάσεων πόρων (ως αυτόματου μηχανισμού προσαρμογής). Ταυτόχρονα, οι πρωτεργάτες της ΟΝΕ επέβαλαν αυστηρούς περιορισμούς στη φορολογική πολιτική των κρατών μελών (Τσούκαλης, 2007, σσ. 289-315). Αυτή ακριβώς η έλλειψη στιβαρής και ευέλικτης οικονομικής διακυβέρνησης ανάγκασε τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης να αναζητήσουν «μια βαθιά μεταρρύθμιση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησής της, εν μέσω οικονομικών δυσχερειών και πολιτικών αντεγκλήσεων, με αποτέλεσμα να προκύψουν σημαντικές καθυστερήσεις και αναποτελεσματικότητα, οι οποίες έθεσαν εν αμφιβόλω ακόμη και την ίδια την επιβίωσή της» (Μαραβέγιας και Κατσίκας, 2017, σσ. 95-4200).

1.1.2 Η Επιχειρηματική Διπλωματία

Με τον όρο αυτόν αναφερόμαστε στο σύνολο των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων, στις οποίες εμπλέκονται και κυβερνήσεις (Garten, 1997, pp. 67-79). Πιο συγκεκριμένα, ορίζουμε τη διαχείριση των σχέσεων μιας πολυεθνικής επιχείρησης με μη επιχειρηματικούς δρώντες, όπως κυβερνήσεις ή πολυεθνικούς οργανισμούς (Saner and Lichia, 2003). Ως συνέπεια των

δραστηριοτήτων αυτών προκαλούνται ροές ιδιωτικών κεφαλαίων στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, μεγάλο μέρος των οποίων προέρχεται από τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Α.Ξ.Ε.). Μέσω αυτών διεθνοποιείται η παραγωγή και οι μηχανισμοί των αγορών. Αυτά ακριβώς τα χαρακτηριστικά καθιστούν την προσέλκυση ΑΞΕ μία από τις σημαντικότερες συνιστώσες της Οικονομικής Διπλωματίας, διότι αναμένεται να αυξήσουν τις εξαγωγές και, συνεπώς, να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα στο ισοζύγιο, να αυξήσουν την απασχόληση και την παραγωγή και τα φορολογικά έσοδα. Επίσης, να επιφέρουν νέους τρόπους διοίκησης, να προκαλέσουν ανταγωνισμό της εγχώριας επιχειρηματικότητας και συμμετοχή στις καινοτομίες και στις νέες τεχνολογίες. Σε περιόδους δε, οικονομικών κρίσεων, οι ΑΞΕ λειτουργούν ως προστατευτικό «στρώμα» για τις οικονομίες (Τσαρδανίδης, 2018, σσ. 139-140).

Η λήξη του Ψυχρού Πολέμου σήμανε και την άμβλυνση των ορίων μεταξύ παραδοσιακής και επιχειρηματικής διπλωματίας. Τα κράτη, πλέον, δε διστάζουν να υποστηρίζουν και να προωθούν τις δράσεις εταιρειών στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Πολλές μάλιστα, χώρες εκπαιδεύουν διπλωμάτες τους ώστε να αντεπεξέρχονται στις ειδικές συνθήκες που απαιτεί η ενασχόληση με τις ανάγκες και τις επιδιώξεις των επιχειρήσεων. Το αντίθετο, δηλαδή η εκπαίδευση στελεχών πολυεθνικών επιχειρήσεων σε διπλωματικές πρακτικές, σπανίως συμβαίνει. Εκείνο το οποίο όλο και πιο συχνά κάνουν, είναι να προσαρμόζουν τα τμήματα διεθνών δημοσίων σχέσεών τους ή τα τμήματα διεθνών αναλύσεών τους, ώστε αυτά να παρέχουν στις εταιρείες καλύτερη κατανόηση του πολιτισμικού περιβάλλοντος στις χώρες που δραστηριοποιούνται, όπως και γνώση των αντίστοιχων πολιτικών και νομικών συνθηκών που επικρατούν σε αυτές (Saner και Yui, 2003, p. 26).

Η κρατικοκεντρική ερμηνεία για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις τις θέλει να δημιουργούνται και να αναπτύσσονται μόνον όταν συγκροτούνται από μια χώρα με μεγάλη πολιτική ισχύ. Υποστηρίζει, εν ολίγοις, ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι στην πραγματικότητα εθνικές και η δραστηριότητά τους καθοδηγείται όχι μόνον από οικονομικούς αλλά και από πολιτικούς όρους. Τα συμφέροντα, δηλαδή, της δημιουργού χώρας προωθούνται από τη διεθνή δραστηριότητα της πολυεθνικής επιχείρησης, για αυτό και την στηρίζει. Η στρατηγική, μάλιστα, της επιχείρησης στο εξωτερικό, επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική της χώρας, όπου η πολυεθνική έχει την έδρα της. Ακόμη και έτσι, όμως, οι κυβερνήσεις επιδιώκουν (σε μικρό ή μεγάλο βαθμό) να προωθούν τα συμφέροντα των δικών τους πολυεθνικών, μέσα από την Οικονομική τους Διπλωματία. Συνεπώς τα κράτη χρησιμοποιούν τις πολυεθνικές για να επιτύχουν στόχους της εξωτερικής τους πολιτικής.

Από την κρατικοκεντρική αυτήν θεώρηση συνάγεται ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις οφείλουν να εκληφθούν ως μέσα άσκησης οικονομικής διπλωματίας και, άρα, εξωτερικής πολιτικής, η δε ισχύς τους είναι «ετερόφωτη» και προέρχεται από την ισχύ των χωρών από τις οποίες δημιουργούνται (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 144).

Όταν η επιχειρηματική διπλωματία ασκείται από ένα κράτος, αποσκοπεί σε:

1. Την προσέλκυση ξένων επιχειρήσεων να επενδύσουν στη χώρα. Παρέχουν σε αυτές κίνητρα και βοήθεια και διαπραγματεύονται μαζί τους για τα όρια και τους όρους δραστηριότητάς τους (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 145). Η πολιτική προσέλκυσης των ξένων επενδύσεων δεν εξαντλείται σε πληροφόρηση για την «επενδυτική ελκυστικότητα» της χώρας αλλά οφείλει να αξιοποιεί όλα τα πλεονεκτήματα της χώρας αυτής (κλίμα, φιλόξενος χαρακτήρας κατοίκων, εργατικότητα τους, υψηλό επίπεδο ζωής, πολιτισμός κλπ). Εμπίπτει δηλαδή στις δράσεις της Δημόσιας Διπλωματίας.
2. Την παροχή αρωγής στις ημεδαπές επιχειρήσεις που επιδιώκουν να δραστηριοποιηθούν στο εξωτερικό. Απώτερος σκοπός είναι να ενισχυθεί η διεξόδου των επιχειρήσεων αυτών σε άλλες χώρες, ώστε να αποτελέσουν μέρος του αναπτυξιακού προγράμματος της χώρας προέλευσής τους (Βαρβαρούσης, 2006, σ. 103).
3. Την άσκηση επιρροής των επιχειρηματικών συλλόγων και οργανώσεων στο εξωτερικό, ώστε να αποτελέσουν υποστηρικτικό όργανο της Οικονομικής Διπλωματίας της χώρας (Τσαρδανίδης, 2019, σ. 145).

Καταληκτικά, η Επιχειρηματική Διπλωματία ενέχει υψηλό βαθμό πολυπλοκότητας, διότι υλοποιείται μέσα από συνεργασίες των Υπουργείων Εξωτερικών με άλλους φορείς (κρατικούς ή μη) και διότι η εφαρμογή της δύναται να αποδειχθεί μη συμβατή με την επίσημη εξωτερική πολιτική ενός κράτους (Τσαρδανίδης, 2018, σ. 146). Αυτά τα χαρακτηριστικά, εξ άλλου, την καθιστούν υπόδειγμα σύγχρονης διπλωματικής πρακτικής, που απαιτεί τον συντονισμό και τη συνέργεια πέραν των άλλων φορέων, και με άλλες μορφές διπλωματίας, όπως η Δημόσια Διπλωματία. Η επιτυχημένη εφαρμογή της, όμως επιφέρει και αποτελέσματα ανάλογα της πολυπλοκότητάς της.

1.2 Τα Μέσα Άσκησης Οικονομικής Διπλωματίας

Μπορούν να διακριθούν, σύμφωνα με τον Τσαρδανίδη (ό.π., 2018, σ. 177) ανάλογα με τη φύση τους και ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους.

Ως προς τη φύση τους ενδέχεται να είναι πολιτικά ή οικονομικά.

Ως προς τα χαρακτηριστικά τους ενδέχεται να είναι: α) μέσα ανταμοιβής, τα οποία συνήθως υποκρύπτουν πρόθεση του κράτους-δωρητή να αυξήσει την πολιτική επιρροή του στο κράτος αποδέκτη, δηλαδή αποσκοπεί στην υλοποίηση κάποιων στόχων της εξωτερικής της πολιτικής ή β) μέσα εξαναγκασμού, που εφαρμόζονται με σκοπό να επιβάλουν σε κράτη συγκεκριμένο τρόπο διεθνούς συμπεριφοράς, συμβατό είτε με τα θέσφατα της διεθνούς κοινότητας είτε με τις επιθυμίες άλλου κράτους.

Ο Τσαρδανίδης αντιλαμβάνεται τη χρήση οικονομικών μέσων ως υποκατάστατο της χρήσης στρατιωτικών μέσων, δηλαδή ως ένδειξη δύναμης και κυριαρχίας ενός κράτους και ως τέτοια, την συνδέει με την ασφάλεια ανάμεσα στα κράτη (ό.π., 2018, 178). Η χρήση οικονομικών μέσων είναι σαφώς ένα όργανο άσκησης πίεσης, με πολιτική ωστόσο σκοπιμότητα και είναι δυνατόν να αποτρέψουν ένοπλες συγκρούσεις, να εγγυηθούν την ειρήνη ή να επηρεάσουν την εσωτερική πολιτική κρατών.

Ίσως δεν στερείται λογικής η άποψη ότι οι στόχοι τόσο των μέσων ανταμοιβής όσο και των μέσων εξαναγκασμού είναι παρόμοιοι, διότι αμφότεροι αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση του εθνικού συμφέροντος και μόνον εφαπτομενικά (και σε σπανιότατες περιπτώσεις) αντανακλούν ανθρωπιστικούς λόγους (Baldwin, 1985, pp. 291-295 και Τσαρδανίδης, 1998, σσ. 25-42).

1.2.1 Οικονομικές Κυρώσεις

Οι οικονομικές κυρώσεις είναι αποκύημα κρίσεων. Αν οι διπλωματικές διαμεσολαβήσεις αποτύχουν και οι στρατιωτικές λύσεις δεν αποτελούν επιλογή, τότε το κράτος προσφεύγει στη χρήση πιέσεων με οικονομικά μέσα. Η μορφή αυτή αποκτά ιδιαίτερη αποτελεσματικότητα εξ αιτίας της γενικής οικονομικής ανάπτυξης των τελευταίων δεκαετιών και της οικονομικής αλληλεξάρτησης λόγω της παγκοσμιοποίησης. Έτσι, οι διεθνείς οικονομικές κυρώσεις αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής των χωρών και, άρα, εργαλείο της οικονομικής τους διπλωματίας (Martin, 1992).

Οι πλέον συνήθεις οικονομικές κυρώσεις εμπορικού χαρακτήρα είναι (Τσαρδανίδης, 2010, σσ. 161-192):

α) Το εμπάργκο, δηλαδή ο εμπορικός αποκλεισμός μιας χώρας, με απαγόρευση των εισαγωγών και εξαγωγών της.

β) Το μποϋκοτάζ, δηλαδή η άρνηση αγοράς ή διακίνησης αγαθών που παράγονται στη χώρα στόχο.

γ) Οι δυσμενείς δασμολογικές διακρίσεις στις εισαγωγές προϊόντων από τη χώρα στόχο.

δ) Η άρνηση παραχώρησης της ρήτρας του «μάλλον ευνοούμενου κράτους».

ε) Η επιβολή περιορισμών ή ποσοστώσεων στις εισαγωγές και εξαγωγές ή και η απαγόρευση αυτών.

στ) Το ντάμπινγκ, δηλαδή η εσκεμμένη πώληση αγαθών στο εξωτερικό σε τιμές χαμηλότερες από το κόστος παραγωγής τους.

ζ) Η αποκλειστική αγορά πρώτων υλών και αγαθών από τρίτες χώρες, ώστε η χώρα στόχος να τις στερηθεί.

η) Η περικοπή ή παύση αναπτυξιακής βοήθειας ή και η απειλή για κάποιο από αυτά.

Παρεμφερείς κεφαλαιακού χαρακτήρα κυρώσεις (ή απειλή επιβολής αυτών), μπορεί να είναι:

α) Έλεγχος εισαγωγών και εξαγωγών.

β) Πάγωμα περιουσιακών στοιχείων της χώρας στόχου.

γ) Επιβολή δυσμενούς φορολόγησης των περιουσιακών στοιχείων της χώρας στόχου.

δ) Μείωση ή ακύρωση χορήγησης οικονομικής βοήθειας προς τη χώρα στόχο.

ε) Απαλλοτρίωση και δήμευση περιουσιακών στοιχείων που ανήκουν στη χώρα στόχο (Τσαρδανίδης, 2018, σσ. 181,182).

Η πιο πρόσφατη τάση σε ό,τι αφορά τις κυρώσεις είναι οι «έξυπνες» ή «στοχευμένες» κυρώσεις. Αυτές δεν στοχεύουν σε ένα ολόκληρο κράτος αλλά σε συγκεκριμένα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, τα οποία συνήθως έχουν άμεση σχέση με το εν λόγω κράτος ή ευθύνονται για την ένταση μεταξύ των κρατών (Zarate, 2009, pp. 43-59).

Τέτοιου είδους κυρώσεις περιλαμβάνουν τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων των εν λόγω προσώπων, την απαγόρευση της πρόσβασής τους στις χρηματοπιστωτικές αγορές και των διεθνών μετακινήσεών τους, τη στέρηση προξενικών διευκολύνσεων, την συμπερίληψή τους σε καταλόγους ανεπιθύμητων προσώπων κ.ά.

Ο Τσαρδανίδης θέτει το ερώτημα κατά πόσον οι οικονομικές κυρώσεις ως μέσον διπλωματίας είναι αρκούντως αποτελεσματικές (2018, σσ. 183-184). Μελετά τη φιλελεύθερη, τη ρεαλιστική και μίαν τελευταία προσέγγιση και φαίνεται να υιοθετεί την τελευταία, σύμφωνα με την οποίαν, οι κυρώσεις δύνανται να είναι αποτελεσματικές, όταν οι εγχώριες και διεθνείς πολιτικές συνθήκες καθιστούν το κόστος της μη συμμόρφωσης απαγορευτικό ενώ το αντίστοιχο κόστος συμμόρφωσης αποδεκτό (Blanchard and Ripsan, 1999-2000, pp. 219-253).

1.2.2 Παροχή Οικονομικής Βοήθειας

Ως μέσον οικονομικής διπλωματίας η παροχή οικονομικής βοήθειας ουσιαστικά εμφανίσθηκε μετά τη λήξη του Β' Π.Π., όταν οι αποικιοκρατικές δυνάμεις απώλεσαν τη σχέση εκμετάλλευσης με τις αναπτυσσόμενες χώρες. Τα νέα κράτη που προέκυψαν δέχθηκαν μια διαρκώς αυξανόμενη ροή εξωτερικής οικονομικής βοήθειας, αν και ακόμη και σήμερα αμφισβητούνται τα πραγματικά κίνητρα των δωρητών (Τσαρδανίδης, 1998, σσ. 25-42).

Οι ενέργειες αυτές συνέπεσαν με την ίδρυση των πρώτων υπερεθνικών οργανισμών, που εν πολλοίς αντικαθρέπτιζαν την παγκόσμια ισορροπία δυνάμεων. Επίσης σε εθνικό επίπεδο ιδρύθηκαν υπηρεσίες για την διεθνή αναπτυξιακή και οικονομική βοήθεια.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στην διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η παροχή οικονομικής βοήθειας συνδεόταν με τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των δύο αντίπαλων πόλων και αποσκοπούσε στην δημιουργία σφαιρών επιρροής. Αν και ο σκοπός δεν έχει ουσιαστικά μεταβληθεί, στον 21ο αιώνα η εξωτερική οικονομική βοήθεια δεν αποτελεί πλέον εργαλείο

μόνο των πλούσιων μεγάλων δυνάμεων αλλά περιλαμβάνεται και στις «εργαλειοθήκες» χωρών μέσης οικονομικής ισχύος.

Η οικονομική βοήθεια σε άλλες χώρες αποβλέπει σε (Τσαρδανίδης, 2018, σσ. 193-194):

α) Την διαμόρφωση κινήτρων παροχής της βοήθειας και προτεραιοτήτων σε ό,τι αφορά τις χώρες αποστολής της.

β) Την επιλογή των τρόπων υλοποίησης της βοήθειας.

γ) Την αξιολόγηση των προγραμμάτων βοήθειας.

δ) Την αναβάθμιση της χώρας δωρητού εντός των διεθνών οργανισμών, που ως επί το πλείστον διανέμεται η βοήθεια.

Οι λόγοι για τους οποίους κάποιο κράτος επιλέγει να παράσχει οικονομική βοήθεια σε κάποιο άλλο, μπορεί να είναι γεωπολιτικοί, πολιτικοί ή στρατηγικοί αλλά και η προώθηση της διεθνούς οικονομικής ανάπτυξης. Επίσης λόγοι ανθρωπιστικοί, η καταπολέμηση της διαφθοράς, η δημιουργία δημοκρατικών θεσμών (Economides and Wilson, 2007, σσ. 181-183). Ο Τσαρδανίδης προσθέτει κι έναν άλλον λόγο: Την εκμαίευση οικονομικών και εμπορικών πλεονεκτημάτων εκ μέρους της χώρας δωρητού (2018, σ. 199).

1.2.3 Χρηματοδοτικά Μέσα

Αυτά αφορούν κυρίως στη λεγόμενη «Διπλωματία των Επιταγών» και περιλαμβάνει θετικές ή αρνητικές ενέργειες, η ιδιαιτερότητα των οποίων είναι ότι παρέχει στο κράτος τη δυνατότητα στήριξης (ή «τιμωρίας») και ιδιωτικών δράσεων.

Οι θετικές είναι φερ' ειπείν η παροχή ευνοϊκών δανείων κι επιχορηγήσεων, ασφαλιστικών εγγυήσεων για ξένες επενδύσεις, ενθάρρυνση εισαγωγών ή εξαγωγών ιδιωτικού κεφαλαίου, διευθέτηση του διεθνούς χρέους της χώρας-αποδέκτη, παροχή ασφαλιστικής προστασίας στις ΑΞΕ, διπλωματική υποστήριξη σε οικονομικές δράσεις εταιρειών στη χώρα αποδέκτη.

Οι αρνητικές μπορεί να περιλαμβάνουν αποκλεισμό από επενδυτικές ενέργειες στο εξωτερικό, απαίτηση συμμετοχής εγχώριων εταιρειών στις ΑΞΕ, ελέγχους στις εξαγωγές κεφαλαίων, περιορισμούς στις εισαγωγές τεχνολογίας, πιέσεις φορολογικού χαρακτήρα κ.ά. (Τσαρδανίδης, 2018, σσ. 210-211).

Κεφάλαιο 2: Ήπια Ισχύς-Δημόσια Διπλωματία

Το μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα προσέδωσε περισσότερες δυνατότητες ελιγμών στα κράτη και τους διεθνείς δρώντες, ανεξαρτήτως μεγέθους ή ισχύος, ώστε να διαμορφώσουν μια πιο πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική.

Η πολυμέρεια που χαρακτηρίζει τις διεθνείς σχέσεις και, μέσω αυτής, η ανάπτυξη νέων ευέλικτων και πολλαπλών συνεργασιών και συμμαχιών, διαμορφώνει προοπτικές μιας ποιοτικής μετατόπισης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων σε επίπεδο διεθνούς οργάνωσης (διεθνής διακυβέρνηση), από θεσμική σε λιγότερο θεσμική, όπως *fora* και συνέργειες, με σημαντική εμπλοκή των οικονομικά αναδυόμενων χωρών.

Οι δυνατότητες άσκησης ήπιας ισχύος διευρύνονται, εκτός των αλλαγών στο διεθνές σύστημα και λόγω της ανάπτυξης της τεχνολογίας της επικοινωνίας. Η ήπια ισχύς δεν αφορά μόνο στα μικρά κράτη, αλλά και τα ισχυρά, καθώς και σε οικονομικά αναδυόμενες χώρες που την ασκούν ως μέσο για να προσελκύσουν, να πείσουν, να πετύχουν τους σκοπούς τους με την δύναμη των πολιτικών ιδανικών, της γνώσης και του πολιτισμού.

Η δημόσια διπλωματία ως εργαλείο ήπιας ισχύος δίνει έμφαση στις διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες και συνέργειες. Η ενσωμάτωσή της στην εξωτερική πολιτική των κρατών αποτελεί μια σημαντική νέα διάσταση στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, περιλαμβάνοντας τομείς όπως την διεθνή κοινή γνώμη, τη στρατηγική επικοινωνία, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και διάφορους φορείς της κοινωνίας πολιτών. Η δημόσια διπλωματία δεν ασκείται μόνο από κράτη, αλλά και από διεθνείς και υπερεθνικούς οργανισμούς. Οι πολυμερείς θεσμοί ολοένα αυξάνουν τη χρήση της δημόσιας διπλωματίας και άλλων επικοινωνιακών εργαλείων προκειμένου να προωθήσουν αποτελεσματικότερα τα κοινά ζητήματα που θέτουν ως στόχους.

2.1 Ιστορική Αναδρομή

Η δημόσια διπλωματία υπήρξε ένα από τα μέσα υψηλής στρατηγικής του Περικλή κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, η υψηλή στρατηγική του Περικλή βασιζόταν στη χρήση και στον συνδυασμό διαφόρων μέσων (policy mix). Τα μέσα αυτά ήταν διπλωματικά, οικονομικά, τεχνολογικά και ψυχολογικά και τον συνδυασμό αυτών δείπαν 5 αρχές (Πλατιάς 2010:100).:

1. Η εξισορρόπηση της ισχύος του αντιπάλου
2. Η εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Αθήνας και η μείωση των αντίστοιχων πλεονεκτημάτων του αντιπάλου
3. Η αποτροπή του αντιπάλου μέσω άρνησης της επιτυχίας του και η αποτελεσματική χρήση αντιποίνων
4. Η υπονόμευση της διεθνούς βάσης ισχύος του αντιπάλου
5. Η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος του αντιπάλου προς όφελος της Αθήνας

Η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος του αντιπάλου προς όφελος της Αθήνας βασίστηκε στον συνδυασμό στρατιωτικών, οικονομικών, διπλωματικών, τεχνολογικών και ψυχολογικών μέσων. Εκτός από το ζήτημα της εσωτερικής νομιμοποίησης της στρατηγικής του, ο Περικλής είχε συνειδητοποιήσει τη σπουδαιότητα της διεθνούς της νομιμοποίησης, η οποία ενισχύει την αποτελεσματικότητα μιας υψηλής στρατηγικής (στο ίδιο:110-115).

Ιδιαίτερη κορύφωση σημείωσε η άσκηση ήπιας ισχύος από την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (Βυζάντιο), ως βασικός πυλώνας της εξωτερικής πολιτικής της (Παπασωτηρίου, 2000:294-296). Συνίστατο δε, σε έναν συνδυασμό πολιτιστικής και οικονομικής διπλωματίας, που ενίοτε ενέπλεκε και τη σκληρή ισχύ της στρατιωτικής δύναμης της Αυτοκρατορίας, δημιουργώντας μια πρωτόλεια μορφή «έξυπνης ισχύος», όπως θα δούμε παρακάτω. Ας μην υποτιμούμε, επίσης και τη συνεισφορά στο μίγμα αυτό, της «διπλωματίας των συνοικεσίων», δηλαδή της επιρροής που πετύχαιναν οι γάμοι καλλίπυγων Βυζαντινών πριγκιπισσών με άξεστους, κατά κανόνα, ξένους ηγεμόνες, και των ωφελειών που προσπόριζαν στην εξωτερική πολιτική της Αυτοκρατορίας.

Κάνοντας μια γρήγορη ιστορική αναδρομή, γίνεται αντιληπτό ότι η άσκηση ήπιας ισχύος δεν αποτελεί φαινόμενο της νεωτερικότητας. Η σημασία της προσάρτησης της κοινής γνώμης συναντάται όπως φαίνεται από τα ανωτέρω ήδη από την εποχή της αρχαιότητας. Ο Nye (2005) αναφέρεται στην περίπτωση της Γαλλίας κατά τον 17ο και 18ο αι., η οποία προώθησε τον πολιτισμό της και τη γαλλική κουλτούρα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η γαλλική έγινε η επίσημη γλώσσα της διπλωματίας και ομιλείτο σε πολλές βασιλικές αυλές όπως της Ρωσσίας και της Πρωσσίας. Τα ιδεώδη της Γαλλικής Επανάστασης μεταλαμπαδεύθηκαν απ' ευθείας στους πληθυσμούς των ξένων χωρών και μετά τη γαλλική ήττα στον πόλεμο με την Πρωσία και η γαλλική κυβέρνηση προσπάθησε το 1883 να ανανεώσει την εικόνα της χώρας, μέσα από την προβολή της γλώσσας και της λογοτεχνίας από την Alliance Française, με αρκετές χώρες να ακολουθούν τα βήματά της.

Ο αιματηρός Α' ΠΠ επέφερε την άνοδο των προσπαθειών απόκτησης ήπιας ισχύος μέσω της προπαγάνδας. Οι ΗΠΑ δημιούργησαν γραφείο προπαγάνδας αμέσως μετά την είσοδό τους στον πόλεμο, ενώ προηγουμένως Γερμανία και Βρετανία ανταγωνίζονταν για την δημιουργία ευνοϊκών εντυπώσεων στην αμερικανική κοινή γνώμη. Στη συνέχεια, έως και σήμερα, οι αμερικανικές κυβερνήσεις έκαναν πολλές προσπάθειες άσκησης ήπιας ισχύος, ιδρύοντας θεσμούς και χρηματοδοτώντας δράσεις, κατατάσσοντας τις ΗΠΑ στους πρωτοπόρους της δημόσιας διπλωματίας δίπλα στη Μεγάλη Βρετανία (Nye 2005:178-194).

Ο σύγχρονος θεωρητικός της δημόσιας διπλωματίας Jan Melissen παρομοιάζει τη δημόσια διπλωματία ως παλιό κρασί σε καινούργιες φιάλες, υπενθυμίζοντας ότι η επίσημη επικοινωνία με στόχο διεθνή ακροατήρια δεν είναι νέο φαινόμενο στις διεθνείς σχέσεις. Η δημιουργία και καλλιέργεια θετικής εικόνας, η προπαγάνδα και άλλες δραστηριότητες που καθορίζουν τη δημόσια διπλωματία είναι τόσο παλαιές όσο και η ίδια η διπλωματία. Από την αρχαιότητα, διαμέσου του Βυζαντίου και με την εξέλιξη της τυπογραφίας, έφθασε ο Α'ΠΠ, κατά τη διάρκεια του οποίου γεννήθηκε η ιδέα της «επαγγελματικής» καλλιέργειας της εικόνας πέρα από τα εθνικά σύνορα (Melissen, 2005:4-5).

Στον Μεσοπόλεμο ο E.H. Carr, διαχώρισε τη διεθνή ισχύ σε στρατιωτική, οικονομική και σε ισχύ που αφορά στην διαμόρφωση κοινής γνώμης (Carr, 1964:108).

Κατά τη διάρκεια του Β' ΠΠ και μετέπειτα στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ, η ΕΣΣΔ και οι ευρωπαϊκές μεγάλες δυνάμεις επένδυσαν πολύ στο θέμα της επικοινωνίας με τον υπόλοιπο κόσμο.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το υψηλό κόστος χρήσης στρατιωτικής ισχύος και η έλευση των πυρηνικών όπλων, κατέστησαν τη στρατηγική της εκμηδένισης και των εκτεταμένων στρατιωτικών επιχειρήσεων λιγότερο ελκυστική, περιορίζοντας τη χρήση του πολέμου ως εργαλείου πολιτικής, ιδιαίτερος μεταξύ πυρηνικών δυνάμεων.

Στη σύγχρονη εποχή, με την τεράστια τεχνολογική πρόοδο, ιδιαίτερος στον τομέα των επικοινωνιών, άλλαξαν και οι απαιτήσεις στον χώρο της διπλωματίας. Σύμφωνα με τον Robert Cooper (2003), η διπλωματική επιτυχία σημαίνει εξωστρέφεια και διεθνική συνεργασία.

Η διαφάνεια και η πολυεπίπεδη συνεργασία καθιστούν αναγκαία την εύρεση περισσότερο συνεργατικών διπλωματικών σχέσεων, οι οποίες εμπλέκουν πολλές κατηγορίες δρώντων. Ένα από τα συστατικά ενός επιτυχημένου μοντέλου συνεργατικής διπλωματίας είναι η δημόσια διπλωματία (η οποία θα πρέπει να διακριθεί από την προπαγάνδα), ως διαμόρφωση της θετικής εικόνας μιας χώρας. (Melissen, 2005: 5-6).

Η σημασία της δημόσιας διπλωματίας για τη διαμόρφωση του διεθνούς περιβάλλοντος είναι πολύ μεγάλη και όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, ασκείται όχι μόνο από μεμονωμένα κράτη, αλλά και από πολυμερείς οργανισμούς, όπως η ΕΕ και το ΝΑΤΟ.

2.2 Ρεαλισμός, Ήπια Ισχύς, Δημόσια Διπλωματία

Ο ρεαλισμός δεν είναι μονολιθικός και για τον λόγο αυτόν διεξάγονται έντονες συζητήσεις μεταξύ κλασσικών ρεαλιστών, νεορεαλιστών, δομικών ρεαλιστών σε διάφορα επίπεδα. Παρά την αλλαγή των συνθηκών της πολικότητας του συστήματος, σε σχέση με τη σταθερότητα στη διεθνή πολιτική, ο ρεαλισμός παραμένει το κορυφαίο και το πιο αξιόπιστο εργαλείο στις Διεθνείς Σχέσεις (Υφαντής, 2012: 127-132).

Ο ρεαλισμός είναι συμβατός με τα φαινόμενα αλλαγής στην διεθνή πολιτική και δεν πρεσβεύει μια κατάσταση συνεχούς και αναπόφευκτης σύγκρουσης. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα ανωτέρω, οι ρεαλιστικές παραδοχές είναι τρεις (στο ίδιο: 139-140):

1. Πρώτον, η ισχύς είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση και την υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων, τα οποία πρέπει να προσδιορίζονται ανάλογα με την ευρύτερη κατανομή ισχύος.
2. Δεύτερον, τα κράτη, ως στρατηγικά ορθολογικοί δρώντες, πρέπει να αποφεύγουν συγκρούσεις που απορρέουν από την έλλειψη σεβασμού των ζωτικών συμφερόντων

των άλλων κρατών, διότι η αντίληψη του εθνικού συμφέροντος σε ένα πλαίσιο μηδενικού αθροίσματος, εντός του οποίου δεν υπάρχει χώρος για θεμιτές φιλοδοξίες άλλων κρατών, προκαλεί τη σύγκρουση και επιφέρει αμοιβαία καταστροφή.

3. Τρίτον, ο ρεαλισμός θεωρεί την διπλωματία ως το πολυτιμότερο εργαλείο πολιτικής. Η ύπαρξη κοινών ή συγκλινόντων συμφερόντων είναι πολύ πιθανή στις διεθνείς σχέσεις, όπου καμμία σύγκρουση δεν είναι μηδενικού αθροίσματος. Τα κράτη θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να συνεργάζονται για την προώθηση κοινών συμφερόντων.

Σύμφωνα με τον Waltz, οι πηγές ισχύος είναι υλικές και μη υλικές. Στο έργο του και γενικά στη νεορεαλιστική βιβλιογραφία, δεν διαφαίνεται μια *a priori* λογική υπεροχής της στρατιωτικής ως υπέρτερης των άλλων μορφών ισχύος. Η ισχύς είναι ενδογενής, με την έννοια ότι δε γνωρίζουμε το μέγεθός της εάν δεν ξέρουμε πώς χρησιμοποιείται. Τα πολιτικά πλαίσια, τα οποία εξαρτώνται από τις ιδέες που προσδιορίζουν το είδος της ισχύος, το πώς και για ποιους σκοπούς θα χρησιμοποιηθεί, συνιστούν τη μονάδα μέτρησης των υλικών ικανοτήτων και τελικά την μεταβάλλουν σε μια εξωγενή μεταβλητή, μετρήσιμη και ανεξάρτητη από την άμεση πολιτική δραστηριότητα. Η ρεαλιστική θεωρία εφοδιάζει με εργαλεία προκειμένου να εκτιμηθεί κατά πόσον τα κράτη που βρίσκονται σε ένα σύστημα αυτοβοήθειας ενδιαφέρονται για την ασφάλειά τους, την ανεξαρτησία τους και για τα μέσα με τα οποία μπορούν να διατηρήσουν ένα ελάχιστο επίπεδο και των δύο (στο ίδιο: 169-189).

Για τις ανάγκες της προτεινόμενης έρευνας, θα προσεγγίσουμε τόσο την Δημόσια, όσο και την Οικονομική Διπλωματία υπό το πρίσμα της θεωρίας του Στρατηγικού Ρεαλισμού.

Ο Στρατηγικός Ρεαλισμός ασχολείται ως επί το πλείστον με την διαδικασία λήψης αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική και αναζητεί αναλυτικά εργαλεία για τη στρατηγική σκέψη. Θεωρεί τη διπλωματία ως μια ορθολογική διαδικασία, για την κατανόηση της οποίας χρησιμοποιεί τη Θεωρία των Παιγνίων.

Η διπλωματία για τους στρατηγικούς ρεαλιστές σημαίνει διαπραγμάτευση. «Αυτή μπορεί να είναι ευγενής ή επιθετική, να σέβεται το *status quo* ή να απορρίπτει παντελώς τα δεδομένα. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να υπάρχει κάποιο κοινό συμφέρον, έστω και αν αυτό είναι η αποφυγή αμοιβαίας βλάβης, καθώς και η επίγνωση της ανάγκης να πεισθεί η άλλη πλευρά να προτιμήσει μιαν αμοιβαία αποδεκτή λύση».

Ο E.H. Carr, ένας από τους πρώιμους εκπροσώπους του ρεαλισμού, στο έργο του, “Twenty Years' Crisis: 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations, διαχώρισε

ήδη από τον μεσοπόλεμο, τη διεθνή ισχύ σε στρατιωτική, οικονομική και την ισχύ στη διαμόρφωση γνώμης (Carr, 1964:108).

Την τελευταία δεκαετία έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία στις στρατηγικές ήπιας ισχύος, ιδιαιτέρως από τα ισχυρά κράτη. Ήδη έγινε λόγος για το ότι είναι αδύνατον να αναλυθεί η έννοια της ήπιας ισχύος χωρίς τον συσχετισμό της με τη σκληρή ισχύ, παραδοχή που έστρεψε τον J.S.Nye Jr. να αναφερθεί το 2009 στην έννοια της «έξυπνης ισχύος».

2.3 Έννοια της Ισχύος-Σκληρή και Ήπια Ισχύς

Ο Αμερικανός Joseph S. Nye Jr. είναι ο πατέρας του όρου «ήπια ισχύς» -soft power- τον οποίον επινόησε τη δεκαετία του '80, στην προσπάθειά του να καλύψει κάποια κενά στην αποτελεσματικότητα άσκησης της σκληρής ισχύος, επηρεασμένος από την ήττα των ΗΠΑ στο Βιετνάμ. Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους το 2001, απέδειξε την εφαρμογή της θεωρίας του και στις σύγχρονες εξελίξεις (Nye, 2005:30).

Ο προσδιορισμός της έννοιας της ισχύος και η μέτρησή της εξαρτάται από πολλές παραμέτρους. Σε κρατικό επίπεδο θεωρείται ότι μια χώρα είναι ισχυρή όταν διαθέτει σχετικά μεγάλο πληθυσμό και έδαφος, είναι πλούσια σε πρώτες ύλες, έχει ανεπτυγμένη οικονομία, μεγάλη στρατιωτική ισχύ και κοινωνική σταθερότητα. Τα ισχυρά μέσα άσκησης ισχύος δεν είναι προϋπόθεση αποτελεσματικής ισχύος, όπως αποδεικνύεται από την περίπτωση του Βιετνάμ, ιδιαιτέρως όταν αλλάζουν οι τεχνολογίες και το περιβάλλον. Ο Nye ανέλυσε την αλλαγή του χαρακτήρα της ισχύος στον αιώνα της ιλιγγιώδους ανάπτυξης της τεχνολογίας, μέσω της οποίας η πληροφορία διαχέεται γρηγορότερα και ευρύτερα, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι είναι απαραίτητο να βρεθεί τρόπος, ώστε οι ηγέτες και τα κράτη να ενσωματώσουν τις ήπιες διαστάσεις της ισχύος στις στρατηγικές και τις πολιτικές τους.

Απαραίτητη είναι η μετατροπή των μέσων σε αποτελεσματική ισχύ, μέσα από μια καλά σχεδιασμένη στρατηγική και μια ικανή και επιδέξια ηγεσία, προκειμένου να εξασφαλιστούν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η κλασσική έννοια της ισχύος περιλαμβάνει τη σκληρή ισχύ – hard power – την ικανότητα εξαναγκασμού/πειθαναγκασμού σύμφωνα με το επίπεδο των στρατιωτικών και οικονομικών δυνατοτήτων μιας χώρας. Η σκληρή ισχύς είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των κρατών, ειδικά σε έναν κόσμο όπου μη κρατικές οντότητες στρέφονται στη βία.

Ο Nye υποστήριξε ότι ορισμένες φορές ο έμμεσος τρόπος να κάνεις κάποιον να αλλάξει τη συμπεριφορά ή τη θέση του στην παγκόσμια πολιτική είναι πιο αποτελεσματικός. Είναι δυνατόν μια χώρα να επιτύχει τα επιθυμητά αποτελέσματα στην παγκόσμια πολιτική λόγω του ότι άλλες χώρες που την θαυμάζουν σε επίπεδο αξιών, βάζουν ως στόχο να φτάσουν τα επίπεδα ελευθερίας και ευημερίας της. Προτείνει δηλαδή την μέθοδο της προσέλκυσης και της πειθούς στην ημερήσια διάταξη αντί της επιδίωξης αλλαγής στάσης μιας χώρας μέσα από την απειλή στρατιωτικής επέμβασης ή οικονομικών κυρώσεων (Nye, 2005:34).

Επιρροή και ήπια ισχύς δεν ταυτίζονται, διότι η επιρροή μπορεί να προέλθει και από σκληρή ισχύ απειλών ή εξαγοράς. Κατά τον ίδιο τρόπο, η ήπια ισχύς δεν ταυτίζεται με την απλή πειθώ, διότι εκτός από την ικανότητα να πείθεις επιχειρηματολογώντας, υπάρχει η ικανότητα να ελκύεις προκειμένου να επιτύχεις τη συναίνεση. Η ήπια ισχύς στο επίπεδο της συμπεριφοράς είναι η δύναμη της έλξης και στο επίπεδο των μέσων βασίζεται στα στοιχεία που θα επιφέρουν αυτήν την έλξη.

Σκληρή και ήπια ισχύς αλληλοσυνδέονται και έχουν τον ίδιο στόχο: να επιτύχει κάποιος τον σκοπό του επηρεάζοντας τη συμπεριφορά άλλων. Η διαφορά μεταξύ τους βρίσκεται στα μέσα που χρησιμοποιούνται και τη συμπεριφορά που επιδεικνύεται για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος.

Από τα ανωτέρω, προκύπτει ο διαχωρισμός της εξουσιαστικής ισχύος (αλλαγή συμπεριφοράς του άλλου μέσω εξαναγκασμού ή παρακίνησης) και της επιλεκτικής ισχύος (διαμόρφωση συμπεριφοράς του άλλου μέσω ικανότητας διαμόρφωσης συμπεριφοράς, χρήση κουλτούρας και αξιών), χωρίς να είναι απαραίτητο οι τρίτοι να έλκονται από την επιλεκτική ισχύ.

Μια χώρα με μεγάλη εξουσιαστική και οικονομική ισχύ ίσως δημιουργήσει θελκτικό συναίσθημα σε άλλες λόγω του μύθου της υπερδύναμης και έτσι αυτή η ισχύς χρησιμοποιείται όχι για εξαναγκασμό, αλλά για τη δημιουργία θεσμών.

Τα μέσα άσκησης σκληρής ή ήπιας ισχύος δε γίνεται να αναφερθούν συνοπτικά σε σύνδεση με τους τύπους συμπεριφοράς. Τα ίδια μέσα ισχύος μπορούν να επηρεάσουν ολόκληρο το φάσμα συμπεριφοράς από τον εξαναγκασμό ως την έλξη.

Στη σφαίρα της διεθνούς πολιτικής, τα μέσα άσκησης ήπιας ισχύος προέρχονται από τις αξίες που εκφράζονται μέσα από την κουλτούρα ενός κράτους/οργανισμού, την εικόνα και τα στερεότυπα που εξωτερικεύει μέσα από πρακτικές, πολιτικές σχέσεις με τους άλλους.

Η σκληρή και η ήπια ισχύς αλληλοσυνδέονται. Μια χώρα που βιώνει οικονομική και στρατιωτική παρακμή δεν χάνει μόνο μέρος της σκληρής ισχύος της, αλλά και μέρος από την

ήπια, εφόσον πλήττεται η εικόνα της και κατά συνέπεια η ικανότητά της να είναι θελκτική και μέσω αυτού να διαμορφώνει τις εξωτερικές της σχέσεις.

Η ήπια ισχύς συνδέεται, αλλά δεν βασίζεται στη σκληρή ισχύ. Η ισχύς του Βατικανού είναι πολύ μεγάλη χωρίς να διαθέτει στρατιωτική δύναμη. Η Νορβηγία και ο Καναδάς αποτελούν επίσης κράτη με μεγάλη διεθνή επιρροή παρά τη μικρή στρατιωτική τους δύναμη. (Henrikson, 2005:80-84).

Η ήπια ισχύς ενισχύεται από τους θεσμούς. Αν μια χώρα διαθέτει θεσμούς, ακολουθεί κανόνες, διαμορφώνει διεθνείς κανόνες σύμφωνους με τα συμφέροντα και τις αξίες που επιτρέπουν είτε παρακινούν άλλες να διοχετεύσουν ή να περιορίσουν δραστηριότητες σε επιθυμητές κατευθύνσεις, νομιμοποιεί την ισχύ της. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της Μεγάλης Βρετανίας τον 19ο αι. και των ΗΠΑ τον 20ο, που προώθησαν τις αξίες που πρέσβευαν, δημιουργώντας μια δομή διεθνών θεσμών και κανόνων σύμφωνων με το δημοκρατικό και φιλελεύθερο χαρακτήρα των οικονομικών συστημάτων τους. Το ελεύθερο εμπόριο και ο χρυσός στη Βρετανία, τα Ηνωμένα Έθνη, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου έφεραν στους κόλπους τους πολλούς συμμάχους και υποστηρικτές. Οι παράγοντες που διαμορφώνουν την ήπια ισχύ μιας χώρας είναι η κουλτούρα που παράγει σε τομείς ελκυστικούς για τρίτες χώρες, οι πολιτικές αξίες, όταν είναι συνεπείς στη λειτουργία τους στο εσωτερικό και το εξωτερικό και η εξωτερική πολιτική της, όταν φυσικά είναι νομιμοποιημένη και έχει ηθικό κύρος (Nye, 2005:42-43).

Η σχέση της ήπιας και της σκληρής ισχύος είναι μια σχέση αλληλεπίδρασης. Μπορεί είτε να ενισχύουν η μία την άλλη είτε να συγκρούονται.

Η άσκηση της ήπιας ισχύος έχει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, είναι δυσκολότερη διότι πολλές από τις βασικές πηγές της δεν βρίσκονται υπό κυβερνητικό έλεγχο και τα αποτελέσματά της εξαρτώνται από την αποδοχή της από τα κοινά – στόχους. Δεν διαθέτει επίσης την αμεσότητα της σκληρής ισχύος, η οποία εξαρτάται από την έντασή της, διότι οι πηγές της επιδρούν έμμεσα διαμορφώνοντας κύρος για μια συγκεκριμένη πολιτική, της οποίας τα αποτελέσματα μπορεί να φανούν μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα (Nye 2005:67-69).

2.4 Πηγές Ισχύος τον 21^ο Αιώνα

Οι τελευταίοι δύο αιώνες υπήρξαν καταλυτικοί στον τομέα των επιστημών και των τεχνολογιών, προκαλώντας νέες διαστάσεις στις πηγές ισχύος και επιδρώντας στη στρατιωτική ισχύ.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η μετέπειτα ηγεμονική κυριαρχία των ΗΠΑ, η αποδοχή ότι τα πυρηνικά δεν είναι πανάκεια, αλλά επιφέρουν την καταστροφή και είναι πολύ δαπανηρά, η άνοδος του εθνικισμού λόγω της κατάρρευσης της αποικιοκρατίας και του κομμουνισμού, καθώς και της υπόθαλψής του από τη σύγχρονη τεχνολογία της επικοινωνίας, οι κοινωνικές αλλαγές και το βάρος που δόθηκε στην οικονομική ανάπτυξη, έδωσαν νέο τόνο στην έννοια της ισχύος.

Οι αλλαγές που σημειώθηκαν στις δημοκρατικές κοινωνίες μετά τους δύο παγκοσμίους πολέμους, σημαίνουν ότι η χρήσης βίας προϋποθέτει μια ηθική αιτιολόγηση για να διασφαλισθεί η εσωτερική και η διεθνής νομιμοποίηση. Δημοκρατικές κοινωνίες με ασθενέστερους ενδοιασμούς για τη χρήση βίας, συνεκτιμούν τις επιπτώσεις της άσκησής της στην οικονομία την εποχή της παγκοσμιοποίησης (Nye, 2005: 55-59).

Η ανάπτυξη στην τεχνολογία των παγκόσμιων επικοινωνιών τον 21^ο αι. επέφερε σημαντικές αλλαγές καθιστώντας δυσδιάκριτα τα πολιτικά, οικονομικά, τεχνολογικά και πολιτιστικά όρια. Πολιτικά, το παγκόσμιο δίκτυο επικοινωνιών υποβαθμίζει τα παραδοσιακά εδαφικά σύνορα και σε ορισμένες περιπτώσεις την ίδια την κρατική κυριαρχία, ενδυναμώνοντας περιθωριακές ομάδες στο διεθνές σύστημα. Οι συνεχιζόμενες τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και η παγκόσμια επέκτασή τους μεταβάλλουν τη φύση των διεθνών σχέσεων, διευκολύνουν τη μεταφορά των τεχνολογικών και επιστημονικών επιτευγμάτων και των ιδεών από τα κέντρα ισχύος προς την περιφέρεια, επιβάλλοντας μια νέα πολιτισμική ηγεμονία, μέσω της ήπιας ισχύος, της παγκόσμιας πληροφορίας, κλπ. Η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής μέσω της παραδοσιακής διπλωματικής οδού έχει μεταλλαχθεί από τον όγκο των πληροφοριών και τα είδη των επικοινωνιών που είναι

διαθέσιμα σε μη κρατικούς δρώντες. Η παγκοσμιοποίηση στις επικοινωνίες έχει επιφέρει μεταβολές στις οικονομικές δομές, το παγκόσμιο εμπόριο, τον διεθνή ανταγωνισμό και κατά συνέπεια στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική των κρατών. Συνέπεια των ανωτέρω, είναι η μεταβολή της έννοιας της ισχύος μέσα από τις παγκόσμιες επικοινωνίες και η αναθεώρηση των παραδοσιακών θεωριών των διεθνών σχέσεων.

Έχουν προκύψει αλλαγές σε βασικούς τομείς της ήπιας και της σκληρής ισχύος. Στον τομέα της σκληρής ισχύος, οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών έχουν μεταβάλλει τη φύση της λόγω της αυξανόμενης εξάρτησης των σύγχρονων οπλικών συστημάτων από αυτές. Η επανάσταση της τεχνολογίας και της πληροφορικής άλλαξε και τον χαρακτήρα του πολέμου. Έγιναν συχνότερες οι εμφύλιες διενέξεις και ο τρόπος εκδημοκρατισμού της τεχνολογίας οδήγησε στην ιδιωτικοποίηση του πολέμου. Οι τεχνολογικές αλλαγές, από τη μία πλευρά έκαναν τον πόλεμο πιο δαπανηρό και από την άλλη, δημιούργησαν νέα μέσα καταστροφής, τα οποία κατέχουν εξτρεμιστές και τρομοκράτες. Οι επικοινωνίες μέσω δορυφόρων και η δυνατότητα επεξεργασίας των πληροφοριών δημιούργησαν την ισχύ της πληροφορίας, η οποία παρομοιάζεται με την πυρηνική ισχύ (Nye, 2005).

Στον τομέα της ήπιας ισχύος, τα παγκόσμιας εμβέλειας τηλεοπτικά δίκτυα και τα διαδικτυακά ΜΜΕ, προσέθεσαν στην παραδοσιακή διπλωματία και στην πολιτική της ισχύος, την πολιτική της εικόνας και τη δημόσια διπλωματία. Η διαδραστική λειτουργία των δικτύων παγκοσμίων επικοινωνιών και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, έχουν δημιουργήσει μια παγκόσμια κοινωνία πολιτών και ομάδων που λειτουργούν ως ομάδες πίεσης στο εσωτερικό και στο διεθνές σύστημα. Επίσης, έχει διευκολυνθεί η ανάπτυξη θεωρητικών κατασκευών σχετικά με την περιφερειακή ενοποίηση και η ηγεσία στη διεθνή πολιτική σημαίνει σταδιακά ηθική ηγεσία στα κυρίαρχα ζητήματα διεθνούς διπλωματίας, όπως ανθρώπινα δικαιώματα, περιβάλλον, πυρηνικά, κ.ά..

Οι αλλαγές που έχουν επιτευχθεί στην επικοινωνιακή εποχή αυξάνουν, επίσης, σημαντικά την ήπια ισχύ μη κυβερνητικών παραγόντων είτε σε εθνικό είτε σε περιφερειακό και σε διεθνές επίπεδο.

Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) συνεχώς μεγαλώνει, καθώς διαμορφώνουν νέα πρότυπα, ασκούν πίεση σε κυβερνήσεις και επιχειρήσεις για αλλαγή πολιτικής. Εμμέσως, προσπαθούν να αλλάξουν τις επικρατούσες αντιλήψεις που πρεσβεύουν κυβερνήσεις, θεσμοί, εταιρείες, κλπ.

Οι κυβερνήσεις, λόγω της μεγάλης επιρροής των ΜΚΟ στην κοινωνία, προσπαθούν να συνεργάζονται μαζί τους και ορισμένες φορές να τις χρησιμοποιούν ως όργανα επίτευξης των πολιτικών τους επιδιώξεων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Η ανάπτυξη του διαδικτύου τις βοηθά να είναι ιδιαίτερα ευέλικτες και αποτελεσματικές στη διείσδυση σε διάφορα κράτη. Οι ΜΚΟ περιλαμβάνουν στις τάξεις τους, εκτός από απλούς πολίτες, πρόσωπα με ισχυρή κοινωνική ή πολιτική θέση και αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να προσελκύουν την προσοχή της κοινής γνώμης, των ΜΜΕ και των κυβερνήσεων.

Οι κυβερνήσεις δεν είναι πλέον οι αποκλειστικοί παίκτες στο εσωτερικό των κρατών και αναγκάζονται να συνεργαστούν με προσωπικότητες εκτός πολιτικής, που επηρεάζουν και κινητοποιούν την κοινή γνώμη. Το διαδίκτυο έχει βοηθήσει επίσης στην αύξηση της ήπιας ισχύος των κοινοτήτων της διασποράς, οργανώνοντάς την σε διαδικτυακές κοινότητες. Ήπια ισχύ όμως, μπορεί να διαθέτουν κακόβουλες ΜΚΟ και δίκτυα, λόγω του ότι αυτή βασίζεται σε ένα δεκτικό ακροατήριο. Πρόκειται για τρομοκρατικές οργανώσεις που ξεπερνούν τα σύνορα ενός κράτους, όπως η Αλ Κάιντα και ο ISIS, οι οποίες, αν και είναι απωθητικές για την πλειονότητα, είναι ελκυστικές για πολλούς εξτρεμιστές (Nye 2005: 178-192).

2.5 Η Έννοια της Ισχύος στην Εποχή της Παγκόσμιας Πληροφόρησης- Ήπια Ισχύς και Στρατηγικές Πολιτικής

Οι τρεις έννοιες της ισχύος (στρατιωτική, οικονομική, ήπια) στον σύγχρονο κόσμο είναι αλληλεξαρτώμενες και συγχρόνως διαφοροποιημένες, με τάση ανόδου της ήπιας ισχύος λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων, ιδιαιτέρως στον χώρο της επικοινωνίας και της πληροφόρησης.

Δημιουργούνται κοινότητες και δίκτυα πέρα των εθνικών συνόρων και πολυεθνικές εταιρείες και μη κυβερνητικοί δρώντες διευρύνουν τον ρόλο τους. Χρησιμοποιούν την ήπια ισχύ, προσελκύοντας πολίτες και οργανώνοντάς τους σε κοινότητες μέσα σε ένα ανταγωνιστικό πλαίσιο.

Σε αυτό το πλαίσιο της παγκόσμιας επικοινωνίας και πληροφόρησης, θα επικρατήσουν χώρες με μεγάλη ήπια ισχύ, την οποία θα αποκτήσουν μέσα από τα πολλαπλά δίκτυα επικοινωνίας που θα συνδράμουν στην διαμόρφωση και προβολή των ζητημάτων που επιθυμούν. Οι

ισχυρές αυτές χώρες θα διαθέτουν ιδέες και κυρίαρχη κουλτούρα που θα συμβαδίζουν με τα επικρατούντα παγκόσμια πρότυπα και η αξιοπιστία τους θα ενισχύεται από τις πολιτικές τους πρακτικές που θα διαμορφώνονται βάσει εσωτερικών και διεθνών αξιών.

Πέρα από την ήπια ισχύ των κυβερνήσεων, άλλοι θεσμοί και οργανισμοί μπορούν να γίνουν ισχυροί με αποτέλεσμα να περιπλέξουν, να εμποδίσουν, ακόμα και να ματαιώσουν κυβερνητικές ενέργειες ή το αντίθετο, να ενισχύσουν τις κυβερνητικές προσπάθειες.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι απαραίτητη σήμερα για τα κράτη είναι η έξυπνη ισχύς: ο συνδυασμός δηλαδή ήπιας και σκληρής ισχύος προς όφελός τους (Nye 2005:70-76).

Η ανάπτυξη του διαδικτύου επέφερε την αύξηση της σημασίας της ήπιας ισχύος. Οι ΜΚΟ και οι κοινωνίες πολιτών ανταγωνίζονται με τις κρατικές δομές στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό για περισσότερη ηθική νομιμοποίηση, δημόσια εικόνα, αξιοπιστία και πολιτισμικό σεβασμό. Σύμφωνα με τον Waring Partridge, η δημόσια διπλωματία αποτελεί το μέσο άσκησης ήπιας ισχύος και ορίζεται ως «η χρήση της πειθούς, της δημόσιας πληροφορίας, της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, του εμπορίου, των επενδύσεων και του μάρκετινγκ προκειμένου να εξασφαλισθεί η δημόσια υποστήριξη των συμφερόντων, των αξιών και των πολιτικών μιας χώρας.» (Bollier, 2003:16).

Η ήπια ισχύς γίνεται ολοένα και πιο σημαντική καθώς τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο έχουν δημιουργήσει μια παγκόσμια δημόσια σκηνή όπου «αναρτώνται» οι διεθνείς διαφωνίες. Η τεχνολογία βοήθησε στη δημιουργία εθνικών και διεθνών αφηγημάτων και πλέον γίνεται λόγος για την Netpolitik. Η τεχνολογία ενδυναμώνει τις κοινωνίες πολιτών, καθώς όμως και ομάδες πολιτικών εξτρεμιστών για τη δημιουργία παγκοσμίων δικτύων συναγερμού, κινητοποίησης και πολεμικών επιχειρήσεων. Η διεθνής ροή της πληροφορίας μετασχηματίζει κάποιους βασικούς όρους ισχύος στα διεθνή ζητήματα. Νέοι τύποι ήπιας ισχύος, που περιλαμβάνουν την ηθική νομιμοποίηση, τον σεβασμό, την αξιοπιστία και τις πολιτιστικές αξίες έρχονται στο προσκήνιο. Η οικονομική και η στρατιωτική ισχύς που κατείχαν παραδοσιακά τα ισχυρά κράτη, περιορίζονται μέσα από νέους όρους προσέγγισης που θέτει η ήπια ισχύς και η πολιτική της αξιοπιστίας. Η παγκόσμια αλληλεξάρτηση δείχνει ότι η μονομέρεια μπορεί να δημιουργήσει προβληματικές πολιτικές προσεγγίσεις. Η Netpolitik χαρακτηρίζεται από την υψηλή ταχύτητα διάδοσης της πληροφορίας, χρονικές πιέσεις στην άσκηση της πολιτικής, πλουραλισμό στα διεθνή ζητήματα, μεγάλη προσβασιμότητα (Bollier, 2013: 21-39).

Η παγκοσμιοποίηση επέφερε την ανάδειξη της παγκόσμιας κοινωνίας πολιτών, λόγω του ότι η δημόσια συζήτηση μεταφέρθηκε από εθνικό σε παγκόσμιο επίπεδο, προκαλώντας την ανάδειξη μιας ad hoc παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Η συνεργασία κρατών με παίκτες υποδεέστερους του κράτους, ειδικά με πόλεις και περιφέρειες, έχει διαφορετική φύση. Συνήθως οι πόλεις ενδιαφέρονται για την εικόνα και τη φήμη τους και οι δημόσιες σχέσεις με άλλα κράτη επιδιώκονται σε αυτό το πλαίσιο, εφόσον φυσικά υπάρχει κοινή ωφέλεια. Η κλασσική μορφή συνεργασίας είναι η επέκταση ενός κοινού lobbying υπέρ κοινών στόχων, όπως η περίπτωση κοινών υποψηφιοτήτων για τη διοργάνωση εκδηλώσεων-ορόσημων, όπως οι Ολυμπιακοί ή άλλοι μεγάλοι αγώνες, παγκόσμιες εκθέσεις ή προσπαθώντας να προσελκύσουν την εγκατάσταση των επιτελείων διεθνών οργανισμών ή μεγάλων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Άλλου τύπου συνέργειες, σε τομείς όπως η οικονομική ανάπτυξη στο εξωτερικό, η μεταπολεμική ανοικοδόμηση, προσφυγικά θέματα, απαιτούν την ανάμειξη της εξωτερικής πολιτικής των εθνικών κυβερνήσεων (Wang 2006).

Η συνεχιζόμενη αύξηση των ΜΚΟ σε πολλές δημοκρατίες δυτικού τύπου, καθώς και η γρήγορη ανάπτυξη υπερεθνικών συνδέσμων έδωσε μια νέα δυναμική στη διπλωματική συνεργασία, με τους μη κυβερνητικούς δρώντες και την κοινωνία των πολιτών στο κέντρο της.

Σύμφωνα με τον Nye (2005), η ήπια και η σκληρή ισχύς σχετίζονται διότι και οι δύο αποτελούν συνιστώσες της ικανότητας να φτάσει κάποιος στον στόχο του επηρεάζοντας τις συμπεριφορές των άλλων. Η διάκριση μεταξύ τους έγκειται στη φύση της συμπεριφοράς και στη υλική υπόσταση και οι ηγέτες των περισσότερων κρατών έχουν συνειδητοποιήσει εδώ και καιρό τη σημασία της ισχύος που προκύπτει μέσα από την έλξη.

Η ταύτιση της δημοσίως ασκούμενης διπλωματίας με την ήπια ισχύ θα ήταν εννοιολογικό ατόπημα. Η διπλωματία που αναμένεται να έχει δημόσια απήχηση και όφελος για μια χώρα, πρέπει να βασίζεται στην ηθική, πολιτική και πνευματική συναίνεση των πληθυσμών στους οποίους απευθύνεται. Συνήθως, τα κοινά δεν κερδίζονται μέσα από υπαινιγμούς ισχύος και εξαναγκασμούς, οι οποίοι έχουν στόχο το υποσυνείδητο και καλύπτονται από ένα πέπλο ευγένειας. Οι σκοποί της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας δεν εκφράζονται τόσο συχνά με όρους ισχύος και εξάπλωσης στη σύγχρονη εποχή (Henrikson 2005:73).

Η Νορβηγία και ο Καναδάς, συχνά αναφέρονται στη βιβλιογραφία ως παραδείγματα χωρών, που απολαμβάνουν πολιτική ισχύ πολύ μεγαλύτερη από το στρατιωτικό και οικονομικό τους

εκτόπισμα, διότι καθορίζουν το εθνικό τους συμφέρον μέσα από ελκυστικούς σκοπούς, όπως η οικονομική βοήθεια και οι ειρηνευτικές διαδικασίες.

Οι τομείς όμως της δημόσιας διπλωματίας και της πολιτικής ισχύος αλληλοσυμπληρώνονται. Η στρατηγική επικοινωνία είναι μια συνιστώσα της δημόσιας διπλωματίας και αφορά στο γεγονός ότι τίθενται στόχοι που απαιτούν ένα σχέδιο δράσης, πόρους (υλικούς ή ανθρώπινους) και προτεραιότητες για την επίτευξή τους. Η δημόσια διπλωματία αποτελεί ένα από τα εργαλεία πειθούς και συνεργασίας, τα οποία χρησιμοποιούν οι σχεδιαστές της στρατηγικής. Στη δημόσια πολιτική και διπλωματία, η στρατηγική εμπεριέχει λήψη αποφάσεων, διαμόρφωση πλαισίου συμφερόντων, αξιών, πολιτικών προτεραιοτήτων, εξισορρόπησης οφέλους-κόστους, τάσεων στη διεθνή κοινή γνώμη, ευκαιριών, περιορισμών, διεθνή συνεργασία και πολιτική καθοδήγηση. Η δημόσια διπλωματία παίζει τον ρόλο του ενισχυτικού παράγοντα της πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής διακυβέρνησης. Ο ρόλος της στη στρατηγική επικοινωνία, δηλαδή στην υποστήριξη των πολιτικών, στρατιωτικών και διπλωματικών δράσεων κρατών ή συνασπισμών είναι σημαντικός (Ραγιές 2014:53-54). Ασκείται σε περιόδους κρίσεων, εντάσεων και συγκρούσεων προκειμένου να επηρεάσει την κοινή γνώμη υπέρ των ενεργειών του κράτους ή του συνασπισμού που την ασκεί, με απώτερο σκοπό την εσωτερική και τη διεθνή νομιμοποίησή τους.

Στη σύγχρονη εποχή τα στρατηγικά αφηγήματα λειτουργούν ως πηγές ισχύος. Είναι προφανές ότι η ήπια ισχύς είναι κεντρική για την κατανόηση των διεθνών σχέσεων, παρόλο που ορισμένες φορές είναι δύσκολο να προσδιοριστούν οι πηγές της, οι διαδικασίες υπό τις οποίες λειτουργεί και η κατανόηση των συνθηκών, υπό τις οποίες οι πηγές ήπιας ισχύος μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν την εξωτερική πολιτική. Σύμφωνα με τους Roselle, Miskimmon & O' Loughlin (2014), η έννοια του στρατηγικού αφηγήματος μπορεί να βοηθήσει να απαντηθούν πολλά από τα ερωτήματα για την ήπια ισχύ, εφ' όσον σχετίζεται με τις διεθνείς σχέσεις και αφορά στην ταυτοποίηση και την κατανόηση της επικοινωνίας σε αυτές. Η επικοινωνία έχει πολλές μορφές και τα διάφορα αφηγήματα μπορούν να αποδειχθούν πηγές ισχύος. Ο πολιτισμός ή οι αξίες που ενυπάρχουν στον δημόσιο τομέα σε συνδυασμό με τις δημοκρατικές αξίες και την ελευθερία του λόγου δημιουργούν ήπια ισχύ. Ένα αφήγημα έχει τη δύναμη να εξηγήσει πώς η επικοινωνία, η πειθώ και η επιρροή λειτουργούν στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και μέσα από τη μελέτη τους γίνεται κατανοητός ο τρόπος με τον οποίον οι πολιτικοί δρώντες κατασκευάζουν στρατηγικά αφηγήματα και πώς αυτά επιδρούν στην κοινωνία και σε αυτούς τους ίδιους. Σήμερα, στον τομέα των διεθνών σχέσεων επικρατεί η αντίληψη ότι αυτές δεν είναι

καταναγκαστικές και δεν ασκούνται αποκλειστικά μεταξύ κυβερνήσεων. Η συνδεσιμότητα έχει δημιουργήσει μιαν ανακατανομή της ισχύος. Οι επενδύσεις σε ΜΜΕ και διαδικτυακές πλατφόρμες χωρών όπως το Ιράν, η Τουρκία, οι BRICS, προσέδωσαν περισσότερο πλουραλισμό σε αυτήν την παγκόσμια αγορά, κάνοντας τις κυβερνήσεις πιο ευάλωτες λόγω της αύξησης της διαφάνειάς των πεπραγμένων τους με τα νέα μέσα. Η κυβερνητική δράση καταγράφεται με ταχύτερους ρυθμούς, όλοι έχουν πρόσβαση και ευχέρεια για κριτική σε κυβερνητικές πληροφορίες και στην κυβερνητική δράση, εύκολα και γρήγορα.

2.6 Η Δημόσια Διπλωματία ως Εργαλείο Άσκησης Ήπιας Ισχύος στις Διεθνείς Σχέσεις

Ο όρος Δημόσια Διπλωματία χρησιμοποιήθηκε επίσημα το 1965 από τον Edmund Gullion, κατά την ίδρυση του «Κέντρου Δημόσιας Διπλωματίας Edward R. Murrow». Ο όρος αναγνωρίζεται όμως ήδη από το 1960, μέσα από τη δράση της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (USIA), η οποία ήταν υπεύθυνη για την διεθνή επικοινωνία της χώρας, όχι μόνο σε επίπεδο κυβερνήσεων αλλά και μέσω της επικοινωνίας με πολίτες και την διεθνή κοινή γνώμη (Dizard, 2004). Ο ορισμός που δόθηκε ήταν ότι η δημόσια διπλωματία αφορά στην επιρροή που έχει η δημόσια συμπεριφορά στη σύλληψη και εκτέλεση δράσεων εξωτερικής πολιτικής, περιλαμβάνοντας όψεις της διεθνούς πολιτικής, πέραν της παραδοσιακής διπλωματίας. Ο επηρεασμός της κοινής γνώμης ξένων χωρών, η διασύνδεση ιδιωτικών ομάδων και συμφερόντων της χώρας με αυτά των άλλων χωρών, η καταγραφή της επίδρασης των διεθνών σχέσεων, της επικοινωνίας και των ανταλλαγών στον σχεδιασμό της εθνικής πολιτικής και η ανάπτυξη νέων διαύλων επικοινωνίας μεταξύ επιστημόνων των διεθνών σχέσεων, ειδικών της επικοινωνίας, διπλωματών και ξένων ανταποκριτών ΜΜΕ σε μια διαδικασία διαπολιτισμικής επαφής, είναι μερικές από αυτές τις όψεις. Η διασυνοριακή ροή πληροφοριών και ιδεών αποτελεί την κεντρική έννοια της δημόσιας διπλωματίας, καθιστώντας την έναν από τους πιο κρίσιμους πυλώνες για την αντιμετώπιση προκλήσεων από ένα κράτος στη σύγχρονη εποχή (Ραγιές, 2014:41-42).

Όπως προαναφέρθηκε, η ήπια ισχύς συνοψίζεται στην ικανότητα μιας χώρας να προσελκύει και να πείθει, πετυχαίνοντας τους στόχους της μέσω συμμαχιών, πολιτικών ιδανικών και της ικανότητας να εμπνεύσει άλλα κράτη. Ως μέσο άσκησης ήπιας ισχύος, η δημόσια διπλωματία

αποδίδει πολλαπλά οφέλη, με την προϋπόθεση να ενταχθεί στον στρατηγικό σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής του και να συνδυαστεί με ενεργές πρωτοβουλίες, δίνοντας έμφαση σε συνεργασίες και συνέργειες δύο ή περισσότερων κρατών.

Ο παραδοσιακός ορισμός της διπλωματίας περιγράφει τη δράση και την αλληλεπίδραση των εκπροσώπων κυβερνήσεων και αξιωματούχων μέσα σε συγκεκριμένο πλαίσιο γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειρίας για τη διαμόρφωση του πλέγματος των εξωτερικών σχέσεων ενός κράτους. Η παραδοσιακή διπλωματία (hard diplomacy), ασκείται ως επίσημη κρατική δράση και έχει ως έργο την επίτευξη προσδιορισμένων στόχων μέσα από τη χρήση συγκεκριμένων μέσων, που έχουν σκοπό τη βελτίωση των διεθνών σχέσεων, στηριζόμενη σε αμοιβαίες και αμφίδρομες σχέσεις. Η δημόσια διπλωματία, ως έκφραση της ήπιας ισχύος μιας χώρας, έχει ως αρχή τον κομβικό ρόλο της συζήτησης και της αμοιβαίας κατανόησης προκειμένου μια χώρα να επιτύχει τους στόχους της εξωτερικής της πολιτικής. Αρχικά, η χώρα θα πρέπει να διαμορφώσει τα μηνύματα που επιθυμεί να μεταδώσει στην διεθνή κοινή γνώμη και κατόπιν να εφαρμόσει τις κατάλληλες τεχνικές πειθούς και να χρησιμοποιήσει τα κατάλληλα εργαλεία, προκειμένου να ερμηνεύσει και να αναλύσει τις αντιδράσεις του κοινού στα μηνύματά της (στο ίδιο:42-44).

Ο Leonard (2002) υποστηρίζει ότι η απλή προπαγάνδα είναι αντιπαραγωγική ως δημόσια διπλωματία, διότι στερείται ενίοτε αξιοπιστίας, καθώς και ότι οι δημόσιες σχέσεις δεν συνιστούν από μόνες τους δημόσια διπλωματία, η οποία εκτός από την οικοδόμηση θετικής εικόνας, περιλαμβάνει και την οικοδόμηση μακροχρόνιων σχέσεων μέσα από τις οποίες δημιουργείται το θετικό περιβάλλον για την προώθηση κυβερνητικών πολιτικών. Σύμφωνα με την θεωρία του, η δημόσια διπλωματία έχει τρεις διαστάσεις: την καθημερινή επικοινωνία, τη στρατηγική επικοινωνία και την ανάπτυξη σταθερών και μακροχρόνιων σχέσεων.

Η διάσταση της καθημερινής επικοινωνίας, που είναι και η αμεσότερη, περιλαμβάνει την επικοινωνία που σχετίζεται με την ερμηνεία του περιεχομένου των αποφάσεων για θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Στις σύγχρονες δημοκρατίες, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι, μετά τη λήψη αποφάσεων, στρέφουν την προσοχή τους στις ανακοινώσεις (περιεχόμενο, τρόπος ερμηνείας), τις οποίες θα προωθήσουν στα ΜΜΕ. Πολλές κυβερνήσεις κάνουν το λάθος να επεξηγούν τις αποφάσεις τους για εσωτερικά ζητήματα μόνο στην εσωτερική κοινή γνώμη, αδυνατώντας να συνειδητοποιήσουν το αποτέλεσμα των πράξεων και της ερμηνείας αυτών για την διαμόρφωση της διεθνούς εικόνας της χώρας τους. Η εν λόγω διάσταση της καθημερινής επικοινωνίας θα πρέπει να περιλαμβάνει την προετοιμασία για χειρισμό κρίσεων και αντιμετώπιση επιθέσεων, προκειμένου να υπάρχει ικανότητα άμεσης αντίδρασης και απάντησης σε ψευδείς κατηγορίες ή παραπλανητικές πληροφορίες.

Η δεύτερη διάσταση, η στρατηγική επικοινωνία, αφορά στην κατανόηση των βασικών κοινών, μέσα από την ανάπτυξη ελκυστικών θεμάτων και στην εξασφάλιση της συμμετοχής και της στήριξής τους, όπως σε μια πολιτική ή διαφημιστική εκστρατεία. Επιδιώκει τη συνοχή μεταξύ εκπεμπόμενων μηνυμάτων και επιδιωκόμενων στόχων και βασίζεται στον προγραμματισμό, στον συμβολικό χαρακτήρα, στις επικοινωνιακές λειτουργίες και στην διάρκεια. Κάποια γεγονότα της καθημερινότητας ενδέχεται να αποτρέψουν τις προσπάθειες για στρατηγική επικοινωνία.

Η τρίτη διάσταση, αφορά στην ανάπτυξη σταθερών και μακροχρόνιων σχέσεων. Πρόκειται για μια πολύ σημαντική διάσταση της δημόσιας διπλωματίας, η οποία περιλαμβάνει σχέσεις με σημαντικά πρόσωπα της χώρας με την οποία επιδιώκονται οι σχέσεις, με υποτροφίες, ανταλλαγές, σεμινάρια, συνέδρια, ενημερώσεις μέσω των ΜΜΕ της.

Οι ανωτέρω διαστάσεις αποτελούν υπό προϋποθέσεις συνταγή επιτυχίας και δημιουργίας θετικής και ελκυστικής εικόνας μιας χώρας. Οι πολιτικές πρακτικές θα πρέπει να συμβαδίζουν με την επικοινωνιακή στρατηγική και η εικόνα που παρουσιάζεται να μην είναι επίπλαστη. Θεμελιώδης πυλώνας του οικοδομήματος της δημόσιας διπλωματίας είναι η έννοια της αξιοπιστίας. Η δημόσια διπλωματία για να είναι επιτυχημένη θα πρέπει να περιλαμβάνει τόσο την ακρόαση όσο και το μήνυμα στις ανταλλαγές, διότι η ήπια ισχύς βασίζεται σε αξίες κοινά αποδεκτές. Βασίζεται στην ικανότητα να πείθεις τους άλλους να επιθυμούν τα ίδια αποτελέσματα με εσένα και η προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού, είναι η κατανόηση του πώς ακούγονται τα μηνύματα και η ανάλογη προσαρμογή τους, ώστε να υπάρχει δηλαδή κατανόηση του ακροατηρίου.

Τα εκπεμπόμενα μηνύματα μιας χώρας πριν φθάσουν στη χώρα-δέκτη, περνούν μέσα από φίλτρα, πολιτιστικά, κοινωνικά, πολιτικά και πρέπει να συνοδεύονται από αντίστοιχα πρακτικά παραδείγματα. Τα λόγια ενισχύονται από τις πράξεις και κάποιες εικόνες ή μηνύματα που επιδρούν θετικά για το εσωτερικό ακροατήριο, ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο ξένο.

Σε θέματα πολιτιστικών ανταλλαγών είναι πολύ αποτελεσματική, κατά περιπτώσεις, η άσκηση έμμεσης δημόσιας διπλωματίας, προκειμένου να υποστηριχθούν τέχνες που αρέσουν στις ξένες ελίτ αλλά θίγουν το λαϊκό αίσθημα στο εσωτερικό, που επιτυγχάνεται μέσα από τη συγκεκριμένη χρηματοδότηση από διάφορες υπηρεσίες, πάντα όμως με φόβο της αποκάλυψης, κάτι το οποίο στη σημερινή εποχή της πληροφορίας είναι πολύ επικίνδυνο και το κόστος για την αξιοπιστία μιας χώρας ανυπολόγιστο.

Προσεγγίζοντας την ήπια ισχύ μέσα από την διαμόρφωση των απόψεων και της γνώμης των άλλων, γίνεται κατανοητό ότι η δημόσια πληροφόρηση είναι πολύ σημαντική πηγή της. Εάν η πληροφόρηση είναι αξιόπιστη, ενδεχομένως να αλλάξει την πολιτική μιας κυβέρνησης. Μια άλλη πηγή ήπιας ισχύος απορρέει από τον στρατό, ο οποίος όχι μόνο διαθέτει δυνατότητες για την άσκηση σκληρής ισχύος, αλλά και πολυάριθμες δυνατότητες στρατιωτικών ανταλλαγών, εκπαιδευτικά προγράμματα, κοινές ασκήσεις, σχέδια συνεργασίας και συμπαράστασης, σε διμερές και πολυμερές επίπεδο. Επίσης, σε περίοδο πολέμου μέσα από τις στρατιωτικές ψυχολογικές επιχειρήσεις που στοχεύουν στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των άλλων, περιορίζεται ή και αποφεύγεται η χρήση στρατιωτικών μέσων σε κάποιες περιπτώσεις. Στοιχεία τα οποία εν καιρώ ειρήνης είναι καταστροφικά, όπως η εξαπάτηση και η παραπληροφόρηση, είναι εξαιρετικά αποτελεσματικά στον πόλεμο. Σημαντική επίσης, είναι η διαχείριση των ειδήσεων με στόχο τον περιορισμό αρνητικών εντυπώσεων (Nye, 2005: 207-226).

Ο Hans Tuch (1990), περιγράφει την δημόσια διπλωματία ως μια κυβερνητική διαδικασία επικοινωνίας με ξένα κοινά σε μια προσπάθεια να γίνουν κτήμα τους οι ιδέες και τα ιδανικά του έθνους της, οι θεσμοί και ο πολιτισμός του, καθώς επίσης οι εθνικοί στόχοι και οι εθνικές πολιτικές. Όμως, η δημόσια διπλωματία ασκείται και από μικρούς ή μεγάλους μη κρατικούς δρώντες, υπερεθνικούς και υπό – εθνικούς παίκτες. Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί (ΜΚΟ) έχουν επίσης αποδείξει ότι επηρεάζουν τα διεθνή ακροατήρια, όπως και

τις πολυεθνικές εταιρείες. Η δημόσια διπλωματία είναι λειτουργική σε περιβάλλον δικτύου και σε ένα αυστηρά κρατοκεντρικό ιεραρχικό μοντέλο διεθνών σχέσεων. Οι στρατηγικές που θα πρέπει να ακολουθηθούν για τον επηρεασμό των ξένων ακροατηρίων οφείλουν να είναι διακριτές από αυτές που χρησιμοποιούνται για το εγχώριο ακροατήριο, αν και έχουν πολύ μεγάλη σχέση, διότι η εικόνα των δημοσίων πραγμάτων μιας χώρας, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο φθάνει τις περισσότερες φορές στο εξωτερικό. Στη σύγχρονη εποχή όπου είναι ιδιαίτερα σημαντικός ο επηρεασμός της κοινής γνώμης, η εγχώρια και η διεθνής επικοινωνία με τα ακροατήρια έχει γίνει μια ολοένα πιο σύνθετη πρόκληση για τα υπουργεία Εξωτερικών. Έχουν αλλάξει επίσης τα καθήκοντα των ειδικών τμημάτων των διπλωματικών αντιπροσωπειών που ασκούν δημόσια διπλωματία. Παλαιότερα, το κύριο καθήκον ενός τμήματος Τύπου και Πληροφόρησης ήταν μόνο η διάδοση πληροφόρησης και ο συντονισμός των σχέσεων με τον Τύπο. Η σύγχρονη δημόσια διπλωματία απομακρύνεται από το να παρέχει πληροφόρηση στους ξένους και να κρατά ενημερωμένο τον ξένο Τύπο, καθώς προσανατολίζεται στο να εμπλέκεται στη διαμόρφωση των ξένων ακροατηρίων, όπως η καινοτόμος «niche diplomacy» των δύο πρωτοπόρων χωρών της Νορβηγίας και του Καναδά (Melissen, 2007:12-13).

Η δημόσια διπλωματία δεν πρέπει να αναπτύσσεται εκτός του πλαισίου της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας. Είναι απαραίτητο να εναρμονίζεται με τους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους της. Οικοδομείται πάνω στην εμπιστοσύνη και στην αξιοπιστία και επιφέρει καλύτερα αποτελέσματα όταν έχει ευρύ ορίζοντα. Είναι πολύ αποτελεσματική στο γεφύρωμα μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών, όταν οι διμερείς σχέσεις είναι ιδιόμορφες από πολιτιστικές διαιρετικές τομές των κοινωνιών που εμπλέκονται και είναι δύσκολο για τους παραδοσιακούς διπλωμάτες να βρουν τους σωστούς συνομιλητές και να συντονιστούν με τον σωστό τόνο, καθώς επίσης να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των απλών πολιτών, που πολλές φορές θεωρούν «ύποπτα» τα κίνητρα των επίσημων αξιωματούχων. Στην επικοινωνία με το κοινό, οι διπλωμάτες θα πρέπει να εργαστούν πολύ σκληρά προκειμένου να φανούν αξιόπιστοι, καθώς η αξιοπιστία είναι ουσιώδης για τις σχέσεις με αλλοδαπό ακροατήριο, σε συνδυασμό με την αμοιβαιότητα και τη διαδραστική επικοινωνία (Melissen, 2005:15-16).

Η παραδοσιακή διπλωματία είναι αναγκασμένη να ακολουθήσει τις τεράστιες αλλαγές που επέφεραν οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα της πληροφορικής και της επικοινωνίας. Η επικοινωνιακή διαδικασία έχει μεταβληθεί και πλέον οι πολίτες ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για τη συμμετοχή και την επίδρασή τους στη διαμόρφωση της ατζέντας της εξωτερικής πολιτικής. Έχουν προκύψει, λοιπόν, τρεις νέοι τύποι δημόσιας διπλωματίας: η συνεργασία του κράτους και των επιχειρήσεων, η διπλωματία των πολιτών και η εγχώρια διάστασή της (Melissen 2011:19).

Η διπλωματία μετατρέπεται σε επικοινωνία και η δημόσια διπλωματία μιας χώρας προς τις κυβερνήσεις άλλων χωρών, διεθνείς οργανισμούς και διεθνούς κοινής γνώμης, θα πρέπει να στηρίζεται αρχικά στην εσωτερική νομιμοποίηση. Για να είναι επιτυχημένη θα πρέπει να οικοδομηθούν οι συνθήκες για τη συνέργεια των κρατικών οργάνων με την κοινωνία των πολιτών, προκειμένου να προωθηθούν οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής αποτελεσματικότερα (Ραγιές, 2014:48-50). Τα κράτη που συγκροτήθηκαν εκ νέου μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, όπως η Πολωνία και η Σλοβακία, δείχνουν πόσο σημαντική προϋπόθεση για την δημόσια διπλωματία είναι η ύπαρξη εσωτερικής συναίνεσης για την εθνική ταυτότητα και το εάν υπάρχουν πολιτικές φατρίες που έχουν τη δική τους ανάγνωση της πολιτικής και κοινωνικής ιστορίας της χώρας, καθώς το παρελθόν μπορεί να γίνει ένα

πολύ μεγάλο εμπόδιο κατά τη δημιουργία του μελλοντικού πλαισίου της. (Melissen 2011:12).

Η συνέργεια αυτή είναι που απομακρύνει την δημόσια διπλωματία από την προπαγάνδα, καθώς επίσης, το γεγονός ότι η πρώτη βασίζεται στην πληροφόρηση και στην εκπαίδευση και στη διάδραση. Η λεπτή διάκριση μεταξύ προπαγάνδας και δημόσιας διπλωματίας βασίζεται στο πρότυπο της επικοινωνίας. Η δεύτερη είναι δρόμος «διπλής κατεύθυνσης», παρόλο που ο στόχος, το εθνικό συμφέρον, συμπίπτει με αυτόν της προπαγάνδας. Πρόκειται για την πειθώ μέσω του διαλόγου, που βασίζεται στη φιλελεύθερη αντίληψη της επικοινωνίας με ξένα ακροατήρια. Η δημόσια διπλωματία στην προσπάθειά της να πείσει, ακούει αυτά που έχει να πει το κοινό, δεν ακολουθεί μονόδρομο στη διάδοση των μηνυμάτων και η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει βοηθήσει πολύ σε αυτό (στο ίδιο:16-19).

Η δημόσια διπλωματία δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με το nation – branding, καθ' ότι υπάρχουν εννοιολογικές διαφορές ανάμεσά τους. Κατ' αρχάς, οι επαγγελματίες δημόσιας διπλωματίας δεν θεωρούν τον κόσμο ως αγορά, υπενθυμίζοντας ότι η διπλωματική επικοινωνία είναι μόνο ένα κομμάτι των πυκνών και πολυεπίπεδων διαδικασιών επικοινωνίας μεταξύ των κρατών. Η δύναμή της λοιπόν, πηγάζει από την αναγνώριση και την αποδοχή των περιορισμών της ενώ το nation – branding έχει ολιστική προσέγγιση, στηρίζεται στις πρακτικές του μάρκετινγκ και στο στρατηγικό όραμα, όπως ο κόσμος των επιχειρήσεων. Η δεύτερη διαφορά εντοπίζεται στο ότι το nation – branding τονίζει την ταυτότητα μιας χώρας και αντικατοπτρίζει τις φιλοδοξίες της, μη έχοντας όμως τη δυνατότητα να ξεφύγει πέρα από τις υφιστάμενες κοινωνικές πραγματικότητες. Αυτό σημαίνει ότι ενδέχεται η αναμόρφωση της αυτό –εικόνας της να αλλοιώσει την ταυτότητα με τέτοιο τρόπο που οι πολίτες, το έθνος γενικότερα, να αντισταθεί σε αυτό. Έτσι λοιπόν, οι δύο πρακτικές θα πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται και να έχουν μακροπρόθεσμους στόχους (στο ίδιο:19-21).

Μια άλλη απαραίτητη διευκρίνιση είναι αυτή της επικάλυψης των πολιτιστικών σχέσεων με τη σύγχρονη δημόσια διπλωματία. Είναι γεγονός ότι η δημόσια διπλωματία είναι πιο κοντά στις πολιτιστικές σχέσεις απ' ότι στην προπαγάνδα και το nation – branding, εφ' όσον κατά την άσκησή της δίνεται η βαρύτητα στην έλξη των ξένων κοινών, όχι «πουλώνοντας» το μήνυμα, αλλά στη βάση της αμοιβαιότητας και στην καθιέρωση σταθερών σχέσεων αντί απλών εκστρατειών με πολιτικά κίνητρα.

Η δημόσια διπλωματία δεν περιορίζεται μόνο στη διάδοση του μηνύματος, σε εκστρατείες προώθησης και αποκλειστική επαφή με τις κυβερνήσεις προκειμένου να επηρεάσει τα ξένα ακροατήρια υπηρετώντας τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής. Έργο της είναι η οικοδόμηση σχέσεων μεταξύ των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και η διευκόλυνση των δικτύων επικοινωνίας μεταξύ των μη κυβερνητικών μερών εντός ή εκτός μιας χώρας και οι πολιτιστικές σχέσεις αποτελούν ένα εργαλείο. Κατά συνέπεια, τα πολιτιστικά ινστιτούτα και οι πολιτιστικοί φορείς θα πρέπει να μη δουν το έργο τους ως επικάλυψη της δημόσιας διπλωματίας, εφ' όσον η δημόσια διπλωματία ασκείται σε ένα διεθνές περιβάλλον και η οικοδόμηση δεσμών και εμπιστοσύνης μεταξύ των εθνών είναι ο πυρήνας της επιτυχημένης άσκησής της (στο ίδιο:21-23).

Ο Goeffrey Wiseman (2010) υποστηρίζει ότι, μέσα από την εξέλιξη της διπλωματικής πρακτικής τα τελευταία χρόνια, προέκυψε και μια τρίτη διάσταση κατά την άσκηση των διεθνών σχέσεων, η «polylateral diplomacy» ή αλλιώς κρατική/μη-κρατική διπλωματία

(state- non –state diplomacy), η οποία αντιστοιχεί στη διπλωματική συνεργασία των κρατών με υπερεθνικούς δρώντες της κοινωνίας των πολιτών. Ο Wiseman όρισε τη συγκεκριμένη πολυμέρεια, ως την καθοδήγηση των σχέσεων μεταξύ επίσημων οντοτήτων (κράτος, κράτη που έχουν κοινή δράση, ή διεθνείς οργανώσεις που απαρτίζονται από κράτη) και τουλάχιστον μιας ανεπίσημης, μη-κρατικής οντότητας με την οποία υπάρχει μια λογική προσδοκία συστηματικών σχέσεων, μέσα από την εμπλοκή της επικοινωνίας, των διαπραγματεύσεων, χωρίς όμως την ανάμειξη αμοιβαίας αναγνώρισης ως κυρίαρχων και ισοδύναμων οντοτήτων και χωρίς αυτό να σημαίνει υποβάθμιση του κράτους στις Διεθνείς Σχέσεις. Τουναντίον, σήμερα οι κυβερνήσεις προωθούν την δημόσια διπλωματία, παρά το γεγονός ότι σε ορισμένα κράτη αντιμετωπίζεται από τους παραδοσιακούς διπλωμάτες ως απειλή, διότι την αντιλαμβάνονται ως πολιτική διαφήμιση.

Στο παγκόσμιο χωριό, στο οποίο έχει μετατραπεί ο πλανήτης λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας, οι χώρες αντιμετωπίζονται ως brands, τα οποία διατίθενται προς παρατήρηση σε ανθρώπους από άλλες χώρες, μέσα από τα προϊόντα τους, τις αρχές και τις αξίες τους, τον πολιτισμό τους και την πολιτική τους. Η εικόνα έχει πανίσχυρο ρόλο και οι διάφορες χώρες είναι πλέον αναγκασμένες να τη βελτιώσουν αποσκοπώντας σε υλικά ή μη υλικά οφέλη. Η διαχείριση του brand αφορά στα υπουργεία Εξωτερικών, τα υπόλοιπα υπουργεία και ένα πλήθος δημοσίων θεσμών. Η εικόνα μιας χώρας σχετίζεται με τη φήμη της, την εισροή τουριστών, επηρεάζει τις εξωτερικές οικονομικές σχέσεις και οικοδομείται μέσα από πάρα πολλές ενέργειες και δράσεις, όπως πχ τη συμπεριφορά των προξενείων σε αυτούς που χρειάζονται θεωρήσεις για την είσοδό τους σε αυτή, τα σημεία εισόδου των αεροδρομίων, την ποιότητα των προϊόντων, κλπ. Η φιλοξενία διεθνών αθλητικών διοργανώσεων από μια χώρα συμβάλλει στην ανύψωση της εθνικής υπερηφάνειας των πολιτών της, επηρεάζοντας τη φήμη της κυβέρνησής της στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Οποιαδήποτε παρεκτροπή μεταξύ της αυτό-εικόνας μιας χώρας και της πραγματικής εικόνας δημιουργεί προβλήματα (αρνητικό ισοζύγιο αξιοπιστίας), επηρεάζοντας την πολιτική στάση της κυβέρνησης στο εσωτερικό. Η διαμόρφωση θετικής εικόνας αποτελεί φροντίδα για όλες τις χώρες, εφόσον μια καλή εικόνα ισοδυναμεί με μια υγιή πολιτική. Μια εικόνα αποτελείται και είναι συνυφασμένη από πολλά στοιχεία, τα οποία συνοψίζονται γύρω από τον όρο «δημόσια διπλωματία» (Rana, 2011:75-77).

2.6.1 Η σημασία της δημοφιλίας (φήμης) στη διαμόρφωση ισχυρής εικόνας-Η περίπτωση της πανδημίας COVID-19.

Η έννοια της φήμης (δημοφιλίας) βρίσκεται στην καρδιά της Νέας Δημόσιας Διπλωματίας. Οι διεθνείς δρώντες θεωρούν την Δημόσια Διπλωματία ως έναν από τους μηχανισμούς διασφάλισης ή ακόμη και αύξησης της φήμης τους. Η φήμη μπορεί σε μεγάλο βαθμό να ωφελήσει αλλά και να βλάψει ένα έθνος στην παγκόσμια σκηνή και, από αυτήν την διαπίστωση ορμώμενος ο Nicholas Cull (2018, pp. 122-127) προσδιόρισε μια νέα κατηγορία ασφάλειας, την οποίαν ονόμασε Reputational Security.

Ένα από τα κύρια ευρήματα της συστηματικής μελέτης της φήμης είναι ότι η φήμη αλλάζει αργά. Χρειάζεται μια πραγματικά σεισμική αλλαγή για να προκαλέσει έστω και μικρή μεταβολή στην αντίληψη του παγκόσμιου κοινού. Η πρόσφατη πανδημία COVID- 19 μπορεί

να αποδειχθεί μια από αυτές τις στιγμές. Και είναι προφανές ότι το ζήτημα της φήμης απασχολεί πρωτίστως την κινεζική ηγεσία που, ούτως ή άλλως είναι πολύ ευαίσθητη σε θέματα που αφορούν το καθεστώς της.

Τα προβλήματα για την Κίνα ξεκινούν αρχικά από το γεγονός ότι αντιμετώπισε πρώτη την εμφάνιση του κορωνοϊού και κατόπιν από το ότι η ηγεσία της διέπραξε αρκετά λάθη στην αντίδρασή της, όπως επί παραδείγματι η κατηγορία κατά του ιατρού που πρώτος έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου για τη μετάδοση του ιού. Η κριτική για το πρώτο είναι μάλλον άδικη, ενώ για το δεύτερο απολύτως δίκαιη.

Από την άλλη, υπήρξαν και ενέργειες που προσέδωσαν θετικό πρόσημο στη φήμη της Κίνας. Το θάρρος και η πειθαρχία που έδειξαν οι απλοί Κινέζοι πολίτες ήταν εμπνευσμένα. Η προθυμία των Κινέζων να προτάξουν το καλό της κοινότητάς τους και να μη συμπεριφερθούν ατομικιστικά ήταν εντυπωσιακή και έδωσε ένα σημαντικό μάθημα στον κόσμο. Νομίζω ότι η ανταλλαγή εμπειρογνωμοσύνης και εξοπλισμού στην οποίαν επιδόθηκε η Κίνα ήταν σημαντική - η άφιξη Κινέζων γιατρών στην Ιταλία καλύφθηκε αποτελεσματικά από τα μέσα ενημέρωσης.

Το Πεκίνο αντιμετώπισε ακόμη και σε πρώιμο στάδιο, την κατηγορία ότι δημιούργησε τον ιό και αποκρύβοντας τη διαφυγή του από το εργαστήριο, συνετέλεσε στην παγκόσμια μετάδοσή του. Πέραν της ορθότητας ή μη της εν λόγω κατηγορίας, ενδιαφέρον έχει και η αντίδραση των Η.Π.Α. σε αυτήν.

Ο Πρόεδρος Τραμπ υιοθέτησε το παραπάνω αφήγημα για να αμβλύνει τις εντυπώσεις ή για να αποσπάσει την προσοχή του εγχώριου κοινού του από την αποτυχία των δικών του επιλογών σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση της πανδημίας στις Η.Π.Α. Οι αντιδράσεις στην πολιτική του social distancing και οι δυσχέρειες στην πρόσβαση στα νοσοκομεία, προέβαλαν και στο εξωτερικό την εικόνα μιας χώρας στα πρόθυρα διχασμού. Αναμένεται όμως πως η προσοχή της παγκόσμιας κοινής γνώμης θα επανέλθει στην Κίνα, όταν η έξοδος από την κρίση επιβεβαιωθεί και αρχίσει η επιχείρηση καταλογισμού ευθυνών.

Όπως ο ιός έδειξε την πραγματικότητα της ζωής στην Κίνα και τα όρια του πολιτικού της συστήματος, έτσι έδειξε και τα όρια του αμερικανικού συστήματος αλλά και δυνατότητες της ηγεσίας να ενεργήσει μέσα στο πλαίσιο του συστήματος αυτού. Στα θέματα που αναδύθηκαν, περιλαμβάνεται και η επαμφοτερίζουσα ρητορική του Προέδρου Τραμπ.

Εν τέλει, τα συστήματα όλων των χωρών και όχι μόνο των Η.Π.Α. και της Κίνας τίθενται υπό έλεγχο. Ήδη διαπιστώνεται ότι δεν πρόκειται για διαγκωνισμό μεταξύ των δύο αυτών χωρών αλλά για αγώνα με πολλούς συμμετέχοντες. Χώρες όπως το Χονγκ Κονγκ, η Ταϊβάν και η Σιγκαπούρη, σε αντίθεση με την Κίνα, υιοθετούν δράσεις που επενδύουν στην κοινωνική αποστασιοποίηση και προβάλλουν τον διακριτό τρόπο ζωής τους, στηρίζοντάς τον ακόμη περισσότερο. Η Νότιος Κορέα έχει αποδώσει πολύ καλά και η επιτυχία της θα ενισχύσει το ήδη αποδοτικό αφήγημα της χώρας σε πολλούς τομείς, όπως του πολιτισμού και της βιομηχανίας. Η απόδοση της Ρωσσίας δύσκολα μπορεί να εκτιμηθεί, διότι, όπως και η Τουρκία, δεν επιτρέπει την ελεύθερη ενημέρωση, παρά μόνο επιδίδεται στην επονομαζόμενη «διπλωματία των μασκών».

Η διάσταση μεταξύ των ευρωπαϊκών σοσιαλδημοκρατιών - Φινλανδία, Ισλανδία, Δανία – με τις Η.Π.Α. είναι εξ αρχής διακριτή. Η Ελλάδα επαινείται για την αποφασιστική έγκαιρη αντίδρασή της. Θα υπάρξουν οι χώρες που θα αναδυθούν με βελτιωμένη φήμη εξ αιτίας

αυτού αλλά και άλλες των οποίων η φήμη θα υποστεί πλήγμα. Η αντίδραση, επί παραδείγματι, του Ηνωμένου Βασιλείου θα μειώσει περαιτέρω την παραδοσιακά θετική φήμη της χώρας, που όμως είχε ήδη απομειωθεί εξ αιτίας του Brexit. Οι ιδέες του Μπόρις Τζόνσον για την ανάπτυξη «ασυλίας αγέλης» μέσω της έκθεσης στον ιό, θα επανέλθουν για να τον στοιχειώσουν. Η χώρα που αναμφίβολα θα δρέψει τους περισσότερους καρπούς των προσπαθειών της για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού, σε ό,τι αφορά την φήμη της, είναι η Νέα Ζηλανδία.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως οποιοσδήποτε ηγέτης που υιοθετεί θεωρίες συνωμοσίας, θα βλάψει τη δική του φήμη αλλά και τη φήμη της χώρας του μακροπρόθεσμα. Από τις αποδόσεις των διαφόρων κρατών καθίσταται σαφές ότι αυτές που ανέθεσαν τη στρατηγική τους σε ειδικούς επιστήμονες και συνεργάστηκαν με διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΠΟΥ, πέτυχαν και τα καλύτερα αποτελέσματα. Γι' αυτό οι πολιτικοί πρέπει να τους παραχωρήσουν το καθήκον της επιλογής λύσεων και να παραμερίσουν το προσωπικό πολιτικό τους συμφέρον. Όσοι δεν το πράξουν θα καταβάλλουν το τίμημα στο μέλλον.

Εν κατακλείδι, όλα τα έθνη βρίσκονται υπό παγκόσμιο έλεγχο αυτήν τη στιγμή. Κάποια θα αποδώσουν καλά στην ανταπόκρισή τους στην αντιμετώπιση του ιού και θα εμφανιστούν με βελτιωμένη δημοφιλία, ειδικά εάν η θετική αυτή αντίδραση μπορεί να συνδεθεί με προϋπάρχοντα θετικά χαρακτηριστικά (γερμανική αποτελεσματικότητα, ισραηλινή καινοτομία κλπ). Κάποια άλλα έθνη θα σημειώσουν πολύ χαμηλές αποδόσεις. Η περίπτωση της Ινδίας, φερ' ειπείν, είναι εξαιρετικά ανησυχητική, διότι η πολιτική αντιμετώπισης του ιού δεν είναι ενιαία για όλον τον πληθυσμό της αλλά προσφέρεται ανάλογα με το κοινωνικό status της κάστας στην οποίαν απευθύνεται.

Αν οι Η.Π.Α. ως δύναμη ηγέτιδα δύναμη στον πλανήτη, επιθυμούν να διατηρήσουν τον ρόλο αυτόν και στην αντιμετώπιση της πανδημίας, οφείλουν να περιορίσουν και κατόπιν να αναστρέψουν την έκπτωση της διεθνούς φήμης τους. Σε αντίθετη περίπτωση, η διεθνής αντίληψη θα επεκτείνει τις τρέχουσες αμφισβητήσεις της για το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ σε αμφιβολίες σχετικά με τη συλλογική σοφία και τις προτεραιότητες του ίδιου του λαού των ΗΠΑ.

Το συμπέρασμα είναι ότι η ήπια ισχύς δεν είναι απλώς μια επιπλέον εναλλακτική. Έχουμε εισέλθει την αρχή μιας περιόδου, όπου η φήμη αναβαθμίζεται σε συνιστώσα της ασφάλειας με τον ίδιο τρόπο όπως η οικονομία και αυτή η «ασφάλεια φήμης» θα αφορά όλες τις χώρες, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών, καθώς θα ξεδιπλώνεται αυτή η κρίση.

Το βάρος που δίνεται στην κοινή γνώμη, στους πολίτες γενικότερα, από την δημόσια διπλωματία διαφέρει από χώρα σε χώρα και εκφράζεται με διαφορετικούς τρόπους. Κάποια αυταρχικά καθεστώτα όπως η Κίνα και η Κούβα, θεωρούν σημαντικό να επικοινωνούν με τα κοινά τους και να λένε τη δική τους ιστορία για τα εξωτερικά ζητήματα. Η εσωτερική δημόσια διπλωματία αποτελεί μέρος της στρατηγικής τους για να διατηρήσουν την αυταρχική διοίκηση.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες ακολουθούν πολλές πρακτικές προκειμένου να οικοδομήσουν εσωτερική συναίνεση. Παραδείγματος χάριν, η Ινδία και το Πακιστάν χρησιμοποίησαν την δημόσια διπλωματία προκειμένου να εμπλέξουν έμμεσα την κοινή γνώμη ή μια της άλλης έτσι ώστε να χαλαρώσουν οι μεταξύ τους εντάσεις και να οικοδομηθεί αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Στην Δύση, όπου οι πρωτοπόροι άσκησης δημόσιας διπλωματίας είναι οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και ο Καναδάς, τα επίπεδα άσκησης δημόσιας διπλωματίας ποικίλλουν. Η Γερμανία και η Γαλλία υστερούν κατά τι, εξασκώντας περισσότερο την πολιτιστική διπλωματία για την προώθηση της εικόνας τους.

Στις περισσότερες χώρες, ομάδες υπεράσπισης, επιστημικές κοινότητες, διάφορα συντεχνιακά συμφέροντα και στοιχεία από τις δικές τους κοινότητες εξωτερικής πολιτικής, όπως ΜΚΟ, επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική. Η επίδραση της κοινωνίας των πολιτών διαφέρει από δημοκρατία σε δημοκρατία. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, κάθε μήνα εκπρόσωποι ΜΚΟ έχουν συναντήσεις με μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας προκειμένου να τους παράσχουν πληροφορίες για περιπτώσεις ανθρωπιστικών κρίσεων και στοιχεία που δεν είναι άμεσα διαθέσιμα ακόμα και σε ισχυρές χώρες.

Ορισμένα κράτη αναφέρονται ως παραδείγματα άσκησης δημόσιας διπλωματίας. Η μέθοδος του Καναδά συνδυάζει την εγχώρια επικοινωνία με καινοτόμο εξωστρέφεια σε τοπικά επίπεδα και μια προσπάθεια να χαράξει μια ξεχωριστή ταυτότητα, συνδυασμός που έχει τραβήξει την προσοχή ως ένα από τα μοντέλα κρατών μεσαίας ισχύος. Το καναδικό μοντέλο είναι καινοτόμο και αποκεντρωμένο και πολλά άλλα κράτη προσπαθούν να το ακολουθήσουν.

Το βρετανικό μοντέλο βασίζεται στον πραγματισμό. Το Γραφείο Εξωτερικών Υποθέσεων και Κοινοπολιτείας προεδρεύει μιας περιοδικής διάσκεψης με όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων το BBC, το Βρετανικό Συμβούλιο, η υπηρεσία τουρισμού, εκτός των συναντήσεων των σχετικών κυβερνητικών τμημάτων. Σύσσωμος ο μηχανισμός εργάζεται για τη δημιουργία ενός ενιαίου και συνεκτικού μηνύματος.

Οι Κινέζοι χρησιμοποιούν την δημόσια διπλωματία ως διέξοδο για τα δημόσια παράπονα και διαμαρτυρίες μέσα από τις ιστοσελίδες και ως δίαυλο επικοινωνίας με αυτούς που ενδιαφέρονται για θέματα εξωτερικής πολιτικής. Το 2004, το κινεζικό ΥΠΕΞ εγκαινίασε το Τμήμα Δημόσιας Διπλωματίας, το οποίο χρησιμοποίησε τα ακροατήρια για την εκ διαμέτρου άσκηση πίεσης σε διάφορα θέματα. Στο εξωτερικό, η Κίνα ασκεί οξύνουν δημόσια διπλωματία και αυτό φαίνεται μέσα από τον έλεγχο που ασκεί στους Κινέζους ακαδημαϊκούς, ελέγχοντας την πρόσβασή τους στις πηγές υλικού και ωθώντας τους στην αυτολογοκρισία. Πολλές χώρες στην Ανατολική Ευρώπη, στην Αφρική, στην Καραϊβική και αλλού, συνεργάζονται με think tanks, ακαδημαϊκές κοινότητες και κοινωνίες των πολιτών για θέματα εξωτερικής πολιτικής με σκοπό να καλυτερεύσουν την εικόνα τους για να κερδίσουν υποστήριξη στο εσωτερικό και το εξωτερικό, μαθαίνοντας να ασκούν δημόσια διπλωματία (Rana, 2011:80-83).

Η αύξηση της ήπιας ισχύος δεν είναι κάτι φθινό. Ο Καναδάς και η Νορβηγία είναι πλούσιες χώρες και έχουν επιτύχει σε αυτόν τον τομέα. Η δημόσια διπλωματία που στοχεύει σε ξένα ακροατήρια, όταν ασκείται με στρατηγικό σκοπό, θέτει ζητήματα ορθότητας ως προς τον βαθμό νομιμοποίησης της προσπάθειας επηρεασμού.

Υπάρχουν κάποια όρια στην άσκηση δημόσιας διπλωματίας. Κατ' αρχάς, το μήνυμα θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο, πιστευτό, αξιόπιστο και η εικόνα να είναι αληθινή και να αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα. Η τεχνολογία είναι προσόν κατά την άσκησή της, όχι

όμως πανάκεια. Τα ακροατήρια στο εσωτερικό και στο εξωτερικό θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό και να μην υποτιμάται η νοημοσύνη τους. Η διασπορά θα πρέπει να κινητοποιείται όσο το δυνατόν καλύτερα, με σωστή αντιμετώπιση, με προξενικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, έτσι ώστε να χρησιμοποιηθεί ως κομμάτι της στρατηγικής πολιτικής και να γίνει πολλαπλασιαστής πληροφοριών για την χώρα καταγωγής. Η δημόσια διπλωματία δεν μπορεί να πουλήσει επιτυχώς μια κακή πολιτική. Η δημόσια διπλωματία δεν αποτελεί μια νέα δραστηριότητα, αλλά παρέχει έναν ενιαίο τρόπο αντίληψης για δραστηριότητες τόσο παλιές όσο και οι διακρατικές σχέσεις. Εναρμονίζει δράσεις σε διάφορους τομείς, δίνοντάς τους συνοχή και βαθύτερο σκοπό (Rana, 2011:92-93).

2.7 Η Νέα Δημόσια Διπλωματία

Όπως προαναφέρθηκε, η δημόσια διπλωματία ασκείται επισήμως από το 1945, με διάφορους τρόπους και μέσα (Σχέδιο Μάρσαλ, Ινστιτούτο Goethe, Βρετανικό Συμβούλιο, κλπ) και συνεχώς εξελίσσεται. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως, οι τεχνολογικές εξελίξεις στον επικοινωνιακό τομέα, η άνοδος του φαινομένου της τρομοκρατίας, το nation-building που επιχειρούν οι δυτικές δημοκρατίες σε αποτυχημένα κράτη, ενισχύουν τον ρόλο της. Εντός των κυβερνήσεων συζητείται ολοένα και περισσότερο η ανάγκη μιας νέας δημόσιας διπλωματίας. Οι επαφές με τις τοπικές κοινωνίες πολιτών δεν ανήκουν πλέον στο περιθώριο των διπλωματικών υποθέσεων και επηρεάζονται από think tanks, ακαδημαϊκούς και συμβούλους επικοινωνίας. Στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική τα Υπουργεία Εξωτερικών εκδίδουν εγχειρίδια προκειμένου να ενημερωθεί το προσωπικό στις πρεσβείες στο εξωτερικό για τις πρακτικές της δημόσιας διπλωματίας, διοργανώνοντας συγχρόνως σεμινάρια που δίνουν την ευκαιρία για κοινές πολιτικές μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν (Seib, 2010).

Η νέα δημόσια διπλωματία δε βασίζεται στον μονόλογο αλλά στον διάλογο. Είναι η τέχνη του να ακούς τον άλλον και έχει σκοπό την οικοδόμηση όχι μόνο βραχυπρόθεσμων αλλά και μακροπρόθεσμων σχέσεων, προβάλλοντας μαζί με το εθνικό συμφέρον και το κοινό συμφέρον. Στη Δύση η έννοια του επηρεασμού της κοινωνίας πολιτών είναι ένας από τους σημαντικούς στόχους, ενώ στον υπόλοιπο κόσμο η δημόσια διπλωματία κατανοείται σε όρους κυβερνητικής εθνικής στρατηγικής. Η Ανατολική Ασία δείχνει ιδιαιτέρως γοητευμένη από την ήπια ισχύ και από το πώς η δημόσια διπλωματία μπορεί να βοηθήσει την εθνική εικόνα, να συμβαδίσει με την οικονομική ανάπτυξη, να αντισταθμίσει τις υπάρχουσες ιστορικές έχθρες και να συνεισφέρει στην οικοδόμηση περιφερειακών και διεθνών κοινοτήτων (Melissen 2011:10).

Υπάρχουν κάποιες χώρες πρωτοπόρες στον τομέα, όπως η Μεγάλη Βρετανία, ο Καναδάς και οι ΗΠΑ, με τις τελευταίες να περνούν κρίση δημοφιλίας, ειδικά στη μετά- Ομπάμα εποχή. Η κρίση στην εικόνα της Ελλάδας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Ιταλίας λόγω της οικονομικής κρίσης, απέδειξαν ότι τελικά η δημόσια διπλωματία είναι κάτι παραπάνω από τεχνικές μανάτζμεντ και αναβάθμισης διοικητικών διαδικασιών.

Οι συνθήκες προβολής της ήπιας ισχύος έχουν μεταβληθεί τα τελευταία χρόνια. Μια από τις αιτίες είναι η άνοδος των δημοκρατικών πολιτευμάτων, ιδιαιτέρως μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Το μοντέλο ανταγωνισμού μεταξύ δύο πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών

συστημάτων κατά την άσκηση δημόσιας διπλωματίας έχει εκλείψει εδώ και αρκετά χρόνια. Η ανάγκη για αντικειμενική και πλήρη ενημέρωση έχει γίνει σημαντικότερη σε χώρες όπου τα αυταρχικά καθεστώτα αντικαταστάθηκαν από δημοκρατικά. Η διπλωματία που έχει ως στόχο την κοινή γνώμη γίνεται ολοένα πιο σημαντική.

Η πληροφόρηση και η πληροφορία αποτελούν αδιαμφισβήτητες δυνάμεις εφ' όσον το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού έχει πρόσβαση σε αυτές. Η τεχνολογία έχει επιφέρει ραγδαία μείωση του κόστους επεξεργασίας και μετάδοσης της πληροφορίας, φέρνοντας τους πολίτες μπροστά σε πληθώρα μηνυμάτων τα οποία μπορούν να επιλέξουν, μειώνοντας έτσι την επίδραση της κλασσικής προπαγάνδας. Ο σύγχρονος πολίτης μέσα από τον βομβαρδισμό ειδήσεων και μηνυμάτων που λαμβάνει σε πραγματικό χρόνο επί εικοσιτετραώρου βάσεως, προσπαθεί να διακρίνει τα πιο αξιόπιστα, καθιστώντας την αξιοπιστία βασικό στοιχείο της ήπιας ισχύος. Οι κυβερνήσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους ή με ΜΚΟ για την ενίσχυση της αξιοπιστίας τους και τη μείωση τις αξιοπιστίας των αντιπάλων τους και οι νέες επικοινωνιακές συνθήκες αυξάνουν την αποτελεσματικότητα της ήπιας ισχύος (Nye, 2005:204-207) .

Τον Φεβρουάριο του 2010, ο Nye σε άρθρο του για τη Νέα Δημόσια Διπλωματία, υποστήριξε ότι στη σημερινή εποχή της πληροφόρησης, η πολιτική ισχύος δεν περιορίζεται στο ποιος θα επικρατήσει στρατιωτικά και οικονομικά, αλλά και στο ποιο αφήγημα θα επικρατήσει. Παρομοίασε τα εθνικά αφηγήματα ως τύπους νομίσματος/συναλλάγματος, για την επικράτηση των οποίων οι κυβερνήσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους, καθώς και με άλλους οργανισμούς, προκειμένου να ενισχύσουν την αξιοπιστία τους και να αποδυναμώσουν την αξιοπιστία των αντιπάλων τους. Η φήμη πάντα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια πολιτική, όμως η αξιοπιστία παίζει κρίσιμο ρόλο λόγω του «παράδοξου της αφθονίας της πληροφορίας» και λόγω των νέων καταστάσεων που δημιουργεί, το μαλακό περίβλημα της πολιτικής εμφανίζεται πιο αποτελεσματικό από το σκληρό.

Ο Nye μιλά για αυτούς που κρατούν σκεπτικιστική στάση έναντι του όρου δημόσια διπλωματία, συγχέοντάς την με την προπαγάνδα, στηρίζοντας την άποψη ότι η ταύτιση δημόσιας διπλωματίας με την προπαγάνδα και τις εκστρατείες δημοσίων σχέσεων είναι αντιπαραγωγική. Η ιδιαιτερότητά της δημόσιας διπλωματίας έγκειται στην οικοδόμηση μακροπρόθεσμων σχέσεων, μέσα από τις οποίες διαμορφώνεται το θετικό περιβάλλον για επιτυχημένες κυβερνητικές πολιτικές μέσα από τις τρεις διαστάσεις της.

Μιλώντας με διαφημιστικούς όρους, ο Nye σημειώνει ότι και ο καλύτερος διαφημιστής του κόσμου δεν θα μπορούσε ποτέ να πουλήσει ένα αντιδημοφιλές προϊόν. Για να εφαρμόσει ένα κράτος επιτυχημένη στρατηγική επικοινωνία θα πρέπει αυτή να είναι αξιόπιστη και η δημόσια διπλωματία να μη χρησιμοποιείται ως μέσο συγκάλυψης λαθών.

Ο ρόλος των κεντρικών ΜΜΕ (τηλεόραση, εφημερίδες, ραδιόφωνο, ιστοσελίδες, μέσα κοινωνικής δικτύωσης) είναι επίσης πολύ σημαντικός στην άσκηση δημόσιας διπλωματίας και οι κυβερνήσεις βρίσκονται σε συνεχή εγρήγορση προκειμένου να διορθώνουν διαστρεβλωμένες ειδήσεις για την πολιτική τους σε καθημερινό επίπεδο, προσπαθώντας ταυτόχρονα να «περάσουν» το μακροπρόθεσμο στρατηγικό τους μήνυμα. Αυτή η προσέγγιση είναι σημαντική διότι το κοινό έχει μεγάλη πρόσβαση στα Μέσα, τα οποία προσπαθούν να τραβήξουν την προσοχή του διαμορφώνοντας την καθημερινή ατζέντα, χωρίς όμως αυτά να μπορούν να επηρεάσουν την πρόσληψη του μηνύματος, η οποία εξαρτάται από κοινωνικούς, πολιτιστικούς και λοιπούς παράγοντες.

Τα διαδικτυακά ΜΜΕ διακρίνονται από μεγάλη ευελιξία λόγω του διαδραστικού χαρακτήρα τους, καθώς δυσκολεύουν την κυβερνητική επιρροή και τον κεντρικό έλεγχο για λάθη και παρερμηνείες.

Κάτι άλλο που δυσκολεύει ή διευκολύνει τις κυβερνήσεις είναι η ευελιξία των ΜΚΟ στη χρήση του διαδικτύου, ορίζοντας μια νέα προσέγγιση της «νέας δημόσιας διπλωματίας», η άσκηση της οποίας δεν περιορίζεται πλέον στα μηνύματα, στις εκστρατείες προώθησης της εικόνας της χώρας ή σε απευθείας επαφές των κυβερνήσεων με τα ξένα κοινά για την εξυπηρέτηση των στόχων εξωτερικής πολιτικής. Διευρύνεται στην οικοδόμηση σχέσεων με παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών σε άλλες χώρες και στη διευκόλυνση των δικτύων μεταξύ των ΜΚΟ στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Στην εν λόγω προσέγγιση, ο ρόλος της κυβέρνησης είναι να προωθηθεί και να συμμετέχει στις ΜΚΟ (ορισμένες φορές όχι εμφανώς) αντί να τις ελέγξει, προκειμένου να μην μειώσει την αξιοπιστία τους έναντι της κοινωνίας των πολιτών.

Η εξέλιξη αυτή της δημόσιας διπλωματίας, από τον μονόλογο στον διάλογο, συμπεριλαμβάνει τα κοινά ως εμπνευστές και δημιουργούς του νοήματος της επικοινωνίας.

Στην εποχή της παγκόσμιας πληροφορίας, η ήπια ισχύς θα βρεθεί ενίοτε σε ισοδύναμη σχέση με τη σκληρή και θα αποτελέσει την «έξυπνη δύναμη» εφόσον πληροί τα κριτήρια της αξιοπιστίας, της αυτοκριτικής και κατανοεί τη δύναμη των κοινωνιών των πολιτών για την παραγωγή της. Εάν υποβαθμιστεί η δημόσια διπλωματία σε προπαγάνδα, δεν θα αποτελέσει πηγή ήπιας ισχύος αλλά αντιθέτως θα την μειώσει μέσα από την αποτυχία της να πείσει. (Nye, 2010).

Η δημόσια διπλωματία έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στη δημιουργία πολλών διεθνικών συνεργασιών μέσα από τη διπλωματία των πολιτών, την επονομαζόμενη “track two diplomacy”, να την ενισχύσει μέσα από τον διάλογο και τις ανταλλαγές στο πλαίσιο κοινών προγραμμάτων και συνεργατικών προσπάθειών (Homans, 2011).

Η συνεργασία σε διεθνές επίπεδο διευκολύνεται μέσα από το διαδίκτυο και την ανάπτυξη των επικοινωνιακών τεχνολογιών. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις χωρών που δημιούργησαν ιστοσελίδες για την προώθηση του πολιτισμού και του διαπολιτιστικού διαλόγου. Τα online games, η ανάδειξη εικονικών χώρων, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, εφαρμογές όπως Wikipedia, google satellite, κλπ, αποτελούν νέα εργαλεία για αξιοποίηση στα χέρια της δημόσιας διπλωματίας (Cowan& Arsenault, 2008: 26-27).

Ο Henrikson (2006), προσπάθησε να εξηγήσει το τι μπορεί να επιτύχει η άσκηση της δημόσιας διπλωματίας, αν μπορεί «να κάνει τη διαφορά», όπως χαρακτηριστικά διατύπωσε. Επικεντρώνοντας την έρευνά του στην αλλαγή των συνθηκών που έχει δημιουργήσει η εξέλιξη της τεχνολογίας, ιδιαιτέρως στον τομέα του διαδικτύου και της επικοινωνίας, μίλησε για μια νέα δυναμική που δημιουργείται και καθιστά την κοινή γνώμη ως «διαιτητή της Ιστορίας», αποτελώντας μέτρο και πηγή ισχύος. Υποστηρίζει ότι η επικοινωνία δεν είναι σα μια πολεμική επιχείρηση, ποιος δηλαδή θα επικρατήσει, αλλά επίσης και το ποιος θα κερδίσει «την καρδιά και το μυαλό».

Η επιτυχημένη δημόσια διπλωματία βασίζεται στη συνεργασία και στην αμοιβαιότητα. Κυβερνήσεις χωρών επιτυχημένων στην άσκηση δημόσιας διπλωματίας, όπως οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία, έχουν εφαρμόσει συγκεκριμένες στρατηγικές, οι οποίες σχετίζονται με

την εξωτερική πολιτική: στρατηγική παγίωσης, ανάσχεσης, διείσδυσης, διεύρυνσης και μετασχηματισμού.

Οι ανωτέρω στρατηγικές αποτελούν ένα πακέτο προσεγγίσεων δημόσιας διπλωματίας το οποίο διαμορφώνεται ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες, προκειμένου να εφαρμοστεί η στρατηγική που θα επιφέρει τα καλύτερα αποτελέσματα για την επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής (Henrikson, 2006:5-7).

Η στρατηγική της παγίωσης (consolidation) αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή των υπολοίπων στρατηγικών. Ορίζεται ως η πολιτική διαδικασία αύξησης της κατανόησης και επιβεβαίωσης της θετικής γνώμης για μια χώρα, καθώς και της υποστήριξης της πολιτικής της δραστηριότητας εντός της σφαίρας των συμμάχων της, των φίλων και συνεργατών της. Η στρατηγική της παγίωσης ακολουθείται και από διεθνείς οργανισμούς όπως το NATO και η ΕΕ.

Η στρατηγική της ανάσχεσης έχει συνδεθεί με τον Ψυχρό Πόλεμο και τον George F. Kennan. Η ανάσχεση μέσα από την δημόσια διπλωματία ενδέχεται να είναι στρατηγική ή τακτική, όπως ακριβώς συμβαίνει και στη στρατιωτική δράση. Ο Henrikson (2006) χρησιμοποιεί ως παράδειγμα την αμερικανική στρατηγική καταπολέμησης της τρομοκρατίας.

Η στρατηγική της διείσδυσης συνδέεται ορισμένες φορές με τη στρατηγική της ανάσχεσης. Πρόκειται για την προσπάθεια προσέγγισης των κοινών – στόχων και της σύναψης σχέσεων με επιλεγμένα άτομα ή ομάδες εντός της περιοχής που ενδιαφέρει ένα κράτος. Ο στόχος αυτός, εκτός της εμπλοκής των μυστικών υπηρεσιών, πραγματοποιείται και με διπλωματικά μέσα, όπως, πολιτιστικές εκπομπές, εκπαιδευτικές ανταλλαγές, εμπόριο, συναλλαγές, κλπ..

Η στρατηγική της διεύρυνσης συνδέεται με την εξάπλωση της ιδεολογικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής σφαίρας μιας χώρας και των συμμάχων της σε ένα πολύ ευρύ εξωτερικό μέτωπο, αντί να περιορίζεται σε μια συγκεκριμένη χώρα.

Η πέμπτη στρατηγική εξωτερικής πολιτικής που θα μπορούσε να προωθήσει η δημόσια διπλωματία είναι ο μετασχηματισμός (transformation). Αποτελεί τη νεώτερη και ριζοσπαστικότερη στρατηγική, που χρησιμοποιείται πολλές φορές για να αποκρύψει την πραγματική πολιτική πρόθεση. Η Αμερικανίδα υπουργός Εξωτερικών C. Rice, σε ομιλία της στο Georgetown University τον Ιανουάριο του 2006 μίλησε για Transformational Diplomacy, αναφερόμενη στη δεύτερη θητεία του George Bush και περιγράφοντας το νέο αμερικανικό όραμα για τον κόσμο: « Πρόκειται για την αμερικανική πολιτική για την επίβλεψη και την ανάπτυξη των δημοκρατικών θεσμών και κινημάτων σε κάθε χώρα, σε κάθε πολιτισμό, με υπέρτατο σκοπό το τέλος της παγκόσμιας τυραννίας». Υποστηρίζοντας ότι τα προβλήματα πλέον δεν είναι τόσα πολλά μεταξύ κρατών, αλλά αναδύονται από το εσωτερικό των κρατών, η Αμερικανίδα ΥΠΕΞ βάσισε την εν λόγω στρατηγική στη συνεργασία και όχι στον πατερναλισμό, ορίζοντας εν τέλει την Transformational Diplomacy ως «τη συνεργασία των ΗΠΑ με τους εταίρους τους παγκοσμίως, για την οικοδόμηση και την υποστήριξη δημοκρατικών, καλά κυβερνούμενων κρατών, που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των λαών τους και θα συμπεριφέρονται υπεύθυνα στο διεθνές σύστημα». Ο Stephen Krasner (2006), σε ομιλία του στο Institute of International Economics, όρισε ως κύριο στόχο της Transformational Diplomacy «τη δημιουργία υπεύθυνων κυρίαρχων», τονίζοντας ιδιαίτως τη διάσταση της εξωτερικής βοήθειας για την επίτευξη αυτού (Henrikson, 2006:32-36).

Κάνοντας μίαν αποτίμηση των ανωτέρω πέντε στρατηγικών θεωρήσεων, ο Henrikson (2006), καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η δημόσια διπλωματία έχει παίξει και μπορεί να παίξει ρόλο στην έννοια της συνεργασίας και της ανταλλαγής σε ένα εγχείρημα που θα καθοδηγείται από αμοιβαίο ήθος και εμπιστοσύνη. Στις στρατηγικές που βασίζονται στη σταθεροποίηση, οι εταίροι είναι ως επί το πλείστον εσωτερικοί και ανήκουν στον πυρήνα μιας ομάδας συμμαχικών ή ιδίων αντιλήψεων κυβερνήσεων, το ίδιο και το εγχώριο κοινό τους. Στρατηγικές που στοχεύουν στην ανάσχεση είναι δυνατόν να διευρύνουν μια συνεταιριστική σχέση έτσι ώστε να περιλαμβάνει «εταίρους» (συνήθως μόνο πολιτικούς ηγέτες και κρατικούς αξιωματούχους) με διαφορετικές προελεύσεις, πιστεύω, γεωγραφικές τοποθεσίες, οι οποίοι είναι ενίοτε ικανοί να συνεργαστούν εξαιτίας του φόβου μιας κοινής απειλής (όπως, επίθεση, τρομοκρατία, μεταδοτικές ασθένειες, κλπ). Στρατηγικές που έχουν στόχο την διείσδυση ψάχνουν για συνεργάτες εντός των εχθρικών ή των μη εχθρικών χωρών, σε κλειστές κοινωνικές ομάδες, από τους οποίους δύνανται να απορροφήσουν πληροφορίες και μπορούν να τους ωθήσουν πιθανώς να διαφωνήσουν, να αντισταθούν και να επηρεάσουν για ενδεχόμενη αλλαγή ηγεσίας. Στρατηγικές που αποσκοπούν στην διεύρυνση προσκαλούν εταίρους, ολόκληρες χώρες, μεγάλες ή μικρές, στο πλαίσιο μιας περιφερειακής ή διεθνούς κοινότητας. Εξυπακούεται ότι εάν αυτές δεχθούν να συμμετάσχουν, θα πρέπει να προσαρμοστούν και να σεβαστούν τους κανόνες και τους κανονισμούς και τους θεσμούς της κοινότητας. Οι στρατηγικές που αποσκοπούν στον μετασχηματισμό αναζητούν «εταίρους» στο κοινωνικό επίπεδο, στρατολογώντας άμεσα πληθυσμούς σε δημοκρατικές ασκήσεις, καθώς επίσης και σε δραστηριότητες οικονομικής ανάπτυξης, οι οποίες, με κάποιον τρόπο θα αναγκάσουν τις κυβερνήσεις ή τα καθεστώτα τους να τους φέρονται υπεύθυνα ή να ανατραπούν από άλλα που θα είναι «υπεύθυνα κυρίαρχα».

Ο εντοπισμός και η αξιολόγηση εταίρων, πληθυσμών, κοινωνικών ομάδων, αακοατηρίων-στόχων στην διαδικασία άσκησης Δημόσιας Διπλωματίας, πλέον γίνεται μέσα από τη χρήση αλγοριθμικών εργαλείων, όπως φερ' ειπείν οι πίνακες ASCOPE-PMESII ή ASCOPE-PMESII-PT (όπου P = physical Environment και T = time). Οι συγκεκριμένοι έχουν πλέον αντικαταστήσει τους παρωχημένους και πεπερασμένης (αν όχι ανύπαρκτης) ωφέλειας, πίνακες ανάλυσης SWAT, οι οποίοι ολοκληρωτικά αδυνατούν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις ενός θεσμικού οργανισμού, όπως ένα Υπουργείο Εξωτερικών.¹⁷ Σημειωτέον πως οι εν λόγω αλγόριθμοι εντοπίζουν όχι μόνον τα ακροατήρια-στόχους, αλλά και λέξεις – κλειδιά καθώς και ευρύτερα αφηγήματα και, κυρίως ενέργειες, για την επίτευξη των στόχων των δράσεων Δημόσιας Διπλωματίας

¹⁷ Όπως πολλές ξελίξεις σε διάφορους τομείς, η χρήση αλγορίθμων ASCOPE-PMESII γνώρισε ευρεία αξιοποίηση από τις αμερικανικές Ένοπλες Δυνάμεις. Ο γράφων διδάχθηκε τη χρήση τους στην Διακλαδική Μονάδα Υποστήριξης Πληροφοριακών Επιχειρήσεων (ΔΙΜΥΠΕ), του ΓΕΕΘΑ, στην οποίαν διετέλεσε αργότερα εκπαιδευτής.

ASCOPE/PMESII

	P Political	M Military/ Police	E Economic	S Social	I Infra structure	I Information
A Areas	Political Areas (District Boundary, Party affiliation areas)	Military Areas (Coalition/LN bases, historic ambush/IED sites)	Economic areas (bazaars, shops, markets)	Social Areas (parks and other meeting areas)	Irrigation networks, water tables, medical coverage	Radio/TV/newspapers(where people gather for word-of-mouth)
S Structures	Political Structures (town halls, government offices)	Military/Police buildings (police HQ, Military HHQ locations)	Economic Structures (banks, markets, storage facilities)	Social Structures (Churches, restaurants, bars, etc.)	Infrastructure Structures (roads, bridges, power lines, walls, dams)	Info Structures (Cell/Radio/TV towers, print shops)
C Capabilities	Political Capabilities (Dispute resolution, Insurgent capabilities)	Military Capabilities (security posture, strengths and weaknesses)	Economic Capabilities (access to banks, ability to withstand natural disasters)	Social Capabilities (Strength of local & national ties)	Infrastructure Capabilities (Ability to build/maintain roads, walls, dams)	Info Capabilities (Literacy rate, availability of media/phone service)
O Organizations	Political Organizations (Political parties and other power brokers, UN,)	Military Organizations (What units of military, police, insurgent are present)	Economic Organizations (Banks, large land holders, big businesses)	Social Organizations (tribes, clans, families, youth groups, NGO/IGO)	Infrastructure Organizations (Government ministries, construction companies)	Info Organizations (NEWS groups, influential people who pass word)
P People	Political People (Governors, councils, elders)	Military People (Leaders from coalition, LN and insurgent forces)	Economic People (Bankers, landholders, merchants)	Social People (Religious leaders, influential families)	Infrastructure People (Builders, contractors, development councils)	Info People (Media owners, mullahs, heads of powerful families)
E Events	Political Events (elections, council meetings)	Military Events (kinetic events, loss of leadership, operations)	Economic Events (drought, harvest, business open/close)	Social Events (holidays, weddings, religious days)	Infrastructure Events (road/bride construction, well digging, scheduled maintenance)	Info Events (IO campaigns, project openings, CIVCAS events)

Variables	Description
Political	Describes the distribution of responsibility and power at all levels of governance — formally constituted authorities as well as informal or covert political powers.
Military	Explores the military and paramilitary capabilities of all relevant actors (enemy, friendly and neutral) in a given operational environment.
Economic	Encompasses individual and group behaviors related to producing, distributing and consuming resources.
Social	Describes the cultural, religious and ethnic makeup within an operational environment and the beliefs, values, customs and behaviors of society members.
Information	Describes the nature, scope, characteristics and effects of individuals, organizations and systems that collect, process, disseminate or act on information.
Infrastructure	Is composed of the basic facilities, services and installations needed for the functioning of a community or society.
Physical environment	Includes the geography and manmade structures, as well as the climate and weather in the area of operation.
Time	Describes the timing and duration activities, events or conditions within an operational environment, as well as how the timing and duration are perceived by various actors in the operational environment.

P	E	S	T	L	E
Political	Economic	Social	Technological	Legal	Environmental
* Government policy * Labor law * Tax policy * Political stability	* Interest rate * Exchange rate * Inflation * Unemployment rate	* Population growth * Cultural barriers * Lifestyle * Age distribution	* Technological awareness * Automation * R & D * Technological incentives	* Antitrust law * Consumer protection law * Patent law * Copyright protection law	* Weather * Climate change * Environmental policies

STEEPLE and PMESII-PT	
• Social • Technological • Environmental • Economic • Political • Legal • Ethical	• Political • Military • Economic • Social • Information • Infrastructure • Physical environment • Time

Η δημόσια διπλωματία αποτελεί ένα νέο πεδίο της παγκόσμιας επικοινωνίας που έχει δεσμούς με την κοινωνική επιρροή, τη ρητορική, την επικοινωνία πειθούς (persuasive communication), τις διεθνείς ανταλλαγές και τη δέσμευση. Αυτή η συνεχιζόμενη διαδικασία πειθούς μεταξύ επικοινωνίας και δέσμευσης, αποτελεί παραδοσιακά αποκλειστικό τομέα των κυβερνήσεων με στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της εξωτερικής τους πολιτικής. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή διπλωματία που επικεντρώνεται στις σχέσεις μεταξύ των

κρατικών αξιωματούχων και έχει ελάχιστη επικοινωνία με τα κοινά, η δημόσια διπλωματία επικεντρώνεται μέσα από την παγκόσμια επικοινωνία, στο να ενημερώσει, να επηρεάσει και να δεσμεύσει τα παγκόσμια ακροατήρια να υποστηρίξουν το εθνικό συμφέρον της χώρας που την ασκεί. Αποτελεί μια παγκόσμια διαδικασία που προσανατολίζεται στη διπλωματία με στόχο τα κοινά, τα ακροατήρια. Ανοιχτή επικοινωνία, προσβασιμότητα, διάδραση και επηρεασμός των ακροατηρίων μέσα από ειδήσεις και διαχείριση γνώμης είναι χαρακτηριστικά της νέας δημόσιας διπλωματίας (Snow, 2010:64-70).

Ο Cull (2009) προτείνει την κάτωθι ταξινόμηση πέντε συνιστωσών της δημόσιας διπλωματίας:

1. Διάγνωση των επιθυμιών και αναγκών του κοινού- στόχου, ως θεμέλιο της δημόσιας διπλωματίας. Αποτελεί την προσπάθεια του δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον, συλλέγοντας και ταξινομώντας πληροφορίες σχετικά με τα κοινά και τις απόψεις τους στο εξωτερικό και στη συνέχεια την αξιοποίηση αυτών των πληροφοριών προκειμένου να ανακατευθύνει την πολιτική του ή την δημόσια διπλωματία του σύμφωνα με αυτές.
2. Υπεράσπιση επιχειρημάτων, ως η προσπάθεια ενός δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον, αναλαμβάνοντας μια δραστηριότητα διεθνούς επικοινωνίας προκειμένου να προωθήσει ενεργά μια ιδιαίτερη πολιτική, ιδέα ή τα γενικά του συμφέροντα στα ξένα κοινά. Τα μέσα για να επιτευχθεί αυτή η προσπάθεια είναι οι σχέσεις της πρεσβείας με τα MME της χώρας φιλοξενίας, το επικοινωνιακό έργο, κλπ.
3. Πολιτιστική διπλωματία, ως προσπάθεια του δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον μέσα από τη γνωστοποίηση σε αυτό των πολιτιστικών του πόρων και επιτευγμάτων ή/και διευκολύνοντας την πολιτιστική μετάδοση στο εξωτερικό.
4. Διπλωματία των ανταλλαγών, ως προσπάθεια ενός κρατικού δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον στέλνοντας πολίτες του στο εξωτερικό για μια χρονική περίοδο για σπουδές ή/και για να γνωρίσουν τον πολιτισμό μιας άλλης χώρας. Βασικό στοιχείο των ανταλλαγών είναι η αμοιβαιότητα.
5. Διεθνή MME international broadcasting, ως προσπάθεια ενός δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον, μέσα από τη χρήση της τεχνολογίας των MME και του διαδικτύου, προκειμένου να κινητοποιήσει την προσοχή των ξένων ακροατηρίων.

Ως παράλληλη δραστηριότητα, που μοιράζεται κάποια σημαντικά στοιχεία της δημόσιας διπλωματίας, αναφέρονται οι Ψυχολογικές Επιχειρήσεις, οι οποίες συνίστανται στη χρήση της επικοινωνίας από τον δρώντα προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του σε καιρό πολέμου (και όχι μόνο), συνήθως μέσα από την επικοινωνία με το κοινό του εχθρού (Cull, 2009: 10-24).

Η δημόσια διπλωματία μπορεί να γίνει ο μηχανισμός για την ανάπτυξη της ήπιας ισχύος, όμως δημόσια διπλωματία και ήπια ισχύς δεν είναι ταυτόσημοι όροι, όπως παρομοίως δεν ταυτίζεται η σκληρή ισχύς με τον στρατό. Ένας διεθνής δρών ενδέχεται να διαθέτει δημόσια διπλωματία και όχι ήπια ισχύ (Βόρεια Κορέα) και το αντίστροφο (Ιρλανδία).

Κεφάλαιο 3: Κοινωνική Ψυχολογία-Κοινωνική Επιρροή

Κοινωνική ψυχολογία είναι η μελέτη της ανθρώπινης κοινωνικής συμπεριφοράς, ουσιαστικά δηλαδή, του τρόπου με τον οποίο τα άτομα επηρεάζονται από την πραγματική ή τη φανταστική παρουσία άλλων ατόμων (Allport F. H., 1924). Η κοινωνική επιρροή αποτελεί ένα από τα κυριότερα ζητήματα στην κοινωνική ψυχολογία. Είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο, καθώς σχετίζεται άμεσα με δύο εξ ίσου πολύπλοκες διαστάσεις, την κοινωνική συμπεριφορά και την κοινωνική λειτουργία. Πρόκειται για μία διαδικασία που έχει ιδιαίτερα σημαντική συνεισφορά σε θέματα επικοινωνίας στη σημερινή κοινωνία, οδηγώντας σε νέες ιδέες και αντιλήψεις. Η κοινωνική επιρροή στοχεύει στην τροποποίηση αντιλήψεων, εκτιμήσεων, γνώμης, συμπεριφοράς, κ.τ.λ. σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο.

Κάθε διαπροσωπική συμπεριφορά περιλαμβάνει διαδικασίες αμοιβαίας επιρροής και η κοινωνική ζωή καθίσταται εφικτή μόνον επειδή ο άνθρωπος διαθέτει την ικανότητα να επηρεάζει αλλά και να επηρεάζεται (Forgas J., Williams K., (eds), 2001). Ένας πιο ευρύς ορισμός προσδιορίζει την κοινωνική επιρροή ως «το σύνολο των διαδικασιών μέσω των οποίων οι άνθρωποι έμμεσα ή άμεσα επηρεάζουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις άλλων ανθρώπων (Turner J. C., 1991). Εν ολίγοις, είναι η μελέτη του τρόπου με τον οποίο μεταβάλλονται οι απόψεις, οι πεποιθήσεις και οι στάσεις των ατόμων, καθώς και της σημασίας των κοινωνικών ομάδων σε ό,τι αφορά το παραπάνω.

Σύμφωνα με το Μοντέλο του McGuire, υπάρχουν έξι στάδια στη διαδικασία της επικοινωνίας: παρουσίαση, προσοχή, κατανόηση, ενδοτικότητα, συγκράτηση και συμπεριφορά. Η προσοχή και η κατανόηση συντελούν στη λήψη του μηνύματος, ενώ η λήψη του μηνύματος σε συνδυασμό με την ενδοτικότητα του δέκτη οδηγεί στην αποδοχή του μηνύματος. Η θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας (Festinger) υποστηρίζει ότι αν δύο ή περισσότερα γνωστικά στοιχεία –στάσεις, απόψεις, πεποιθήσεις- είναι ασύμφωνα, το άτομο βρίσκεται σε μια δυσάρεστη κατάσταση ψυχολογικής έντασης –γνωστική ασυμφωνία, την οποία προσπαθεί να μειώσει είτε αλλάζοντας ένα ή και περισσότερα από τα ασύμφωνα γνωστικά στοιχεία είτε ψάχνοντας για νέα στοιχεία που θα ενισχύουν κάποια ή θα αποδυναμώσουν άλλα από τα υπάρχοντα ασύμφωνα στοιχεία ώστε να επέλθει συμφωνία. Η γνωστική ασυμφωνία εκδηλώνεται κυρίως όταν υπάρχει ασυνέπεια μεταξύ στάσεων και έκδηλης συμπεριφοράς, οπότε και επέρχεται αλλαγή στάσεων για να μειωθεί η γνωστική ασυμφωνία. Για την αντίσταση στην αλλαγή των στάσεων χρησιμοποιούνται διάφορες τακτικές, όπως χρήση λογικών επιχειρημάτων από την πλευρά του δέκτη της επιρροής για να υπερασπίσει τις στάσεις του, μείωση του κύρους της πηγής επιρροής, ασυνείδητη διαστρέβλωση του μηνύματος με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνεται τόσο κοντά στη δική μας θέση ώστε να μην υπάρχει λόγος να αλλάξουμε στάση ή να φαίνεται τόσο αντίθετο με τη δική

μας θέση που να μην υπάρχει περιθώριο να μας επηρεάσει, χρήση μηχανισμών άμυνας του Εγώ και χωρίς αιτιολογία απόρριψη του μηνύματος.

Στη μελέτη της κοινωνικής επιρροής οι έννοιες της πλειονότητας και της μειονότητας έχουν ορισθεί επί τη βάσει τριών χαρακτηριστικών: α) Τα μέγεθος της ομάδας ορίζει ως πλειονότητα την ομάδα που διαθέτει τα περισσότερα μέλη β) Οι κοινωνικοί κανόνες ορίζουν την πλειονότητα να εκπροσωπεί την κανονιστική θέση της ομάδας και τη μειονότητα να εκφέρει θέση που αντιτίθεται σε αυτήν και γ) Η εξουσία προικίζει την πλειονότητα με μεγαλύτερη δύναμη και της δίνει το πλεονέκτημα του ορισμού των κανόνων εντός της ομάδας. (Martin R., Hewstone M., pp. 315-330, 2001).

Ένας από τους σημαντικότερους διαμορφωτές της έρευνας γύρω από την κοινωνική επιρροή, ο Serge Moscovici, στηρίζει τη θεωρία του περί κοινωνικής επιρροής στην κοινωνική σύγκρουση εντός της κοινωνίας ή εντός διακριτών κοινωνικών ομάδων. Σύμφωνα με αυτήν, η κοινωνική επιρροή είναι αποτέλεσμα της σύγκρουσης πλειονοτικών ή μειονοτικών ομάδων, με έπαθλο την επιβολή των απόψεών τους (Moscovici S., 1985, pp. 347-412). Το πώς θα επιλυθεί η σύγκρουση μεταξύ αυτών των ομάδων, καθορίζει και τη μορφή της επιρροής: α) Η κανονικοποίηση προκρίνει αρχικώς την αποφυγή της σύγκρουσης και κατόπιν τη δημιουργία (αποτέλεσμα συμβιβασμών και αμοιβαίων υποχωρήσεων) των κανόνων που θα χαρακτηρίζουν την ομάδα. β) Η συμμόρφωση είναι η διαδικασία επίλυσης της σύγκρουσης κατά την οποία η μειονότητα αποδέχεται τις θέσεις της πλειονότητας. γ) Η καινοτομία είναι η διαδικασία χειρισμού της σύγκρουσης, η οποία επιλύεται με την αποδοχή των θέσεων της μειονότητας από την πλειονότητα.

Η έρευνα στο πεδίο της κοινωνικής επιρροής διήλθε από τρεις ιστορικές φάσεις:

Πριν το 1970 μελέτησε κυρίως την πλειονοτική επιρροή δηλαδή τη δύναμη που διαθέτουν οι πλειονότητες να επηρεάζουν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, ώστε αυτά να συμμορφώνονται με τους κανόνες της (ενδεικτικά: Asch, S.E., 1956 και Allen V. L., in L. Berkowitz (eds), 1965, pp. 133-175). Κυριαρχεί μία αντίληψη εξάρτησης του ατόμου για πληροφόρηση και αποδοχή από την ομάδα. Τόσο τα άτομα όσο και οι μειονότητες συμμορφώνονται με την πλειονότητα για να μπορέσουν να ενταχθούν στο «περιβάλλον». Η πλειονότητα προσφέρει με τη σειρά της ένα αντικειμενικό κριτήριο αξιολόγησης της πραγματικότητας. Επιπλέον κίνητρο των ατόμων και των μειονοτήτων είναι η επιθυμία να γίνουν αποδεκτοί από την πλειονότητα, να δεχθούν θετική αξιολόγηση από αυτήν και να αποφύγουν πιθανή τιμωρία, λόγω της διαφοροποίησής τους.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 μέχρι το 1980 ασχολήθηκε κυρίως με τη μειονοτική επιρροή, ήτοι με τη δύναμη που διαθέτουν οι μειονότητες να επηρεάζουν την πλειονότητα μιας ομάδας (ενδεικτικά: Moscovici S., 1976 και Maas A., West S. G., Cialdini R. B., in C. Hendrick (ed), 1987, pp. 55-79). Σε αντίθεση με το λειτουργικό μοντέλο της προηγούμενης περιόδου, εμφανίστηκε το γενετικό μοντέλο που προσπάθησε να εξηγήσει τους τρόπους με τους οποίους μια μειονότητα μπορεί όχι απλώς να αντισταθεί στην πίεση της πλειονότητας αλλά και να επιβάλλει τη δικιά της άποψη σε αυτήν. Η σταθερή συμπεριφορά της μειονότητας την καθιστά σίγουρη και ικανή, την οδηγεί σε σύγκρουση με τον πλειονότητα, που επιλύεται με την αποδοχή των μειονοτικών θέσεων.

Από το 1980 έως σήμερα μελετά ταυτόχρονα την πλειονοτική και μειονοτική επιρροή, διερευνώντας τις ψυχολογικές εκείνες διαδικασίες που καθορίζουν τα σχετικά φαινόμενα

(ενδεικτικά: Martin R., Hewstone M., in M. A. Hogg & R. S. Tindale (eds), 2001, pp. 209-234). Η πορεία και το αποτέλεσμα της επιρροής (κατά πόσον προέρχεται από μειονότητα ή πλειονότητα) εξαρτάται από διάφορες μεταβλητές, γνωστικές ή ψυχολογικές διαδικασίες και συνέπειες ή και από τον αριθμό των πηγών επιρροής και τα δομικά χαρακτηριστικά τους (Gardikiotis A., Martin R., Hewstone M., 2005, pp. 1163-1174).

Πλέον επικρατεί η διαπίστωση ότι τόσο οι πλειονότητες, όσο και οι μειονότητες μπορούν να επιφέρουν παρεμφερή αποτελέσματα και να μεταβάλλουν στάσεις και πεποιθήσεις, αναλόγως, βεβαίως των επικρατουσών συνθηκών. Οι μελέτες βασίζονται στο πλαίσιο της αλλαγής στάσεων και της επεξεργασίας πληροφοριών και στο μεταθεωρητικό υπόδειγμα της κοινωνικής νόησης. Παρ' όλη την πρόοδο, η σύνθεση των ενδοατομικών διαδικασιών με τις κανονιστικές δεν έχει τύχει πλήρους επεξήγησης, αφήνοντας το πεδίο πρόσφορο τόσο για περαιτέρω έρευνα αλλά και πειραματισμούς σε πρακτικό επίπεδο.

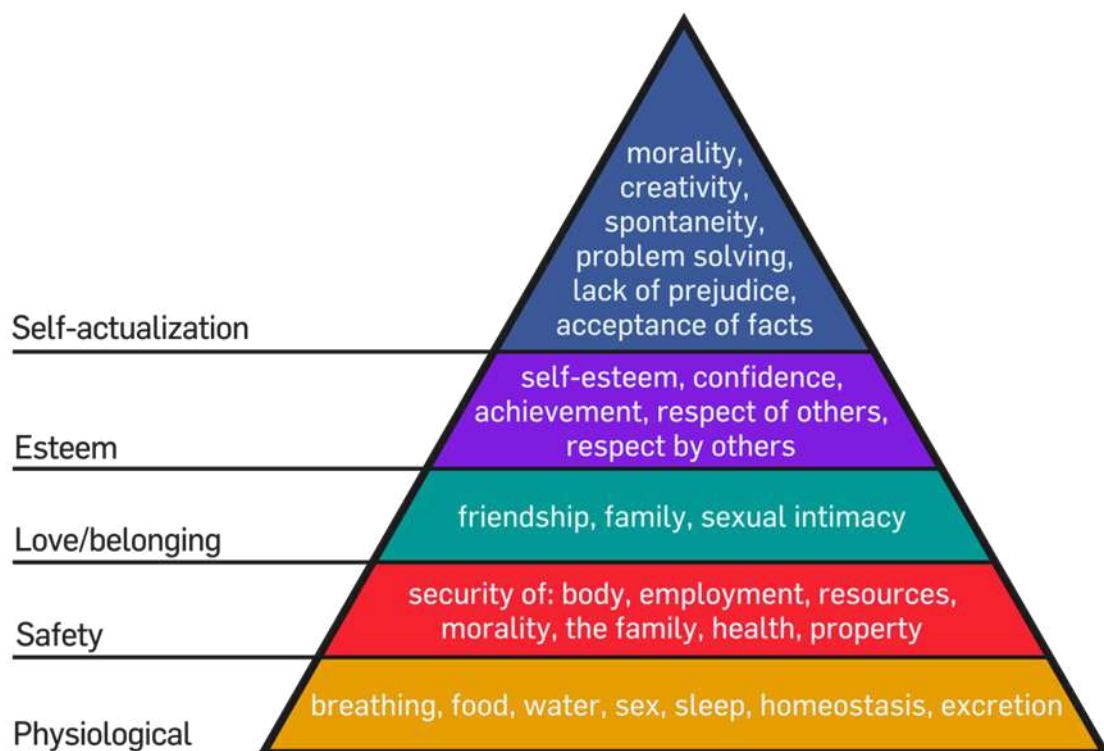
Κεφάλαιο 4: Ανθρώπινες Ανάγκες & Επιρροή

«Ανάγκη είναι ό,τι προϋποτίθεται για την επιβίωση και την ευτυχία (το ζην και το ευ ζην) ενός ατόμου» (Χατζηπαντελή, Π., 1999, σ.62). Οι ανθρώπινες ανάγκες μπορούν να διακριθούν σε δύο ευρείες κατηγορίες: τις βασικές ή φυσικές, (όπως για παράδειγμα η τροφή, το νερό, ο αέρας και το σεξ) που εξασφαλίζουν την σωματική υγεία και λειτουργία του σώματος, και τις δευτερεύουσες ή ψυχολογικές (όπως η αυτοεκτίμηση, η ολοκλήρωση, το αίσθημα του καθήκοντος, η στοργή, το αίσθημα του ανήκειν) που εξασφαλίζουν την άρτια λειτουργία της συνείδησης. «Οι περισσότερες ψυχολογικές θεωρίες για τα κίνητρα της συμπεριφοράς έχουν τις ρίζες τους, σε ορισμένο βαθμό τουλάχιστον, στον ηδονισμό – στην άποψη, δηλαδή, ότι κάθε ζων οργανισμός τείνει να επιδιώκει την ευχαρίστηση και να αποφεύγει τον πόνο» (Καντάς, Α., 1998, σελ. 13). Σύμφωνα με αυτές, λοιπόν, η έμφυτη τάση του ανθρώπου είναι να ενεργεί με τέτοιον τρόπο ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες του και να φέρνει τον εαυτό του σε κατάσταση ευχαρίστησης.

Οι ανάγκες, επομένως, δημιουργούν κίνητρα που με τη σειρά τους οδηγούν σε στόχους. Μέσω της συμπεριφοράς και της δράσης επιτυγχάνονται οι στόχοι με αποτέλεσμα την ικανοποίηση των αρχικών αναγκών. Η εξάλειψη, η μείωση ή η αύξηση της ικανοποίησης των αναγκών δημιουργεί νέες ανάγκες και έτσι συνεχίζεται στο διηνεκές ο κύκλος της παρακίνησης. Οι ανθρώπινες ανάγκες καθορίζονται από πολυάριθμους εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες, εξελίσσονται και διαφοροποιούνται μέσα στον χρόνο και το περιβάλλον και ορισμένες φορές έρχονται σε σύγκρουση. Εν κατακλείδι, το κίνητρο της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι η ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών.

Εκείνος που εισήγαγε και καθιέρωσε την έννοια της ιεράρχησης των αναγκών, ήταν ο ψυχολόγος Abraham Maslow (Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4)).

Η ιεραρχία των αναγκών του Maslow είναι μια κινητήρια θεωρία στην ψυχολογία, που περιλαμβάνει ένα μοντέλο πέντε επιπέδων ανθρώπινων αναγκών, που συχνά απεικονίζεται ως ιεραρχικά επίπεδα μέσα σε μια πυραμίδα.



Πίνακας 1: Ιεράρχηση αναγκών κατά Maslow σε πέντε επίπεδα.

Οι ανάγκες που είναι χαμηλότερες στην ιεραρχία πρέπει να ικανοποιούνται προτού τα άτομα μπορέσουν να ανταποκριθούν σε ανάγκες υψηλότερες. Από το κάτω μέρος της ιεραρχίας προς τα πάνω, οι ανάγκες είναι: φυσιολογικές (βιολογικές), ασφάλειας, αγάπης και ιδιοκτησίας, εκτίμησης και αυτοπραγμάτωσης.

Ο Maslow (1943, 1954) δήλωσε ότι οι άνθρωποι έχουν κίνητρα να επιτύχουν ορισμένες ανάγκες και ότι ορισμένες ανάγκες έχουν προτεραιότητα έναντι άλλων.

Η πιο βασική μας ανάγκη είναι για τη φυσική επιβίωση και αυτό θα είναι το πρώτο πράγμα που παρακινεί τη συμπεριφορά μας. Μόλις επιτευχθεί αυτό το επίπεδο, το επόμενο επίπεδο είναι αυτό που μας παρακινεί περαιτέρω και ούτω καθεξής.

1. Φυσιολογικές/βιολογικές ανάγκες - αυτές είναι βιολογικές απαιτήσεις για την επιβίωση του ανθρώπου, π.χ. αέρας, φαγητό, ποτό, καταφύγιο, ρούχα, ζεστασιά, σεξ, ύπνος. Εάν δεν ικανοποιούνται αυτές οι ανάγκες, το ανθρώπινο σώμα δεν μπορεί να λειτουργήσει βέλτιστα. Ο Maslow θεώρησε ότι οι φυσιολογικές ανάγκες είναι οι πιο σημαντικές καθώς όλες οι άλλες ανάγκες γίνονται δευτερεύουσες έως ότου ικανοποιηθούν αυτές οι ανάγκες.

2. Ανάγκες ασφάλειας - Μόλις ικανοποιηθούν οι φυσιολογικές ανάγκες ενός ατόμου, οι ανάγκες για ασφάλεια γίνονται εμφανείς. Οι άνθρωποι θέλουν να βιώσουν την τάξη, την προβλεψιμότητα και τον έλεγχο στη ζωή τους. Αυτές οι ανάγκες μπορούν να ικανοποιηθούν από την οικογένεια και την κοινωνία (π.χ. αστυνομία, σχολεία, επιχειρήσεις και ιατρική περίθαλψη).

3. Ανάγκες αγάπης και κοινωνικής συμμετοχής/αποδοχής - μετά την εκπλήρωση φυσιολογικών αναγκών και των αναγκών ασφάλειας, το τρίτο επίπεδο των ανθρώπινων αναγκών είναι κοινωνικό και περιλαμβάνει συναισθήματα ένταξης. Η ανάγκη για διαπροσωπικές σχέσεις παρακινεί τη συμπεριφορά. Οι ανάγκες αυτές εκπληρώνονται με τη φιλία, οικειότητα, εμπιστοσύνη και αποδοχή, λήψη και παροχή αγάπης. Συνεργασία, συμμετοχή σε ομάδες (οικογένεια, φίλοι, εργασία, κοινότητα).

4. Οι ανάγκες εκτίμησης είναι το τέταρτο επίπεδο στην ιεραρχία του Maslow - το οποίο ο Maslow ταξινόμησε σε δύο κατηγορίες: (i) εκτίμηση για τον εαυτό του (αξιοπρέπεια, επιτεύγματα, κυριαρχία, ανεξαρτησία) και (ii) επιθυμία για φήμη ή σεβασμό από άλλους (π.χ. κύρος). Ο Maslow ανέφερε ότι η ανάγκη για σεβασμό ή φήμη είναι πιο σημαντική για τα παιδιά και τους εφήβους και προηγείται της πραγματικής αυτοεκτίμησης ή αξιοπρέπειας.

5. Οι ανάγκες αυτοπραγμάτωσης αναφέρονται στην αξιοποίηση του δυναμικού ενός ατόμου, στην αυτοεκπλήρωση, στην αναζήτηση προσωπικής ανάπτυξης και κορυφαίων εμπειριών. Ο Maslow (1943) περιγράφει αυτό το επίπεδο ως την επιθυμία να πετύχει ό, τι μπορεί κάποιος, για να υλοποιήσει το μέγιστο των δυνατοτήτων του.

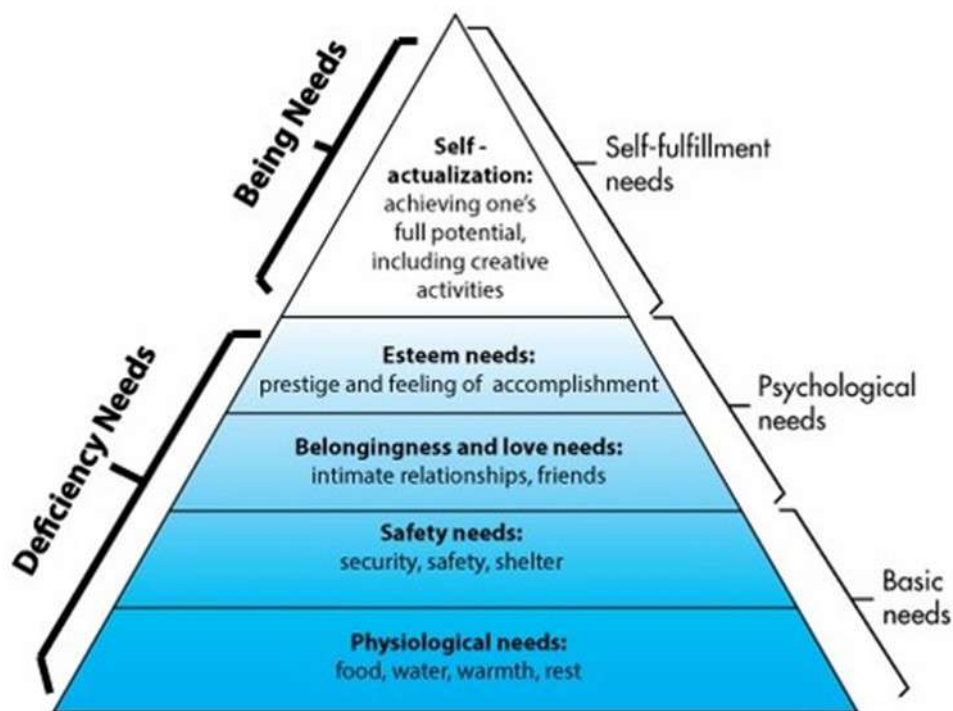
Ανάγκες ανεπάρκειας έναντι αναγκών ανάπτυξης:

Οι ανάγκες που αποτυπώνονται σε αυτό το μοντέλο πέντε σταδίων μπορούν να χωρισθούν σε ανάγκες ανεπάρκειας (έλλειψης) και σε ανάγκες ανάπτυξης. Τα πρώτα τέσσερα επίπεδα αναφέρονται συχνά ως ανάγκες ανεπάρκειας (Deficiency-ανάγκες) και το ανώτερο επίπεδο είναι γνωστό ως ανάγκες ανάπτυξης ή υπαρξιακές (Being-ανάγκες).

Οι ανάγκες έλλειψης προκύπτουν λόγω στέρησης και υποστηρίζεται ότι παρακινούν τους ανθρώπους όταν δεν έχουν ικανοποιηθεί. Επίσης, το κίνητρο για την ικανοποίηση τέτοιων αναγκών θα γίνει ισχυρότερο όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκεια της έλλειψής τους. Για παράδειγμα, όσο περισσότερο ένα άτομο ζει χωρίς φαγητό, τόσο πιο πεινασμένο θα νιώθει.

Ο Maslow (1943) δήλωσε αρχικά ότι τα άτομα πρέπει να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του χαμηλότερου επιπέδου (ανάγκες έλλειψης) πριν προχωρήσουν για να καλύψουν τις ανάγκες ανάπτυξης του υψηλότερου επιπέδου. Ωστόσο, αργότερα διευκρίνισε ότι η ικανοποίηση των αναγκών δεν είναι φαινόμενο «όλα-ή-καθόλου», παραδεχόμενος ότι οι προηγούμενες δηλώσεις του μπορεί να έχουν δώσει «την ψευδή εντύπωση ότι μια ανάγκη πρέπει να ικανοποιηθεί 100 % πριν εμφανιστεί η επόμενη ανάγκη» (1987, σελ. 69).

Όταν μια ανάγκη έλλειψης ικανοποιηθεί έστω και μερικώς, θα εξαφανισθεί και οι δραστηριότητές μας συνήθως θα κατευθύνονται προς την κάλυψη του επόμενου συνόλου αναγκών που δεν έχουμε ακόμη ικανοποιήσει. Αυτές γίνονται στη συνέχεια οι έχουσες προτεραιότητα επίλυσης ανάγκες μας. Ωστόσο, οι ανάγκες ανάπτυξης συνεχίζουν να γίνονται αισθητές και μπορεί ακόμη και να γίνουν πιο ισχυρές, μόλις ικανοποιηθούν.



Πίνακας 2: Πυραμίδα αναγκών Maslow, Ανάγκες έλλειψης και ανάγκες ανάπτυξης.

Οι ανάγκες ανάπτυξης δεν προέρχονται από την έλλειψη συγκεκριμένου αγαθού, αλλά από την επιθυμία να αναπτυχθούμε ως άτομα. Μόλις ικανοποιηθούν αυτές οι ανάγκες ανάπτυξης, είναι εφικτή η πραγμάτωση του υψηλότερου επιπέδου, που ονομάζεται αυτοπραγμάτωση.

Κάθε άτομο έχει το δυναμικό και την επιθυμία να ανέλθει την ιεραρχία προς ένα επίπεδο αυτοπραγμάτωσης. Δυστυχώς, η πρόοδος αυτή συχνά διακόπτεται από την αποτυχία κάλυψης αναγκών χαμηλότερου επιπέδου. Οι εμπειρίες στη ζωή (π.χ. ένα διαζύγιο ή μια απώλεια εργασίας), μπορεί να προκαλέσουν παλινδρόμηση μεταξύ των επιπέδων της ιεραρχίας.

Ο Maslow συνέχισε να αναπτύσσει τη θεωρία του με βάση την έννοια μιας ιεραρχίας αναγκών, για αρκετές δεκαετίες (Maslow, 1943, 1962, 1987). Όσον αφορά στη δομή της ιεραρχίας του, ο Maslow (1987) πρότεινε ότι η τάξη στην ιεραρχία «δεν είναι τόσο άκαμπτη» (σελ. 68) όσο μπορεί να είχε υπονοήσει στην προηγούμενη περιγραφή του. Σημείωσε ότι η σειρά των αναγκών μπορεί να είναι ευέλικτη ως αποτέλεσμα επιδράσεως εξωτερικών συνθηκών ή ατομικών διαφορών. Για παράδειγμα, σημειώνει ότι για ορισμένα άτομα, η ανάγκη για αυτοεκτίμηση είναι πιο σημαντική από την ανάγκη για αγάπη. Για άλλους, η ανάγκη δημιουργικής ικανοποίησης μπορεί να αντικαταστήσει ακόμη και τις πιο βασικές ανάγκες. Ο Maslow (1987) επεσήμανε επίσης ότι οι περισσότερες εκφάνσεις συμπεριφορών έχουν πολλά κίνητρα και σημείωσε ότι «οποιαδήποτε συμπεριφορά τείνει να καθορίζεται από πολλές ή και από όλες τις βασικές ανάγκες ταυτόχρονα, παρά μόνο από μία από αυτές» (σελ. 71).

Η διευρυμένη ιεραρχία των αναγκών:

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το μοντέλο πέντε επιπέδων του Maslow (1943, 1954) έχει επεκταθεί ώστε να περιλαμβάνει γνωστικές και αισθητικές ανάγκες (Maslow, 1970a) και μεταγενέστερες ανάγκες υπερβατικότητας (Maslow, 1970b).

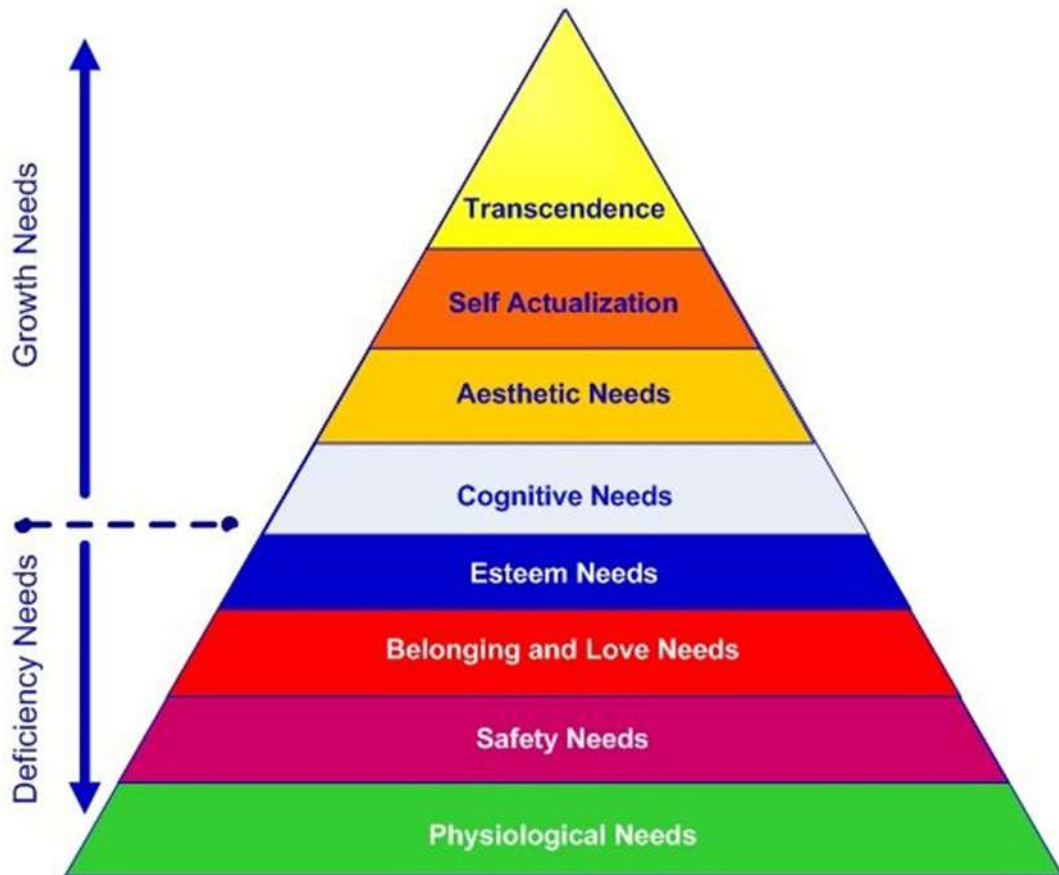
Οι αλλαγές στο αρχικό μοντέλο πέντε επιπέδων δημιούργησαν ένα μοντέλο επτά επιπέδων και ένα μοντέλο οκτώ επιπέδων, που αμφότερα αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και του 1970.

Αυτά περιλαμβάνουν τα κάτωθι επίπεδα:

1. Βιολογικές και φυσιολογικές ανάγκες - αέρας, τροφή, ποτό, στέγη, ζεστασιά, σεξ, ύπνος κ.λ.π.
2. Απαιτήσεις ασφάλειας - προστασία από στοιχεία της φύσης, ασφάλεια, τάξη, νόμος, σταθερότητα, ελευθερία από φόβο.
3. Ανάγκες αγάπης και συντροφικότητας - φιλία, οικειότητα, εμπιστοσύνη και αποδοχή, λήψη και παροχή αγάπης και αγάπης. Συνεργασίες, συμμετοχές σε ομάδες (οικογένεια, φίλοι, εργασία).

4. Ανάγκες εκτίμησης- τις οποίες ο Maslow ταξινόμησε σε δύο κατηγορίες: (i) εκτίμηση για τον εαυτό του (αξιοπρέπεια, επιτεύγματα, κυριαρχία, ανεξαρτησία) και (ii) επιθυμία για φήμη ή σεβασμό από άλλους (π.χ. κύρος).
5. Γνωστικές ανάγκες - γνώση και κατανόηση, περιέργεια, εξερεύνηση, ανάγκη για νόημα και προβλεψιμότητα.
6. Αισθητικές ανάγκες - εκτίμηση και αναζήτηση ομορφιάς, ισορροπίας, φόρμας κ.λπ.
7. Ανάγκες αυτοπραγμάτωσης – πραγμάτωση προσωπικού δυναμικού, αυτοεκπλήρωση, αναζήτηση προσωπικής ανάπτυξης και κορυφαίων εμπειριών. Επιθυμία να επιτευχθεί το μέγιστο του δυναμικού κάθε ατόμου» (Maslow, 1987, σ. 64).
8. Ανάγκες υπέρβασης - Ένα άτομο παρακινείται από αξίες που υπερβαίνουν τον προσωπικό εαυτό (π.χ. μυστικιστικές εμπειρίες και ορισμένες εμπειρίες με τη φύση, αισθητικές εμπειρίες, σεξουαλικές εμπειρίες, αλτρουισμός, επιδίωξη της επιστήμης, θρησκευτική πίστη κ.λπ.).

MASLOW'S MOTIVATION MODEL



Πίνακας 3: Ιεράρχηση αναγκών κατά Maslow, οκτώ επιπέδων.

4.1 Παρακίνηση & Επιρροή επί τη βάσει του Μοντέλου Maslow

Η αλληλουχία που παρουσιάζεται από τη μελέτη της θεωρίας παρακίνησης-επιρροής, είναι:

ΑΝΑΓΚΕΣ → ΚΙΝΗΤΡΑ → ΣΤΟΧΟΙ

Η παρέμβαση σε κατάλληλο σημείο της αλληλουχίας αυτής, επιτρέπει την κατεύθυνσή της προς την επίτευξη προκαθορισμένου στόχου. Η άσκηση επιρροής επομένως, θα οδηγήσει σε πειθώ, που με τη σειρά της θα καθορίσει τη στάση και τελικώς τη συμπεριφορά.

Το ζήτημα της κοινωνικής επιρροής είναι από τα σημαντικότερα στο χώρο της κοινωνικής ψυχολογίας και αναφέρεται στις διαδικασίες/διεργασίες μέσω των οποίων οι άνθρωποι επηρεάζουν, έμμεσα ή άμεσα, τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις των άλλων ανθρώπων. Τα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής συνιστούν ένα σημαντικό κομμάτι της κοινωνικής μας ζωής: διάφορες κοινωνικές ομάδες προάγοντας τις θέσεις είτε μιας πλειονότητας είτε και μιας μειονότητας, προσπαθούν να αλλάξουν τις απόψεις των άλλων να τους πείσουν σχετικά με κάποιο θέμα. Αυτό που προσπαθούν να διερευνήσουν οι μελέτες της κοινωνικής επιρροής είναι η σύγκρουση μεταξύ κοινωνικών ομάδων με σκοπό την πειθώ λαμβάνουν υπ' όψιν τους τα χαρακτηριστικά των ομάδων αυτών, τη φύση των επιχειρημάτων τους, το πλαίσιο εντός του οποίου λαμβάνει χώρα η επικοινωνία τους, και κάθε παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει αυτή την αλληλεπίδραση (Γαρδικιώτης Α., 2008).

Κεφάλαιο 5: Οικονομική Ψυχολογία

Ακαδημαϊκή σύγκλιση Οικονομίας και Ψυχολογίας επιχειρήθηκε για πρώτη φορά από τον Γάλλο κοινωνιολόγο Gabrile Tarde, περί το 1902 (Tarde, G.,1902).

Ως ορισμός, η Οικονομική Ψυχολογία αναφέρεται σε μια επιστήμη που μελετά την ανθρώπινη συμπεριφορά όταν αυτή καλείται να χειρισθεί αγαθά όπως το χρήμα, η προσπάθεια κλπ. Ασχολείται, εν ολίγοις, με τις ψυχολογικές διαδικασίες που καθορίζουν την οικονομική συμπεριφορά αλλά και τις επιπτώσεις των οικονομικών φαινομένων στον άνθρωπο (Warneryd, K.-E., in W.-P. Van Raaij, G.M. Van Veldhoven, K.-E. Warneryd, Handbook of Economic Psychology 1, 1988).

Ο χώρος διεπιστημονικού προβληματισμού μεταξύ Οικονομίας και Ψυχολογίας εμπλουτίστηκε ιδιαιτέρως από τους Herbert Simon , David Kahneman και Amos Tversky οι οποίοι μελέτησαν τις διαδικασίες λήψης απόφασης και τον ρόλο που διαδραματίζουν σε αυτές οι γνωστικές διαδικασίες, δημιουργώντας έναν νέο κλάδο Οικονομικών, τα Συμπεριφορικά Οικονομικά. Κυρίως οι δύο τελευταίοι συνέβαλαν τα μέγιστα στην άρση της υπόθεσης του τέλει ορθολογισμού, που αποτελεί έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους της νεοκλασικής θεωρίας ή Θεωρία της Ορθολογικής Επιλογής. Σύμφωνα με αυτήν, τα άτομα είναι ορθολογικά, δηλαδή προσπαθούν να ικανοποιήσουν τις προτιμήσεις και τις επιθυμίες τους με τον βέλτιστο τρόπο, παρά τους όποιους περιορισμούς –φυσικούς ή κοινωνικούς- και κυρίως την αβεβαιότητα για το μέλλον. Στη διαδικασία αυτήν εμπλέκεται και η ανθρώπινη επιλογή. Προς τα τέλη της δεκαετίας του '90, τα ευρήματα των Συμπεριφορικών Οικονομικών έτυχαν επεξεργασίας από ειδικούς νευροεπιστήμονες, κι έτσι δημιουργήθηκε ο κλάδος των Νευροοικονομικών. Αν και η σύνδεση των επιθυμιών με τις επιλογές, μέσω της λογικής, διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Αριστοτέλη, σήμερα είναι τα νευροοικονομικά (Glimcher Paul W., Camerer Colin F., Fehr Ernst & Poldrack Russel A. (eds), 2009) που βρίσκονται στην πρωτοπορία της έρευνας, προσπαθώντας να κατανοήσουν και να εξηγήσουν τις διαδικασίες που συνδέουν τις αισθήσεις με τη συμπεριφορά, αποκαλύπτοντας τους νευρολογικούς μηχανισμούς του εγκεφάλου που εμπλέκονται στη λήψη αποφάσεων. Κομβικό ρόλο στην ανάπτυξη των Νευροοικονομικών διεδραμάτισε η ανακάλυψη της ντοπαμίνης και η αποσαφήνιση του ρόλου της στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και επιλογής. Η ντοπαμίνη είναι ένας νευροδιαβιβαστής που διαμορφώνει το σύστημα ανταμοιβών που διαθέτει ο ανθρώπινος εγκέφαλος, το οποίο ενισχύει θετικά

κάποιες δραστηριότητες, μέσω της παραγωγής ευχάριστων αισθημάτων. Με τον τρόπο αυτόν το άτομο τείνει να προτιμά και να επαναλαμβάνει τις δραστηριότητες εκείνες που ενισχύονται περισσότερο από τον εγκέφαλο (Καβαλιεράκη-Φωκά Γ., 2017, σσ. 78,79).

Η οικονομική επιστήμη επηρεάστηκε από τις διάφορες θεωρίες της ψυχολογίας, διότι τα οικονομικά ασχολούνται και με την ανθρώπινη συμπεριφορά (εντός και εκτός αγοράς), με τα κίνητρα, τη λήψη αποφάσεων και την ευημερία του ανθρώπου ή του κοινωνικού συνόλου. Σε αυτό ακριβώς το υπόβαθρο στηρίχθηκαν οι Kahneman και Tversky (Kahneman D. & Tversky A., 1979, pp. 263-291) αλλά και οι συνεχιστές τους, όπως ο Richard Thaler (Thaler R., 2016) και διεξάγοντας ψυχολογικά πειράματα στα εργαστήριά τους κατέληξαν σε εμπειρικά ευρήματα τα οποία διαψεύδουν μερικώς την Θεωρία της Ορθολογικής Επιλογής και δείχνουν ότι τα άτομα χρησιμοποιούν ευρετικές μεθόδους στην διαδικασία λήψης αποφάσεων και επιλογής.

Η ψυχολογική προσέγγιση που προέκριναν οι συμπεριφορικοί οικονομολόγοι, όπως οι Kahneman και Thaler, είναι αυτή του μοντέλου των δύο συστημάτων σκέψης. Το Σύστημα 1 (ή Αυτόματο Σύστημα) είναι το διαισθητικό, είναι γρήγορο, λειτουργεί αυτομάτως και δεν απαιτεί προσπάθεια και έλεγχο. Το Σύστημα 2 (ή Στοχαστικό Σύστημα) είναι το συνειδητό, είναι αργό και απαιτεί προσοχή στις δύσκολες νοητικές λειτουργίες. Αν και οι άνθρωποι πιστεύουν ότι στηρίζονται περισσότερο στη λειτουργία του Συστήματος 2 και θεωρούν τις πράξεις και συμπεριφορές τους ως αποτελέσματα μιας λογικής διεργασίας, ωστόσο είναι οι αυτόματες λειτουργίες του Συστήματος 1 εκείνες που κατά κόρον χρησιμοποιούνται στην καθημερινή ζωή. Και αυτό διότι χρειάζονται γρήγορες αποφάσεις, χωρίς την κατανάλωση πολλής ενέργειας, προσοχής και υπολογισμών. Για να γίνει αυτό, το Σύστημα 1 αξιοποιεί κάποιες «γνωστικές παρακάμψεις», δηλαδή ευρετικές μεθόδους, που είναι εγγενείς τόσο στον άνθρωπο όσο και στα ζώα. Πρόκειται για δεξιότητες με τις οποίες μας έχει εφοδιάσει η εξελικτική διαδικασία και εδράζονται κυρίως στο μεταιχμιακό σύστημα του εγκεφάλου. Το σύστημα αυτό σχετίζεται με τον έλεγχο των συναισθημάτων, τη μνήμη και τη μάθηση. Ελέγχει επίσης και άμεσες συναισθηματικές αντιδράσεις, όπως φόβο, χαρά, λύπη, άγχος, όπως και άμεσες αποκρίσεις, όπως ικανοποίηση ζωτικών βιοτικών αναγκών, κινητικές αντιδράσεις και επιθετική ή αμυντική συμπεριφορά (Kahneman, D., 2014).

Φυσικά, τα μορφώματα ιδεών που παράγονται από τις λειτουργίες του Συστήματος 1 απαιτούν εκ των υστέρων την επεξεργασία από το Σύστημα 2. Εν τούτοις, η παρέμβαση στο

αρχικό στάδιο της επεξεργασίας στο Σύστημα 1 είναι καθοριστικής σημασίας για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και επιλογών. Οι παρεμβάσεις αυτές καταλήγουν σε «γνωστικές πλάνες», όπως ορίζονται στα συμπεριφορικά οικονομικά, οι οποίες όμως σε επίπεδο ψυχολογικού επηρεασμού δύνανται να οδηγήσουν στα αποτελέσματα που επιδιώκει ο δρών που παρεμβαίνει.

Παραπληρωματική στην θεωρία των Kahneman και Tversky είναι η θεωρία ορθολογικότητας του Vernon Smith. Ο Smith διακρίνει δύο είδη ορθολογικότητας: την κονστρουκτιβιστική (που βασίζεται στην καρτεσιανού τύπου λογική) και την οικολογική, η οποία στηρίζεται στην αλληλεπίδραση με το θεσμικό, πολιτισμικό και βιολογικό περιβάλλον και χρησιμοποιεί μηχανισμούς “try and error”, ώστε ο δρών να διορθώνει τις επιλογές και τις δράσεις του, με σκοπό να μεγιστοποιήσει το όφελός του (Smith, V. L., 2008).

Διαστέλλοντας την Θεωρία Ορθολογικής Επιλογής και των αναθεωρητικών σε αυτήν θεωριών, στο επίπεδο της διεθνούς κοινωνίας, μπορούμε να αντικαταστήσουμε τα άτομα με τους διεθνείς δρώντες (κρατικούς ή μη), επιτρέποντας έτσι στην Δημόσια Διπλωματία να δράσει ως διαμορφωτής της επιλογής.

Στον χώρο της Οικονομίας η βεβαιότητα είναι μάλλον σπάνια, ενώ επικρατεί η πολυπλοκότητα και συχνά η αδιαφάνεια, η ανωνυμία και η έλλειψη επικοινωνίας. Η κοινωνική σκέψη και ειδικότερα οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, οιπίστεις, οι κοινωνικές νόρμες και συμβάσεις, όπως και ο κοινός νους, λειτουργούν ως υποκατάστατα της γνώσης. Συντελούν, λοιπόν, με καθοριστικό τρόπο στην εύρεση συναινετικών τρόπων σκέψεως, που με τη σειρά τους διευκολύνουν την επικοινωνία, τη λήψη αποφάσεων, τις επιλογές και συναρμολογούν τις οικονομικές συμπεριφορές και πρακτικές (Gigerenzer G., 2008).

A. 1) Κοινωνικές αναπαραστάσεις:

Πρόκειται για τους κοινούς τρόπους αντίληψης και ερμηνείας των οικονομικών αντικειμένων, που οδηγούν στην κατανόηση της οικονομικής πραγματικότητας και εν τέλει στην διαμόρφωσή της. Συνιστούν μια κοινά επεξεργασμένη σκέψη, η οποία δομείται πάνω στην επικοινωνία, στις ανταλλαγές συλλογισμών αλλά και στην κατάθεση αντιρρήσεων.

Κατά τον τρόπο αυτόν, τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας είναι σε θέση να διαμορφώσουν απόψεις και στάσεις και να αποφασίσουν (Moscovici S., in W. Doise et A. Palmonari, 1986).

Οι οικονομικές επιστήμες εισήγαγαν έννοιες όπως ο ορθολογισμός, ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης, η παραγωγικότητα, η υπεραξία, ο ανταγωνισμός κ.ά. Η διάχυση αυτού του εξειδικευμένου λόγου σε ένα ευρύτερο κοινό που δεν είναι εξοικειωμένο με την οικονομική επιστήμη, αναγκαστικά τον μετατρέπει σε κοινωνικές αναπαραστάσεις της οικονομίας, σε «οικονομικές παραστάσεις» (Verges P., in C. Roland-Levy, Ph. Adair, eds. 1998). Εκτός από την επιρροή που ασκούν οι οικονομικές επιστήμες στις αναπαραστάσεις, διακρίνονται και ορισμένες κοινωνικές επιδράσεις (δημόσια συζήτηση, συλλογική μνήμη κ.ά.). Δεν πρέπει να υποτιμηθεί και ο ρόλος των πρακτικών των υποκειμένων, οι καταστάσεις που βιώνουν και, συνεπώς, οι εμπειρίες τους (Bastounis M., Verges P., in C. Roland-Levy, E. Kirchler, E. Penz, C. Gray (eds). 2001).

Σύμφωνα με τον Verges (1998), είναι απαραίτητη η διάκριση μεταξύ σημαντικών στοιχείων της δομής των οικονομικών αναπαραστάσεων και δευτερευόντων, η οποία γίνεται εφικτή επί τη βάσει δύο κριτηρίων: Πρώτον, της ποσοτικής σημαντικότητας ή συχνότητας των όρων, η οποία επιτρέπει την διάκριση των πλειοψηφικών όρων ή λέξεων από τους μειοψηφικούς και, δεύτερον, της σειράς εμφάνισης των όρων ή λέξεων, που σηματοδοτεί το είδος της σχέσεως που αποδίδουν τα άτομα μεταξύ της λέξεως και του αντικειμένου της παραστάσεως. Είναι σαφές ότι οι λέξεις ή οι όροι που απαντούν με μεγαλύτερη συχνότητα και χαμηλή σειρά εμφάνισης εμπίπτουν στον κεντρικό πυρήνα της αναπαράστασης (επί παραδείγματι, ο κεντρικός πυρήνας των αναπαραστάσεων της τράπεζας είναι το χρήμα).

Η ομοιογενοποιητική δράση των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση των χωρών, ειδικά της Δύσης, έχουν αντίκτυπο και στη δομή των αναπαραστάσεων, προσδίδοντάς τους ομοιότητες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν παρατηρούνται και διαφορές (Tyszka R., in C. Roland-Levy, E. Kirchler, E. Penz, C. Gray (eds.), pp. 171-181, 2001). Οι αποκλίσεις αυτές αποδίδονται συνήθως στο διαφορετικό πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό παρελθόν των χωρών αυτών (π.χ. οι διαφορές στις αναπαραστάσεις που αφορούν στην κατανάλωση ή στην οικιακή οικονομία, μεταξύ χωρών που ασπάζονται την οικονομία της αγοράς και πρώην κομμουνιστικών χωρών)(Stiglitz J., 2002). Διαφορές του είδους αυτού, δεν απαντούν μόνο μεταξύ χωρών και εθνοτήτων αλλά και μεταξύ περιοχών της ίδιας χώρας, οι οποίες έχουν διαφορετική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη ή ακόμη και κοινωνικών ομάδων με διαφορετική παιδεία (Zapala S., in C. Roland-Levy, E. Kirchler, E. Penz., C. Gray (eds), pp. 183-203, 2001).

2. Οι πίστεις.

Οι οικονομικοί δρώντες και οι κοινωνικές ομάδες δε λειτουργούν εν κενώ αλλά επηρεάζονται από πολιτικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές παραμέτρους, οι οποίες διαμορφώνουν ένα ιστορικό πλαίσιο, που με τη σειρά του επιδρά καθοριστικά στην Οικονομία. Ένα πολύ σημαντικό μέρος του πλαισίου αυτού είναι οι πίστεις (Sakalaki M., pp. 117-146, 2/2002).

Η αβεβαιότητα, η αδιαφάνεια και η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζουν την οικονομική δραστηριότητα, προκαλούν άγχος ανάληψης ρίσκου και ανασφάλεια στον δρώντα, ο οποίος, στην προσπάθειά του να αμβλύνει την επιβαρυντική αυτή κατάσταση, καταφεύγει συχνά στην πίστη .

Η πίστη ενός ατόμου ή μιας κοινωνικής ομάδας αντιπροσωπεύει μια διανοητική στάση σύμφωνα με την οποία, μια άποψη, μία πρόταση ή και ένα γεγονός θεωρούνται αληθινά, ακόμη και αν λείπουν οι αντικειμενικοί λόγοι που αποδεικνύουν την ορθότητα της στάσης αυτής. Μία πίστη την οποία συμμερίζονται τα άτομα μιας κοινότητας (ακόμη και αν στερείται οποιασδήποτε ορθολογικής ή επιστημονικής αξίας), οδηγεί σε αποτελεσματικές συμπεριφορές. Η δε καταλληλότητα των συμπεριφορών αυτών επιτυγχάνεται με τον συντονισμό τους.

3. Εμπιστοσύνη.

Εμπιστοσύνη σημαίνει πίστη στον εταίρο και στη λειτουργία μιας κοινωνίας, αναπληρώνει την έλλειψη γνώσης και πληροφόρησης, αμβλύνει την αβεβαιότητα, συμβάλλει στη σύναψη συμφωνιών, επιτρέπει την διάδραση και τη συνεργασία.

Θα ήταν λογικό να υποθέσουμε ότι στη σημερινή εποχή της υπερπληροφόρησης (τόσο σε ποιότητα όσο και σε ευκολία πρόσβασης σε αυτήν) η εμπιστοσύνη θα ήταν πολιτισμικό απολίθωμα. Εν τούτοις, η αύξηση του όγκου των διαθέσιμων πληροφοριών και η διεύρυνση του αριθμού των δρώντων που έχουν πρόσβαση σε αυτές, καθώς και η ταχύτητα διάδοσής τους ή και η απαίτηση για ταχεία χρήση αυτών, ουσιαστικά επιφέρει αύξηση της αβεβαιότητας.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η σχέση της εμπιστοσύνης με τον ορθολογισμό παραμένει εφραπτομενική, συνεπώς το status της, ειδικά στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, είναι

περιορισμένο και εύκολο σχετικά να ανατραπεί. Για την διατήρησή του, συνεπώς, είναι απαραίτητη η συνεπής και διαρκής προσπάθεια.

Οι οικονομολόγοι και οι διοικητικοί επιστήμονες έχουν κυρίως εντυφίσει στο καθεστώς της εμπιστοσύνης, διότι αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα ρύθμισης των αγορών και διευκόλυνσης των οικονομικών συναλλαγών (Bidault F., Gomez P. - Y., Marion G. (eds), 1995). Σύμφωνα με τους Koenig, Van Wijk (Koenig C., Van Wijk G., in A. Noel, 1992) η πρόβλεψη μιας τίμιας και, άρα αποδεκτής συμπεριφοράς από την πλευρά του εταίρου, η πίστη ότι αυτός δεν είναι καιροσκόπος (Williamson O., pp. 97-107, 1993), συνεπακόλουθη μείωση του άγχους και της δυσπιστίας, διευκολύνουν τις οικονομικές συναλλαγές, ενθαρρύνουν τη συνεργασία και επιφέρουν μείωση του κόστους συναλλαγών (Williamson O., 1985).

Απόκτηση εμπιστοσύνης εδράζεται σε:

α) Γνώση ή εμπειρία του υποκειμένου για τον εταίρο, ώστε να καθίσταται εφικτή η πρόβλεψη της μελλοντικής συμπεριφοράς του (Dupuy C., Torre A., in N. Lazaric, E. Lorenz (ed), 1998).

β) Πολιτισμική και η ηθική εγγύτητα ή ομοιογένεια, που σημαίνει πως οι δύο εταίροι μοιράζονται όμοιες αξίες και ηθικούς κανόνες και, συνεπώς, η παρέκκλισή τους σε κακοήθεις ή καιροσκοπικές συμπεριφορές καθίσταται δύσκολη (Arrow K.J., 1974).

Όπως αναφέρθηκε η εμπιστοσύνη δεν είναι στατικό μέγεθος αλλά απαιτεί προσπάθεια για να διατηρηθεί. Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ένας από τους παράγοντες που ευνοούν την απόκτηση και διατήρηση της εμπιστοσύνης είναι η επικοινωνία. Αυτή επιτρέπει τους εταίρους να ενημερωθούν για τους στόχους του καθενός και να διαπραγματευθούν τον βέλτιστο τρόπο επίτευξής τους ή άρσης των όποιων εμποδίων προκύπτουν κατά την υλοποίησή τους (Schlenker B.R., Helm B., Tedeschi J.T., pp. 419-427, 1973), ειδικά σε περιπτώσεις συναλλαγών με διαφορετικά κίνητρα (Wrightsmann I.S., pp. 328-332, 1966).

Πρακτικά μιλώντας, η όποια στρατηγική επικοινωνίας που θα αποβλέπει στην παγίωση σχέσεων εμπιστοσύνης ανάμεσα σε (οικονομικούς) εταίρους, οφείλει να διέπεται: α) Από καλοπροαίρετη διάθεση β) Συνεργασία γ) Επιείκεια, που εκδηλώνεται με την αποφυγή κλιμακούμενης εκδικητικότητας σε περίπτωση πρόκλησης που έχει ήδη απαντηθεί και δ) Διαφάνεια, η οποία έγκειται στην εύληπτη παρουσίαση της στρατηγικής, ώστε να γίνει

εύκολα κατανοητή και αποδεκτή από τον εταίρο, δεδομένων των μακροπρόθεσμων ωφελημάτων που παρουσιάζει.

B) Κοινωνικές νόρμες και Οικονομικές συμβάσεις.

Η οικονομική ζωή κυριαρχείται από αβεβαιότητα (Keynes J.M., 1937, pp. 209-223), δηλαδή από τυχαία συμβάντα, στα οποία είτε μπορούμε να αποδώσουμε μία πιθανότητα, είτε δεν μπορούμε.

Φαίνεται, επομένως ότι το οικονομικό πεδίο «πριμοδοτεί την προσφυγή σε συμβάσεις ή νόρμες που επιτρέπουν στους δρώντες την επίτευξη μιας συμφωνίας και, άρα, τη λήψη αποφάσεων και τον συντονισμό των δράσεών τους» (Sakalaki M., 2/2002, pp. 117-147).

Τις τελευταίες δεκαετίες η οικονομική επιστήμη έχει εκδηλώσει έντονο ενδιαφέρον για την έννοια των συμβάσεων (Gomez P.-Y., 1995). Η οικονομία των συμβάσεων προσάπτει στη νεοκλασική οικονομία την υπερβολική σημασία που απέδωσε στον ορθολογισμό, καθώς επίσης και την παράλειψή της να συμπεριλάβει θεσμικούς παράγοντες στην εξήγηση των οικονομικών συμπεριφορών του ανθρώπου.

Η θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, η θεωρία των συμβάσεων, η θεωρία των κοινωνικών νορμών και η οικονομική ανάλυση των συμβάσεων τέμνονται στο ότι όλες έχουν επεξεργασθεί μίαν αντίληψη πάνω στις διαφορετικές όψεις της κοινωνικά συγκροτημένης σκέψης, των λειτουργιών της και των γενεσιουργών της διαδικασιών. Αυτές οι μορφές κοινωνικής σκέψης που δεν υποτάσσονται ολοκληρωτικά στην υπόθεση του ορθολογισμού και ευνοούν περισσότερο τη χρήση σύντομων γνωστικών οδών αντί των χρονοβόρων συλλογισμών, λειτουργούν στο οικονομικό πεδίο ως υποκατάστατα της γνώσης (Sakalaki M., 2/2002, pp. 117-147).

1. Ορισμός της σύμβασης.

Η έννοια της σύμβασης στην Οικονομία αφορά σε μία ρητή ή άρρητη συμφωνία μεταξύ δρώντων, η οποία χρησιμεύει στην επίλυση κάποιου προβλήματος συντονισμού (Orlean A. (ed), 1994). Σύμφωνα με τον Lewis (Lewis D.K., 1983, pp. 163-188) η σύμβαση είναι μία κανονικότητα «Κ» στη συμπεριφορά των μελών ενός πληθυσμού, τα οποία αντιμετωπίζουν μίαν επαναλαμβανόμενη κατάσταση, που έχει τα εξής χαρακτηριστικά: α) Όλα τα μέλη συμμορφώνονται προς την «Κ» β) Κάθε μέλος πιστεύει ότι και τα υπόλοιπα μέλη συμμορφώνονται προς την «Κ» γ) Η πίστη ότι οι άλλοι συμμορφώνονται προς την «Κ»,

ωθεί κάθε μέλος να συμμορφωθεί και αυτό δ) Κάθε μέλος προτιμά μία γενική συμμόρφωση προς την «Κ», παρά μια ελαφρώς διαφοροποιημένη συμμόρφωση. Εν ολίγοις, όλα τα μέλη προκρίνουν μια κοινώς αποδεκτή σύμβαση, συνθήκη που εξασφαλίζει τη γενική εμπιστοσύνη στη σύμβαση ε) Οι δρώντες είναι ενήμεροι ότι η συμμόρφωση προς την «Κ» έχει στην πραγματικότητα αυθαίρετη βάση, αφού υπάρχει τουλάχιστον μία εναλλακτική κανονικότητα στ) Όλα τα ανωτέρω χαρακτηριστικά διαμορφώνουν μια κοινή γνώση ή μία βασική ιδεολογική αποσκευή που είναι οικεία και καθολικώς αποδεκτή, αφού όλοι γνωρίζουν ότι και οι άλλοι τη συμμερίζονται.

Οι κοινωνικές νόρμες παράγονται από συλλογικότητες, είναι απότοκες κοινωνικής μάθησης και αποδίδουν αξία σε αντικείμενα ή γεγονότα. Η αξία αυτή δεν είναι εγγενής αλλά αντανακλά στην κοινωνική χρησιμότητα του συγκεκριμένου αντικειμένου ή γεγονότος. Η οποιαδήποτε νόρμα διαφοροποιείται από τους νόμους και τους κανονισμούς, στον βαθμό που η απαίτηση για επίσημη συμμόρφωση σε αυτήν είναι ασθενής (Dubois N., 1994, p. 416).

Η συγγένεια μεταξύ της έννοιας των συμβάσεων, που χρησιμοποιείται κυρίως στις οικονομικές επιστήμες και της έννοιας των κοινωνικών νορμών, που χρησιμοποιείται κυρίως στις κοινωνικές επιστήμες, είναι στενή. Ήδη έχουμε αναφερθεί στο παράδειγμα του Keynes (1937), στο οποίο γίνεται σαφές ότι η μόνη συμπεριφορά που δύναται κάποιος να υιοθετήσει σε μια κατάσταση ριζικής αβεβαιότητας, όπως αυτή που χαρακτηρίζει τις οικονομικές αγορές όταν δεν παρουσιάζουν στους δρώντες κοινές αναφορές, είναι αυτή της μίμησης των άλλων. Οι δρώντες που δεν διαθέτουν επαρκή γνώση στρέφονται προς την κρίση εκείνων που τους θεωρούν καλύτερα ενημερωμένους. Η γενικευμένη αυτή μίμηση (σύμφωνα με τον Keynes) θα δημιουργήσει μία σύμβαση. Το ενδιαφέρον είναι, πως η μίμηση στην οποία επιδίδονται οι δρώντες που δεν διαθέτουν αναφορές και βρίσκονται εκτεθειμένοι σε συνθήκες ριζικής αβεβαιότητας, στερούμενοι μάλιστα επικοινωνίας με τους άλλους, δεν έχει ορθολογικό έρεισμα, διότι και οι άλλοι δρώντες (τους οποίους οι πρώτοι μιμούνται) είναι στην πραγματικότητα εξ ίσου ελλιπώς ενημερωμένοι και στερούμενοι αναφορών. Ακριβώς αυτή η άγνοια και η αδιαφάνεια είναι οι παράγοντες που θα επιτρέψουν στην αναδυόμενη εκ της αμοιβαίας μίμησης σύμβαση, την δημιουργία μιας καινούριας πίστης, μιας κοινής βεβαιότητας που θα διατηρήσει την αγορά σε λειτουργική κατάσταση. Σε αντίθεση λοιπόν με τον ορισμό του Lewis για τη σύμβαση, ο Keynes υποστηρίζει πως η σύμβαση δημιουργείται σε συνθήκες έλλειψης γνώσης και, άρα είναι ο δημιουργός της κοινής γνώσης και όχι το παράγωγο.

2. Νόρμες, συμβάσεις και κοινωνικές αναπαραστάσεις.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είδαμε πως αφορούν στην κατανόηση, εξήγηση και δόμηση του πραγματικού και, όπως και οι συμβάσεις, ορίζουν μια γνώση που απορρέει από τον κοινό νού. Η κοινή αυτή γνώση επεξεργάζεται από το σύνολο των μελών μιας ομάδας μέσω της επικοινωνίας και της ανταλλαγής συλλογισμών μεταξύ τους και καταλήγουν να φορούν σε κοινωνικά αντικείμενα.

Οι δύο διαδικασίες που βρίσκονται στην αφετηρία της κοινωνικής διαμόρφωσης και λειτουργικότητας των κοινωνικών αναπαραστάσεων, δηλαδή η αντικειμενοποίηση και η επικέντρωση, είναι οι γενεσιουργές αιτίες των συμβάσεων (Sakalaki M., 1996, pp. 1221-1226). Πράγματι, η αντικειμενοποίηση, δηλαδή η αντιστοίχιση των λέξεων σε πράγματα, η έκπτωση των εννοιών σε εικόνες, χαρακτηρίζει επίσης και τις συμβάσεις. Όπως και οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, οι συμβάσεις παρουσιάζονται στους δρώντες με μορφή αντικειμενοποιημένη. Η επικέντρωση, που αφορά στην κοινωνική εγκαθίδρυση της αναπαράστασης και αποδίδει νόημα στο αντικείμενο καθιστώντας οικείο κάτι που είναι καινοφανές και παράξενο και το προσαρτά στο ήδη γνωστό, έχει και αυτή ισοδύναμο στη θεωρία των συμβάσεων. Είναι το κατά Schelling «σημείο εστίασης» (Schelling T., 1960) το οποίο αφορά σε συγκεκριμένες ιδιότητες, όπως η διακριτικότητα, η μοναδικότητα, η απλότητα και η συνέχεια. Οι ιδιότητες αυτές αποτελούν την δεξαμενή από όπου αντλούν τις απαντήσεις τους οι δρώντες όταν αντιμετωπίζουν αβεβαιότητα. Δύο δρώντες, λοιπόν, όταν βρίσκονται ενώπιον μιας κατάστασης που απαιτεί τέλει συγχρονισμό και την οποίαν έχουν αντιμετωπίσει ξανά στο παρελθόν, θα προστρέξουν αυθόρμητα στην ίδια λύση, η οποία πλέον θα αποτελεί ένα σημείο εστίασης της καινούριας κατάστασης.

Η έλλειψη γνώσης και βεβαιότητας στο οικονομικό πεδίο οδήγησε τον Akerlof στη μελέτη των καταστάσεων με δεδομένη την ασυμμετρία της πληροφορίας. Ως τέτοια ορίζεται μία κατάσταση στην οποίαν ορισμένα άτομα διαθέτουν μεγαλύτερο όγκο πληροφοριών από ό,τι άλλα και ενδεχομένως να οδηγήσει σε δυσλειτουργία και τελικά σε εξαφάνιση της αγοράς, εκτός και αν οι συμβάσεις επανεδραιώσουν την εμπιστοσύνη κι εμποδίσουν την καταστροφή (Akerlof G., 1970, pp. 488-500). Οι συνήθειες λοιπόν στον οικονομικό τομέα καταστάσεις ασυμμετρίας της πληροφορίας συνιστούν εξαιρετικό πεδίο μελέτης της διαμόρφωσης

οικονομικών συμβάσεων, που στις υφιστάμενες συνθήκες λειτουργούν ως υποκατάστατα της γνώσης.

Δεν κομίζουμε γλαύκας ες Αθήναις υπενθυμίζοντας την ολοένα αυξανόμενη σημαντικότητα της πληροφορίας στα σύγχρονα κοινωνικά και οικονομικά συστήματα. Η δε ασυμμετρία της, επιφέρει δυσλειτουργίες στην ομαλή λειτουργία των αγορών, όπως ήδη έχουμε αναφέρει, λόγω έλλειψης γνώσης και συνεπώς πρόσπτωσης σε καταστάσεις αβεβαιότητας των δρώντων, οι οποίοι αδυνατούν έτσι να λάβουν αποφάσεις και να δράσουν (Theraut Y., 2002).

Το ζητούμενο, επομένως, είναι να αναζητηθούν μηχανισμοί επιλογής στρατηγικών σε συνθήκες ασυμμετρίας της πληροφορίας (είτε όταν οι δρώντες διαθέτουν λιγότερη πληροφορία από τον εταίρο είτε όταν κατέχουν περισσότερη ή και αποκλειστική πληροφορία από αυτόν). Πρόσφατες έρευνες έχουν αποδείξει πως τα προϊόντα της κοινωνικής σκέψης (νόρμες, συμβάσεις, αναπαραστάσεις) που λειτουργούν ως υποκατάστατα της γνώσης, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των μηχανισμών αυτών, σε περιόδους ασυμμετρίας της πληροφορίας (Sakalaki, 2002).

Η πληροφορία όμως είναι, τουλάχιστον υπό την οπτική των οικονομολόγων, ένα ιδιάζον αγαθό του οποίου η αξία δεν είναι επακριβώς καθορισμένη ή παγιωμένη, η χρησιμοποίησή του δεν ενέχει βεβαίωση αποκλειστικότητας από έναν μόνο χρήστη και η αναπαραγωγή του έχει ως επί το πλείστον μηδενικό κόστος (Dionne G., en Dionne G., ed, 1988). Επιπλέον τα άτομα προτιμούν τις καταστάσεις που προσφέρουν αντικειμενικές πιθανότητες ή και βεβαιότητα από καταστάσεις χωρίς τις πρώτες ή στις οποίες κυριαρχεί η αβεβαιότητα (Gilboa I., Schmeidler D., 1989, pp. 141-153).

Η παροχή πληροφοριών προς άρση των ασυμμετριών και, συνεπώς, της αβεβαιότητας δεν είναι απλή υπόθεση. Πειραματική εργασία έδειξε ότι η συχνά η πληροφορία υποτιμάται και μάλιστα η υποτίμηση αυτή δεν αφορά μόνο στην πληροφορία που προέρχεται από μη εξειδικευμένες γνώσεις αλλά και σε πληροφορίες που προέρχονται από ειδικούς, επιστήμονες και εμπειρογνώμονες. Το ενδιαφέρον είναι πως όσο η προσδοκία κέρδους του δρώντος αυξάνεται τόσο η πληροφόρηση που εκπορεύεται από ειδικούς υποτιμάται (Sakalaki M., Kazi S., 2007).

Για να αντιπαρέλθουμε τέτοιες καταστάσεις, λοιπόν, είναι εκ των ων ουκ άνευ η διάχυση, η διαχείριση και η πλαισίωση της πληροφορίας να επαφίενται σε ειδικούς της επικοινωνίας, ώστε η πληροφορία να μην αξιολογηθεί από τους δέκτες ως προερχόμενη από εξειδικευμένη

πηγή, αλλά να υπαχθεί σε μια γνωστική διαδικασία ανεξαρτημένη από ορθολογισμό. Είναι αυτό ακριβώς το σημείο στο οποίο συναντούμε πάλι τις έννοιες των στάσεων, αναπαραστάσεων, ιδεολογικών μορφωμάτων, νορμών και συμβάσεων, στις οποίες αναφερθήκαμε παραπάνω. Όλα αυτά συμβάλλουν στη δημιουργία του κοινωνικού *habitus* που διαμορφώνει τις προδιαθέσεις και έξεις των ατόμων σε συλλογικό επίπεδο. Τα φαινόμενα που συνδέονται με το *habitus* έχουν πρωτίστως ιστορικό χαρακτήρα, είναι δηλαδή ιστορία που έχει ενσωματωθεί και αφομοιωθεί σε βαθμό που να εκλαμβάνεται ως φύση (Bourdieu P., 1972). Ο οικονομικός δρών είναι επίσης και ένας κοινωνικός δρών, ενταγμένος σε ένα *habitus* που είναι προϊόν της ατομικής και συλλογικής ιστορίας, είναι ένα συλλογικό άτομο, με κοινωνικά καθορισμένο και, συνεπώς περιορισμένο ορθολογισμό (Bourdieu P., 2000).

Η φύση αυτή του *habitus* το προικίζει με δυνατότητα εξοικονόμησης της προσφυγής στη μνήμη, την επικοινωνία, την επεξεργασία της πληροφορίας και συνεπώς το καθιστά ικανό να επηρεάσει και οικονομικές δράσεις (Moscovici S., in R.M. Farr, S. Moscovici (eds), 1984).

Άρα αποτελεί μία από τις «οικονομικές» παραμέτρους σκέψης, απόφασης, επιλογής δράσης, χειρισμού καταστάσεων, υπό την έννοια ότι εξοικονομεί χρόνο και ενέργεια στον υπολογισμό οικονομικών πράξεων (π.χ. υπολογισμό κόστους, έρευνας, ευκαιριών κέρδους, μετρήσεων κλπ). Πολύ συχνά, μάλιστα, η αυθεντική λειτουργία του *habitus* λανθάνει της προσοχής και τα αποτελέσματά της εκλαμβάνονται ως απότοκα ορθολογικής σκέψης και πρόβλεψης. Η εμπειρικά διαμορφωμένη στατιστική αντιστοιχία ανάμεσα στις προδιαθέσεις και τις κοινωνικές θέσεις ωθεί τους δρώντες στον σχηματισμό λογικών προσδοκιών, προσαρμοσμένων φυσικά στις αντικειμενικές δυνατότητες, που σχεδόν πάντα είναι ελεγχόμενες από το άμεσο αποτέλεσμα του συλλογικού ελέγχου (Bourdieu, 2000).

Η έννοια του *habitus* είναι ιδιαιτέρως χρήσιμη στην ανάλυση οικονομικών φαινομένων, αφού περιλαμβάνει τη μελέτη της γένεσης και δόμησης τάσεων, προτιμήσεων και καταναλωτικών συνηθειών διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Η θέση κάθε ομάδος στον κοινωνικό χάρτη και η πορεία των μελών της προσδιορίζουν τις επιλογές, τις προτιμήσεις τους και εν τέλει, τις στρατηγικές προσέγγισής τους (List John, 2006, pp. 1-37).

Συμπερασματικά, η διαμόρφωση *habitus* κατάλληλου για οικονομικές δράσεις είναι διαδικασία που εντάσσεται στη μακρά διάρκεια και με δεδομένα τα συστατικά που το απαρτίζουν, η Δημόσια Διπλωματία είναι ένα από τα εργαλεία που οδηγούν στην διαμόρφωση του *habitus*.

Μία μαθηματική αποτύπωση των όσων παρατέθηκαν ανωτέρω, είναι:

$$B = f(P, E)$$

Όπου B είναι η Συμπεριφορά (behavior), P είναι το Άτομο (person) και E είναι το Περιβάλλον (environment), δηλαδή το habitus.

Η αρχιτεκτονική της Επιλογής και η Μηχανική των Παρωθήσεων.

Ακριβώς σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξαν οι Thaler και Sunstein (Thaler R., Sunstein C., 2009) και πρότειναν σε κυβερνήσεις και ιδιωτικούς φορείς, πολιτικές που θα βοηθήσουν τους ανθρώπους να ζήσουν περισσότερο, καλύτερα και πιο υγιεινά. Σύμφωνα με τους ίδιους τους διανοητές, πρόκειται για έναν «ήπιο πατερναλισμό», που στηρίζεται σε παρεμβάσεις οι οποίες θα αξιοποιούν τις πολλές «γνωστικές πλάνες» των ατόμων, ώστε να τα κατευθύνουν προς εκείνες τις επιλογές που θα έκαναν τα ίδια αυτά άτομα, εάν δρούσαν απολύτως ορθολογικά. Αυτές οι παρεμβάσεις ονομάζονται «παρωθήσεις» και, σύμφωνα με τους Thaler και Sunstein δεν εμπεριέχουν καταναγκασμό, δεν αλλάζουν τα κίνητρα και δεν προϋποθέτουν μάθηση. Η οργάνωση του γενικότερου πλαισίου και των συνθηκών της επιλογής, με εργαλεία αυτές ακριβής τις παρωθήσεις, ονομάζεται «αρχιτεκτονική των επιλογών».

Η επίδραση της θεωρίας των Thaler και Sunstein ήταν τόσο καθοριστική σε θέματα χάραξης Δημόσιας Πολιτικής, ώστε επηρέασε, πέραν των επιλογών πολλών επιχειρήσεων και οργανισμών, ακόμη και κυβερνητικές επιλογές, με κορυφαίο παράδειγμα τις Η.Π.Α., επί Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα και τη Βρετανία επί Πρωθυπουργού Ντέιβιντ Κάμερον. Και η Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιούργησε στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2010, ένα πρόγραμμα που ονομάζεται “Behavioral Studies for European Policies Program”.

Πέραν της όποιας αποτελεσματικότητας των πολιτικών αυτών, υπάρχουν αντιδράσεις που εδράζονται στην ηθική νομιμοποίηση τέτοιων πρακτικών. Συγκεκριμένα, εστιάζουν αφ’ ενός στη συζήτηση που υπάρχει σε σχέση με την εγκυρότητα των εμπειρικών δεδομένων των συμπεριφορικών οικονομικών και την αμφισβητούμενη αποτελεσματικότητα των μεθόδων του φιλελεύθερου πατερναλισμού όπου έχει μερικώς εφαρμοστεί έως τώρα, αφ’ ετέρου στα σοβαρά ηθικά προβλήματα που αναδεικνύονται στις περιπτώσεις χειραγώγησης και

παραβίασης της προσωπικής αυτονομίας. Πράγματι, η ευρύτερη βιβλιογραφία στο πεδίο της λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων δείχνει ότι τα άτομα δεν είναι τόσο ανορθολογικά όσο τα παρουσιάζουν οι συμπεριφορικοί οικονομολόγοι, ενώ οι διάφοροι γνωστικοί περιορισμοί μπορούν να μετριαστούν ή και να ξεπεραστούν μέσω της μάθησης και της αλλαγής του πλαισίου επιλογής. Συμπερασματικά, η ορθολογική πειθώ, η προσφορά αντικειμενικής πληροφόρησης και η επένδυση στην εκπαίδευση, φαίνεται πως αποτελούν προτιμότερες, τόσο πρακτικά όσο και ηθικά, μεθόδους χάραξης πολιτικής από αυτές που προτείνουν οι φιλελεύθεροι πατερναλιστές (Καβαλιεράκη-Φωκά Γ., 2019).

Κεφάλαιο 6: Συνέργεια μεταξύ Οικονομικής & Δημόσιας Διπλωματίας

Ως συνισταμένη οικονομικών δράσεων, οι οποίες άπτονται και της εξωτερικής πολιτικής, η Οικονομική Διπλωματία διαμορφώνεται από παραμέτρους που δεν έχουν αποκλειστικά οικονομικά χαρακτηριστικά. Ένα από αυτά είναι η ψυχολογία και δη, η Οικονομική Ψυχολογία. Και σε ό,τι αφορά την οικονομία σε επίπεδο διεθνούς πολιτικής, διακρατικών σχέσεων κλπ, εμφοχώνει η Κοινωνική Ψυχολογία. Ένα δε, κομμάτι της, αυτό της παρακίνησης και επιρροής, είναι και ο συνδετικός κρίκος της Οικονομικής Διπλωματίας με την Δημόσια Διπλωματία, πέραν φυσικά, του γεγονότος ότι αμφότερες αποτελούν δομικά συστατικά της εξωτερικής πολιτικής των κρατών στον 21ον αιώνα.

Ορίζοντας την Δημόσια Διπλωματία και περιγράφοντας τα χαρακτηριστικά της στο σχετικό κεφάλαιο, αναφερθήκαμε και στις δεξιότητες που οι ασκούντες αυτήν πρέπει να διαθέτουν . Πέραν των γνώσεων Διεθνών Σχέσεων, Ιστορίας, Πολιτισμού, Οικονομίας κλπ., αναφέρουμε ότι:

«Στην άσκηση Δ.Δ. επιστρατεύονται τα επιστημονικά πεδία της κοινωνικής ανθρωπολογίας, της κοινωνικής ψυχολογίας, της πολιτιστικής και ψυχολογικής διάστασης των διεθνών σχέσεων, καθώς και έρευνες που γίνονται με αντικείμενο την κατανόηση της κοινής γνώμης και τον επηρεασμό της από τα μέσα ενημέρωσης.

Όλα τα ανωτέρω έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: την αποτελεσματική άσκηση επιρροής. Επισημαίνεται δε, ότι η άσκηση επιρροής δεν αποσκοπεί στη ριζική μετατροπή των σκέψεων και των αντιλήψεων των κοινών-στόχων, αλλά στην αποτελεσματική πρόβλεψη και διαχείριση της συμπεριφοράς τους».

Σε ό,τι αφορά την Οικονομική Διπλωματία, λοιπόν, η επιρροή που εκπορεύεται από την Δημόσια Διπλωματία στοχεύει στην πρόβλεψη και διαχείριση της οικονομικής συμπεριφοράς του «κοινού-στόχου».

Η επίτευξη της επιρροής, επομένως, προς όφελος της Οικονομικής Διπλωματίας μιας χώρας, αποτελεί το κομβικό εφαπτομενικό σημείο της Οικονομικής και της Δημόσιας Διπλωματίας. Υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις για επίτευξη επιρροής (μειονοτική, συμμόρφωση, πλειονοτική κλπ), οι οποίες επιλέγονται αναλόγως των δυνατοτήτων της χώρας που δρα ή των ιδιαιτεροτήτων της χώρας στην οποίαν επιχειρείται να ασκηθεί. Επί παραδείγματι,

αναλόγως των πολιτικών, κοινωνικών, πολιτισμικών ή οικονομικών χαρακτηριστικών της χώρας – δέκτη, θα επιχειρηθεί μειονοτική ή πλειονοτική επιρροή ή συνδυασμός. Χώρες με εδραιωμένο δημοκρατικό πολίτευμα, στέρεους θεσμούς και κοινωνική ομαλότητα, είναι πιο δεκτικές σε πλειονοτική επιρροή ή συνδυασμό μεθόδων. Αντιθέτως, χώρες με παθογενή πολιτικά συστήματα, κοινωνικές ανισότητες, ταξική και εύθραυστη οικονομία είναι πιο δεκτικές στην άσκηση μειονοτικής επιρροής, όπου η προσπάθεια στρέφεται στην προσέλκυση ομάδων ελίτ της χώρας, οι οποίες με τη σειρά τους θα επιβάλλουν την άποψή τους σε πιο ευρεία βάση.

Την δε καθοριστική συνύπαρξη και τη συνεργατική σχέση μεταξύ Οικονομικής και Δημόσιας Διπλωματίας, στη φαρέτρα των εργαλείων εξωτερικής πολιτικής των κρατών, αποδεικνύουν, μεταξύ πολλών άλλων case studies, τα παραδείγματα των Η.Π.Α. με την δράση της U.S.I.A. από τη λήξη ουσιαστικά του Β' ΠΠ μέχρι το 1999 και, πιο πρόσφατο, της Κίνας με τον συμπαγή συνδυασμό των δύο με σκοπό την επίτευξη των γεωοικονομικών της στόχων (BRI κ.ά.).

6.1 Η United States Information Agency (U.S.I.A.)

«Στα τέσσερα τέταρτα της υδρογείου, ποιος διαβάζει αμερικανικά βιβλία; Ποιος παρακολουθεί αμερικανικά θεατρικά; Ή θαυμάζει έναν αμερικανικό πίνακα ή γλυπτό; Τι χρωστά η ανθρωπότητα στους Αμερικανούς γιατρούς ή χειρουργούς; Ποιο νέο στοιχείο ανακάλυψαν οι χειρουργοί τους;».

Sidney Smith¹⁸

Τα ερωτήματα αυτά έχουν πλέον απαντηθεί, με την καταλυτική έκρηξη των αμερικανικών Τεχνών και Επιστημών, απανταχού του κόσμου. Η επίδρασή τους έχει αναστατώσει τους διανοούμενους σε πολλές κοινωνίες. Η εξάπλωση της πολιτισμικής επιρροής των ΗΠΑ μετά τον Β' ΠΠ έκανε τον Γάλλο φιλόσοφο και συγγραφέα Jean Paul Sartre να προειδοποιήσει τους συμπατριώτες του:

«Εάν η Γαλλία αφεθεί να επηρεασθεί ολοκληρωτικά από την αμερικανική κουλτούρα, θα επέλθει μια ζωντανή και διαρκής κατάσταση, η οποία θα τσακίσει τις πολιτισμικές μας παραδόσεις».

¹⁸ Άγγλος κριτικός, 1820.

6.2 Οι Πρόγονοι

Πριν τον Β' ΠΠ οι ΗΠΑ δεν είχαν κάποια στρατηγική, που να υποστηρίζεται από κάποια γραφειοκρατία, για να φέρουν εις πέρας ιδεολογικές επιχειρήσεις εκτός συνόρων. Σε αυτό συνέτειναν, τόσο η πολιτική απομονωτισμού, όσο και η ευαγγελική προσέγγιση του υπόλοιπου κόσμου.

Η πολιτική αυτή κατέρρευσε με το Pearl Harbor. Έκτοτε οι ΗΠΑ επιδόθηκαν σε μια τεράστια κινητοποίηση πόρων για ενημέρωση και πολιτιστική επιρροή σε παγκόσμια κλίμακα. Το πρώτο και μέγιστο δείγμα ήταν η Φωνή της Αμερικής (Voice of America).

Υπάρχει μεγάλη απόσταση (ποιοτική και χρονική) από την προπαγάνδα σε καιρό πολέμου (1942), μέχρι την αποκρυστάλλωση του ρόλου των ΗΠΑ στη νέα, μεγάλης έντασης πληροφοριακή παγκόσμια Τάξη. Παρ' όλα αυτά, η σύνδεση είναι υπαρκτή. Η απόφαση που ελήφθη εν καιρώ πολέμου, να ξεκινήσει ένας «ιδεολογικός πόλεμος», οδήγησε στη δημιουργία μιας ομοσπονδιακής υπηρεσίας, του Γραφείου Πολεμικής Ενημέρωσης (Office of Wartime Information, OWI). Η σημασία του OWI μειώθηκε με το τέλος του Β' ΠΠ αλλά αυξήθηκε εκ νέου με την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου.

Μεσούντος του πολέμου, ο στρατηγός William “wild Bill” Donovan ίδρυσε μίαν υπηρεσία κατασκοπείας για το εξωτερικό, την OSS (Office of Strategic Services). Μαζί με αυτήν, ξεκίνησε και μίαν εκστρατεία διεθνούς προπαγάνδας, με πρόθεση να συνδράμει τους Βρετανούς.



Εικόνα 1: Στρατηγός William "wild Bill" Donovan, ιδρυτής της OSS

Και στις δύο προσπάθειες (κυρίως στη δεύτερη) αντιμετώπισε γραφειοκρατικές περιπλοκές, τις οποίες υπερνίκησε με τη συνδρομή του μεγιστάνα Nelson A. Rockefeller.



Εικόνα 2: Nelson A. Rockefeller

Αυτός απέβλεπε στο να αλλάξει την πολιτική των ΗΠΑ έναντι των γερμανικών προσπαθειών να υπονομεύσουν την επιρροή τους στη Λατινική Αμερική. Δημιούργησε μια ημιαυτόνομη ομάδα εντός του State Department, το Office of the Coordinator of Interamerican Affairs. Τα όπλα της ήταν ειδησεογραφικές ραδιοφωνικές εκπομπές στα βραχεία κύματα και ψυχαγωγικές εκπομπές στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Αργότερα τα προγράμματα αυτά εντάχθηκαν στη Φωνή της Αμερικής. Επιπλέον δημιούργησε ένα δίκτυο πολιτιστικών κέντρων σε λατινοαμερικανικές πόλεις με διμερείς συμφωνίες. Οι δραστηριότητες των κέντρων αυτών εκτείνονταν από διαλέξεις και εκθέσεις μέχρι συναυλίες κλπ. Το δίκτυο αυτό υφίσταται μέχρι σήμερα.



Εικόνα 3: Διεθνής Έκθεση Βιβλίου, Μπουένος Άιρες, δεκαετία 1970

Η συγκεκριμένη φωτογραφία είναι από Διεθνή Έκθεση Βιβλίου στο Μπουένος Άιρες, τη δεκαετία του '70. Το περίπτερο με τα αμερικανικά βιβλία έχει χρηματοδοτηθεί από το τοπικό Γραφείο της USIS.



Εικόνα 4: Χορήγηση βοήθειας σε Βολιβιανούς αγρότες

Επίκαιρα από εκπομπή της USIS, με σκηνές από χορήγηση βοήθειας σε Βολιβιανούς αγρότες. Επίκαιρα όπως αυτό προβάλλονταν σε 18 λατινοαμερικανικές χώρες.

Στην πορεία τα δίκτυα αυτά υποβοηθήθηκαν από ιδιωτικών συμφερόντων ενημερωτικές και πολιτιστικές επιχειρήσεις (Hollywood, Harvard κλπ). Συνέπλευσαν, έτσι, τα κρατικά με τα ιδιωτικά συμφέροντα, η πορεία όμως αυτή δεν ήταν πάντα απαλλαγμένη από συγκρούσεις.

Εκτός από την εκτεταμένη χρήση του ραδιοφώνου (VoA),¹⁹ που στηρίχθηκε σε 39 αναμεταδότες σε όλον τον κόσμο και εξέπεμπε σε 40 γλώσσες, το OWI εξέδιδε πληθώρα εντύπων, όπως εφημερίδες, ενημερωτικά και προπαγανδιστικά φυλλάδια κλπ.



Εικόνα 5: Το στούντιο της Φωνής της Αμερικής, Voice of America, στην Ουάσιγκτον, στην διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

¹⁹Ένας από τους υπαλλήλους του State Department που εργαζόταν στη VOA την περίοδο του Β'ΠΠ, ήταν και ο διάσημος Ελληνοαμερικανός ηθοποιός Τέλι Σαβάλας.

Μεταξύ αυτών, χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις του πολυτελούς περιοδικού lifestyle, *Victory*, που επωλείτο ή διανεμόταν δωρεάν σε φιλικές ή ουδέτερες χώρες σε όλον τον κόσμο και η τετρασέλιδη ταμπλόιντ εφημερίδα *L' Amerique en Guerre*, επτά εκατομμύρια αντίτυπα της οποίας ερρίπτοντο από αέρος κάθε εβδομάδα σε πόλεις της κατεχόμενης Γαλλίας, πριν την απόβαση στη Νορμανδία. Άλλες εφημερίδες εκτυπώνονταν για την κατεχόμενη Νορβηγία και άλλες για τις ουδέτερες Ισπανία και Ιρλανδία (Sorensen, Thomas C., σ. 17). Το κεντρικό γραφείο στη Νέα Υόρκη, παρήγαγε επίσης αντικείμενα όπως κουτιά σπέρτων, κορδόνια παπουτσιών, σεντ ραπτικής κλπ, έκαστο με ένα μήνυμα απελευθέρωσης, για τους πληθυσμούς των κατεχόμενων από τον εχθρό περιοχών (Winkler, σ. 80). Η προσπάθεια να ιδρυθεί γραφείο OWI στη Μόσχα εμποδίστηκε από τη Σοβιετική κυβέρνηση, με αποτέλεσμα η επαφή με το σοβιετικό κοινό να είναι ελάχιστη, ακόμη και μέσω ραδιοφωνικών εκπομπών, αφού στην ΕΣΣΔ υπήρχαν ελάχιστοι δέκτες βραχέων κυμάτων. Μόνον η κυκλοφορία ενός περιοδικού, του *America Illustrated* επετράπη, υπό τον όρο το περιεχόμενό του να εγκρίνεται από τους λογοκριτές του Σοβιετικού Υπουργείου Εξωτερικών. Παρά τις δυσκολίες (επετράπη η εκτύπωση μόνον 32.000 αντιτύπων), το περιοδικό έγινε τρομερά δημοφιλές, σε σημείο που τα τεύχη να αλλάζουν από χέρι σε χέρι, μέχρι που διαλύονταν από τη χρήση. Αντιθέτως, η σοβιετική προπαγάνδα ανθούσε στις κατεχόμενες ή άρτι απελευθερωθείσες ευρωπαϊκές περιοχές, σε ένα προοίμιο του Ψυχρού Πολέμου (Dizard, σ. 29). Λίγους μήνες μετά την D-Day, ένας αξιωματούχος του OWI στο γραφείο στη Λυών, αναγκάστηκε να οργανώσει βιαστικά μια φωτογραφική έκθεση στο δημαρχείο της πόλης, για να αντικρούσει την προπαγάνδα των τοπικών κομμουνιστών ότι οι Η.Π.Α. υστερούσαν έναντι της ΕΣΣΔ στον αγώνα κατά των Γερμανών (Dizard, σ. 29).

Αν και το OWI παρήγαγε δικά του ντοκυμανταίρ, χρησιμοποίησε και το Χόλυγουντ για να δημιουργήσει μηνύματα μέσω ταινιών. Έτσι η κινηματογραφική βιομηχανία έδωσε έμφαση σε ταινίες που σχετίζονταν με την πολεμική προσπάθεια της χώρας, όπως η κωμωδία *Blondie for Victory* και το μιούζικαλ *Star-Spangled Rhythm*. Φυσικά, γυρίστηκαν και επικές πολεμικές ταινίες, με πασίγνωστους πρωταγωνιστές όπως ο John Wayne και ο Clark Gable να κατατροπώνουν Γερμανούς και Ιάπωνες, οι οποίοι συνήθως απεικονίζονταν ως υπάνθρωποι βάρβαροι.



Εικόνα 6: Ο John Wayne στην ταινία Sands of Iwo Jima



Εικόνα 7: Ο Clark Gable στην ταινία *Combat America*

Αν και το OWI ανοιχτά πρότεινε τρόπους στην κινηματογραφική βιομηχανία, ώστε οι ταινίες να εκπέμπουν σαφές μήνυμα νίκης στον πόλεμο, ουδέποτε επιχείρησε να τις λογοκρίνει (Koppes and Gregory, 1987, σ. 42). Ενίοτε, το αποτέλεσμα των συμβουλών αυτών ήταν επιεικώς αφελές, όπως στην περίπτωση της ταινίας *Casablanca*, στην οποία οι αξιωματούχοι του OWI σαφώς επιθυμούσαν να υπάρχει ένα δυνατό μήνυμα που θα εξέθετε την επιθετικότητα των Ναζί και θα πρόβαλε το δίκαιο της συμμαχικής υπόθεσης. Αντί αυτού, η ταινία έμεινε αζέχαστη (μεταξύ άλλων, βεβαίως) για τη σκηνή όπου ο Humphrey Bogart και ο συνεργάτης των Ναζί, αστυνομικός Claude Rains, περπατούν στην ομίχλη και ο κυνικός Αμερικανός λέει την περίφημη ατάκα του: «Λούι, αυτή θα μπορούσε να είναι η αρχή μιας όμορφης φιλίας» (Koppes, and Black, 1974, σ. 18).



Εικόνα 8: Ο Humphrey Bogart και ο συνεργάτης των Ναζί, αστυνομικός Claude Rains στην ταινία Casablanca

Εκδημοκρατισμός Γερμανίας

Η κατάσταση στη Γερμανία, άμα τη λήξει του πολέμου, δεν προϊδέαζε για οποιαδήποτε επιτυχία εκδημοκρατισμού. Οι Η.Π.Α. και οι σύμμαχοί της προετοίμαζαν την επιβολή ενός αυστηρού καθεστώτος κατοχής, τόσο σε συνάρτηση με τον πολεμικό στόχο της άνευ όρων παράδοσης, όσο και υπό την επήρεια των εισηγήσεων του Αμερικανού υπουργού Οικονομικών, Henry M. Morgenthau, περί οικονομικού εκμηδενισμού της Γερμανίας και μετατροπής της σε αποκλειστικά γεωργική και κτηνοτροφική χώρα.



Εικόνα 9: Ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών, Henry M. Morgenthau

Αν και η πρόταση απερρίφθη από τον Πρόεδρο Roosevelt, η ναζιστική προπαγάνδα είχε προλάβει να την εκμεταλλευθεί και να ενσπείρει φόβο στον γερμανικό πληθυσμό. Η ολοσχερής καταστροφή των οικονομικών και πολιτικών δομών της χώρας, σε συνδυασμό με την κοινωνική αποδιάρθρωση που ακολούθησε την ήττα και τη συμπεριφορά των σοβιετικών

δυνάμεων κατά την εισβολή τους στη Γερμανία, πρυτάνευσε στην επιλογή άλλου μοντέλου συμπεριφοράς των νικητριών δυνάμεων έναντι του ηττημένου γερμανικού λαού. Με προμετωπίδα την επιστροφή στην ομαλή καθημερινότητα, οι Δυτικές δυνάμεις κατοχής ξεκίνησαν την επιχείρηση ιδεολογικής αποκάθαρσης των Γερμανών, μετά από την πολυετή έκθεσή τους στη ναζιστική προπαγάνδα. Ήδη μεσούντος του πολέμου είχε ξεκινήσει το πρώτο στάδιο εκδημοκρατισμού και αποναζιστικοποίησης, με ομιλίες προσανατολισμού στους 360.000 Γερμανούς αιχμαλώτους πολέμου που βρίσκονταν σε αμερικανικά στρατόπεδα αιχμαλώτων.



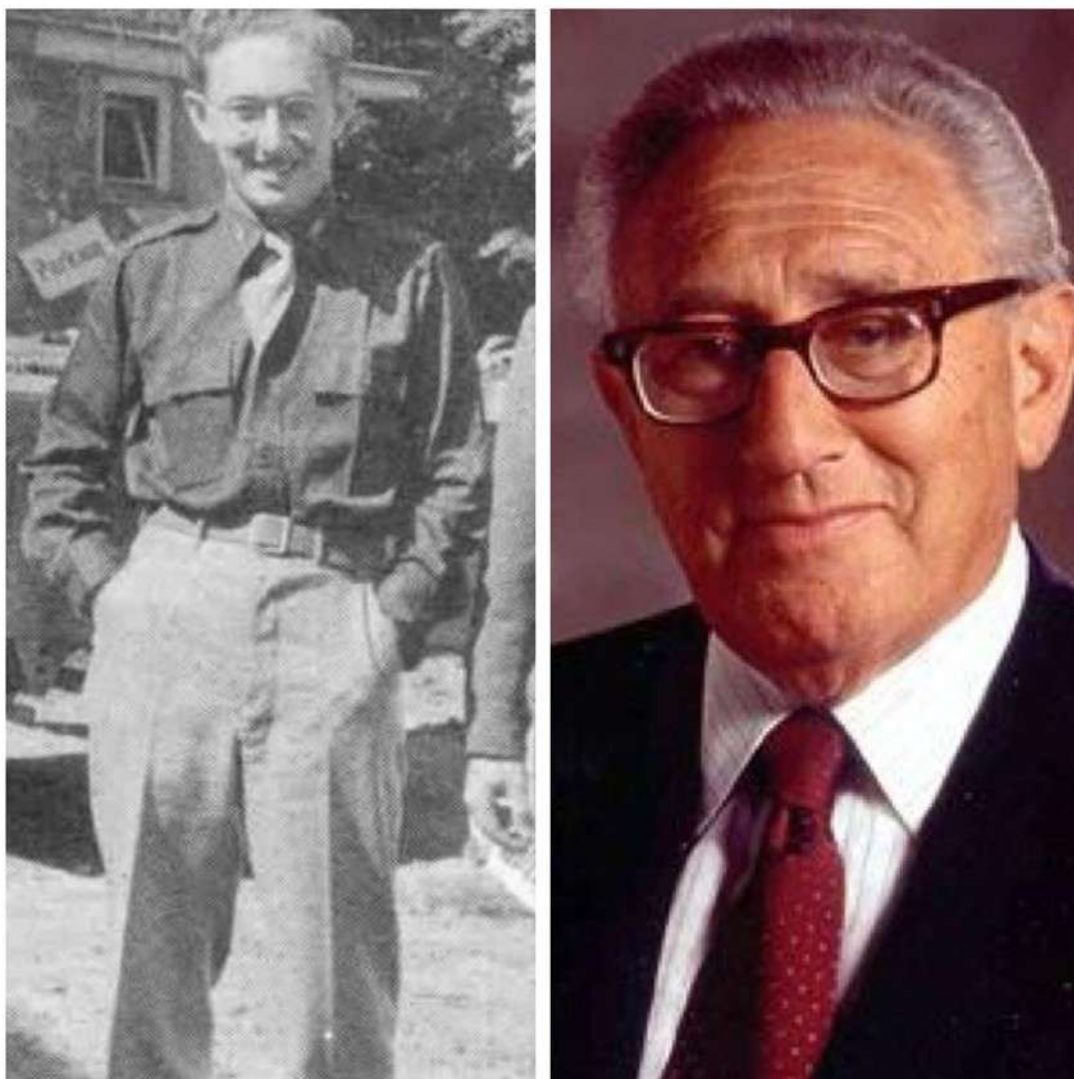
Εικόνα 10: Αμερικανικό στρατόπεδο αιχμαλώτων

Στην προσπάθεια εκδημοκρατισμού που ανελήφθη στη μεταπολεμική Γερμανία, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν οι διαπροσωπικές σχέσεις των Αμερικανών και συμμάχων στρατιωτικών με Γερμανούς, παρά τις ρητές απαγορεύσεις των επίσημων Αρχών Κατοχής.

Στην αμερικανική ζώνη κατοχής, το Γραφείο Στρατιωτικής Κυβέρνησης (Office of Military Government, OMGUS) (Thomson, σσ. 243-271) δημιούργησε μια διεύθυνση ελέγχου της ενημέρωσης, η οποία έκλεισε όλες τις εφημερίδες, εκδοτικούς οίκους, κινηματογραφικά στούντιο, βιβλιοθήκες, θέατρα και όπερες, πέρασε όλους τους ιδιοκτήτες και εργαζόμενους από εξονυχιστικό έλεγχο και, μέσα σε έναν χρόνο ξαναέστησε τις επιχειρήσεις με νέους ιδιοκτήτες και υπαλλήλους, που εκπληρούσαν τις προϋποθέσεις (Jacobi, 1954). Επέβαλε αυστηρή λογοκρισία σε εφημερίδες και ραδιοφωνικούς σταθμούς και για να εισαγάγει το μοντέλο της ελεύθερης δημοσιογραφίας εξέδωσε την εφημερίδα *Die Neue Zeitung*, με το

μήνυμα: «Μια αμερικανική εφημερίδα για τον γερμανικό λαό». Η κυκλοφορία της έφθασε στα 14,5 εκατομμύρια φύλλα, με περίπου 18 εκατομμύρια αναγνώστες, πριν το κλείσιμό της το 1955 (Gienow-Hecht, 1999).

Σημαντικό ρόλο στο πρόγραμμα αποναζιστικοποίησης έπαιξε και ο θεσμός των “resident officers”. Επρόκειτο για αρκετές εκατοντάδες Αμερικανών στρατιωτικών και πολιτών, που εγκαταστάθηκαν σε πόλεις και χωριά για να επιβλέπουν σε τοπικό επίπεδο το πρόγραμμα εκδημοκρατισμού. Οι οδηγίες που τους εδόθησαν συνοψίζονταν στην προτροπή να συχνάζουν σε όλους τους χώρους κοινωνικών συναναστροφών και να πίνουν μπίρα με τους ντόπιους, μιλώντας τους για τις Η.Π.Α. και τον σκοπό για τον οποίον βρίσκονταν εκεί. Μεταξύ αυτών των Αμερικανών ήταν και ο λοχίας Henry Kissinger.



Εικόνα 11: Ο λοχίας και μετέπειτα υπουργός Εξωτερικών, Henry Kissinger

Πολλοί εξ αυτών θα εντάσσονταν αργότερα στο δυναμικό της USIA (Richmond, 1999). Αυτοί οι resident officers ίδρυσαν και το πρώτο από την αλυσίδα των Amerika Hauser

(America Houses), που ήταν μικρά πολιτιστικά κέντρα με βιβλιοθήκες, αίθουσες διαλέξεων και προγράμματα εκμάθησης αγγλικών (Hamblin, 2001). Δημιούργησαν το μοντέλο, πάνω στο οποίο βασίσθηκε το παγκόσμιο δίκτυο παρόμοιων πολιτιστικών κέντρων, που ίδρυσε μετά το 1953 η USIA.



Εικόνα 12: Amerika Hauser (America Houses)

Οι Αρχές Κατοχής (OMGUS) επίσης δημιούργησαν ένα εκτεταμένο πρόγραμμα ανταλλαγών, που έφερε χιλιάδες Γερμανούς δημοσιογράφους, δασκάλους, επιχειρηματίες και αντιναζιστές πολιτικούς στις Η.Π.Α., για να δουν εκ του σύνεγγυς τον τρόπο λειτουργίας μια δημοκρατικής κοινωνίας. Ανάμεσα σε αυτούς βρισκόταν και ένας νεαρός σοσιαλιστής ακτιβιστής, ο Willy Brandt, που αργότερα θα αναδεικνυόταν σε δήμαρχο του Βερολίνου και, τελικά, σε Καγκελάριο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Και αυτό το πρόγραμμα λειτούργησε ως πρόδρομος για τα αντίστοιχα προγράμματα ανταλλαγών της USIA.



Εικόνα 13: Ο Willy Brandt, δήμαρχος του Βερολίνου και Καγκελάριος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας

6.2.1 Εκδημοκρατισμός Ιαπωνίας (Thomson, 1948, σσ. 271-280)

Το πρόγραμμα εκδημοκρατισμού της Ιαπωνίας αντιμετώπισε διαφορετικά προβλήματα. Πέραν της πολιτιστικής αβύσσου που χώριζε τους Ιάπωνες από τους κατακτητές τους, και η χώρα είχε τρωθεί πολύ βαριά από τις ατομικές βόμβες στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι. Το μοντέλο κατοχής είχε διαμορφωθεί από την ηγετική προσωπικότητα του στρατηγού Douglas A. Mac Arthur, ο οποίος είχε λάβει τον τίτλο του Ανώτατου Διοικητή των Συμμαχικών Δυνάμεων. Το σημάδι του ήταν έντονο σε κάθε έκφανση της προσπάθειας εκδημοκρατισμού, την οποία είχε αναλάβει η «Διεύθυνση πολιτικής εκπαίδευσης και ενημέρωσης», που λογοδοτούσε αποκλειστικά σε αυτόν.



Εικόνα 14: Ο στρατηγός Douglas A. Mac Arthur

Σε αντίθεση με τη Γερμανία, η ιαπωνική κυβέρνηση και η αυτοκρατορική αυλή συνέχισαν να λειτουργούν καθ' όλη τη διάρκεια της κατοχής. Τα περισσότερα μέσα ενημέρωσης αφέθηκαν να συνεχίσουν τις κανονικές τους δραστηριότητες, με την εξαίρεση των ραδιοφωνικών σταθμών, που υπεβλήθησαν σε άμεση λογοκρισία. Το περιεχόμενο των εφημερίδων καθοριζόταν από τις κατευθυντήριες που ορίζονταν από μικτή αμερικανοϊαπωνική επιτροπή και ακολουθούνταν ευλαβικά από τους Ιάπωνες.

Παράλληλα, λειτουργούσε και ένα εκτεταμένο πρόγραμμα ίδρυσης αμερικανικού τύπου βιβλιοθηκών, προγραμμάτων ανταλλαγών και εκδοτικών επιχειρήσεων. Το 1951 (με την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης) οι εν λόγω δραστηριότητες πέρασαν από την ευθύνη της δύναμης κατοχής στο USIS, δηλαδή στο State Department. Ένα από τα μακροβιότερα αποτελέσματα των δράσεων αυτών, απαντά ακόμη και σήμερα στην Ιαπωνία, στην άνθηση του μπέιζμπολ στη χώρα αυτήν.



Εικόνα 15: Ιάπωνες αθλητές που αγωνίζονται σε ομάδες του MLB (Major League Baseball)

6.3 Ο Ψυχρός Πόλεμος-Η Μετάβαση στη Δημόσια Διπλωματία

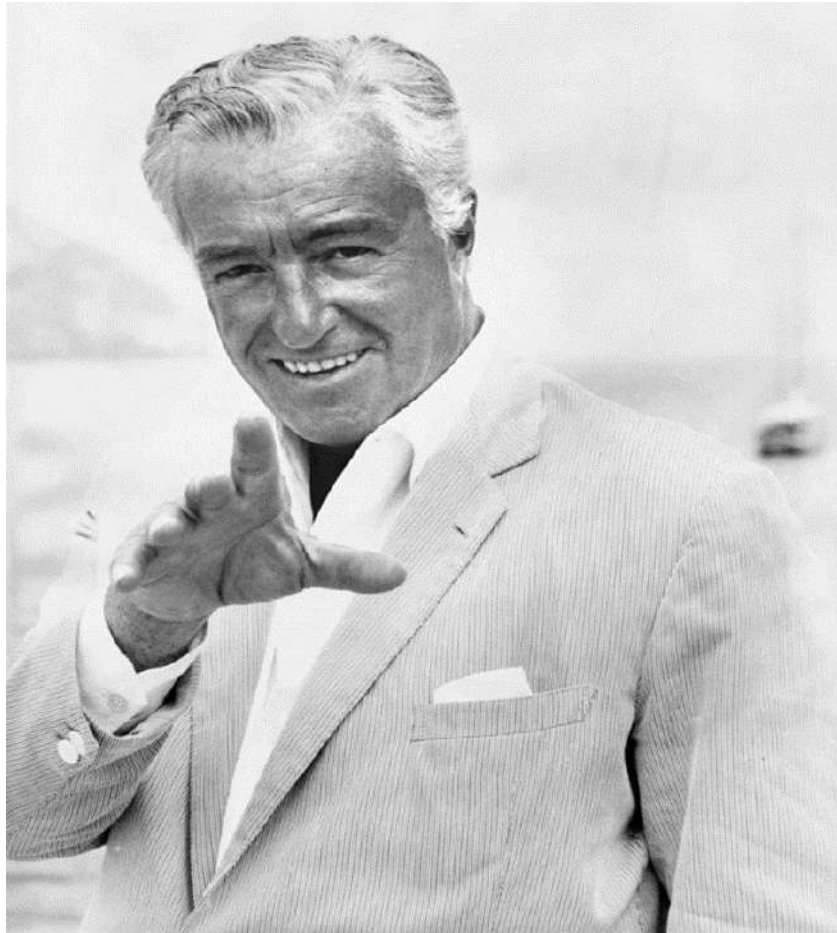
Με τη λήξη του Β'ΠΠ, κυκλοφόρησαν φήμες ότι η ΕΣΣΔ προσπαθούσε να επεκτείνει την ιδεολογική της επιρροή στη Μέση Ανατολή, χρησιμοποιώντας προπαγανδιστικές εκπομπές στα αραβικά. Εν τούτοις, η κυβέρνηση Τρούμαν επέμενε να συμπληρώσει την αποστράτευση με την ακύρωση των ιδεολογικών επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα ο μηχανισμός επιρροής που είχε δομηθεί κατά την διάρκεια του πολέμου να ατονήσει και ενίστε να καταργηθεί ολοκληρωτικά.

Μόνον η αδυναμία της Βρετανίας να διατηρήσει το status της στην Ανατολική Μεσόγειο αφύπνισε την Ουάσιγκτον και την οδήγησε στην διατύπωση του Δόγματος Τρούμαν το 1947, στη στρατηγική λογική της ανάσχεσης που διατύπωσε ο Τζ. Φ. Κένναν. Η εκκίνηση αφορούσε στην υποστήριξη των κυβερνήσεων της Ελλάδος και της Τουρκίας, ώστε να αντιμετωπίσουν την κομμουνιστική επέκταση.

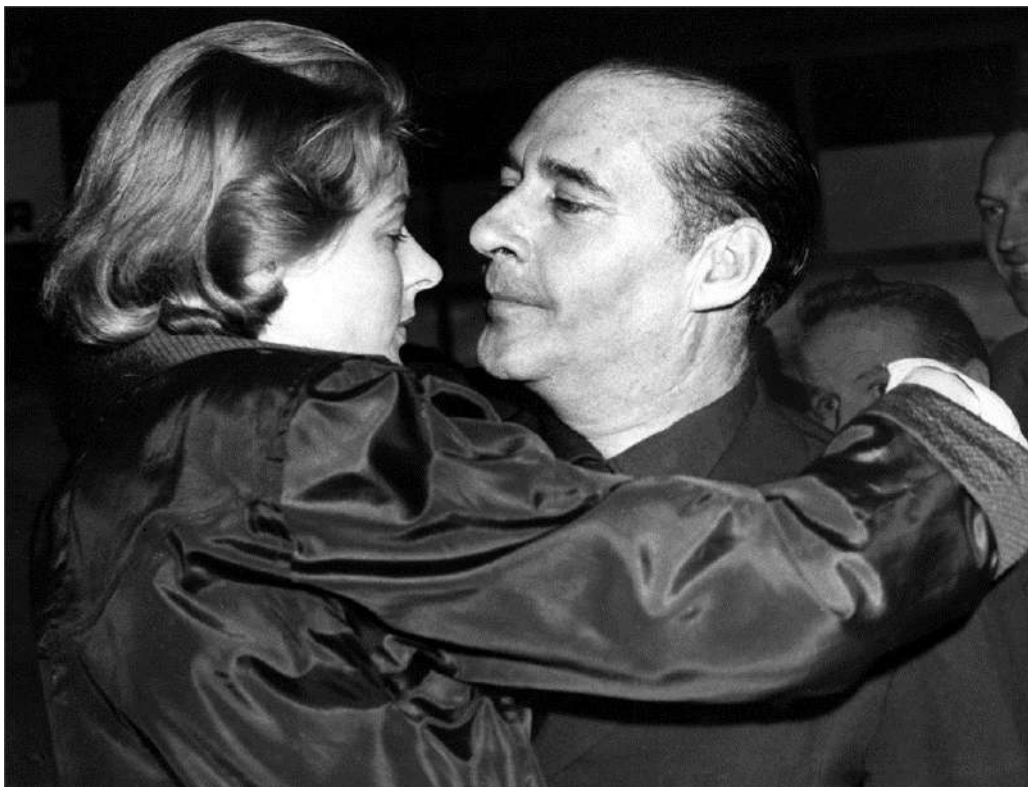


Εικόνα 16: Ο Τζ. Φ. Κένναν που διατύπωσε τη στρατηγική λογική της ανάσχεσης

Στην πράξη το Δόγμα Τρούμαν υλοποιήθηκε με τη μορφή της οικονομικής συνδρομής των Η.Π.Α. όχι μόνο προς τις δύο προαναφερθείσες χώρες αλλά στο σύνολο σχεδόν των ευρωπαϊκών χωρών, πλην εκείνων που βρίσκονταν στην άλλη πλευρά του «Σιδηρού Παραπετάσματος», που επικράτησε να ονομάζεται Σχέδιο Μάρσαλ. Υπάρχει όμως και μια λιγότερο προβλεβλήμενη πλευρά του Σχεδίου, αυτή που αφορούσε στην προσπάθεια ιδεολογικής υποστήριξης της οικονομικής βοήθειας, με την έννοια της αξιοποίησης των μέσων ενημέρωσης, του κινηματογράφου, των πολιτιστικών και μορφωτικών ανταλλαγών κ.ά., με σκοπό την ιδεολογική επικράτηση της Δύσης έναντι της ΕΣΣΔ. Στην προσπάθεια αυτήν επιστρατεύθηκαν διάσημα ονόματα της 7^{ης} Τέχνης, όπως ο Vittorio de Sica και ο Roberto Rossellini. Ο δεύτερος, αν και πιστός οπαδός και αγαπημένος σκηνοθέτης του Μουσολίνι στην διάρκεια του φασιστικού καθεστώτος, οπότε και κινηματογραφούσε προπαγανδιστικά φιλμ για το Ιταλικό Ναυτικό, μετά τον πόλεμο, κατόρθωσε να προσεταιρισθεί τους νικητές Αμερικανούς.



Εικόνα 17: Vittorio de Sica



Εικόνα 18: Roberto Rossellini

Παρ' όλα αυτά, η δόμηση ενός συγκροτημένου θεσμού για την προώθηση της ιδεολογικής εκστρατείας καθυστέρησε αρκετά.²⁰

Η εξήγηση βρίσκεται εν μέρει στην αμερικανική πολιτική κουλτούρα και εν μέρει στην αβεβαιότητα σχετικά με τον αντίκτυπο των τεχνολογικών αλλαγών στον χώρο της ενημέρωσης. Η προώθηση της ατζέντας του Ψυχρού Πολέμου σε ξένους πολίτες ανησύχησε πολλούς στο Κογκρέσο, διότι αντιμετωπίστηκε ως προσπάθεια προπαγάνδας, η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει καταστροφικά και την εγχώρια πολιτική. Ακόμη και οι υποστηρικτές ανησυχούσαν ότι η προσθήκη μιας διάστασης δημοσίων σχέσεων σε θέματα διεθνούς ασφάλειας εγκυμονούσε κινδύνους. Οι ευρωπαϊκές δικτατορίες είχαν δείξει την δύναμη των νέων τεχνολογιών των μέσων ενημέρωσης, πάνω απ' όλα το ραδιόφωνο και ο κινηματογράφος, και έδειξαν ότι οι συνέπειές τους όταν συνδυάζονται με μια πολιτική εξουσίας θα ήταν δύσκολο να προβλεφθούν και να ελεγχθούν.

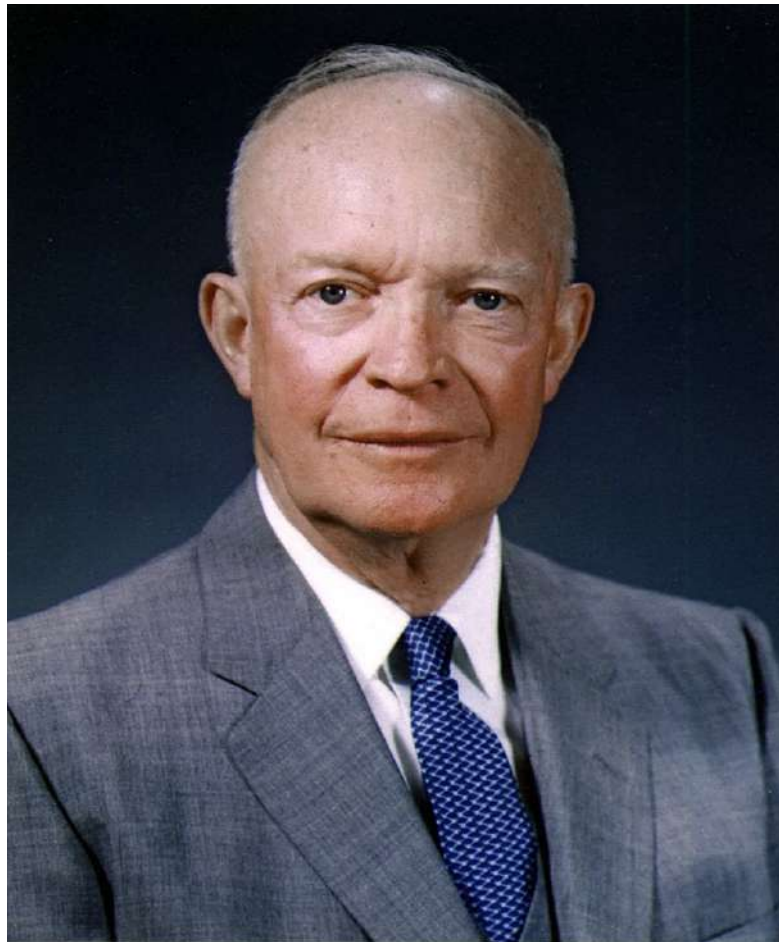
Μόνο όταν η ίδρυση της Κομινφόρμ κατέστησε σαφείς τους στόχους της Μόσχας, η κυβέρνηση Τρούμαν συνειδητοποίησε το μέγεθος της απειλής, αν και έσφαλε ως προς τη γεωγραφική της στόχευση. Η προσοχή των ΗΠΑ εστίασε στην Ευρώπη, αδυνατώντας να αντιληφθεί ότι η στόχευση της Μόσχας ήτα παγκόσμια. Ο Πόλεμος στην Κορέα αφύπνισε τις ΗΠΑ τελικά και σηματοδότησε την αρχή της Δημόσιας Διπλωματίας με τη μορφή που γνωρίζουμε σήμερα.

6.4 Η Προώθηση του Αμερικανικού Εμπορίου στο Εξωτερικό

²⁰ Η USIA αντικατέστησε επισήμως τα προϋπάρχοντα σχήματα, στις αρχές του '50.

Σημαντικό κομμάτι των δραστηριοτήτων της USIA ήταν η συμμετοχές σε εμπορικές εκθέσεις στο εξωτερικό. Με αρχική χρηματοδότηση 2,2 εκατομμυρίων δολλαρίων, εγκαινιάσθηκε ένα κοινό πρόγραμμα της USIA και του Υπουργείου Εμπορίου για την υποστήριξη των αμερικανικών συμμετοχών σε εκθέσεις. Μία από τις πρώτες συμμετοχές, στο Παρίσι, με θέμα «Η Αμερική στο σπίτι», συγκέντρωσε πάνω από 70.000 επισκέπτες. Η επιτυχία της εν λόγω θεματικής επαναλήφθηκε για σχεδόν σαράντα χρόνια σε άλλες εκθέσεις και χρησίμευσε ως ένα παράθυρο στον αμερικανικό τρόπο ζωής για κοινά σε όλον τον κόσμο (Ratcliff, 1960).

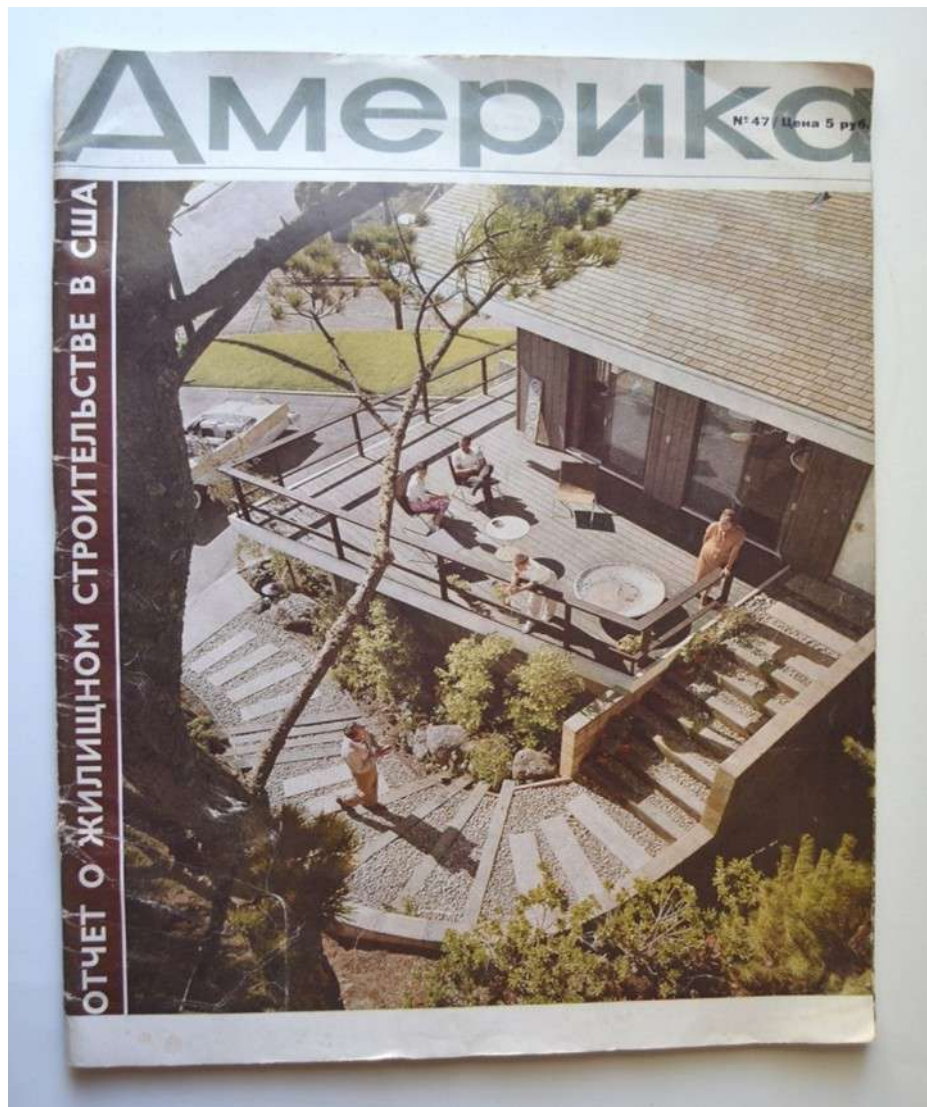
Οι εκθέσεις αποτελέσαν σημαντικό κομμάτι της προσπάθειας του Προέδρου Eisenhower να εισαγάγει διαύλους επιρροής στην ΕΣΣΔ.



Εικόνα 19: Ο Πρόεδρος Dwight D. Eisenhower

Αρχίζοντας από το 1956, πρότεινε τη σύναψη διμερών συμφωνιών για ενημερωτικές και πολιτιστικές ανταλλαγές, οι οποίες έγιναν αποδεκτές από τη σοβιετική ηγεσία, υπό τον όρο της τήρησης αυστηρής αμοιβαιότητας. Μία από τις πρώτες αφορούσε στην επανέκδοση του περιοδικού *Amerika*, που κυκλοφορούσε στην ΕΣΣΔ κατά τη διάρκεια του πολέμου και είχε απαγορευθεί από το Κρεμλίνο το 1945²¹.

²¹ Στην αρχική του έκδοση είχε συμβάλει καθοριστικά η Cathy Harriman, κόρη του Αμερικανού πολυεκατομμυριούχου Averell Harriman, απεσταλμένου του Προέδρου Roosevelt (αρχικά στη Μ. Βρετανία και



Εικόνα 20: Το περιοδικό *Америка*, που κυκλοφορούσε στην ΕΣΣΔ κατά τη διάρκεια του πολέμου και είχε απαγορευθεί από το Κρεμλίνο το 1945.

Η νέα έκδοση, με τίτλο *America Illustrated*, είχε ποιότητα ανάλογη του περιοδικού *Life* και από την αρχή έγινε απίστευτα δημοφιλές ανάμεσα στους σοβιετικούς πολίτες, σε σημείο που να πωλείται στη μαύρη αγορά (“*US Magazine Appears in Moscow*”, *New York Times*, July 24, 1956, σ. 12).

κατόπιν στην ΕΣΣΔ), ο οποίος μεσούντος του πολέμου ορίστηκε ως πρέσβυς των ΗΠΑ στην ΕΣΣΔ. Η Cathy ακολούθησε τον πατέρα της στο Kuibyshev (όπου είχαν μεταφερθεί οι διπλωματικές αποστολές κατά την διάρκεια των γερμανικών βομβαρδισμών στη Μόσχα) και κατόπιν στην ίδια τη Μόσχα, ως διαπιστευμένη ανταποκρίτρια αμερικανικών μ.μ.ε. και υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων της πρεσβείας. Εν κρυπτώ ήταν ενταγμένη στο δυναμικό του Office of Wartime Information (OWI), με αντικείμενο την πληροφόρηση σχετικά με τη νοοτροπία, το ηθικό, τις πολιτικές επιδιώξεις και τις ενδοκαθεστωτικές ισορροπίες στην εμπόλεμη Σοβιετική Ένωση. Πηγή: Giles Milton, *The Stalin Affair, The Impossible Alliance That Won The War*, John Murray, 2024, p. 199

Αντιθέτως, το αντίστοιχο σοβιετικό περιοδικό, το USSR (το οποίο αργότερα μετονομάστηκε σε Soviet Life), που βάσει της συμφωνίας αμοιβαιότητας κυκλοφόρησε στις Η.Π.Α., έμενε απώλητο στα σημεία διάθεσής του στις Η.Π.Α.



Εικόνα 21: Το περιοδικό Soviet Life έμενε απώλητο στα σημεία διάθεσής του στις Η.Π.Α

Αυτό οφειλόταν στο ότι το USSR φιλοξενούσε στις σελίδες του άρθρα με φωτογραφίες ευτυχισμένων αγροτών και εύρωστων βιομηχανικών εργατών, που εκπλήρωναν τους παραγωγικούς τους στόχους, ενώ το America Illustrated είχε ολόκληρες σελίδες με έγχρωμες φωτογραφίες ολοκαίνουριων αυτοκινήτων, τα οποία μάλιστα μπορούσαν να αποκτηθούν με το αντίστοιχο των 6.000 ρουβλίων (που ήταν μικρότερο από την τιμή αγοράς ενός σοβιετικού Pobeda).



Εικόνα 22: Το σοβιετικό αυτοκίνητο Pobeda

Επίσης περιείχε άρθρα για τη Συμφωνική Ορχήστρα της Φιλαδέλφεια, το τηλεσκόπιο στο όρος Palomar, για την αρχιτεκτονική των κτηρίων στο Σαν Φρανσίσκο και άλλα παρεμφερή (Dizard, σ. 72).

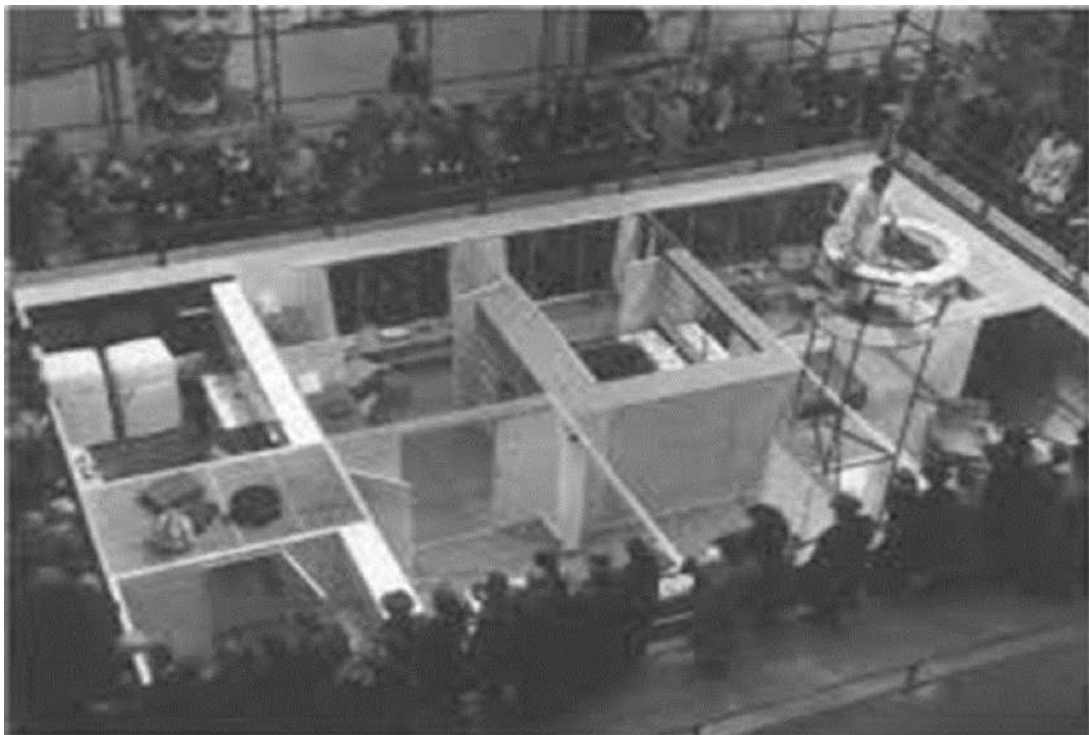


Εικόνα 23: Το τηλεσκόπιο στο όρος Palomar

Ήταν σαφές ότι παρά τη συμφωνία περί αμοιβαιότητας, το αποτέλεσμα των συμφωνιών απέβαινε υπέρ των Η.Π.Α., κάτι που διαπιστώθηκε και στην περίπτωση των συμφωνιών που συνήφθησαν για πολιτιστικές και ακαδημαϊκές ανταλλαγές. Αν και σε αυτήν την περίπτωση η αμοιβαιότητα ήταν εκ των ών ουκ άνευ (φερ' ειπείν, τη συναυλία της μπάντας των Αμερικανών Πεζοναυτών στη Μόσχα ακολούθησε συναυλία της χορωδίας του Κόκκινου Στρατού στη Ν. Υόρκη) στις ανταλλαγές ακαδημαϊκού χαρακτήρα, αυτή δεν ήταν εύκολο να τηρηθεί. Εξ αρχής, οι Σοβιετικοί έδωσαν έμφαση από την πλευρά τους στους επιστημονικούς ερευνητές, με στόχο να επωφεληθούν από τις αμερικανικές προόδους στα σχετικά επιστημονικά πεδία ("Cultural Exchanges As the Soviets Use it", *The Reporter*, April 7, 1966, σσ. 20-25). Οι Αμερικανοί, από την πλευρά τους επεδίωκαν να έχουν επαφές στα πεδία των κοινωνικών και ανθρωπιστικών σπουδών, επειδή ενδιαφέρονταν για τις σοβιετικές εξελίξεις στους συγκεκριμένους τομείς.

Η ίδια ανισορροπία υπέρ των Η.Π.Α. καταγράφηκε και στις διοργανώσεις εμπορικών εκθέσεων στις δύο χώρες. Ακριβώς όπως και το σοβιετικό περιοδικό στις Η.Π.Α. έτσι και οι σοβιετικές εμπορικές εκθέσεις κέρδισαν ελάχιστη ανταπόκριση από το αμερικανικό κοινό. Ήταν τεράστιες, αδιάφορες, χωρίς έμπνευση και η θεματική τους περιστρεφόταν αποκλειστικά γύρω από τους ίδιους εργάτες και αγρότες που εμφανίζονταν και στις σελίδες του *USSR* (Dizard, σ. 73).

Οι αμερικανικές εκθέσεις στην ΕΣΣΔ σημείωσαν εξ αρχής εκπληκτική επιτυχία. Η πρώτη από αυτές, με τίτλο "American National Exhibition", διοργανώθηκε τον Ιούλιο 1959 στη Μόσχα. Παρουσίαζε μια υπερμεγέθη εικόνα του αμερικανικού τρόπου ζωής και την επισκέφθηκαν 2,7 εκατομμύρια σοβιετικοί πολίτες. Μεταξύ των εκθεμάτων βρισκόταν ένα ολόκληρο σπίτι, επιπλωμένο και διακοσμημένο από το πολυκατάστημα Macy's.



Εικόνα 24: American National Exhibition, που διοργανώθηκε τον Ιούλιο 1959 στη Μόσχα



Εικόνα 25: Αμερικάνικη κουζίνα στην American National Exhibition

Οι επισκέπτες μπορούσαν να δώσουν συνέντευξη σε ένα τηλεοπτικό στούντιο που διέθετε έγχρωμο τηλεοπτικό δέκτη, κάτι που ακόμη δεν διέθεταν οι σοβιετικοί τηλεοπτικοί σταθμοί.



Εικόνα 26: Αμερικανικές τηλεοράσεις στην American National Exhibition

Περιττό να ειπωθεί ότι σε όλους τους επισκέπτες προσφερόταν δωρεάν Pepsi Cola.



Εικόνα 27: Ο Νικίτα Χρουστσόφ απολαμβάνει Pepsi Cola υπό το βλέμμα του Ρίτσαρντ Νίξον

Το «μυστικό όπλο» της έκθεσης ήταν οι 75 νεαροί ρωσσομαθείς Αμερικανοί, που είχαν προσληφθεί για να απαντούν στις ερωτήσεις των επισκεπτών σχετικά με τα εκθέματα. Εν τούτοις, αφιέρωναν τον περισσότερο χρόνο τους στο να λύνουν απορίες που αφορούσαν όλες τις εκφάνσεις του τρόπου ζωής στην Αμερική, όπως το αν ήταν αλήθεια πως στην Αμερική είχε εκδοθεί η Άννα Καρένινα σε κόμικ, και τα έργα των Μαρξ και Έγκελς ήταν απαγορευμένα. Δεν έλειπαν και ερωτήσεις, όπως το εάν οι φτωχογειτονιές στις Η.Π.Α. είναι υπόγειες, αλλά και απορίες για το πόσο είναι το εισόδημα μιας μέσης οικογένειας. Οι ειλικρινείς και ευγενικές απαντήσεις των νεαρών Αμερικανών, ήταν τόσο αποτελεσματικές, ώστε πυροδότησαν την αντίδραση των σοβιετικών μέσων ενημέρωσης, που όχι μόνο τους κατηγόρησαν για παραπλάνηση αλλά και για σεξουαλική παρενόχληση μιας εργαζόμενης σε ξενοδοχείο (Dizard, σ. 73). Η συγκεκριμένη έκθεση κέρδισε μια θέση στη διπλωματική ιστορία, εξ αιτίας της «αντιπαράθεσης» του Σοβιετικού πρωθυπουργού Khrushchev και του τότε αντιπροέδρου Nixon, σχετικά με την ποιότητα των αμερικανικών οικιακών συσκευών και τη σύγκρισή τους με τις αντίστοιχες σοβιετικές (Kushner, 2002, σσ. 6-26).



Εικόνα 28: Ο Νικήτα Χρούστσοφ, πρωθυπουργός της ΕΣΣΔ



Εικόνα 29: Ο Ρίτσαρντ Νίξον, αντιπρόεδρος και μετέπειτα πρόεδρος των ΗΠΑ



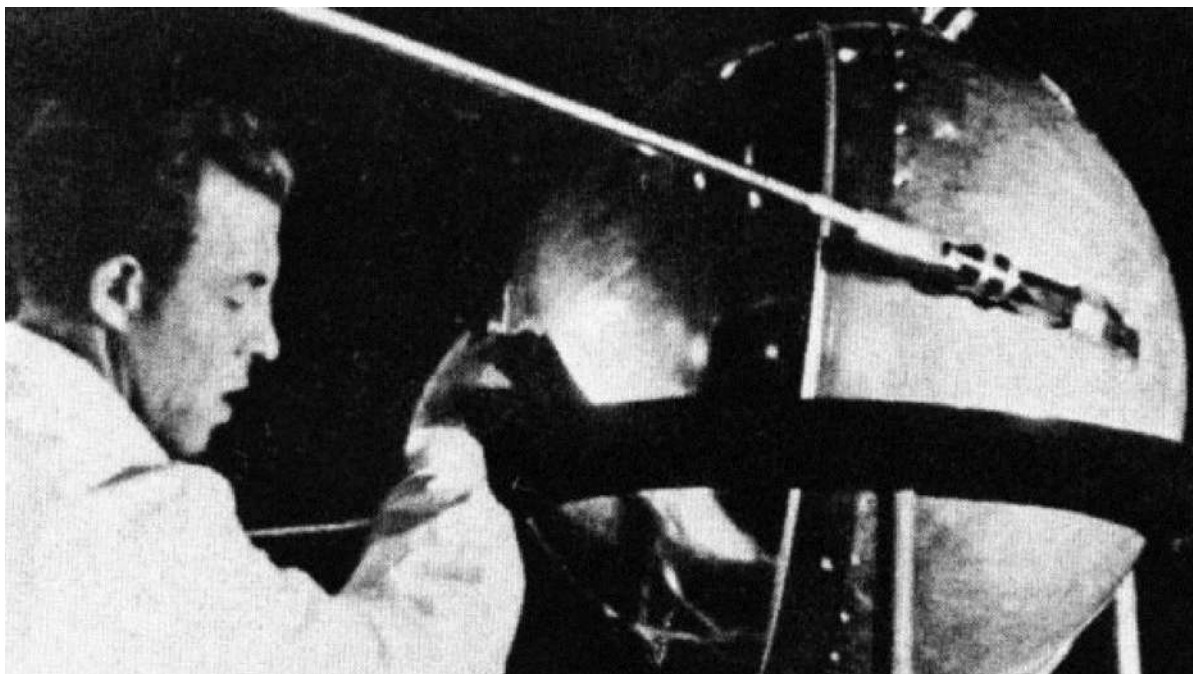
Εικόνα 30: Η διαφωνία Χρυστόφορ και Νίξον στην American National Exhibition



Εικόνα 31: "The Kitchen Debate" στο εξώφυλλο των New York Times

Πολλές άλλες εκθέσεις έλαβαν χώρα στα επόμενα τριάντα χρόνια σε ολόκληρη τη Σοβιετική Ένωση, με θέματα από αρχιτεκτονική μέχρι αγροτικές καλλιέργειες. Μικρότερου μεγέθους εκθέσεις ταξίδεψαν και σε άλλες χώρες του Ανατολικού Μπλοκ, όλες με τεράστια επιτυχία. Το αποτύπωμά τους ήταν εν πολλοίς εφήμερο, υπό την έννοια ότι δεν πυροδότησαν άμεσες και τεκτονικές εξελίξεις. Όπως όμως έδειξαν κατοπινές έρευνες κοινού-στόχου, διεδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση των δυνάμεων εκείνων που οδήγησαν στην τελική διάβρωση της εξουσίας του Κρεμλίνου και στην κατάρρευση της ΕΣΣΔ.

Η σοβιετική απάντηση ήρθε με την εκτόξευση του Sputnik το 1957. Η καταπληκτική επιτυχία έτυχε της πρόπουσας εκμετάλλευσης, με το Radio Moscow να μεταδίδει συνεχώς τα σήματα που εξέπεμπε ο δορυφόρος, μαζί με προπαγανδιστικά μηνύματα, επιβεβαιώνοντας στη διεθνή κοινή γνώμη το status της ΕΣΣΔ ως υπερδύναμης.



Εικόνα 32: Ο δορυφόρος Sputnik 1 το 1957

SIGHT RED BABY MOON OVER U.S.



Moscow Moon—crossed the world in 95 minutes
Other stories of the Soviet moon on pages 3 and 4; pictures of U. S. satellite progress on page 14.

Cambridge, Mass., Oct. 4 (AP).—The Russian satellite was seen for the first time in the U. S. tonight at Columbus, Ohio, where Leroy Ochs, manning a Moonwatch observation station, reported sighting a steady light that crossed his telescope. It definitely was not a meteor, he said.

Ochs, stationed at one of the 150 Moonwatch observatories set up throughout the world, told the Smithsonian light at 11:24 P. M. It was traveling from west to east. Nine minutes later it was sighted again.

Also Seen in Indiana
At Gary, Ind., further west, another watcher, Nina Anderson, reported sighting the satellite at approximately the same time.

Meanwhile, American scientists disagreed on whether the satellite, which circles the globe every 95 minutes, will be visible in the U. S. to the casual observer, but all agreed that if it is, the best viewing time will be at dawn and dusk.

Dr. Fred L. Whipple, director of the Smithsonian observatory, said Americans might be able to see the satellite at twilight hours, but Prof. W. J. Luyten of the University of Minnesota said viewing the sphere would be "extremely difficult if not impossible."

Astronomer J. Allen Hynek and his staff prepared to receive at the Smithsonian observatory reports from specially equipped observation points around the world.

More than 40 observatories in the United States and western Europe were activated first because they could see the moon in the hour of twilight.

If the moon is in a north-south orbit—as the Russians once said they planned—it will pass over various points in the U. S. because the earth will be rotating under the satellite from west to east.

Εικόνα 33: Εξώφυλλο της εφημερίδας Daily News για την εκτόξευση του Sputnik

"All the News
That's Fit to Print"

The New York Times

VOL. CVII, No. 36,414. NEW YORK, SATURDAY, OCTOBER 5, 1957. FIVE CENTS

LATE CITY EDITION
U. S. Weather Bureau Report (Page 2) forecasts:
Cloudy and cool today and tonight.
Mostly fair tomorrow.
Temp. range 60-70; Saturday 62-67.

SOVIET FIRES EARTH SATELLITE INTO SPACE; IT IS CIRCLING THE GLOBE AT 18,000 M. P. H.; SPHERE TRACKED IN 4 CROSSINGS OVER U. S.

HOFFA IS ELECTED TEAMSTERS' HEAD; WARNS OF BATTLE

Defeats Two Foes 3 to 1
—Says Union Will Fight 'With Every Junco'

Text of the Hoffa address is printed on page 6.

By A. H. RASKIN
Special to the New York Times.

MIAMI BEACH, Oct. 4.—The scandal-ridden International Brotherhood of Teamsters elected James R. Hoffa as its president today.

He won by a margin of nearly 3 to 1 over the combined vote of two rivals who campaigned on pledges to clean up the nation's biggest union.

Severe racketeering investigations and Hoffa critics in the union rank-and-file immediately opened actions to strip the 44-year-old former vice-president from Detroit of his election victory.

A jubilant Hoffa exhibited, however, greater concern over the possibility that his union might be ousted from the American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations. He appeared for time to prove that he could make the teamsters "a model of trade unionism."

The parent organization has ordered the 3,600,000-member Teamsters Union to get rid of corrupt leadership by Oct. 21.



IN TOKEN OF VICTORY: Dave Beck, retiring head of the Teamsters Union, raises head of James R. Hoffa upon his election as union's president. At right is Mrs. Hoffa.

PAUBUS COMPARES HIS STAND TO LEE'S

Says He Will Remain Loyal to People of Arkansas—All Is Quiet at School

Flu Widens in City; 10% Rate Predicted; 200,000 Pupils Out

By ROBERT ALDEN
Asian influenza continues to spread through the city yesterday. Commissioner of Hospitals

ARGENTINA TAKES EMERGENCY STEPS

State of Siege Proclaimed in Buenos Aires Region—Arrests Reported

COURSE RECORDED Navy Picks Up Radio Signals—4 Report Sighting Device

By WALTER SULLIVAN
Special to the New York Times.

WASHINGTON, Saturday, Oct. 5.—The Naval Research Laboratory announced early today that it had recorded four crossings of the Soviet earth satellite over the United States.

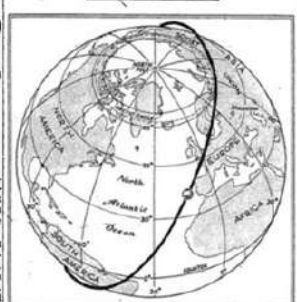
It said that one had passed near Washington. Two crossings were farther to the west. The location of the fourth was not made available immediately.

It added that tracking would be continued in an attempt to pin down the orbit sufficiently to obtain scientific information of the type sought in the International Geophysical Year.

[Four visual sightings, one of which was in conjunction with a radio contact, were reported by early Saturday morning. Two sightings were made at Columbus, Ohio, and one each from "Three Harle, Ind., and Whittier, Calif.]

Press Reports Noted
Soviet newspapers reported several weeks ago that the Soviet satellite would broadcast on frequencies in the neighborhood of twenty and forty megacycles. More exact frequencies were given by Soviet scientists at a conference in Moscow and satellites that took place here this week.

Previously the Naval Research Laboratory, which is responsible for the United States satellite program, had reported that the Soviet satellite would broadcast on frequencies in the neighborhood of twenty and forty megacycles.



The New York Times
The approximate orbit of the Russian earth satellite is shown by black line. The rotation of the earth will bring the United States under the orbit of Soviet-made moon.

Device Is 8 Times Heavier Than One Planned by U.S.

WASHINGTON, Oct. 4.—Leaders of the United States earth satellite program were astonished tonight to learn that the Soviet Union had launched a satellite eight times heavier than that contemplated by this country.

Dr. Joseph Kaplan, chairman of the International Geophysical Year, described the 140-pound weight as "fantastic." The heaviest American satellites are to weigh twenty-five and a half pounds.

560 MILLS HIGH Visible With Simple Binoculars, Moscow Statement Says

Text of Tass announcement appears on page 1.

By WILLIAM J. BORDEN
Special to the New York Times.

MOSCOW, Saturday, Oct. 5.—The Soviet Union announced this morning that it successfully launched a man-made earth satellite into space yesterday.

The Russians calculated the satellite's orbit at a maximum of 560 miles above the earth and its speed at 18,000 miles an hour.

The official Soviet news agency Tass said the artificial moon, with a diameter of twenty-two inches and a weight of 184 pounds, was circling the earth once every hour and thirty-five minutes. This means more than fifteen times a day.

Two radio transmitters, Tass said, are sending signals continuously on frequencies of 28,000 and 48,000 megacycles. These signals were said to be strong enough to be picked up by amateur radio operators. The trajectory of the satellite is being tracked by numerous scientific stations.

Use Over Moscow Today
Tass said the satellite was moving at an angle of 65 degrees to the equatorial plane and would pass over the Moscow area today.

"The flight," the announcement said, "will be the first of a series of flights of Soviet-made satellites."

Εικόνα 34: Εξώφυλλο της εφημερίδας The New York Times για την εκτόξευση του Sputnik

Από το 1957 και εξής, η USIA χρηματοδοτούνταν με επαρκή κονδύλια, ώστε να επεκτείνει τις δράσεις της και εκτός Ευρώπης, σε όλα τα μέτωπα αντιπαράθεσης με τη Σοβιετική Ένωση. Αυτά περιελάμβαναν περιοχές της Ασίας και της Αφρικής, όπου η αποαποικιοποίηση άφηνε χώρο για την εξάπλωση του κομμουνισμού. Έτσι, η USIA ενεπλάκη και στο Βιετνάμ από τις αρχές της δεκαετίας του '50, κατόπιν αιτήματος των Γάλλων, μετά από την ήττα τους στο Ντιεν Μπιεν Φου. Συγκεκριμένα, έστειλε συνδέσμους της σε μια κοινή γαλλοβιετναμέζικη επιτροπή Ψυχολογικού Πολέμου, που στα χρόνια που ακολούθησαν επεκτάθηκε και μετατράπηκε σε αμερικανοβιετναμέζικη (Simpson, 1998, σ. 7).

Εν πολλοίς, η αυξανόμενη αναβάθμιση της USIA σε παράγοντα διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής οφειλόταν και στην προσωπικότητα του Προέδρου Eisenhower, ο οποίος προέκρινε τη δημιουργία διαύλων επαφής τόσο με το Κρεμλίνο, όσο και με την διεθνή κοινή γνώμη. Στο πλαίσιο αυτό, ξεκίνησε μια προεκλογική περιοδεία σε έντεκα χώρες της Ασίας, της Μ. Ανατολής και της Ευρώπης, τον Δεκέμβριο 1959 (κάτι που έκτοτε καθιερώθηκε για όλους τους Προέδρους). Δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι είχαν την ευκαιρία να δουν από κοντά τον Πρόεδρο των Η.Π.Α. και επιπλέον εκατοντάδες εκατομμύρια τον είδαν στην τηλεόραση. Η προεδρική περιοδεία ήταν μία τεράστια δοκιμασία για την δυνατότητα της USIA να διοργανώνει μια σύνθετη εκστρατεία με εμπλοκή πολλών μέσων ενημέρωσης, όχι μόνο στις χώρες που επισκεπτόταν ο Πρόεδρος αλλά για τα κοινά άλλων χωρών. Η επιτυχία της και η απόκτηση σχετικής εμπειρίας, αποτέλεσε μοντέλο για τις μελλοντικές προεδρικές περιοδείες στο εξωτερικό. Βέβαια, δεν απεφεύχθησαν και τα λάθη. Στην Αθήνα, ένα εκατομμύριο Έλληνες είχαν πλημμυρίσει τους δρόμους για να δουν τον Αμερικανό Πρόεδρο και χιλιάδες αμερικανικές σημαίες είχαν αναρτηθεί σε όλα τα κτήρια κατά μήκος της διαδρομής από το αεροδρόμιο.



Εικόνα 35: Ο πρόεδρος Eisenhower με τον πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή κατά την επίσκεψή του στην Αθήνα

Η εξαίρεση ήταν το κτήριο της Αμερικανικής πρεσβείας. Ένας πανικόβλητος υπάλληλος έσπευσε στον υπεύθυνο πεζοναύτη για να επισημάνει την έλλειψη και να τη διορθώσει άμεσα, αλλά προσέκρουσε στην άρνηση του τελευταίου με την δικαιολογία ότι ο κανονισμός απαγόρευε τη σημαία να είναι αναρτημένη μετά τις πέντε το απόγευμα. Η σημαία τελικά αναρτήθηκε, όχι όμως πριν λάβουν χώρα αρκετά αγωνιώδη τηλεφωνήματα από υψηλόβαθμους αξιωματούχους του State Department (Dizard, σ. 78).

Η προεδρία Kennedy χαρακτηρίστηκε από την εμπλοκή της στους «πολέμους για εθνική απελευθέρωση» που είχε κηρύξει ο Σοβιετικός πρωθυπουργός Nikita Khrushchev, από τα τέλη της δεκαετίας του '50. Η φύση της εμπλοκής, αρχικά φάνηκε να υπαγορεύει στον Πρόεδρο τον περιορισμό του ρόλου της USIA στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Αυτό άλλαξε με τον διορισμό του Edward R. Murrow, ως επικεφαλής της.



Εικόνα 36: Ο Edward R. Murrow

Ίσως ο πλέον αναγνωρίσιμος ανταποκριτής του CBS (και κατά τη διάρκεια του Β' Π.Π.), ο Murrow κατάφερε ό,τι δεν είχαν καταφέρει οι προκάτοχοί του. Να γίνει απαραίτητος στον Λευκό Οίκο, στο πλευρό του Προέδρου, συμπαρασύροντας την USIA στην κορυφή της πυραμίδας λήψης αποφάσεων. Αν και ο ίδιος ουδέποτε ζήτησε να παρίσταται στις συσκέψεις, ο Πρόεδρος Kennedy απαιτούσε τη συμμετοχή του, κυρίως λόγω του προσωπικού ειδικού του βάρους και του επαγγελματικού του εκτοπίσματος (“John F. Kennedy, USIA and World Opinion”, *Diplomatic History* 25, 2001, σσ. 63-84).



Εικόνα 37: Ο Edward R. Murrow με τον πρόεδρο Kennedy

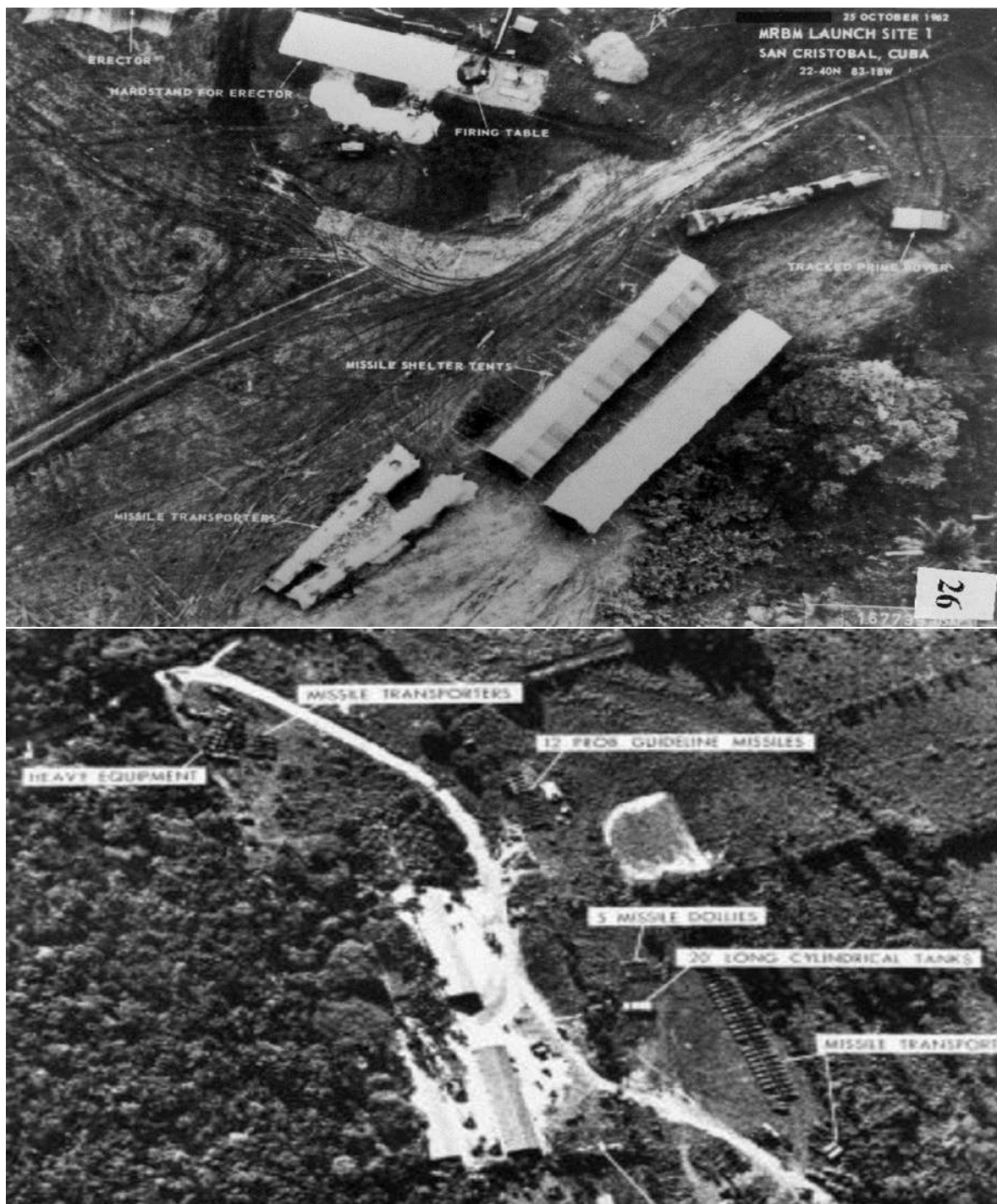
Η επιρροή του στον Πρόεδρο άφησε πληθώρα επιτυχιών για την USIA. Όταν τον Αύγουστο 1961, η Μόσχα ανακοίνωσε την επανέναρξη των πυρηνικών δοκιμών στην ατμόσφαιρα, η πρώτη αντίδραση του Λευκού Οίκου ήταν να εκδώσει μια ανακοίνωση, η οποία θα γνωστοποιούσε στην διεθνή κοινή γνώμη ότι και οι Η.Π.Α. θα έπρατταν το ίδιο. Ο Murrow έπεισε τον Kennedy να μην το πράξει, διότι διείδε στη σοβιετική παραβίαση του ανεπίσημου μορατόριουμ, μια μοναδική ευκαιρία για προπαγανδιστικό χτύπημα κατά της ΕΣΣΔ, επικεντρωμένο στην απειλή κατά της ειρήνης και του περιβάλλοντος που αντιπροσώπευε η απόφαση του Κρεμλίνου. Πράγματι, ενορχήστρωσε έναν κεραυνοβόλο πόλεμο μέσω των αμερικανικών και διεθνών μέσων ενημέρωσης, το αποτέλεσμα του οποίου καταγράφηκε από ύστερες έρευνες και επιβεβαίωσε ότι επέτυχε το πιο ισχυρό αντισοβιετικό αίσθημα παγκοσμίως, από τον καιρό της σοβιετικής επέμβασης στην Ουγγαρία, το 1956 (Sorensen, σ. 147). Ήταν το πρώτο από τα αποτελέσματα της πεποίθησής του ότι η Δημόσια Διπλωματία, δεν έπρεπε μόνο να ενημερώνει, αλλά κυρίως να πείθει.

Στην Κρίση της Κούβας, οι παρεμβάσεις του ήταν καθοριστικής σημασίας και δεν περιορίστηκαν στον «ραδιοφωνικό αποκλεισμό» που επέβαλε στην Κούβα με αναμεταδότες που έστησε στη Φλόριντα και στα νησιά Keys και με τις εκπομπές της Φωνής της Αμερικής σε όλον τον κόσμο. Αν και άρρωστος ο ίδιος με πνευμονία, έστειλε τον αντικαταστάτη του στις προεδρικές συσκέψεις με λεπτομερείς οδηγίες.



Εικόνα 38: Σύσκεψη της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων, κατά την Κρίση της Κούβας

Μία εξ αυτών, επέμενε στην απελευθέρωση των απόρρητων αεροφωτογραφιών που αποδείκνυαν την ύπαρξη πυρηνικών όπλων την Κούβα.



Εικόνα 39: Αεροφωτογραφίες των σοβιετικών πυρηνικών που βρίσκονταν στην Κούβα

Οι αξιωματούχοι της CIA και του Πενταγώνου αντιτίθονταν, με τη δικαιολογία ότι θα αποκαλυπτόταν οι κατασκοπευτικές επιχειρήσεις τους. Τελικά ο Πρόεδρος πείσθηκε να τις αποδεσμεύσει, με αποτέλεσμα ο εκπρόσωπος των Η.Π.Α. στα Ηνωμένα Έθνη, Adlai Stevenson να τις παρουσιάσει στο Συμβούλιο Ασφαλείας και να πετύχει όχι μόνο την απόκτηση πλεονεκτήματος εντός του Οργανισμού αλλά και πληθώρα θετικών δημοσιευμάτων στα διεθνή μέσα ενημέρωσης, που έδιναν δίκαιο στην αμερικανική πλευρά (Beshchloss, σσ. 450-470).



Εικόνα 40: Ο εκπρόσωπος των Η.Π.Α. στα Ηνωμένα Έθνη, Adlai Stevenson, παρουσιάζει στο Συμβούλιο Ασφαλείας της αποδεσμευμένες αεροφωτογραφίες



Εικόνα 41: Άρθρο εφημερίδας για την αντιπαράθεση μεταξύ των Adlai Stevenson και Valerian Zorin στο Συμβούλιο Ασφαλείας



Εικόνα 42: Εξώφυλλο της New York Mirror για τη λήξη της Κρίσης της Κούβας



Εικόνα 43: Εξώφυλλο της Boston Herald για τη λήξη της Κρίσης της Κούβας

Παράλληλα, οι δραστηριότητες της USIA επεκτείνονταν και στις άρτι αποαποικιοποιηθείσες χώρες, στις οποίες η λειτουργία της δεν ήταν μέχρι τότε επιθυμητή από τις αποικιακές δυνάμεις, όπως επί παραδείγματι στο Βελγικό Κογκό. Στη Ν. Αφρική δημιουργήθηκε θέμα, όταν η USIA θέλησε να ιδρύσει μια βιβλιοθήκη στο εκεί γραφείο του USIS. Το γεγονός ότι η βιβλιοθήκη επρόκειτο να είναι προσβάσιμη και στους έγχρωμους, προκάλεσε την αντίδραση των τοπικών Αρχών (Dizard, σ. 92).

Μία από τις καινοτομίες της USIA υπό την ηγεσία του Murrow ήταν η ίδρυση Κέντρου Τύπου Ξένων Ανταποκριτών στη Νέα Υόρκη, κοντά στο κτήριο του O.H.E. Άλλο ένα τέτοιο κέντρο ιδρύθηκε λίγο αργότερα και στην Ουάσιγκτον. Αμφότερα λειτουργούν ακόμη και σήμερα. Επίσης, έπεισε τον Λευκό Οίκο να καθιερώσει την παρουσία ενός υπαλλήλου της USIA στο Γραφείο Ενημέρωσης του, για να εξυπηρετεί τους ξένους ανταποκριτές ("US News Center Helps Foreign Press", *Editor & Publisher*, December 22, 1961, σ. 11). Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες είχαν ως στόχο να πείσουν τους εκπροσώπους των διεθνών μέσων ενημέρωσης (που έως τότε ήταν αγνοημένοι τόσο από τον Λευκό Οίκο, όσο και από τις υπόλοιπες ομοσπονδιακές υπηρεσίες) να προβάλλουν το αμερικανικό αφήγημα.

Για τον σκοπό αυτόν, η USIA επιστράτευσε ακόμη και τη σύζυγο του Kennedy, την Jacqueline. Μέσω αυτής προέβαλε την εικόνα της Αμερικανίδας, ως μιας ταλαντούχας,

σύγχρονης και γεμάτης αυτοπεποίθηση γυναίκας, ακόμη και σε χώρες όπως η Ινδία και το Πακιστάν (Dizard, σ. 94).

Δεν είναι ευρέως γνωστό ότι η προσέγγιση του Nixon και του Kissinger στην Κίνα, δρομολογήθηκε ουσιαστικά τον Δεκέμβριο 1969, σε μια τυχαία συνάντηση του Ακολούθου Τύπου της Αμερικανικής πρεσβείας στη Βαρσοβία και του επικεφαλής του εκεί γραφείου της USIS, με Κινέζους διπλωμάτες, σε ένα night club στη διάρκεια επίδειξης μόδας που είχε οργανώσει η Γιουγκοσλαβική πρεσβεία. Οι Αμερικανοί πρότειναν συνάντηση γνωριμίας, οι Κινέζοι ανταποκρίθηκαν λίγες ημέρες μετά κι έτσι άρχισε μια σειρά επαφών που κατέληξαν στην ιστορική επίσκεψη Nixon στην Κίνα και στην επίσημη ανταλλαγή πρέσβων σχεδόν δέκα χρόνια αργότερα (Dizard, σ.107).



Henry Kissinger's secret trip to China

Εικόνα 44: Φωτογραφία από το μυστικό ταξίδι του Henry Kissinger στην Κίνα



Εικόνα 45: Ο Richard Nixon με τον Mao Zedong

Η USIA είχε σημαντική ανάμιξη και στην προσπάθεια αντιστάθμισης της σοβιετικής επιτυχίας του Sputnik και αργότερα του Γκαγκάριν.



Εικόνα 46: Ο Yuri Gagarin

The Huntsville Times
 VOL. 31, NO. 71 CHICAGO DAILY NEWS SERVICE HUNTSVILLE, ALABAMA, WEDNESDAY, APR. 17, 1961 ASSOCIATED PRESS — WIREPHOTO 4th FEE WEEK

23 PAGES TODAY

Man Enters Space

'So Close, Yet So Far,' Sighs Cape

U. S. Had Hoped For Own Launch

CAPE CANAVERAL, Fla. (AP) — The Redstone rocket which the United States had hoped would boost the first man into space stands on a launching pad here. The Soviet Union beat its firing date by at least two weeks.

"So close, yet so far," commented a technician who is helping groom the Redstone to send one of America's astronauts on a short sub-orbital flight, hopefully late this month or early in May.

"If we hadn't had those troubles last fall and as the chomps and Little Joe shots this year, we might have made it," the technician said.

"But you have to give the Russians credit. They've so-

Soviet Officer Orbits Globe In 5-Ton Ship

Maximum Height Reached Reported As 188 Miles

MOSCOW (AP)—A Soviet astronaut has orbited the globe for more than an hour and returned safely to receive the plaudits of scientists and political leaders alike. Soviet announcement of the feat brought praise from President Kennedy and U. S. space experts left behind in the contest to put the first man into successful space flight.

By the Soviet account, Maj. Yuri Alekseyevich Gagarin, rode a five-ton spaceship once around the earth in an orbit taking an hour and 23 minutes. He was in the air a total of an hour and 48 minutes.

The whole sequence of events and the announcements relating to it raised a number of questions. The Soviet announcement said the flight took place today between 9:37 and 10:05 a.m., but some persons in

Hobbs Admits 1944

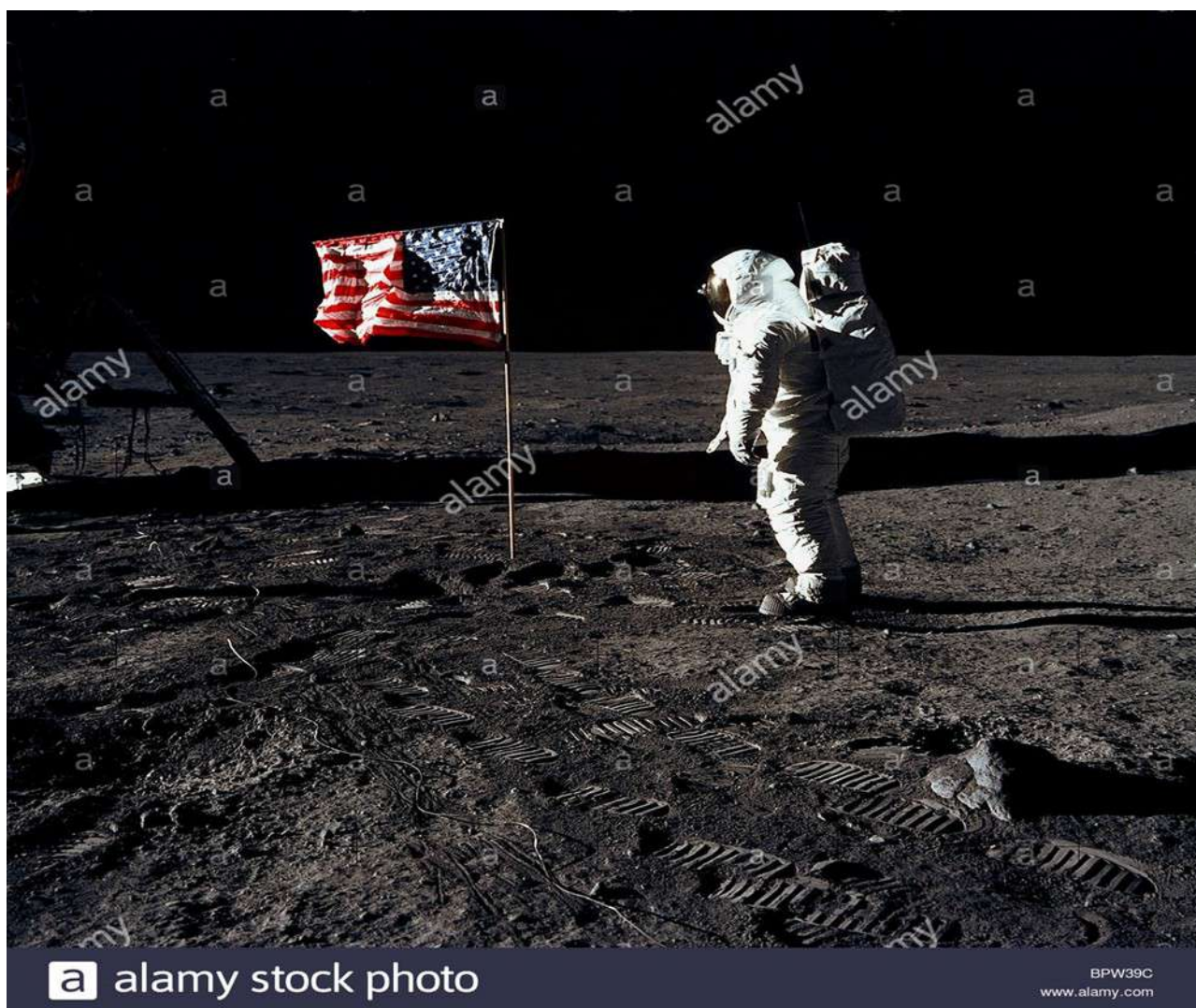
VON BRAUN'S REACTION:

'To Keep Up, U. S. A. Must Run Like Hell'

Εικόνα 47: Εξώφυλλο της The Huntsville Times για την επιτυχία του Gagarin

Συγκεκριμένα, ανέλαβε τον ρόλο της διεθνούς προβολής του Προγράμματος Απόλλων, ενσωματώνοντας στελέχη της στην ομάδα δημοσίων σχέσεων της ΝΑΣΑ και εκμεταλλευόμενη πληροφορίες που έφεραν την ΕΣΣΔ να καταβάλλει τεράστιες προσπάθειες για να ξεπεράσει τις Η.Π.Α. στη διαστημική κούρσα για τη μετάβαση ανθρώπου στη σελήνη. Ταυτόχρονα, έπρεπε να αντιμετωπίσει την προπαγάνδα των Σοβιετικών που ήθελε το Πρόγραμμα Απόλλων να είναι προκάλυμμα για στρατιωτικούς σκοπούς (“Soviet Propaganda About the U.S. Space Program”, Report M-142-66, USIA Office of Research, March 23, 1966, σ. 21).

Η προσελήνωση τον Ιούλιο 1969, βρήκε την USIA έτοιμη να αξιοποιήσει επικοινωνιακά τον αμερικανικό θρίαμβο.

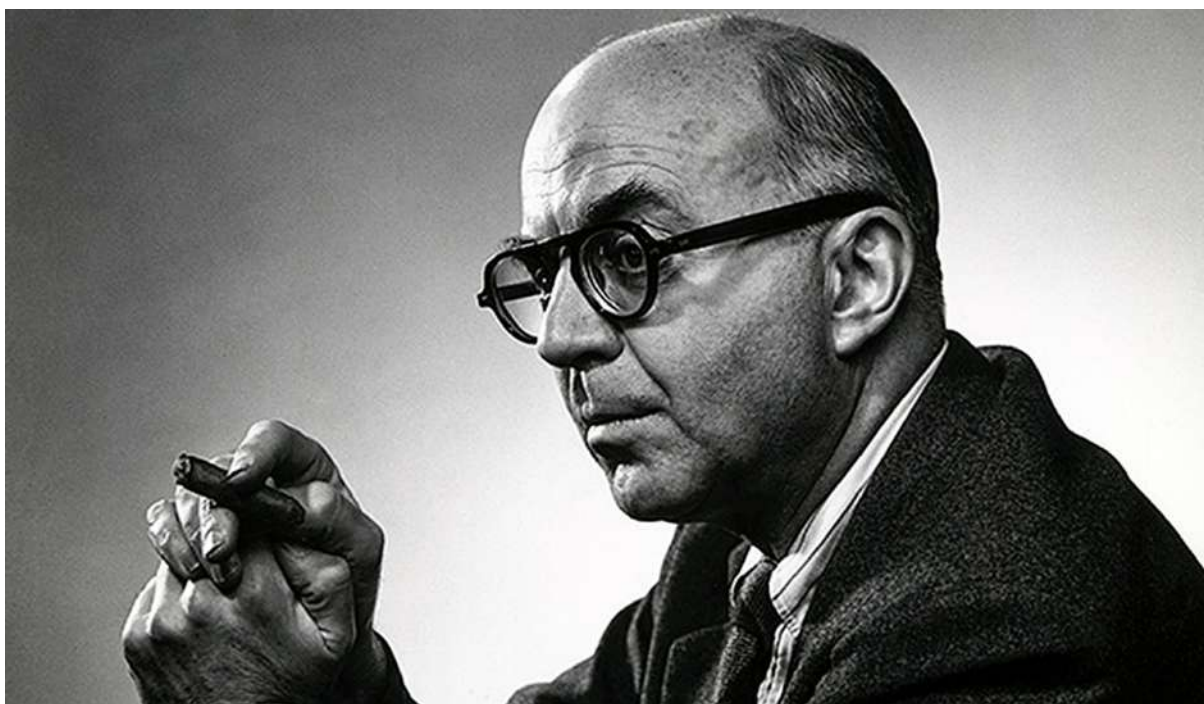


Εικόνα 48: Η προσελήνωση τον Ιούλιο του 1969



Εικόνα 49: Εξώφυλλο της Pittsburgh Post-Gazette για την προσελήνωση

Εκτός από πληθώρα βιβλίων, φυλλαδίων και press kits, η υπηρεσία ανέθεσε στον διάσημο συγγραφέα John Dos Passos να συγγράψει ένα φυλλάδιο για την όλην επιχείρηση (Dizard, σ. 112).



Εικόνα 50: Ο συγγραφέας John Dos Passos

Επιπλέον, εκμεταλλεύθηκε στο έπακρο τις δυνατότητες που έδινε η τηλεόραση. Ήδη έναν χρόνο πριν την εκτόξευση του Απόλλων 11, η USIA είχε συνάψει συμβόλαια με ξένους τηλεοπτικούς σταθμούς, για τη ζωντανή κάλυψη της προσελήνωσης αλλά και μαγνητοσκοπημένες μεταδόσεις για σταθμούς χωρών που δεν είχαν πρόσβαση σε δορυφόρους. Το αποτέλεσμα ήταν πως μόνον η ΕΣΣΔ και η Κίνα, από τις μεγάλες χώρες, δεν παρείχαν ζωντανή ή σχεδόν ζωντανή μετάδοση του γεγονότος. Στη Νότια Κορέα, χιλιάδες Κορεάτες παρακολούθησαν την πορεία του πυραύλου και την προσελήνωση από τεράστια τηλεοπτική οθόνη που τοποθέτησε η αμερικανική πρεσβεία σε έναν λόφο της Σεούλ. Επί χρόνια οι Η.Π.Α. έδρεπαν τους καρπούς της συγκεκριμένης επικοινωνιακής τους επιτυχίας. Η αμερικανική πρεσβεία στη Βραζιλία έλαβε πάνω από 60.000 συγχαρητήριες επιστολές και στη Στοκχόλμη μια αλυσίδα καταστημάτων ένδυσης πρόσφερε ένα δωρεάν κοστούμι σε κάθε άνδρα που ονομαζόταν Armstrong, Aldrin ή Collins. Παρεμπιπτόντως, δεκαπέντε άνθρωποι έφυγαν από τα καταστήματα με δωρεάν κοστούμια (Dizard, σελ. 112,113).

6.5 Προγράμματα Πολιτιστικών & Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών

Η μεγάλη ώθηση στα προγράμματα αυτά προέκυψε το 1946, όταν ένας Αμερικανός γερουσιαστής, ονόματι J. William Fulbright, πρότεινε να πωληθεί σε ξένες κυβερνήσεις το τεράστιο απόθεμα υλικών, εφοδίων κλπ, που είχαν αφήσει οι αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις στο εξωτερικό, μετά την ήττα της Γερμανίας και της Ιαπωνίας.



Εικόνα 51: Ο Αμερικανός γεροισιαστής, J. William Fulbright

Τα δε κεφάλαια που θα συγκεντρωθούν, να διατεθούν σε υποτροφίες και προγράμματα ανταλλαγής σπουδαστών και καθηγητών (Dizard, σ. 187). Αυτή ήταν η αρχή του Προγράμματος Υποτροφιών Fulbright, της πλέον γνωστής και πιο επιτυχημένης προσπάθειας των Η.Π.Α. να ενδυναμώσουν τους πολιτιστικούς τους δεσμούς με άλλες κοινωνίες (US Department of State, Bureau of Educational and Cultural Affairs, <https://eca.state.gov/fulbright>).

Όταν δημιουργήθηκε η USIA το 1953, ανέλαβε τον ρόλο του κύριου διαχειριστή του Προγράμματος Fulbright στο εξωτερικό, στις 153 χώρες όπου αυτό δραστηριοποιούνταν. Ένας καθηγητής του πανεπιστημίου της Οξφόρδης, είπε κάποτε στον γεροισιαστή Fulbright, ότι χάρις σε αυτόν σημειώθηκε το μεγαλύτερο και σημαντικότερο κύμα μετακινήσεων ακαδημαϊκών και διανοούμενων, από την εποχή της πτώσης της Κωνσταντινούπολης (“30 Years of Exchanging Fulbright Scholars”, *Washington Post*, November 23, 1976, σ. C-1). Όσο υπερβολικό και αν ακούγεται, η αλήθεια είναι πως για περισσότερο από μισόν αιώνα,

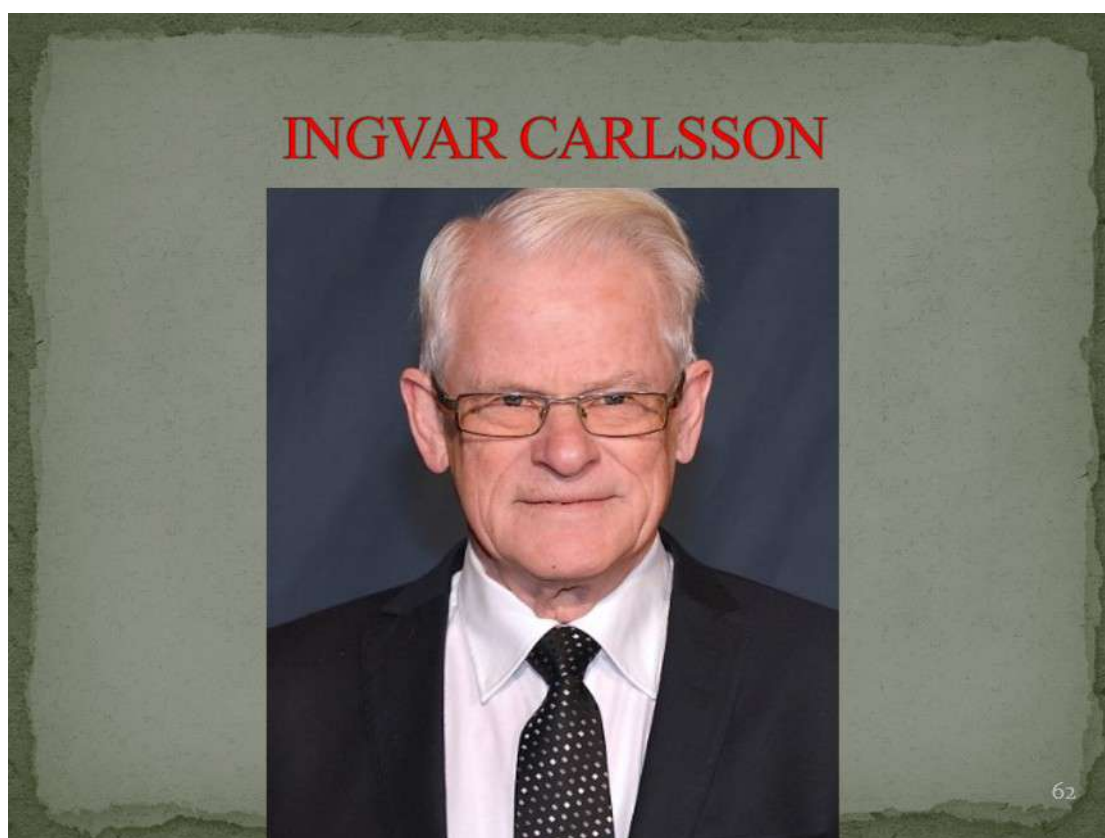
πάνω από 250.000 ακαδημαϊκοί, καλλιτέχνες κλπ, ωφελήθηκαν από το πρόγραμμα. Μεταξύ αυτών ήταν ο πρώην Γ.Γ. των Η.Ε. Boutros Boutros-Ghali, ο συγγραφέας Umberto Eco, ο Σουηδός πρώην πρωθυπουργός Ingvar Carlsson, ο Αμερικανός συγγραφέας John Updike, η Αμερικανίδα ποιήτρια Maya Angelou, ο επίσης Αμερικανός ηθοποιός Stacy Keach, η κόρη του Nelson Mandela, Makaziwe Mandela κλπ. Σήμερα, ο μισός προϋπολογισμός του Προγράμματος καλύπτεται από την Αμερικανική κυβέρνηση και ο υπόλοιπος από ξένες κυβερνήσεις, εκπαιδευτικά ιδρύματα και τον ιδιωτικό τομέα.



Εικόνα 52: Ο πρώην Γ.Γ. των Η.Ε. Boutros Boutros-Ghali



Εικόνα 53: Ο συγγραφέας Umberto Eco



Εικόνα 54: Ο Σουηδός πρώην πρωθυπουργός Ingvar Carlsson



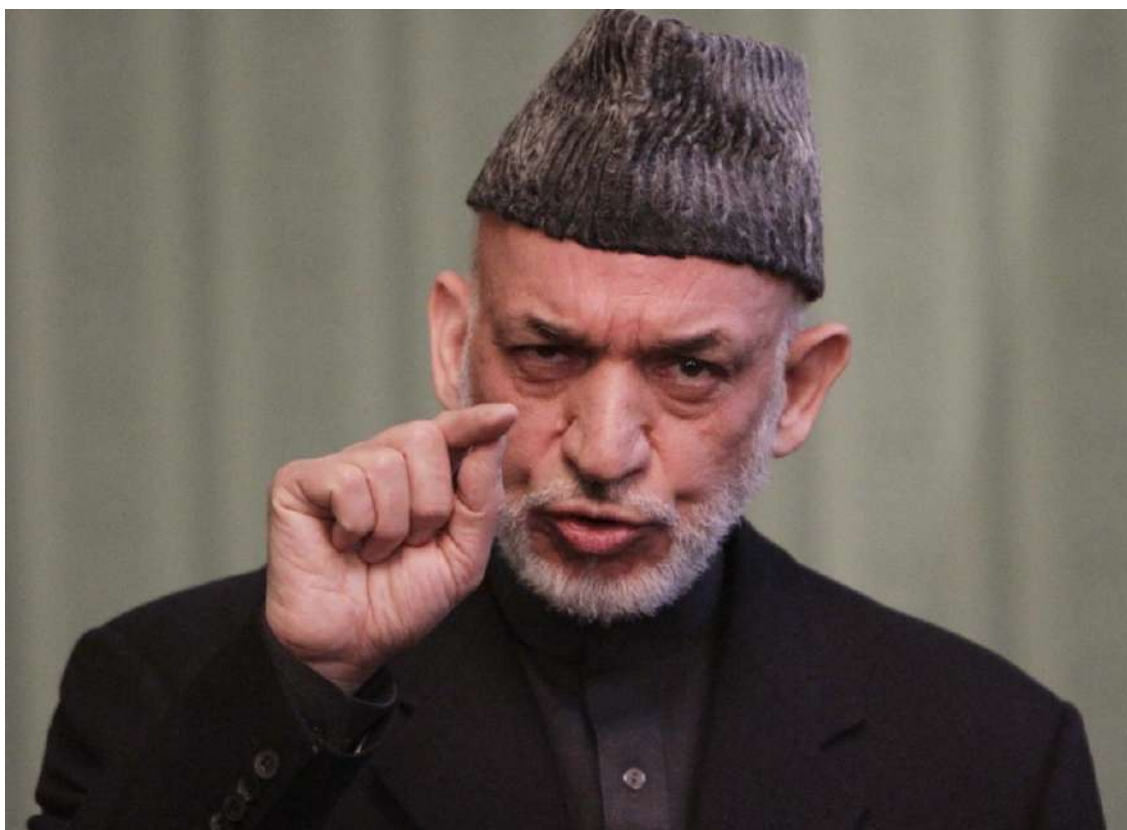
Εικόνα 55: Η Αμερικανίδα ποιήτρια Maya Angelou



Εικόνα 56: Ο Αμερικανός ηθοποιός Stacy Keach

Η σημερινή πανίσχυρη παρουσία των Η.Π.Α. στον χάρτη της παγκόσμιας εκπαίδευσης, ενδυναμώνεται έτι περαιτέρω από την ύπαρξη παραρτημάτων αμερικανικών κολλεγίων και πανεπιστημίων σε όλον τον κόσμο, ακολουθώντας μια παράδοση που ξεκίνησε πάνω από έναν αιώνα πριν, με την ίδρυση του Αμερικανικού Πανεπιστημίου της Βηρυτού και του Διεθνούς Πανεπιστημίου του Τόκυο.

Εκτός από τις Υποτροφίες Fulbright, το μεγαλύτερο κύρος μεταξύ των δράσεων της USIA φέρει το Πρόγραμμα Important Visitors (IV). Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που στοχεύει σε αλλοδαπές ελίτ ομάδες, με σκοπό να στείλει φερέλπιδες νέους ηγέτες στις Η.Π.Α. για μια σύντομη χρονικά αλλά εντατική γνωριμία με τις ιδέες και τον αμερικανικό τρόπο ζωής. Η επιτυχία του εξαρτάτο από την ικανότητα των στελεχών της USIA να εντοπίσουν τέτοιους ηγέτες στο ξεκίνημα της σταδιοδρομίας τους. Μεταξύ αυτών, απαντούν τα ονόματα των Hamid Karzai, Tony Blair, Margaret Thatcher, Anwar Sadat και Indira Ghandi.



Εικόνα 57: Ο Hamid Karzai



Εικόνα 58: Ο Tony Blair



Εικόνα 59: Η Margaret Thatcher



Εικόνα 60: Ο Anwar Sadat



Εικόνα 61: Η Indira Gandhi

Η συνήθης διαδικασία προέβλεπε πως οι δικαιούχοι διαμόρφωναν οι ίδιοι το πρόγραμμά τους, αναλόγως των ενδιαφερόντων τους και ταξίδευαν με αεροπλάνο στο εσωτερικό των Η.Π.Α., λόγω του ελάχιστου χρόνου που διέθεταν. Εξάιρεση στον κανόνα αυτόν, απετέλεσε η Ελληνίδα δημοσιογράφος Ελένη Βλάχου, που ζήτησε ένα μηνιαίο εισιτήριο λεωφορείου και επί τριάντα ημέρες περιόδευε σε μικρές και μεγάλες πόλεις, συναντώντας δημάρχους, εκδότες και απλούς πολίτες (Dizard, σ. 189).



Εικόνα 62: Η Ελληνίδα δημοσιογράφος Ελένη Βλάχου

Ουδείς είναι σε θέση να αμφισβητήσει την εξάπλωση της αμερικανικής κουλτούρας σήμερα σε όλην την υφήλιο. Πρωτεύοντα ρόλο και σε αυτό έπαιξε η δράση της USIA, η οποία πέτυχε να προβάλλει για την Αμερική την εικόνα μιας πολυστρωματικής και πλουραλιστικής κοινωνίας, που διαρκώς συνδιαλέγεται με την ίδια της τη μορφή και τον σκοπό της. Το καθήκον αυτό βάρυνε τα στελέχη της εκείνα που επωμίσθηκαν τον ρόλο του Πολιτιστικού Ακολουθού στα Γραφεία USIS, είχαν διάφορες προελεύσεις (κυρίως ακαδημαϊκή) και γνώσεις που τους επέτρεπαν να διαχειρίζονται θέματα από ετρουσκική αρχαιολογία μέχρι pop art (Brown, σ. 32). Όχημα στην επιτυχία τους απετέλεσε το πρόγραμμα εκμάθησης αγγλικών, που εφαρμόστηκε σε μαζική κλίμακα, μέσω των Γραφείων και απευθυνόταν όχι μόνο σε μαθητές αλλά, κυρίως σε δασκάλους της αγγλικής γλώσσας. Αυτό, σε συνδυασμό με το δίκτυο βιβλιοθηκών των Γραφείων και το εγχείρημα προώθησης αμερικανικών εκδόσεων, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την ομαλή αποδοχή του αμερικανικού πολιτιστικού προϊόντος στον υπόλοιπο κόσμο.

Η USIA, για να ανακόψει την υπεροχή της Βρετανίας και της Γαλλίας στον τομέα της έκδοσης βιβλίων, δημιούργησε μια κοινοπραξία με τους Αμερικανούς εκδότες, την Franklin Publications, με έργο την ίδρυση εκδοτικών οίκων στο εξωτερικό, που τύπωναν και θα διένειμαν εμπορικά, αμερικανικά βιβλία. Η χρηματοδότησή της προήλθε από τους ίδιους τους εκδοτικούς οίκους, το Ίδρυμα Ford και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς (“U.S. Books Leading in Translations”, *New York Times*, May 28, 1965, σ. 34).

Η προώθηση της Αμερικανικής Τέχνης άρχισε ουσιαστικά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, μέσω της USIA. Χιλιάδες καλλιτέχνες, ως άτομα και ως ομάδες εστάλησαν στο εξωτερικό, μεταξύ αυτών η Φιλαρμονική της Νέας Υόρκης, το American Ballet Theatre, το Dave Brubeck jazz quartet, ο Duke Ellington και η ορχήστρα του, ο Dizzy Gillespie, ο Muddy Waters, ο Louis Armstrong καθώς και θεατρικές ομάδες που παρουσίαζαν έργα όπως *Τα Σταφύλια της Οργής* του John Steinbeck και *Ο Γυάλινος Κόσμος* του Tennessee Williams.



Εικόνα 63: Η Φιλαρμονική της Νέας Υόρκης



Εικόνα 64: Το Dave Brubeck jazz quartet



Εικόνα 65: Ο Duke Ellington



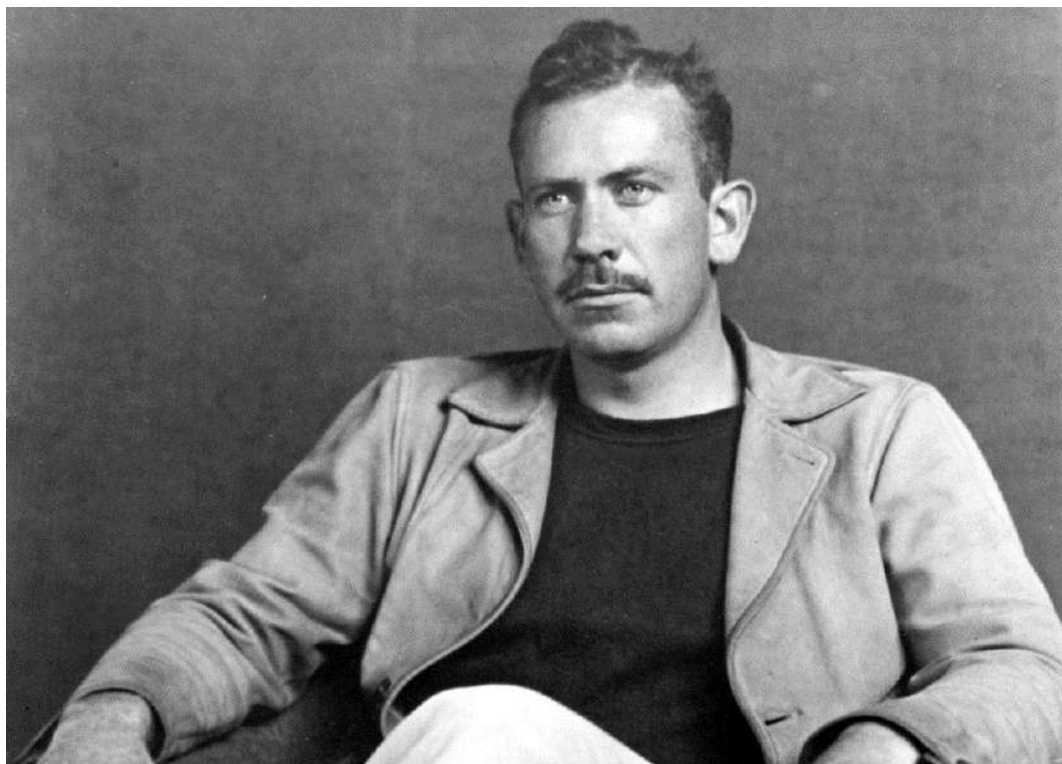
Εικόνα 66: Ο Dizzy Gillespie



Εικόνα 67: Ο Muddy Waters



Εικόνα 68: Ο Louis Armstrong



Εικόνα 69: Ο John Steinbeck



Εικόνα 70: Ο Tennessee Williams

Εκείνο που πιο πολύ εντυπωσίασε τους θεατές της παράστασης των *Σταφυλιών της Οργής* στην Πολωνία, πολύ περισσότερο από την καλλιτεχνική αξία του έργου και τη σκηνοθετική του αρτιότητα, ήταν ότι οι άνεργοι Αμερικανοί ψάχνουν για δουλειά, μετακινούμενοι με τα ιδιωτικά τους αυτοκίνητα (Dizard, σ. 192).

Το πρόγραμμα προώθησης των αμερικανικών πολιτιστικών προϊόντων έφθασε στα όριά του την δεκαετία του '90. Τα προϊόντα αυτά είχαν γίνει πια γνωστά στις τέσσερις άκρες της υφελίου και, επιπλέον, μπορούσαν από μόνα τους να προωθηθούν εμπορικά, χωρίς να χρειάζονται την κρατική μεσολάβηση. Αυτό κυρίως οφείλεται στο πολιτιστικό πρόγραμμα της USIA.

6.6 Λειτουργία των Γραφείων USIS στο Εξωτερικό

Η καθημερινή ρουτίνα μοιραζόταν μεταξύ επιχειρήσεων ενημέρωσης και πολιτιστικών δράσεων. Αυτές συχνά επικαλύπτονταν. Κάθε πρωί υπήρχε σύσκεψη με το Press Summary του State Department (“wireless file”), ακόμη και μετά την έναρξη χρήσης οπτικών ινών και δορυφόρων. Το περιεχόμενό του ήταν προϊόν των αναφορών από τα Γραφεία USIS ανά τον κόσμο. Το 1994 το “wireless file” αντικαταστάθηκε από internet website (www.usinfo.state.gov).

Αρχικώς κυκλοφορούσε μόνο στα αγγλικά. Μετά τη δεκαετία του '50 κυκλοφορούσε σε 5 γεωγραφικές εκδόσεις, ώστε το περιεχόμενο να προσαρμόζεται στα τοπικά ενδιαφέροντα.

Σήμερα εκδίδεται στα αραβικά, ρωσικά, κινεζικά, γαλλικά, ισπανικά κλπ.

Μεγάλη σημασία δόθηκε στο άνοιγμα στην κοινωνία και στην εξωστρέφεια των στελεχών της USIS. Επισημάνθηκε η σπουδαιότητα του να έχουν δραστήρια κοινωνική ζωή, να αναμιγνύονται με τους ντόπιους, να συμμετέχουν στην πολιτιστική ζωή της χώρας. Είχαν ήδη εντοπίσει την ανεπάρκεια των διπλωματών των πολιτικών τμημάτων των πρεσβειών στον τομέα αυτόν. Οι διπλωμάτες αποφεύγουν τον συγχρωτισμό με τον πληθυσμό και περιορίζονται μόνο στην ελίτ και κυρίως στις Αρχές της χώρας και στους συναδέλφους τους διπλωμάτες.

Εν τούτοις, διαγνώσθηκε η χρησιμότητα των πρέσβων στη λειτουργία των Γραφείων USIS. Δίνουν κύρος στον θεσμό σε τοπικό επίπεδο, επηρεάζοντας την δημόσια εικόνα και την κατεύθυνση της χώρας τους στη χώρα διαπίστευσής τους. Ένας πρέσβυς που είναι πρόθυμος να συναντηθεί με Μ.Μ.Ε. επιρροής, οικονομικούς και επιχειρηματικούς παράγοντες και πολιτιστικές προσωπικότητες, ήταν και είναι ένα δυνητικό πλεονέκτημα για κάθε δράση Δ.Δ.

Το 1999 η δραστηριότητες της USIS δηλαδή η άσκηση Δ.Δ. πέρασαν στο State Department. Το προσωπικό της USIS φοβήθηκε τότε πως η δημιουργικότητα και η ενεργητικότητα που χαρακτήριζαν τις δράσεις της θα εξαφανίζονταν μέσα στην πολυεπίπεδη κι σχετικά άκαμπτη γραφειοκρατία του State Department. Οι ανησυχίες τους επιβεβαιώθηκαν από την επικρατούσα αντίληψη ότι η ανάσχεση του διεθνούς κομμουνισμού (ένας από τους πρωτεύοντες ΑΝΣΚ της USIA) είχε ολοκληρωθεί. Αυτό οδήγησε σε σειρά χαμένων ευκαιριών στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες και στα ευρωπαϊκά πελατειακά κράτη τους.

Κεφάλαιο 7: Το Σχέδιο Μάρσαλ

Στις 5 Ιουνίου 1947, ο Αμερικανός στρατηγός George Catlett Marshall, υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση Τρούμαν, αναγορεύθηκε σε επίτιμο διδάκτορα της Νομικής Σχολής του Χάρβαρντ. Στην ομιλία του, αναφέρθηκε στα σχέδια του State Department σχετικά με την ανοικοδόμηση της κατεστραμμένης από τον Β' ΠΠ Ευρώπης. Η συντομότερη ομιλία του –μόλις δώδεκα λεπτά– θεωρείται από πολλούς ότι «έθεσε σε κίνηση την διαδικασία ενηλικίωσης της Αμερικής ως υπερδύναμης, κατά τρόπο που θα οδηγούσε το έθνος πολύ πιο πέρα από τον θρίαμβό του στον Β' ΠΠ». (Mills N., 2008, p. 17).

Ο διακηρυγμένος στόχος του Σχεδίου Μάρσαλ για την οικονομική και, κυρίως, την πολιτική ανασυγκρότηση της Δυτικής Ευρώπης χρησιμοποιούσε την καταναλωτική αφθονία για να επιτύχει την οικονομική σταθερότητα και την ανάπτυξη και, μέσω αυτών, την κατίσχυση του φιλελεύθερου δημοκρατικού καπιταλισμού (*Το Σχέδιο Μάρσαλ, Ανασυγκρότηση και Διαίρεση της Ευρώπης*, επιμ. Θ. Σφήκας, σ. 15). Η διαμορφωθείσα μετά τον Β' ΠΠ υψηλή στρατηγική των Η.Π.Α. δεν απέβλεπε απλώς στην ανάσχεση του κομμουνισμού,²² αλλά και στο άνοιγμα του κόσμου πολιτικά, πολιτισμικά και οικονομικά. Ταυτόχρονα, οι δυτικοευρωπαϊκές οικονομίες είχαν απόλυτη ανάγκη από την αμερικανική βοήθεια, ώστε οι προσπάθειες ανοικοδόμησής τους να έχουν ελπίδες επιτυχίας. Φυσικά, η βοήθεια αυτή θα είχε σαφώς πολιτικό τελικό στόχο: Τον περιορισμό της κομμουνιστικής επιρροής σε ολόκληρη την Ευρώπη, όπως ήταν τουλάχιστον ο αρχικός σχεδιασμός.

Αν και το σχέδιο ανασυγκρότησης έλαβε το όνομα του στρατηγού και ο ίδιος πράγματι ανέλαβε την προώθησή του (βραβεύθηκε μάλιστα με το Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης, ως

²² Βλ. το επωνομαζόμενο «Μακρύ Τηλεγράφημα» του G. F. Kennan.

αναγνώριση της συμβολής του στη μεταπολεμική ανασυγκρότηση της Ευρώπης, (βλ. Abrams I., p. 175), στην πραγματικότητα ελάχιστα συνέβαλε στην διαμόρφωσή του, στις ευαίσθητες λεπτομέρειες και στις απαραίτητες διαπραγματεύσεις. Εξ άλλου δε φημιζόταν ούτε για την εργατικότητα του ούτε για την εμβριθή ενασχόλησή του με τα «λεπτά σημεία» της εξωτερικής πολιτικής. Μετέθεσε τις σχετικές αρμοδιότητες και ευθύνες στους συνεργάτες του, ειδικά στον υφυπουργό Εξωτερικών Robert A. Lovett και έκτοτε απαξίωσε να ασχοληθεί με τις λεπτομέρειες του Σχεδίου. Σε τέτοιο σημείο, μάλιστα, ώστε η αρχική σκέψη ήταν το σχέδιο να ονομασθεί Truman Plan και μόνο μετά από την άρνηση του Προέδρου Τρούμαν, πήρε το όνομα του υπουργού των Εξωτερικών, επειδή το ζήτησε ο Πρόεδρος (McCullough, 1992, p. 717 και Behrman, 2007, p. 341).



The President signs the Foreign Assistance Act of 1948

Εικόνα 71: Ο Πρόεδρος Τρούμαν υπογράφει τη νομοθετική πράξη για το Σχέδιο Μάρσαλ (Foreign Assistance Act), 1948

Βεβαίως, δεν αρκούσαν οι καλές προθέσεις για την αποδοχή του Σχεδίου από τους παραλήπτες. Τα αμερικανικά κεφάλαια ήταν αυτά που δеляάζαν τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Πράγματι, οι Η.Π.Α. ήδη κατά την διάρκεια του Β' ΠΠ χορηγούσαν πολεμική βοήθεια στους συμμάχους (η οποία έφθασε στο ποσόν των 31 δισεκατομμυρίων δολλαρίων) την οποία, μετά τη λήξη των επιχειρήσεων μετέτρεψαν σε οικονομική (Kennedy, pp. 460-461). Από το 1945 έως το 1952, η βοήθεια αυτή ανήλθε σε 21,7 δισεκατομμύρια δολλάρια, εκ των οποίων τα 13 δισεκατομμύρια εδόθησαν στο πλαίσιο του Σχεδίου Μάρσαλ.²³ Τα υπόλοιπα 18,7 δισεκατομμύρια είχαν δοθεί ως αμερικανική χρηματοδότηση διαφόρων προγραμμάτων περίθαλψης και βοήθειας από το 1945 έως το 1947 (Sylvan D. and Majeski S., pp. 62-63).

Μετά το πέρας του πολέμου και έως το 1950, οι ιδιωτικές αμερικανικές επενδύσεις στην Δυτική Ευρώπη έφθασαν τα 2 δισεκατομμύρια δολλάρια, ²⁴ γεγονός που επιβεβαιώνει τους εκπληκτικούς ρυθμούς ανάπτυξης της αμερικανικής οικονομίας στην διάρκεια του πολέμου. Το 1939 το Α.Ε.Π. των Η.Π.Α. ήταν 88,6 δισεκατομμύρια δολλάρια και το 1945 είχε αυξηθεί σε 135 δισεκατομμύρια.²⁵ Τα αμερικανικά αποθέματα χρυσού αντιστοιχούσαν σε 20 δισεκατομμύρια δολλάρια, όταν η αξία των παγκόσμιων αποθεμάτων ανερχόταν σε 33 εκατομμύρια. Επιπλέον, το 1945 οι Η.Π.Α. παρήγαγαν το 50 % του όγκου των αγαθών της παγκόσμιας οικονομίας, διέθεταν πάνω από το 30% του παγκόσμιου εξαγωγικού εμπορίου και περίπου το 75 % των παγκόσμιων επενδύσεων (Hunt, pp. 166-167).

Όμως, και διαρκούντος του πολέμου, οι Η.Π.Α. ήταν η μόνη εμπόλεμη χώρα μείζονος σημασίας που εξήλθε από αυτόν πολύ πλουσιότερη από όταν εισήλθε.²⁶ Στο διάστημα 1940-1944 το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε σχεδόν κατά 20.000.000 ανθρώπους και το Α.Ε.Π. κατά 54 %. Η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε κατά 300 % και η παραγωγή πρώτων υλών κατά 60 %. Το 1945 οι Η.Π.Α. διέθεταν το 6 % του παγκόσμιου πληθυσμού, όμως παρήγαν το 50 % των βιομηχανικών προϊόντων σε παγκόσμιο επίπεδο (Millet & Maslowski, pp. 361-392).

Funds Available	April 3, 1948, to June 30, 1949	July 1, 1949, to June 30, 1950	July 1, 1950, to June 30, 1951	Total
Direct Appropriations ^a	5,074.0	3,628.4	2,200.0	10,902.4
Borrowing Authority (loans) ^b	972.3	150.0	62.5	1,184.8
Borrowing Authority (investment guaranty)	150.0	50.0	0.0	200.0

²³ Το πολύ γνωστό πρόγραμμα UNRRA. Η Ελλάδα επί παραδείγματι, μεταξύ 1945 και 1947 έλαβε περί τα \$347 εκ. (εκ των οποίων τουλάχιστον τα ¾ από τις ΗΠΑ) σε βοήθεια για είδη πρώτης ανάγκης και υπηρεσίες. Ένα μέρος από αυτά τα καρτώθηκαν επιτήδευοι, καλύφθηκαν όμως σε σημαντικό βαθμό οι επείγουσες ανάγκες ενός πληθυσμού στα πρόθυρα της λιμοκτονίας.

²⁴ Ποσό μεγαλύτερο από το αντίστοιχο πριν το Κραχ του 1929.

²⁵ Ήταν τριπλάσιο του σοβιετικού Α.Ε.Π. και υπερπενταπλάσιο του βρετανικού.

²⁶ Λόγω του ότι δεν υπέστησαν βομβαρδισμούς και ξένη κατοχή αλλά και εξ αιτίας της γρήγορης και αποτελεσματικής κινητοποίησής τους.

program)^c

Funds Carried Over from
Interim Aid

14.5

6.7

0.0

21.1

Transfers from Other
Agencies^d

9.8

225.1

217.0

451.9

TOTAL

6,220.6

4,060.2

2,254.1^e 12,534.9

Πίνακας 4: Προέλευση των κονδυλίων της ECA για την οικονομική ανοικοδόμηση της Ευρώπης (σε εκατομμύρια δολλάρια).

The Foreign Aid Appropriation Act of 1949 appropriated \$4 billion for 15 months but authorized expenditure within 12 months. The Foreign Aid Appropriation Act of 1950 contained a supplemental appropriation of \$ 1,074 million for the quarter April 2 to June 30, 1949, and an appropriation of \$3,628.4 million for fiscal 1950. The General Appropriation Act of 1951 appropriated \$2,250 million for the European Recovery Program for FY 1951, but the General Appropriation Act of 1951, Section 1214, reduced the funds appropriated for the ECA by \$50 million, making the appropriation for FY 1951, \$2,200 million.

The Economic Cooperation Act of 1948 authorized the ECA to issue notes for purchase by the Secretary of the Treasury not exceeding \$ 1 billion for the purpose of allocating funds to the Export-Import Bank for the extension of loans, but of this amount, \$27.7 million was reserved for investment guaranties. The Foreign Aid Appropriation Act of 1950 increased the amount of notes authorized to be issued for this purpose by \$150 million. The General Appropriation Act of 1951 authorized the Administrator to issue notes up to \$62.5 million for loans to Spain, bringing the authorized borrowing power for loans to \$1,184.8 million.

The Economic Cooperation Act of 1948 was amended in April 1949 to provide additional borrowing authority of \$ 122.7 million for guaranties. The Economic Cooperation Act of 1950 increased this authority by \$50 million, making the total \$200 million for investment guaranties.

Transfers from other agencies included from Greek-Turkish Aid funds, \$9.8 million; from GARIOA funds (Germany), \$187.2 million; from MDAP funds, \$254.9 million. The Foreign Aid Appropriation Act of 1950 and the General Appropriation Act of 1951 authorized the President to transfer the functions and funds of GARIOA to other agencies and departments. Twelve million dollars was transferred to ECA from GARIOA under Section 5(a) of the Economic Cooperation Act of 1950 and the remainder under the President's authority. The Mutual Defense Assistance Act of 1949 appropriated funds to the President, who was authorized to exercise his powers through any agency or officer of the United States. Transfers to ECA were made by executive order.

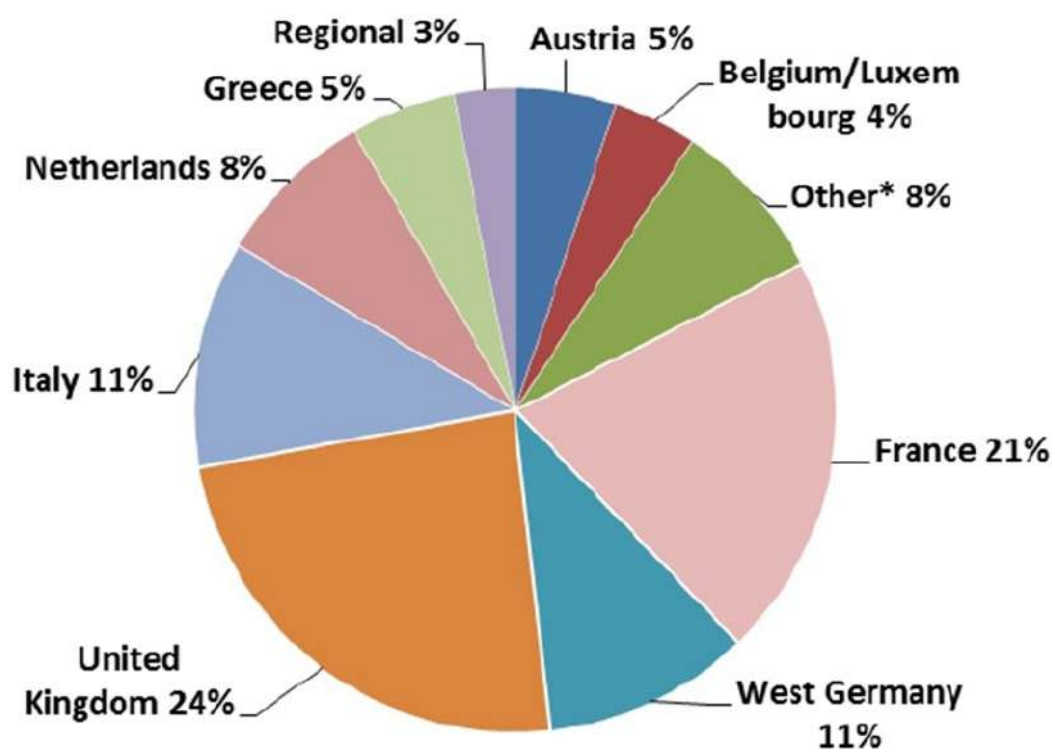
Total subtracts \$225.4 million in transfers to other agencies (July 1950 to June 1951). Transfers to other agencies included \$50 million to the Yugoslav relief program, \$75.4 million to the Far Eastern program, and \$ 100 million to India. The transfer to Yugoslavia was directed by the Yugoslav Emergency Relief Assistance Act of December 29, 1950. The transfer to the Far Eastern program was made by presidential order (presidential letters of March 23, April 13, May 29, and June 14, 1951). The transfer to India was made by presidential order (presidential letter of June 15, 1951).

Πέραν των πιστώσεων, των ιδιωτικών επενδύσεων και του θησαυροφυλακίου τους, οι Η.Π.Α. άνοιξαν και την τεράστια αγορά τους στις εισαγωγές από την Ευρώπη, διότι αντελήφθησαν ότι η ανοικοδόμηση των δυτικοευρωπαϊκών οικονομιών απαιτούσε και υψηλούς δείκτες εξωτερικού εμπορίου. Οι όροι που ετέθησαν από τους Αμερικανούς στους δυτικοευρωπαίους, εστίαζαν στον αποκλεισμό των κομμουνιστών από τις κυβερνήσεις και στην διάθεση από τους δυτικοευρωπαίους του 70 % των αμερικανικών πιστώσεων για την αγορά αμερικανικών προϊόντων.

Post-WWII European recovery, Marshall Plan, 1948-1951

Country	1948/49 (\$ millions)	1949/50 (\$ millions)	1950/51 (\$ millions)	Cumulative (\$ millions)
Iceland	6	22	15	43
Portugal	0	0	70	70
Ireland	88	45	0	133
Turkey	28	59	50	137
Switzerland	0	0	250	250
Sweden	39	48	260	347
Norway	82	90	200	372
Greece	175	156	45	376
Denmark	103	87	195	385
Austria	232	166	70	468
Belgium and Luxembourg	195	222	360	777
Netherlands	471	302	355	1128
Italy and Trieste	594	405	205	1204
West Germany	510	438	500	1448
France	1085	691	520	2296
United Kingdom	1316	921	1060	3297
Totals	4,924	3,652	4,155	12,731

Πίνακας 5: Η κατανομή κονδυλίων κατ' έτος και κατά χώρα του Σχεδίου Μάρσαλ.



Πίνακας 6: Επί τοις εκατό κατανομή των κονδυλίων του Σχ. Μάρσαλ ανά χώρα.

Επρόκειτο, ουσιαστικά, για μια προσπάθεια συσχετισμού της αμερικανικής οικονομικής βοήθειας με την προσαρμογή των ευρωπαϊκών θεσμών και πρακτικών στους αντίστοιχους αμερικανικούς και ταυτόχρονα ανάσχεσης της ραγδαίως αυξανόμενης κομμουνιστικής επιρροής στις χώρες της Δυτικής και Ανατολικής Ευρώπης²⁷. Το Σχέδιο Μάρσαλ όντως

²⁷ Η υλοποίηση του Σχεδίου ανατέθηκε σε δύο υπηρεσίες: Την υπό Αμερικανικό έλεγχο ECA (Economic Cooperation Administration) και την υπό Ευρωπαϊκό έλεγχο EEC (European Economic Cooperation). Η EEC ήταν υπεύθυνη για την υλοποίηση των υποχρεώσεων που είχαν αναλάβει οι χώρες του Σχ. Μάρσαλ, ήτοι την

παρέσχε στις Η.Π.Α. τεράστια δυνατότητα επέμβασης στις εσωτερικές ισορροπίες πολιτικής ισχύος στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης,²⁸ οι οποίες έδειξαν ότι δύνανται να συμβάλουν στην διαμόρφωση της μεταπολεμικής διεθνούς κοινωνικής και οικονομικής τάξης.²⁹ (Χατζηβασιλείου, 2011, σσ. 118-135).

7.1 Η Σοβιετική Αντίδραση

Αυτήν ακριβώς την εξέλιξη είχε ψυχανεμισθεί ο Στάλιν ήδη από το φθινόπωρο του 1946, και μέσω του υπουργού Εξωτερικών Βιατσεσλάβ Μολότωφ ζήτησε από τον πρέσβυ της Ε.Σ.Σ.Δ. στην Ουάσιγκτων, Νικολάι Νοβικόφ, μian εκτίμηση της κατάστασης. Το αντίστοιχο «μακρύ τηλεγράφημα» του Νοβικόφ ανέλυε την αμερικανική μεταπολεμική εξωτερική πολιτική, εντοπίζοντας ως βασικό χαρακτηριστικό της την «επιδίωξη παγκόσμιας κυριαρχίας», μέσω της εκμετάλλευσης των «κολοσσιαίων αναγκών των ευρωπαϊκών χωρών για καταναλωτικά αγαθά, βιομηχανικό και συγκοινωνιακό εξοπλισμό». Ο πρέσβυς έκρινε ότι η κατάσταση αυτή έδινε στο αμερικανικό κεφάλαιο ευκαιρίες για τεράστιες αποστολές αγαθών και εισαγωγές κεφαλαίων σε αυτές τις χώρες, κίνηση που θα επέτρεπε στις Η.Π.Α. να διεισδύσουν στις εθνικές οικονομίες τους και νομοτελειακά να ενισχύσουν τη δική τους οικονομική θέση σε όλον τον κόσμο και να κάνουν έτσι ένα αποφασιστικό βήμα για την παγκόσμια κυριαρχία τους (Jensen K. (ed.), pp. 3-16). Κατά τον Νοβικόφ ³⁰ το βασικό εργαλείο των Η.Π.Α. για την άμβλυνση της επιρροής της Ε.Σ.Σ.Δ. στον μεταπολεμικό κόσμο, ήταν η πολιτική τους στη Γερμανία, η οποία σε συνδυασμό με την αντίστοιχη πολιτική στην Ιαπωνία, εγκυμονούσε την πιθανότητα οι δύο μεγάλοι ηττημένοι του Β' ΠΠ να χρησιμοποιηθούν σε έναν καινούριο πόλεμο κατά της Ε.Σ.Σ.Δ. (Hanhimaki and Westad, 2003, (eds.), pp. 111-114, doc. No. 4.2).

Παρ' όλα αυτά, ακόμη και τον Μάρτιο 1947, η Μόσχα εξακολουθούσε να επαναπαύεται στις δάφνες της νίκης στον Β' ΠΠ και να μην απορρίπτει την συνύπαρξη και τη συνεργασία με την Δύση, εξ ου και η υποτονική της αντίδραση στην εξαγγελία του Δόγματος Τρούμαν. Μόνο τον Ιούνιο του ίδιου έτους, με την εξαγγελία του Σχεδίου Μάρσαλ, η Ε.Σ.Σ.Δ. συσχέτισε τα δύο γεγονότα και μετέβαλε την εξωτερική της πολιτική. Ήταν πλέον σαφές ότι αποτελούσαν τα συστατικά ενός εγχειρήματος που αποσκοπούσε στην δημιουργία ενός αντισοβιετικού μπλοκ στην Ευρώπη, με την αύξηση της αμερικανικής ισχύος στην

υιοθέτηση καλών πρακτικών για την προώθηση του εμπορίου και την αύξηση της παραγωγής. Η ΕCA διέθετε δολλάρια στην Ευρώπη, ώστε να αγορασθούν αγαθά (τρόφιμα, καύσιμα, μηχανικός εξοπλισμός κ.ά.) και επιπλέον κατηύθυναν κονδύλια για στοχευμένα projects που κυρίως αφορούσαν σε έργα υποδομής. Επίσης παρείχε την απαραίτητη τεχνογνωσία για την αύξηση της παραγωγής, προσέφερε εγγυήσεις για να ενθαρρυνθούν οι Αμερικανικές ιδιωτικές επενδύσεις και επέτρεπε τη χρήση εθνικών νομισμάτων, ίσης αξίας με τα ληφθέντα ποσά σε δολλάρια.

²⁸ Εν τούτοις, πάντα εντός του πλαισίου των ευρωπαϊκών παραδόσεων.

²⁹ Με την εξαίρεση της Ελλάδος.

³⁰ Ή μάλλον, κατά τον Μολότωφ, ο οποίος υπήρξε στην πραγματικότητα ο συντάκτης του εν λόγω τηλεγραφήματος (βλ. Mal' kov V. L., "Commentary" στο K. Jensen (ed.), *Origins of the Cold War*, ό.π. σσ. 75-76).

περιφέρεια της Ε.Σ.Σ.Δ. και τον πολιτικό και οικονομικό έλεγχο των ευρωπαϊκών χωρών (Parrish, 1997, pp. 269-290).

7.2 Οι Τέσσερις Προσεγγίσεις του Σχεδίου Μάρσαλ

7.2.1 Το Σχέδιο Μάρσαλ ως Θεμελιώδες Συστατικό της Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής

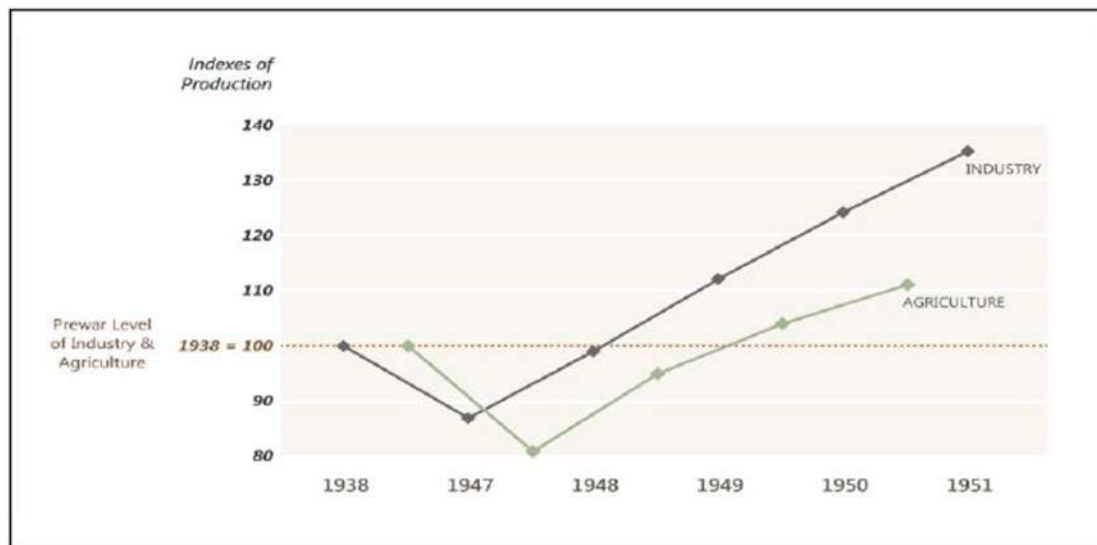
Η προσέγγιση αυτή εντάσσει το Σχέδιο Μάρσαλ στην προσπάθεια των Η.Π.Α. να διαμορφώσουν μια νέα εσωτερική και διεθνή οικονομική τάξη, ήδη από την επομένη της λήξεως του Α' ΠΠ. Εν ολίγοις προσπαθεί να ερμηνεύσει το υπόβαθρο του Σχεδίου, υπό το φως των δεκαετιών που μεσολάβησαν μεταξύ των δύο Παγκοσμίων Πολέμων και όχι υπό εκείνο του μεταγενέστερου Ψυχρού Πολέμου. Η θέληση των Η.Π.Α. να ανοικοδομήσουν την καθημαγμένη από τον Α' ΠΠ Ευρώπη κατέληξε στο Σχέδιο Μάρσαλ και όχι η προσπάθειά τους να κάνουν το ίδιο μετά τον Β' ΠΠ. (Hogan Michael J., *The Marshall Plan*, pp. 44-72). Η επιτυχία των σχεδιαστών του δε, οφειλόταν κυρίως στη χρήση νέων πολιτικών που εδράζονταν στην εμπειρία του New Deal. Η πεποίθησή τους ήταν ότι η μετατροπή των πολιτικών προβλημάτων σε τεχνικά και η αντικατάσταση των δυσλειτουργικών ευρωπαϊκών συνηθειών με τις καινοφανείς αμερικανικές μεθόδους επιστημονικού μάνατζμεντ και εταιρικής-κορπορατιστικής συνεργασίας, θα οδηγούσαν στην επίλυσή τους (Hogan M., ό.π. σσ. 18-19).

Total Grants:	11.70
General Procurement (Commodity Assistance)	(11.11)
Project Financing	(0.56)
Technical Assistance	(0.03)
Loans (Commodity Assistance)	1.14
Guaranties	0.03

Πίνακας 7: Δαπάνες κατ' εκτίμηση στο πλαίσιο του Σχεδίου Μάρσαλ (ERP), σε εκατομμύρια δολάρια (2018)

7.2.2 Το Σχέδιο Μάρσαλ ως Περιττή Αμερικανική Παρέμβαση

Η τάση αυτή αμφισβητεί την αναγκαιότητα του Σχεδίου Μάρσαλ στην ανασυγκρότηση της Δυτικής Ευρώπης. Θεωρεί ανύπαρκτη εν πολλοίς την οικονομική κρίση της Ευρώπης το καλοκαίρι 1947, πλην του ελλείμματος συναλλάγματος και των ελλειμματικών ισοζυγίων πληρωμών ορισμένων χωρών.³¹ Υποστηρίζει πως η οικονομική ανασυγκρότηση θα ήταν εν πολλοίς ίδια και χωρίς το Σχέδιο Μάρσαλ, απλώς οι κοινωνικές συνθήκες θα ήταν δυσκολότερες³² και σε ορισμένες χώρες η αύξηση του εθνικού εισοδήματος θα ήταν βραδύτερη.³³ Η καθοριστική συμβολή του δεν εδραζόταν στην πολιτική και οικονομική σταθερότητα αλλά στην διάθεση κεφαλαίων για την ανεμπόδιστη εισαγωγή πρώτων υλών και αγαθών από την ζώνη του δολλαρίου, η οποία συνέβαλε στην διατήρηση ενός εξαιρετικά υψηλού ρυθμού επενδύσεων (Milward A. S., p. 237).



Πίνακας 8: Διάγραμμα αύξησης της Ευρωπαϊκής παραγωγής 1938-1951.

Η Βρετανία και η Γαλλία ήδη στα τέλη 1947 είχαν υπερβεί τους προπολεμικούς δείκτες βιομηχανικής παραγωγής και το ίδιο επέτυχαν στα τέλη 1948 και η Ιταλία, το Βέλγιο και η Ολλανδία. Τα δε κεφάλαια του Σχεδίου Μάρσαλ άρχισαν να ρέουν προς τις Ευρωπαϊκές

³¹ Ως επί το πλείστον της Ιταλίας, της Ολλανδίας και της Βρετανίας, που ωστόσο αποδίδονταν στην έκρηξη της ευρωπαϊκής παραγωγής και των επενδύσεων.

³² Στη Γαλλία, στην Ολλανδία και στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.

³³ Στη Γαλλία και στην Ολλανδία.

χώρες κατά τον Μάιο και Ιούνιο 1948 και αντιπροσώπευαν ένα πολύ μικρό ποσοστό του Α.Ε.Π. των χωρών που τα δέχθηκαν.³⁴ Συνεπώς, υποστηρίζεται ότι η συμβολή του Σχεδίου Μάρσαλ ήταν καθοριστική στην κάλυψη του ελλείμματος δολλαρίων που ήταν απαραίτητα για τη βιομηχανική ανάπτυξη, τις επενδύσεις στη βαριά βιομηχανία και στην θεμελίωση ενός πολιτικά και κοινωνικά απαραίτητου, αλλά σε κάθε περίπτωση δαπανηρού, κράτους πρόνοιας (Hitchcock W., pp. 167-168).³⁵

Η κεφαλαιώδης, λοιπόν, σημασία του Σχεδίου εντοπίζεται περισσότερο στους όρους που έθεσαν οι Η.Π.Α. για την διάθεση των πιστώσεων, επιχορηγήσεων, εφοδίων κλπ και που οδήγησαν στην δημιουργία μιας ευρωατλαντικής κοινότητας και όχι τόσο στην οικονομική συμβολή του στην ανασυγκρότηση της Δ. Ευρώπης. Ο στόχος των Αμερικανών, οι οποίοι ανέλαβαν την διεκπεραίωση των προβλέψεων του Σχεδίου, ήταν να αποτρέψουν τις πολιτικές ελίτ των δυτικοευρωπαϊκών χωρών από το να επιδοθούν σε πειράματα κρατικού παρεμβατισμού και κλειστών οικονομιών. Και, βεβαίως, ο τελικός «προορισμός» ήταν αφ' ενός η δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερου εμπορίου στην Δυτική Ευρώπη, με σημαίνοντα ρόλο στην υπό αμερικανικό έλεγχο παγκόσμια οικονομία και, αφ' ετέρου, η μετάγχιση τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και βέλτιστων πρακτικών στην Ευρώπη για την πρόσκτηση μεγαλύτερης ευημερίας από αυτήν που απολάμβαναν οι Ευρωπαίοι έως τότε. Παρελθόντος του χρόνου, το Σχέδιο Μάρσαλ απετέλεσε το εφαλτήριο για την δημιουργία μιας κοινότητας ιδεών, οικονομικών σχέσεων, δεσμών ασφαλείας και πολιτισμικών συγγενειών μεταξύ της Ευρώπης και των Η.Π.Α., που πλέον είναι γνωστή ως «η Δύση», και περιλαμβάνει έναν αξιακό κώδικα με συνιστώσες την οικονομική ανάπτυξη, την ασφάλεια, το υψηλό βιοτικό επίπεδο και την απρόσκοπτη πρόσβαση σε μαζική κατανάλωση (Χατζηβασιλείου, ό.π., σσ. 133-134).

7.2.3 Το Σχέδιο Μάρσαλ ως Συνισταμένη Μεμονωμένων Περιπτώσεων Χωρών

Η προσέγγιση αυτή εστιάζει στη μελέτη περιπτώσεων που αφορούν στην εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ σε μεμονωμένες χώρες και ενίοτε υπό συγκριτικό πλαίσιο. Οι προκλήσεις και περιπλοκές στην εφαρμογή του Σχεδίου διέφεραν από χώρα σε χώρα και συνεπώς το αποτύπωμά του οφείλει να ερμηνευθεί κατά περίπτωση (Esposito, pp. 199-208, McKenzie B., p. 235, Hunt, p. 172).

Η τελευταία τάση θεωρεί πως το Σχέδιο Μάρσαλ μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως υποδειγματικό μοντέλο επίλυσης ακόμη και σύγχρονων πολιτικο-οικονομικών προβλημάτων.³⁶ (Ceramì C. A., 1989). Η χρησιμότητά του καταχωρήθηκε διότι επέτυχε να

³⁴ Για το διάστημα 1948-1949, το 2,4% του ΑΕΠ της Βρετανίας, το 6,5% του ΑΕΠ της Γαλλίας, το 5,3% του ΑΕΠ της Ιταλίας, το 2,9% του ΑΕΠ της Ο.Δ.Γ. κλπ.

³⁵ Εξ ίσου σημαντική ήταν και νομιμοποίηση που προσέδωσε η εξέλιξη αυτή στα ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα (όλων των προσανατολισμών) που διαχειρίστηκαν την αμερικανική βοήθεια, την οποίαν εξαργύρωσαν εκλογικά.

³⁶ Με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων το 1990, υπήρξε πληθώρα δημοσιεύσεων σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά, στις οποίες τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης φέρονταν να ζητούν ένα

εδραιώσει στιβαρές πολιτικές και κοινωνικές οντότητες στην Δυτική Ευρώπη, οι οποίες οδήγησαν στην δημιουργία ελεύθερων θεσμών. Ως σημαντικό του πλεονέκτημα, θεωρήθηκε επίσης το ότι έδωσε την δυνατότητα στις ηγεσίες των χωρών που ωφελήθηκαν, να πετύχουν την επιδιωκόμενη οικονομική ανασυγκρότηση, χωρίς να απεμπολήσουν την καθιέρωση των αναγκαίων προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας ή την διατήρηση του ύψους των μισθών. Για τους θιασώτες της τάσης αυτής, το Σχέδιο Μάρσαλ ήταν το ευρωπαϊκό New Deal, που αφ' ενός εγγυήθηκε τη σταθερότητα σε μια Ευρώπη με οικονομικό κέντρο τη Γερμανία και αφ' ετέρου επέφερε αμοιβαία ωφέλεια εκατέρωθεν του Ατλαντικού, αφού εξασφάλισε ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος της αμερικανικής βοήθειας θα κατευθυνόταν στην αγορά αμερικανικών αγαθών.³⁷

Τα αμερικανικά πρότυπα επιχειρηματικότητας και διακυβέρνησης που εμβολιάστηκαν στην Ευρώπη με το Σχέδιο Μάρσαλ, διαμόρφωσαν καθοριστικά τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά. Υπό το πρίσμα λοιπόν της διεθνούς πολιτικής οικονομίας και της γεωπολιτικής, το Σχέδιο Μάρσαλ οδήγησε στην ευρωπαϊκή ενοποίηση και, τελικά, διεδραμάτισε σημαίνοντα ρόλο στην παγκοσμιοποίηση της διεθνούς οικονομίας (Agnew, Schelling and Entrikin, 2004).

7.3 Η Άλλη Διάσταση του Σχεδίου Μάρσαλ

Το ζητούμενο από τους Ευρωπαϊκούς λαούς, ήδη την επομένη της λήξεως του Β' ΠΠ δεν περιοριζόταν στην οικονομική ανοικοδόμηση των χωρών τους. Ειδικά για τους ηττημένους, έντονη προέβλεπε η ανάγκη της δημιουργίας προοδευτικών, δημοκρατικών κρατών, που θα καθίστατο εφικτή μέσα από μία διαδικασία κοινωνικής, πολιτικής και ηθικής «επανεκπαίδευσής» τους. Δεν θα ήταν υπερβολή να υιοθετήσουμε την άποψη ότι η Ευρώπη είχε μεταβληθεί την περίοδο μετά τον Πόλεμο σε ένα τεράστιο εργαστήριο κοινωνικής και πολιτικής μετάλλαξης (Pavitt J., pp. 73-74).

Η αρχική προσέγγιση των Αμερικανών ήταν μάλλον άκαμπτη και αλαζονική. Έχοντας στο ηθικό τους DNA έντονα τα χρωματοσώματα της Ευαγγελικής θεώρησης του κόσμου, πίστευαν στην ανωτερότητα της δικής τους κοινωνίας και του αμερικανικού πολιτισμού, μη διστάζοντας να μειώνουν τις άλλες κοινωνίες και πολιτισμούς. Το όραμα που προσέφεραν στην Ευρώπη δεν αφίστατο από την δημιουργία μιας κοινωνίας μαζικής κατανάλωσης, η οποία, ειρήσθω εν παρόδω, ήταν απωθητική για πολλούς Ευρωπαίους, διανοούμενους και μη. Δεν άργησαν όμως να αντιληφθούν ότι η επίτευξη επωφελούς πολιτικής συνεργασίας με την Ευρώπη, δεν επέτρωτο να ευδοκιμήσει, εάν παράλληλα και ταυτόχρονα δεν επιτελούνταν και μία πολιτιστική σύμπραξη. Πέραν λοιπόν της οικονομικής συνδρομής, οι

νέο Σχέδιο Μάρσαλ, που θα τους απέδιδε ό,τι είχαν στερηθεί το 1947 (ενδεικτικά βλ. Kostrzewa W., Nunnenkamp P. and Schmieding, "A Marshall Plan for Middle and Eastern Europe", *The World Economy*, vol. 13, no. 1, March 1990, pp. 27-49 και Ivanova M., "Why There Was No «Marshall Plan» for Eastern Europe and Why This still Matters", *Journal of Contemporary European Studies*, vol. 15, no. 3, December 2007, pp. 345-376).

³⁷ Ακόμη και η μεταφορά των αγαθών αυτών προβλεπόταν να γίνει με αμερικανικά εμπορικά πλοία (βλ. Mills N., *Winning the Peace: The Marshall Plan and America's Coming of Age as a Superpower*, Wiley, Hoboken, NJ, 2008).

Η.Π.Α. επένδυσαν και στην δημιουργία και προώθηση και ενός πολιτιστικού μηνύματος, που προέβαλε την αμερικανική εκδοχή εκσυγχρονισμού. Ήταν ακλόνητη η πεποίθηση των Αμερικανών ότι οι Ευρωπαίοι θα αποκήρυσσαν τον κομμουνισμό αμέσως μόλις πείθονταν για την υπεροχή του αμερικανικού τρόπου ζωής. Η εκστρατεία πολιτιστικής επιρροής σε όλην την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, απέβλεπε στην ανατροπή της αντίληψης ότι, σε αντίθεση με την Ευρώπη, η Αμερική στερούνταν παράδοσης και υψηλού πολιτισμού. Η αμερικανική εκστρατεία Δημόσιας Διπλωματίας, σε συνδυασμό με τις εκθέσεις αμερικανικών προϊόντων αποσκοπούσαν στο να καταδείξουν την νεωτερικότητα της αμερικανικής παραγωγικότητας και τα πλεονεκτήματα του αμερικανικού πολιτισμού.³⁸ Αν και η οικονομική βοήθεια των Η.Π.Α. έγινε ασμένως δεκτή από τους Ευρωπαϊκούς πληθυσμούς, η δημιουργία πολιτικών και πολιτιστικών συναινέσεων δεν έγινε εφικτή αβρόχοις ποσί. Πολλοί Ευρωπαίοι αντέδρασαν σε αυτό που εκλάμβαναν ως προσπάθεια πολιτιστικού και κοινωνικού εξαμερικανισμού τους.³⁹ Η Coca Cola, τα ξυραφάκια Gillette, τα δημητριακά Quaker και Kelloggs, οι ραπτομηχανές Singer και πολλά άλλα αμερικανικά προϊόντα, όπως και κινηματογραφικές ταινίες και δίσκοι μουσικής ήταν ευπώλητα στην Ευρώπη πολύ πριν τη μεταπολεμική περίοδο και είχαν ως επακόλουθμα την διαφήμιση του πολιτισμού, των αξιών και της αμερικανικής επιτυχίας στη Γηραιά Ήπειρο και όχι μόνον. Με το Σχέδιο Μάρσαλ, όμως, πολλοί Ευρωπαίοι εξέλαβαν την προσπάθεια των Η.Π.Α. να αποτελέσουν πρότυπο για αυτούς, να αγοράσουν αμερικανικά αγαθά, να δεχθούν επενδύσεις, να ψυχαγωγηθούν από τις παραγωγές του Χόλυγουντ και άλλων μέσων αμερικανικής μαζικής κουλτούρας, όπως και να εκπαιδευθούν μέσω πρωτοβουλιών όπως το Πρόγραμμα Fulbright, με διαφορετικό τρόπο. Κυρίως οι διανοούμενοι εντόπισαν το πρόβλημα στο πεδίο των ιδεών. Αντιμετώπισαν την αμερικανική προσπάθεια προβολής και επιρροής ως ιδεολογικό και πολιτιστικό αντίτιμο για την οικονομική βοήθεια που παρέσχε η Αμερική (Παπαδημητρίου Δέσποινα, στο Σφήκας, 2011, σσ. 280-287).

³⁸ Βλ. κεφ. για την USIA, σελ. 131

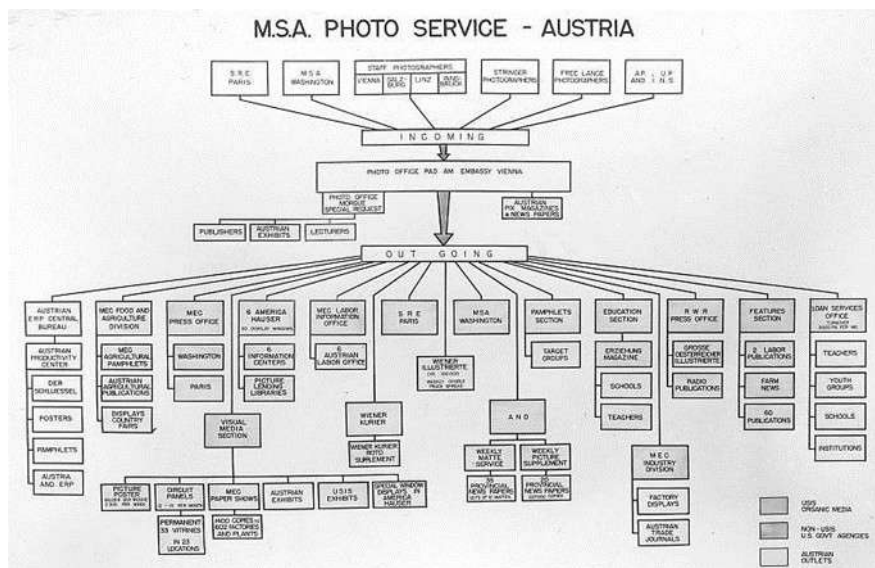
³⁹ Ο.π. σελ. 108



Εικόνα 72: Το «Τραίνο της Ευρώπης» εισέρχεται στην Αυστρία από την Ιταλία, 8.7.1952.

Η προσπάθεια υπερκέρρασης των αντιλήψεων αυτών και της προβολής του αμερικανικού υλικού και πνευματικού πολιτισμού, ήταν περίπλοκη και μακράς διάρκειας. Απαίτησε τη συνεργασία της κυβέρνησης με τη βιομηχανία, τα πανεπιστήμια, τον χώρο των Τεχνών κλπ, ώστε να παραχθούν ενημερωτικά και πολιτιστικά προϊόντα που θα έπειθαν τους Ευρωπαίους για την ανωτερότητα της αμερικανικής πρότασης. Μοναδικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή διεδραμάτισε η United States Information Service (USIS) του State Department, ο κατ' εξοχήν θεσμός σχεδιασμού και υλοποίησης Δημόσιας Διπλωματίας.⁴⁰

⁴⁰ Στις αρχές της δεκαετίας 1950 μετονομάστηκε σε United States Information Agency (Βλ. σχετικό κεφάλαιο).



Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας, τα στελέχη της USIS ενέπλεξαν ακόμη και το Τμήμα Βιομηχανικού Σχεδίου του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης της Νέας Υόρκης, με το οποίο διοργάνωσαν μια περιοδεύουσα έκθεση σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις. Σκοπός της ήταν να αναδείξει τη σύνδεση της αμερικανικής οικιακής ζωής με το σύγχρονο αμερικανικό design και την τεχνολογία, έχοντας ως ιδεολογικό υπόβαθρο ότι το σύγχρονο design συμπληρώνει τις ζωές ελεύθερων ανθρώπων, κάτι που ήταν δυνατόν να επιτευχθεί με τον συνδυασμό της αμερικανικής οικονομικής φιλοσοφίας με τις δεξιότητες και τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους της Δυτικής Ευρώπης (Castillo in Growley and Pavitt, 2008, ό.π. σ. 66).

Μια από αυτές τις εκθέσεις έλαβε χώρα στο Δυτικό Βερολίνο το 1952, με τίτλο “Building a Better Life”. Διήρκεσε τρεις εβδομάδες, στις οποίες την επισκέφθηκαν περίπου 500.000 επισκέπτες, οι μισοί εκ των οποίων από την ανατολική πλευρά της πόλης. Το κεντρικό και πλέον ελκυστικό θέμα της έκθεσης ήταν ένα πλήρως επιπλωμένο και εξοπλισμένο αμερικανικό σπίτι, με μία επιγραφή που έλεγε: «Χάρης στην τεχνολογία, τη μεγάλη παραγωγικότητα, την οικονομική συνεργασία και την ελεύθερη οικονομία, όλα αυτά που βλέπετε μπορείτε να τα αποκτήσετε στον δυτικό πολιτισμό μας». Το θέαμα γινόταν έτι περαιτέρω πειστικό από ηθοποιούς που υποδύονταν τους ενοίκους του σπιτιού. Η προσπάθεια επιρροής δεν ήταν μονόδρομη. Γύρω από τη μορφή της Αμερικανίδας νοικοκυράς ενορχηστρωνόταν ένα άλλο, εξ ίσου σημαντικό αφήγημα. Η συστράτευση ενός έμφυλου μηνύματος (η παρουσία της νοικοκυράς) με την πολιτική στόχευση της αποναζιστικοποίησης.⁴¹ Η πολίτης-καταναλωτής της τεχνολογίας ακύρωνε την πρόσφατη εικόνα της ναζιστικής επιθετικής ανδροπρέπειας που στην περίοδο 1933-1945 ήταν ο αποκλειστικός χρήσης της προηγμένης τεχνολογίας (Castillo, ό.π. σ. 68).

⁴¹ Βλ. σελ. 117



Εικόνα 73: Οι πολυάσχολες νοικοκυρές μπορούν πλέον να είναι και κομψές, αφού τα απαραίτητα καλλυντικά είναι πλέον διαθέσιμα. Μέσω του Σχ. Μάρσαλ, η βιομηχανία καλλυντικών είχε εφοδιασθεί με τις απαραίτητες πρώτες ύλες.



Εικόνα 74: Ποιοτικά τσιγάρα είναι πλέον διαθέσιμα, χάρις στα φορτία καπνών που έφθασαν στην Ευρώπη με το Σχ. Μάρσαλ (6500 τόνοι, αξίας 5 εκατομμυρίων δολλαρίων).



Εικόνα 75: Όχι πια πονοκέφαλοι για τις νοικοκυρές. Σε όλην την διάρκεια του Σχ. Μάρσαλ, οι Η.Π.Α. οι Η.Π.Α. διέθεσαν φάρμακα, φαρμακευτικό υλικό και πρώτες ύλες, αξίας 6 εκατομμυρίων δολλαρίων στην ευρωπαϊκή φαρμακοβιομηχανία.

Το έτερο πρότυπο που οι εκθέσεις αυτές διαφήμιζαν ήταν αυτό του δυτικού εργάτη-καταναλωτή, ο οποίος, σε αντίθεση με τον ανατολικό συνάδελφό του, όχι μόνο είχε πρόσβαση αλλά και μπορούσε να αποκτήσει περισσότερα καταναλωτικά αγαθά. Τα εκθέματα συνοδεύονταν από ταμπέλες με πληροφορίες, μία εκ των οποίων αφορούσε στον αριθμό των ωρών εργασίας που απαιτούνταν για την απόκτηση του συγκεκριμένου προϊόντος, υπολογισμένου επί τη βάσει του ημερομισθίου του ειδικευμένου εργάτη. Επρόκειτο ουσιαστικά για μία εύστροφη ακύρωση της μαρξιστικής θέσης περί του πόση εργασία απαιτείτο για την παραγωγή ενός αγαθού, με το πόση εργασία απαιτείτο για την αγορά του (Castillo, ό.π. σ. 71).



Εικόνα 76: Μια τεράστια μηχανή MESTA κατασκευής ελασμάτων, εισήχθη από την Πενσυλβάνια στο United Iron and Steel Plant στο Λιντς της Αυστρίας, χάρις στο Σχ. Μάρσαλ, 1951.

Καθοριστικής σημασίας για την διαμόρφωση και εξέλιξη της στρατηγικής Δημόσιας Διπλωματίας των Η.Π.Α. την εποχή εκείνη απετέλεσε το έργο της Επιτροπής Mundt and Smith του Κογκρέσου, η οποία όχι μόνο προέταξε την ανάγκη αντιμετώπισης της κομμουνιστικής εκστρατείας προσεταιρισμού των Ευρωπαϊκών λαών αλλά και πρότεινε τρόπους αντιμετώπισής της.⁴² Παρά τις αντιδράσεις, η Επιτροπή πέρασε τη σχετική νομοθεσία, η οποία τελικώς εγκρίθηκε και από τη Γερουσία και πλέον, οι ιδεολογικές και πληροφοριακές επιχειρήσεις αποτελούσαν και επισήμως μία πάγια συνιστώσα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.⁴³

Ο νόμος Mundt-Smith επέφερε και μία άλλη σημαντική επίπτωση στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Η διαβούλευση που οδήγησε στην ψήφισή του υπογράμμισε τον επείγοντα χαρακτήρα της ενίσχυσης της Δυτικής Ευρώπης εν όψει της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής της κατάρρευσης. Λίγους μόνο μήνες πριν η επιτροπή Mundt-Smith αρχίσει τις εργασίες της, ο υπουργός Εξωτερικών Τζ. Μάρσαλ είχε εκφωνήσει τον περίφημο λόγο του στο Χάρβαρντ. Οι αξιωματούχοι του State Department διείδαν στις προτάσεις της επιτροπής μian εξαιρετική ευκαιρία να προωθήσουν αυτό που έγινε γνωστό ως Σχέδιο

⁴² Μεταξύ αυτών και επισκέψεις σε Soviet Information Centers, που λειτουργούσαν ανά την Ευρώπη (William Harlan Hale, "We Muffled Our Own Dreams", *The Reporter*, April 13, 1954, p.33).

⁴³ Παρεμπιπτόντως, ο εν λόγω Νόμος (Public Law 402, January 30, 1948) εξακολουθεί να διέπει μέχρι και σήμερα τις επιχειρήσεις επιρροής στο εξωτερικό.

Μάρσαλ (Dizard, p. 46). Υποδείχθηκε στις πρεσβείες των Η.Π.Α. στις χώρες που περιλαμβάνονταν στο Σχέδιο Μάρσαλ, να προτείνουν τρόπους που θα συνέδεαν μίαν ισχυρή προσπάθεια επιρροής και ενημέρωσης με τις επείγουσες ανάγκες για οικονομική βοήθεια. Η επιτροπή είχε ήδη επισημάνει ότι η ΕΣΣΔ προέβαινε σε επιθετικές ψυχολογικές επιχειρήσεις, με αντικειμενικό σκοπό τον εξοβελισμό των Η.Π.Α. από το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι και πρότεινε την υπαγωγή της εκστρατείας επιρροής του State Department στο πλαίσιο του σχεδίου για την οικονομική ανόρθωση της Ευρώπης.

Επικεφαλής της εν λόγω εκστρατείας ορίσθηκε ο εκ των κόλπων του State Department ορμώμενος διπλωμάτης καριέρας, George V. Allen, που όχι μόνο εμπότισε το εγχείρημα με την εμπειρία και την τεχνογνωσία των διπλωματικών πρακτικών αλλά και κατόρθωσε να το προικίσει με σημαντικά κεφάλαια. Η *Φωνή της Αμερικής* (Voice of America, VOA) διπλασίασε τις εκπομπές εκμάθησης Αγγλικών και προσέλαβε 900 επιπλέον υπαλλήλους. Εγκρίθηκε η κατασκευή και λειτουργία 14 καινούριων αναμεταδοτών υψηλής ισχύος, επιτρέποντας στην VOA την πρόσβαση σε μέχρι τότε απρόσιτες περιοχές της Γηραιάς Ηπείρου και επίσης και την δυνατότητα να αντιπαρέρχεται τις αυξανόμενες προσπάθειες των Σοβιετικών να μπλοκάρουν τα προγράμματά της. Χάρis στις προσπάθειες του Allen, η VOA απηλλάγη από την εντολή του Κογκρέσου να αναθέτει τη συγγραφή των σεναρίων αποκλειστικά σε ιδιωτικά ραδιοφωνικά δίκτυα όπως το CBS και το NBC. Η αφορμή δόθηκε από μια σειρά σεναρίων κατηρτισμένων από το NBC για τη VOA, τα οποία αφίσταντο από την ωραιопоιημένη εικόνα της Αμερικής που το State Department ήθελε να προβάλλει στο εξωτερικό. Το Κογκρέσο αντιλήφθηκε τη ζημία που επερχόταν και σύντομα ακύρωσε τα συμβόλαια και κατοχύρωσε την αρμοδιότητα στη VOA (Kruegler, p.80).



Εικόνα 77: Ραδιοφωνική εκπομπή του προγράμματος "This is Europe". Επρόκειτο για μια σειρά 13 ημίωνων εκπομπών του τομέα Δημόσιας Διπλωματίας του ECA (ECA/OSR) σε συνεργασία με την Tele-Radio-Cine στο Παρίσι, στις οποίες παρουσιάζονταν κάποιες από τις περιπτώσεις

Παράλληλα η εκστρατεία ενημέρωσης και επιρροής του State Department επωφελήθηκε εμμέσως από τα κονδύλια του Σχεδίου Μάρσαλ. Στα χρόνια που ακολούθησαν την έγκρισή του από το Κογκρέσο, το Σχέδιο απέκόμισε 13 δισεκατομμύρια δολάρια. Ένα σημαντικό μέρος από αυτά διοχετεύθηκε στη διαφήμιση των δράσεων του Σχεδίου, κυρίως στο εξωτερικό αλλά και στο εσωτερικό της Αμερικής. Η εκστρατεία διαφήμισης αυτή, αρχικώς διενεργήθηκε ξεχωριστά από την παρεμφερή του State Department, κυρίως εξ αιτίας της διστακτικότητας των δύο ηγετικών φυσιογνωμιών του Σχεδίου Μάρσαλ,⁴⁴ του αυτοκινητοβιομηχάνου Paul Hoffman και του τραπεζίτη W. Averell Harriman, απέναντι στη γραφειοκρατική δυσκαμψία και τους χρηματοδοτικούς περιορισμούς του State Department. Εντός δύο μόλις ετών ο προϋπολογισμός για την προβολή του Σχεδίου στην Ευρώπη (με 65 εκατομμύρια δολάρια να διοχετεύονται μόνο στη Γερμανία) υπερκέρασε κατά πολύ τον αντίστοιχο προϋπολογισμό του Υπουργείου (Price, pp. 242-250 και Neilson, pp. 199-212).

7.4 Η Δημόσια Διπλωματία στην Υπηρεσία του Σχεδίου Μάρσαλ

⁴⁴ Συγκεκριμένα, ο Hoffman ετέθη επικεφαλής του Economic Administration Cooperation (ECA), ήτοι του διαχειριστικού βραχίονα του Σχεδίου Μάρσαλ (European Recovery Program-ERP).

Η εκστρατεία προβολής στο εξωτερικό, μετά από μια μέτρια αρχή, έγινε πολύ πιο ενεργητική, πιο ποικίλη και πιο αποτελεσματική από ό,τι το αντίστοιχο πρόγραμμα πληροφόρησης εντός των Ηνωμένων Πολιτειών. Αυτό οφειλόταν σε δύο λόγους. Ο πρώτος ήταν ότι πολλά μέλη του Κογκρέσου που θεωρούσαν την προβολή του Σχεδίου εντός Αμερικής ως χονδροειδή κυβερνητική προπαγάνδα, είχαν απολύτως διαφορετική άποψη για την δημοσιότητά του στο εξωτερικό, λόγω της τεράστιας προσπάθειας των Κομμουνιστών να υπονομεύσουν το αμερικανικό κύρος στην Ευρώπη. Έτσι, ενθάρρυναν τους διαχειριστές του Σχεδίου να εντείνουν τις προσπάθειές τους στο εξωτερικό, παρέχοντας μάλιστα διακομματική ισχυρή υποστήριξη.

Ο δεύτερος λόγος για το μέγεθος και τη σφριγηλότητα των εξωτερικών δράσεων πληροφόρησης και επιρροής του Σχεδίου ήταν ότι τα διαθέσιμα κεφάλαια για αυτές, ήταν πολύ πιο άφθονα από αυτά που μπορούσε να αντλήσει το Υπουργείο Εξωτερικών. Αυτό οφειλόταν στον διακανονισμό ότι το 5% των αντικαταβολών, των ισόποσων δηλαδή σε τοπικό νόμισμα που προέρχονταν από τις επιχορηγήσεις και την διάθεση των εφοδίων του Σχεδίου, θα διατίθετο ελεύθερα στην κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών (μέσω της κατάθεσής τους στην κεντρική τράπεζα της χώρας-αποδέκτη)⁴⁵ για την διεξαγωγή πληροφοριακών επιχειρήσεων, χωρίς την παρεμβολή γραφειοκρατικών διαδικασιών σε ό,τι αφορούσε την προέλευσή τους κλπ (Saunders, pp. 105-106). Σε αυτό, και στο γεγονός ότι ο Harriman και άλλοι από τους πρωταγωνιστές του Σχεδίου αναγνώρισαν τη σημασία των ενημερωτικών προσπαθειών στο εξωτερικό, βρίσκεται η εξήγηση για την αύξηση των σχετικών δαπανών από περίπου 500.000 δολάρια ετησίως σε περίπου 20 εκατομμύρια δολάρια. Από το διστακτικό ξεκίνημα του 1948, το εξωτερικό πρόγραμμα προβολής του Σχεδίου Μάρσαλ επεκτάθηκε τα επόμενα τρία χρόνια και απασχολούσε 224 Αμερικανούς και 782 Ευρωπαίους και χρησιμοποίησε εξοπλισμό αξίας εκατομμυρίων δολλαρίων.

Οι υπεύθυνοι για την προβολή του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ευρώπη συμμετείχαν σε συσκέψεις πολιτικής υψηλού επιπέδου και ενημερωνόντουσαν πλήρως για τις εξελίξεις της πολιτικής. Αλλά αντιμετώπισαν και πολλά προβλήματα. Ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς δεν είχε εργαστεί ποτέ έξω από τις Ηνωμένες Πολιτείες και μόνο λίγοι είχαν εμπειρία στις διεθνείς σχέσεις. Αντιμετώπισαν τρομερά γλωσσικά και πολιτισμικά εμπόδια. Επιπλέον, είχαν να αντιμετωπίσουν, όπως είδαμε, μια τεράστια προσπάθεια των Σοβιετικών να δυσφημίσουν το Σχέδιο Μάρσαλ. Ξοδεύοντας άφθονα ποσά⁴⁶ και λειτουργώντας όταν μπορούσαν μέσω τοπικών κομμάτων και εργατικών οργανώσεων, οι κομμουνιστικές χώρες εργάστηκαν έχοντας εξασφαλίσει βαθιά γνώση των τοπικών συνθηκών και χωρίς η παρέμβασή τους να φαίνεται ως εξωτερική επέμβαση. "Το πρώτο μας καθήκον στην Ευρώπη," σημείωσε ο Alfred Friendly,⁴⁷ "ήταν απλώς να πούμε στους Ευρωπαίους τι ήταν το σχέδιο Marshall. Ήταν ένα απολύτως καινοτόμο εγχείρημα."

⁴⁵ Η ετήσια κατάθεση ανερχόταν σε περίπου 200 εκατομμύρια δολάρια.

⁴⁶ Ένας παρατηρητής σχολίασε ότι στη Γαλλία και μόνον «οι κομμουνιστές ξοδεύουν περισσότερα σε έντυπα και σε ραδιοφωνικές εκπομπές από ό,τι οι ΗΠΑ σε φορτία με τρόφιμα και οι υπεύθυνοι για την προπαγάνδα τους είναι 50 φορές περισσότεροι από αυτούς του αντίστοιχου προγράμματος του ECA.

⁴⁷ Ο πρώτος επικεφαλής του προγράμματος προβολής του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ευρώπη και μετέπειτα assistant managing editor στην Washington Post σε επιστολή του στον Thomas K. Ford, May 29, 1954.

Η ιδέα ότι ένα έθνος θα μεταφέρει μέρος της τρέχουσας παραγωγής του σε μια ομάδα άλλων εθνών, με πολύ λίγες ρήτρες και προς αμοιβαίο όφελος, ήταν υπέρ το δέον παράδοξο για να γίνει εύκολα αποδεκτό. Όμως, καθώς η επιχείρηση επεκτάθηκε, η ενημέρωση και η προβολή έγιναν οι προπομποί του προγράμματος αποκατάστασης σε όλες εκείνες τις πτυχές του, όπου η κατανόηση και η συνεργασία του κοινού ήταν ζωτικής σημασίας. Ο Paul Porter ⁴⁸ έγραψε: «Σε ό, τι κάναμε, επιδιώξαμε να αλλάξουμε ή να ενισχύσουμε τις απόψεις για το πώς να οικοδομήσουμε μιαν ελεύθερη παγκόσμια δύναμη, για τον ρόλο της Αμερικής, την προσπάθεια συνεργασίας των Ευρωπαίων, τις επενδύσεις, την παραγωγικότητα, την δημοσιονομική σταθερότητα, το εμπόριο, τον εξοπλισμό, τον βιομηχανικό ανταγωνισμό, την ελευθερία των εργατικών συνδικάτων κ.λπ.»⁴⁹ Ο Nielsen,⁵⁰ περιγράφοντας την προσπάθεια πληροφόρησης του Σχεδίου, δήλωσε ότι τείνει όλο και περισσότερο να αποτελέσει μια συμμαχία εργασίας με διάφορες ευρωπαϊκές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των συνδικάτων, των ομάδων που εργάζονται για την ευρωπαϊκή ενοποίηση και διαφόρων αντικομμουνιστικών στοιχείων. Όλο και περισσότερο η τεχνική προπαγάνδας της ήταν έμμεση, και όλο και περισσότερο ο στόχος της ήταν να αλλάξει βασικές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές στάσεις στην Ευρώπη και όχι απλώς να διαφημίσει ή να εξηγήσει την αμερικανική πολιτική.

Ιδιαίτερα αξιοσημείωτες είναι τρεις πτυχές του ευρωπαϊκού προγράμματος πληροφόρησης. Πρώτον, το Σχέδιο Μάρσαλ έγινε μια παραγωγική πηγή ιδεών σε ό,τι αφορούσε εξειδικευμένες δραστηριότητες όπως παραγωγή ταινιών, ντοκιμαντέρ, ραδιοφωνικές παραγωγές, ειδησεογραφική φωτογραφία, τοπικά εκθέματα και ταξιδιωτικές εκθέσεις. Με τη βοήθειά του, δημιουργήθηκαν ντοκιμαντέρ από Ευρωπαίους σκηνοθέτες⁵¹ χρησιμοποιώντας τοπικές εγκαταστάσεις για μεταγλώττιση ταινιών σε διαφορετικές γλώσσες. Τα προϊόντα αυτά συχνά διανέμονταν μέσω εμπορικών καναλιών ώστε να προσεγγίσουν το ευρύ κοινό. Πραγματοποιήθηκαν διευθετήσεις με τοπικές ραδιοφωνικές αλυσίδες σταθερού κύματος αντί να βασίζονται σε εκπομπές βραχέων κυμάτων, όπως έκανε η Φωνή της Αμερικής πριν από το 1948. Οι κινητές εκθεσιακές μονάδες απεδείχθησαν πιο αποτελεσματικές σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Τουρκία και η νότια Ιταλία όπου άλλα μέσα δεν ήταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένα. Τα κεντρικά γραφεία του τμήματος του Σχεδίου Μάρσαλ που ασχολούνταν με την προώθηση και προβολή του, βρίσκονταν στο Παρίσι. Τα στελέχη του, πέραν των ντοκιμαντέρ στα οποία ήδη έγινε αναφορά, πιστώθηκαν και μια σειρά ανεξάρτητων και εντυπωσιακά ευφάνταστων δράσεων Δημόσιας Διπλωματίας. Ένα από τα πάμπολλα παραδείγματα αφορά στην Ελλάδα, όπου το τοπικό γραφείο του Σχεδίου επιδιόρθωσε ένα παραδοσιακό ελληνικό σκάφος, του έδωσε το όνομα ενός Αμερικανού φιλέλληνα που πολέμησε στην Επανάσταση του 1821⁵²

⁴⁸ Νομικός και διπλωμάτης, επικεφαλής της American Economic Mission to Greece, 1947 και μέλος της Palestine Conciliation Commission, 1949.

⁴⁹ <https://www.trumanlibrary.gov/library/personal-papers/paul-r-porter-papers>, GROUP IV: GREECE AT THE TURNING POINT, 1948-1983, IV-1: "Greece at the Turning Point: Introductory Note to Group IV Papers"

⁵⁰ Ο Waldemar Nielsen διετέλεσε περιφερειακός διευθυντής πληροφοριακών επιχειρήσεων του ECA.

⁵¹ Όπως επί παραδείγματι ο Vittorio De Sica και ο Roberto Rossellini.

⁵² Ο Samuel Gridley Howe (1801-1876) ήταν ιατρός, πολέμιος της δουλείας στην Αμερική, θαυμαστής του Λόρδου Βύρωνα. Το 1824 έφθασε στην Ελλάδα για να συνδράμει τον απελευθερωτικό αγώνα. Υπηρέτησε ως στρατιωτικός ιατρός –θεωρείται ως ο ιδρυτής της στρατιωτικής ιατρικής στην Ελλάδα– και ως αξιωματικός διοικητικής μέριμνας. Η γενναιότητα, ενθουσιασμός και ικανότητα του ως διοικητή, του προσέδωσαν τον

και το οποίο περιέπλεε τα νησιά της Ελλάδας, διανέμοντας αγκίστρια στους κατοίκους της. Τα αγκίστρια, σε τεράστια έλλειψη μετά τη γερμανική κατοχή, αποτελούσαν μια μικρή αλλά πολύ σημαντική συνεισφορά της Αμερικής στην αποκατάσταση της αλιείας στην Ελλάδα. Παράλληλα, το καΐκι αυτό ήταν μια πλωτή έκθεση με διαφημιστικό υλικό για τις πρόνοιες του Σχεδίου Μάρσαλ που αφορούσαν στην Ελλάδα.



Εικόνα 78: Το Samuel Gridley Howe σε λιμάνι ελληνικού νησιού.

ευφημιστικό τίτλο «Λαφαγιέτ της Ελληνικής Επανάστασεως». Ο Χάου επέστρεψε στις ΗΠΑ το 1827 για να συγκεντρώσει χρήματα και προμήθειες για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης στην Ελλάδα η οποία πλήττονταν από λιμό. Μαζί του έφερε και μικρό αριθμό ορφανών παιδιών από την Ελλάδα. Οι πυρετώδεις προσπάθειες του Χάου απέφεραν τελικά το ποσό των 60.000 δολαρίων τα οποία κατανεμήθηκαν στην αγορά τροφίμων, ρουχισμού και την ίδρυση καταφυγίου για τους πρόσφυγες στην περιοχή της Αίγινας. Αργότερα ίδρυσε ακόμα ένα καταφύγιο στην περιοχή του Ισθμού της Κορίνθου και κατόπιν έγραψε τα απομνημονεύματα του από την επανάσταση στο βιβλίο με τίτλο «*Historical Sketch of the Greek Revolution*» το οποίο εκδόθηκε το 1828 (Richards, Laura E. (Howe). "*Letters and Journals of Samuel Gridley Howe*", Boston: Dana Estes & Company, 1909).



Εικόνα 79: Σάκοι επεξεργασμένου ρυζιού για την Ελλάδα από την Ινδιάνα, Η.Π.Α., μέσω του Σχ. Μάρσαλ.



Εικόνα 80: Έλληνας ιερέας ευλογεί φορτίο του Σχ. Μάρσαλ που καταφθάνει στην Ελλάδα, 1950.

Δεύτερον, οι ειδικοί πληροφοριακών επιχειρήσεων του Σχεδίου συμμετείχαν στην παροχή προγραμμάτων τεχνικής βοήθειας και παραγωγικότητας μέσω της ανάπτυξης και χρήσης οπτικοακουστικών βοηθημάτων, της βοήθειας στην διεξαγωγή επιδείξεων και προγραμμάτων κατάρτισης και στη μετάδοση δεξιοτήτων για χρήση αυτών των τεχνικών. "Πολλά εκατομμύρια αγρότες, εργοδηγοί και εργαζόμενοι", δήλωσε ο Andrew Berding,⁵³ απέκτησαν περισσότερες γνώσεις για το δικό τους επάγγελμα.

Τρίτον, δημιουργήθηκε ένα ειδικό τμήμα με αντικείμενο την πληροφόρηση σχετικά με εργασιακά θέματα. Το τμήμα αποτελούνταν από αμερικανούς συνδικαλιστές που είχαν ενταχθεί σε ευρωπαϊκά μη κομμουνιστικά σωματεία. Αυτοί ανέλαβαν να διαδώσουν στα εργατικά συνδικάτα το νόημα των στοχεύσεων του Σχεδίου Μάρσαλ και να καταδείξουν τα οφέλη που θα μπορούσαν να επιτευχθούν μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας και των αδέσμευτων ανεξάρτητων συνδικάτων. Σε αντίθεση με προηγούμενα αμερικανικά προγράμματα πληροφόρησης και επιρροής, που απευθύνονταν στους διανοούμενους και στους οικονομικά προνομιούχους - με αναγνωστικούς χώρους, για παράδειγμα, που συνήθως βρίσκονταν σε μοντέρνους εμπορικούς δρόμους⁵⁴ - αυτό το μέρος της ενημερωτικής δραστηριότητας του Σχεδίου προοριζόταν για την εργατική τάξη. "Αυτό δεν αντιπροσώπευε μια νέα ιδέα", επιβεβαίωσε ο Nielsen, "αλλά όσον αφορά στην έμφαση, την επιμονή και την καινοτόμο τεχνική, δεν έχει πραγματικό προηγούμενο στην ιστορία της προπαγάνδας των ΗΠΑ στο εξωτερικό."

⁵³ Αξιωματούχος πληροφοριακών επιχειρήσεων Σχεδίου Μάρσαλ για την Ευρώπη.

⁵⁴ Βλ. Amerika Hauser στην κατεχόμενη Γερμανία, σελ. 107

Είναι δύσκολο να αξιολογηθεί το πρόγραμμα δράσεων ενημέρωσης και επιρροής του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ευρώπη, όπως και άλλωστε και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Με βάση την προηγούμενη μεταπολεμική εμπειρία του γραφείου του Ανωτάτου Επιτρόπου στην έρευνα της γερμανικής κοινής γνώμης, τα στελέχη του Σχεδίου Μάρσαλ προώθησαν έρευνες με πολυεθνικές μελέτες, διερευνώντας την επίδραση μεμονωμένων προγραμμάτων ή μεμονωμένων μέσων ενημέρωσης και τη συνολική επίδραση των πολιτικών και προγραμμάτων των Ηνωμένων Πολιτειών στην κοινή γνώμη στην Ευρώπη. Αυτή η έρευνα πραγματοποιήθηκε κυρίως μέσω συμβάσεων με ευρωπαϊκούς εμπορικούς ερευνητικούς οργανισμούς των οποίων την ίδρυση και τις δραστηριότητες βοήθησε το Σχέδιο Μάρσαλ. Αυτές οι δημοσκοπήσεις παρείχαν χρήσιμα δεδομένα σχετικά με τις τάσεις της κοινής γνώμης στις οποίες έπρεπε να προσαρμοστεί η ενημερωτική δραστηριότητα του Σχεδίου, αλλά δεν αιτιολόγησαν κανένα γενικό συμπέρασμα σχετικά με την επίδραση των ενημερωτικών προσπαθειών του. Άλλα μέσα για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας του ενημερωτικού έργου του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ευρώπη είναι κατ' ανάγκη πιο υποκειμενικά, αλλά ορισμένες γενικές παρατηρήσεις είναι δυνατό να διατυπωθούν. Εν ολίγοις, θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι το πρόγραμμα πληροφόρησης του σχεδίου Marshall στην Ευρώπη ήταν μια μάλλον ελεύθερη, δαπανηρή επιχείρηση που διεξήχθη από άτομα τα οποία είχαν ως επί το πλείστον πολύ μικρή γραφειοκρατική εμπειρία. Ήταν άπειροι στον τομέα της ξένης προπαγάνδας, αλλά έφεραν σε ένα μάλλον άκαμπτο και μη ευφάνταστο πρόγραμμα, φρέσκες, αναζωογονητικές και πολλές φορές εξαιρετικά αποτελεσματικές τεχνικές.⁵⁵



Εικόνα 81: Ο ηθοποιός Kirk Douglas μοιράζει σχολικά είδη σε Ελληνόπουλα, 1949.

Αυτές οι τεχνικές χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη του Σχεδίου Μάρσαλ και συνέβαλαν στην δημιουργία της τεράστιας επίδρασης που είχε στις στάσεις και τις ελπίδες

⁵⁵ Interview with John N. Hutchison στο Frontline Diplomacy: The Foreign Affairs Oral History Collection of the Association for Diplomatic Studies and Training, Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/mfdipbib000545?utm>.

για το μέλλον στην Ευρώπη. Οι δράσεις ενημέρωσης και προβολής βοήθησαν στην άμβλυνση της επίδρασης των αντιτιθέμενων πολιτικών της ΕΣΣΔ και των συμμάχων της, όπως και ορισμένων κύκλων από το εσωτερικό των Η.Π.Α. Για παράδειγμα, ασκήθηκαν σημαντικές πιέσεις από τις Ηνωμένες Πολιτείες για μεγαλύτερη προβολή της πηγής προέλευσης της βοήθειας και για την διατύπωση περισσότερων εκφράσεων ευγνωμοσύνης για την αμερικανική βοήθεια. Το προσωπικό του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ευρώπη γνώριζε ότι η υπερβολική έμφαση στις αμερικανικές ρίζες του Σχεδίου μπορεί να ζημίωνε το πρόγραμμα και να οδηγούσε σε υποβάθμιση του ρόλου του. Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων ετών του προγράμματος, όταν η διάθεση στην Ευρώπη έπαψε να είναι τόσο θετική έναντι του Σχεδίου και ο ενθουσιασμός για την ηγετική θέση της Αμερικής μετριάστηκε από τις ανησυχίες και τις επιβαρύνσεις που σχετίζονταν με την αυξανόμενη ένταση ανάμεσα στους δύο συνασπισμούς και την επακολογήσασα αύξηση των εξοπλισμών, ανελήφθη μια ειδική προσπάθεια για την ακύρωση αυτής της αρνητικής τάσης. Το Δημοκρατικό κόμμα, θέλοντας μάλιστα να υπερθεματίσει τα αντικομμουνιστικά του διαπιστευτήρια, υποστήριξε παντί τρόπο τη μεγέθυνση των πληροφοριακών δράσεων του State Department και έφθασε μέχρις σημείου να προτείνει την δημιουργία ενός «Σχεδίου Μάρσαλ για τις ιδέες», για να αντιμετωπισθεί η σοβιετική προπαγάνδα.⁵⁶ Αν και ο βαρύγδουπος τίτλος δεν υιοθετήθηκε τελικά, η πρόταση για την επέκταση του προγράμματος ιδεολογικών και πληροφοριακών επιχειρήσεων έγινε ασμένως δεκτή από τον Πρόεδρο Τρούμαν και μάλιστα απετέλεσε το κεντρικό σημείο της ομιλίας του στο ετήσιο συνέδριο της American Society of Newspaper Editors τον Απρίλιο 1950. Ο Πρόεδρος δήλωσε πως «η πρόκληση του ιμπεριαλιστικού κομμουνισμού, αφορούσε πάνω από όλα έναν αγώνα για το μυαλό των ανθρώπων». Πρότεινε την έναρξη μιας «Εκστρατείας Αλήθειας» στο πλαίσιο της οποίας οι δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας των Η.Π.Α. θα συντονίζονταν με τις πληροφοριακές επιχειρήσεις των ελεύθερων κρατών «σε ένα στιβαρό, έντονο πρόγραμμα για να προωθήσουμε την υπόθεση της Ελευθερίας έναντι της προπαγάνδας της σκλαβιάς».⁵⁷ Αν κρίνουμε από τα δημοσιεύματα που ακολούθησαν την ομιλία, οι παριστάμενοι υιοθέτησαν τις προεδρικές τοποθετήσεις. Το Κογκρέσο επίσης αντέδρασε θετικά, αφού αύξησε σημαντικά τα κεφάλαια για τις δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας. Ο Λευκός Οίκος υπέβαλε αίτημα για συμπληρωματικό προϋπολογισμό 89 εκατομμυρίων δολλαρίων για το πρόγραμμα, ο οποίος υπερέβαινε κατά 5 εκατομμύρια δολάρια το ποσόν που είχε ζητήσει το State Department για ολόκληρο το έτος (Krueger, 2000, p.139).

Μια περαιτέρω παρατήρηση, που υποστηριζόταν τόσο από τους Αμερικανούς όσο και τους Ευρωπαίους, ήταν πως, όταν υπήρχε απουσία τοπικών πρωτοβουλιών και το αμερικανικό προσωπικό έπρεπε να αναλάβει άμεσα το μεγαλύτερο βάρος για τα ενημερωτικά προγράμματα, τότε αυτά ήταν λιγότερο επιτυχημένα και κατέληγαν σε περισσότερα λάθη. Οι μη εσκεμμένες προσβολές τοπικών συναισθημάτων και νοοτροπιών δεν έλειπαν, όπως και οι απόπειρες ενημέρωσης και πειθούς των λαών με τη χρήση συμβόλων που δεν είχαν καμμία σχέση με τους πολιτισμούς τους. Ενίοτε οι πολιτικές ενημέρωσης και προβολής έδιναν

⁵⁶ Δια στόματος του γερουσιαστή William Benton, που είχε διατελέσει πρώτος μεταπολεμικός διευθυντής του σχετικού τμήματος του State Department.

⁵⁷ “Going Forward with the Campaign of Truth”, Department of State Bulletin, September 2, 1950, p. 669.

υπερβολική έμφαση στην αμερικανική παρέμβαση, στην οποίαν οι Ευρωπαίοι ήταν (και εξακολουθούν να είναι) ευαίσθητοι. Τα προγράμματα πληροφόρησης που κατέληξαν στα καλύτερα αποτελέσματα, κατά τη γνώμη των Ευρωπαίων ειδικών συμβούλων, ήταν αυτά που βασίστηκαν σε μια ευαίσθητη προσέγγιση των τοπικών στάσεων, συνηθειών, αντιλήψεων, αναγκών και ηθών. Προγράμματα και δράσεις που υλοποιήθηκαν με τη συνεργασία ή και αποκλειστικά από πολίτες μιας χώρας, που επιπλέον εκπροσωπούσαν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, ήταν ταυτόχρονα πιο αποδεκτά και απέφεραν λιγότερες αρνητικές αντιδράσεις σε σχέση με εκείνα πραγματοποιήθηκαν εξ ολοκλήρου ακόμη και από τους πιο ενεργητικούς και επινοητικούς Αμερικανούς.



Εικόνα 82: Ο επικεφαλής της ECA στην Αυστρία, Clyde J. King, παρακολουθεί παραδοσιακό χορό των ξυλοκόπων στο Kitzbuehel της Αυστρίας.

Το ενημερωτικό έργο του Σχεδίου Μάρσαλ στο εξωτερικό διαμόρφωσε σε πολύ σημαντικό βαθμό τις μελλοντικές στρατηγικές των Ηνωμένων Πολιτειών στο πεδίο αυτό. Για περίπου τέσσερα χρόνια, οι δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας του Υπουργείου Εξωτερικών⁵⁸ και του Σχεδίου Μάρσαλ διεξήχθησαν ταυτόχρονα. Υπήρχε σαφώς κάποια αλληλοεπικάλυψη, αλλά οι σφαίρες προσοχής τους ήταν γενικά διαφορετικές. Το προσωπικό των δύο οργανισμών ήταν αισθητά ετερόκλητο - η μία ομάδα ήταν πιο συντηρητική στην προσέγγιση, η άλλη πιο

⁵⁸ Το State Department είχε αναθέσει στην United States Information Service τις αρμοδιότητες Δημόσιας Διπλωματίας. Η USIS ήταν η «πρόγονος» της USIA.

πρόθυμη να διακινδυνεύσει να κάνει λάθη ως αντίτιμο για την έντονη δράση της.⁵⁹ Κάποια τριβή ήταν αναμενόμενη, αλλά οι παράλληλες προσπάθειες συνετέλεσαν στην διαμόρφωση κριτηρίων αποτελεσματικότητας και απέδωσαν ένα ερέθισμα ανταγωνιστικότητας. Το 1952 τα δύο προγράμματα άρχισαν να συγχωνεύονται υπό την USIA, με τη συνένωση του προσωπικού τους και με στενότερη συνεργασία στην Ουάσιγκτον. Καθώς προχώρησε η ολοκλήρωση, διαπιστώθηκε ότι θα μπορούσαν να διατηρηθούν πολλές από τις καινοτομίες και τις εμφάσεις που εισήχθησαν με το Σχέδιο Μάρσαλ. Σε πολλούς ειδικούς του Σχεδίου δόθηκαν υψηλές θέσεις ευθύνης στον νέο οργανισμό Δημόσιας Διπλωματίας. Η συγχώνευση έφερε μαζί τους πρώην άβγαλτους ερασιτέχνες του Σχεδίου Μάρσαλ με τους έμπειρους γραφειοκράτες της USIS του State Department δημιουργώντας μια εργαλειοθήκη Δημόσιας Διπλωματίας, που έμελε να διαπρέψει για σχεδόν μισόν αιώνα, τουλάχιστον μέχρι την πτώση του κομμουνισμού. Ο John Hutchison, ένα από τα προβεβλημένα εκτελεστικά στελέχη της USIA υποστήριζε ότι από την άποψη τόσο του ανταγωνισμού όσο και της συμβολής, το Σχέδιο Μάρσαλ εκτίναξε την αμερικανική Δημόσια Διπλωματία πολλά χρόνια μπροστά⁶⁰.

Φυσικά υπήρξαν ενστάσεις για το κατά πόσον ήταν πιο λειτουργικό και αποτελεσματικό να ιδρυθεί μια επιπλέον ομοσπονδιακή υπηρεσία με αρμοδιότητες που αφορούν στην εξωτερική πολιτική της χώρας, ενώ θα μπορούσαν να ασκηθούν από τις ήδη υπάρχουσες. Εξ άλλου, υπήρχε και το επιχείρημα ότι τα συμφέροντα της εξωτερικής πολιτικής θα διατυπώνονταν σαφέστερα από το αρμόδιο υπουργείο και οι χώρες αποδέκτες δεν θα αντιμετώπιζαν το πρόβλημα των πολλαπλών πηγών εκπομπής μηνυμάτων. Ο αντίλογος ήταν πως η νέα υπηρεσία είχε πολύ πιο ευέλικτη δομή και νοοτροπία, γι' αυτό και μπόρεσε να προσελκύσει προσωπικότητες του διαμετρήματος των Hoffman⁶¹ και Harriman⁶². Τα δε συμφέροντα, λειτουργίες και διαδικασίες του Υπουργείου Εξωτερικών και άλλων ήδη υφιστάμενων υπηρεσιών, διαχέονταν σε πολλούς τομείς και αδυνατούσαν να προσαρμοσθούν στις προκλήσεις ενός εγχειρήματος του μεγέθους και της πολυπλοκότητας του Σχεδίου Μάρσαλ. Εξ άλλου, το διακύβευμα δεν ήταν η διατήρηση της συνέχειας των διεθνών σχέσεων της χώρας αλλά η υπό πίεση διαχείριση μιας επείγουσας ανάγκης. Για αυτό και ήταν απαραίτητη μια ηγεσία που θα είχε γνώση πρακτικών οικονομικών επιχειρήσεων και δεν θα ήταν υποχρεωμένη να εμπλέκεται σε γραφειοκρατικούς περισπασμούς άνευ ουσίας.

⁵⁹ Θέλοντας να σχολιάσει με αντικειμενικότητα τις προκύψασες διαφορές, ο Nielsen υποστήριξε: "ECA information officers were characterized by bureaucratic naiveté, high morale and great enthusiasm, superior competence in their respective professional fields, interest in but lack of knowledge about the people and cultures they were dealing with. Most of these qualities proved double-edged. Ignorance of red tape, for example, produced momentum and speed in the early days and led to imaginative projects and inventiveness; but it also produced some foolish projects as well as interagency frictions and unnecessary alarm on the part of regular Foreign Service officers. Openhandedness and absence of guile sometimes won friends in unexpected places, but sometimes backfired. . . . I would not deny that exaggerated loyalties developed in the two groups, including a free exchange of critical comments. . . . But this inevitable and essentially superficial sniping hardly defines the real relationship. . . . The two groups complemented each other at least as much as they duplicated."

⁶⁰ Interview with John N. Hutchison στο Frontline Diplomacy: The Foreign Affairs Oral History Collection of the Association for Diplomatic Studies and Training, Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/mfdipbib000545?utm>.

⁶¹ Paul G. Hoffman, επικεφαλής της Διοίκησης Οικονομικής Συνεργασίας (ECA), του οργανισμού που ήταν υπεύθυνος για την εποπτεία του Σχεδίου Μάρσαλ.

⁶² W. Averell Harriman, Ειδικός Αντιπρόσωπος στην Ευρώπη για το Σχέδιο Μάρσαλ.

Όχι λιγότερο σημαντικό ήταν και το ζήτημα της διυπηρεσιακής συνεργασίας, που ήταν εκ των ων ουκ άνευ για ένα εγχείρημα του διαμετρήματος του Σχεδίου Μάρσαλ. Αν και οι αρμοδιότητές του ήταν επαρκώς οριοθετημένες, η συνεργασία με άλλες ομοσπονδιακές ή μη υπηρεσίες και οργανισμούς όπως το Υπουργείο Οικονομικών, το Υπουργείο Άμυνας, η Τράπεζα Εισαγωγών –Εξαγωγών, τα Υπουργεία Γεωργίας, Εσωτερικών και Εμπορίου ήταν σχεδόν καθημερινή. Το θετικό αποτέλεσμα που καταγράφηκε δεν θα ήταν εξασφαλισμένο αν το State Department είχε την αποκλειστικότητα ελέγχου και συντονισμού.

Αν και μία δημοσκόπηση Gallup έδειξε ότι μια μικρή πλειοψηφία του δείγματος τασσόταν υπέρ του ελέγχου και εποπτείας από το Υπουργείο Εξωτερικών, το τελικό αποτέλεσμα ανέδειξε την ορθότητα της επιλογής ίδρυσης νέου οργανισμού (Price, pp. 242-257).

Κεφάλαιο 8: Οικονομική και Επικοινωνιακή Ανάλυση των Σχεδιασμών και Δράσεων του Σχεδίου Μάρσαλ. Το Έργο του Economic Cooperation Administration (ECA)

Έχει ήδη αναφερθεί ότι οι Αμερικανοί αξιωματούχοι ευελπιστούσαν πως η υποβοήθηση του ECA με δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας θα λειτουργούσε θετικά ώστε οι χώρες δέκτες της βοήθειας να υιοθετήσουν με μεγαλύτερη ευκολία τα πολιτικά και οικονομικά συστήματα που θα υποστήριζαν τις επιδιώξεις του Σχεδίου Μάρσαλ.

Η πλειονότητα των πολιτικών και οικονομικών συστημάτων των Ευρωπαϊκών χωρών είχε καταρρεύσει ήδη πριν τον Β' Π.Π., οι δε προϋπάρχουσες από τον 19^ο αι. ιδέες περί φιλελεύθερης δημοκρατίας και *laissez-faire* είχαν τεθεί υπό αμφισβήτηση. Ενώ οι Αμερικανοί είχαν αμφισβητήσει τις ορθόδοξες θεωρίες περί της δομής της Πολιτικής Οικονομίας στην διάρκεια του New Deal, οι Ευρωπαίοι άρχισαν να αναζητούν τρόπους αναδόμησης των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δομών τους, λίγο πριν το ξέσπασμα του Β' Π.Π. (Elliot, p. 7).

Στην περίοδο που μεσολάβησε, όπως και αμέσως μετά τη λήξη του Β' Π.Π., οι Ευρωπαίοι κομμουνιστές –που εξήλθαν του πολέμου με αντιστασιακές περγαμινές και αλώβητοι από το στίγμα της συμμετοχής σε δοσιλογικές κυβερνήσεις- παρουσίασαν στους λαούς της ηπείρου μία εύληπτη και ιδεολογικά συνεκτική εναλλακτική στον φιλελεύθερο καπιταλισμό, ο οποίος τόσο είχε απογοητεύσει τους Ευρωπαίους. Ενδεχόμενη αποδοχή της από τα Ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα, που εκείνη την εποχή βρίσκονταν σε διαδικασία αναδόμησης, θα σήμαινε ανατροπή των αμερικανικών επιδιώξεων.

Τα κεντροδεξιά κόμματα αντιμετώπιζαν αφ' ενός το πρόβλημα αντικρουόμενων ταυτοτήτων και αφ' ετέρου προσπαθούσαν να αποστασιοποιηθούν από το όνειδος της (σε κάποιες χώρες) συνεργασίας τους με τους Γερμανούς. Όχι λιγότερο σημαντικό ήταν και το πρόβλημα της συμβολής τους, στην διάρκεια του Μεσοπολέμου, στην δημιουργία των συνθηκών που τελικά οδήγησαν στον Β' Π.Π.

Οι Σοσιαλδημοκράτες, εν τω μεταξύ, ήταν πολύ δημοφιλείς λόγω της όχι συχνής συμμετοχής τους στους προπολεμικούς κυβερνητικούς συνασπισμούς και των προοδευτικών απόψεών τους στα θέματα κοινωνικής πρόνοιας κατά τους χαλεπούς μεταπολεμικούς χρόνους (Elwood, 7-15).

Η Αμερικανική κυβέρνηση προέκρινε προς επίλυση του προβλήματος, να υποστηρίξει την δημιουργία κεντροαριστερών κυβερνήσεων συνασπισμού, που θα συνέδεαν τα σοσιαλδημοκρατικά και τα κεντρώα κόμματα σε μια προσπάθεια αποκλεισμού των Κομμουνιστών από τους Ευρωπαϊκούς κυβερνητικούς συνασπισμούς. Τέτοια σχήματα, ήλπιζαν οι Αμερικανοί, θα εκπροσωπούσαν μεγάλους αριθμούς ψηφοφόρων, αποδίδοντας στις κυβερνήσεις μεγάλη πολιτική νομιμοποίηση και την επακόλουθη

σταθερότητα, ώστε να αποκρούσουν την κομμουνιστική επιρροή. Το State Department ευελπιστούσε ότι οι εισροές δολλαρίων και οι βελτιώσεις στις υποδομές στην οικονομικά καταρρέουσα Ευρώπη θα ικανοποιούσε τις ανάγκες και απαιτήσεις των Ευρωπαίων εκλογέων, οι οποίοι, σε ανταπόδοση, θα συνέχιζαν να υποστηρίζουν τις κεντροαριστερές κυβερνήσεις συνασπισμού. Σχεδόν ανερυθρίαστα, οι σχεδιαστές εξωτερικής πολιτικής στο State Department συμπέραναν ότι ο πλέον τελέσφορος τρόπος για να ανασχέσουν την υποστήριξη των Ευρωπαίων στον Κομμουνισμό, ήταν να ελέγξουν τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα (Cleveland, Moore, Kindleberger Memorandum, pp. 17-18), κατευθύνοντας μια επιχείρηση οικονομικής και ιδεολογικής «γοητείας», όχι τόσο στα κοινά στα οποία ο Κομμουνισμός δεν είχε ερείσματα, αλλά στους εκλογείς που εκδήλωναν συμπάθεια προς την Αριστερά (ό.π.).

Είχαν, φυσικά, την διορατικότητα να αντιληφθούν ότι η απροκάλυπτη υποστήριξη συγκεκριμένων κομμάτων ή πολιτικών προσώπων θα οδηγούσε σε αντίθετα αποτελέσματα και θα ευνοούσε τη σοβιετική προπαγάνδα. Οι αξιωματούχοι του State Department είχαν προβεί σε αναλύσεις των ευρωπαϊκών αντιδράσεων στην ομιλία του Τρούμαν της 12^{ης} Μαρτίου 1947 και είχαν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η κρίσιμη μάζα των Ευρωπαίων εκλογέων δεν θα ανταποκρίνονταν θετικά σε μια «αντικομμουνιστική σταυροφορία». Έχοντας όμως γνώση ότι τα «ακροατήρια –στόχοι» των αμερικανικών συμφερόντων, αν και όχι απαραίτητως υποστηρικτικά της ΕΣΣΔ, έτειναν κατά το ήττον ή έλασσον ευήκοον ούς στην κομμουνιστική ιδεολογία, συμβούλευσαν να αποφευχθεί η απροκάλυπτη αντικομμουνιστική προπαγάνδα στη ρητορική προβολής του Σχεδίου Μάρσαλ. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα αποφεύγονταν οι αντιδράσεις των Ευρωπαϊκών εκλογικών σωμάτων.

Η τοποθέτηση αυτή σαφώς περιόριζε σημαντικά τις επιλογές των υπευθύνων του ECA που είχαν αναλάβει το έργο του επηρεασμού της Ευρωπαϊκής κοινής γνώμης. Ουσιαστικά η μόνη επιλογή ήταν να επενδύσουν στην ικανότητα των κεντροαριστερών ηγεσιών να υλοποιήσουν προς όφελος των Ευρωπαίων εκλογέων την οικονομική ανάκαμψη και την αλματώδη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης για όλον τον πληθυσμό και κατόπιν να προβάλλουν την επιλογή αυτήν. Εξ άλλου, σύμφωνα με τους ειδικούς του State Department, ακριβώς σε αυτό το έλλειμμα εμπιστοσύνης των λαών προς τις ηγεσίες τους ως προς αυτά τα δύο πεδία, οφειλόταν η ιδεολογική συμπάθειά τους προς τον Κομμουνισμό. Γι' αυτό και έπρεπε να δημιουργηθεί «ένα νέο σύμβολο ελπίδας» το οποίο όμως θα ήταν «περισσότερο οικονομικού περιεχομένου και όχι τόσο πολιτικού» (ό.π.). Έτσι, ο οδικός χάρτης της προσπάθειας προβολής και επηρεασμού της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης για το ERP (European Recovery Program, η επίσημη ονομασία του Σχεδίου Μάρσαλ) δομήθηκε επί τη βάση της προσπάθειας αύξησης της Ευρωπαϊκής παραγωγής και κατανάλωσης μέσω της οικονομικής και λειτουργικής ενοποίησης της Ευρώπης και όχι στον στείρο αντικομμουνισμό. Βεβαίως, ο Πόλεμος της Κορέας ανάγκασε τις Η.Π.Α. να προσθέσουν και μία στρατιωτική συνιστώσα στο πρόγραμμα οικονομικής ανάκαμψης της Ευρώπης (ERP)⁶³, γεγονός που επιδείνωσε το έλλειμμα του Ομοσπονδιακού Προϋπολογισμού των Η.Π.Α. (Collins, p.24). Για τον σκοπό αυτόν οι

⁶³ Ειδικά σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, όμως, η κατανομή κονδυλίων του ERP για στρατιωτικούς λόγους είχε ήδη αρχίσει από το 1948, εξ αιτίας του Ελληνικού Εμφυλίου.

Η.Π.Α. υιοθέτησαν την Mutual Security Act (1951), ώστε να εντατικοποιήσουν έτι περαιτέρω την παραγωγικότητα στην Δυτική Ευρώπη, με σκοπό να καλύψει τις αυξημένες απαιτήσεις για διεθνή ασφάλεια, που είχαν προκληθεί από την κομμουνιστική εισβολή στη Νότιο Κορέα και τις αναμενόμενες επιθέσεις στην αμυντική περίμετρο της Δύσης.

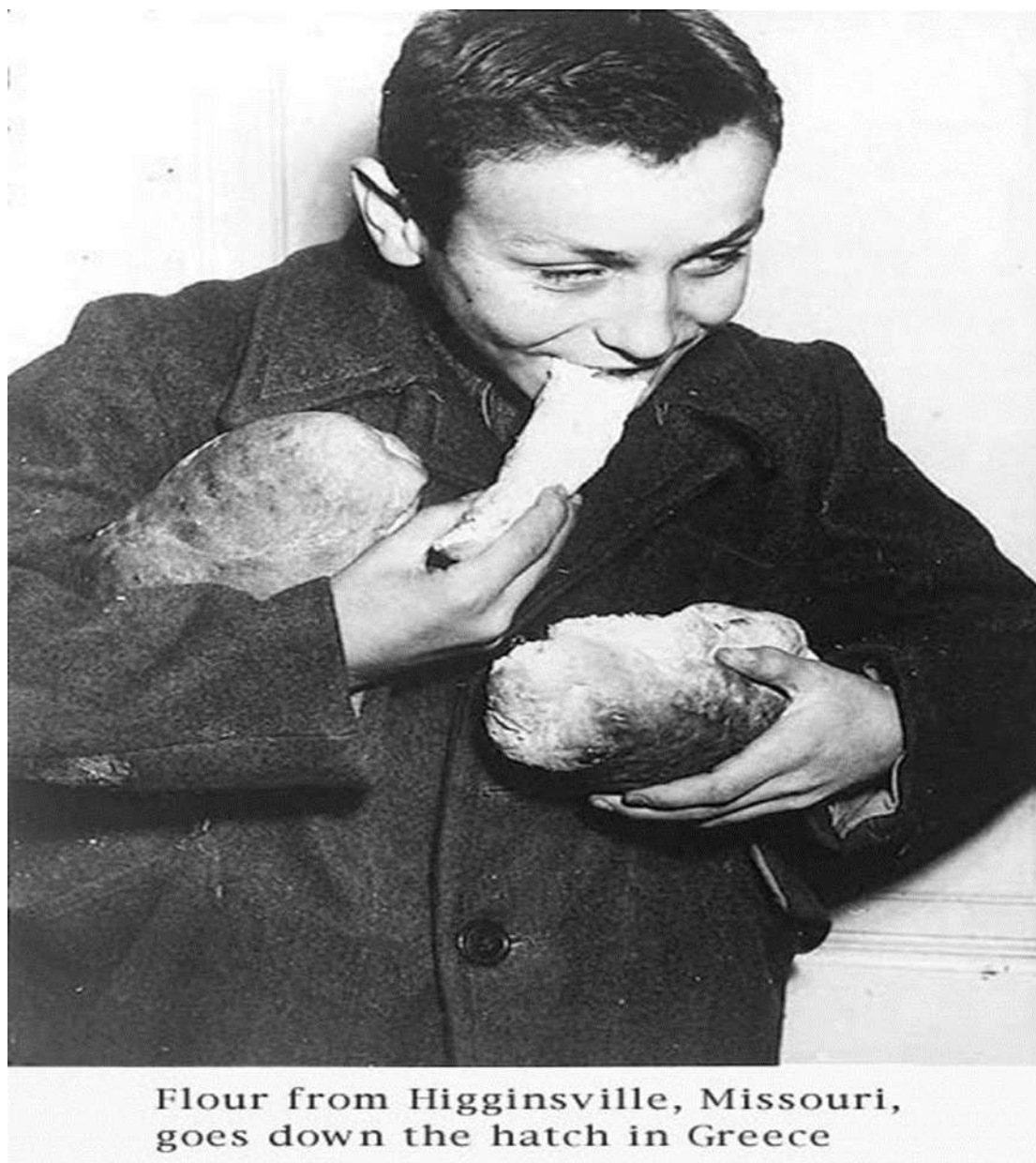
Η απόφαση να υλοποιηθεί το ERP συμβάδιζε με την επιλογή των Η.Π.Α. να χτυπήσουν την ΕΣΣΔ στο πλέον ευάλωτο σημείο της, σε έναν τομέα όπου θα ήταν δυσχερές για αυτήν να ακολουθήσει τις Η.Π.Α. Ακολουθώντας λοιπόν το κλασσικό αξίωμα της εξωτερικής πολιτικής, αυτό της «ασύμμετρης ανταπόδοσης»⁶⁴, η κυβέρνηση Τρούμαν κινητοποίησε την υπέρτερη οικονομική και τεχνολογική ισχύ της Αμερικής για να πείσει και εν τέλει να ανασχέσει τη Σοβιετική επιρροή στην Ευρώπη (Gaddis, pp. 61-62). Εναπόκειτο πλέον στους διαχειριστές του Σχεδίου Μάρσαλ⁶⁵ να επιλέξουν τις μεθόδους για να κινητοποιήσουν αποτελεσματικά τους Ευρωπαϊκούς λαούς ώστε να αποδεχθούν τη στρατηγική αυτήν και να την ακολουθήσουν. Τα στελέχη που ανέλαβαν την διεκπεραίωση του Σχεδίου Μάρσαλ ξεκίνησαν με ενθουσιασμό. Όταν δημιουργήθηκε ο ECA το 1948, ακριβώς για τον σκοπό αυτόν, ο επικεφαλής του, Paul Hoffman απογαλάκτισε την διαχείριση του ERP από το State Department και συγκεκριμένα από την ομάδα Σχεδιασμού Πολιτικής του Kennan. Ενέταξε ουκ ολίγους τεχνοκράτες στην Committee for Economic Development (CED)⁶⁶ κι έτσι κατόρθωσε να επηρεάσει σύμφωνα με τις δικές του πεποιθήσεις τη μορφή που θα λάμβανε η Αμερικανική βοήθεια προς την Ευρώπη. Παρ' ό,τι επισήμως όφειλε να ακολουθεί τις κατευθυντήριες του State Department και του Υπουργείου Άμυνας, στην πράξη, τόσο ο ίδιος όσο και τα υπ' αυτόν στελέχη, καθόρισαν ανεξάρτητα τη μορφή και τη στόχευση της επιρροής που έκριναν απαραίτητη για την υλοποίηση του ERP. Ήταν αυτοί που ουσιαστικά δόμησαν τις προτάσεις για ανοικοδόμηση και βελτίωση της Ευρωπαϊκής πολιτικής οικονομίας, όπως και αντιστοίχως διαμόρφωσαν τα πλάνα τού τι απαιτείτο από τις Ευρωπαϊκές χώρες να πράξουν κατά την διαδικασία. Κατ' αυτόν τον τρόπο το Σχέδιο Μάρσαλ έφερε ανεξίτηλο το ιδεολογικό αποτύπωμα της CED και των κενσινανών απόψεων περί πολιτικής οικονομίας, οι οποίες εστίαζαν στην διατήρηση της Αμερικανικής εμπλοκής στις ευρωπαϊκές υποθέσεις και στην προσήλωση στην οικονομική ανάπτυξη, σε βαθμό πολύ μεγαλύτερο από ό,τι θα συνέβαινε εάν το State Department είχε την άμεση και

⁶⁴ Η άσκηση της μέγιστης διαθέσιμης ισχύος στο πιο αδύναμο κέντρο βάρους του αντιπάλου.

⁶⁵ Πρακτικά στον ECA.

⁶⁶ Η Επιτροπή Οικονομικής Ανάπτυξης του Συνεδριακού Συμβουλίου (CED) είναι ένα μη κερδοσκοπικό, μη κομματικό, επιχειρηματικό κέντρο δημόσιας πολιτικής που παρέχει έγκριτες αναλύσεις και αιτιολογημένες λύσεις προς το συμφέρον των ΗΠΑ. Οι διαχειριστές της CED είναι διευθύνοντες σύμβουλοι και βασικά στελέχη κορυφαίων αμερικανικών εταιρειών που προσφέρουν την εμπειρία τους για να αντιμετωπίσουν τα σημερινά πιεστικά ζητήματα πολιτικής. Συλλογικά αντιπροσωπεύουν περισσότερες από 30 βιομηχανίες, πάνω από ένα τρισεκατομμύριο δολάρια σε έσοδα, και πάνω από 4 εκατομμύρια υπαλλήλους. Από την ίδρυσή της το 1942, η CED έχει ασχοληθεί με τις εθνικές προτεραιότητες για την προώθηση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης προς όφελος όλων των Αμερικανών. Το έργο της CED τα πρώτα της χρόνια οδήγησε σε μεγάλα επιτεύγματα πολιτικής, συμπεριλαμβανομένου του Σχεδίου Marshall, της Συμφωνίας Bretton Woods που καθιέρωσε το νέο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, την Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Σήμερα, η CED συνεχίζει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο μέσω της αξιόπιστης έρευνας και των συμβουλευτικών προτάσεών της.

ουσιαστική επίβλεψη, όπως επεδίωκε ο Kennan και η ομάδα του (Committee for Economic Development, 1948, pp.23-32).



Εικόνα 83: Ελληνόπουλο τρώει ψωμί ζυμωμένο με αλεύρι από το Μισούρι των Η.Π.Α. που έφθασε στην Ελλάδα με το Σχ. Μάρσαλ.

Οι τεχνοκράτες του ECA είδαν στο Σχέδιο Μάρσαλ μια ευκαιρία να εξάγουν το αμερικανικό μοντέλο υλικής ευημερίας και κοινωνικής ειρήνης, το οποίο βασιζόταν στην αέναη οικονομική ανάπτυξη και την υψηλή παραγωγικότητα.⁶⁷ Εξ άλλου, ήταν ακριβώς η

⁶⁷ Η νοοτροπία των σχεδιαστών του CED εμπεριείχε εν πολλοίς και θεμελιώδη συστατικά της «Προοδευτικής Εμπορικής Φιλοσοφίας». Στον πυρήνα αυτής εδραζόταν η ακλόνητη πεποίθηση ότι η προώθηση του εμπορίου και η δημιουργία διεθνών εμπορικών δικτύων, που θα επέκτειναν τις αγορές και την προσβασιμότητα σε αγαθά,

εποχή στην οποία το πρόβλημα της ομαλής ένταξης στην κοινωνική ζωή και στην παραγωγική διαδικασία εκατομμυρίων νέων ανθρώπων, που μόλις είχαν επιστρέψει από τα μέτωπα του Β' ΠΠ, ήταν εξαιρετικά πιεστικό (Harper, p.199). Το ιδεολογικό τους υπόβαθρο, άλλωστε, διεθνικό-φιλελεύθερο-αντικομμουνιστικό, συνέδεε τη γρήγορη αύξηση της παραγωγής (τουλάχιστον κατά ένα τρίτο) με την όδευση της Δυτικής Ευρώπης προς την ευημερία, που θεωρούνταν ως δραστικότατο “αντίδοτο στον Κομμουνισμό” (Minutes of Meeting of the CED Board of Trustees, 16.10.1947, Waldorf Astoria, NY, Paul Hoffman Papers, Box 40, HSTL).

θα ανύψωναν τα κριτήρια διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο και, νομοτελειακά θα βελτίωναν την ανθρωπότητα. Για την διασύνδεση Διεθνούς Εμπορίου και Διπλωματίας υπό την οπτική γωνία της Προοδευτικής Εμπορικής Φιλοσοφίας: Rosenberg, Emily S., *Financial Missionaries to the World: The Politics and Culture of Dollar Diplomacy, 1900-1930*, Cambridge, Harvard University Press, 1999 και της ίδιας: *Spreading the American Dream: American Economic and Cultural Expansion, 1890-1945*, NY: Hill and Wang, 1982.



The Corinth canal

Εικόνα 84: Η επιδιόρθωση της Διώρυγας της Κορίνθου, μετά την καταστροφή της από τους Γερμανούς, έγινε κατορθωτή με κονδύλια του Σχ. Μάρσαλ.



Εικόνα 85: Φόρτωση θωξίτη για παραγωγή αλουμινίου, Ελλάδα, 1948.

Σε θεωρητικό επίπεδο, τόσο η κυβέρνηση Τρούμαν, όσο και η ηγεσία του State Department (του Kennan συμπεριλαμβανομένου) επίσης διέβλεπαν πλεονεκτήματα στην αύξηση της παραγωγής και της κατανάλωσης⁶⁸ ώστε να κατισχύσουν των Κομμουνιστών. Η διαφορά τους έγκειτο στο ότι προσέγγιζαν πιο πολύ ιδεολογικά τον ρόλο του Σχεδίου Μάρσαλ, θεωρώντας το ως μια «ιδεολογική μάχη» κατά της «κυρίαρχης κομμουνιστικής

⁶⁸ Με βελτίωση μεθόδων διανομής, ώστε να είναι προσιτά στον μέσο Ευρωπαϊό καταναλωτή, τόσο από άποψη διαθεσιμότητας, όσο και τιμής (βλ. Patrick McMahon Report on the first 15 months of the Marshall Plan, Clark M. Clifford Papers, Box 1, Subject File 1945-1954, ECA, Committee for the Marshall Plan, HSTL). Οι δυσχέρειες που αντιμετώπιζε η διανομή αγροτικών (και όχι μόνον) αγαθών από τους χώρους παραγωγής (π.χ. αγροκτήματα) προς τις ευρωπαϊκές πόλεις, σήμαιναν ότι οι αστικοί πληθυσμοί, που εν πολλοίς αποτελούσαν την εργατική τάξη, αντιμετώπιζαν το διπλό πρόβλημα της ανεπάρκειας τροφίμων και της μείωσης της αγοραστικής τους δύναμης. Ευλόγως οι Αμερικανοί σχεδιαστές υπολόγιζαν ότι αυτό καθιστούσε τους πληττόμενους, ευάλωτους στην Κομμουνιστική προπαγάνδα (Paul Nitze Oral History by Ellen Garwood, 4.11. 1958, Ellen Clayton Garwood Papers, Subject Files, Marshall Plan Folder, HSTL). Η υπόσχεση ανάκαμψης μέσω υψηλής παραγωγικότητας και προσβασιμότητας σε καταναλωτικά αγαθά ήταν για τους Αμερικανούς σχεδιαστές η λυδία λίθος για την επίτευξη υποστήριξης των Ευρωπαϊκών λαών σε κεντροαριστερές κυβερνήσεις συνασπισμού, που θα λειτουργούσαν ως αναχώματα στην εξάπλωση του Κομμουνισμού. Όταν λοιπόν απευθύνονταν σε Ευρωπαϊκά ακροατήρια οι Αμερικανοί παρούσαν το θέμα αυτό με οικονομικούς όρους. Κατ' ιδίαν, όμως και όταν απευθύνονταν σε Αμερικανικό κοινό, απέδιδαν στην ανοικοδόμηση της Ευρωπαϊκής οικονομίας τον ρόλο μίας μόνο συνιστώσας στο ευρύτερο σχέδιο για την κατανίκηση του παγκόσμιου Κομμουνισμού.

φιλοσοφίας», η οποία επέρριπτε όλα τα δεινά του κόσμου στον καπιταλισμό (Kennan, George F., 1951). Η απότομη, βίαιη και χωρίς ρεαλιστικό σχεδιασμό μετάβαση της Σοβιετικής οικονομίας από φεουδαρχική-αγροτική σε βιομηχανική (ακόμη και παρά την εκτόξευση της πολεμικής βιομηχανίας κατά τον Β' ΠΠ), είχε αφήσει δομικές δυσλειτουργίες στο σύνολο της Σοβιετικής οικονομίας, έλλειμμα κουλτούρας παραγωγικότητας και τεχνολογικής αυτοπεποίθησης, σε πλήρη αντίθεση με τις Η.Π.Α. (Kennan, ό.π., σ. 122). Ήταν εύλογη επομένως η πεποίθηση ότι εάν οι Η.Π.Α. κατόρθωναν να αποδείξουν και να προβάλλουν στο εξωτερικό τη βιομηχανική και κεφαλαιακή τους υπεροχή, μέσω μιας επιτυχημένης εκστρατείας οικονομικής και βιομηχανικής ανάκαμψης της Ευρώπης, το καπιταλιστικό μοντέλο παραγωγής θα λειτουργούσε ως εργαλείο πίεσης που θα ανάγκαζε την ΕΣΣΔ να συνεργασθεί επ' ωφελεία των Αμερικανικών και Ευρωπαϊκών συμφερόντων (Ομιλία του Dean Acheson στο Philadelphia Bulletin Forum, 10.3.1948).

Ο στόχος των διαχειριστών του Σχεδίου Μάρσαλ και της Αμερικανικής κυβέρνησης ήταν, μέσω της στρατηγικής αυτής να κερδίσουν τον πόλεμο της προπαγάνδας και, έτι περαιτέρω, να προκαλέσουν την παρακμή της Σοβιετικής ισχύος, όχι μόνο σε στρατιωτικό και οικονομικό αλλά και σε ιδεολογικό επίπεδο (Dean Acheson κατά τη συζήτηση ενώπιον της House Foreign Affairs Committee, περί του προτεινόμενου Mutual Security Program, 26.6.1951). Αυτή η διφυής προσπάθεια προσέγγισης των Ευρωπαίων εκλογέων και ανοικοδόμησης των οικονομικών δομών, αποτυπώθηκε και στον τρόπο που η ECA προσπάθησε να διεκπεραιώσει την αποστολή της. Ενώ η προσπάθεια επηρεασμού των Δυτικοευρωπαίων περιστρεφόταν γύρω από την ουσία του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού, η πραγματική της στόχευση ως όπλου κατά του Κομμουνισμού κυριαρχούσε στις δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας της ECA. Αν και σπανίως οι δράσεις αυτές παρουσιάζονταν ευθαρσώς ως αντικομμουνιστικές, εν τοις πράγμασι περιέπλεξαν τις σχέσεις με τους Δυτικοευρωπαίους, με αποτελέσματα που όχι σπάνια ακύρωναν τις επιδιώξεις της ECA.

Αρκετά νωρίς οι υπεύθυνοι Δημόσιας Διπλωματίας της ECA αντελήφθησαν ότι βασική προϋπόθεση για την επιτυχία του εγχειρήματος ήταν η άμεση συνάφεια με τους λαούς των οποίων την καθημερινότητα, τις εργασιακές συνήθειες, τις πολιτικές πεποιθήσεις και τις επιχειρηματικές παραδόσεις επιχειρούσαν να επηρεάσουν. Συνειδητοποίησαν πως αυτή η αποστολή που εν τέλει αποσκοπούσε στη μεταβολή της στάσης των Ευρωπαίων, δεν εξαρτιόταν μόνο από επισκευές γεφυρών, εργοστασίων και εμπορικών δικτύων αλλά και από την αποκατάσταση της αλληλοκατανόησης μεταξύ των λαών (Επιστολή του αναπληρωτή Ειδικού Απεσταλμένου του ERP στην Ευρώπη για το 1948 και μετέπειτα επικεφαλής της ECA (1950-1951), William C. Foster, προς όλους τους επικεφαλής των αποστολών της ECA σε ευρωπαϊκές χώρες, 25.8.1950). Ο στόχος είχε επομένως οριοθετηθεί, το μήνυμα είχε προσδιορισθεί, εν τούτοις οι επιχειρησιακές παράμετροι της εκστρατείας Δημόσιας Διπλωματίας παρέμενα αρχικά ασαφείς. Στα πρώιμα στάδια του σχεδιασμού το State Department έδωσε έμφαση στον ρόλο που όφειλε να διαδραματίσει ένα πρόγραμμα ενημέρωσης, στην υλοποίηση των πολλαπλών στοχεύσεων του Σχεδίου Μάρσαλ. Το ενέτασσε, μάλιστα, σε ένα ευρύτερο κυβερνητικό πλάνο επέκτασης των

πληροφοριακών επιχειρήσεων του αρμόδιου τμήματος του State Department.⁶⁹ Στις προθέσεις της αυτές η κυβέρνηση συνάντησε την έντονη δυσπιστία και εναντίωση του Κογκρέσσου που δυσανασχετούσε έμπρακτα στην ιδέα της «συγκατοίκησης» κυβερνητικών και μη κυβερνητικών υπηρεσιών πληροφοριακών επιχειρήσεων στην Ευρώπη, όπως είχε συμβεί και στην διάρκεια του Β' ΠΠ με αμφισβητήσιμα αποτελέσματα.⁷⁰

Αν και πολλοί στους κύκλους εξουσίας αντιλαμβάνονταν την Δημόσια Διπλωματία (και την προπαγάνδα) ως ανεκτίμητα εργαλεία, απαραίτητα για την διαμόρφωση της διεθνούς κοινής γνώμης, υπήρχαν και ουκ ολίγοι που αντιτίθονταν, φοβούμενοι ότι ο έλεγχος των μέσων επικοινωνίας και προπαγάνδας θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να πλήξουν την Δημοκρατία στο εσωτερικό της Αμερικής. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος για τον οποίον η κυβέρνηση Τρούμαν υιοθέτησε την ίδιαν αντικομμουνιστική ρητορική που χρησιμοποίησε για να περάσει το Σχέδιο Μάρσαλ από το Κογκρέσο, και για να προωθήσει τους σχεδιασμούς της στο πεδίο της Δημόσιας Διπλωματίας.⁷¹

Μετά την διάλυση του OWI τον Αύγουστο 1945, προέκυψε το ερώτημα του κατά πόσον μια παρόμοια υπηρεσία είχε λόγο ύπαρξης εν καιρώ ειρήνης. Τελικώς το State Department αποφάσισε πως η ύπαρξη ενός προγράμματος πληροφοριακών επιχειρήσεων για την υποστήριξη της εξωτερικής πολιτικής ήταν απολύτως απαραίτητη και διόρισε τον William Benton⁷² ως αναπληρωτή υπουργό Εξωτερικών για Δημόσιες Υποθέσεις. Ο Benton ήταν που πρωτοστάτησε στην δημιουργία ενός πληροφοριακού προγράμματος για το εξωτερικό, πιέζοντας το πάντα φειδωλό Κογκρέσο να κατευθύνει τους αναγκαίους πόρους προς ευόδωση των κυβερνητικών πληροφοριακών αναγκών. Ήδη από το 1945 ο Benton είχε την διαύγεια να αντιληφθεί πως «η εποχή που οι διεθνείς σχέσεις ήταν αποκλειστική υπόθεση μεταξύ ηγετών, έχει παρέλθει. Από το 1918 και μετά, οι σχέσεις μεταξύ των εθνών έχουν διευρυνθεί ώστε να συμπεριλαμβάνουν όχι μόνον τις κυβερνήσεις αλλά και τους λαούς». Απέδωσε στην κοινή γνώμη σημαίνοντα ρόλο στις διεθνείς σχέσεις και την ενέταξε στα αναγκαία εργαλεία της διπλωματίας (Information Service Review ECA drafted by P. D. Fahnestock, Director of Press Relations, CED, 2.12.1948). Επιπλέον διείδε την άμεση διασύνδεση της προσέγγισης των απλών ανθρώπων με την θεμελίωση ισχυρών διεθνών εμπορικών δικτύων, επ' ωφελεία της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής (ό.π.). Εν ολίγοις ο Benton κατέτασσε την Δημόσια Διπλωματία στους φορείς που έπρεπε να περιλαμβάνονται στον στρατηγικό σχεδιασμό της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και δήλωνε την πεποίθησή του ότι η Δημόσια Διπλωματία μπορούσε να πείσει τα ξένα ακροατήρια συμβάλλοντας στην πολιτική συνεργασία με άλλες χώρες, ενισχύοντας την εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α. και

⁶⁹ Office of International Information and Cultural Relations (OIC).

⁷⁰ Βλ αναφορά στο Office of Wartime Information(OWI), σελ. 109 .

⁷¹ Για το θέμα βλ. Brett Gary, *The Nervous Liberals: Propaganda Anxieties from WW II to the Cold War*, NY: Columbia University Press, 1999, Winkler Allan, *The Politics of Propaganda: The Office of Wartime Information, 1942-1945*, New Haven, CT, Yale University Press, 1978, Schulman, Holly Cowan, *The Voice of America: Propaganda and Democracy*, Madison: University of Wisconsin Press, 1990 και Kruegler, David f., *The Voice of America and the Domestic Propaganda Battles, 1945-1953*, Columbia, MO: University Of Missouri Press, 2000.

⁷² Μέλος και συνιδρυτής της CED.

ωφελώντας σημαντικά το Αμερικανικό εξαγωγικό εμπόριο (ό.π.)⁷³. Είχε καταλήξει στο ότι αυτό θα επιτυγχάνονταν μέσω "μιας επίσημης προσπάθειας που θα συνέβαλε στην εξοικείωση των λαών που είναι σημαντικοί για την πολιτική μας, με την πραγματική εικόνα της Αμερικανικής ζωής και πολιτικής, ειδικά σε περιοχές όπου η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν επαρκεί ή όπου κυριαρχούν προκαταλήψεις και παρανοήσεις σχετικά με τις Η.Π.Α.» (The Role of International Information Service in Conduct of Foreign Relations: Statement of Assistant Secretary Benton before the House Foreign Affairs Committee, 21.10.1945, pp. 589-591).

Με δεδομένη την αδιαμφισβήτητη υπεροχή των Η.Π.Α. στους τομείς της τεχνολογίας των επικοινωνιών, της κινηματογραφικής βιομηχανίας, των εκδοτικών επιχειρήσεων, της δημοσιογραφίας και της διαφήμισης, ο Benton υποστήριξε ότι θα ήταν ανόητο αν οι Η.Π.Α. δεν αξιοποιούσαν αυτό το υπερπολύτιμο πλεονέκτημα προς όφελος της εξωτερικής τους πολιτικής. Το να δημιουργήσει ένα αποτελεσματικό πληροφοριακό περιβάλλον θα ήταν σχετικά εύκολο για ένα κράτος που διέθετε τέτοια πλεονεκτήματα και τόσους εξειδικευμένους επαγγελματίες. Ο Benton έκρινε ότι «είναι θεμελιώδες για μια συνεργατική εξωτερική πολιτική όπως η δική μας, να είναι εξωστρεφής, διαυγής, δημοφιλής στο εσωτερικό των Η.Π.Α.⁷⁴ και πλήρως κατανοητή και αποδεκτή στο εξωτερικό»⁷⁵ (ό.π.). Αφ' ής στιγμής κάθε δράση εξωτερικής πολιτικής «οφείλει να γίνεται κατανοητή υπό το πρίσμα της Ιστορίας και των εθνικών χαρακτηριστικών της χώρας που την ασκεί, θα πρέπει, για να καταστήσουμε σαφείς τις πολιτικές μας και να πείσουμε άλλες χώρες να συμπλεύσουν με αυτές, να γνωρίσουμε στους λαούς τους εκείνα τα εθνικά μας χαρακτηριστικά που επεξηγούν και δικαιολογούν τις πολιτικές μας (ό.π.).

Το Κογκρέσο πείσθηκε από τα επιχειρήματά του και τον Ιούνιο 1946 προίκισε το νεοσύστατο ΟΙC⁷⁶ με 19,5 εκατομμύρια δολλάρια. Ωστόσο η χρηματοδότηση έπρεπε να ανανεώνεται ετησίως μετά από έγκριση του Κογκρέσσου, κάτι που πέραν του ότι ήταν χρονοβόρο, ήταν και αβέβαιο. Το State Department για να απαλλαγεί από το άγχος αυτό επεδίωξε να συντηρεί στην δημόσια διαβούλευση το θέμα της ενημέρωσης του διεθνούς ακροατηρίου, χρηματοδοτώντας έρευνες για την αξία της προπαγάνδας (ευφημιστικά χρησιμοποιώντας τον όρο «ενημέρωση») στις διεθνείς σχέσεις.⁷⁷ Στο πλαίσιο των ενεργειών αυτών η κυβέρνηση χρηματοδότησε ένα δίμηνο διερευνητικό ταξίδι της

⁷³ Επίσης: US Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. European Recovery Program: Report on S. 2202: A Bill to Promote the General Welfare, National Interest, and Foreign Policy of the United States Through Necessary Economic and Financial Assistance to Foreign Countries Which Undertake to Cooperate with Each Other in the Establishment and Maintenance of Economic Conditions Essential to a Peaceful and Prosperous World. 80th Cong., 2d sess., 1948. S.R. 935.

⁷⁴ Εσωτερική νομιμοποίηση.

⁷⁵ Εξωτερική νομιμοποίηση.

⁷⁶ Office of International Cooperation. Το ΟΙC ήταν μία από τις διοικητικές οντότητες που ασχολούνταν με την εποπτεία και τη διευκόλυνση της συνεργασίας που απαιτούνταν για την υλοποίηση του Σχεδίου Μάρσαλ. Εστίασε στην προώθηση συνεργασιών μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και των ευρωπαϊκών χωρών, καθώς και στη διασφάλιση αποτελεσματικού συντονισμού μεταξύ των συμμετεχόντων χωρών, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Ανάκαμψης (ERP). Οι αρμοδιότητές του περιλάμβαναν: Τη βοήθεια για την εναρμόνιση πολιτικών μεταξύ των χωρών, την προώθηση συνεργατικών έργων και την αντιμετώπιση προκλήσεων που σχετίζονταν με τις πολυμερείς προσπάθειες οικονομικής ανασυγκρότησης.

⁷⁷ Επί παραδείγματι βλ. Release of MacMahon Memorandum on U.S. International Information Program, Department of State, Bulletin 14, January 6 and 13, 1946, 37)

ομάδας Smith-Mundt του Κογκρέσσου σε 22 Ευρωπαϊκές χώρες για να μελετήσει τις ανεπάρκειες των Αμερικανικών πληροφοριακών δράσεων σε αυτές (Barrett, 1953, p. 61 και Ninkovich, 1981, pp. 128-133). Η τελική αναφορά της Επιτροπής υποστήριζε την θέσπιση νομοθεσίας για την αύξηση και διεύρυνση πληροφοριακών δράσεων στο εξωτερικό, με τρόπο όμως στρατηγικής συνεκτικότητας που θα τους προσέδιδε σαφή αντικομμουνιστικό χαρακτήρα. Άλλωστε ακριβώς εκείνη την περίοδο η συζήτηση στο Κογκρέσσο για την Ευρωπαϊκή ανασυγκρότηση κυριαρχούνταν από τη συγκεκριμένη ρητορική. Η ταύτιση αυτή αποσκοπούσε στην άμβλυνση των αντιρρήσεων που προέβαλλαν οι «απομονωτιστές» του Σώματος σχετικά με την διάθεση κονδυλίων για διεθνείς δράσεις. Τα μέλη της Επιτροπής Smith-Mundt εξαρτούσαν την θέση των Η.Π.Α. στην παγκόσμια σκηνή από την αποτελεσματικότητα των δράσεων Δημόσιας Διπλωματίας που θα αναλάμβανε η κυβέρνηση. Θεωρούσαν την Ευρώπη ως «πεδίο μάχης ιδεολογιών στο οποίο οι λέξεις και οι εικόνες έχουν αντικαταστήσει τα όπλα» (Senate, Committee on Foreign Relations, *The USIS in Europe pursuant to S. res. 161*, part 1, 1, 3 & 5). Ενέταξαν τις προτάσεις τους στις πρόνοιες του ERP (που ήδη βρισκόταν στο Κογκρέσσο για διαβούλευση κατά την διάρκεια της ευρωπαϊκής τους περιόδους) τονίζοντας ότι: «Όσο και αν είναι απαραίτητη η οικονομική βοήθεια, καλό θα είναι να μην επαναλάβουμε το λάθος να γεμίζουμε τα στομάχια των λαών, ενώ οι Σοβιετικοί ταΐζουν τα μυαλά τους» (ό.π.). Κατέστησαν σαφές ότι το Σχέδιο Μάρσαλ θα εμπόδιζε μεν τον λιμό στην Ευρώπη αλλά, εάν δε συνοδευόταν από ενημερωτικές δράσεις δεν θα απέτρεπε «την δημιουργία μιας γενιάς Ευρωπαίων, που θα ήταν μεν υγιείς αλλά οι πεποιθήσεις τους θα ήταν δηλητηριασμένες εναντίον μας και η αφοσίωσή τους θα ήταν προς το Ερυθρό Αστέρι της Σοβιετικής Ρωσσίας» (ό.π.). Περιέγραψαν δε, εμφαντικά τις εμπειρίες τους από τις χειμαζόμενες Ευρωπαϊκές χώρες, σε συνδυασμό με τις δράσεις ψυχολογικού πολέμου των Σοβιετικών στη Γηραιά Ήπειρο (ό.π.).



Greece: The personal problem of spaghetti

Εικόνα 86: Ελληνόπουλα τρώνε μακαρόνια από την επισιτιστική βοήθεια του Σχ. Μάρσαλ.



Εικόνα 87: Ημίονοι από τις Η.Π.Α. εκφορτώνονται στον Πειραιά από πλοίο Liberty.



Εικόνα 88: Η βιομηχανία κονσερβοποίησης ψαριών στην Ελλάδα αναβίωσε χάρις στο Σχ. Μάρσαλ.



Εικόνα 89: Ελληνόπουλο απολαμβάνει τα καινούρια του παπούτσια που διέθεσε το Σχ. Μάρσαλ.



Εικόνα 90: Οι κάτοικοι του χωριού Κοσμάς στην Ελλάδα επιδιορθώνουν κατεστραμμένο από τον Εμφύλιο πόλεμο δρόμο, με κονδύλια από το Σχ. Μάρσαλ, 1951.



Εικόνα 91: Η «Κούλα», ημίονος από το Μισσούρι των Η.Π.Α., ζευγμένη με φοράδα κάπου στην ελληνική ύπαιθρο.



Εικόνα 92: Το καζίνο του Μον Παρνάς, που κατασκευάστηκε με κονδύλια του Σχ. Μάρσαλ.

Ένα άλλο συμπέρασμα της Επιτροπής είχε ανησυχητικές προεκτάσεις: Τα μέλη της συνειδητοποίησαν ότι πολλοί Ευρωπαίοι στέκονταν δίκουλοι απέναντι στο Σχέδιο Μάρσαλ, θεωρώντας το ως «προπέτασμα καπνού» πίσω από το οποίο οι πραγματικές Αμερικανικές οικονομικές επιδιώξεις. Οι γνώσεις του μέσου Ευρωπαίου για την Αμερική προέρχονταν κυρίως από το Hollywood και η επικρατούσα άποψη για τις Η.Π.Α. ήταν πως επρόκειτο για μια άγρια και σκληρή χώρα. Οι δε κάτοικοί της ήταν απολίτιστοι, ηθικά αχαλίνωτοι, άξεστοι κλπ. Οι αντιλήψεις αυτές καθιστούσαν ευκολότερο το έργο της Σοβιετικής προπαγάνδας, που διαστρέβλωνε και αμαύρωνε τα κίνητρα των Η.Π.Α. στην Ευρώπη αλλά και τον Αμερικανικό τρόπο ζωής. Η ανάκτηση του σεβασμού για τις Η.Π.Α. και τους θεσμούς τους περνούσε (σύμφωνα με το πόρισμα της Επιτροπής) μέσα από την παρουσίαση στους Ευρωπαίους της αληθινής και πειστικής εικόνας της Αμερικανικής ζωής, των τρόπων και των ιδανικών της. Αυτό θα επιτυγχάνετο μέσω ενός εκτεταμένου προγράμματος πληροφοριακών και εκπαιδευτικών δράσεων, άμεσα συνδεδεμένου με το ERP (ό.π.). Όντως το πόρισμα και οι προτάσεις της Επιτροπής έγιναν νόμος των Η.Π.Α. (United States Information and Cultural Exchange Act, γνωστός ως Smith-Mundt Act) τον Ιανουάριο 1948.

Η συναστρία των William Benton και Paul Hoffman είχε επιτευχθεί και στο πλαίσιο της ιδρύθηκε μια πολυσχιδής πληροφοριακή δομή στον ECA, θεμελιωμένη στη συναίνεση νεοφιλελεύθερων, καταναλωτικών και μεγάλης κλίμακας αγορών. Η δομή αυτή υποστηρίχθηκε καθοριστικά από την διαφημιστική βιομηχανία των Η.Π.Α. Οι διαφημιστικοί οίκοι του Advertising Council και της Madison Avenue, που είχαν γιγαντωθεί από τη συνεργασία τους με τους βιομηχανικούς κολοσσούς που κυριαρχούσαν στη νέα οικονομία, τέθηκαν στην υπηρεσία του ECA, στην εκστρατεία να εξωραϊσει την εικόνα των Η.Π.Α. στην Δυτική Ευρώπη. Ο ίδιος ο Hoffman είχε εκμυστηρευθεί πως πέρασε όλην του τη ζωή «αναπτύσσοντας προϊόντα, μελετώντας τις αγορές και λαμβάνοντας αποφάσεις για το πώς θα πείσω τους καταναλωτές να αγοράσουν τα προϊόντα των εταιρειών μου» (Hoffman, p.133). Ο Hoffman ήταν η επιτομή του μοντέρνου, φιλελεύθερου επιχειρηματία των μέσων του 20 αιώνα, που πίστευε ακράδαντα ότι η διαφήμιση και το μάρκετινγκ μπορούσαν να διαμορφώσουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων (Czitrom, 1982 και Marchand, 1985).

Καθοριστικής σημασίας για την εμπέδωση της πληροφοριακής στρατηγικής του ECA ήταν η εμπειρία του Β' ΠΠ και των πρώτων χρόνων του Ψυχρού Πολέμου. Ήταν η περίοδος κατά την οποία διαμορφώθηκαν και καθορίστηκαν οι σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ του κράτους, των μέσων ενημέρωσης και των πολιτικών που οδηγούσαν σε κοινωνικές αλλαγές. Αν και η διαδικασία αυτή είχε ως πρωτεύον πεδίο δράσης την εσωτερική κοινή γνώμη των Η.Π.Α. ενέπνευσε την πολιτική και οικονομική ηγεσία να χρησιμοποιήσει την ίδια τεχνογνωσία για τους σκοπούς του ERP, ιδίως εξ αιτίας του γεγονότος ότι η πλειονότητα των στελεχών του ECA προερχόταν από τον ιδιωτικό τομέα, που στις προηγούμενες επαγγελματικές ενασχολήσεις τους είχαν μάθει να μονοπωλούν τις καινοτομίες στα μέσα ενημέρωσης και να προωθούν τα προϊόντα τους (Savage, 1999, p. 2). Η εναρκτήρια θεώρηση του Hoffman εξελίχθηκε στο πλήρες πρόγραμμα Δημόσιας Διπλωματίας του ECA, το οποίο υποστηριζόταν από το Γραφείο Ενημέρωσης στην

Ουάσιγκτων, την Υπηρεσία Ενημέρωσης στο Γραφείο του Ειδικού Εκπροσώπου στο Παρίσι, μian εξειδικευμένη Διεύθυνση Εργατικής Ενημέρωσης (Labor Information Division)⁷⁸ και σε Γραφεία Ενημέρωσης και Προβολής σε κάθε αποστολή της ECA στις χώρες αποδοχής.

8.1 Οι Εργατικές Ενώσεις

Πράγματι οι εργατικές συνδικαλιστικές ενώσεις απετέλεσαν έναν από τους ζωτικής σημασίας στόχους των πληροφοριακών δράσεων του ECA, διότι τα μέλη τους αποτελούσαν μέρος των κοινών που οι Αμερικανοί ήθελαν να επηρεάσουν, δηλαδή τους εργαζόμενους που θεωρούνταν ως οι πλέον ευάλωτοι στην Κομμουνιστική ιδεολογία. Σε κάθε περίπτωση οι Αμερικανοί αξιωματούχοι θεωρούσαν ότι οι Ευρωπαϊκές συνδικαλιστικές ενώσεις θα μπορούσαν, υπό κατάλληλη καθοδήγηση «να συμβάλουν στην έναρξη μιας πλουραλιστικής διαπραγμάτευσης συμφερόντων που θα οδηγούσε σε κοινωνική σταθερότητα και θα είχε τον ρόλο ενός δημοκρατικού εφελτηρίου που θα αναδείκνυε την αναγκαιότητα του πλουραλισμού σε κοινωνίες που μόλις είχαν αποτινάξει τον φασισμό ή είχαν εμποτισθεί από την κομμουνιστική ιδεολογία» (Romero, 1992, pp. 22-23).

Στην προσπάθεια αυτήν η Αμερικανική κυβέρνηση ζήτησε και έλαβε τη βοήθεια της Αμερικανικής Εργατικής Ομοσπονδίας (American Federation of Labor –AFL) για να διεκπεραιώσει ανοικτές αλλά και συγκεκριμένες δράσεις με σκοπό να μειώσει τη Σοβιετική επιρροή στις Ευρωπαϊκές ενώσεις. Ο ECA ανέλαβε εκ μέρους της κυβέρνησης να προσεγγίσει τις εργατικές ενώσεις με σκοπό όχι μόνο να αυξήσει την παραγωγικότητα αλλά και να τις «εκδημοκρατίσει» και να ενσταλλάξει τις αμερικανικές αρχές της συλλογικής διαπραγμάτευσης και συνεργατικότητας στις Ευρωπαϊκές βιομηχανικές σχέσεις (Romero, ό.π. κεφ. 4 ειδικά για τις παρεμβάσεις του ECA στις Ελληνικές εργατικές ενώσεις. Επίσης Carew, Andrew, *Labor under the Marshall Plan: The Politics of Productivity and the Marketing of Management Science*, Detroit: Wayne State University Press, 1987).

⁷⁸ Με στόχευση στις εργατικές συνδικαλιστικές ενώσεις των δυτικοευρωπαϊκών χωρών.



The trade union men of Europe get together
to talk over participation in the Marshall Plan

Εικόνα 93: Εκπρόσωποι Ευρωπαϊκών εργατικών συνδικαλιστικών ενώσεων, συζητούν για τη συμμετοχή των ενώσεων στο Σχ. Μάρσαλ, 1950.

8.2 Στελέχωση και Φιλοσοφία Δράσης του ECA

Η στελέχωση των υπηρεσιών του ECA που είχαν ως αρμοδιότητα την Δημόσια Διπλωματία έγινε με την πρόσληψη των κορυφαίων επαγγελματιών από τον Αμερικανικό Τύπο, το ραδιόφωνο, τη βιομηχανία του κινηματογράφου και τον χώρο της διαφήμισης. Το επικοινωνιακό πρόγραμμα του Σχεδίου Μάρσαλ προικοδοτήθηκε με μια διόγκωση του αρχικού του προϋπολογισμού των 2 εκατομμυρίων δολλαρίων, σε 17 εκατομμύρια δολάρια (Hoffman, p.144).

Με την πρόοδο του Σχεδίου Μάρσαλ οι Ευρωπαίοι (και κυρίως τα μέλη των εργατικών συνδικάτων) έγιναν δέκτες χιλιάδων, αμερικανικής έμπνευσης και παραγωγής εκπαιδευτικών ταινιών, ειδήσεων, φυλλαδίων, ραδιοφωνικών και κινηματογραφικών εκπομπών, ειδικών εκθέσεων και υποδέχθηκαν πολλούς Αμερικανούς στο πλαίσιο προγραμμάτων ανταλλαγών. Αντίστοιχα, πολλοί Ευρωπαίοι επωφελήθηκαν αυτών των προγραμμάτων μεταβαίνοντας στις Η.Π.Α. υπό την αιγίδα του ERP και απέκτησαν

προσωπική εμπειρία των επιτευγμάτων της Αμερικανικής βιομηχανίας και του Αμερικανικού τρόπου ζωής, τον οποίον υποτίθεται θα μεταλαμπάδευαν στη χώρα τους.

Η Οικονομική Διπλωματία των Η.Π.Α. είχε ως στόχο της «να θέσει τα θεμέλια για ειρήνη, επεκτείνοντας την παγκόσμια οικονομία μέσω αύξησης της παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης αγαθών, έτσι ώστε οι άνθρωποι σε όλον τον κόσμο να έχουν περισσότερη και καλύτερη τροφή, επαρκή και κατάλληλη ένδυση και αξιοπρεπή στέγαση (Ομιλία του υφυπουργού Εξωτερικών για Οικονομική Διπλωματία, William L. Clayton, με τίτλο “The Foreign Economic Policy of the U.S.”, Waldorf Astoria, NY, 13.11.1946). Ως εκτελεστική χείρα αυτής της πολιτικής, το Σχέδιο Μάρσαλ αποσκοπούσε, όπως ειπώθηκε, στην αύξηση της παραγωγής και της κατανάλωσης στην Ευρώπη, στην ενοποίηση της Ευρωπαϊκής οικονομίας και στην autarkεία της Ευρώπης σε σχετικά σύντομο χρόνο (Cleveland, Moore, Kindleberger Memorandum, 17.6.1947). Η επιτυχία του εγχειρήματος και, κατά συνέπεια, το οικονομικό μέλλον της Δυτικής Ευρώπης εξαρτιόταν (σύμφωνα με την Αμερικανική ηγεσία) από την πρόθεση ιδιωτών επιχειρηματιών να προχωρήσουν σε προγράμματα αύξησης της αποτελεσματικότητας, της παραγωγής, βελτίωσης του μάνατζμεντ και του συστήματος διανομής. Επίσης να επενδύσουν στις αναγκαίες επιδιορθώσεις και κατασκευές υποδομών και στην ίδρυση καινοτόμων επιχειρήσεων, καθώς και να ανταγωνιστούν μεταξύ τους, τόσο στις εσωτερικές, όσο και στις εξωτερικές αγορές, ώστε τα καταναλωτικά αγαθά να φθάνουν στους Ευρωπαίους σε χαμηλότερες τιμές⁷⁹. Επί της ουσίας επρόκειτο για μια αντανakλαστική εικόνα της Αμερικανικής οικονομίας, η οποία επιχειρείτο να προβληθεί στην Ευρώπη⁸⁰.

Η τοποθέτηση του Michael Hogan προσομοιάζει με την δήλωση Thorp. Η πολιτική οικονομία που προβαλλόταν μέσω της εκστρατείας Δημόσιας Διπλωματίας του ECA «στηριζόταν σε αυτοδιαχειριζόμενους επιχειρηματικούς ομίλους, υπό θεσμικό συντονισμό, που υπόκεινταν στους συνήθεις μηχανισμούς των αγορών. Οι ηγεσίες τους ήταν οι συνεργαζόμενες δημόσιες και ιδιωτικές ελίτ, με περιορισμένη μεν, αλλά σε κάθε περίπτωση θετική κυβερνητική συμμετοχή, με στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας από την οποία οι πάντες θα ωφελούνταν» (Hogan, 1987, xii and 3). Αποτελούσε εν ολίγοις, μια έκφραση «συντηρητικού κεϋνσιανισμού που συνδύαζε κρατικές δράσεις με ιδιωτικές επενδύσεις και αξιοποιούσε τεχνολογικές καινοτομίες για να αυξήσει την παραγωγικότητα, ενώ ταυτοχρόνως διατηρούσε τη μέγιστη δυνατή κοινωνική συναίνεση και εστίαζε στο αυστηρά επιστημονικό μάνατζμεντ για να αρθεί υπεράνω κοινωνικών συγκρούσεων» (Hogan, Fall 1984, 287-310, p. 304).

Οραματιζόταν έναν κόσμο «μη μηδενικού αθροίσματος»⁸¹ στον οποίον οι κοινωνικές τάξεις δεν θα ευημερούσαν η μία εις βάρος των άλλων, όπως συνέβαινε με τις παραδοσιακές Ευρωπαϊκές ιδεολογίες. Η καθιέρωση μιας νέας κοινωνικής κατηγορίας

⁷⁹ Release of Patrick McMahon Memorandum on US International Information Program, Department of State Bulletin 14, January 6 & 13, 1946, pp. 37-45)

⁸⁰ Εμπιστευτική ενημέρωση του αναπληρωτή υπουργού Εξωτερικών για Οικονομική Διπλωματία, William L. Thorp στο Economic Club of New York, με θέμα: “Our Domestic Economy and Foreign Affairs”, Hotel Astor, NYC, 16.4.1947

⁸¹ Non-zero-sum.

παραγωγών ή πιο συγκεκριμένα, μιας ελίτ εκπαιδευμένων μάνατζερ που θα διαμεσολαβούσαν σε ενδεχόμενες συγκρούσεις, σήμαινε πως η εχθρική αντιπαράθεση μεταξύ των παραδοσιακών κοινωνικών τάξεων θα καθίστατο πια ξεπερασμένη (Maier, 1970, p.43). Σε αυτό το κοινωνικό και παραγωγικό μοντέλο, «η πραγματική διαλεκτική δεν είναι αυτή που στρέφει τη μία τάξη εναντίον της άλλης, αλλά αυτή της σύγκρουσης μεταξύ σπατάλης και αφθονίας». Τον πρωταρχικό ρόλο σε αυτήν τη ρύθμιση δε θα είχε η πολιτική αλλά οι απολιτικές τεχνικές του επιστημονικού μάνατζμεντ που θα έκαναν ευτυχισμένους τους δυστυχείς Ευρωπαίους, αποδίδοντας σε αυτούς μερίδιο της «οικονομικής πίτας» και συνεπώς καθιστώντας τους άτρωτους στα κελεύσματα του Κομμουνισμού (Maier, Autumn 1977, p. 615).



Εικόνα 94: Το μαγείρεμα είναι πλέον ευχαρίστηση, διότι όλα τα απαραίτητα είναι προσβάσιμα χάρις στο Σχ. Μάρσαλ



Εικόνα 95: Όχι πια διακοπές ρεύματος, χάρις στη βοήθεια του Σχ. Μάρσαλ.



Εικόνα 96: Οι Η.Π.Α. προσφέρουν καινούρια και μοντέρνα ρούχα στους Γερμανούς.

Έχει επισημανθεί πως οι σχεδιαστές Δημόσιας Διπλωματίας της ECA είχαν αποφανθεί ότι θα έπρεπε η προσπάθειά τους να μην έχει ξεκάθαρο αντικομμουνιστικό λεκτικό, γι' αυτό και τα εκπεμπόμενα μηνύματα εστίασαν πρωταρχικά στην ατελείωτη αφθονία και τις εξαιρετικές εργασιακές και βιοτικές συνθήκες που το Αμερικανικό σύστημα μπορούσε να προσφέρει.⁸² Δυνάμει αυτού του πανταχού παρόντος προγράμματος Δημόσιας Διπλωματίας, το Σχέδιο Μάρσαλ και η αδιάκοπα διαφημιζόμενη παραγωγική νεοφιλελεύθερη οικονομική φιλοσοφία στην οποία βασιζόταν, μετουσιώθηκε σε μία ευνόητη και προσιτή σε όλους προσπάθεια άσκησης εξωτερικής πολιτικής που στόχευε στο να προκαλέσει την προσοχή του μέσου Ευρωπαίου.

Ελάχιστη σημασία είχε, όμως, δοθεί στον τρόπο αντιμετώπισης τυχόν λαϊκών αντιδράσεων στην προώθηση του Σχεδίου Μάρσαλ στο εξωτερικό. Φαίνεται πως η τυφλή πίστη που είχαν τα στελέχη του ECA, του State Department, της CED και της βιομηχανίας της διαφήμισης στην δύναμη του μηνύματός τους την εποχή εκείνη, ευθύνεται για τη σχετική αδιαφορία τους στο να εκπονήσουν σχέδια άμβλυνσης και εξουδετέρωσης τυχόν λαϊκών αντιδράσεων στις προσπάθειες του ECA να προσανατολίσει παραγωγούς και καταναλωτές σε οικονομίες κλίμακος και σε κεντροαριστερές πολιτικές. Αν και ο σχεδιασμός του ECA κάθε άλλο παρά απρόσεκτος μπορεί να χαρακτηριστεί, η στόχευση και η πρόσληψη του Σχεδίου Μάρσαλ στην ολότητά του ήταν πολύ δύσκολο να ελεγχθούν, αφ' ής στιγμής αυτό εισήλθε στην δημόσια σφαίρα της Ευρώπης. Αυτές οι εν πολλοίς μη αναμενόμενες επιπτώσεις, στην πραγματικότητα περιέπλεξαν τις δράσεις της Αμερικανικής διπλωματίας στην Ευρώπη διότι πρόσθεσαν μια νέα, δημόσια διάσταση στο έργο της, η οποία ήταν πολύ δύσχρηστη και ασαφής για τους διπλωμάτες της εποχής, που ήταν εξοικειωμένοι με το παραδοσιακό μοντέλο της διακυβερνητικής διπλωματίας.

Ανεξαρτήτως του αν οι αντιδράσεις των Ευρωπαϊκών κοινών ήταν ευνοϊκές ή όχι, ο ECA δυσκολευόταν να τις ερμηνεύσει, πόσο μάλλον να τις αξιολογήσει. Όχι σπανίως αδυνατούσε να κατανοήσει πως η πραγματική αιτία πίσω από τις αντιδράσεις εδραζόταν συνήθως στις ιδιαιτερότητες και πολυπλοκότητες των πολιτικών πραγμάτων και προβλημάτων στην Ευρώπη και δεν αντανakλούσε αξιωματικά μιαν ευθεία αντίδραση στην εικόνα αυτήν καθ' εαυτή της Αμερικανικής πολιτικής στο εξωτερικό.

⁸² As Americans who have come to Europe with the Marshall Plan, we are guests in Europe's house. We are strangers with different habits, with a different cut to our clothes. We can't tell you how to cut your clothes. But we have a kit of tools accumulated over the years of American progress in the technical feats of production, and these tools are yours to borrow and use in the task of making your own production more productive (Quote from *Tool-kit for Tomorrow* drawn from memo on the ECA pamphlet by Richard Kelley, Entry 1047, Box 11, RG 469, NARA).

8.3 Αντιδράσεις στην Εκστρατεία Δημόσιας Διπλωματίας του Σχεδίου Μάρσαλ

Ως βιομήχανος, ο Hoffman είχε επιτύχει να κερδίσει για την επιχείρησή του⁸³ τον τίτλο του «Πιο φιλικού εργοστασίου της Αμερικής».⁸⁴ Χρησιμοποίησε ένα μίγμα βέλτιστων πρακτικών, διαφήμισης και πεφωτισμένης προσωπικής εμπλοκής στη λειτουργία της επιχείρησης. Έδωσε έμφαση σε συνεργατικές μεθόδους και σε εμπέδωση υγιών βιομηχανικών σχέσεων. Έχοντας αυτήν την εξόχως επιτυχημένη επιχειρηματική εμπειρία, την οποία ευκρινώς συνέδεσε και με την εκμετάλλευση της ισχύος της διαφήμισης και της προώθησης, ο Hoffman και οι συνεργάτες του επεδίωξαν να επεκτείνουν το μοντέλο του «Φιλικότερου Εργοστασίου της Αμερικής» και στην Ευρωπαϊκή βιομηχανία, με όχημα το Σχέδιο Μάρσαλ.

Πολλοί Ευρωπαίοι, που κατά τα άλλα ασμένως αποδέχθηκαν τον πακτωλό της Αμερικανικής βοήθειας, δυσανασχέτησαν με την καθοδήγηση της ECA στην διαχείριση αυτής. Η προϋπόθεση της υιοθέτησης μεταρρυθμίσεων σε όλο το φάσμα της βιομηχανικής παραγωγής, των μεθόδων μánατζμεντ, ακόμα και των υποδομών στην Ευρώπη, δεν έγινε αποδεκτή αβρόχους ποσί.

Άλλοτε με πολιτισμικό πρόσημο και άλλοτε με πολιτικό ή οικονομικό, πολλοί Ευρωπαίοι προτίμησαν να ιδιοποιηθούν τη βοήθεια των Η.Π.Α. για να προωθήσουν ιδιωτικά συμφέροντα, πολιτικές επιδιώξεις κλπ. Παρά την αρχική, απλοϊκή πεποίθηση των στελεχών της ECA ότι οι δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας τους θα λειτουργούσαν ως έμπνευση για τους Ευρωπαίους, σε πολλές περιπτώσεις οι εθνικές πολιτικές ήταν αυτές που καθόρισαν τον βαθμό επιτυχίας (ή αποτυχίας) της ECA. Οι προϋπάρχουσες ευρωπαϊκές προσλαμβάνουσες περί κοινωνίας των πολιτών, κυβερνησιμότητας, συνδικαλισμού, κατανάλωσης, παραγωγής και διανομής αγαθών, όπως και τα διακριτά εθνικά οράματα των χωρών σχετικά με την ασφάλειά τους, ήταν τα κύρια αναχώματα στα μηνύματα που επεδίωξε να προωθήσει η ECA. Ενώ οι αξιωματούχοι της, σχεδόν απλοϊκά πίστευαν πως οι μέθοδοι και οι πρακτικές που προωθούνταν με το Σχέδιο Μάρσαλ θα γίνονταν αποδεκτές και θα ενσωματώνονταν χωρίς αντιδράσεις στην Ευρώπη, με έκπληξη διαπίστωσαν ότι οι προτάσεις του Σχεδίου απέκτησαν δική τους, ανεξάρτητη δυναμική, που πόρρω απείχε από τους αρχικούς σχεδιασμούς τους. Σε πολλές περιπτώσεις, λοιπόν, αναγκάστηκαν να επιδοθούν σε διαχείριση ζημιών (damage control).

Φυσικά, υπήρξαν και πολλοί Ευρωπαίοι που δέχθηκαν με ικανοποίηση τη βοήθεια του Σχεδίου Μάρσαλ και δεν διέγνωσαν κάποιαν επιβουλή στις προσπάθειες των Ευρωπαίων να τροποποιήσουν την καθημερινότητά τους. Κάποιοι, όμως, και ήταν αρκετοί, δεν ήταν το ίδιο θετικοί. Το αποτέλεσμα ήταν πως το Σχέδιο Μάρσαλ μετατράπηκε σε έναν παρεμβατικό πόλο, γύρω από τον οποίον σχηματίστηκαν πολύπλοκοι και με διαφορετικές καταβολές διαξιφισμοί, πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού

⁸³ Την πασίγνωστη αυτοκινητοβιομηχανία *Studebaker Corporation*.

⁸⁴ *America's Friendliest Factory*.

περιεχομένου. Εξ αιτίας αυτών η οικονομική βοήθεια των Η.Π.Α. και η Δημόσια Διπλωματία που την υποστήριξε, συχνά αφίσταντο από τους ειρημένους σκοπούς τους και προσέλαβαν συμβολικές διαστάσεις στις Ευρωπαϊκές κοινωνίες. Η εξέλιξη αυτή κατέστησε τις αμερικανικές προσπάθειες στόχο όλων των απογοητεύσεων που οι Ευρωπαίοι είχαν επωμισθεί επί μακρόν, εξ αιτίας των θεμελιωδών αλλαγών (κοινωνικών και οικονομικών) που είχαν επιφέρει στις Ευρωπαϊκές κοινωνίες ο εκμοντερνισμός και οι μακροπρόθεσμες πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις. Οι παράγοντες αυτοί είχαν καταστήσει σαφές στους Ευρωπαίους ότι η πολιτική, πολιτιστική και οικονομική παγκόσμια πρωτοκαθεδρία που μέχρι τότε απολάμβαναν, είχε μετατοπισθεί στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού.



Εικόνα 97: Η καθημαγμένη από τον πόλεμο Ελλάδα κινδυνεύει να συνθλιβεί ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ.



Greece 1947



Εικόνα 98: Οι Η.Π.Α. πυροβολούν την Ελλάδα με τα χρήματά τους.



Εικόνα 99: Οι Η.Π.Α., μέσω της USIA ποδηγετούν τα ΜΜΕ στην Αυστρία.



Εικόνα 100: Οι Η.Π.Α. καταβροχθίζουν την Αυστρία και τελικά ωφελείται η Ε.Σ.Σ.Δ.

Οι Αμερικανοί σχεδιαστές, εμφορούμενοι από την πάγια ευαγγελική προσέγγιση του κόσμου, έμειναν ενεοί όταν έγιναν αποδέκτες των ευρωπαϊκών αντιδράσεις για τον Ψυχρό Πόλεμο, οι οποίες είχαν ελάχιστη ή και καθόλου συνάφεια με τις Αμερικανικές στοχεύσεις για τον Ψυχρό Πόλεμο, τις οικονομικές τους επιδιώξεις και την εξωτερική τους πολιτική εν γένει. Αντιθέτως, ορμώνταν από τις εθνικές πολιτικές επιδιώξεις των Ευρωπαϊκών κρατών ή τις ταξικές δυσλειτουργίες, τις οποίες ακριβώς φιλοδοξούσε να απαλείψει ο εκμοντερνισμός, δια της νεοφιλελεύθερης συνταγής, που βασιζόταν στην υψηλή παραγωγή και στην καταναλωτική αφθονία. Η αδυναμία των ουσιαστικά απροετοίμαστων σε αρχικό στάδιο Αμερικανών αξιωματούχων να αντιληφθούν πρώτα και κατόπιν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις μη αναμενόμενες αντιδράσεις στην Αμερικανική οικονομική βοήθεια και στις δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας της ECA, συνέδεσε τις Η.Π.Α. με όλες τις αρνητικές παρενέργειες που η εκμοντερνισμένη οικονομία της μαζικής κατανάλωσης είχε επιφέρει στην Ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα. Το συλλογικό ευρωπαϊκό θυμικό, όμως, παρέβλεπε το γεγονός ότι η Πολιτική Οικονομία της Γηραιάς Ηπείρου είχε ήδη επηρεασθεί από τα παραπάνω, πολύ πριν το 1948, οπότε εμφανίσθηκαν στα χώματά της οι σχεδιαστές της ECA του Σχεδίου Μάρσαλ.

8.4 Συμπέρασμα

Είναι, σε κάθε περίπτωση, ενδιαφέρον να αναρωτηθούμε πώς ο «αντιαμερικανισμός» που προέκυψε από τα παρελκόμενα του Σχεδίου Μάρσαλ, αν και κυριάρχησε πολιτικά στις κοινωνίες της συντριπτικής πλειονότητας των χωρών που ευεργετήθηκαν από το Σχέδιο Μάρσαλ, στάθηκε ανίκανος να ακυρώσει την κατίσχυση του οικονομικού μοντέλου των Η.Π.Α. στις περισσότερες από τις χώρες αυτές. Κάτι, που άλλωστε αποδεικνύεται από τη μετέπειτα πορεία των Ευρωπαϊκών οικονομιών. Έτι περαιτέρω, ακόμη πιο παράδοξο αναδύεται το φαινόμενο της ακόμη πιο σαρωτικής πολιτισμικής επικράτησης των Η.Π.Α. στην Ευρώπη, είτε αυτή αφορά στις καταναλωτικές τάσεις, στη Τέχνη, στις καθημερινές συνήθειες κ.ά.⁸⁵

Παρά τις δυσκολίες, τις αστοχίες, τις αποτυχίες, το αποτέλεσμα δείχνει εναργώς ότι η Δημόσια Διπλωματία του Σχεδίου Μάρσαλ, πέτυχε σε βάθος χρόνου, όχι μόνον την επίτευξη των οικονομικών στόχων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής αλλά και την καθοριστική επικράτηση των Η.Π.Α. στον «πόλεμο των ιδεών».

⁸⁵ Κάτι που είχε προβλέψει, άλλωστε ο Γάλλος φιλόσοφος Jean Paul Sartre: «Εάν η Γαλλία αφεθεί να επηρεασθεί ολοκληρωτικά από την αμερικανική κουλτούρα, θα επέλθει μια ζωντανή και διαρκής κατάσταση, η οποία θα τσακίσει τις πολιτιστικές μας παραδόσεις».

Κεφάλαιο 9: Η Οικονομία στη Στρατηγική Σκέψη της Κίνας

9.1 Η Επανάσταση STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics)

Πριν από μια γενιά, η Κίνα βρισκόταν στο ναδίρ των περισσότερων διεθνών κατατάξεων σε ό,τι αφορούσε την εκπαίδευση, την επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία. Αλλά μετά από δύο δεκαετίες συγκροτημένης επένδυσης στο ανθρώπινο κεφάλαιό της, η χώρα έχει γίνει πλέον παγκόσμιος ανταγωνιστής. Σήμερα ανταγωνίζεται, και σε ορισμένα σημεία υπερτερεί των Ηνωμένων Πολιτειών.

Στο διεθνώς αναγνωρισμένο πρότυπο για τη σύγκριση της εκπαιδευτικής απόδοσης μεταξύ μαθητών γυμνασίου, το γνωστό PISA, η Κίνα κατέλαβε την έκτη θέση στα μαθηματικά το 2015, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες κατέλαβαν την τριακοστή ένατη θέση. Η επίδοση της Κίνας ήταν πολύ πάνω από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ, ενώ η βαθμολογία των ΗΠΑ ήταν σημαντικά χαμηλότερη.⁸⁶

Το 2015, το Πανεπιστήμιο Tsinghua πέρασε στο MIT στην κατάταξη U.S. News & World Report και έγινε το κορυφαίο πανεπιστήμιο παγκοσμίως στον τομέα της Μηχανικής.⁸⁷ Στα πεδία STEM (επιστήμη, τεχνολογία, μηχανική και μαθηματικά), τα οποία παρέχουν τις βασικές ικανότητες που οδηγούν στην πρόοδο της επιστήμης, της τεχνολογίας και στους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς των σύγχρονων οικονομιών, η Κίνα παράγει ετησίως τέσσερις φορές περισσότερους αποφοίτους πανεπιστημίων από τις ΗΠΑ (1.3 εκατομμύρια έναντι 300.000).

Σε κάθε χρόνο της διακυβέρνησης Ομπάμα, τα κινεζικά πανεπιστήμια απένειμαν περισσότερα διδακτορικά σε πεδία STEM από τα αμερικανικά πανεπιστήμια.⁸⁸

Ο αντίκτυπος των επενδύσεων της Κίνας στην εκπαίδευση είναι ήδη εμφανής την κινεζική οικονομία. Γνωστή από καιρό κυρίως ως παραγωγός χαμηλού κόστους φθηνών καταναλωτικών αγαθών, η Κίνα έχει δει το μερίδιό της στη συνολική παγκόσμια

⁸⁶ The 2016 Global Innovation Index, published by Cornell University and the World Intellectual Property Organization, κατέταξε το πρωτοβάθμιο και **δευτεροβάθμιο** κινεζικό εκπαιδευτικό σύστημα στην τέταρτη θέση, ενώ το αμερικανικό στην 39^η.

⁸⁷ “Best Global Universities for Engineering,” U.S. News and World Report, <http://www.usnews.com/education/best-globaluniversities/engineering?int=994b08>

⁸⁸ National Science Board, “Science and Engineering Indicators, 2016” (Arlington, VA: National Science Foundation, 2016), <https://www.nsf.gov/statistics/2016/nsb20161/#/report>.

προστιθέμενη αξία στην κατασκευή αγαθών υψηλής τεχνολογίας να αυξάνεται από 7 % το 2003 σε 27 % το 2014.

Η Κίνα είναι πλέον ο παγκόσμιος ηγέτης σε παραγωγή υπολογιστών, ημιαγωγών και εξοπλισμού επικοινωνιών, όπως και φαρμακευτικών προϊόντων.⁸⁹ Το 2015, οι Κινέζοι κατέθεσαν διπλάσιες αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας από ό,τι οι δεύτεροι Αμερικανοί και η Κίνα έγινε η πρώτη χώρα που κατέθεσε περισσότερες από ένα εκατομμύριο αιτήσεις σε ένα μόνο έτος.⁹⁰ Το 2017, στην Κίνα αναλογούσε των 40% των ευρεσιτεχνιών που κατοχυρώθηκαν παγκοσμίως εκείνη τη χρονιά. Ακολουθούσαν σε μεγάλη απόσταση οι ΗΠΑ με 16% και η Ιαπωνία με 14%. Ωστόσο, η εμπορική αξία των κινεζικών ευρεσιτεχνιών ήταν πολύ χαμηλή (\$4,8 δισ.), ενώ των αμερικανικών ήταν 30 φορές υψηλότερη (\$128,4 δισ.) και των ιαπωνικών περίπου 9 φορές υψηλότερη (\$41,7 δισ.). Η αντίφαση αυτή εξηγείται με την έμφαση που δίνουν οι Κινέζοι στην ποσότητα εις βάρος της ποιότητας. Π.χ. όλοι οι υποψήφιοι διδάκτορες σε κινεζικά τεχνολογικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένοι να κατοχυρώσουν μια ευρεσιτεχνία, προκειμένου να πάρουν το διδακτορικό τους. Με αποτέλεσμα να κατατίθενται πάρα πολλές "ευρεσιτεχνίες", οι οποίες όμως αποτελούν ως επί το πλείστον αναβάθμιση υφιστάμενων τεχνολογιών⁹¹.

Η πεποίθηση ότι, παρ' όλο το μέγεθος και τους κομπασμούς της, η επιτυχία της Κίνας εξακολουθεί να είναι ουσιαστικά μια ιστορία μίμησης και μαζικής παραγωγής, έχει κάποια βάση: η κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας—και με τον παλιομοδίτικο τρόπο, με κατασκόπους, και όλο και περισσότερο με την εκμετάλλευση μεθόδων στον κυβερνοχώρο επίσης—έχει γίνει άλλο ένα βασικό μέρος του προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας⁹². Κυκλοφορεί ως ανέκδοτο στα ανώτατα τεχνολογικά ιδρύματα την Η.Π.Α. ότι αυτό που οι Αμερικανοί αποκαλούν E&A (έρευνα και ανάπτυξη), οι Κινέζοι το θεωρούν ως EA&K, όπου το K σημαίνει «κλοπή». Όπως επίσης ότι υπάρχουν μόνο δύο τύποι μεγάλων εταιρειών στην Αμερική: Όσοι έχουν χακαριστεί από τους Κινέζους και αυτοί που δεν γνωρίζουν ακόμη ότι έχουν χακαριστεί από αυτούς». Μια έρευνα του 2016 από την εκπομπή «60 Minutes» του

⁸⁹ Ο.π.

⁹⁰ See "World Intellectual Property Indicators 2016," World Intellectual Property Organization (2016) 7, 21, http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2016.pdf. [

⁹¹ Τόντσεφ Πλάμεν, <https://asiasociety.org/switzerland/oxford-debate-will-us-and-eu-turn-frenemies-over-china>, 6.10.2020. "

⁹² Σε ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο, ο Carl Benedikt Frey και ο Michael Osborne υποστηρίζουν ότι η Κίνα δεν θα επικρατήσει στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, κυρίως διότι υπάρχει ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στην απομίμηση και την καινοτομία (imitation vs innovation).

https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-06-19/china-wont-win-race-ai-dominance?utm_medium=social&fbclid=IwAR1d8smsn0MkbUvgXH9NcZL2mkWxMT-Tk9L2qkY4Ctjzxh7bCtLJERu1Edw

CBS ανέφερε ότι η εταιρική κατασκοπεία της Κίνας έχει κοστίσει στις αμερικανικές εταιρείες εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια, αναγκάζοντας έναν κορυφαίο αξιωματούχο του υπουργείου Δικαιοσύνης να αποκαλέσει την κινεζική κυβερνοκλοπή «σοβαρή απειλή για την εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α.»⁹³

Επίσης, καλόν είναι να σημειωθεί ότι από τον Ιούνιο του 2013, ο ταχύτερος υπερυπολογιστής στον κόσμο δε βρίσκεται στη Silicon Valley αλλά στην Κίνα. Πράγματι, στην κατάταξη των 500 ταχύτερων υπερυπολογιστών του κόσμου - μια λίστα από την οποία η Κίνα απουσίαζε το 2001 - σήμερα έχει 167, δύο περισσότερους από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Επιπλέον, ο κορυφαίος υπερυπολογιστής της Κίνας είναι πέντε φορές ταχύτερος από τον πλησιέστερο αμερικανό ανταγωνιστή. Και ενώ προηγουμένως οι υπερυπολογιστές της Κίνας βασίζονταν σε μεγάλο βαθμό σε αμερικανικούς επεξεργαστές, ο κορυφαίος υπολογιστής της το 2016 κατασκευάστηκε εξ ολοκλήρου με εγχώριους επεξεργαστές.⁹⁴ Δύο ακόμη ανακαλύψεις του 2016 στην Κίνα παρέχουν ανησυχητικές ενδείξεις για το μέλλον: η εκτόξευση του πρώτου δορυφόρου κβαντικών επικοινωνιών στον κόσμο, σχεδιασμένου να παρέχει ένα άνευ προηγουμένου φάσμα στεγανών επικοινωνιών και η ολοκλήρωση του μεγαλύτερου ραδιοτηλεσκοπίου στη γη, μιας συσκευής που έχει απaráμιλλη ικανότητα αναζήτησης ευφυούς ζωής στο βαθύ διάστημα. Καθένα από αυτά τα επιτεύγματα καταδεικνύει την ικανότητα της Κίνας να αναλαμβάνει δαπανηρά, μακροπρόθεσμα, πρωτοποριακά έργα και να τα ολοκληρώνει με επιτυχία - μια ικανότητα που έχει ατροφήσει στις ΗΠΑ, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο.

Αν και το ΑΕΠ δε μεταφράζεται αυτομάτως σε οικονομική ή στρατιωτική ισχύ, η μελέτη της Ιστορίας καταδεικνύει πως τα έθνη με μεγαλύτερο ΑΕΠ, με την πάροδο του χρόνου, έχουν αναλογικά μεγαλύτερη επιρροή στη διαμόρφωση των διεθνών υποθέσεων. Οι Κινέζοι δεν ξεχνούν ποτέ το ρητό του Μάο: «Η δύναμη ξεπροβάλλει από την κάννη ενός κανονιού». Γνωρίζουν ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα κυβερνά την Κίνα, και όχι οι διάδοχοι του Guomindang του Chiang Kai-shek, για έναν και μόνο λόγο: Επειδή ο Μάο και οι μαχόμενοι σύντροφοί του κέρδισαν τον εμφύλιο πόλεμο. Όταν το 1989 φοιτητές και οι υποστηρικτές τους ξεσηκώθηκαν στην πλατεία Τιενανμέν για να διαδηλώσουν κατά του καθεστώτος, εκείνοι που τους συνέτριψαν και διατήρησαν τις κομμουνιστικές αρχές στην εξουσία, ήταν Κινέζοι στρατιώτες με όπλα και τανκς. Καθώς η οικονομία της Κίνας έχει γίνει μεγαλύτερη, τα όπλα και τα τανκς της —και τα αντίστοιχα οπλικά συστήματα του εικοστού πρώτου αιώνα — έχουν βελτιωθεί και επέτρεψαν ένα νέο επίπεδο ανταγωνισμού με άλλες μεγάλες

⁹³ <http://www.cbsnews.com/news/60-minutes-great-brain-robbery-china-cyber-espionage/>

⁹⁴ <http://www.theverge.com/2016/6/20/11975356/chinese-supercomputer-worlds-fastest-taihulight>

δυνάμεις, ειδικά με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ακριβώς όπως οι νεοφυείς εταιρείες τεχνολογίας όπως το Facebook και η Uber έχουν χρησιμοποιήσει την έννοια της ανατρεπτικής καινοτομίας για να υποσκελίσουν τις προηγούμενες κυρίαρχες εταιρείες, ο κινεζικός στρατός αναπτύσσει νέες τεχνολογίες που μπορούν να αντιμετωπίσουν πλοία, αεροπλάνα και δορυφόρους που έχουν αναπτύξει οι ΗΠΑ εδώ και δεκαετίες και μάλιστα με κλάσμα του κόστους που δαπανήθηκε για αυτά. Σήμερα, τα κράτη που ανταγωνίζονται για απόκτηση ισχύος, δε χρειάζεται να επαναλαμβάνουν τις επενδύσεις που έκαναν οι ανταγωνιστές τους σε υλικό και άλλες παραδοσιακές οπλικές πλατφόρμες. Οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν ασύμμετρες αντιδράσεις, όπως πυραύλους που μπορούν να εκτοξευθούν από την ηπειρωτική Κίνα για να καταστρέψουν αεροπλανοφόρα ή αντιδορυφορικά όπλα που με κόστος ένα εκατομμύριο δολάρια μπορούν να καταστρέψουν έναν δορυφόρο πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων των ΗΠΑ. Αν και η Κίνα έχει αποδώσει κατά μέσον όρο μόλις το 2 % του ΑΕΠ της στην άμυνα, από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 (ενώ οι ΗΠΑ έχουν καταναλώσει σχεδόν 4%)⁹⁵, τρεις δεκαετίες διψήφιας οικονομικής ανάπτυξης επέτρεψαν στις κινεζικές στρατιωτικές δυνατότητες να οκταπλασιασθούν. Η πιο έγκυρη αξιολόγηση της μεταβαλλόμενης ισορροπίας στρατιωτικής ισχύος στην περιοχή είναι μια μελέτη της RAND Corporation του 2015 που ονομάζεται «The U.S.-China Military Scorecard». Η έκθεση διαπιστώνει ότι η Κίνα θα αποκτήσει ένα «πλεονέκτημα» ή μία «κατά προσέγγιση ισοτιμία» σε έξι από τους εννέα τομείς συμβατικής ικανότητας, εντός της δεκαετίας του 2020: για παράδειγμα, στην εκτόξευση επιθέσεων σε αεροπορικές βάσεις ή επιφανειακούς στόχους, στην επίτευξη αεροπορικής υπεροχής και στην αποτροπή αντιπάλου από τη χρήση όπλων που βασίζονται στο διάστημα. Η έκθεση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα επόμενα πέντε έως δεκαπέντε χρόνια, «η Ασία θα συρρικνώσει σταδιακά τα όρια της κυριαρχίας των ΗΠΑ» (Eric Heginbotham et al., 2015, xxxi, xxix).

Όταν ο Νίξον και ο Κίσιντζερ άρχισαν να επεξεργάζονται το άνοιγμα προς την Κίνα, ουδείς εκ των δύο φαντάστηκε ότι κατά την διάρκεια του βίου τους αυτή θα δημιουργούσε μια οικονομία συγκρίσιμου μεγέθους και ευρωστίας με αυτήν των Η.Π.Α. Οι δύο άνδρες είχαν ως στόχο την διάσπαση του κομμουνιστικού μπλοκ για να αποδυναμώσουν το αντίπαλο δέος της ΕΣΣΔ. Και όντως το πέτυχαν, αν και πρόσκαιρα. Πλησιάζοντας στο τέλος της ζωής του, ο Νίξον εκμυστηρεύτηκε στον φίλο του και πρώην λογογράφο του, William Safire: «Φοβούμαι ότι έχουμε δημιουργήσει έναν Φρανκενστάιν», αναφερόμενος φυσικά στην Κίνα

⁹⁵ <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>

(William Safire, “The Biggest Vote,” New York Times, May 18, 2000, <http://www.nytimes.com/2000/05/18/opinion/essay-the-biggestvote.html>).

Πράγματι η Κίνα από το τέλος της δεκαετίας του 1990, έχει εκτοξευθεί από το 10% του μεγέθους των ΗΠΑ στο 60% το 2007, στο 100% το 2014 και στο 120% σήμερα. Αν η τάση αυτή δεν ανακοπεί, η οικονομία της Κίνας θα είναι κατά 50% μεγαλύτερη από αυτήν των ΗΠΑ έως το 2025 και μέχρι το 2040 θα μπορούσε να είναι σχεδόν τριπλάσια. Αυτό θα σήμαινε ότι η Κίνα θα διαθέτει τριπλάσιους πόρους από τις Η.Π.Α. για να επηρεάσει τις εξελίξεις στις διεθνείς σχέσεις.

9.2 Το Νέο Ισοζύγιο Ισχύος

Ως υπουργός Εξωτερικών, η Χίλαρι Κλίντον είχε υποστηρίξει ότι στον εικοστό πρώτο αιώνα η έννοια της ισορροπίας δυνάμεων ήταν παρωχημένη.⁹⁶ Για τους Κινέζους, όμως, η εν λόγω ιδέα αντιμετωπίζεται ως θεμελιώδες δομικό στοιχείο για την κατανόηση των σχέσεων μεταξύ των εθνών. Γι’ αυτούς, παλαιότερα η ισορροπία δυνάμεων σήμαινε σε μεγάλο βαθμό στρατιωτική ισχύ. Με τους σημερινούς όρους, είναι η συνισταμένη διαφόρων συνιστωσών, μεταξύ των οποίων η οικονομική και η στρατιωτική, με την πρώτη μάλλον να υπερτερεί της δεύτερης. Αυτή η νέα ισορροπία δυνάμεων ονομάστηκε «Γεωοικονομία», και δηλώνει τη χρήση οικονομικών μέσων (από το εμπόριο και τις επενδύσεις, μέχρι την πολιτική για κυρώσεις, τις κυβερνοεπιθέσεις και την εξωτερική βοήθεια) για την επίτευξη γεωπολιτικών στόχων. Ο Robert Blackwill και η Jennifer Harris εξερευνούν την έννοια στο βιβλίο τους του 2016, *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*. Υποστηρίζουν ότι η Κίνα «είναι ο κορυφαίος επαγγελματίας στον κόσμο της γεωοικονομίας, αλλά υπήρξε επίσης ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας για την επιστροφή της περιφερειακής ή παγκόσμιας προβολής ισχύος, με προβολή στον τομέα της οικονομίας και όχι στον πολιτικό ή στρατιωτικό (Blackwill and Harris, 2016, σ. 11). Η Κίνα ασκεί κυρίως εξωτερική πολιτική μέσω Οικονομίας γιατί, απλά και κυνικά, μπορεί. Αυτή τη στιγμή είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος για περισσότερες από 130 χώρες—συμπεριλαμβανομένων όλων των μεγάλων ασιατικών οικονομιών. Οι συναλλαγές της με μέλη της Ένωσης Εθνών της Νοτιοανατολικής Ασίας αντιπροσώπευαν το 15% του συνολικού εμπορίου της ASEAN το 2015, ενώ στις

⁹⁶Βλ. “Remarks at the Strategic and Economic Dialogue U.S. Press Conference,” US Department of State, May 4, 2012, <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2012/05/189315.htm>

ΗΠΑ αντιστοιχούσε μόνο στο 9%. Αυτή η ανισορροπία θα επιταχυνθεί απουσία της εταιρικής σχέσης Trans-Pacific, καθώς η Κίνα κινείται γρήγορα για να δημιουργήσει το δικό της ισοδύναμο σε μια αναδύμενη περιοχή συν-ευημερίας.⁹⁷ Αυτή η γεωοικονομική στρατηγική παραπέμπει στο αξίωμα του Sun Tzu: «Η απόλυτη αριστεία δεν έγκειται στη νίκη σε κάθε μάχη, αλλά στην ήττα του εχθρού χωρίς να χρειαστεί να τον πολεμήσεις ποτέ». Όπως εξηγεί το On China του Henry Kissinger, η νίκη για τον Sun Tzu δεν ήταν «απλώς ο θρίαμβος των ενόπλων δυνάμεων», αλλά «η επίτευξη των τελικών πολιτικών στόχων» που θα έπρεπε να εξασφαλίσει μια στρατιωτική σύγκρουση (Kissinger, 2012, σ. 28). Στις οικονομικές σχέσεις σήμερα, η Κίνα κάνει ακριβώς αυτό. Φυσικά, η μαεστρία στις διεθνείς υποθέσεις απαιτεί κάτι περισσότερο από απλή οικονομική μόχλευση. Μια κυβέρνηση πρέπει να έχει όχι μόνο το οικονομικό ειδικό βάρος αλλά και την ικανότητα να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τα οικονομικά μέσα που διαθέτει. Εδώ η Κίνα έχει επιδείξει μια μοναδική δεξιότητα στη χρήση σκληρών εργαλείων «ήπιας δύναμης». Όταν τα άλλα κράτη αργούν να αναγνωρίσουν την πραγματικότητα ή είναι αποφασισμένα να αντισταθούν, η Κίνα είναι έτοιμη να χρησιμοποιήσει τα καρότα και τα ραβδιά της οικονομικής της δύναμης – αγοράζοντας, πουλώντας, επιβάλλοντας κυρώσεις, επενδύοντας, δωροδοκώντας και κλέβοντας ανάλογα με τις ανάγκες, μέχρι να συμφωνήσουν. Τα κράτη που εξαρτώνται από την προσφορά βασικών εισαγωγών από την Κίνα και από τις κινεζικές αγορές για τις εξαγωγές τους, είναι ιδιαίτερα ευάλωτα: όταν προκύπτουν διαφωνίες, η Κίνα απλώς καθυστερεί το πρώτο και μπλοκάρει το δεύτερο. Αξιοσημείωτες περιπτώσεις περιλαμβάνουν την απότομη παύση όλων των εξαγωγών σπανίων μετάλλων στην Ιαπωνία το 2010 από την Κίνα⁹⁸ (για να πείσει την Ιαπωνία να επιστρέψει Κινέζους ψαράδες που είχε συλλάβει), η

⁹⁷ Association of Southeast Asian Nations, “External Trade Statistics,” June 10, 2016, http://asean.org/?static_post=external-trade-statistics-3; Shawn Donnan, “China Manoeuvres to Fill US Free-Trade Role,” Financial Times, November 21, 2016, <https://www.ft.com/content/c3840120-ace1-11e6-a37c-f4a01fb0fa1>.

⁹⁸ Η ανάλυση, με τα μεθοδολογικά εργαλεία της Εφαρμοσμένης Ιστορίας (Applied History) (βλ. παρακάτω), αυτής της διακοπής της ροής κρίσιμων πρώτων ορυκτών υλών, που είναι ζωτικής σημασίας για την παραγωγή των υψηλής τεχνολογίας ιαπωνικών προϊόντων, οδηγεί σε ενδιαφέρουσες απαντήσεις: Η Δύση, ήδη από το τέλος του Β'ΠΠ είχε εγγυηθεί την απρόσκοπτη πρόσβαση της Ιαπωνίας στις συγκεκριμένες πρώτες ύλες, με αποτέλεσμα την δημιουργία του Ιαπωνικού οικονομικού θαύματος. Τυχόν απώλεια αυτής της εγγύησης, ίσως οδηγήσει σε καταστάσεις που θα προσομοιάζουν την προ Pearl Harbor περίοδο. Τότε οι ΗΠΑ σταμάτησαν τη ροή πετρελαίου προς την Ιαπωνία, κίνηση που συνέβαλε στην ιαπωνική απόφαση για προληπτικό πλήγμα, σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη. Η πρόσφατη απόφαση της Ιαπωνικής κυβέρνησης να αυξήσει τα κονδύλια για την άμυνα, σε 770 δισεκατομμύρια γεν (5,9 δισεκατομμύρια ευρώ) -το υψηλότερο ποσό ανέκαθεν- παρά την από δεκαετίες δέσμευσή της ο αμυντικός της προϋπολογισμός να μην ξεπερνά το 1% του συνολικού (προς αποφυγήν αναβίωσης του ιαπωνικού милитаризμού), δεν είναι και πολύ καθησυχαστική. Και να μην σήμερα είναι η Κίνα αυτή η οποία σταματά τη ροή κρίσιμων πρώτων υλών απαραίτητων στην Ιαπωνία, η Δύση ωστόσο επιδεινώνει την θέση της Ιαπωνίας, σε ό,τι αφορά την πρόσβαση της σε κρίσιμα ορυκτά. Η έλλειψη κρίσιμης πρώτης ύλης και η απρογραμματίστη εξώθηση στα ηλεκτρικά αυτοκίνητα προκαλεί μεγάλο άγχος στην Ιαπωνία. Η έντονη ανησυχία της ορμάει κυρίως από την προκαλούμενη κατάρρευση του συστήματος παραγωγής kanban ([https://en.wikipedia.org/wiki/Kanban_\(development\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Kanban_(development))) και άλλων συναφών συστημάτων (συμπεριλαμβανομένων των εφοδιαστικών αλυσίδων, που εξαρτώνται από αυτά τα υλικά) που έχουν υιοθετηθεί από ιαπωνικούς κολοσσούς, όπως η Toyota. Επιπλέον, εάν η βιομηχανία

παύση αγορών σολωμού από τη Νορβηγία (η Κίνα ήταν η υπ' αριθμόν 1 αγορά για νορβηγικό σολωμό) το 2011 (για να τιμωρηθεί η Νορβηγία για την επιλογή από την επιτροπή του βραβείου Νόμπελ Ειρήνης ενός διακεκριμένου Κινέζου αντιφρονούντος, του Liu Xiaobo)⁹⁹ και ο εσκεμμένα υπερβολικά παρατεταμένος έλεγχος φορτιών μπανάνας από τις Φιλιππίνες, έως ότου αυτές σάπισαν στις αποθήκες (για να αλλάξουν οι σχεδιασμοί της κυβέρνησης των Φιλιππίνων σε ό,τι αφορούσε μια διαμάχη για το Scarborough Shoal στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας). Η Κίνα απολαμβάνει τέτοιαν υπεροχή οικονομικής δύναμης, που πολλά άλλα κράτη δεν έχουν καμία ρεαλιστική επιλογή από το να συμμορφωθούν με τις επιθυμίες της, ακόμη και όταν το διεθνές σύστημα είναι με το μέρος τους. Το 2016, για παράδειγμα, η Κίνα απέρριψε κατηγορηματικά μια δυσμενή απόφαση του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου σχετικά με μια διαφωνία με τις Φιλιππίνες στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας. Σε αυτήν την αντιπαράθεση και σε άλλες που αφορούν την Θάλασσα της Νότιας Κίνας, η Κίνα έχει επιδείξει την ικανότητα να συνδυάζει τη γοητεία, τη μεγαλοπρέπεια, τις δωροδοκίες και τον εκβιασμό για να βρει «συμβιβασμούς» που της δίνουν τα περισσότερα από αυτά που θέλει. Καλύτερα από τις διμερείς διαπραγματεύσεις, φυσικά, είναι τα διεθνή ιδρύματα που δίνουν το πλεονέκτημα στον σχεδιαστή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες πρωτοστάτησαν σε αυτόν τον δρόμο στον απόηχο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου όταν δημιούργησαν τους θεσμούς του Bretton Woods: το ΔΝΤ (για τον συντονισμό της διεθνούς χρηματοδότησης), την Παγκόσμια Τράπεζα (για την παροχή δανείων κάτω του επιτοκίου της αγοράς σε αναπτυσσόμενες χώρες) και την GATT και τον διάδοχό της, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (για την προώθηση του εμπορίου). Τόσο στο ΔΝΤ όσο και στην Παγκόσμια Τράπεζα, μία —και μόνο μία— χώρα έχει δικαίωμα βέτο σε οποιοσδήποτε αλλαγές στη διακυβέρνηση των θεσμών: οι Ηνωμένες Πολιτείες. Αναμενόμενα, καθώς η οικονομία της Κίνας αναπτύσσεται, οι ηγέτες της έχουν γίνει δυσαρεστημένοι με αυτές τις κληρονομημένες ρυθμίσεις και έτσι έχουν αρχίσει να σφυρηλατούν νέες. Μετά από χρόνια άρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών να ικανοποιήσουν το αίτημα της Κίνας για μεγαλύτερο μερίδιο ψήφων στην Παγκόσμια Τράπεζα, το 2013 το Πεκίνο κατέπληξε την Ουάσιγκτον

στραφεί στα ηλεκτρικά αυτοκίνητα πολύ βιαστικά η Ιαπωνία θα έχει αβυσσαλέο έλλειμμα ηλεκτρικής ενέργειας από το θέρος του 2022. Η υποδομή που απαιτείται για την υποστήριξη ενός στόλου EV (Electrical Vehicles) 100% θα κόστιζε στην Ιαπωνία μεταξύ 14 τρισεκατομμυρίων και 37 τρισεκατομμυρίων γιεν (135 δισεκατομμύρια έως 358 δισεκατομμύρια δολάρια). Η δυτική εμπνεύσεως προγραμματιστή «πράσινη μετάβαση» προετοιμάζει ίσως το έδαφος για μια παγκοσμίων διαστάσεων γεωπολιτική κρίση (Καμενόπουλος Σωτήριος, defencepoint.gr 18/12/2021, <https://www.defence-point.gr/news/kindynos-neoy-perl-charmpor-mecalli-aformi-mr-toyota-proeidopoeiei-akoyei-kaneis>).

⁹⁹ Το επεισόδιο αποδίδεται στη νορβηγική σειρά «Nobel» του Netflix, όπου βέβαια συναρμόζονται και άλλες εξ ίσου ενδιαφέρουσες πτυχές της διεκυστίνδας ισχύος.

ιδρύοντας το δικό του ανταγωνιστικό ίδρυμα, την Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB).

Παρά την έντονη εκστρατεία της Ουάσιγκτον να πιέσει τα έθνη να μην συμμετάσχουν στην τράπεζα της Κίνας, πενήντα επτά κράτη δήλωσαν επιθυμία συμμετοχής πριν από την επίσημη έναρξή της το 2015 - συμπεριλαμβανομένων ορισμένων από τους βασικούς συμμάχους της Αμερικής, με το Ηνωμένο Βασίλειο να πρωτοστατεί. Προσεταιρίστηκαν την Κίνα και αντιτάχθηκαν στις Η.Π.Α. με την ελπίδα να λάβουν δάνεια με επιτόκια χαμηλότερα της αγοράς καθώς και συμβόλαια για μεγάλα κατασκευαστικά έργα που θα χρηματοδοτούνταν από την εν λόγω τράπεζα. Τα κίνητρά τους ήταν προφανή: ακόμη και πριν από την ίδρυση της AIIB, η China Development Bank είχε ξεπεράσει την Παγκόσμια Τράπεζα ως ο μεγαλύτερος χρηματοδότης διεθνών αναπτυξιακών έργων.¹⁰⁰ Συμπεριλαμβανομένων των 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων που δεσμεύθηκαν ως αρχικό κεφάλαιο στην AIIB, τα συνολικά διεθνή επενδυτικά χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία της Κίνας το 2016 ήταν 130 δισεκατομμύρια δολάρια περισσότερα από αυτά των έξι μεγαλύτερων δυτικών αναπτυξιακών τραπεζών μαζί.¹⁰¹

Αυτή δεν ήταν η πρώτη φορά που η Κίνα αποφάσισε να ιδρύσει τη δική της ομάδα αντί να παίζει με τους κανόνες της Δύσης. Στον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της Μεγάλης Ύφεσης του 2008, η Κίνα οργάνωσε τους BRICS—Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική—ως μια ομάδα ταχέως αναπτυσσόμενων οικονομιών, ικανών να λαμβάνουν αποφάσεις και μέτρα χωρίς επίβλεψη από τις Ηνωμένες Πολιτείες ή το G7. Άλλες κινεζικές πρωτοβουλίες είχαν παρόμοια αποτελέσματα. Τον Σεπτέμβριο του 2013, ο Σι Τζινπίνγκ ανακοίνωσε¹⁰² την πρόθεση της Κίνας να επενδύσει 1,4 τρισεκατομμύρια δολάρια στην κατασκευή ενός «Νέου Δρόμου του Μεταξιού»¹⁰³, ένα σύνολο υποδομών που θα συνδέει εξήντα πέντε χώρες στην Ασία, την Ευρώπη και τη Βόρεια Αφρική με συνολικό πληθυσμό 4,4 δισεκατομμυρίων ανθρώπων. Μέσω του «Silk Road Economic Belt» και του «21st Century Maritime Silk Road» —γνωστοί συλλογικά ως One Belt, One Road (OBOR) —η Κίνα κατασκευάζει ένα δίκτυο αυτοκινητοδρόμων, γρήγορους σιδηροδρόμους,

¹⁰⁰ James Kynge, "China Becomes Global Leader in Development Finance," Financial Times, May 17, 2016, <https://www.ft.com/content/b995cc7a-1c33-11e6-a7bc-ee846770ec15>.

¹⁰¹ <http://www.bu.edu/pardeeschool/research/gegi/program-area/china-and-global-development-banking/fueling-growth-and-financing-risk/>

¹⁰² Η πρωτοβουλία αποτέλεσε ένα από τα βασικά στοιχεία της πολιτικής του Xi, ο οποίος την ανακοίνωσε το 2013 στη διάρκεια επίσημων επισκέψεών του στην Ινδονησία και το Καζακστάν. Το 2017, με την ανανέωση της θητείας του Xi, η πρωτοβουλία BRI ενσωματώθηκε στο Σύνταγμα της Κίνας. Στόχος είναι το έργο να ολοκληρωθεί το 2049, που είναι το ίδιο έτος με την εκατοστή επέτειο από την ίδρυση της Λαϊκής Πολιτείας της Κίνας.

¹⁰³ Μέσω χρηματοδότησης από κινεζικές κρατικές τράπεζες και από το εξειδικευμένο ταμείο του Δρόμου του Μεταξιού (Silk Road Fund) που ιδρύθηκε το 2014.

αεροδρόμια, λιμάνια, αγωγούς, γραμμές μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και καλώδια οπτικών ινών σε όλη την Ευρασία¹⁰⁴. Αυτοί οι σύγχρονοι φυσικοί δεσμοί κατά μήκος των αρχαίων κινεζικών εμπορικών οδών θα ενισχύσουν νέους διπλωματικούς, εμπορικούς και οικονομικούς δεσμούς¹⁰⁵. Επί του παρόντος, το OBOR (ή BRI, Belt Road Initiative, όπως μετονομάστηκε αργότερα) περιλαμβάνει 900 έργα με κόστος που ξεπερνά τα 1,4 τρισεκατομμύρια δολάρια. Ακόμη και μετά την απαραίτητη λόγω πληθωρισμού προσαρμογή, αυτό ισοδυναμεί με 12 Σχέδια Μάρσαλ, σύμφωνα με τον επενδυτή και πρώην οικονομολόγο του ΔΝΤ Stephen Jen.¹⁰⁶ Γεγονός είναι ότι το οικονομικό δίκτυο της Κίνας εξαπλώνεται σε όλο τον κόσμο, αλλάζοντας τη διεθνή ισορροπία δυνάμεων με τρόπο που προκαλεί ακόμη και μακροχρόνιους συμμάχους των ΗΠΑ στην Ασία να αποκλίνουν από τις ΗΠΑ προς την Κίνα. «Η Κίνα απορροφά τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας στο οικονομικό της σύστημα λόγω της τεράστιας αγοράς της και της αυξανόμενης αγοραστικής της δύναμης. Η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα κινδυνεύουν να απορροφηθούν επίσης. Απλώς η Κίνα το κάνει αυτό χωρίς να χρειάζεται να χρησιμοποιήσει βία» (Allison, Blackwill and Wyne, 2013, pp. 6-7). Ή στην κινεζική εκδοχή του Χρυσού Κανόνα: Αυτός που έχει τον χρυσό, κυβερνά. Είναι χαρακτηριστικό το σχόλιο του ειδικού απεσταλμένου του Προέδρου Ομπάμα για τη Βόρεια Κορέα, Stephen Bosworth,¹⁰⁷ μετά από ένα ταξίδι δύο εβδομάδων στη ΝΑ Ασία και αφού είχε συναντήσει πρωθυπουργούς και προέδρους: «Στις «παλαιές εποχές» - με το οποίο εννοούσε πριν από το 1998 - όταν παρουσιαζόταν μια κρίση ή ένα ζήτημα, το πρώτο ερώτημα που έκαναν πάντα οι Ασιάτες ηγέτες ήταν: Τι πιστεύει η Ουάσιγκτον; Σήμερα, όταν συμβαίνει κάτι, ρωτούν πρώτα: Τι πιστεύει το Πεκίνο;».

¹⁰⁴Το μεγαλύτερο έργο υποδομής της Κροατίας των τελευταίων ετών, η γέφυρα Peljesac, ολοκληρώθηκε έπειτα από 14 χρόνια εργασιών και δόθηκε στην κυκλοφορία στις 26 Ιουλίου 2022. Η κατασκευή που πραγματοποιήθηκε από την κινεζική κρατική εταιρεία *The China Road and Bridge Corporation* (CRBC), με τις υπόλοιπες εταιρείες που έλαβαν μέρος στον διαγωνισμό για την κατασκευή της να διαμαρτύρονται για την πολύ χαμηλή προσφορά της CRBC, λέγοντας ότι οι Κινέζοι μπορούν να το κάνουν αυτό γιατί χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση (<https://www.carandmotor.gr/nea/kataskeyastiko-thayma-tis-kroatias>).

¹⁰⁵ Αν και ο ομολογημένος στόχος της είναι «ενίσχυση της περιφερειακής συνοχής για ένα λαμπρότερο μέλλον», η BRI είναι στην πραγματικότητα μια εξαιρετικά προσεκτικά σχεδιασμένη και δομημένη παγκόσμια – και όχι περιφερειακή – δημιουργία διαύλων οικονομικής επιρροής και – μέσω δανείων – κερδοφορίας. Αυτή η τελευταία διάσταση είναι εξ ίσου σημαντική αν και δε φαίνεται να απασχολεί ιδιαίτερος τις συναφείς αναλύσεις. Τα δάνεια και οι επενδύσεις σε περίπου 70 χώρες και οργανισμούς εδράζονται σε συχνά επαχθείς όρους, πράγμα που οδηγεί ήδη σε αιτήματα για επαναδιαπραγμάτευση των όρων, σε κάποια από τα συμφωνημένα σχέδια του BRI (Κώστας Λάβδας, *Πώς η σινορωσική προσέγγιση τεστάρει την Δύση*, Liberal, 19.12.2021, <https://www.liberal.gr/world/pos-i-sinorosiki-proseggisi-testarei-ti-dusi/421358>).

¹⁰⁶ Enda Curran, “China’s Marshall Plan,” Bloomberg, August 7, 2016, www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-07/china-s-marshall-plan.

¹⁰⁷ Πρεσβευτής στις Φιλιππίνες και στη Νότια Κορέα, κοσμήτορας της Σχολής Νομικής και Διπλωματίας Fletcher στο Πανεπιστήμιο Tufts.

Τον Νοέμβριο 2020¹⁰⁸, ο Πρόεδρος της Κίνας Xi Jinping, απευθυνόμενος στους συμμετέχοντες του APEC¹⁰⁹ CEO Dialogues (Asian-Pacific Economic Cooperation), ανέπτυξε το 14^ο Πενταετές Σχέδιο για την οικονομία της Κίνας¹¹⁰. Ο Πρόεδρος ανακοίνωσε την υιοθέτηση μιας νέας φιλοσοφίας ανάπτυξης, με σκοπό την δημιουργία ενός νέου προτύπου ανάπτυξης που θα συνδέσει την αύξηση της εγχώριας ζήτησης με την επέκταση των δράσεων στο εξωτερικό¹¹¹. «Θα ληφθούν υπ' όψιν οι τρέχουσες συνθήκες ανάπτυξης της Κίνας», δήλωσε, «όπως και οι νέες συνθήκες που επιβάλλει η παγκοσμιοποίηση και οι μεταβολές στο διεθνές περιβάλλον».

Πρώτον, σηματοδότησε την επέκταση της εγχώριας ζήτησης, την οποίαν έθεσε ως στρατηγική προτεραιότητα και την επέκταση της ομαλής ροής της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας. «Τα τελευταία χρόνια, το αναπτυξιακό μοντέλο της Κίνας, που εδραζόταν στην εξάρτηση από ξένες αγορές και πόρους, έχει μεταβληθεί σταδιακά. Η αναλογία του εξωτερικού εμπορίου προς το ΑΕΠ μειώθηκε από 67 % το 2006 σε λιγότερο από 32 % το 2019, ενώ ο λόγος του πλεονάσματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προς το ΑΕΠ έχει μειωθεί από 9,9 % το 2007 σε λιγότερο από 1 % σήμερα. Στα επτά χρόνια που ακολούθησαν την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, η συμβολή της εγχώριας ζήτησης της Κίνας στο ΑΕΠ ξεπέρασε το 100 %, καθιστώντας την εγχώρια κατανάλωση ως τον κύριο μοχλό της ανάπτυξής της. Με την προώθηση των εγχώριων και διεθνών κυκλοφοριών¹¹², η κινεζική οικονομία έχει γίνει πολύ πιο προσανατολισμένη στο εσωτερικό και η απόδοση της ανάπτυξης της Κίνας έχει βελτιωθεί σημαντικά. Η προώθηση ενός νέου αναπτυξιακού παραδείγματος θα επιτρέψει στην Κίνα να προσαρμόσει καλύτερα την οικονομική της δομή και να επιτύχει ανάπτυξη υψηλής ποιότητας. Η Κίνα θα συνεχίσει να εμβαθύνει τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις από την πλευρά της προσφοράς και να επεκτείνει περαιτέρω την εγχώρια ζήτηση. Κάτι τέτοιο θα κάνει την παραγωγή, τη διανομή, τη ροή αγαθών και υπηρεσιών και την κατανάλωση στην Κίνα να βασίζονται περισσότερο στην εγχώρια αγορά και θα κάνει το σύστημα εφοδιασμού να προσαρμοστεί καλύτερα στην εγχώρια ζήτηση. Αυτό θα οδηγήσει σε ένα υψηλότερο στάδιο καλά προσαρμοσμένης ισορροπίας όπου η ζήτηση οδηγεί την προσφορά και η προσφορά, με τη σειρά της, δημιουργεί ζήτηση».

¹⁰⁸ 19 Νοεμβρίου 2020

¹⁰⁹ <https://www.apec.org/>

¹¹⁰ Το οποίο είχε εγκριθεί από την ολομέλεια της 19^{ης} Κεντρικής Επιτροπής του Κ.Κ. Κίνας

¹¹¹ https://english.www.gov.cn/policies/policywatch/202009/26/content_WS5f6e766ec6d0f7257693cae6.html

¹¹² The “Dual Circulation” development model of China

Δεύτερον, ο Πρόεδρος προανήγγειλε την υιοθέτηση δυναμικών επιστημονικών και τεχνολογικών καινοτομιών, ώστε να δημιουργηθούν νέοι μοχλοί ανάπτυξης. Αυτή, θα σηματοδοτήσει έναν νέον γύρο τεχνολογικής επανάστασης και βιομηχανικού μετασχηματισμού, επιταχύνοντας και εμβαθύνοντας τον ρόλο της επιστήμης και της τεχνολογίας στην ενίσχυση της κοινωνικής παραγωγικότητας. «Για την Κίνα, η καινοτομία ήταν πάντα ο πρωταρχικός μοχλός ανάπτυξης και έχουμε κάνει σημαντικά επιτεύγματα εφαρμόζοντας μian αναπτυξιακή στρατηγική με γνώμονα την καινοτομία. Καθώς η Κίνα εισέρχεται σε ένα νέο στάδιο ανάπτυξης, οι παράγοντες παραγωγής που στηρίζουν την ανάπτυξη της έχουν υποστεί βαθιές αλλαγές. Θα αξιοποιήσουμε πλήρως τη ζήτηση της μεγάλης εγχώριας αγοράς μας και τα δυνατά σημεία του ολοκληρωμένου βιομηχανικού μας συστήματος και θα διπλασιάσουμε τις προσπάθειες για να μετατρέψουμε τα ερευνητικά αποτελέσματα σε παραγωγικότητα επί του πεδίου. Θα προσπαθήσουμε να οικοδομήσουμε ένα σύστημα καινοτομίας που θα ενσωματώνει την επιστήμη και την τεχνολογία, την εκπαίδευση, τις βιομηχανίες και τον χρηματοπιστωτικό τομέα και θα αναβαθμίσουμε τις βιομηχανικές αλυσίδες. Αυτό θα στηρίξει τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη της Κίνας»¹¹³.

Τρίτον, δεσμεύθηκε για τη συνέχιση και εμβάθυνση των μεταρρυθμίσεων και την υποστήριξη της αγοράς, εδραζόμενος στο συμπέρασμα ότι η μεταρρύθμιση είναι ζωτικής σημασίας για την απελευθέρωση και την ενίσχυση της παραγωγικότητας. «Η Κίνα έχει εισέλθει σε ένα νέο στάδιο ανάπτυξης και αντιμετωπίζει νέα καθήκοντα μεταρρύθμισης. Θα κάνουμε περισσότερα βήματα και θα άρουμε με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα τα βαθιά ριζωμένα συστημικά και θεσμικά εμπόδια για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος διακυβέρνησης και της ικανότητας της Κίνας. Θα ενισχύσουμε την ικανότητά μας να εφαρμόζουμε καλύτερα τη νέα αναπτυξιακή φιλοσοφία, δηλαδή τη φιλοσοφία της επιδίωξης καινοτόμου, συντονισμένης, πράσινης, ανοιχτής και κοινής ανάπτυξης. Θα μεταμορφώσουμε το μοντέλο ανάπτυξης, θα αναβαθμίσουμε την ποιότητα και την απόδοση και θα κάνουμε τους κινητήριους παράγοντες ανάπτυξης πιο ισχυρούς. Θα επιταχύνουμε την οικοδόμηση μιας εκσυγχρονισμένης οικονομίας, θα ενισχύσουμε την προστασία της ιδιοκτησίας και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, θα δημιουργήσουμε ένα σύστημα αγοράς υψηλών προδιαγραφών και θα βελτιώσουμε τους μηχανισμούς για θεμιτό ανταγωνισμό. Όλα αυτά θα δώσουν επαρκή κίνητρα για όλους τους δρώντες των αγορών»¹¹⁴.

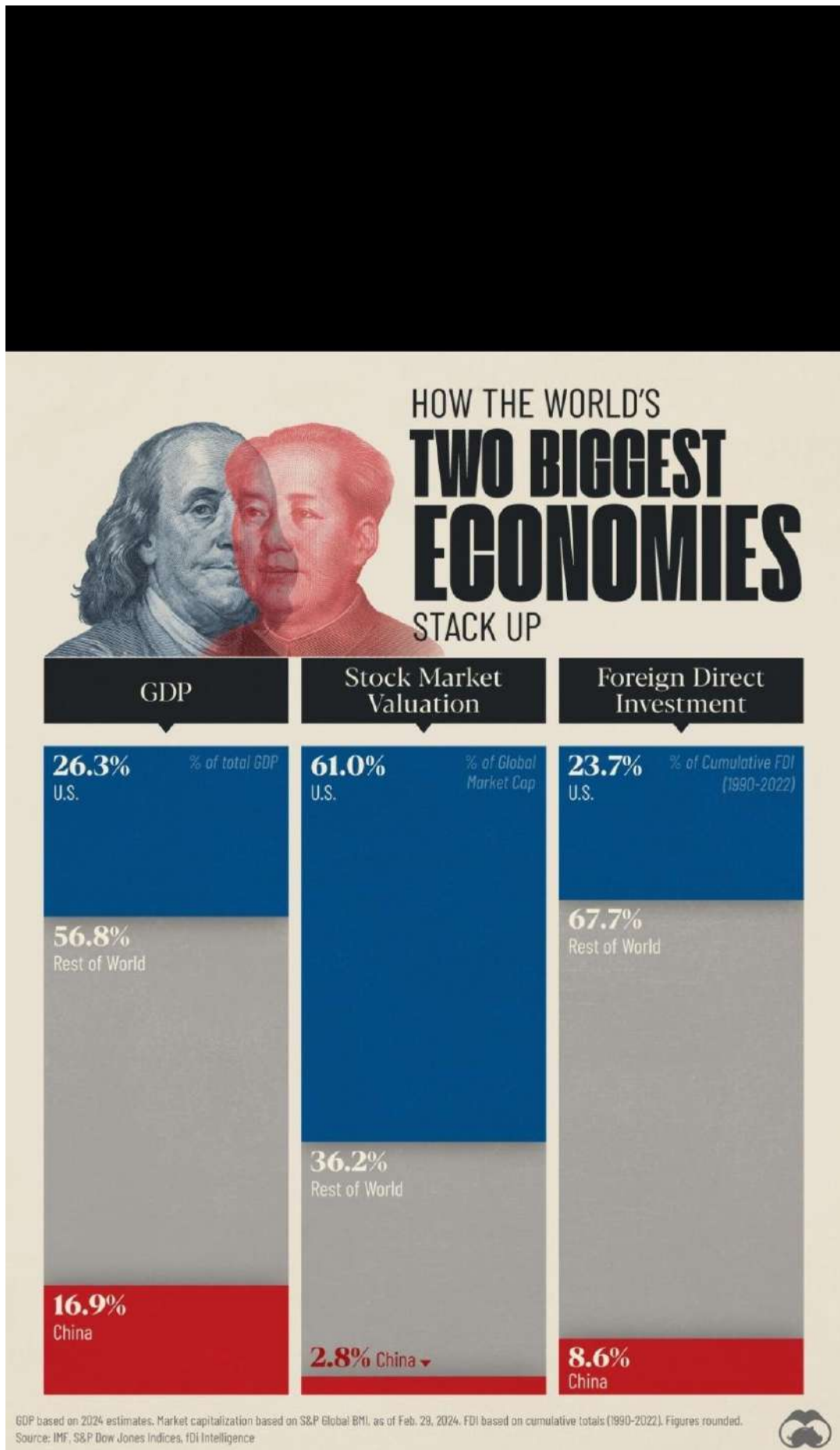
¹¹³ https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/zyjh_665391/202011/t20201119_678934.html

¹¹⁴ https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/zyjh_665391/202011/t20201119_678934.html

Χαρακτήρισε την εξωστρέφεια ως βασικό παράγοντα που δίνει τη δυνατότητα σε μια χώρα να προχωρήσει μπροστά, σε αντίθεση με την εσωστρέφεια και την απομόνωση, που την τροχοπεδούν. «Στον σημερινό κόσμο όπου η οικονομική παγκοσμιοποίηση έχει γίνει μια μη αναστρέψιμη τάση, καμμία χώρα δεν μπορεί να αναπτυχθεί κρατώντας τις πόρτες της κλειστές. Η Κίνα είναι ήδη βαθιά ενσωματωμένη στην παγκόσμια οικονομία και στο διεθνές σύστημα. Δεν θα αντιστρέψουμε την πορεία μας ούτε θα αντιμετωπίσουμε την πορεία της Ιστορίας «αποσυνδεδεμένοι» ή σχηματίζοντας έναν μικρό κύκλο για να κρατήσουμε τους άλλους έξω. Με την προώθηση ενός νέου αναπτυξιακού παραδείγματος, δεν επιδιώκουμε μια κυκλοφορία κεκλεισμένων των θυρών, αλλά ανοιχτή και αμοιβαία ενισχυόμενη εγχώρια και διεθνή κυκλοφορία»¹¹⁵.

Αποκάλυψε ότι το νέο πρότυπο ανάπτυξης θα επιτρέψει στην Κίνα να ξεκλειδώσει πλήρως το δυναμικό της στην αγορά και να δημιουργήσει μεγαλύτερη ζήτηση για άλλες χώρες. Είπε ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Κίνας έχει ξεπεράσει τα 10.000 δολάρια ΗΠΑ και ο πληθυσμός μεσαίου εισοδήματος έχει ξεπεράσει τα 400 εκατομμύρια. Μετέφερε την πρόβλεψη πολλών διεθνών οργανισμών ότι η λιανική αγορά της Κίνας θα φτάσει τα έξι τρισεκατομμύρια δολάρια σε μέγεθος, το 2020.

¹¹⁵ Ο. π.



Αναφέρθηκε, επίσης, και στη ζημιά που προκλήθηκε από τον COVID-19, λέγοντας πως οι εισαγωγές αγαθών έχουν ουσιαστικά ανακάμψει στο επίπεδο του περασμένου έτους. Σημείωσε πως η Διεθνής Έκθεση της Κίνας για το Εμπόριο Υπηρεσιών που πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο τον προηγούμενο Σεπτέμβριο¹¹⁶ συγκέντρωσε 22.000 εταιρείες από 148 χώρες και περιοχές στις διαδικτυακές και εκτός σύνδεσης εκδηλώσεις της. Προανήγγειλε ότι η Κίνα θα μειώσει περαιτέρω τους δασμούς και το κόστος συναλλαγών που έχει θεσπίσει η κυβέρνηση και θα ανοίξει μια σειρά από ζώνες επίδειξης για δημιουργική προώθηση του εισαγωγικού εμπορίου για να αυξήσει τις εισαγωγές ποιοτικών αγαθών και υπηρεσιών. Εξέφρασε δε, τη βεβαιότητα ότι η σταθερή απελευθέρωση του δυναμικού της αγοράς της Κίνας θα δημιουργήσει τεράστιες επιχειρηματικές δυνατότητες για άλλες χώρες και αυτό θα δημιουργήσει ισχυρότερη ώθηση για την διατήρηση σταθερής ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας.

Σύμφωνα με τον Κινέζο Πρόεδρο, το νέο αναπτυξιακό παράδειγμα θα επιτρέψει στην Κίνα να ανοιχθεί ευρύτερα και να μοιραστεί περισσότερες ευκαιρίες για κοινή ανάπτυξη με άλλες χώρες. «Η Κίνα έχει δεσμευτεί για εξωστρεφή οικονομική πολιτική, που είναι η θεμελιώδης πολιτική της, μια πολιτική που δεν θα αλλάξει ανά πάσα στιγμή. Η παγκόσμια οικονομία αντιμετώπισε μεγαλύτερη αστάθεια και αβεβαιότητα φέτος. Ο προστατευτισμός και η μονομέρεια εντείνονται. Ωστόσο, η Κίνα δεν έχει σταματήσει στην επιδίωξή της για άνοιγμα. Στην πραγματικότητα, έχουμε λάβει πολλά μέτρα για να ανοίξουμε τη χώρα ακόμη ευρύτερα». Μεταξύ αυτών, ο Πρόεδρος ανέφερε: Ο Νόμος για τις Ξένες Επενδύσεις και οι υποστηρικτικοί του κανόνες και κανονισμοί έχουν εφαρμοστεί πλήρως. Η αρνητική λίστα για τις ξένες επενδύσεις έχει περικοπεί περαιτέρω. Η πρόσβαση στη χρηματοπιστωτική αγορά διευκολύνεται σταθερά. Έχει εκπονηθεί ένα γενικό σχέδιο για την ανάπτυξη λιμένων ελεύθερων συναλλαγών, καθώς και για την δημιουργική προώθηση του εμπορίου υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο Xi Jinping, το νέο αναπτυξιακό παράδειγμα θα επιτρέψει στην Κίνα να συνεχίσει να εμβαθύνει την διεθνή συνεργασία, επιδιώκοντας κοινά οφέλη. Η Κίνα

¹¹⁶ 2019

θα λάβει πιο ενεργό μέρος στον διεθνή καταμερισμό εργασίας, θα ενσωματωθεί πιο αποτελεσματικά στις παγκόσμιες βιομηχανικές αλυσίδες, τις αλυσίδες εφοδιασμού και αξίας και θα επεκτείνει με μεγαλύτερο ενθουσιασμό τις ανταλλαγές και τη συνεργασία με άλλες χώρες. Τόνισε πως η χώρα χαιρετίζει και ενθαρρύνει τη συνεργασία με κάθε άλλη περιοχή, χώρα ή εταιρεία που θέλει να το κάνει. «Η Κίνα θα παραμείνει προσηλωμένη στο άνοιγμα και τη συνεργασία και θα τηρήσει την πολυμερή προσέγγιση και την αρχή της εκτεταμένης διαβούλευσης, της κοινής συνεισφοράς και των κοινών οφελών. Η Κίνα θα εργαστεί για να επιδιώξει συνεργασία υψηλής ποιότητας με τους εταίρους της στην Belt and Road Initiative και θα επιδιώξει μεγαλύτερη συμπληρωματικότητα μεταξύ των αναπτυξιακών στρατηγικών και των σχεδίων συνδεσιμότητας των σχετικών περιοχών και χωρών. Η Κίνα θα εναρμονίσει περαιτέρω τις πολιτικές, τους κανόνες και τα πρότυπα με τους εταίρους του BRI και θα εμβαθύνει την αποτελεσματική συνεργασία μαζί τους σε υποδομές, βιομηχανία, εμπόριο, επιστημονική και τεχνολογική καινοτομία, δημόσια υγεία και ανταλλαγή ανθρώπων με ανθρώπους. Μαζί, θα κάνουμε το Belt and Road πρότυπο συνεργασίας, υγείας, ανάκαμψης και ανάπτυξης και θα εμβαθύνουμε τη συνεργασία για την πράσινη ανάπτυξη. Αυτό θα μας επιτρέψει να συμβάλουμε στην κοινή ανάπτυξη και στην οικοδόμηση μιας κοινότητας με κοινό μέλλον για την ανθρωπότητα»¹¹⁷.

Φαίνεται από τα ανωτέρω, πως η νέα αναπτυξιακή πολιτική της Κίνας υιοθετεί δομικές συνιστώσες της θεωρίας του Dunning περί ανάπτυξης¹¹⁸. Προκρίνει τις σταδιακές αλλαγές, που θα προσαρμόζονται μέσω ευέλικτων θεσμών και θα καταλήγουν στην επίτευξη ανατρεπτικών και ριζοσπαστικών αλλαγών.

Ο βασικός παράγοντας μετάδοσης της αλλαγής θα είναι οι TNC, η οποίες και αυτές με τη σειρά τους οφείλουν να προσαρμόσουν τις διαδικασίες, τις προοπτικές και την διαχείρισή τους. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, σημαντικό ρόλο στην επιτυχία αυτού του παραδείγματος, κατέχει η ανάπτυξη της τεχνολογίας, όπως και η παράμετρος της κουλτούρας που λειτουργεί ως καταλύτης της επιχειρηματικότητας και η ποιότητα των θεσμών ενός έθνους και το κοινωνικό του κεφάλαιο, που αποτελούν έναν από τους κρίσιμους παράγοντες που καθορίζουν τη γρήγορη ή την αργή ανάπτυξη. Πρόκειται, ουσιαστικά περί προσαρμογής του New Development Paradigm του Dunning στις ιδιαιτερότητες και στη στοχοθεσία της Κινεζικής Οικονομικής Διπλωματίας¹¹⁹.

¹¹⁷ Ο.π.

¹¹⁸ Βλ. σ. 27 κ.ε.

¹¹⁹ Βλ. σσ. 22-25.

9.3 Η Πολιτισμική (και άρα Πολιτική) Ιδιαιτερότητα της Κίνας

Heaven is above, earth is below, and that in between heaven and earth is called China. Those on the peripheries are the foreign. The foreign belong to the outer, while China belongs to the inner. —Shi Jie, “On the Middle Kingdom,” 1040 CE

The greatest Chinese dream is the great rejuvenation of the Chinese nation. —Xi Jinping, 2012

Εν ολίγοις, αυτό που ο Σι λέει, είναι: «Να κάνουμε την Κίνα μεγάλη ξανά» (“Make China Great Again.”).

Ο Σι είχε ήδη προϋδεάσει για το μέγεθος της φιλοδοξίας του, από την αρχή της ανόδου του προς το ύπατο αξίωμα της Κίνας. Η σμίλευση του χαρακτήρα και των πολιτικών του βλέψεων, δια του πυρός και του σιδήρου της κυριαρχίας του Μάο και των επιγόνων του, έπλασε μια πολιτική προσωπικότητα που κάποιοι παρομοιάζουν (όσο παράδοξο και αν ακούγεται...) με τον Νέλσον Μαντέλα, «ένα άτομο με τεράστια συναισθηματική σταθερότητα που δεν επιτρέπει οι προσωπικές του κακοτυχίες ή βάσανα να επηρεάσουν την κρίση του» (Allison, Blackwill, Wyne, 2013, ό.π.).

Το όραμα του Σι για την Κίνα είναι εξ ίσου μεγαλεπήβολο και οριοθετημένο. Το «Κινέζικο όνειρό» του συνδυάζει ευημερία και ισχύ. Συνδυάζει το «macho» όραμα του Θίοντορ Ρούσβελτ για την δημιουργία ενός αμερικανικού αιώνα και την δυναμική του New Deal του Φράνκλιν Ντελάνο Ρούσβελτ. Εκφράζει την έντονη λαχτάρα ενός δισεκατομμυρίου Κινέζων να είναι πλούσιοι, να είναι ισχυροί και να τους σέβονται. Ο Σι αποπνέει απόλυτη εμπιστοσύνη ότι υπό την ηγεσία του, η Κίνα μπορεί να πραγματοποιήσει και τα τρία, συντηρώντας το οικονομικό της θαύμα, καλλιεργώντας μιαν πατριωτική ιθαγένεια και μη υποτασσόμενη σε καμία άλλη δύναμη στον κόσμο (Shambaugh David, 2021).

Είναι αλήθεια ότι αυτές οι εξαιρετικά μεγαλεπήβολες φιλοδοξίες γεννούν σκεπτικισμό στους περισσότερους αναλυτές. Καλό είναι όμως να έχουμε υπ' όψιν ότι: «Αυτή η αφυπνισμένη αίσθηση του πεπρωμένου είναι μια ακατανίκητη δύναμη» (Ο.π. Allison, Blackwill, Wyne, 2013).

Το «να γίνει η Κίνα Μεγάλη ξανά» σημαίνει:

Να ανακτήσει η Κίνα την κυριαρχία στην Ασία, όπως συνέβαινε πριν την παρέμβαση της Δύσης.

Να επανέλθουν στον έλεγχό της τα εδάφη της «Ευρύτερης Κίνας», συμπεριλαμβανομένων όχι μόνο του Xinjiang και του Θιβέτ στην ηπειρωτική χώρα, αλλά και του Χονγκ Κονγκ και της Ταϊβάν.

Ανάκτηση της ιστορικής σφαίρας επιρροής της κατά μήκος των συνόρων της και στις παρακείμενες θάλασσες, έτσι ώστε οι άλλοι να της δίνουν την εκτίμηση που όλα τα μεγάλα έθνη ιστορικά απαιτούν.

Να κερδίσει τον σεβασμό των άλλων μεγάλων δυνάμεων στις διεθνείς διασκέψεις, συμβούλια, fora κλπ, εκεί όπου αποφασίζονται οι τύχες του παγκόσμιου συστήματος.

Στον πυρήνα αυτών των εθνικών στόχων βρίσκεται ένα πολιτισμικό δόγμα που βλέπει την Κίνα ως το κέντρο του σύμπαντος. Στην κινεζική γλώσσα, η λέξη για την Κίνα, zhong guo (中国), σημαίνει «Μέσο Βασίλειο». Το «Μέσο» δεν αναφέρεται στον χώρο μεταξύ άλλων, αντίπαλων βασιλείων, αλλά σε όλα αυτά που βρίσκονται μεταξύ του ουρανού και της γης. Την κοσμοθεωρία αυτήν μοιράζονται όλοι σχεδόν οι Κινέζοι ηγέτες, από τον Ντένγκ Σιάοπινγκ και μετά. Στη μνήμη τους κυριαρχεί ένας κόσμος στον οποίο η Κίνα ήταν κυρίαρχη και τα άλλα κράτη σχετίζονταν μαζί της ως ικέτες προς έναν ανώτερο, σα να ήταν υποτελείς που προσέτρεχαν στο Πεκίνο κομίζοντας φόρο υποτέλειας (Ο.π. Allison, Blackwill, Wyne).

Σε αυτή το αφήγημα, η άνοδος της Δύσης τους τελευταίους αιώνες αποτελεί μιαν ιστορική ανωμαλία, που αντικατοπτρίζει την τεχνολογική και στρατιωτική αδυναμία της Κίνας όταν

αντιμετώπισε κυρίαρχες αυτοκρατορικές δυνάμεις. Αυτό που ο Σι Τζινπίνγκ έχει υποσχεθεί στους συμπατριώτες του είναι πως κάτι τέτοιο δεν πρόκειται να ξανασυμβεί.

9.4 Η Κινέζικη Κοσμοθεώρηση

Όπως αρμόζει στον αρχαιότερο, με συνεχόμενη παρουσία, πολιτισμό στη γη, οι Κινέζοι έχουν μοναδική αίσθηση της Ιστορίας στη μακρά διάρκεια. Σε καμία άλλη σύγχρονη χώρα δε λαμβάνουν οι ηγέτες αποφάσεις πολιτικής επικαλούμενοι στρατηγικές αρχές από γεγονότα χιλιετιών (Kissinger, 2012, σ. 2). Παραδοσιακά η κινεζική εξωτερική πολιτική αποτελούνταν από τρεις βασικές αρχές: επιδίωξη για περιφερειακή κυριαρχία, επιμονή για αναγνώριση και σεβασμό της «εγγενούς ανωτερότητας» της Κίνας από τις γειτονικές χώρες και προθυμία να χρησιμοποιήσει αυτή την κυριαρχία και την ανωτερότητα για να ενορχηστρώσει αυτό που η ίδια εκλαμβάνει ως «αρμονική συνύπαρξη» με τους γείτονές της (Fairbank, 1969 και επίσης Anderson, 2010, xiv).

Η Κομφουκιανική διδασκαλία επηρεάζει εμφανώς και την πολιτική ιδεολογία της κινεζικής ηγεσίας. Όπως η διδασκαλία αυτή απαξιώνει τον σωματικό καταναγκασμό, έτσι και η πολιτική ιδεολογία της Κίνας επιφυλάσσει στην καταφυγή σε στρατιωτικά μέσα την έσχατη θέση στην εργαλειοθήκη των επιλογών της (Fairbank, 1974, 6– 7). Κατά τη ίδια λογική και υπό την ίδια επιρροή, η αντίληψη της Κίνας για την διάρθρωση της διεθνούς τάξης, αντικατοπτρίζει την εσωτερική της ιεράρχηση και διακυβέρνηση. Ως αποτέλεσμα, «οι εξωτερικές σχέσεις της Κίνας είναι κατ' αναλογία ιεραρχημένες και αφίστανται της έννοιας της ισοτιμίας» (Fairbank, 1968, 2, 4). Με την ίδια ακριβώς λογική που απαιτεί από τους πολίτες της να υποκύψουν στην εξουσία της κεντρικής κυβέρνησης, αναμένει και από τις περιφερειακές δυνάμεις να πράξουν το ίδιο ενώπιον των επιδιώξεων του Πεκίνου.

Υλοποίηση μέρους των ανωτέρω επιδιώξεων επιδιώκουν οι τεκτονικές αλλαγές που επιδιώκει η Κίνα σε ό,τι αφορά τον ρόλο της στην παγκόσμια οικονομία.

Το 2013, ο Σι ανακοίνωσε την έναρξη ενός έργου κατασκευής υποδομών, με ορίζοντα πολλών δεκαετιών, ύψους πολλών τρισεκατομμυρίων δολλαρίων, που ονομάζεται One Belt, One Road (OBOR)¹²⁰. Αποσκοπεί στο να δημιουργήσει ένα δίκτυο μεταφορών και

¹²⁰ Από το 2016 ονομάζεται πλέον Belt Road Initiative (BRI).

τεχνολογίας που θα εκτείνεται σε όλην την Ευρασία και σχεδόν σε όλες οι χώρες που βρέχονται από τον Ινδικό Ωκεανό. Στην πράξη, το έργο θα εξάγει ένα μέρος της πλεονάζουσας βιομηχανικής ικανότητας της Κίνας και θα παρέχει μια δικλίδα ασφαλείας για τις βιομηχανίες κατασκευών, χάλυβα και τσιμέντου, που έχουν δυσκολευθεί τα τελευταία χρόνια καθώς τα περισσότερα έργα υποδομής υψηλότερης προτεραιότητας για τη χώρα, έχουν πια ολοκληρωθεί. Τα προγραμματισμένα έργα στο εξωτερικό, από την άλλη, είναι τεράστια, περιλαμβάνοντας από ένα δίκτυο δρόμων, σιδηροδρόμων και αγωγών μήκους 1.800 μιλίων, κόστους 46 δισεκατομμυρίων δολαρίων μέσω του Πακιστάν, μέχρι τα υδροηλεκτρικά φράγματα και τα ορυχεία κασσίτερου στη Μιανμάρ, μια νέα ναυτική εγκατάσταση στο Τζιμπουτί στο Κέρας της Αφρικής, με ρυθμούς που είναι ασύλληπτοι για τις εν λόγω χώρες.

Αλλά το BRI είναι κάτι πολύ περισσότερο από την απλή αναδιανομή της περίσσειας βιομηχανικής ικανότητας. Όπως ο αρχικός δρόμος του μεταξίου όχι μόνον ώθησε το εμπόριο αλλά και προκάλεσε επίσης τον γεωπολιτικό διαγκωνισμό των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής (π.χ. Μεγάλη Βρετανία εναντίον Ρωσσίας), έτσι και το BRI θα επιτρέψει στην Κίνα να προβάλλει ισχύ σε πολλές ηπείρους. Η προοπτική του BRI να ενσωματώσει τις χώρες της Ευρασίας αντικατοπτρίζει ένα όραμα, σύμφωνα με το οποίο η ισορροπία της γεωστρατηγικής ισχύος μετατοπίζεται στην Ασία. Φαίνεται πως αναβιώνει τις θεωρίες του Halford Mackinder, περί «Παγκόσμιας Νήσου» και του ρόλου της στην παγκόσμια κυριαρχία (Mackinder, 1919, 186).¹²¹

Εάν οι υφιστάμενοι στόχοι υλοποιηθούν μέχρι το 2030, η θεωρία του Mackinder για την Ευρασία θα μπορούσε για πρώτη φορά να γίνει πραγματικότητα. Οι σιδηρόδρομοι υψηλών ταχυτήτων του BRI θα μειώσουν τον χρόνο που απαιτείται για τη μεταφορά εμπορευμάτων από την Δυτική Ευρώπη στην Κίνα σε δύο ημέρες, από τον ένα μήνα που απαιτείται σήμερα. Εάν όντως ο Mackinder επαληθευθεί, τότε θα ακυρωθεί εν τοις πράγμασι η άποψη του Mahan, περί πλεονεκτικής θέσης των θαλάσσιων δυνάμεων, η οποία έχει επικρατήσει στη στρατηγική σκέψη του τελευταίου αιώνα (Mahan, 1894).

Δεν πρέπει να διαφεύγει το γεγονός ότι η κινεζική στρατηγική είναι καθ' ολοκληρίαν σκληρά ρεαλιστική, χωρίς να τροχοπεδείται από απαιτήσεις ορθολογικής συμπεριφοράς, όπως επιτάσσει η συμμόρφωση στο διεθνές δίκαιο ή άλλες κοινώς αποδεκτές νόρμες. Η κινεζική ηγεσία συνεπώς έχει την δυνατότητα να είναι αδίστακτα και κυνικά ευέλικτη, αφού δεν

¹²¹ «Όποιος κατέχει την Παγκόσμια Νήσο, κυβερνά τον κόσμο».

υπολογίζει την διεθνή καθεστηκυία τάξη και αδιαφορεί για επικρίσεις που αφορούν στις ενέργειές της.¹²²

Είναι εξόχως αποκαλυπτικό το ζήτημα των διώξεων των κατοίκων της επαρχίας Σιντζιάνγκ της Κίνας. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας έχει συλλάβει και θέσει σε περιορισμό κάτι παραπάνω από ένα εκατομμύριο μουσουλμάνους, τουρκόφωνους Ουιγούρους σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως από την επαρχία αυτήν της Κίνας. Αυτό που είναι πραγματικά αρνητικά εντυπωσιακό είναι πως οι σημαντικότερες μουσουλμανικές χώρες όχι μόνον ανέχθηκαν αλλά και υπερασπίστηκαν την πολιτική αυτήν της Κίνας. «Με την δικαιολογία της αντιμετώπισης των «τριών κακών» (three evils), δηλαδή της απόσχισης, της τρομοκρατίας και του θρησκευτικού εξτρεμισμού, η κινεζική κυβέρνηση εκτοπίζει, με την παραμικρή έστω υποψία, ανθρώπους σε στρατόπεδα επανεκπαίδευσης και κατήχησης ή πολιτικής πλύσης εγκεφάλου με στόχο να θέσει υπό απόλυτο κεντρικό έλεγχο τη συμπεριφορά του λαού της περιοχής. Εκμεταλλευόμενη την οικονομική της ισχύ αλλά και το διπλωματικό της κύρος η Κίνα υποχρεώνει πολλές μουσουλμανικές χώρες να ακολουθούν τη γραμμή της στο θέμα των Ουιγούρων. Στα πλαίσια του Belt and Road Initiative του προέδρου της Κίνας Σι Τζινπίνγκ για την αναβίωση του παραδοσιακού Δρόμου του Μεταξιού, η Σιντζιάνγκ αξιοποιείται για μεταφορές πολύτιμων μεταλλευτικών προϊόντων της χώρας μέσω χωρών χρήσιμων για τη διεθνή εικόνα της Κίνας. Κλασικά παραδείγματα το Πακιστάν, κράτη της Βόρειας Ινδικής Υποχερσονήσου, χώρες της Κεντρικής Ασίας και η Μογγολία. Με την επιρροή του Πεκίνου να επεκτείνεται με τον ίδιο τρόπο και πολύ μακρύτερα, όπως στη ΝΑ Ασία, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Όσες χώρες εκεί είναι μουσουλμανικές δεν δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις διώξεις των Ουιγούρων.

Τρία από τα μεγαλύτερα έργα του Belt and Road Initiative (BRI) περνούν μέσα από την επαρχία Σιντζιάνγκ με κυριότερο τον αμφιλεγόμενο κι αμφισβητούμενο Οικονομικό Διάδρομο Κίνας – Πακιστάν. Αυτονόητα οι χώρες που έχουν συμφέροντα από αυτά τα προγράμματα, κυρίως μουσουλμανικές, δείχνουν αδιάφορες από τις δοκιμασίες των ομοθρήσκων τους Ουιγούρων στην Δυτική Κίνα. Μέσα δε στη Σιντζιάνγκ το Πεκίνο έχει δημιουργήσει το ειδικό σώμα Μπινγκτουάν (Xinjiang Production and Construction Corps) που στην πράξη λειτουργεί ως πολιτοφυλακή κατά των Ουιγούρων, που παρασύρονται από τη συνθηματολογία του ETIM (Eastern Turkestan Islamic Movement – Ισλαμικό Κίνημα

¹²² Όταν το 1973 οι ΗΠΑ προσέγγισαν την Κίνα με απώτερο στόχο να εκτονώσουν την πίεση εξ αιτίας του Βιετνάμ, θεώρησαν σκόπιμο να επικαλεσθούν έννοιες όπως «έντιμη ειρήνη» και «αξιοπρεπές διάλειμμα» για να πείσουν την Κίνα. Ο Μάο από την πλευρά του ούτε καν σκέφθηκε να δικαιολογήσει τη συμπόρευσή του με την καπιταλιστική Αμερική εναντίον της ΕΣΣΔ, ως ενίσχυση του σοσιαλιστικού διεθνισμού.

Ανατολικού Τουρκεστάν) που κυρίως προπαγανδίζει την απόσχιση από την Κίνα των τουρκόφωνων κατοίκων της.

Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό πως οι περισσότερες γειτονικές χώρες έχουν συμφωνία έκδοσης στην Κίνα όσων Ουιγούρων δραπετεύουν και καταφεύγουν εκεί»¹²³ (Ανδριανόπουλος, 2022).

Οι Κινέζοι στρατηγιστές βλέπουν τα πάντα ως συνδεδεμένα μεταξύ τους. Σύμφωνα με τα διδάγματα του Σουν Τζου, το εξελισσόμενο πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώνεται μια στρατηγική κατάσταση είναι υψίστης σημασίας, διότι καθορίζει το «shi» της συγκεκριμένης κατάστασης. Η πλησιέστερη μετάφραση του shi είναι «δυναμική ενέργεια» ή «ορμή», που είναι εγγενής σε οποιανδήποτε κατάσταση σε μια δεδομένη στιγμή. Περιλαμβάνει τη γεωγραφία και το έδαφος, τον καιρό, την ισορροπία δυνάμεων, τον αιφνιδιασμό, την κατάσταση του ηθικού και πολλά άλλα στοιχεία. «Κάθε παράγοντας επηρεάζει τον άλλον, δημιουργώντας ανεπαίσθητες αλλαγές και προσδίδοντας δυναμική και σχετικό πλεονέκτημα.» (Kissinger, 2012, 30).

Ο ιδανικός (κατά Σουν Τζου) στρατηγιστής αφιερώνει με τεράστια υπομονή την πλειονότητα του χρόνου του «παρατηρώντας και καλλιεργώντας αλλαγές στο στρατηγικό τοπίο» και κινείται μόνο όταν όλα βρίσκονται σε βέλτιστη ευθυγράμμιση (Sun Tzu, 1971, 92). Εάν λοιπόν η δράση του «εκτελείται στην ιδανική στιγμή, δεν είναι καν ανιχνεύσιμη: η διαδικασία που οδηγεί στη επιτυχία του εγχειρήματος είναι προκαθορισμένη» (Jullien, 1999, 26).

Οποιαδήποτε αντιπαράθεση αντιμετωπίζεται πρωτίστως ως ψυχολογική και πολιτική δοκιμασία. Στην κινεζική σκέψη, η αντίληψη του ανταγωνιστή για τα γεγονότα μπορεί να είναι εξ ίσου σημαντική με τα ίδια τα γεγονότα. Ακριβώς για τον λόγο αυτόν η δημιουργία και διατήρηση της εικόνας ενός πολιτισμού τόσο ανώτερου που αποτελεί το «κέντρο του σύμπαντος», αποτρέπει τους ανταγωνιστές από το να αμφισβητήσουν την κινεζική πρωτοκαθεδρία. Το ίδιο ισχύει και στην οικονομία: Το τεράστιο μέγεθος της κινεζικής οικονομίας σε σχέση με αυτές των ανταγωνιστών της, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην καθυπόταξή τους, μέσω πρόσβασης ή άρνησης σε εμπορικές σχέσεις, επί παραδείγματι. Αν η ψυχολογική αποτροπή και τα οικονομικά κίνητρα αποτύχουν, οι «απολίτιστοι» βρίσκονται να αντιμετωπίζουν ο ένας τον άλλον, σε έναν αγώνα στον οποίον μόνον η Κίνα βγαίνει κερδισμένη.

¹²³ Μόνον η τουρκική Βουλή δεν την έχει επικυρώσει ακόμη.

Η διαφορά της δυτικής στρατηγικής σκέψης με την κινεζική αντικατοπτρίζεται εναργώς στη σύγκριση του σκακιού με το κινεζικό αντίστοιχό του, που ονομάζεται «weiqi». Οι παίκτες στο σκάκι επιδιώκουν τη νίκη προσπαθώντας να κυριαρχήσουν στο κέντρο και να κατακτήσουν τον αντίπαλο. Αντίθετα, στο weiqi, οι παίκτες επιδιώκουν να περικυκλώσουν τον αντίπαλο. Ένας δεξιότηχνης σκακιστής «βλέπει» πέντε με έξι κινήσεις μπροστά. Ένας αντίστοιχος του weiqi «βλέπει» είκοσι ή τριάντα. Ενώ λοιπόν στην δυτική στρατηγική σκέψη η έννοια της αντιπαράθεσης είναι συνδεδεμένη με την αμεσότητα και τη χρήση ισχύος, στην κινεζική, η επικρατούσα φιλοσοφία είναι αυτή της σταδιακής απόκτησης σχετικών κερδών και, συνεπώς, πλεονεκτήματος (Lai, 2004, 5, 28).

Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο η Κίνα ενισχύει τις διπλωματικές και οικονομικές σχέσεις με τους γείτονές της, εμβαθύνοντας και διευρύνοντας την εξάρτησή τους από αυτήν και χρησιμοποιεί τα οικονομικά της πλεονεκτήματα ώστε να ενθαρρύνει ή και να εξαναγκάσει τη συνεργασία τους σε άλλα θέματα. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκει να αυξήσει την επιρροή της στην περιφέρειά της και ταυτόχρονα να υπονομεύσει τις σχέσεις μεταξύ των γειτόνων της και των Ηνωμένων Πολιτειών. Σε αυτό το «παίγνιο» μπορεί ακόμη και να στρέψει τον έναν ανταγωνιστή εναντίον του άλλου (όπως ήδη έχει αναφερθεί παραπάνω), ώστε να αποτρέψει τον σχηματισμό κάποιου συνασπισμού που θα αντιστρατεύεται τα συμφέροντά της (π.χ. Ιαπωνία εναντίον Νότιας Κορέας ή Ρωσσία εναντίον των ΗΠΑ). Το Πεκίνο επιδιώκει μακροπρόθεσμα να πετύχει ένα πλεονέκτημα ισχύος τέτοιο, που οι ανταγωνιστές θα αναγκασθούν να αποδεχτούν ως μη αναστρέψιμο.

Προς το παρόν αυτό δε φαίνεται να επιτυγχάνεται. Ο νέος «Δρόμος του Μεταξιού» μετατρέπεται σιγά – σιγά, «σε μια μεγάλη παγίδα χρέους, αφού οι χρηματοδοτήσεις προς τις χώρες μέσα από τις οποίες διέρχεται αυτός ο νέος «δρόμος», έχουν μετατραπεί σε κόκκινα δάνεια. Η Κίνα χρηματοδοτούσε και χρηματοδοτεί όλα τα έργα των υποδομών που κατασκευάζει σε διάφορες χώρες, στα πλαίσια του Νέου Δρόμου του Μεταξιού. Οι χώρες αυτές όμως είναι οικονομικά ευάλωτες, οπότε η αύξηση της ισοτιμίας του δολλαρίου σε σχέση τα νομίσματα τους, η αύξηση των τιμών των εμπορευμάτων και του κατασκευαστικού κόστους, έθεσαν τις χρηματοδοτήσεις αυτές εκτός τροχιάς. Οι υποδομές δεν αποτελούν αυτοσκοπό για την ανάπτυξη, αλλά μέσο για τη επίτευξη της. Επομένως η χρηματοδότηση των υποδομών, δίνει στρεβλή εικόνα της ανάπτυξης, διότι η ανάπτυξη έπεται της ολοκλήρωσης και της εκμετάλλευσης των υποδομών. Δεν είναι αυτοσκοπός να κατασκευαστούν λιμάνια, αυτοκινητόδρομοι και σιδηροδρομικά δίκτυα. Ο σκοπός της

κατασκευής των έργων αυτών είναι η απελευθέρωση του εμπορίου, της παραγωγής, της κατανάλωσης και της γενικότερης ανάπτυξης» (Χαροκόπος, 2022).

Κεφάλαιο 10: Η Χρησιμότητα της Εφαρμοσμένης Ιστορίας

Η Εφαρμοσμένη Ιστορία είναι ένας αναδυόμενος κλάδος που επιχειρεί να δια φωτίσει τρέχουσες αντιξοότητες και να διευκολύνει επιλογές, αναλύοντας ιστορικά προηγούμενα και ανάλογα γεγονότα.

Οι «ορθόδοξοι» ιστορικοί εκκινούν από ένα γεγονός ή από μια εποχή και προσπαθούν να παράσχουν έναν απολογισμό τού τι συνέβη και γιατί. Οι θεράποντες της εφαρμοσμένης ιστορίας εκκινούν από μία τρέχουσα επιλογή ή από μία δυσάρεστη κατάσταση και ανατρέχουν στην Ιστορία για να παράξουν προοπτική, να διεγείρουν τη φαντασία, να ανακαλύψουν ενδείξεις για το τι είναι πιθανό να συμβεί, να προτείνουν πιθανές παρεμβάσεις και να εκτιμήσουν ενδεχόμενες συνέπειες.

Υπό αυτή την έννοια, η Εφηρμοσμένη Ιστορία είναι παράγωγη επιστήμη: εξαρτάται από την «ορθόδοξη» ιστορία με τον ίδιο σχεδόν τρόπο με τον οποίον η Μηχανική εξαρτάται από τη Φυσική, ή Ιατρική από τη Βιοχημεία. Σε πρακτικό επίπεδο η χρησιμότητά της καθορίζεται από την πρόταση των Graham Allison και Niall Ferguson προς τον Λευκό Οίκο, να θεσμοθετηθεί «Συμβούλιο Ιστορικών Συμβούλων», κατ' αντιστοιχία του υπάρχοντος Συμβουλίου Οικονομικών Συμβούλων, που ήδη διαθέτει (Allison and Ferguson, September 2016).

Η αποστολή ενός τέτοιου συμβουλίου θα είναι να ανατρέξει στο παρελθόν και να αναζητήσει ιστορικά ανάλογα και από αυτά να αντλήσει ιδέες και στοιχεία που θα μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση του υπό εξέταση ζητήματος. Τα μέλη που απαρτίζουν το εν λόγω συμβούλιο είναι βέβαιοι πως θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τους πολυπράγμονες φορείς χάραξης πολιτικής, οι οποίοι είναι εξαιρετικά ευάλωτοι στις σειρήνες της εύκολης αναλογικότητας. Επί παραδείγματι, στην περίπτωση της ανόδου της Κίνας, ο πειρασμός να βρεθεί χωρίς ιδιαίτερη βάσανο ένα συναρπαστικό προηγούμενο (φερ' ειπείν η άνοδος της ναζιστικής Γερμανίας), θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η άνοδος της Κίνας είναι «ακριβώς το ίδιο» και θα ωθήσει σε ενέργειες που θα επαναλαμβάνουν εκείνες της ανάλογης περίπτωσης.

Αυτή η οδός, όμως είναι ολισθηρή. Στην Εφηρμοσμένη Ιστορία, οι διαφορές έχουν τόση σημασία, όσο και οι ομοιότητες. Ο γνωστότερος και, ίσως ο πιο επιτυχημένος σύγχρονος θιασώτης της Εφηρμοσμένης Ιστορίας, ο Χένρι Κίσινγκερ, έχει προειδοποιήσει: «Η ιστορία δεν είναι, φυσικά, ένα βιβλίο μαγειρικής που προσφέρει ήδη δοκιμασμένες συνταγές». Σαφώς «εντοπίζει τις συνέπειες κάποιων ενεργειών σε συγκρίσιμες καταστάσεις, αλλά είναι καθήκον κάθε γενιάς να ανακαλύψει από μόνη της ποιες είναι πραγματικά και στον παρόντα χρόνο οι καταστάσεις που επιδέχονται συγκρίσεως» (Kissinger, 1979, σελ. 54).

Η κατάσταση που καλούνται να χειρισθούν τα μέλη ενός Συμβουλίου Εφηρμοσμένης Ιστορίας, δεν είναι παρά ένα μόνο στιγμιότυπο στην διάρκεια μιας ταινίας. Οφείλουν, εκ τούτου, να μελετήσουν τι έχει διαδραματισθεί στην ταινία, μέχρι του σημείου αυτού. Η τοποθέτηση της τρέχουσας κατάστασης σε ευρύτερη προοπτική, μπορεί να οδηγήσει στην αποκάλυψη της πολυπλοκότητας του θέματος. Μας υπενθυμίζει επίσης ότι ακόμα και για προβλήματα που θεωρήθηκαν λυμένα, οι υποκείμενες επιπτώσεις τους μπορεί να παραμείνουν ζημιογόνες για τα επόμενα χρόνια. Η επανεξέταση των γεγονότων και των ενεργειών που οδήγησαν στο τρέχον πρόβλημα, θα βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να αντισταθούν στην τάση να επικεντρώνονται σε αυτά που βλέπουν σήμερα, να

αδιαφορούν για το παρελθόν και να εστιάζουν αποκλειστικά στο μέλλον, χωρίς τη βοήθεια «μεσαζόντων», αναζητώντας άμεση και εύκολη απάντηση στο ερώτημα: «Τι κάνουμε για το πρόβλημα;».

Μία άλλη παράμετρος του έργου των μελών του Συμβουλίου Εφηρμοσμένης Ιστορίας είναι να εντρυφήσουν στο πώς αντιλαμβάνονται οι ξένοι εμπλεκόμενοι την ίδια εξέλιξη γεγονότων. Όπως έχει σημειώσει ο διαπρεπής ιστορικός Μάικλ Χάουαρντ: «Όλα όσα πιστεύουμε για το παρόν, εξαρτώνται από το τι πιστεύουμε για το παρελθόν».¹²⁴

Δεν αρκεί οι μόνον οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής να κατανοήσουν τη σχετική ιστορία του θέματος που εξετάζουν πριν ενεργήσουν. Οφείλουν επίσης να προσπαθήσουν να κατανοήσουν πώς οι ξένοι ομολόγοί τους αντιλαμβάνονται και αναλύουν την ίδια ιστορία.

Κεφάλαιο 11: Η Δημόσια Διπλωματία της Κίνας

Σε όλην την διάρκεια της ιστορίας της Κίνας διάφορες δυναστείες απετέλεσαν πόλο γοητείας και έλξης για άλλες χώρες και λαούς, κυρίως στην ανατολική Ασία και στη γεωγραφική έκταση που αυτή καταλάμβανε κατά την Αρχαιότητα. Η Κίνα, όμως, στη νεώτερη εποχή και δη, μετά το 1949, θεωρούνταν ως ένα κράτος επαναστατικό, αναθεωρητικό, που προσανατολιζόταν στη χρήση σκληρής και όχι ήπιας ισχύος (Ding, 2010, σ. 255). Αυτό μεταβλήθηκε εν μέρει από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, οπότε δόθηκε μεγαλύτερη προσοχή στη χρήση της ήπιας ισχύος από την Κίνα, αν και εν πολλοίς υπερίσχυσε η άποψη ότι στερείτο κατανοητής και συνεκτικής στρατηγικής προβολής της ισχύος αυτής, με χαρακτηριστικά

¹²⁴ Στο Allison and Ferguson, “Establish a White House Council.”

αντίδρασης στις εξελίξεις και όχι διαμόρφωσης αυτών. Η παγκόσμια οικονομική κρίση το 2008 άλλαξε τη θεώρηση αυτήν (Glaser & Murphy, 2009).

Ωστόσο, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η κινεζική αντίληψη περί ήπιας ισχύος δεν ταυτίζεται με αυτήν που έχει περιγράψει ο Joseph Nye (Nye Jr., 2003).¹²⁵ Αντιθέτως, θεωρεί πως η συγκεκριμένη άποψη περί ήπιας ισχύος είναι εσφαλμένη. Η θεμελιώδης ιδέα της θεώρησης για την ήπια ισχύ είναι ότι αυτή αποτελεί “έναν τρόπο επιρροής άλλων κρατών, με μη καταναγκαστικές μεθόδους” (Nye Jr., 2004).

Η κινεζική ερμηνεία της ήπιας ισχύος εδράζεται σε τρεις παράγοντες ελκυστικότητας: καλωσύνη, μεγαλείο και κάλλος (Vuving, 2009).

Η καλωσύνη αποτελεί βασικό περιεχόμενο της διδασκαλίας του Κομφούκιου, ο οποίος εξέφραζε τον θαυμασμό του για τον βασιλέα που κυβερνά με ηθική ανωτερότητα και με την δύναμη που εκπηγάζει από αυτήν και όχι με καταναγκασμό και χρήση ισχύος. Αποτελεί, άλλωστε, κομβικό στοιχείο της κινεζικής κοσμοθεωρίας η προτίμηση του wang dao (του βασιλικού τρόπου) έναντι του ba dao (του ηγεμονικού τρόπου) (Hu, 2007: Mirza & Khan, 2020), τον οποίον οι Κινέζοι ταυτίζουν με τη συμπεριφορά των Η.Π.Α. Συνεπώς η κινεζική αντίληψη περί ήπιας ισχύος παρουσιάζεται εγγενώς ειρηνική και μη καταναγκαστική εκ φύσεως, σε αντιδιαστολή με την αμερικανική αντίληψη και προσέγγιση, στην οποία προσδίδουν ηγεμονικά και, άρα, καταναγκαστικά χαρακτηριστικά (Mirza, Abbas & Nizamani, 2020, σσ. 40-50).

Το κινεζικό μεγαλείο είναι παρόν και στο οικονομικό μοντέλο και στην ανάπτυξη, η οποία βοήθησε τη χώρα να επιβιώσει στην παγκόσμια οικονομική κρίση, συνδράμοντας ταυτόχρονα και την παγκόσμια οικονομία να ορθοποδήσει, στην μετέπειτα περίοδο. Οι Κινέζοι επίσης θεωρούν πως το μεγαλείο της χώρας τους φαίνεται και στο επίτευγμά της να σώσει εκατομμύρια πολίτες της από την απόλυτη ανέχεια (Mc Giffert, 2009). Μία επιπλέον απόδειξη του κινεζικού μεγαλείου είναι, κατά τους Κινέζους, το ότι αν και μεγάλη παγκόσμια ανερχόμενη δύναμη, η Κίνα αποφεύγει να εμπλέκεται στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών, παραμένοντας πιστή στο δόγμα της ειρηνικής συνύπαρξης και μη παρεμβατικότητας (Hu Jintao, 2007).

Η δε ομορφιά της κινεζικής ήπιας ισχύος είναι πασιφανής ακόμη και στο μοναδικό μοντέλο ανάπτυξης της χώρας. Πιστεύουν ότι το κάλλος αυτό αποτελεί συστατικό έλξης για όλον τον κόσμο, ανεξαρτήτως πολιτιστικών, πολιτικών και οικονομικών συστημάτων. Αποδίδουν δε,

¹²⁵ Ήτοι ότι εδράζεται στην αποδοχή της δημοκρατίας, της ατομικής ελευθερίας και της πολιτισμικής ανοχής.

την ελκυστικότητα αυτήν στα μοναδικά πολιτιστικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της Κίνας. Αντιδιαστέλλουν την δική τους προσέγγιση της ήπιας ισχύος με αυτήν των Δυτικών και, έτι περαιτέρω, των Αμερικανών. Η αμερικανική ήπια ισχύς βασίζεται στους μοντέρνους πολιτισμικούς συρμούς και προωθεί φιλελεύθερες πολιτικές και κοινωνικές αξίες, ενώ η κινεζική εκπηγάζει από τις παραδοσιακές πολιτιστικές αξίες και ιδανικά και στηρίζεται κυρίως στην ελκυστικότητα οικονομικών και αναπτυξιακών μοντέλων (Beeson & Xu, 2016). Η αντίληψη περί ήπιας ισχύος των Κινέζων έχει επεκταθεί και στον τομέα των πρώτων υλών, της προστασίας της φύσης και των υπηρεσιών. Στην Δύση εκλαμβάνεται ως μια προσπάθεια προσαρμογής της Κίνας στο νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, που ευνοεί τη χρήση ήπιων και συνεργατικών μεθόδων, ώστε το αφήγημα της χώρας να γίνει ευκολότερα αποδεκτό. Είναι κοινώς αποδεκτή η αντίληψη πως η στρατηγική Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας έχει ως κύριο συστατικό της τον πολιτισμό. Αν και ο πολιτισμός είναι όντως, σε μεγάλο βαθμό ένα δομικό συστατικό της, η Δημόσια Διπλωματία της Κίνας διαθέτει στην πραγματικότητα μια ποικιλία πηγών και εργαλείων (Mirza, Abbas & Nizamani, 2020).

Η ομορφιά της κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας εκδηλώνεται εκτός από τις παραδοσιακές πολιτιστικές και Κομφουκιανικές αξίες της καλωσύνης και της αρετής, και στην πρόσφατη υιοθέτηση μιας win-win προσέγγισης σε ό,τι αφορά τις σχέσεις της χώρας με το εξωτερικό. Ένα από τα θεμελιώδη αξιώματα της Δημόσιας Διπλωματίας, άλλωστε, λέει πως εάν μια χώρα διαθέτει αξιοθαύμαστα πολιτιστικά γνώρίσματα και παραδόσεις και ένα ιδεολογικό σύστημα αξιών, θα προσελκύσει και άλλες χώρες να την ακολουθήσουν (Huning, 1993). Η Κίνα πιστεύει ότι η ηθική ανωτερότητα και οι πνευματικές της αξίες είναι στην πραγματικότητα οι πηγές της ελκυστικότητας που ενισχύουν τη βάση της επιρροής, σε σύγκριση με την αμερικανική Δημόσια Διπλωματία (Huning, 1993).

Η χώρα έχει ενσωματώσει μηχανισμούς εξωτερικής πολιτικής και Οικονομικής Διπλωματίας στη στρατηγική της Δημόσιας Διπλωματίας.

Για τους Κινέζους, οι πρωτοβουλίες εξωτερικής πολιτικής, όπως εταιρικές σχέσεις και οι ενέργειες οικονομικής διπλωματίας όπως το διεθνές εμπόριο, η αναπτυξιακή βοήθεια, οι επενδύσεις και το μοντέλο ολοκλήρωσης του Belt and Road Initiative (BRI) είναι τα συστατικά της ομορφιάς της Κίνας, που συντελεί στην ελκυστικότητα.

Θα ακολουθήσει μια προσπάθεια να εντοπιστούν και να αξιολογηθούν οι στρατηγικές της κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας και η σύνδεσή της με την εξωτερική πολιτική.

11.1 Οι Θεμελιώδεις Βάσεις της Κινεζικής Ήπιας Ισχύος

Η Κίνα επιστρατεύει διάφορες στρατηγικές για να αξιοποιήσει τα πολιτισμικά και κοινωνικο-οικονομικά της αποθέματα, ώστε να επιβάλει την ήπια ισχύ της. Εκτός από το τεράστιο πολιτισμικό δυναμικό της, χρησιμοποιεί επίσης και οικονομικές και εμπορικές πρωτοβουλίες, στις οποίες περιλαμβάνονται στρατηγικές περιφερειακής συνεργασίας και ανάπτυξης. Στο μέτρο του εφικτού υπολογίζεται πως η Κίνα δαπάνησε περισσότερα των 7 δισεκατομμυρίων δολλαρίων το 2021 για την Διπλωματία της (https://www.ceicdata.com/en/china/government-revenue-and-expenditure/government-expenditure-diplomacy)¹²⁶.

Τα αρχαία κινεζικά ιστορικά και πολιτιστικά πρότυπα, οι παραδόσεις και οι αξίες αποτελούν θεμελιώδεις πηγές ελκυστικότητας για τις γειτονικές χώρες και επίσης για την διεθνή κοινότητα (Glaser & Murphy, 2009).

Αποτελεί κοινό τόπο στην Δημόσια Διπλωματία ότι είναι σημαντικό για κάθε έθνος να ενισχύσει τα πολιτιστικά και κοινωνικά του εκθέματα. Όσο πιο ελκυστικά είναι τα πολιτισμικά του χαρακτηριστικά και το αντίστοιχο μοντέλο, τόσο περισσότερο γίνεται αποδεκτό από τους άλλους και ως εκ τούτου, υπάρχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να καθιερωθεί μια θετική εικόνα και να αυξηθεί το δυναμικό επιρροής της χώρας (Glaser & Murphy, 2009). Η έμφαση της Κίνας στην ειρηνική ανάπτυξη, τη συνύπαρξη και την αρμονία παρέχουν μια θεμελιώδη βάση με παγκόσμια απήχηση, η οποία μπορεί να διευκολύνει την αποδοχή της ηθικής στην διεθνή πολιτική.

Σε μεγαλύτερο βαθμό από τον προκάτοχό του, ο Xi Jinping έχει εμπλακεί ενεργά στην προώθηση των κινεζικών πολιτιστικών αξιών στον κόσμο, αντιλαμβανόμενος την δύναμη της Δημόσιας Διπλωματίας στον 21^ο αιώνα. Έχει δώσει έμφαση στην Κίνα να αποκτήσει δυνατότητες ήπιας δύναμης (Sayama, 2016). Σε αυτήν την προσπάθεια, η Κίνα έχει επενδύσει σε μεγάλο βαθμό στα δίκτυα μέσων ενημέρωσης για τη διάδοση των αφηγημάτων της και ενίσχυσε και έχει ενισχύσει και βελτιώσει τις επαφές μεταξύ ανθρώπων.

¹²⁶ Ο υπολογισμός καθίσταται πολύπλοκος διότι οι δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας αφορούν όχι μόνο στην αμιγή εξωτερική πολιτική, αλλά και τον πολιτισμό, τα μμε, τον αθλητισμό, όπως και για την διεθνή αναπτυξιακή βοήθεια κλπ. Όπερ σημαίνει ότι σε αυτές συνεισφέρουν και οι προϋπολογισμοί των αντίστοιχων τομέων (63,7 δις δολλ., 3,75 δις δολλ. κλπ)

11.2 Οι Πέντε Συνιστώσες των Δράσεων της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας¹²⁷

11.2.1 Στρατηγικές μονής κατεύθυνσης¹²⁸

Διπλωματία Ενημέρωσης

Ενημερωτικές δραστηριότητες που απευθύνονται σε εκτεταμένα κοινά και αποσκοπούν στην αύξηση της ευαισθητοποίησης και της συμπάθειας για τις πολιτικές, τις προτεραιότητες και τις αξίες της χώρας αποστολής στο ευρύ κοινό στη χώρα υποδοχής (π.χ. ίδρυση γραφείων κρατικών κινεζικών μέσων ενημέρωσης στη χώρα υποδοχής, τηλεοπτικές εκπομπές από την Κεντρική Κινεζική Τηλεόραση (CCTV)¹²⁹ και το CNC World¹³⁰, ραδιοφωνικές εκπομπές του China Radio International (CRI)¹³¹, έντυπα μ.μ.ε. σε κινεζική γλώσσα, ανταλλαγές περιεχομένου μεταξύ κινεζικών εταιρειών μέσων ενημέρωσης και εταιρειών μέσων ενημέρωσης στη χώρα υποδοχής).

Πολιτιστική Διπλωματία

Δραστηριότητες για την προώθηση της ευαισθητοποίησης και της συμπάθειας για την κινεζική κουλτούρα και τις κινεζικές αξίες μεταξύ των πολιτικών ελίτ, του ευρύτερου κοινού ή συγκεκριμένων υποομάδων ενδιαφέροντος (π.χ. κινεζικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, δημιουργία πολιτιστικών κέντρων, ίδρυση Ινστιτούτων Κομφούκιου, αθλητικές δραστηριότητες ή μουσικοχορευτικές εκθέσεις).

¹²⁷ ΠΗΓΗ: *Ties That Bind: Quantifying China's public diplomacy and its "good neighbor" effect*. Technical Report · June 2018, Custer, S., Russell, B., DiLorenzo, M., Cheng, M., Ghose, S., Sims, J., Turner, J., and H. Desai. (2018). Williamsburg, VA. AidData at College of William & Mary.

¹²⁸ Push strategies.

¹²⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/China_Central_Television

¹³⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/CNC_World

¹³¹ https://en.wikipedia.org/wiki/China_Radio_International

11.2.2 Στρατηγικές διπλής κατεύθυνσης¹³²

Διπλωματία ανταλλαγών

Δραστηριότητες που φέρνουν σε επαφή μελλοντικούς ηγέτες από την χώρα υποδοχής με τις αξίες και τη νοοτροπία της χώρας αποστολής, τόσο σε ό,τι αφορά την κοινωνία, την πολιτική, όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο. Επίσης η καλλιέργεια διαπροσωπικών σχέσεων (π.χ. προγραμμάτων ανταλλαγών κομματικών στελεχών, κομματικών δράσεων, προγραμμάτων εκπαιδύσεως κυβερνητικών αξιωματούχων, ακαδημαϊκών και στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων). Προγράμματα αδελφοποιήσεως πόλεων¹³³ και προγραμμάτων υποτροφιών και ανταλλαγών για σπουδαστές και επαγγελματίες.

Χρηματοοικονομική Διπλωματία

Επίσημες χρηματοδοτικές δράσεις που δίνουν την δυνατότητα στη χώρα αποστολής να «ταυτισθεί» με τον πληθυσμό ή την κυβέρνηση της χώρας υποδοχής (π.χ. άμεση στήριξη στη χώρα υποδοχής μέσω στήριξης του εθνικού προϋπολογισμού, ελάφρυνση/αναδιάρθρωση χρέους, προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας και επενδύσεις σε υποδομές).

Διπλωματία των ελίτ

Δράσεις που καλλιεργούν τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ αξιωματούχων της χώρας αποστολής με τους ομολόγους τους στις ελίτ της χώρας υποδοχής, με σκοπό την αύξηση της συμπάθειας, της κατανόησης και τελικά την ευθυγράμμιση με τις πολιτικές, τις προτεραιότητες και τις αξίες της χώρας αποστολής (π.χ. επισκέψεις υψηλού επιπέδου από την κινεζική κυβέρνηση, τον στρατό και άλλους αξιωματούχους της ελίτ και προσκλήσεις για τις ελίτ των χωρών υποδοχής να επισκεφθούν διάφορες ελίτ στην Κίνα).

¹³² Push-and-pull strategies.

¹³³ City Diplomacy.

11.3 Ινστιτούτα Κομφούκιου: Προβολή Πολιτιστικών Αξιών

Η ίδρυση Ινστιτούτων Κομφούκιου¹³⁴ σε διάφορα μέρη του κόσμου μπορεί να θεωρηθεί ως η πλέον αξιοσημείωτη συνεισφορά της κινεζικής πολιτιστικής διπλωματίας στη στρατηγική Δημόσιας Διπλωματίας της χώρας. Η Ετήσια Αναπτυξιακή Έκθεση των Ινστιτούτων Κομφούκιου αναφέρει ότι περισσότερα από 525 Ινστιτούτα, με 1113 αίθουσες διδασκαλίας είχαν ιδρυθεί μέχρι το τέλος του 2017 και μέχρι τώρα αυτοί οι θεσμοί και οι συναρμολογούμενοι τους μηχανισμοί έχουν υλοποιήσει 42.000 διαφορετικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, τις οποίες παρακολούθησαν 12,72 εκατομμύρια άνθρωποι (Confucian Institute Annual Development Report, 2017).

	Asia	Africa	Europe	Americas	Oceania
Confucius Institutes (CIs)	118	54	173	161	19
Confucian Class rooms (CCRs)	101	30	307	574	101
Total Number CIs + CCRs	219	84	480	735	120

Source: (Confucian Institute Annual Development Report, 2017)

Πίνακας 9: Annual Development Report of Confucian Institute

Από τα 161 Ινστιτούτα στην αμερικανική ήπειρο, τα 18 βρίσκονται στις Η.Π.Α.¹³⁵

¹³⁴ Σκοπός των Ινστιτούτων Κομφούκιου είναι η προώθηση της διδασκαλίας της κινεζικής γλώσσας και πολιτισμού και η προβολή της ανάγκης για αρμονία μεταξύ των ανθρώπων, όπως και επίσης και ο καθορισμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων (About Us: Confucius Institutes, 2020) .

¹³⁵ https://www.nas.org/blogs/article/how_many_confucius_institutes_are_in_the_united_states

Η πλειονότητα των Ινστιτούτων Κομφούκιος λειτουργούν μέσω συνεργατικών εγχειρημάτων με ντόπιους σε διάφορα πανεπιστήμια, σχολεία δευτεροβάθμιας και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Απευθύνονται κυρίως σε νεανικά κοινά και φοιτητές. Τα ινστιτούτα στοχεύουν στην δημιουργία μιας πλατφόρμας που θα είναι σε θέση να δημιουργήσει μια έλξη προς την κινεζική κουλτούρα μέσα από διάφορες δραστηριότητες και την ενθάρρυνση των σπουδαστών να συμμετέχουν σε προγράμματα πολιτιστικών και εκπαιδευτικών ανταλλαγών. Αυτή η προσπάθεια στοχεύει πρωτίστως στην προώθηση του κινεζικού πολιτισμού ως έχοντος διακριτό, ειρηνικό και αξιακό πρόσημο (Lo & Pan, 2016, σελ. 512–532).

Τα Ινστιτούτα Κομφούκιου έχουν σκοπό να προσελκύσουν το παγκόσμιο κοινό προς τη σύγχρονη Κίνα και στα μοναδικά χαρακτηριστικά της κουλτούρας και του πολιτισμού της. Η κινεζική ηγεσία προβάλλει τον ισχυρισμό ότι ο κύριος σκοπός των Ινστιτούτων Κομφούκιου είναι να προωθήσει μια θετική εικόνα της κινεζικής κοινωνίας και την ειρηνιστική κληρονομιά της Κομφουκιανικής παράδοσης και ως εκ τούτου να υποστηρίξει την έξωθεν καλή μαρτυρία της χώρας (Mirza & Khan, 2020; Sayama, 2016). Η παγκόσμια εξάπλωση των Ινστιτούτων οδηγεί πολλούς στην Δύση να πιστεύουν ότι η λειτουργία τους καταστέλλει τη συζήτηση για ευαίσθητα θέματα όπως το Θιβέτ, το Σιντζιάνγκ, η Ταϊβάν, το Χονγκ Κονγκ και άλλα, όπως επίσης και ότι επιβάλλει τον ολοκληρωτικό έλεγχο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και καταπιέζει την ελευθερία της σκέψης (Sayama, 2016). Παρά την κριτική και την ανησυχία, τα Ινστιτούτα Κομφούκιου έχουν αναπτυχθεί σε όλον τον κόσμο, αν και πλέον με επιβραδυνόμενο ρυθμό.

11.4 Ο Ρόλος των Κινεζικών Δεξαμενών Σκέψεως στην Δημόσια Διπλωματία της Χώρας

Οι κινεζικές δεξαμενές σκέψης χαρακτηρίζονται ως «στρατηγικοί δρώντες που έχουν εδραιωθεί στον σκληρό πυρήνα της κινεζικής πολιτικής» (Menegazzi, 2016). Σήμερα, η Κίνα είναι τρίτη στον κόσμο σε αριθμό ινστιτούτων (507), μετά τις ΗΠΑ (1871) και την Ινδία (509) (McGann 2019). Οι δραστηριότητες των δεξαμενών σκέψεως στο πλαίσιο της διεθνούς στρατηγικής τους αποτελούν ουσιαστικό κομμάτι στην διαδικασία διαλόγου και διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής στην Κίνα. Η προσήλωση στον διεθνή χαρακτήρα των δραστηριοτήτων αυτών, αντανακλά στην ολοένα και μεγαλύτερη εμπλοκή των δεξαμενών

σκέψεως σε μια σειρά διπλωματικών μηχανισμών, όπως η συμμετοχή σε διεθνή πολυμερή φόρα και άκρως θεσμοθετημένα δίκτυα. Αυτά επιτρέπουν στους οργανισμούς έρευνας πολιτικής και στους ειδικούς τους, να αναλάβουν πρωταγωνιστικό ρόλο και να στρατευθούν στην προσπάθεια να επηρεάσουν τα ξένα κοινά προωθώντας μια θετική εικόνα της Κίνας και της ατζέντας της διεθνούς πολιτικής της. Αποτελούν δηλαδή, σημαντικά εργαλεία για την προώθηση της κινεζικής δημόσιας διπλωματίας και ήπιας ισχύος στο εξωτερικό.

Παρ' ό,τι τα κυβερνητικά ινστιτούτα που ιδρύθηκαν από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 μέχρι και την δεκαετία του 1980, φαίνεται να ήταν λιγότερο διεθνοποιημένα σε σχέση με τις πιο πρόσφατα ιδρυθείσες δεξαμενές σκέψεως, η πλειονότητά τους πλέον βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των προσπαθειών της κινεζικής κυβέρνησης να ενισχύσει την δημόσια διπλωματία της, καθιερώνοντας παράλληλα ένα σύστημα χάραξης πολιτικής και παροχής συμβουλευτικών κατευθυντήριων που να συνάδουν με τον σύγχρονο κόσμο και να συμβάλουν στην οικοδόμηση της παγκόσμιας εικόνας της Κίνας.

Οι κινεζικές δεξαμενές σκέψης επικοινωνούν πολιτικά αφηγήματα, ιδέες και στρατηγικές εκτός Κίνας, πάντα εκφράζοντας τα συμφέροντα του Κόμματος σχετικά με το BRI. Η σχέση αυτή τονίζει το γεγονός ότι, ακόμη και σε αυταρχικά καθεστώτα, οι δεξαμενές σκέψης είναι παράγοντες που υποβοηθούν στην πρακτική της δημόσιας διπλωματίας.

Σύμφωνα με τον van Ham, η δημόσια διπλωματία έχει να κάνει με την επικοινωνία. Είναι μια στρατηγική που «ταιριάζει καλά σε έναν κόσμο όπου τα δίκτυα και οι ρευστές σχέσεις μεταξύ πολλαπλών δρώντων με ασαφείς ρόλους αφθονούν» (van Ham, 2010, 116). Η έννοια της δημόσιας διπλωματίας (公共外交, gonggong waijiao) έχει αυξήσει την παρουσία της στο κινεζικό λεξιλόγιο τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Όπως εξηγεί ο Zhao Kejing, στην Κίνα ο όρος είχε πάντα διπλή σημασία. Παραδοσιακά, σήμαινε «εξωτερική προπαγάνδα» και αναφερόταν στην αύξηση της παγκόσμιας ευαισθητοποίησης για τα κινεζικά επιτεύγματα και στην διαμόρφωση μιας νέας εικόνας της Κίνας για τα εξωτερικά κοινά. Πιο πρόσφατα, ο όρος συνδυάστηκε και με την ιδέα της Διπλωματίας των πολιτών, που αφορά στον ρόλο που διαδραματίζουν οι απλοί άνθρωποι στις διεθνείς σχέσεις (Zhao, 2015). Επομένως, οι ειδικοί των δεξαμενών σκέψεως αποτελούν σημαντικά εργαλεία πολιτικής στην διάθεση της κυβέρνησης. Εκτός από το να παρέχουν συμβουλές πολιτικής, οι ειδικοί δημιουργούν διεθνή δίκτυα για να εξηγήσουν την εξωτερική πολιτική και για να διευκολύνουν συνεργατικές δράσεις, οι οποίες στο σύνολό τους αποσκοπούν στην διάδοση της κινεζικής προοπτικής στις διεθνείς υποθέσεις.

Τα διεθνή φόρα είναι στην πραγματικότητα οι ακρογωνιαίοι λίθοι της επιρροής και της «ανταλλαγής γνώσης», με το επιπλέον πλεονέκτημα ότι προσφέρουν «μια θεωρητικώς ουδέτερη περιοχή όπου οι άνθρωποι αισθάνονται πιο άνετα και έχουν την ευκαιρία να συναναστραφούν» (Stone 1996). Αντιπροσωπεύουν μια μοναδική ευκαιρία στην δημοσιοποίηση διαφορετικών συμφερόντων και στον μεταξύ τους διάλογο, μειώνοντας το κόστος συναλλαγών και καθιερώνοντας μια βάση για συνεργασία και συζήτηση.

Ο Wei Ling, επικεφαλής του Asian Studies Institute στο κινεζικό Πανεπιστήμιο Εξωτερικών Υποθέσεων, θεωρεί ότι οι διπλωματικές πρωτοβουλίες στις οποίες συμμετέχουν τα think tanks είναι πρωταρχικής σημασίας για την ανάπτυξη δικτύων που διευκολύνουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών της Ανατολικής Ασίας (Wei 2010). Ομοίως, ο Qin υποστηρίζει ότι οι σχέσεις είναι δύναμη, γι' αυτό και η ανάπτυξή τους ευνοεί την επίτευξη βιώσιμης και μακροπρόθεσμης συνεργασίας (Qin 2016, 2018)

Τα τελευταία χρόνια, τα κινεζικά δίκτυα που παρέχουν γνώση έχουν γίνει βασικοί παίκτες σε αυτές ακριβώς τις πλατφόρμες που προσφέρουν σύσφιξη σχέσεων, στις οποίες οι ειδικοί καλούνται να συναντηθούν και να συζητήσουν θέματα που σχετίζονται με τις διεθνείς σχέσεις. Η συμπερίληψη των δεξαμενών σκέψης στην διπλωματική ατζέντα της Κίνας αποτελεί σήμερα μια σημαντική στρατηγική για την δημιουργία δικτύων εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, τα οποία αντιπροσωπεύουν και προωθούν τα κινεζικά συμφέροντα στο εξωτερικό. Ορισμένες εκδηλώσεις αυτών των δεξαμενών έχουν ήδη καθιερωθεί ως υψηλού επιπέδου και σε αυτό ακριβώς το επίτευγμα οφείλεται η εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ Κίνας και τρίτων χωρών.

Ένα παράδειγμα είναι το China–Africa Think Tanks Forum (CATTF), στο οποίο τα ινστιτούτα που προέρχονται από αυτές τις χώρες έχουν δημιουργήσει μια σχέση που τους επιτρέπει να ανταλλάσσουν απόψεις ήδη πριν από την έναρξη σε επίπεδο ηγετών, στρατηγικών συζητήσεων που αφορούν σε σημαντικά θέματα (πολιτική, οικονομική και πολιτιστική συνεργασία). Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση του The China-LAC Think Tanks Forum¹³⁶ που δραστηριοποιείται στη Λατινική Αμερική και στην περιοχή των Δυτικών Ινδιών. Μέσω της εμπλοκής της σε αυτές τις διεθνείς συναντήσεις και στα σχετιζόμενα με αυτές fora, η Κίνα έχει βελτιώσει τις διπλωματικές της σχέσεις και την διεθνή της εικόνα.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ένα από τα πιο επιτυχημένα παραδείγματα είναι η προσέλευση κινεζικών δεξαμενών σκέψης κατά τη διάρκεια της G20. Στη σύνοδο κορυφής του 2015, η

¹³⁶ China Latin America and the Caribbean Think Tanks Forum

Κίνα είχε περισσότερες δεξαμενές σκέψης που εκπροσωπούνταν στην «Τράπεζα Ιδεών» (T20) από οποιαδήποτε άλλην ασιατική χώρα. Η πλατφόρμα T20 που δημιούργησε η Κίνα απαριθμούσε περισσότερους 500 ειδικούς από διαφορετικές χώρες. Μέσω της T20, η Κίνα προωθεί ιδέες επί τη βάσει των οποίων οι αξιωματούχοι προβλέπουν πώς και πότε μια κυβέρνηση θα επικυρώσει ή θα εγκρίνει αποφάσεις, οι οποίες θα ληφθούν κατά τη διάρκεια των συνόδων κορυφής. Οι Κινέζοι ηγέτες πιστεύουν ότι η χώρα τους είναι επιδραστικός διεθνής δρών, που διαμορφώνει νέες πρωτοβουλίες και συμμετέχει σε πολυμερείς πρακτικές (τόσο κυβερνητικές όσο και μη κυβερνητικές δραστηριότητες), όπως άλλωστε προκύπτει από την ίδρυση της Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) ή της BRICS New Development Bank. Η ουσιαστική συμμετοχή ειδικών από δεξαμενές σκέψεως στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας και στην άσκηση της διπλωματίας της, χαρακτηρίστηκε από διεύρυνση των δραστηριοτήτων και των αρμοδιοτήτων τους, οπότε δεν αρκούνται πλέον στο να προτείνουν ή να αξιολογούν πολιτικές, αλλά πιο εξειδικευμένα, να κατευθύνουν αφηγήματα και να ενεργούν ως διαπραγματευτές ακόμη και σε πολιτικές μεγάλου πολιτικού ειδικού βάρους (Sun, 2004).

Η ανάλυση θα ήταν ελλειπής, εάν δε γινόταν αναφορά και στη συνεισφορά των κινεζικών δεξαμενών σκέψεως στην ενίσχυση της διεθνούς ορατότητας του διαδρόμου BRI, τόσο ως δράσεως οικονομικής αλλά και δημόσιας διπλωματίας. Η κινεζική κυβέρνηση έχει εμμέσως ή άμεσα δημιουργήσει δίκτυα δεξαμενών σκέψεως, με αποκλειστικό σκοπό να συνδράμουν κυβερνητικούς αξιωματούχους και κρατικές επιχειρήσεις στο να προσαρμόζουν το μοντέλο ανάπτυξης της Κίνας, με τρόπο που να καθίσταται συμβατό με τα διεθνή πρότυπα, κανόνες και διαδικασίες σε διάφορες χώρες—από την κατασκευή υποδομών έως τη βιώσιμη ανάπτυξη και τα υφιστάμενα περιβαλλοντικά πρότυπα. Όχι λιγότερο σημαντικό είναι και το έργο που αναλαμβάνουν οι εν λόγω δεξαμενές σκέψεως σε ό,τι αφορά τη σύνταξη και διάχυση σχετικού με τα ανωτέρω αφηγήματος. Το τελευταίο εμπίπτει σαφώς στο πεδίο της Δημόσιας Διπλωματίας, αφού ξεκάθαρα αποτελεί επιχείρηση άσκησης επιρροής, όπως έχει περιγραφεί στο σχετικό κεφάλαιο.

Εν τούτοις, είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε πως τα περισσότερα από τα δίκτυα αυτά (ιδίως τα ευρισκόμενα εκτός Κίνας) δεν έχουν ως δεδηλωμένο σκοπό την υλοποίηση των έργων του BRI αλλά εστιάζουν στα εν γένει πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα της Κίνας. Ήδη από τον Μάρτιο 2015 η National Development and Reform Commission (NDR), σε συνεργασία με το Κινεζικό ΥΠΕΞ και το Υπουργείο Εμπορίου εξέδωσαν το πόνημα «The Push to Build a Silk Road Economic Belt and Twenty-first Century Maritime Silk Road».

Έκτοτε, και επί τη βάσει αυτού, η Κίνα προέβη στην διοργάνωση πολλών εκδηλώσεων, με πρόθεση να καταστήσει γνωστή την δημιουργία και τα πλεονεκτήματα του BRI σε ξένα κοινά.

Ταυτοχρόνως και σε συνδυασμό με τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες, η κινεζική κυβέρνηση αποδίδει μεγάλη σημασία στον ρόλο των δεξαμενών σκέψεως σε ό,τι αφορά το BRI, όπως άλλωστε επιβεβαιώθηκε στο Silk Road Forum της Βαρσοβίας το 2016, αλλά και το 2019, όπου ο Πρόεδρος Χι υπερθεμάτισε τον πρωταγωνιστικό ρόλο των δεξαμενών σκέψεως στην προώθηση και αποδοχή του BRI.

Τα πλέον σημαντικά δίκτυα εξ αυτών, είναι το Silk Road Think Tank Network (SiLKS), η Silk Road Think Tanks Association (SRTA) και το Belt and Road Studies Network (BRSN) . In tandem με αυτά, η Κινεζική κυβέρνηση ταυτόχρονα δημιουργεί και προβάλλει δίκτυα γνώσεως που ανήκουν σε πανεπιστήμια ή σε σχετιζόμενα με πανεπιστήμια ερευνητικά κέντρα, όπως η University Alliance of the Silk Road (UASR) και η University Alliance of the Belt and Road (UAB&R) .

Η θέση των κινεζικών δεξαμενών σκέψεως στην εργαλειοθήκη της Διπλωματίας της χώρας και, συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά το BRI, προσφέρεται για την εξαγωγή επωφελών συμπερασμάτων.

Το πρώτο εκ των οποίων αφορά στον σκοπό δημιουργίας των δεξαμενών αυτών. Και αυτός δεν είναι άλλος από την υποστήριξη της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας. Δίκτυα όπως τα SiLKS, STRA και BRSN διαδίδουν και προωθούν το BRI, ως project απαλλαγμένο από οποιανδήποτε πολιτική ή οικονομική επιθετικότητα, που είναι πολυεπίπεδο και προσφέρεται για συνεργασίες και φιλικό προς το περιβάλλον. Κυρίως, όμως, προβάλλεται ως η κορωνίδα της κινεζικής διπλωματικής στρατηγικής. Η συμμετοχή ποικίλων οργανώσεων και προσωπικοτήτων στα εν λόγω δίκτυα, ενδυναμώνει και προσδίδει εγκυρότητα και θετικό πρόσημο, τόσο στα ίδια τα δίκτυα, όσο και στο BRI. Πολύ σημαντικό, επίσης, είναι το γεγονός ότι σε όλην αυτήν την δραστηριότητα δεν καταλογίζει πρόθεση κατάλυσης ή αλλοίωσης του υφισταμένου διεθνούς status quo, αντιθέτως δε, την παρουσιάζει ως ενισχυτική αυτού και μάλιστα σε βάθος χρόνου, αφού υποστηρίζει πως εισάγει νέες πρωτοβουλίες για διεθνείς συνεργασίες, που θα είναι επωφελείς για τους συμμετέχοντες .

Το φλέγον ερώτημα, πάντως, είναι εάν και ποιόν ρόλο διαδραματίζουν οι δεξαμενές σκέψεως στην διαμόρφωση της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας. Είναι σε θέση να διαδώσουν πολιτικά αφηγήματα, ιδέες και στρατηγικές που εκπορεύονται από το συμφέροντα του

Κ.Κ.Κ.; Και σε αυτό ακριβώς το σημείο υπεισέρχεται το ζήτημα της συμβατότητας των στρατηγικών και επικοινωνιακών πρακτικών της Δημόσιας Διπλωματίας, με την υλοποίησή τους από δεξαμενές σκέψεως που λειτουργούν σε αυταρχικά καθεστωτικά περιβάλλοντα. Η συναστρία των κομματικών επιδιώξεων με το πολιτικό αφήγημα των κινεζικών δεξαμενών σκέψεως, επιβαρύνει την Δημόσια Διπλωματία της χώρας με δύο ζητήματα αμφίβολης αξιοπιστίας. Πρώτον, διαταράσσει την ισορροπία του αριθμού και της κατανομής δρώντων από μη Δυτικές χώρες, που συμμετέχουν σε συζητήσεις οι οποίες αφορούν σε διεθνικές πολιτικές. Δεύτερον, προωθεί ένα εναλλακτικό πλαίσιο, εντός του οποίου φιλοδοξεί να διαμορφώσει το αφήγημα του ανερχόμενου ρόλου της Κίνας σε παγκόσμιο επίπεδο και δη, της παγκόσμιας δύναμης που δεν διεκδικεί τίποτε (Chen, Pu, and Johnston, 2014).

Μαθαίνοντας από τη λειτουργία ξένων δεξαμενών σκέψεως και άλλων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, τα κινεζικά δίκτυα έχουν διαμορφωθεί καθ' ομοίωσιν αυτών. Το γεγονός, ωστόσο, της ύπαρξης του ομφάλιου λώρου που τα συνδέει με το Κ.Κ.Κ. και με εξαρτώμενους από αυτό οργανισμούς τα καθιστά ήκιστα ελκυστικά για δημοκρατικές χώρες.

Οφείλουμε οπωσδήποτε να επισημάνουμε πως τόσο οι πρακτικές όσο και το πλαίσιο λειτουργίας της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας έχει μεταβληθεί αξιοσημείωτα κατά την διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών. Αν και το πιο σημαντικό σημείο αναφοράς της παραμένει το Υπουργείο Εξωτερικών, όπως άλλωστε και στην πλειονότητα των κρατών, ένας επίσης σημαντικός ρόλος αποδίδεται και σε άλλους κρατικούς δρώντες, όπως στο Office of Foreign Propaganda του Κινεζικού Κομμουνιστικού Κόμματος (CCP) και στο State Council Information Office (SCIO). Αυτοί είναι και οι κύριοι δρώντες Δημόσιας Διπλωματίας, με σκοπό την προβολή της εικόνας της Κίνας ως μιας χώρας υπεύθυνης, με ανάπτυξη, η οποία δεν επιζητά να ηγεμονεύσει επί άλλων χωρών και σε καμμία περίπτωση να διαταράξει την διεθνή τάξη. βεβαίως, υφίσταται και ένας αυξανόμενος αριθμός μη κρατικών δρώντων με εμπλοκή στο σύστημα Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας: ακαδημαϊκοί από τα κορυφαία πανεπιστήμια της χώρας, ΜΚΟ, η κινεζική διασπορά και διανοούμενοι από δεξαμενές σκέψεως (d' Hooge, 2007).

Η περίπτωση του BRI είναι ενδεικτική για τον ρόλο των δεξαμενών σκέψεως ως προμετωπίδας στην διαμόρφωση και διάχυση της κινεζικής ήπιας ισχύος. Τα δίκτυά τους αναλώνουν εργασία και κεφάλαια σε τεράστιο βαθμό για να διασπείρουν σε παγκόσμιο επίπεδο τις κινεζικές αντιλήψεις, διευκολύνοντας την ενημέρωση και τον διάλογο, με απώτερο σκοπό οι χώρες που βρίσκονται στην διαδρομή του BRI να κατανοήσουν τα βασικά

χαρακτηριστικά της Κίνας και να αντιληφθούν τις δυνατότητες που προσφέρει η χώρα. Το γεγονός ότι όλα αυτά τα δίκτυα έχουν ιδρυθεί υπό την επίβλεψη του κράτους, η ευθυγράμμιση των πολιτικών τους αφηγημάτων με την θετική εικόνα του BRI, δεν θα πρέπει να ξενίζει. Ο δε συντονιστικός τους ρόλος αποσκοπεί στο να καθιερώσει την εικόνα της Κίνας ως καθοριστικού διεθνούς δρώντος, με τρόπο που συνδυάζει την αυταρχική πολιτική ιδιοσυγκρασία του κινεζικού καθεστώτος με την δράση κυβερνητικών θεσμών Δημόσιας Διπλωματίας, όπως φερ' ειπείν το Xinhua News Agency. Εν ολίγοις, δημιουργούν, καλλωπίζουν και προσδίδουν νομιμότητα σε πολιτικές αντιλήψεις και πρακτικές και τις «επικοινωνούν» σε εθνικά και διεθνικά ακροατήρια (Stone 2015, 3).

Σημαντικό είναι επίσης να γίνει αντιληπτό πως η Δημόσια Διπλωματία της Κίνας έχει μεγαλύτερη εμβέλεια και αποτελεσματικότητα σε σχέση με το παρελθόν. Η παρελθούσα πρόσληψη για τη στρατηγική Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας περιστρεφόταν γύρω από παραδοσιακές μεθόδους προπαγάνδας, όπως τη λειτουργία των Ινστιτούτων Κομφούκιου, τις εκπαιδευτικές και πολιτιστικές ανταλλαγές και φυσικά, τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η αποτελεσματικότητα αυτών των εργαλείων, εν τούτοις, περιοριζόταν εξ αιτίας της «ασυμβατότητας μεταξύ της εικόνας που η Κίνα επεδίωκε να προβάλει και των ενεργειών της» (Albert, 2018).

Προσφάτως η Κινεζική κυβέρνηση άρχισε να κατανοεί την δυνατότητα των δεξαμενών σκέψης να αναλάβουν σε διεθνές επίπεδο τον ρόλο εκπροσώπου και ερμηνευτή των κυβερνητικών πολιτικών και ιδεών. Η αξιοποίηση των απόψεων διακεκριμένων ειδικών και ακαδημαϊκών για να υποστηριχθεί η διαμόρφωση μιας εικόνας για την Κίνα, που θα θεμελιώνεται σε επιστημονική και πνευματική γνώση, προσδίδει τέτοια αξιοπιστία, που είναι δύσκολο να αμφισβητηθεί. Η αναβάθμιση αυτή, ενισχύει τη φιλοδοξία της Κίνας να αναρριχηθεί στην κλίμακα της διεθνούς σκηνής, προτείνοντας μάλιστα έναν στρατηγικό σχεδιασμό για να το επιτύχει. Και βέβαια, η χρήση της αγγλικής γλώσσας για την παραγωγή ενός όχι ευκαταφρόνητου όγκου δεδομένων, που θα ήταν εκτός πραγματικότητας μέχρι πριν λίγες δεκαετίες, συντείνει σε μέγιστο βαθμό στην αναρρίχηση αυτήν. Τα δίκτυα δεξαμενών σκέψης λειτουργούν ως «καταλύτες ιδεών» και υποστηρίζουν τις στρατηγικές του Κ.Κ.Κ. για τον παγκόσμιο ρόλο της Κίνας και, επιπλέον, εξασφαλίζουν νομιμοποίηση για μια πολιτική ατζέντα που εδράζεται σε επιστημονική και πολιτική εξειδίκευση.

Συμπερασματικά, θα ήταν ίσως σκόπιμο η βραχυπρόθεσμη και μεσοπρόθεσμη στάση μας έναντι των δεξαμενών σκέψης να απογαλακτισθεί από τον ντετερμινισμό και την προκατάληψη για τις δραστηριότητες των δεξαμενών σκέψης που αποστασιοποιούνται από

τις απόλυτες τιμές των δημοκρατικών χαρακτηριστικών. Ίσως η αντιμετώπιση των δεξαμενών σκέψεως να υπηρετεί καλύτερα τις δημοκρατικές αξίες, αν γίνεται επί τη βάση της πολιτικής κουλτούρας των χωρών τους, ακόμη και αν αυτή αφίσταται από το ιδανικό φιλελεύθερο πρότυπό μας. Οι δραστηριότητές τους πλέον, λαμβάνουν χώρα σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον, με τεράστιο βαθμό επιδραστικότητας και επιρροής. Και αυτό είναι κάτι, που είναι αντιπαραγωγικό να μη ληφθεί υπ' όψιν (Menegazzi, 2020, 18).

11.5 Μέσα Ενημέρωσης και Δημόσια Διπλωματία: Διαδίδοντας το Μήνυμα

Τα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν επίσης ζωτικό ρόλο στην διαμόρφωση και την προσέλκυση της κοινής γνώμης μέσω της απόδοσης θετικών χαρακτηριστικών στην Κίνα της Κίνας· την κρατική της λειτουργία, την κοινωνία και την ανάπτυξή της. Σύμφωνα με Κινέζους ακαδημαϊκούς, η κινεζική Δημόσια Διπλωματία περιλαμβάνει την προβολή και την επικοινωνία των θέσεων της εξωτερικής πολιτικής επί παγκοσμίων ζητημάτων, την δημιουργία μιας θετικής διεθνούς εικόνας για την Κίνα και τον ευνοϊκό για τη χώρα χειρισμό του διεθνούς περιβάλλοντος (Sayama, 2016). Ως μέρος της κινεζικής πολιτικής εξωστρέφειας και παγκόσμιας στρατηγικής, η ηγεσία της χώρας έχει στρατολογήσει τα συμβατικά (και όχι μόνον) μέσα μαζικής ενημέρωσης στην προσπάθεια να ενισχύσουν την επίδραση σε μεγαλύτερα κοινά και να δημιουργήσουν ευνοϊκή επιρροή στην παγκόσμια κοινή γνώμη. Μέσω αυτών, η Κίνα προσπαθεί να εγκαθιδρύσει έναν μηχανισμό επιρροής παγκόσμιας εμβέλειας (“17th Party Congress Demands Boosting Cultural Creativity ‘Soft Power,’” 2007).

Υπό τον Xi Jinping, η Κίνα έχει ξεκινήσει μια εντονότατη προσπάθεια για να επεκτείνει την εμβέλεια των κινεζικών μέσων ενημέρωσης και, συνεπώς, την επιρροή τους. Μέσω της επέκτασης της εμβέλειας των μέσων ενημέρωσης, η Κίνα επιδιώκει δύο βασικούς σκοπούς. Πρώτον, να αποκτήσει πρόσβαση σε ένα μεγαλύτερο κοινό στο εξωτερικό και να επικοινωνήσει το αφήγημα μιας ειρηνικής και υπεύθυνης Κίνας, με συνεπακόλουθη την άμβλυνση και, εν καιρώ κατάρριψη, της αντίληψης περί «Κινεζικής απειλής» στις δυτικές χώρες και τελικά την αντικατάσταση αυτής με μια θετική εικόνα για την Κίνα.

Δεύτερον, θα παρέχει τον αναγκαίο ανταγωνισμό στα δυτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, που εν πολλοίς κυριαρχούν στον χώρο της ενημέρωσης, προβάλλοντας τις δυτικές απόψεις.

Βασικό εργαλείο στην προσπάθεια αυτή είναι η δημιουργία γραφείων του πρακτορείου ειδήσεων Xinhua σε διάφορα μέρη του κόσμου. Το Πρακτορείο διατηρεί 170 γραφεία και απασχολεί χιλιάδες υπαλλήλους σχεδόν σε όλον τον κόσμο (Shambaugh, 2015). Επιπλέον, δραστηριοποιείται διαδικτυακά με ηχητικές παραγωγές αλλά και παραγωγές εικόνας (Shambaugh, 2015). Παράλληλα δραστηριοποιείται και επεκτείνεται η Κινεζική Κεντρική Τηλεόραση (Chinese Central Television, CCTV), τόσο ως προς την εμβέλεια, όσο και ως προς το περιεχόμενο. Έχει επιτύχει παγκόσμια κάλυψη, ήδη από τις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα και πλέον εκπέμπει σε περισσότερες από έξι γλώσσες και έχει δημιουργήσει μονάδες παραγωγής σε διάφορα μέρη της Ασίας, της Αμερικανικής ηπείρου και της Αφρικής (Shambaugh, 2015). Δεν πρέπει να εκφεύγει της προσοχής ότι, όπου και αν βρίσκονται τα κινεζικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, προσπαθώντας να ανταγωνισθούν τα συστημικά διεθνή μέσα, αυτά ανήκουν στο Κινεζικό κράτος και στο Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα, από τα οποία και μονοπωλούνται.

Το κρατικό και ιδεολογικό μονοπώλιο στα κινεζικά μέσα ενημέρωσης τους δίνει ένα τεράστιο πλεονέκτημα έναντι άλλων διεθνών μέσων ενημέρωσης, αφού τα απαλλάσσει από το άγχος των δημοσιονομικών πιέσεων και του ανταγωνισμού της αγοράς. Εξασφαλίζει, επομένως, μία γραμμική πορεία άνευ οικονομικών τροχοπεδήσεων στα εξαρτώμενα μέσα ενημέρωσης, τα οποία ανεπηρέαστα δύνανται να προβάλλουν, να διαδίδουν και να ισχυροποιούν την επιθυμητή για την ηγεσία εικόνα και το κατάλληλο για τη χώρα αφήγημα, σε παγκόσμιο επίπεδο (Mirza, Abbas & Nizamani, 2020, σ. 45).

11.6 Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών

Οι ανταλλαγές σε επίπεδο κοινωνίας των πολιτών και η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων έχουν πλέον αποκτήσει εξέχοντα ρόλο στην Δημόσια Διπλωματία και, ως φυσικό, η Κίνα αποφάσισε να αξιοποιήσει το εργαλείο αυτό. Εν τούτοις, η σχετικά καθυστερημένη δραστηριοποίησή της, σε συνδυασμό με την προβληματική απόδοση της χώρας στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την πλήρη εξάρτησή της από παραδοσιακές και κρατικές επίσημες διπλωματικές πρακτικές, οδηγούν σε σημαντική υστέρηση (Sayama, 2016).

Η Κίνα έχει όντως πράξει πολλά για να προωθήσει τον πολιτισμό, τη γλώσσα και τις παραδόσεις της στον κόσμο μέσω προγραμμάτων πολιτιστικών ανταλλαγών, αθλητισμού, τεχνών και παραστατικών τεχνών, μουσικής, κινηματογράφου και λογοτεχνίας. Έχει επίσης δημιουργήσει μια τεράστια και εύχρηστη πλατφόρμα, μέσω της οποίας δίνεται πρόσβαση σε αμέτρητα κυβερνητικά και μη σεμινάρια, συνέδρια και κέντρα διαλόγου για την αλληλεπίδραση, τη συνεργασία και τον διάλογο του κινεζικού λαού με τον έξω κόσμο. Από αυτή την άποψη, το φόρουμ του Πεκίνου (Beijing Forum)¹³⁷, το φόρουμ του Boao για την Ασία (Boao Forum for Asia)¹³⁸ και το φόρουμ για την ανάπτυξη της Κίνας (China Development Forum)¹³⁹ είναι λίγες μόνον από τις πλατφόρμες διαδραστικού διαλόγου, με σκοπό την δημιουργία μιας θετικής εικόνας για την Κίνα (Shambaugh, 2015).

Εκτός από αυτές τις πρωτοβουλίες, η πιο μεγάλη και πιο αποδοτική επένδυση της Κίνας είναι οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές, οι υποτροφίες και οι ερευνητικές συνεργασίες, που χαίρουν ιδιαίτερης φήμης. Έχουν κερδίσει φήμη. Η κινεζική κυβέρνηση προσφέρει περισσότερες από 20.000 υποτροφίες σε ξένους φοιτητές ετησίως (Shambaugh, 2015), σε μια ποικιλία θεμάτων από τις θετικές επιστήμες και την τεχνολογία έως τις τέχνες και τις κοινωνικές επιστήμες. Πιο συγκεκριμένα, οι υποτροφίες για την εκμάθηση της κινεζικής γλώσσας, της λογοτεχνίας και του πολιτισμού είναι αυτές που παρέχονται με μεγαλύτερον ενθουσιασμό, τόσο στην Κίνα, καθώς και σε διάφορες ξένες χώρες, μέσω των Ινστιτούτων Κομφούκιου. Η Κίνα προσφέρει επίσης μια πληθώρα διπλωμάτων και μαθημάτων, ερευνητικών επισκέψεων και ευκαιριών επαγγελματικής εξέλιξης σε ξένους κυβερνητικούς υπαλλήλους, διπλωμάτες, ακόμη και σε στρατιωτικούς δόκιμους και αξιωματικούς φιλικών χωρών και κρατών με εταιρική σχέση με την Κίνα, από όλον τον κόσμο (Shambaugh, 2015)

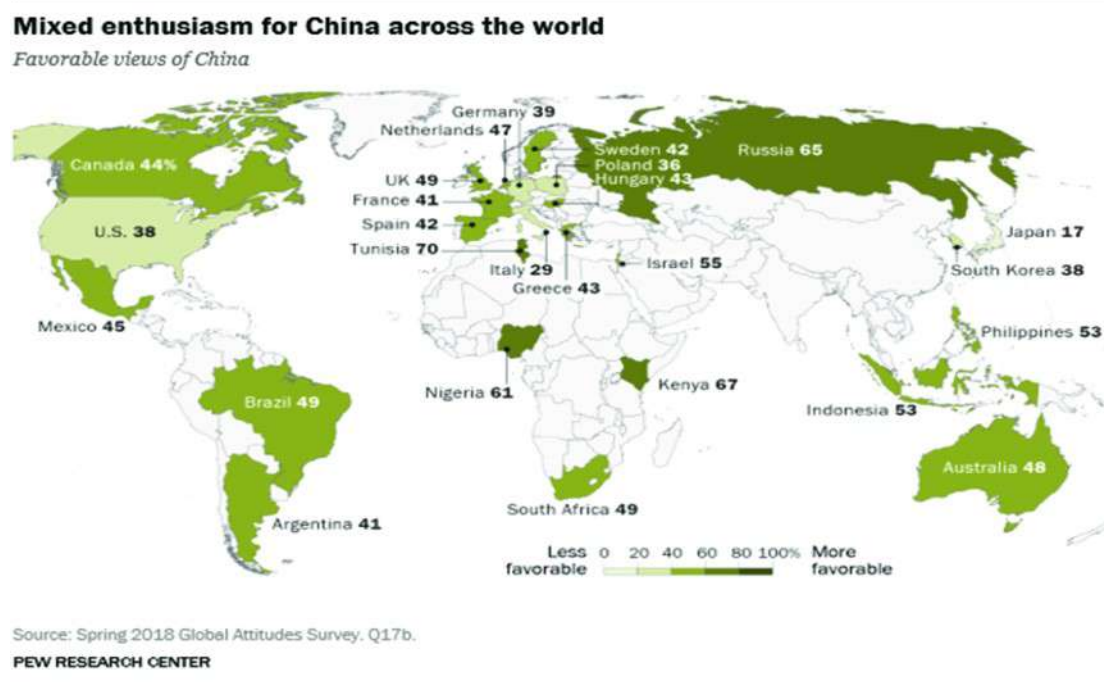
Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες και οι επενδύσεις αποσκοπούν στο να προσεγγισθεί και να κερδηθεί το κοινό των φιλικών καθώς και των μη φιλικών ή των λιγότερο φιλικών εθνών. Συν τω χρόνω, φαίνεται πως η πρακτική αυτή αποδίδει. Η δημοφιλία της Κίνας ως έθνους με θετικό αποτύπωμα στα διεθνή τεκταινόμενα έχει αυξηθεί σε διάφορες περιοχές του κόσμου, αν και άνισα. Έχει δείξει θετικό πρόσημο στην Αφρική, τη Λατινική Αμερική και την Ευρώπη (Devlin, 2018). Στον Πίνακα 2 αποτυπώνεται η προσπάθεια της Κινεζικής Δημόσιας

¹³⁷ <https://www.chey.org/Eng/conferences/ConferencesContentsForumView.aspx?seq=92&board=34&subseq=35>

¹³⁸ <https://english.boaoforum.org/>

¹³⁹ <https://en.cdf.org.cn/cdf2022en/index.htm>

Διπλωματίας να προσπορίσει στη χώρα μια θετική εικόνα και να ισχυροποιήσει το αποτύπωμα της ισχύος της διεθνώς.



Πίνακας 10: Map showing Enthusiasm for China across the world Source: Spring 2018 Global Attitudes Survey

11.7 Η Οικονομική Διπλωματία στην Υπηρεσία της Δημόσιας Διπλωματίας (και το αντίστροφο)

Αν και στην κοινή αντίληψη η Πολιτιστική Διπλωματία της Κίνας είναι το «βαρύ πυροβολικό» της κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας, στην πραγματικότητα η Οικονομική της Διπλωματία είναι το «δυνατό χαρτί» της (Mirza, Abbas & Nizamani, 2020, σ. 46).

Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, η άμβλυνση της φτώχειας στο εσωτερικό της, η ενίσχυση του εμπορίου και η οικονομική συνεργασία μέσω της περιφερειακής και διαπεριφερειακής ολοκλήρωσης έχουν θέλξει διάφορους ηγέτες ανά τον κόσμο. Πολλές χώρες έχουν αρχίσει να βλέπουν την Κίνα ως μια αναδύομενη μεγάλη δύναμη που έχει την ικανότητα να αψηφά τις πιέσεις των ΗΠΑ και της Δύσης και αυτό έχει καταφέρει να εξασφαλίσει την ασφάλεια, σταθερότητα του κινεζικού έθνους και την ευημερία του λαού (Sayama, 2016). Η Κίνα έχει δώσει και σε άλλα κράτη τα κίνητρα για να επωφεληθούν από κοινωνικοοικονομικές πρωτοβουλίες. Εστιάζοντας στην οικονομική ευημερία και την ανάπτυξη, με παράλληλη διατήρηση της σταθερότητας, η Κίνα παρουσιάζει στον κόσμο ένα

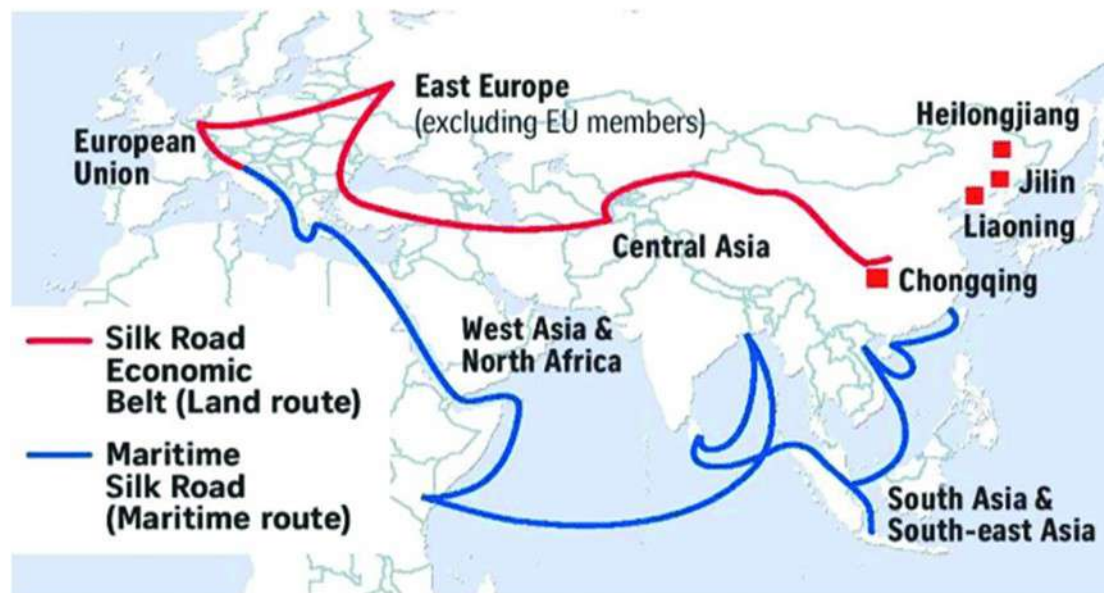
πολλά υποσχόμενο και ιδιαιτέρως ελκυστικό μοντέλο (Mirza, Abbas & Nizamani, 2020, σ. 46).

11.7.1 Παγκόσμια Διασύνδεση και Ενοποίηση: BRI

Η πιο εντυπωσιακή πρωτοβουλία υπό την ηγεσία του Xi είναι η Πρωτοβουλία Belt and Road (Belt and Road Initiative, BRI). Το BRI είναι γνωστό ότι φέρει την προσωπική σφραγίδα του προέδρου Xi και αντικατοπτρίζει τις αντιλήψεις του περί διπλωματίας, εξωτερικής πολιτικής και ανάπτυξης, με όραμα την επίτευξη του «Κινεζικού Ονείρου». Η ίδια η Πρωτοβουλία αντιπροσωπεύει εν τοις πράγμασι τη νέα κινεζική αντίληψη περί «ανάπτυξης ανοιχτής για όλους» και εξωστρέφειας (Liu & Dunford, 2016, p. 325). Η υιοθέτηση αυτής της πολιτικής «ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς», με τη χρήση ευνοϊκών συνεργατικών κοινωνικοοικονομικών προγραμμάτων, εμπορικών συμφωνιών και έργων υποδομής και ανάπτυξης, πιστεύεται ότι θα μεγιστοποιήσει την επιρροή της Κίνας και, ως συνέπεια, θα βελτιώσει θεαματικά την θέση της εντός της διεθνούς κοινότητας (Xin & Matheson, 2018).

Το BRI αποτελείται από δύο μεγάλα έργα: το Silk Road Economic Belt και το New Maritime Silk Road. Αυτά τα δύο έργα παρουσιάστηκαν από τον Πρόεδρο Xi τον Σεπτέμβριο του 2013 στο Καζακστάν και εγκαινιάστηκαν τον Οκτώβριο του ίδιου έτους στην Ινδονησία. Ο Κινέζος ηγέτης ανακοίνωσε πως η Πρωτοβουλία αυτή εγκαινίασε μια πολιτική συνεργασίας και προόδου χωρίς αποκλεισμούς, με αμοιβαία επωφελείς και συνεργατικές επιχειρήσεις χερσαίων και θαλάσσιων οικονομικών και εμπορικών διαδρόμων που συνδέουν την ασιατική με την ευρασιατική και την ευρωπαϊκή αγορά (Swaine, 2015). Στο πλαίσιο του BRI, η Κίνα προσπαθεί να δημιουργήσει ένα δίκτυο οδεύσεων και σιδηροδρομικών δικτύων μαζί με αγωγούς, δίκτυα οπτικών ινών και δίκτυα επικοινωνίας στα 11.000 km της ευρασιατικής ηπείρου (Farwa & Siddiq, 2017, σελ. 83). Ένα άλλο μέρος του BRI, «Ο νέος θαλάσσιος δρόμος του μεταξίου του 21ου αιώνα» φιλοδοξεί να συνδέσει την Κίνα με τις ακτές μεγάλων περιοχών όπως η Νοτιοανατολική Ασία, η Νότια Ασία, η Βόρεια Αφρική, η Μέση Ανατολή και η Ευρώπη μέσω θαλάσσιων περασμάτων της Νότιας Κίνας, του Ινδικού Ωκεανού, της Αραβικής Θάλασσας και της Μεσογείου (Farwa & Siddiq, 2017).

China's One Belt, One Road initiative



Source: BLOOMBERG STRAITS TIMES GRAPHICS

Πίνακας 11: Map showing China's One Belt, One Road Initiative (source: Bloomberg)

Η Κίνα διατυμπανίζει ότι το υπάρχον παγκόσμιο σύστημα διακυβέρνησης κληροδοτεί μια σαφή ανισότητα και ένα αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ των αναπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών, όπως επίσης και μεταξύ των ηπειρωτικών (περίκλειστων) και των θαλάσσιων εθνών και υποστηρίζει την ανάγκη να διορθωθεί η εν λόγω παθογένεια, να εξισορροπηθεί εκ νέου το διεθνές σύστημα και να αναταχθεί (Brown & Jingjing, 2016). Το BRI διαφημίζεται από τους Κινέζους ως μια καινοτόμος πλατφόρμα, που διατίθεται σε όλα τα έθνη χωρίς διακρίσεις, μέσω της οποίας αυτά θα μπορούν να κεφαλαιοποιούν τις ενέργειές τους και να επιτυγχάνουν τους κοινωνικοοικονομικούς και αναπτυξιακούς τους στόχους.

Αυτό όμως που οι Κινέζοι προβάλλουν ως ευκαιρία για συνεργασία και αμοιβαία ανάπτυξη, θεωρείται από πολλούς όπως οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, η Ινδία και άλλοι ως ένα γεωπολιτικό εγχείρημα που αποβλέπει στην εγκαθίδρυση κινεζικής ηγεμονίας στην περιοχή και πέρα από αυτήν. Ενώ λοιπόν η Κίνα διαφημίζει την Πρωτοβουλία ως μη απειλητική, συνεργατική πρόταση διασύνδεσης και αμοιβαία επωφελούς επιχειρηματικότητας, πολλοί Δυτικοί ηγέτες και ακαδημαϊκοί το συνδέουν με τη γεωπολιτική (Urio, 2018, σελ. 218). Για αυτούς είναι πασιφανές πως μέσω του BRI και άλλων παρεμφερών εγχειρημάτων, η Κίνα προσπαθεί να

αναπτύξει τις γεωπολιτικές δυνάμεις της για να επιτύχει τα συμφέροντά της και τους στόχους της (Donnan, 2014). Ο ίδιος ο Χι, βεβαίως, τονίζει σε κάθε ευκαιρία και με κάθε τρόπο, ότι η Κίνα δεν θα επιδιώξει γεωπολιτικό ανταγωνισμό με οποιοδήποτε κράτος του κόσμου όσον αφορά στο εμπόριο, τις επενδύσεις και τα έργα υποδομής (Jinping, 2017).

11.7.2 Αναπτυξιακή Βοήθεια και Προγράμματα Στήριξης

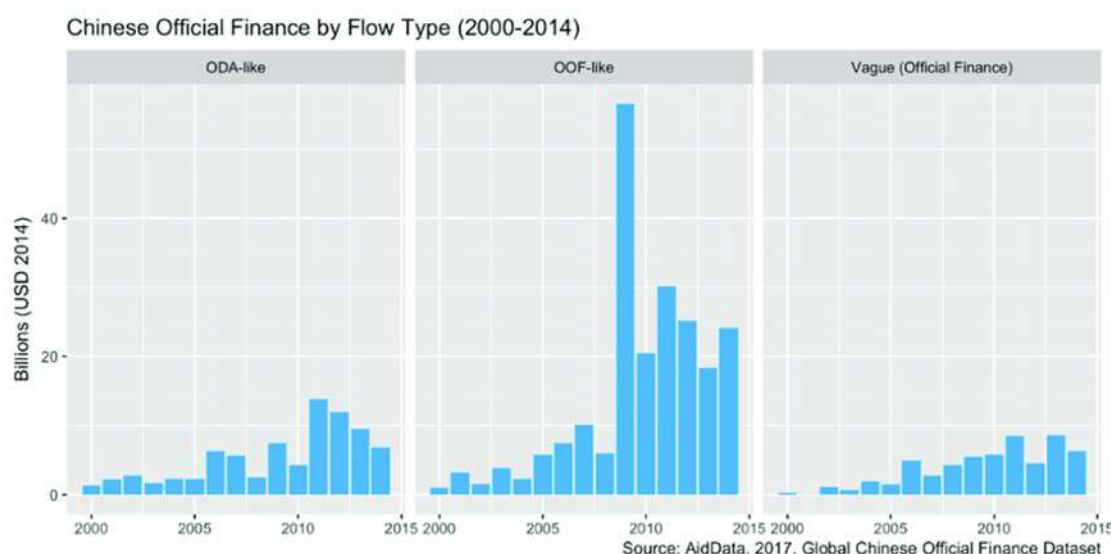
Η Κίνα έχει επίσης χρησιμοποιήσει προγράμματα βοήθειας ως εργαλείο προσέλκυσης στο πλαίσιο της εξωτερικής της πολιτικής για να ενισχύσει την επιρροή της σε άλλες χώρες. Μαζί με άλλες πρωτοβουλίες, αυτή η πολιτική αποσκοπεί στο να δημιουργήσει ένα ρεαλιστικό και συνάμα ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον, το οποίο θα συμβάλει και στην ειρηνική ανάπτυξη της Κίνας. Η αναπτυξιακή βοήθεια και η στήριξη επικεντρώνονται συνήθως σε υπανάπτυκτες και αναπτυσσόμενες χώρες του κόσμου. Συνάδει με την κινεζική αντίληψη της ανάπτυξης Νότου-Νότου, η οποία προβάλλεται ως μια καινοτόμος αντίληψη και βασίζεται στην προσέλκυση των χωρών του νότιου ημισφαιρίου και των γειτόνων τους, κοντινών ή απομακρυσμένων.

Τα κινεζικά προγράμματα βοήθειας και ανάπτυξης πιστεύεται ότι βασίζονται σε διμερείς δεσμούς και οικονομικές επιχορηγήσεις, χαμηλά ή και άτοκα δάνεια, άμεση βοήθεια και άλλες παραλλαγές κρατικής χρηματοδότησης (Albert, 2018). Η κινεζική βοήθεια κυρίως κατευθύνεται προς τις αναπτυσσόμενες χώρες με σκοπό την καταπολέμηση της φτώχειας, τη βελτίωση του επιπέδου των υπηρεσιών υγείας και του τρόπου διαβίωσης, καθώς και για ανθρωπιστική βοήθεια σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών (Fuch & Rudyak, 2019). Ο Aid Data, ένας οργανισμός που εργάζεται για την καταγραφή και ανάλυση των προγραμμάτων βοήθειας, δείχνει ότι «κατά την περίοδο μεταξύ 2000 και 2014, η Κίνα δέσμευσε 354,3 δισεκατομμύρια δολάρια και τα κατηύθυνε σε 140 χώρες» (Dreher et al., 2017), επιτυγχάνοντας να μειώσει το χάσμα που τη χώριζε από την αντίστοιχη της αμερικανική βοήθεια (394,6 δισεκατομμύρια δολάρια) (Dreher et al., 2017).

Στο σύνολο των δεδομένων που παρουσιάστηκαν από τον οργανισμό Aid Data, φαίνεται ότι η Κίνα έχει αυξήσει και την Επίσημη Ροή Βοήθειας (Official Assistance Flow, ODA) και τις Άλλες Επίσημες Ροές (Other Official Flows, OOF)¹⁴⁰, καθώς και την αόριστη οικονομική

¹⁴⁰ “Official transactions that are not under the purview of official development assistance procedure and criteria. These official financial flows are committed for commercial purposes (Dreher et al., 2017)

στήριξη που δεν μπορεί να προσδιορισθεί με τους ορισμούς της οικονομικής βοήθειας και της στήριξης.



Πίνακας 12: Bar chart showing China's Official Assistance Flow (source: AidData, 2017), Legend: ODA= Official Assistance Flow & OOF=Other Official Flows

Ειρήσθω εν παρόδω ότι η Κίνα έχει αποδώσει τεράστια ποσά οικονομικής βοήθειας και στήριξης στις αναπτυσσόμενες χώρες, ακόμη και με μη συμβατικές μεθόδους. Έχει καταβάλει ιδιαίτερως μεγάλη προσπάθεια «να κερδίσει τις καρδιές και τα μυαλά» των λαών που υφίστανται πίεση από τις δυτικές χώρες λόγω των πολιτικών τους συστημάτων, των συνθηκών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των τεταμένων σχέσεών τους με αυτές (Mirza, Abbas & Nizamani, 2020, σ. 48).

11.8 Μεθοδολογία της Στρατηγικής Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας

1)Το Πεκίνο στοχεύει με δράσεις Δημόσιας Διπλωματίας να δημιουργήσει ευκαιρίες για κινεζικές εταιρείες και να παρακάμψει δρώντες (κρατικούς ή μη) που λειτουργούν ως «gatekeepers» φυσικών πόρων.

Χώρες που αντιπροσωπεύουν ευκαιρίες υψηλής αγοραστικής αξίας είναι πιο πιθανό να δεχθούν περισσότερες δράσεις κινεζικής Δ.Δ. Εν τούτοις, τι κίνητρο δεν είναι αποκλειστικά

το άμεσο οικονομικό όφελος, αλλά ενίοτε και το άνοιγμα των αγορών αυτών σε κινεζικά αγαθά, υπηρεσίες και επενδύσεις

Στην πραγματικότητα, όσο πιο πλούσια είναι μια χώρα¹⁴¹, τόσο μικρότερο αποδέκτη δράσεων Δημόσιας Διπλωματίας¹⁴² αποτελεί για την Κίνα (Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner, and Desai, 2018. Table 4, σ. 44). Εξάιρεση σε αυτόν τον κανόνα είναι οι επίσημες επισκέψεις: οι πλουσιότερες χώρες δέχονται περισσότερη «ελίτ προς ελίτ» διπλωματία.

Είναι τελικά αναμενόμενο το Πεκίνο να ενεργοποιεί διαφορετικά μέσα Δημόσιας Διπλωματίας σε διαφορετικές χώρες, ανάλογα με τις συγκεκριμένες ευκαιρίες των αγορών που αυτές εκπροσωπούν. Χώρες που δέχονται μεγαλύτερο αριθμό νεοεισερχόμενων κινεζικών εταιρειών προσελκύουν μεγαλύτερο αριθμό Ινστιτούτων Κομφούκιου και συμφωνιών αδελφοποίησης πόλεων. Την ίδια στιγμή, οι Κινέζοι ηγέτες είναι περισσότεροι πρόθυμοι να πραγματοποιήσουν επίσημες επισκέψεις σε χώρες που είναι πλούσιες σε πόρους, όπου πιθανώς μπορούν να πείσουν κυβερνητικούς αξιωματούχους να τους παραχωρήσουν πρόσβαση σε προνομιακή χρήση των πόρων τους.

Η Κίνα ουσιαστικά πειραματίζεται με ένα αυξανόμενο φάσμα δράσεων Δημόσιας Διπλωματίας και ενεργοποιεί το λεγόμενο substitution effect. Καθώς κάποιες χώρες αυξάνουν τις εισαγωγές τους από την Κίνα, γίνονται σταδιακά αποδέκτες λιγότερων επίσημων επισκέψεων από Κινέζους ηγέτες. Την ίδια στιγμή, αν κάποιες χώρες μεταβαίνουν από απλοί καταναλωτές κινεζικών εισαγωγών σε ελκυστικές αγορές για κινεζικές επενδύσεις, το Πεκίνο μεταβάλλει την Δημόσια Διπλωματία του δίνοντας έμφαση στην πολιτιστική διπλωματία και στην διπλωματία ανταλλαγών (Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner, and Desai, 2018, σ. 41).

2)Το Πεκίνο προσαρμόζει την άσκηση Δημόσιας Διπλωματίας στις τοπικές κοινωνικές δυναμικές, όπως επί παραδείγματι στο επίπεδο της διείσδυσης του Διαδικτύου, στο μέγεθος της κινεζικής διασποράς και στην ενδεχόμενη λαϊκή δυσαρέσκεια.

Το Πεκίνο διαφοροποιεί τη στρατηγική του για την Δημόσια Διπλωματία ανάλογα με το πόσο συνδεδεμένοι είναι οι πολίτες μιας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο. Σε χώρες με υψηλά επίπεδα διαδικτυακής διασύνδεσης, επικεντρώνεται σε δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας και

¹⁴¹ Με όρους υψηλού κατά κεφαλήν εισοδήματος.

¹⁴² Σε ό,τι αφορά την πολιτιστική διπλωματία και την διπλωματία ανταλλαγών.

διπλωματίας ανταλλαγών και όχι σε επίσημες επισκέψεις. Αυτή η προσέγγιση είναι αποτελεσματική από στρατηγικής απόψεως, διότι το Διαδίκτυο εφοδιάζει τους πολίτες, σε ό,τι αφορά τους δύο αυτούς τομείς, με ένα εργαλείο με το οποίο μπορούν να μοιραστούν τις απόψεις τους, να ασκήσουν πίεση στις ηγεσίες και να συγκρίνουν τις αλληλεπιδράσεις της δικής τους χώρας με την Κίνα, με αυτές άλλων δρώντων. Εν ολίγοις, οι ψηφιακά δραστήριοι πολίτες διαθέτουν μεγαλύτερο πλεονέκτημα για να καθοδηγήσουν τους λήπτες αποφάσεων στις χώρες τους και να διαμορφώσουν εθνικές προσλήψεις, από τους ψηφιακά απόντες πολίτες (ο.π.).

Η κοινή πρόσληψη ότι το Πεκίνο χρησιμοποιεί την κινεζική Διασπορά ως εργαλείο Δημόσιας Διπλωματίας επιβεβαιώνεται και από την έρευνα των Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner, and Desai (2018).¹⁴³ Χώρες που στο έδαφός τους διαβιούν πολυάριθμοι Κινέζοι μετανάστες, συνάπτουν με την Κίνα περισσότερες συμφωνίες αδελφοποίησης πόλεων και ίδρυσης Ινστιτούτων Κομφούκιου (Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner, and Desai, 2018. Table 3, σ. 42). Κάτι που άλλωστε είναι αναμενόμενο αν δεχθούμε πως η Κίνα αντιμετωπίζει την Διασπορά της ως εφελτήριο για να επηρεάσει τις προσλήψεις ξένων κοινών (ό.π.).

Στην βιβλιογραφία υπάρχουν επιχειρήματα ότι η αλλαγή ηγεσίας σε μια χώρα, προκαλεί οπορτουνιστική αλλαγή της στρατηγικής Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας σε αυτήν (DiLorenzo & Cheng, 2017). Εν τούτοις, οι Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner, and Desai, 2018, επισημαίνουν ότι στην έρευνά τους δεν βρήκαν επιχειρήματα που να υποστηρίζουν τον εν λόγω ισχυρισμό. Η μη ύπαρξη τέτοιων ευρημάτων απάδει με την κοινή λογική, που θα ήθελε την Κίνα να εκμεταλλεύεται τέτοιου είδους ευκαιρίες για να προωθήσει την ατζέντα της. Ίσως το Πεκίνο να είναι περισσότερο διατεθειμένο να εκμεταλλευθεί τυχόν λαϊκή δυσарέσκεια, όπως φαίνεται και από το γεγονός ότι χώρες που παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα εσωτερικών αναταραχών¹⁴⁴ στην πραγματικότητα φιλοξενούν εν τέλει περισσότερα Ινστιτούτα Κομφούκιου (Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner, and Desai, 2018, σ. 41).

3) Το Πεκίνο χρησιμοποιεί αδελφοποιήσεις πόλεων για να αποκτήσει επιρροή σε χώρες που είναι λιγότερο ευθυγραμμισμένες με την Κίνα σε θέματα ασφάλειας και χρησιμοποιεί τα

¹⁴³ www.aiddata.org/publications/ties-that-bind

¹⁴⁴ Διαδηλώσεις, απεργίες, διαμαρτυρίες, ταραχές, βανδαλισμούς κλπ.

Ινστιτούτα Κομφούκιου για να ενισχύσει και να σταθεροποιήσει τις σχέσεις με τους συμμάχους του.

Όταν επιχειρεί να προσεγγίσει φιλελεύθερες χώρες ή χώρες που έχουν επίσημες στρατιωτικές συμμαχίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες, η Κίνα δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στις αδελφοποιήσεις πόλεων, από ό,τι σε άλλες χώρες.

Αυτό θα μπορούσε να εκληφθεί ως μια μακροπρόθεσμη στρατηγική, με την οποία το Πεκίνο καλλιεργεί συμμαχίες συμπληρωματικά με τον κεντρική κυβερνητική πολιτική, προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση σε ξένους κυβερνητικούς αξιωματούχους, επιχειρηματίες και, βεβαίως στην κοινωνία των πολιτών, με απώτερο στόχο τον επηρεασμό των ηγετών που λαμβάνουν τις αποφάσεις που θα ευνοήσουν τα συμφέροντα της Κίνας (Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner, and Desai, 2018. Table 3, σ. 42).

Η Κίνα φαίνεται να επιδιώκει πιο σθεναρά την ίδρυση Ινστιτούτων Κομφούκιου σε χώρες που είναι στενά ευθυγραμμισμένες με αυτήν ζητήματα ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής. Όσες περισσότερες διαφορές σε θέματα ασφάλειας έχει μια χώρα με την Κίνα, τόσο λιγότερες πιθανότητες έχει να δει Ινστιτούτα Κομφούκιου στο έδαφός της. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και στις περιπτώσεις χωρών που αποκλίνουν ως προς τα συμφέροντα της Κίνας στις ψηφοφορίες στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ό.π.). Όπως έχουν αναλύσει οι Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner and Desai για τις περιπτώσεις του Βιετνάμ και των Φιλιππίνων, πολιτικοί ηγέτες ή ακαδημαϊκοί χωρών που ιστορικά δεν επιδεικνύουν ευήκοον ούς σε επιδιώξεις της Κίνας, είναι και περισσότερο επιφυλακτικοί έναντι της ίδρυσης Ινστιτούτων Κομφούκιου, τα οποία αντιμετωπίζουν ως εργαλεία επιβολής των κινεζικών συμφερόντων (ό.π. κεφ. 2 και 3). Εναλλακτικά, το Πεκίνο επιλέγει την αξιοποίηση των Ινστιτούτων Κομφούκιου πιο πολύ για να σταθεροποιήσει τις σχέσεις του με ήδη φιλικές χώρες, παρά για να πείσει τις αμφίθυμες.

Η σύνδεση της χρήσης της Οικονομικής Διπλωματίας της Κίνας με την ικανοποίηση των ανησυχιών της σε θέματα ασφάλειας, είναι λιγότερο εμφανής. Οι Custer, Russell, DiLorenzo, Cheng, Ghose, Sims, Turner and Desai δεν εντοπίζουν κάποια ένδειξη ότι η Κίνα συστηματικά επιλέγει να ασκήσει την οικονομική της διπλωματία σε χώρες με τις οποίες εμπλέκεται σε στρατιωτικές διαφορές ή έχουν στρατιωτικές συμφωνίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ούτε ότι το Πεκίνο έχει μια τάση να προτιμά τις αυταρχικές χώρες για να μοιρασθεί την οικονομικό του γενναιοδωρία, έναντι των δημοκρατιών. Κάτι που αντίκειται

στην κοινώς διαδεδομένη αντίληψη ότι το Πεκίνο προτιμά τα αυταρχικά καθεστώτα για οικονομικές δοσοληψίες (ό.π., σ. 42).

Δύο τομείς, εν τούτοις, στους οποίους τα χρήματα φαίνεται να παίζουν ρόλο, είναι τα πρότυπα ψηφοφορίας στις Γενικές Συνελεύσεις του ΟΗΕ και οι ιστορικές σχέσεις διάθεσης βοήθειας.

Χώρες που επιδεικνύουν μικρότερη προθυμία να ψηφίσουν σύμφωνα με τα κινεζικά συμφέροντα στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, κατά κανόνα γίνονται δέκτες λιγότερης χρηματοοικονομικής διπλωματίας από το Πεκίνο. Επιπλέον, χώρες που κατά το παρελθόν έχουν γίνει συχνοί αποδέκτες βοήθειας από την Κίνα, όχι μόνο καλούνται να αδελφοποιήσουν περισσότερες πόλεις τους με κινεζικές, αλλά λαμβάνουν και περισσότερη χρηματοοικονομική βοήθεια από την Κίνα, σε σχέση με άλλες χώρες (ό.π. Πίνακας 3, σ. 42).

11.9 Συμπέρασμα

Η Δημόσια Διπλωματία της Κίνας στοχεύει στην διαμόρφωση και προβολή μιας θελκτικής εικόνας της χώρας, η οποία θα της εξασφαλίσει περίοπτη θέση στο διεθνές στερέωμα και θα της προσπορίσει πλεονεκτήματα για την ενύδωση των εθνικών της επιδιώξεων. Τα εργαλεία που χρησιμοποιεί είναι κυρίως η Πολιτιστική και η Οικονομική Διπλωματία.

Η ιδιαιτερότητα της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας έγκειται στο γεγονός ότι οι επιδιώξεις της προσβλέπουν και στο εσωτερικό της χώρας. Μέσω των επιτυχιών στο εξωτερικό, αναζητείται και ένα είδος «εσωτερικής νομιμοποίησης», ώστε να επιτευχθεί η άμβλυνση λαϊκών διαφοροποιήσεων και, εν τέλει, η νομιμοποίηση και ενίσχυση του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας.

Στο ερώτημα αν η Δημόσια Διπλωματία της Κίνας επιτυγχάνει τους στόχους της, η απάντηση δεν μπορεί να είναι ένα «ναι» ή ένα «όχι» και αυτό διότι οι απόψεις περί επιτυχίας ή αποτυχίας της δίστανται. Σε πολλές χώρες, κυρίως του αναπτυσσόμενου κόσμου, η επιτυχία της είναι αδιαμφισβήτητη. Η δημοφιλία της, εν τούτοις, μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών και των «μεγάλων δυνάμεων», υστερεί σε μεγάλο βαθμό και οπωσδήποτε επιδέχεται διορθωτικών κινήσεων. Επιπλέον, η ύπαρξη εδαφικών και κυριαρχικών διαφορών με γειτονικές της χώρες, περιπλέκει αυτήν την προσπάθεια. Έτι περαιτέρω, η ανελαστική στάση

της σε ό,τι αφορά ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημοκρατικών θεσμών και διαφάνειας, την κατατάσσει στη χορεία κρατών που εύκολα μπορούν να χαρακτηρισθούν καταπιεστικά.

Αξίζει να παραθέσουμε τις απόψεις ορισμένων ερευνητών για την επιτυχία ή μη της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας.

Ο David Shambaugh σημειώνει πως η αποτελεσματικότητά της είναι τόσο μικρή, ώστε δεν αξίζει την επένδυση που έχει γίνει σε αυτήν (Nye Jr. et al., 2016).

Η Liz Economy, θεωρεί τα αποτελέσματα της στρατηγικής Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας ως ανάμικτα. Μεγαλύτερη επιτυχία παρουσιάζουν οι δράσεις Οικονομικής Διπλωματίας και κυρίως οι δράσεις ανάσχεσης της φτώχειας σε διάφορες περιοχές όπως η Αφρική, η Λατινική Αμερική και τμήματα της Νότιας Ασίας και του Αραβικού κόσμου (Nye Jr. et al., 2016).

Σε βραχυπρόθεσμη και μεσοπρόθεσμη προοπτική, πάντως είναι δύσκολο να αμφισβητηθεί πως η Κίνα έχει επιτύχει να καταστήσει γνωστή και επιθυμητή την παρουσία της σε πολλές χώρες ανά την υφήλιο, κυρίως στην Αφρική και τη Λατινική Αμερική (Nye Jr. et al., 2016). Με την εξαίρεση αρκετών χωρών στην περιοχή της Θάλασσας της Νότιας Κίνας, η Κίνα έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη πολλών εθνών και των ηγετών τους στην Αφρική, την Ασία, τη Λατινική Αμερική και ακόμη και στην Ευρώπη μέσω της οικονομικής βοήθειας, των προγραμμάτων στήριξης και της διπλωματίας BRI, όπως εξ άλλου φαίνεται από τον δείκτη δημοφιλίας. Συνεπώς, η θέση της Κίνας ως χώρας με θετική φήμη έχει βελτιωθεί σε διάφορες περιοχές του κόσμου αν και όχι ομοιόμορφα (Devlin, 2018).

Δεν είναι λίγες οι χώρες στον παγκόσμιο χάρτη που στην Κίνα βλέπουν μια ισχυρή χώρα με μεγάλο δυναμικό και ικανότητα να αντεπεξέρχεται στις παγκόσμιες προκλήσεις και είναι σε θέση να αψηφά τις απειλές και τις πιέσεις που θέτουν άλλα ισχυρά κράτη όπως π.χ οι ΗΠΑ. Κατορθώνει να εξασφαλίσει άνοδο του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της και δείχνει διάθεση να συμβάλει στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και στην ευημερία ευρύτερα, του παγκόσμιου πληθυσμού. Πέραν αυτών, αντιμετωπίζεται ως μια «υγιής» τροχοπέδη, που μαζί με άλλους διεθνείς δρώντες αντιστέκονται στις μονομερείς τάσεις που κατά καιρούς καθοδηγούν το διεθνές σύστημα και, συνεπώς, συμβάλλει στη σταθερότητα της διεθνούς τάξης (Sayama, 2016).

Primary Belt & Road Initiative Ports In Africa



Πίνακας 13: Τα 28 σπουδαιότερα λιμάνια στην Αφρική (από τα 74 συνολικά) στα οποία έχει επενδύσει η Κίνα. Πηγή: Silk Road Briefing.

Η άνοδος της Κίνας έδωσε σε άλλα έθνη την ευκαιρία να επωφεληθούν από τις οικονομικές και αναπτυξιακές πρωτοβουλίες της Κίνας, καθώς και από τις τεράστιες επενδύσεις της στον τομέα των υποδομών. Στο εσωτερικό της χώρας, τα οικονομικά μοντέλα που εφαρμόζει, αν μη τι άλλο, αξίζουν μελέτης. Η υλοποίηση εγχειρημάτων όπως το BRI και το CPEC (China Pakistan Economic Corridor)¹⁴⁵, μαζί με τη σύμπληξη περιφερειακών εταιρικών σχέσεων και τη συνεργασιών έχει αμβλύνει, και ενίοτε εξαλείφει τις οικονομικές της ανισότητες μεταξύ των παράκτιων και αγροτικών περιοχών. Η οικονομική και διπλωματική επιτυχία της έχει δημιουργήσει ένα αίσθημα υπερηφάνειας και εμπιστοσύνης στον πληθυσμό της χώρας και ικανοποιεί τον διαρκώς ανερχόμενο εθνικισμό. Επιπλέον, η προώθηση των πολιτιστικών αξιών και της γλώσσας της έχει προσδώσει στην Κίνα μια θετική εικόνα καλοήθους δύναμης σε πολλές περιοχές του πλανήτη.

Εν τούτοις, η μέγιστη αβελτηρία της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας, όπως έχει αναφερθεί ήδη, είναι η διαπλοκή της με το καθεστωτικό *modus operandi*, γεγονός που αποδίδει ως αποτέλεσμα μίαν ενίοτε χονδροειδή προπαγάνδα που συνδυάζει την απλοϊκότητα με την

¹⁴⁵ <http://cpec.gov.pk/>

υπερβολή, αλλά και την αυθαίρετη ερμηνεία με την εσκεμμένη διαστρέβλωση, την προσεκτική επιλογή των “σωστών” ειδήσεων με την αυστηρή λογοκρισία των “λάθος” ειδήσεων, τις μισές αλήθειες με χονδροειδή ψέματα (Τόντσεφ, 2022). Περαιτέρω υποβάθμιση επιφέρει το γεγονός ότι οι κινεζικές αρχές προωθούν ενιαία κεντρική γραμμή άσκησης Δημόσιας Διπλωματίας, την οποίαν όλες οι πρεσβείες και τα αυστηρά ελεγχόμενα μ.μ.ε. ακολουθούν κατά γράμμα, ενίοτε παπαγαλίζοντας τις οδηγίες από το Πεκίνο επί λέξει, στο πλαίσιο της καμπάνιας Tell China’s Story Well¹⁴⁶. Η δε απολύτως ελεγχόμενη και αυστηρά οριοθετημένη ενημέρωση “από την οπτική γωνία της Κίνας” συχνά εμπλουτίζεται με άκρως εμπρηστικές δηλώσεις που έχουν γίνει γνωστές ως “διπλωματία των μαχητών-λύκων”¹⁴⁷.

«Η διπλωματία των μαχητών λύκων εδράζεται σε επίσημη οδηγία που έδωσε το 2018 ο ίδιος ο Κινέζος πρόεδρος Xi Jinping στους Κινέζους διπλωμάτες να επιδεικνύουν “μαχητικό πνεύμα” στην δουλειά τους και να μην αφήνουν αναπάντητη καμία δήλωση που μπορεί να θεωρηθεί επικριτική για την Κίνα και το σύστημα διακυβέρνησής της. Η διπλωματία των μαχητών-λύκων κυριάρχησε εν μέσω της πανδημίας που ξεκίνησε στην Κίνα το 2020 και οι κινεζικές αρχές ξεκίνησαν παγκόσμια καμπάνια με στόχο να αποκρούσουν κατηγορίες για τις ευθύνες τους σε ό,τι αφορά την εμφάνιση του κορωνοϊού» (Τόντσεφ, 2022). Ενώ αρχικώς το κινεζικό αφήγημα είχε σαφή αμυντικό χαρακτήρα, παρελθόντος του χρόνου και μετά από ενδελεχή επεξεργασία, αντικαταστάθηκε από μια πιο εξωστρεφή και επιθετική επικοινωνιακή στρατηγική¹⁴⁸.

Η «διπλωματία των μαχητών-λύκων» έχει επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα σε ουκ ολίγες περιπτώσεις, με αποτέλεσμα να επέλθει πλήγμα στην διεθνή εικόνα της Κίνας. Ως εκ τούτου,

¹⁴⁶ Βλ. <https://www.theguardian.com/news/2018/dec/07/china-plan-for-global-media-dominance-propaganda-xi-jinping>

¹⁴⁷ Ο όρος αυτός αποτελεί μετάφραση της φράσης “wolf warriors”, που είναι ο αγγλικός τίτλος δύο κινεζικών ταινιών με τεράστια επιτυχία στις αίθουσες της ΛΔΚ. Το sequel “Wolf Warrior 2” αποδείχθηκε το απόλυτο blockbuster με εισπράξεις άνω του 1 δισ. δολαρίων. Το story της ταινίας, για όσους σινεφίλ αγωνιούν να το μάθουν, αναφέρεται στις ηρωικές πράξεις ενός Κινέζου μαχητή, ονόματι Leng Feng, στην Αφρική. Ως νέος Ράμπο, λοιπόν, ο Leng Feng αντιμετωπίζει ολομόναχος πολυπληθείς ορδές διεφθαρμένων και αδίστακτων Αμερικανών μισθοφόρων και σώζει αναξιοπαθούντες Αφρικανούς εργαζόμενους από βέβαιο θάνατο.

¹⁴⁸ Οι αρχές της Κίνας επιδόθηκαν σε εκτεταμένη καμπάνια αποποίησης ευθυνών και επίρριψής τους σε άλλους “φταίχτες”. Σε αυτό το στάδιο άρχισαν να διοχετεύονται τόσο στα κινεζικά όσο και στα διεθνή ΜΜΕ διάφορες έωλες θεωρίες συνωμοσίας. Η πιο δημοφιλής στην Κίνα είναι αυτή που υποστηρίζει ότι ο κορωνοϊός κατασκευάστηκε στις ΗΠΑ και μεταφέρθηκε στην πόλη Wuhan από Αμερικανούς αθλητές που έλαβαν μέρος στους παγκόσμιους στρατιωτικούς αγώνες τον Οκτώβριο του 2019. Η εν λόγω θεωρία διακινήθηκε στο Twitter από τον Zhao Lijian, επίσης εκπρόσωπο Τύπου του κινεζικού Υπουργείου Εξωτερικών και επιφανή μαχητή-λύκο (Τόντσεφ, 2022).

φαίνεται πως οι Κινέζοι διπλωμάτες έχουν λάβει νέες οδηγίες κατά περίπτωση να συνοδεύουν την συγκρουσιακή συμπεριφορά τους και με πιο ήπιες μεθόδους¹⁴⁹.

¹⁴⁹ Βλ. ανάρτηση στο Twitter της εκπροσώπου Τύπου του κινεζικού Υπουργείου Εξωτερικών - και υφυπουργού Εξωτερικών – Hua Chunying. Αμέσως μετά την επίσκεψη της Νάνσι Πελόζι στην Ταϊβάν και ενώ η Κίνα διενεργούσε στρατιωτικές ασκήσεις με πραγματικά πυρά γύρω από την εν λόγω νήσο, η Κινέζα αξιωματούχος αποφάσισε να τεκμηριώσει τις θέσεις του Πεκίνου με ένα ομολογούμενος πρωτότυπο επιχείρημα. Ανέφερε πως λειτουργούν 105 κινεζικά εστιατόρια στην Ταϊπέι, για να καταλήξει πως αυτό και μόνο αποδεικνύει πως η Ταϊβάν θα επιστρέψει στην Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (ΛΔΚ). Προς επίρρωση αυτού του ισχυρισμού πρόσθεσε την εντυπωσιακή κατακλείδα “Ο ουρανίσκος δεν λέει ψέματα” (Palates don’t cheat). <https://twitter.com/SpokespersonCHN/status/1556285939429023744>

Εννοείται πως η ανάρτηση αυτή προκάλεσε κατακλυσμαία ειρωνικά σχόλια από τεράστιο αριθμό χρηστών Twitter, όχι φυσικά από την Κίνα, όπου, ως γνωστόν, το συγκεκριμένο μέσο κοινωνικής δικτύωσης δεν είναι προσβάσιμο στους πολίτες, αλλά διατίθεται μόνον προς κρατική χρήση.

Κεφάλαιο 12: Συμπέρασμα-Προτάσεις

Στο κεφάλαιο περί συνέργειας Οικονομικής Διπλωματίας με την Δημόσια Διπλωματία, έχουμε παραθέσει τα χαρακτηριστικά αμοιτέρων, τα οποία συνηγορούν στη σύμπληξη συνεργατικής και συμπληρωματικής σχέσης μεταξύ τους. Συγκεκριμένα: «Η Οικονομική Διπλωματία διαμορφώνεται από παραμέτρους που δεν έχουν αποκλειστικά οικονομικά χαρακτηριστικά. Ένα από αυτά είναι η Ψυχολογία και δη, η Οικονομική Ψυχολογία. Και σε ό,τι αφορά την οικονομία σε επίπεδο διεθνούς πολιτικής, διακρατικών σχέσεων κλπ, εμψιλοχωρεί η Κοινωνική Ψυχολογία. Ένα δε, κομμάτι της, αυτό της παρακίνησης και επιρροής, είναι και ο συνδυαστικός κρίκος της Οικονομικής Διπλωματίας με την Δημόσια Διπλωματία, πέραν φυσικά, του γεγονότος ότι αμφότερες αποτελούν δομικά συστατικά της εξωτερικής πολιτικής των κρατών στον 21ον αιώνα».

Σε ό,τι δε, αφορά την Δημόσια Διπλωματία, έχουμε επισημάνει: «Στην άσκηση Δημόσιας Διπλωματίας επιστρατεύονται τα επιστημονικά πεδία της κοινωνικής ανθρωπολογίας, της κοινωνικής ψυχολογίας, της πολιτιστικής και ψυχολογικής διάστασης των διεθνών σχέσεων, καθώς και έρευνες που γίνονται με αντικείμενο την κατανόηση της κοινής γνώμης και τον επηρεασμό της από τα μέσα ενημέρωσης.

Όλα τα ανωτέρω έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: την αποτελεσματική άσκηση επιρροής. Επισημαίνεται δε, ότι η άσκηση επιρροής δεν αποσκοπεί στη ριζική μετατροπή των σκέψεων και των αντιλήψεων των κοινών-στόχων, αλλά στην αποτελεσματική πρόβλεψη και διαχείριση της συμπεριφοράς τους».

Σε ό,τι αφορά την Οικονομική Διπλωματία, λοιπόν, η επιρροή που εκπορεύεται από την Δημόσια Διπλωματία στοχεύει στην πρόβλεψη και διαχείριση της οικονομικής συμπεριφοράς του «κοινού-στόχου».

Η επίτευξη της επιρροής, επομένως, προς όφελος της Οικονομικής Διπλωματίας μιας χώρας, αποτελεί το κομβικό εφαπτομενικό σημείο της Οικονομικής και της Δημόσιας Διπλωματίας. Υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις για επίτευξη επιρροής (μειονοτική, συμμόρφωση, πλειονοτική κλπ), οι οποίες επιλέγονται αναλόγως των δυνατοτήτων της χώρας που δρα ή των ιδιαιτεροτήτων της χώρας στην οποίαν επιχειρείται να ασκηθεί. Επί παραδείγματι, αναλόγως των πολιτικών, κοινωνικών, πολιτισμικών ή οικονομικών χαρακτηριστικών της χώρας – δέκτη, θα επιχειρηθεί μειονοτική ή πλειονοτική επιρροή ή συνδυασμός. Χώρες με εδραιωμένο δημοκρατικό πολίτευμα, στέρεους θεσμούς και κοινωνική ομαλότητα, είναι πιο δεκτικές σε πλειονοτική επιρροή ή συνδυασμό μεθόδων. Αντιθέτως, χώρες με παθογενή πολιτικά συστήματα, κοινωνικές ανισότητες, ταξική και εύθραυστη οικονομία είναι πιο δεκτικές στην άσκηση μειονοτικής επιρροής, όπου η προσπάθεια στρέφεται στην προσέλκυση ομάδων ελίτ της χώρας, οι οποίες με τη σειρά τους θα επιβάλλουν την άποψή τους σε πιο ευρεία βάση».

Παραθέσαμε και αναλύσαμε τις δύο περιπτώσεις, της U.S.I.A., και συγκεκριμένα της δράσης της στο πλαίσιο του Σχεδίου Μάρσαλ για την Ελλάδα και της Κίνας, με την Πρωτοβουλία Belt and Road, ξανά εστιάζοντας στην δραστηριοποίησή της στην Ελλάδα. Αποσκοπούμε στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το αν και κατά πόσον υπήρξε όντως η συνέργεια Οικονομικής και Δημόσιας Διπλωματίας και αν η συμπληρωματική αυτή σχέση απέδωσε

ικανοποιητικά. Ακολουθώντας, και βασιζόμενοι σε αυτά, θα επιχειρήσουμε να υποβάλουμε προτάσεις προς αξιοποίηση από την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική.

Κεφάλαιο 13: Το Αποτύπωμα του Σχεδίου Μάρσαλ στο Παγκόσμιο Γίγνεσθαι, στην Ελλάδα και η Συμβολή της Δημόσιας Διπλωματίας

Αυτό που ακόμη χαρακτηρίζεται ως ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της εξωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών ξεκίνησε με μια ομιλία 11 λεπτών τον Ιούνιο 1947. Ο υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α., George C. Marshall, όντας στο Harvard για να χριστεί επίτιμος διδάκτωρ, κάλεσε τους Αμερικανούς να «αντιμετωπίσουν την τεράστια ευθύνη που ξεκάθαρα έχει επιφορτίσει η ιστορία στην χώρα μας». Όπως εξήγησε, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος¹⁵⁰ είχε αφήσει την Ευρώπη σε ερείπια, και οι διαλυμένες οικονομίες και οι λιμοκτονούντες πληθυσμοί προκάλεσαν αναταραχή (που θα επιτρέψει, μεταξύ άλλων, την σοβιετική κυριαρχία). Συνεπώς, εναπόκειται στις Ηνωμένες Πολιτείες να βοηθήσουν την Ευρώπη να ανακάμψει. «Η πολιτική μας», δήλωσε εκείνη την ημέρα, «δεν κατευθύνεται εναντίον καμμίας χώρας ή δόγματος, αλλά κατά της πείνας, της φτώχειας, της απελπισίας και του χάους»¹⁵¹.

Το Σχέδιο Μάρσαλ, όπως έγινε γνωστό, θα ήταν η μεγαλύτερη προσπάθεια εξωτερικής βοήθειας στην ιστορία, συνολικού ύψους 13 δισεκατομμυρίων δολαρίων για τέσσερα χρόνια (περίπου 900 δισεκατομμύρια δολάρια σήμερα). Μέχρι σήμερα, οι πολιτικοί και οι υπεύθυνοι για την χάραξη πολιτικής επικαλούνται το σχέδιο ως πρότυπο έμπνευσης και υλοποίησης. Έχει φτάσει να εκπροσωπεί την αμερικανική ισχύ στα καλύτερά της - γενναϊόδωρη, τολμηρή και σοφή. Και ο ίδιος ο Μάρσαλ αντιμετωπίζεται ως θεμελιωτής της αμερικανικής παγκόσμιας ηγεσίας, η προσωποποίηση μιας περιόδου της Αμερικανικής ιστορίας, κατά την οποία η χώρα έχτιζε υπερατλαντικές συμμαχίες, διοχέτευε τα δολάρια των φορολογουμένων της για να βοηθήσουν τις κατεστραμμένες χώρες και δεχόταν πως η ασφάλειά της περνούσε και μέσα από την συνεργασία με άλλες χώρες. Ως στρατηγός, ο Μάρσαλ είχε βοηθήσει τη χώρα του να κερδίσει τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ως πολιτικός, την βοήθησε να κερδίσει την ειρήνη.

Αλλά η συλλογική μνήμη τείνει να παραλείπει ένα κρίσιμο κομμάτι της ιστορίας και, ως εκ τούτου, να παραβλέπει μερικά βασικά μαθήματα (και παθήματα) του ίδιου του στρατηγού Μάρσαλ και του συνώνυμου Σχεδίου.¹⁵²

Λίγο πριν ξεκινήσει αυτό που θα γινόταν μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες του ίδιου και της χώρας του, ο Μάρσαλ είχε υποστεί αυτό που θα θεωρούσε ως την μεγαλύτερη αποτυχία του. Πέντε μήνες πριν από την ομιλία του στο Χάρβαρντ, είχε επιστρέψει από μία αγωνιώδη

¹⁵⁰ <https://www.foreignaffairs.com/anthologies/2016-10-20/world-war>

¹⁵¹ Daniel Kurtz-Phelan, <https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-06-08/how-marshall-plan-emerged-failure>

¹⁵² Daniel Kurtz-Phelan, <https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-06-08/how-marshall-plan-emerged-failure>

προσπάθεια 13 μηνών για να μεσολαβήσει για ειρήνευση στον κινεζικό εμφύλιο πόλεμο, ενώ προσπάθησε να οικοδομήσει μια, συμμαχική προς τις Η.Π.Α., δημοκρατική Κίνα που θα μπορούσε να εμποδίσει την κατάληψη της εξουσίας από τους κομμουνιστές. Η εν λόγω αποστολή του είχε ανατεθεί από τον Πρόεδρο, μόλις μια μέρα μετά την αποχώρησή του από την αρχηγία του στρατού. Αν κάποιος μπορούσε να το καταφέρει, σκέφθηκε ο πρόεδρος Χάρι Τρούμαν, αυτός ήταν ο Μάρσαλ, «ο σπουδαιότερος στρατιωτικός που παρήγαγε ποτέ αυτή η χώρα ή οποιαδήποτε άλλη χώρα επί τούτω». Αλλά παρά τους λίγους μήνες της φαινομενικά θαυματουργής προόδου, ο Μάρσαλ απέτυχε τελικά να αποτρέψει την διολίσθηση σε ολομέτωπο πόλεμο και την κατάρρευση της εθνικιστικής κυβέρνησης του Chiang Kai-shek¹⁵³ μπροστά στην κομμουνιστική επανάσταση του Μάο Τσε Τουνγκ.

Για κάποιους, θα αποτελούσε στίγμα στην κατά τα άλλα ηρωική καριέρα του Μάρσαλ. Προσπάθησαν να τον μειώσουν, παρουσιάζοντάς τον ως τον άνθρωπο που ήταν υπεύθυνος για την πρώτη ήττα του Ψυχρού Πολέμου, αυτόν που «έχασε» την Κίνα. Αλλά ο ίδιος ο Μάρσαλ δεν το είδε έτσι. Χωρίς την αποτυχία της αποστολής του στην Κίνα, η επιτυχία του σχεδίου Μάρσαλ¹⁵⁴ ίσως να μην πραγματοποιείτο ποτέ.

Όταν ο Marshall επέστρεψε από την Κίνα και έγινε υπουργός Εξωτερικών, η κατάσταση της Ευρώπης παρουσίαζε προκλήσεις παρόμοιες με αυτές που αντιμετώπισε κατά την διάρκεια των 13 μηνών του στην Κίνα. Ήταν εκεί που αρχικά κατέγραψε την σημασία της καταπολέμησης της «πείνας, της φτώχειας, της απελπισίας και του χάους» όπου αναγνώρισε ότι η πρώτη προτεραιότητα πρέπει να είναι να εμποδιστεί το είδος της πολιτικής και κοινωνικής κατάρρευσης που ανέδειξε την επανάσταση όπου είδε την «τραγική» κατάσταση του «κακοποιημένου λαού, των απλών ανθρώπων της γης». «Το αγνοήσαμε κατά το πέρασμα των χρόνων», θα κατέληγε στο συμπέρασμα. «Πολλά από τα σημερινά μας προβλήματα πηγάζουν από αυτό».

Ωστόσο, ο Μάρσαλ έμαθε επίσης στην Κίνα ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορούσαν να επιβάλουν λύσεις από έξω. Δεν θα μπορούσαν να θέλουν κάτι περισσότερο από τους εταίρους τους. «Η πρωτοβουλία», τόνισε στο Χάρβαρντ, «πρέπει να προέλθει από τους Ευρωπαίους», ακριβώς όπως τόνισε και ότι «το κύριο μέρος της επίλυσης των προβλημάτων της Κίνας επαφίεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στους ίδιους τους Κινέζους». Η Αμερική πρέπει να είναι πρόθυμη να προσφέρει βοήθεια σε μια προηγουμένως (αλλά και έκτοτε) αδιανόητη κλίμακα, αλλά μόνο αν οι παραλήπτες της έκαναν κάποια βήματα, από την υιοθέτηση νέων μορφών συνεργασίας μέχρι την αποκήρυξη των «ενόπλων εξτρεμιστών οποιασδήποτε πολιτικής χροιάς». Μεγάλο μέρος της ομιλίας του Χάρβαρντ συνίστατο σε μια πρόσκληση προς τους Ευρωπαίους να υποβάλλουν προτάσεις που οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσαν να υποστηρίξουν.

Οι οξυδερκείς παρατηρητές εκείνη την εποχή σημείωσαν πόσο έμοιαζαν οι δηλώσεις του Μάρσαλ σχετικά με την Ευρώπη με εκείνα που έλεγε για την Κίνα. Αντίθετα όμως από την περίπτωση της Κίνας, στην περίπτωση της Ευρώπης βρήκε συνεργάτες ικανούς να κάνουν ό, τι μόνο αυτοί μπορούσαν να κάνουν για να λειτουργήσει η βοήθεια.

¹⁵³ <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/1939-07-01/strategy-chiang-kai-shek>

¹⁵⁴ <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/1997-05-01/marshall-plan-commemorative-section-modest-magician-will-clayton-and>

Τόσο σε θεσμικό, όσο και σε στελεχιακό επίπεδο, μεταξύ των συνεργατών αυτών ήταν η U.S.I.A. και το προσωπικό της.

Στα αντίστοιχα κεφάλαια περιγράφηκε η «γενέθλιος πράξη», ουσιαστικά, της Δημόσιας Διπλωματίας, ήτοι η επιχείρηση αποναζιστικοποίησης της Γερμανίας. Τονίσθηκε η σημασία του γεγονότος πως τα στελέχη που επιστρατεύθηκαν από τις Η.Π.Α. για τον σκοπό αυτόν, ήταν εξοικειωμένα σε μεγάλο βαθμό, όχι μόνον με τη γλώσσα του κοινού επί του οποίου επρόκειτο να ασκήσουν επιρροή, αλλά κυρίως με τη νοοτροπία και το πολιτισμικό του υπόβαθρο. Εξ ου και η επιτυχία του συγκεκριμένου προγράμματος, το οποίο ήταν προάγγελος της τεραστίων διαστάσεων σε αριθμούς και με μόνιμο και απολύτως ευδιάκριτο διεθνές αποτύπωμα, οικονομικής ανάστασης (και ανάταξης) της Γερμανίας.

Σε αντίστιξη, η γραμμική και εν πολλοίς μανιχαϊστική προσέγγιση των Η.Π.Α. στους ευρωπαϊκούς λαούς, κατά την αρχική περίοδο του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Ανάκαμψης, απέτυχε να προσδέσει στο ίδιο άρμα τους υποδοχείς της βοήθειας λαούς, προκαλώντας αντιδράσεις σε πολλά επίπεδα. Η προδιαγεγραμμένη αποτυχία (σε συνδυασμό με τον ορατό κίνδυνο της κάλυψης του υπό δημιουργία κενού από την Ε.Σ.Σ.Δ.) κινητοποίησε την αμερικανική κυβέρνηση. Διέγινωσε το σφάλμα και δεν δίστασε να προχωρήσει στις απαραίτητες διορθώσεις νοοτροπίας, που με τη σειρά τους οδήγησαν σε αλλαγή τρόπου υλοποίησης του Προγράμματος. Η αναδιάρθρωση δεν περιορίσθηκε σε θεσμικό επίπεδο, αλλά επεκτάθηκε και σε επίπεδο προσώπων.

Η διαφαινόμενη τάση καθολικού αντιαμερικανισμού σε όλην την Ευρωπαϊκή Ήπειρο, αναχαιτίσθηκε εν πολλοίς (αν και όχι εντελώς, ακόμη και σήμερα). Τεράστια συμβολή σε αυτό είχε (και εξακολουθεί να διαδραματίζει) η ευφυής προβολή των κοινών πολιτιστικών αξιών και χαρακτηριστικών των Ευρωπαίων και των Αμερικανών, καθώς και η τεράστια παραγωγή καταναλωτικών αγαθών, που διοχετεύθηκε στην χειμαζόμενη Ευρώπη. Μαζί με το μυαλό και την καρδιά¹⁵⁵ των Ευρωπαίων, οι Αμερικανοί κέρδισαν και τα στομάχια τους.

Σε λίγες χώρες αυτό είχε συγκλονιστικότερο αποτύπωμα από ό,τι στην Ελλάδα. Η χώρα, καθημαγμένη από την συγκλονιστική πολεμική της προσπάθεια στο πλευρό των δημοκρατικών δυνάμεων, βίωσε μίαν από τις πιο σκληρές κατακτήσεις υπό τον ζυγό Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων (κάτι που η λαϊκή μνήμη τείνει να ξεχνά είναι το γεγονός ότι ουδείς εκ των τριών κατακτητών υστέρησε σε αναληγσία, κτηνωδία και αφαίμαξη πόρων). Ήδη πριν οι κατακτητές αποχωρήσουν από τα εθνικά εδάφη, η χώρα κύλησε σε μια εμφύλια διαμάχη, που της στοίχισε ακόμη περισσότερο σε αίμα και σε ολοσχερή καταστροφή υποδομών, διαδικασιών και εθνικού πλούτου, χωρίς να παραγνωρίζεται το άγος και άγχος των καταστροφών και σε άλλα πεδία.

Η αποστασιοποίηση της Βρετανίας από τον ρόλο της αρωγού χώρας, έφερε στην θέση της τις Η.Π.Α. που επεδόθησαν σε διμέτωπο και ταυτόχρονο αγώνα. Τη στιγμή που η ανάγκη οικονομικής επιβίωσης και ανάταξης της χώρας ήταν αδήριτη, έπρεπε να λυθεί, με τρόπο που θα ωφελούσε και την Ελλάδα και τις Η.Π.Α., η αιμάσσουσα πληγή του Εμφυλίου πολέμου. Η ήδη διαρρηγμένη εθνική ενότητα δεν προοιωνίζε κάτι θετικό για την ευμενή υποδοχή της Αμερικανικής βοήθειας και την λυσιτελή αξιοποίησή της από τις Ελληνικές Αρχές. Οι

¹⁵⁵ “Minds and hearts” approach.

περιγραφές του Paul Porter¹⁵⁶ για τα σχετικά προβλήματα, εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να είναι συγκλονιστικές.¹⁵⁷

Οι Η.Π.Α. και στην περίπτωση της Ελλάδος, υιοθέτησαν αρχικά την ίδιαν άκομψη και άγαρμπη προσέγγιση, όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Το αποτέλεσμα ήταν το ίδιο απογοητευτικό¹⁵⁸ και οδήγησε σε αλλαγή πλεύσης, σε ό,τι αφορούσε την άσκηση επιρροής ώστε η αποδοχή της βοήθειας να οδηγήσει και σε αξιοποίησή της (βλ. σχετικό κεφάλαιο).

Παρ' ό,τι εξακολουθούν να υφίστανται και αντίθετες προσεγγίσεις¹⁵⁹ είναι πλέον εδραιωμένη η άποψη πως το Σχέδιο Μάρσαλ, τόσο στην οικονομική, όσο και στην ψυχολογική-επικοινωνιακή του βάση, άλλαξε την μορφή της Ελλάδας στα μεταπολεμικά χρόνια. Η εκρηκτική οικονομική ανάκαμψη της χώρας στην δεκαετία του 1960¹⁶⁰, ερείδεται στο πολλαπλό αποτύπωμα της βοήθειας του Σχεδίου Μάρσαλ.

Δύσκολα μπορούν να καταρριφθούν επί της ουσίας οι δηλώσεις του Τζέιμς Γουόρεν που στις αρχές της δεκαετίας του '50 ήταν ηγετικό στέλεχος της αμερικανικής οικονομικής αποστολής που υλοποίησε το σχέδιο Μάρσαλ στην Ελλάδα¹⁶¹: «Το Σχέδιο Μάρσαλ έβγαλε την Ελλάδα από την εξαθλίωση και έθεσε τα θεμέλια για μια ταχεία οικονομική ανάπτυξη που επέτρεψε στη χώρα να ενσωματωθεί στην ενιαία Ευρώπη. Και παρά το γεγονός ότι έγιναν ουκ ολίγα σφάλματα, αρκεί όλοι να κοιτάζουν την Ελλάδα του 1947, και στη συνέχεια την Ελλάδα του 1954, και θα διαπιστώσουν μια απίστευτη διαφορά. Η Ελλάδα βγήκε από τον πόλεμο κατεστραμμένη. Το 1948 η Ελλάδα χρειαζόταν εισαγωγές αξίας 480 εκατομμυρίων δολαρίων για τροφή, καύσιμα και τις βασικές λειτουργίες της οικονομίας, αλλά είχε τη δυνατότητα απορρόφησης μόλις 150 εκατομμυρίων. Τα τραπεζικά αποθέματα ήταν σχεδόν ανύπαρκτα. Οι άνθρωποι έδιναν μάχη να επιβιώσουν».

Η συμφωνία μεταξύ της Αμερικανικής κυβέρνησης και της κυβέρνησης του Τσαλδάρη, ήταν τόσο αυστηρή, «ώστε πολλές πτυχές της αποτελούσαν σαφή παρέμβαση στα εσωτερικά της Ελλάδας. Μπορεί κάλλιστα να πει κανείς ότι επρόκειτο όχι για απλή παρέμβαση, αλλά για επέμβαση στην εθνική κυριαρχία της χώρας». Η τελική επιτυχία οφείλεται σε «μια μικρή ομάδα Ελλήνων πατριωτών -και δεν χρησιμοποιώ τη λέξη τυχαία- που τόλμησαν να κάνουν βήματα που θα απέτρεπαν την καταστροφή της χώρας τους, η οποία κινδύνευε να εξελιχθεί σε Αλβανία ή Βουλγαρία. Η επιτυχία ήταν ότι έφεραν τους Αμερικανούς, όχι απλά ως συμβούλους, αλλά ως ελεγκτές και υπεύθυνους των αποφάσεων. Για τα επόμενα χρόνια η

¹⁵⁶ Adviser on Labor Affairs to the Allied Control Commission, Germany, 1945; Deputy Chief and Chief, Mission for Economic Affairs, U.S. Embassy, London, 1945-1947; Chief, Economic Cooperation Administration Mission to Greece, 1949-1950

¹⁵⁷ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1947v05/d15>

¹⁵⁸ Βλ. https://www.efsyn.gr/arheio/fantasma-tis-istorias/97227_o-sotiras-apo-ti-nempraska

¹⁵⁹ Επί παραδείγματι: https://www.efsyn.gr/arheio/fantasma-tis-istorias/97227_o-sotiras-apo-ti-nempraska

¹⁶⁰ Το επονομαζόμενο «Ελληνικό Οικονομικό Θαύμα», βλ. David H. Close (25 Σεπτεμβρίου 2014). Greece Since 1945: Politics, Economy and Society. Routledge. σελ. 56. ISBN 978-1-317-88001-1. 'Origins of the "Greek economic miracle": the Truman Doctrine and Marshall Plan development and stabilisation programs', in Eugene Rossides (ed.), The Truman Doctrine for Aid to Greece. A Fiftieth Anniversary ..., Angus Maddison, "Monitoring the World Economy 1820-1992", OECD (1995), Graham T. Allison· Kalypso Nicolaïdis (Ιανουαρίου 1997). The Greek Paradox: Promise Vs. Performance. MIT Press. σελ. 43. ISBN 978-0-262-51092-9. phase of 1960 to 1973 (the period hailed by many as the "Greek economic miracle"), gross domestic product grew at an average annual rate of 7.7 percent, but exports of goods and services grew at the much higher average rate of 12.6», κ.ά.

¹⁶¹ <https://www.kathimerini.gr/society/289454/to-schedio-marsal-allaxe-tin-ellada/>

Ελλάδα έπρεπε να καταπιεί την περηφάνια της και να αποδεχθεί ευρείες παρεμβάσεις. Αυτό ήταν το πνεύμα της συμφωνίας μεταξύ των δύο χωρών».¹⁶²

«Απόλυτη προτεραιότητα είχε η αποκατάσταση των τηλεπικοινωνιών, η δημιουργία ενιαίου συστήματος παραγωγής και παροχής ηλεκτρικής ενέργειας που θα προερχόταν από ελληνικές πηγές, η αποκατάσταση των δικτύων μεταφορών μέσω σιδηροδρόμων, οδικών αρτηριών, γεφυρών, λιμανιών, κλπ.

Το δεύτερο κύμα επενδύσεων αφορούσε στη γεωργία. Στόχος ήταν η αλματώδης αύξηση της οικονομικής πίτας, όχι απλά η αναδιανομή της. Δεν υπήρχε ούτε ένας τομέας της ελληνικής οικονομίας που να μην επηρεάστηκε από το Σχέδιο Μάρσαλ. Ακόμη και ο φορολογικός κώδικας έπρεπε να γίνει λιγότερο άδικος. Μεγάλη μάχη, που ήταν επιτυχής, δόθηκε στον τομέα της υγείας. Εξαλείφθηκε η ελονοσία, σημειώθηκε δραστική μείωση των περιστατικών φυματίωσης, πνευμονίας και τύφου».¹⁶³

Στην ίδια συνέντευξη, ο Τ. Γουόρεν επισημαίνει τη σπουδαιότητα του προσεταιρισμού της κοινής γνώμης, τόσο στις Η.Π.Α., όσο και στην Ελλάδα¹⁶⁴. Σε ό,τι αφορά την αμερικανική κοινή γνώμη, επρόκειτο για ένα είδος «εσωτερικής νομιμοποίησης»/ «λογοδοσίας» για τη χρήση των φόρων των Αμερικανών πολιτών, που παρεμπιπτόντως δεν διεκπεραιώθηκε αβρόχοις ποσί.¹⁶⁵

Ο προσεταιρισμός του ελληνικού λαού ήταν ακόμη πιο δύσκολο εγχείρημα. Η τραγωδία του Β' ΠΠ, της Κατοχής και η σε απόλυτη χρονική συνέχεια, ακόμη και σύμπτωση, εμφύλια διαμάχη, ήταν απολύτως ασύμβατα σε αποδοχή ξενοκινήτων προσπαθειών προσέγγισης, στις οποίες αποδίδονταν κατά μείζονα λόγο, δόλια κίνητρα. Η επίλυση του προβλήματος ανατέθηκε στο εν Ελλάδα Γραφείο της USIA, τα στελέχη του οποίου αντελήφθησαν τη ρίζα του προβλήματος και προέβησαν στην εξής ρύθμιση: Δίπλα σε κάθε Αμερικανό ειδικό, υπήρχε και ένα Έλληνας ομόλογός του με την ίδιαν ειδίκευση (όπου αυτό ήταν εφικτό), όπως π.χ. στη γεωργία, την ύδρευση κ.ά. Ο Αμερικανός, που είχε και τα χρήματα, θεωρούσε ότι έπρεπε να υλοποιηθεί ένα έργο, αλλά μερικές φορές ο Έλληνας δεν μπορούσε να πάρει το «πράσινο φως» από το υπουργείο του λόγω της γραφειοκρατικής κωλυσιεργίας ή των αντιδράσεων τοπικών πληθυσμών. Τελικά, η απόφαση υλοποιείτο μετά από εκστρατεία ενημέρωσης και επηρεασμού από τα στελέχη της USIA και την τελική παρέμβαση του Αμερικανού ή του Έλληνα αξιωματούχου.¹⁶⁶

Ο γράφων υπήρξε μάρτυρας έντονης παρέμβασης επί του θέματος από συνάδελφο, που, άμα τω ακούσματι των ανωτέρω κατά την διάρκεια της έρευνάς μας, εξανέστη και με οργή αναφέρθηκε στην «παρέμβαση των Αμερικάνων», που «ανάγκασαν τον παππού να χάσει τον μύλο που είχε στη γειτονιά, για να ενώσουν όλους τους μυλωνάδες της περιοχής σε μίαν επιχείρηση». Η προσπάθεια του γράφοντος να εξηγήσει την ενέργεια με όρους οικονομίας κλίμακος και εν τέλει εκ του αποτελέσματος, συνάντησε ένα αδιαπέραστο τείχος ιδεολογικής και οικογενειακής πικρίας.

¹⁶² Ο. π.

¹⁶³ Ο.π.

¹⁶⁴ Ο.π.

¹⁶⁵ Οι Ρεπουμπλικανοί, ήταν υπέρ του απομονωτισμού και κατά της παροχής οικονομικής βοήθειας σε τρίτες χώρες. Αλλά επικράτησαν τα πολύ ισχυρά επιχειρήματα του Τρούμαν, του Ατσεσον, του Μάρσαλ, του Κέναν.

¹⁶⁶ Ο.π.

Το τελικό αποτύπωμα δεν ήταν μόνον οικονομικό. Ο κοινωνικός και πολιτισμικός προσανατολισμός της χώρας εδραιώθηκε με την αποφασιστική ένταξή της στην δημοκρατική, δυτική σφαίρα επιρροής. Οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές της υλοποίησης του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ελλάδα, δέχονται τον ρόλο τους σε αυτήν την εξέλιξη: «Ένας από τους στόχους μου ήταν να κατευθύνω την Ελλάδα προς την ΕΟΚ. Εάν ήθελε κάποιος να εισάγει ένα προϊόν, έπρεπε να μου αποδείξει ότι αυτό δεν παράγεται στην Ελλάδα, αλλά ούτε και στην Ευρώπη. Μόνο τότε επέτρεπα την εισαγωγή από την Αμερική. Στόχος ήταν η ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας και εν συνεχεία η ενσωμάτωσή της στην ενιαία δημοκρατική Ευρώπη, συχνά και εις βάρος των αμερικανικών εξαγωγών. Ο λόγος ήταν διότι η στρατηγική μας ήταν να δημιουργήσουμε μια ενιαία Ευρώπη μέρος της οποίας θα ήταν και η Ελλάδα. Όταν πήγα στην Ελλάδα το '50 στους δρόμους έβλεπες μόνο «Σεβρολέτ». Όταν έφυγα, το '55, υπήρχαν παντού «Βόλβο» και «Σιτροέν».¹⁶⁷

Η επιτυχία των δράσεων της USIA στην Ελλάδα, εξακολουθεί να ανιχνεύεται ακόμη και 70 χρόνια μετά. Οι κινηματογραφικές, μουσικές, ενδυματολογικές, διατροφικές, lifestyle και άλλες προτιμήσεις των σύγχρονων Ελλήνων (αλλά και λοιπών Ευρωπαίων) φέρουν τη σφραγίδα των «Ψυχολογικών Επιχειρήσεων σε καιρό Ειρήνης» που έλαβαν χώρα στην περίοδο υλοποίησης του Σχεδίου Μάρσαλ.

Το 1820 ο Άγγλος κριτικός Τέχνης Sidney Smith σάρκαζε: «Στα τέσσερα τέταρτα της υδρογείου, ποιος διαβάζει αμερικανικά βιβλία; Ποιος παρακολουθεί αμερικανικά θεατρικά; Ή θαυμάζει έναν αμερικανικό πίνακα ή γλυπτό; Τι χρωστά η ανθρωπότητα στους Αμερικανούς γιατρούς ή χειρουργούς; Ποιο νέο στοιχείο ανακάλυψαν οι χημικοί τους;».

Τα ερωτήματα αυτά έχουν πλέον απαντηθεί, με την καταλυτική έκρηξη των αμερικανικών Τεχνών και Επιστημών, αλλά και του Αμερικανικού τρόπου ζωής απανταχού του κόσμου. Η επίδρασή τους έχει αναστατώσει τους διανοούμενους σε πολλές κοινωνίες. Η εξάπλωση της πολιτισμικής επιρροής των ΗΠΑ μετά τον Β' ΠΠ έκανε τον Γάλλο φιλόσοφο και συγγραφέα Jean Paul Sartre να προειδοποιήσει τους συμπατριώτες του: «Εάν η Γαλλία αφεθεί να επηρεασθεί ολοκληρωτικά από την αμερικανική κουλτούρα, θα επέλθει μια ζωντανή και διαρκής κατάσταση, η οποία θα τσακίσει τις πολιτισμικές μας παραδόσεις».

Αν και η εξέλιξη σαφώς δε φέρει συμπτώματα ανθρωπιστικής τραγωδίας, θα εθελotuφλούσαμε εάν δεν την αναγνωρίζαμε.

Σε ό,τι πάντως, αφορά την αμφιλεγόμενη στάση αρκετών Ελλήνων έναντι του Σχεδίου Μάρσαλ, ο Τ. Γουόρεν την αποδίδει «σε γεγονότα άσχετα προς το Σχέδιο Μάρσαλ, όπως την πολιτική των ίσων αποστάσεων που τήρησε η Αμερική στο πογκρόμ της Κωνσταντινούπολης το '55 και στο Κυπριακό. Μέχρι τότε ήμαστε στη συνείδηση του κόσμου η χώρα που έσωσε την Ελλάδα και ξαφνικά στο μυαλό πολλών μετατραπήκαμε σε αντίπαλο».¹⁶⁸

Η αμφιθυμία, αλλά και το εν γένει πνεύμα υπό το οποίο οι Έλληνες της εποχής προσέγγισαν το Σχέδιο Μάρσαλ, αποτυπώνεται εναργώς στο ιλαρό περιστατικό που παραθέτει ο Τ. Γουόρεν:

«Προς τον διευθυντή της Αμερικανικής Αποστολής στη Θεσσαλονίκη,

¹⁶⁷ Τ. Γουόρεν, ό.π.

¹⁶⁸ Ό.π.

Η Ένωση Ιατρών Θεσσαλονίκης έχει την τιμή να σας γνωστοποιήσει τα κάτωθι: Στην Ελλάδα, όπως φανταζόμαστε και στην Αμερική, όποτε ανθρώπινες ανακαλύψεις και η βιομηχανική πρόοδος τείνουν να πλήττουν μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, η πολιτεία έχει την ηθική υποχρέωση να αποζημιώνει τους επαγγελματίες που πλήττονται από την πρόοδο.

Καθώς κατά τη μεταπολεμική περίοδο η πενικιλίνη έχει εξαφανίσει τα αφροδίσια νοσήματα, προς όφελος της πολιτείας και της κοινωνίας, αλλά έχει προκαλέσει οικονομική ζημία στους ιατρούς που ασχολούνται με το θέμα, ζητήσαμε από το κράτος να χρεώνει κάθε χάπι αντιβιοτικού επιπλέον 200 δραχμές με τις οποίες να αποζημιώνει αυτούς που έχουν πληγεί. Το κράτος συμφωνεί επί της αρχής να ικανοποιήσει το αίτημά μας, αλλά υποστηρίζει ότι η Αμερικανική Αποστολή δεν το επιτρέπει. Γι' αυτό θα θέλαμε να σας παρακαλέσουμε να προβείτε στα απαραίτητα βήματα για τη θετική επίλυση του ζητήματος».¹⁶⁹

13.1 Η Περίπτωση του Belt and Road Initiative

Στο κεφάλαιο για την εν γένει αποτελεσματικότητα της Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας, αναφέρουμε: «Η Δημόσια Διπλωματία της Κίνας στοχεύει στην διαμόρφωση και προβολή μιας θελκτικής εικόνας της χώρας, η οποία θα της εξασφαλίσει περίοπτη θέση στο διεθνές στερέωμα και θα της προσπορίσει πλεονεκτήματα για την ευόδωση των εθνικών της επιδιώξεων. Τα εργαλεία που χρησιμοποιεί είναι κυρίως η Πολιτιστική και η Οικονομική Διπλωματία.

Η ιδιαιτερότητα της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας έγκειται στο γεγονός ότι οι επιδιώξεις της προσβλέπουν και στο εσωτερικό της χώρας. Μέσω των επιτυχιών στο εξωτερικό, αναζητείται και ένα είδος «εσωτερικής νομιμοποίησης», ώστε να επιτευχθεί η άμβλυνση λαϊκών διαφοροποιήσεων και, εν τέλει, η νομιμοποίηση και ενίσχυση του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας.

Στο ερώτημα αν η Δημόσια Διπλωματία της Κίνας επιτυγχάνει τους στόχους της, η απάντηση δεν μπορεί να είναι ένα «ναι» ή ένα «όχι» και αυτό διότι οι απόψεις περί επιτυχίας ή αποτυχίας της δίστανται. Σε πολλές χώρες, κυρίως του αναπτυσσόμενου κόσμου, η επιτυχία της είναι αδιαμφισβήτητη. Η δημοφιλία της, εν τούτοις, μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών και των «μεγάλων δυνάμεων», υστερεί σε μεγάλο βαθμό και οπωσδήποτε επιδέχεται διορθωτικών κινήσεων. Επιπλέον, η ύπαρξη εδαφικών και κυριαρχικών διαφορών με γειτονικές της χώρες, περιπλέκει αυτήν την προσπάθεια. Έτι περαιτέρω, η ανελαστική στάση της σε ό,τι αφορά ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημοκρατικών θεσμών και διαφάνειας, την κατατάσσει στη χορεία κρατών που εύκολα μπορούν να χαρακτηρισθούν καταπιεστικά».

«Εν τούτοις, η μέγιστη αβελτηρία της Κινεζικής Δημόσιας Διπλωματίας, όπως έχει αναφερθεί ήδη, είναι η διαπλοκή της με το καθεστωτικό *modus operandi*, γεγονός που αποδίδει ως αποτέλεσμα μίαν ενίοτε χονδροειδή προπαγάνδα που συνδυάζει την απλοϊκότητα με την υπερβολή, αλλά και την αυθαίρετη ερμηνεία με την εσκεμμένη

¹⁶⁹ Ο.π.

διαστρέβλωση, την προσεκτική επιλογή των “σωστών” ειδήσεων με την αυστηρή λογοκρισία των “λάθος” ειδήσεων, τις μισές αλήθειες με χονδροειδή ψέματα (Τόντσεφ, 2022). Περαιτέρω υποβάθμιση επιφέρει το γεγονός ότι οι κινεζικές αρχές προωθούν ενιαία κεντρική γραμμή άσκησης Δημόσιας Διπλωματίας, την οποίαν όλες οι πρεσβείες και τα αυστηρά ελεγχόμενα μ.μ.ε. ακολουθούν κατά γράμμα, ενίοτε παπαγαλίζοντας τις οδηγίες από το Πεκίνο επί λέξει, στο πλαίσιο της καμπάνιας Tell China’s Story Well . Η δε απολύτως ελεγχόμενη και αυστηρά οριοθετημένη ενημέρωση “από την οπτική γωνία της Κίνας” συχνά εμπλουτίζεται με άκρως εμπρηστικές δηλώσεις που έχουν γίνει γνωστές ως “διπλωματία των μαχητών-λύκων” .

«Η διπλωματία των μαχητών λύκων εδράζεται σε επίσημη οδηγία που έδωσε το 2018 ο ίδιος ο Κινέζος πρόεδρος Xi Jinping στους Κινέζους διπλωμάτες να επιδεικνύουν “μαχητικό πνεύμα” στην δουλειά τους και να μην αφήνουν αναπάντητη καμία δήλωση που μπορεί να θεωρηθεί επικριτική για την Κίνα και το σύστημα διακυβέρνησής της. Η διπλωματία των μαχητών-λύκων κυριάρχησε εν μέσω της πανδημίας που ξεκίνησε στην Κίνα το 2020 και οι κινεζικές αρχές ξεκίνησαν παγκόσμια καμπάνια με στόχο να αποκρούσουν κατηγορίες για τις ευθύνες τους σε ό,τι αφορά την εμφάνιση του κορωνοϊού» (Τόντσεφ, 2022). Ενώ αρχικώς το κινεζικό αφήγημα είχε σαφή αμυντικό χαρακτήρα, παρελθόντος του χρόνου και μετά από ενδελεχή επεξεργασία, αντικαταστάθηκε από μια πιο εξωστρεφή και επιθετική επικοινωνιακή στρατηγική .

Η «διπλωματία των μαχητών-λύκων» έχει επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα σε ουκ ολίγες περιπτώσεις, με αποτέλεσμα να επέλθει πλήγμα στην διεθνή εικόνα της Κίνας. Ως εκ τούτου, φαίνεται πως οι Κινέζοι διπλωμάτες έχουν λάβει νέες οδηγίες κατά περίπτωση να συνοδεύουν την συγκρουσιακή συμπεριφορά τους και με πιο ήπιες μεθόδους.

Μία από τις πλέον εναργείς περιπτώσεις της ιδιομορφίας της κινεζικής προσέγγισης στο θέμα της συνεργασίας Δημόσιας και Οικονομικής Διπλωματίας, είναι αυτή της εφαρμογής της στην Ελλάδα.

Οι ελληνοκινεζικές σχέσεις από το 1947 έως το 2024 χαρακτηρίζονται από σημαντικές μεταβολές, περνώντας από περιόδους αντιπαράθεσης σε στενή συνεργασία σε διάφορους τομείς, όπως η πολιτική, η οικονομία, ο πολιτισμός και η ναυτιλία.

Ψυχρός Πόλεμος και Πόλεμος της Κορέας (1950-1953): Κατά την διάρκεια του Πολέμου στην Κορέα, η Ελλάδα και η Κίνα βρέθηκαν σε αντίπαλα στρατόπεδα, με ελληνικές δυνάμεις να συμμετέχουν στις δυνάμεις του ΟΗΕ εναντίον των κινεζικών στρατευμάτων. Παρά την επίσημη αντιπαλότητα, Έλληνες εφοπλιστές, όπως ο Αριστοτέλης Ωνάσης, βοήθησαν την Κίνα μεταφέροντας εμπορεύματα, σπάζοντας το εμπάργκο που είχε επιβληθεί από τις δυτικές χώρες. Ο Ωνάσης χρησιμοποίησε τα πλοία του για τη μεταφορά πετρελαίου και άλλων αγαθών στην Κίνα, συμβάλλοντας στην ενίσχυση των κινεζικών προμηθειών.

Διπλωματική Προσέγγιση (1972-1989): Το 1972, η Ελλάδα αναγνώρισε επίσημα τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, ανοίγοντας τον δρόμο για διπλωματικές σχέσεις. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ήταν ο πρώτος που άνοιξε τον δρόμο του μεταξίου μεταπολιτευτικά. «Ελάτε και θα τύχετε θερμής υποδοχής στη χώρα μας» του είχε πει το Σεπτέμβριο του 1978 ο Κινέζος υπουργός Εξωτερικών Χουάγκ Χούα κατά την επίσκεψή του στην Αθήνα. Έτσι, στις 12 Νοεμβρίου του 1979 ο τότε πρωθυπουργός, συνοδευόμενος από τον υπουργό Εξωτερικών Γεώργιο Ράλλη, πέταξε για το Πεκίνο..



Η επίσημη επίσκεψη του Κωνσταντίνου Καραμανλή στην Κίνα, 1979. (Πηγή: <https://www.newsbeast.gr/politiki/arthro/5614863/ellines-prothypoyrgoi-poy-vrethikan-sto-dromo-toy-metaxioy>)

Την δεκαετία του 1980, ο πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου επιδίωξε στενότερους δεσμούς με την Κίνα, με αποκορύφωμα την επίσκεψή του στο Πεκίνο το 1986¹⁷⁰ και την ανταποδοτική επίσκεψη του Κινέζου πρωθυπουργού Ζάο Ζιγιάνγκ στην Αθήνα. Αυτές οι επαφές ενίσχυσαν τη συνεργασία, ιδιαίτερα στον τομέα της ναυτιλίας, με την Κίνα να αναγνωρίζει τη σημασία του ελληνικού εφοπλισμού.

¹⁷⁰ Ενώ βρισκόταν στην αχανή χώρα της Ασίας, στην Αθήνα δολοφονούνταν από τη «17 Νοέμβρη» ο βιομήχανος Δημήτρης Αγγελόπουλος.



Από την επίσκεψη του Ανδρέα Παπανδρέου στην Κίνα, 1986. Πηγή:
<https://www.newsbeast.gr/politiki/arthro/5614863/ellines-prothypoyrgoi-poy-vrethikan-sto-dromo-toy-metaxioy>



Από την επίσκεψη Κ. Σημίτη στην Κίνα, 2002 (μετά από 2 αναβολές). Πηγή:
<https://www.newsbeast.gr/politiki/arthro/5614863/ellines-prothypoyrgoi-poy-vrethikan-sto-dromo-toy-metaxioy>



Από την επίσκεψη Κ. Καραμανλή στην Κίνα, 2006, κατά την οποία του επεφυλάχθη ιδιαίτερη μεταχείριση, αφού συναντήθηκε με το σύνολο της ηγεσίας του Κ.Κ.Κ. Πηγή: <https://www.newsbeast.gr/politiki/arthro/5614863/ellines-prothypoyrgoi-poy-vrethikan-sto-dromo-toy-metaxioug>



Επίσκεψη του Α. Σαμαρά στην Κίνα, 2013. Πηγή: <https://www.newsbeast.gr/politiki/arthro/5614863/ellines-prothypoyrgoi-poy-vrethikan-sto-dromo-toy-metaxioug>



Ο Αλέξης Τσίπρας επισκέφθηκε τρεις φορές την Κίνα (2016, 2017, 2019). Πηγή: <https://www.newsbeast.gr/politiki/arthro/5614863/ellines-prothypoyrgoi-poy-vrethikan-sto-dromo-toy-metaxioug>

Στρατηγική Συνεργασία και Οικονομικές Σχέσεις (2006-2024): Το 2006, οι δύο χώρες αναβάθμισαν τις σχέσεις τους σε επίπεδο στενής συνεργασίας. Η Κίνα επένδυσε σημαντικά στην Ελλάδα, με κορυφαίο παράδειγμα την απόκτηση του 67% του λιμανιού του Πειραιά από την COSCO, καθιστώντας το λιμάνι σημαντικό κόμβο στο πλαίσιο της Πρωτοβουλίας “Belt and Road”. Το 2019, η Ελλάδα εντάχθηκε στην κινεζική πρωτοβουλία “17+1”, ενισχύοντας περαιτέρω τη συνεργασία. Επιπλέον, το 2019, η Τράπεζα της Κίνας άνοιξε το πρώτο της υποκατάστημα στην Ελλάδα, ενισχύοντας τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών.

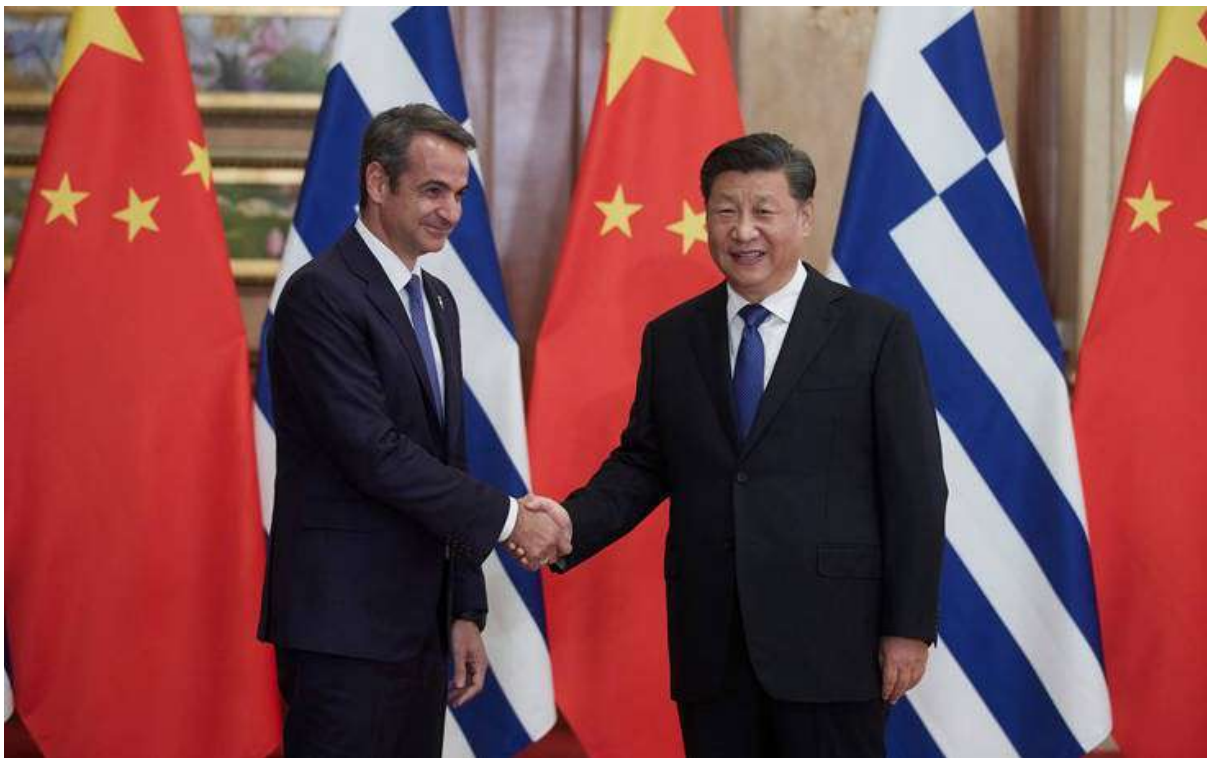


*Συνάντηση του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών Νίκου Κοτζιά με τον Κινέζο ομόλογό του Γουάνγκ Γι.
(Φωτογραφία: ΥΠΕΞ)*

Πολιτιστικές και Εκπαιδευτικές Ανταλλαγές: Οι δύο χώρες, ως κληρονόμοι και διαχειριστές αρχαίων πολιτισμών, ανέπτυξαν στενές πολιτιστικές σχέσεις. Το 1978 υπογράφηκε η "Συμφωνία Πολιτιστικών Ανταλλαγών και Συνεργασίας", ενώ το 2005 υπογράφηκε το "Μνημόνιο Κατανόησης για την Εκπαιδευτική Συνεργασία". Το 2021, εγκαινιάστηκε το "Έτος Πολιτισμού και Τουρισμού Ελλάδας-Κίνας", με εκδηλώσεις όπως η αποκάλυψη αγαλμάτων του Κομφούκιου και του Σωκράτη στην Αθήνα. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε διαδικτυακή έκθεση που παρουσίαζε τον Κινέζικο Στρατό από Τερακότα και τον ελληνικό κούρο, αναδεικνύοντας τις πολιτιστικές συνδέσεις μεταξύ των δύο χωρών.

Η αρχική εντυπωσιακή δυναμική της tandem εφαρμογής της συνέργειας Οικονομικής και Δημόσιας Διπλωματίας, με την παράλληλη και συμπληρωματική ίδρυση πολιτιστικών φορέων και ανάπτυξη επενδυτικών φορέων, δείχνει να έχει απωλέσει την ορμή και τον δυναμισμό της. Η οικονομική ελκυστικότητα των κινεζικών πρωτοβουλιών δεν έγινε αίφνης αμελητέα, όσο και αν η εν γένει συγκυρία δεν είναι απολύτως υποβοηθητική σε αυτήν. Εκείνο που, κατά τη γνώμη μας, έχει μεταβληθεί είναι η αποδοχή από το ελληνικό κοινό των δράσεων Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας. Αυτός ο «επιθετικός» και «συγκρουσιακός» χαρακτήρας που περιγράφουμε παραπάνω, δημιούργησαν αντίδραση. Η δε αλαζονεία που συνήθως εκπορεύεται των ενεργειών των αρμοδίων Κινέζων αξιωματούχων, έχει επιδράσει καταλυτικά στην άρση της ευμενούς υποδοχής και αποδοχής των δράσεών τους.

Ο γράφων έχει προσωπική εμπειρία επ' αυτών. Στην διάρκεια της επίσκεψης του Προέδρου της Κίνας, Σι Τζινπίνγκ στην Ελλάδα, 10-12 Νοεμβρίου 2019, ο γράφων υπηρετούσε ως προϊστάμενος της Δ/νσης Δημόσιας Διπλωματίας του ΥΠΕΞ και ως εκ τούτου είχε την ευθύνη για την επικοινωνιακή και εθιμοτυπική διεκπεραίωσή της. Η συνεργασία με την πρεσβεία της Κίνας στην Ελλάδα, καθώς και με την ομάδα προπομπών του Κινεζικού ΥΠΕΞ ήταν σχεδόν καθημερινή επί μήνες. Η ούτως ή άλλως τεράστια πολυπλοκότητα του συντονισμού μιας τέτοιου ειδικού βάρους επισκέψεως επιβαρυνόταν σε απίστευτο βαθμό από τον αριθμό, το είδος και τη σημασία των συνεχών παρεμβάσεων της κινεζικής πλευράς, οι οποίες μεταφέρονταν εν είδει επιτακτικών απαιτήσεων στην ελληνική πλευρά. Κατά παρέκκλιση κάθε διπλωματικού έθους, η κινεζική πλευρά απαιτούσε τον εκ των προτέρων αποκλεισμό από την επίσκεψη δημοσιογράφων, διαμορφωτών κοινής γνώμης κ.ά. από τη χορήγηση διαπιστεύσεων και, συνεπώς, από την συμμετοχή στις εκδηλώσεις της επίσκεψης και της καταγραφής αυτών. Η επίκληση, ευγενική, στο μέτρο που επέβαλαν οι διπλωματικές πρακτικές, των δημοκρατικών checks and balances που ισχύουν στη χώρα μας και είναι αδύνατο να παραβλεφθούν και να καταπατηθούν, προσέκρουε σε ώτα μη ακούντων. Το αποτέλεσμα ήταν να αποφευχθεί μόλις την τελευταία στιγμή μία άνευ προηγουμένου αμήχανη κατάσταση, με ενδεχομένως δυσάρεστες επιπτώσεις.



Επίσκεψη του Προέδρου της Κίνας Σι Τζινπίνγκ στην Ελλάδα, 2019 (Φωτογραφία: ΥΠΕΞ)

Αυτή ακριβώς η ακαμψία και η αίσθηση υπεροχής της κινεζικής νοοτροπίας είναι, κατά τη γνώμη μας, η αιτία της σταδιακής άμβλυνσης της κινεζικής επιρροής στην Ελλάδα. Όσο και αν οι επενδυτικές προοπτικές που προσφέρονται είναι ελκυστικές, ο τρόπος προσέγγισης - που εφραπτομενικά αφίσταται από εξαναγκασμό- προβληματίζει και εν τέλει απωθεί. Το δε

διεθνές επενδυτικό κλίμα, πλέον, δίνει την ευχέρεια στην ελληνική πλευρά να αναζητήσει αλλού ευνοϊκότερες συνεργασίες.

Το δε κοινωνικό και πολιτιστικό αποτύπωμα που επιχειρήθηκε στα προηγούμενα έτη, στο πλαίσιο της άσκησης Δημόσιας Διπλωματίας της Κίνας στην Ελλάδα, οψέποτε υπήρξε ορατό, ξεθωιάζει, τόσο λόγω της «επιθετικότητας» του κινεζικού μοντέλου, όσο και της διαφοροποίησής του από το επικρατούν δυτικό-ελληνικό μοντέλο. Στην επικράτηση του οποίου, ειδοποιό ρόλο, πέραν της ελληνικής κληρονομιάς έχει διαδραματίσει και η οριστική κατίσχυση του Αμερικανικού/Δυτικού τρόπου ζωής και κοσμοθεώρησης.

Εν ολίγοις, αν στην περίπτωση της συνέργειας της Αμερικανικής Δημόσιας Διπλωματίας με την Οικονομική Διπλωματία το αποτέλεσμα είναι σαφώς θετικό και μετρήσιμο, τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, στην περίπτωση της Κίνας τα αποτελέσματα στην Ελλάδα, δύσκολα μπορούν να χαρακτηρισθούν ικανοποιητικά. Ιδίως δε, όταν επιχειρηθεί να γίνει αναφορά σε μελλοντικές προοπτικές. Οπωσδήποτε, η διεθνής πολιτική και οικονομική συγκυρία διεκδικεί μερίδιο «ευθύνης» για την εξέλιξη αυτήν, σε κάθε περίπτωση όμως, φαίνεται από τη μελέτη και ανάλυση της περιπτώσεως της Κίνας ότι η ιδιάζουσα προσέγγιση των αρμόδιων αρχών και φορέων αποξενώνει τα διεθνή κοινά και απαξιώνει την ελκυστικότητα των οικονομικών συνεργασιών.

Ο επιτυχής συνδυασμός άσκησης Δημόσιας και Οικονομικής Διπλωματίας από τις ΗΠΑ στην Ελλάδα, σε αντιδιαστολή με την πενιχρή αποτελεσματικότητα αντίστοιχη προσπάθεια της Κίνας, αντικατοπτρίζεται με ενάργεια στην ανθεκτικότητα, διεύρυνση και καρποφορία του αμερικανικού αποτυπώματος στην Ελλάδα.

Η ελληνική κυβέρνηση επιμένει να έχει ανοιχτούς διαύλους επικοινωνίας με το Πεκίνο κι έχει κάποια επιχειρήματα γι' αυτήν την επιλογή της. Το σκεπτικό της Αθήνας συνοψίζεται στη φράση «για παν ενδεχόμενο», στο πλαίσιο μιας πολυδιάστατης – αν και όχι σαφώς προσδιορισμένης - εξωτερικής πολιτικής.

Όταν η αντιπρόεδρος της κινεζικής κυβέρνησης, Σουν Τσουλάν, εγκαινίαζε στην Αθήνα (Φεβρουάριος 2023) κέντρο για την ανάδειξη των αρχαίων πολιτισμών της Ελλάδας και της Κίνας, διεξαγόταν η συνάντηση Μητσοτάκη-Μπλίνκεν εν όψει του τέταρτου γύρου του Στρατηγικού Διαλόγου ΗΠΑ-Ελλάδας. Είναι σαφής η διάκριση ανάμεσα στην επιρροή που επιδιώκει να ασκήσει το Πεκίνο μέσω ενός νεφελώδους αφηγήματος και τις συμμαχίες που σφυρηλατεί η Ελλάδα με στόχο την ομπρέλα ασφαλείας έναντι των πολλαπλών προκλήσεων στον περίγυρό της.

Άλλη μια αναπόφευκτη σύγκριση επιβάλλεται στο πεδίο των επενδύσεων. Η μοναδική πραγματικά αξιόλογη κινεζική παρουσία, αυτή της COSCO στον Πειραιά, είναι αρκετά αμφιλεγόμενη και προκαλεί πολλές αντιδράσεις, ενώ οι αμερικανικές επενδύσεις σε άλλα λιμάνια και σε τομείς υψηλής τεχνολογίας έχουν άλλη δυναμική και ανοίγουν άλλους ορίζοντες στην ελληνική οικονομία.

Η Κίνα παραμένει εμπορικός εταίρος της Ελλάδας, ιδίως σε ό,τι αφορά τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μέσω της εισαγωγής εξοπλισμού για τη λεγόμενη πράσινη μετάβαση.

Αλλά οι εισαγωγές αυτές, όπως και οι δύο κινεζικές επενδύσεις, συνιστούν εξάρτηση που καθιστά την Ελλάδα ευάλωτη σε πολιτικές πιέσεις. Στην απευκταία περίπτωση μιας σφοδρής σινοαμερικανικής σύγκρουσης, είναι φανερό ότι το Πεκίνο δεν μπορεί να είναι σύμμαχος της

Αθήνας στον πολιτικό στίβο, ούτε μπορεί η συνεργασία μαζί του να είναι μόνο οικονομική, χωρίς στρατηγικές προεκτάσεις.¹⁷¹

Σε μια πολύ πρόσφατη συμβολή του στο *National Perspectives on Europe's De-risking from China* του Ευρωπαϊκού Think-tank *Network on China* (ETNC), τον Ιούνιο 2024¹⁷², ο Πλάμεν Τόντσεφ¹⁷³ περιέγραψε με ενάργεια την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στην Ελλάδα έναντι της Κίνας, υπό το φως των εξελίξεων, οι οποίες αφορούν στην υιοθέτηση πολιτικών αποφυγής κινδύνων από την Κίνα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε πολύ μεγάλο βαθμό, οι εκτιμήσεις του αντανακλούν την, κατά το μάλλον ή ήττον, «μη επιτυχία» στην Ευρώπη και δη, στην Ελλάδα, του συνεργατικού μοντέλου Δημόσιας και Οικονομικής Διπλωματίας της Κίνας.

Ο Τόντσεφ θεωρεί πως η Κίνα δεν εκλαμβάνεται ως υπαρξιακή απειλή από την Ελλάδα - αντίθετα, θεωρείται σε μεγάλο βαθμό ως ένας δυνητικά σημαντικός οικονομικός και πολιτικός εταίρος. Ταυτόχρονα, ενώ η έννοια της απομείωσης του κινδύνου δεν αποτελεί αντικείμενο δημόσιας συζήτησης, κάποιο είδος άμβλυνσης του κινδύνου έχει ξεκινήσει σιωπηλά, όπως αποδεικνύεται από μια προσεκτική στάση απέναντι στις νέες μεγάλης κλίμακας κινεζικές επενδύσεις στη χώρα. Ωστόσο, αυτό δεν βασίζεται σε μια ξεκάθαρη εθνική στρατηγική - μάλλον η Ελλάδα οδηγήθηκε σε αυτό υπό την πίεση της Δύσης. Η Ελλάδα δεν είναι πλέον φιλόξενη ως προς την Κίνα όπως έκανε στο πρόσφατο παρελθόν, αλλά εξακολουθεί να είναι απίθανο να αγκαλιάσει ολόψυχα τη στρατηγική οικονομικής ασφάλειας της ΕΕ.

Την τελευταία δεκαετία περίπου, οι ψευδαισθήσεις για την Κίνα ως «σωτήρα της ελληνικής οικονομίας» έχουν ξεθωιάσει και η συνολική στάση απέναντι στην Κίνα έχει γίνει λιγότερο θετική. Ωστόσο, αυτό δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε αυξανόμενη συνειδητοποίηση των κινδύνων που σχετίζονται με την Κίνα. Επιπλέον, ενώ διακρίνεται μια στροφή προς τη μεγαλύτερη έμφαση στους κινδύνους, αυτή περιορίζεται κυρίως στα ανώτερα κλιμάκια εξουσίας και είναι σε πολύ μικρότερο βαθμό χαρακτηριστικό στα κατώτερα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης ή στο ευρύ κοινό.

Η απουσία συζήτησης για τους κινδύνους που σχετίζονται με την Κίνα στην Ελλάδα μπορεί να αποδοθεί σε ένα συνδυασμό τριών βασικών παραγόντων. Πρώτον, υπάρχει έλλειψη επαρκούς τεχνογνωσίας σε ό,τι αφορά την Κίνα και, ως εκ τούτου, έλλειψη επίγνωσης τού τι αντιπροσωπεύει η Κίνα. Σημειωτέον, δεν υπάρχει ούτε μία πανεπιστημιακή έδρα που να ειδικεύεται στις κινεζικές σπουδές στη χώρα. Δεύτερον, υπάρχει μια στάση «για κάθε περίπτωση» έναντι του Πεκίνου, που βασίζεται στην υπόθεση ότι, ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Κίνα μπορεί κάποια στιγμή να βοηθήσει την Αθήνα, π.χ. στην περίπτωση μιας πολεμικής σύγκρουσης με την Τουρκία. Επιπλέον, η Ελλάδα επιδιώκει μια θέση μη μόνιμου μέλους στο ΣΑΗΕ το 2025-26 και βασίζεται στην υποστήριξη της Κίνας¹⁷⁴. Τρίτον, παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μέλος ισχυρών οργανισμών και διεθνών οντοτήτων, όπως το ΝΑΤΟ και η ΕΕ, υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης και αίσθημα ανησυχίας στην Αθήνα και μια τάση να αποφεύγεται οτιδήποτε μπορεί να εκληφθεί ως προκλητικό από το Πεκίνο. .

¹⁷¹ Πλάμεν Τόντσεφ, Liberal, 21.2.2023, <https://www.liberal.gr/amyna-diplomatia/teliki-mahi-gia-ti-nea-taxi-pragmaton>

¹⁷² https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf

¹⁷³ Head of Asia Unit, Institute of International Economic Relations (IIER)

¹⁷⁴ Τη στιγμή που γράφεται το παρόν, η Ελλάδα πέτυχε την επιδίωξή της αυτήν.

Σε γενικές γραμμές, η Κίνα δεν θεωρείται απειλή στην Ελλάδα. Αναμφισβήτητα, η διαχείριση του θαλάσσιου λιμένα του Πειραιά από την China Ocean Shipping Company (COSCO) αναφέρεται συχνά ως success story, αν και αυτό δεν βασίζεται σε ενδελεχή εκτίμηση επιπτώσεων που να διενεργήθηκε από τις Ελληνικές Αρχές. Μια δεύτερη κινεζική επένδυση, η απόκτηση μεριδίου 24% στον Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ ή ΑΔΜΗΕ στα ελληνικά) από το Κρατικό Δίκτυο της Κίνας, δεν έχει κάποια ουσιαστικό αποτύπωμα, αλλά δεν εκλαμβάνεται και ως πρόβλημα.



Επένδυση της COSCO στον λιμένα του Πειραιώς (Πηγή: aftodioikisi.gr)

Οι βασικοί κίνδυνοι που εντοπίζονται στην Ελλάδα δεν θεωρούνται ότι προέρχονται συγκεκριμένα από την Κίνα, αλλά σχετίζονται με την αντιπαράθεση με την Τουρκία, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, τις αναδυόμενες τεχνολογίες με δυνητικά αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις, την δημογραφική παρακμή και την κλιματική αλλαγή¹⁷⁵. Σε εννοιολογικό και πολιτικό επίπεδο, η Ελλάδα αγωνίζεται να καθορίσει και να ιεραρχήσει τους κινδύνους που σχετίζονται με την Κίνα. Η πολιτική αποφυγής κινδύνου της ΕΕ δεν είναι καλά κατανοητή, όπως είναι προφανές από τις κυβερνητικές πολιτικές.

Ταυτόχρονα, οι Ελληνικές Αρχές συμφωνούν πλήρως με την επίσημη θέση της ΕΕ ότι η πολιτική αποφυγής κινδύνου δεν ισοδυναμεί με αποσύνδεση. Φυσικά, η Αθήνα έχει επίγνωση των ανησυχιών της ΕΕ σχετικά με την όλο και περισσότερο δυναμική στάση της Κίνας σε ό,τι αφορά επιθέσεις στον κυβερνοχώρο και εκστρατείες παραπληροφόρησης, υβριδικές απειλές και μια αυξανόμενη εμπορική ανισορροπία, μεταξύ άλλων, αλλά θεωρείται απίθανο να προχωρήσει η Ελλάδα πέρα από αυτά τα ζητήματα για να διευρύνει την ατζέντα απομάκρυνσης κινδύνου¹⁷⁶.

Το αυξανόμενο εμπορικό έλλειμμα της Ελλάδας εκτοξεύτηκε το 2022 και προκαλεί ανησυχία στις αρμόδιες κυβερνητικές υπηρεσίες¹⁷⁷. Ωστόσο, αυτό δεν αποτελεί ζήτημα που

¹⁷⁵ Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with a Greek state official. 20 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.

¹⁷⁶ Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with a diplomat from the Greek Ministry of Foreign Affairs. 24 November 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.

¹⁷⁷ Boosting Greek exports to China a priority, agriculture ministers say in Athens. Athens Macedonian News Agency. 5 July 2023. <https://www.amna.gr/en/article/743766/Boosting-Greek-exports-to-China-a-priority>

εμφιλοχωρεί σε μιαν ευρύτερη δημόσια συζήτηση. Ορισμένοι κυβερνητικοί αξιωματούχοι αναγνωρίζουν ότι η εισαγόμενη πράσινη τεχνολογία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από την Κίνα ως μοχλός επιρροής, αλλά σπεύδουν να προσθέσουν ότι σε αυτό το στάδιο δεν υπάρχει πραγματική εναλλακτική πηγή προμήθειας για παρεμφερή εξοπλισμό¹⁷⁸. Δεδομένης της εμπορικής ανισορροπίας, η αύξηση των ελληνικών εξαγωγών στην Κίνα ήταν ένα από τα βασικά σημεία συνομιλίας του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη κατά την επίσκεψή του στο Πεκίνο τον Νοέμβριο του 2023¹⁷⁹.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέστησε την διενέργεια αξιολογήσεων κινδύνου σε τέσσερις κρίσιμους τεχνολογικούς τομείς: προηγμένους ημιαγωγούς, τεχνητή νοημοσύνη, κβαντικούς υπολογιστές και βιοτεχνολογίες¹⁸⁰. Ωστόσο, οι ελληνικές αρχές καλό θα ήταν να εξετάσουν και άλλους κινδύνους που σχετίζονται με την Κίνα πέρα από αυτούς τους συγκεκριμένους τομείς. Για παράδειγμα, μια πρόσφατη έκθεση που ανατέθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο¹⁸¹ εξετάζει πιθανούς κινδύνους που προκύπτουν από την παρουσία της Κίνας στις ευρωπαϊκές υποδομές μεταφορών, με το λιμάνι του Πειραιά να είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Οι κύριοι κίνδυνοι που εντοπίστηκαν σχετίζονται με πιθανό εξαναγκασμό από την Κίνα (π.χ. με τον περιορισμό των στρατηγικά σημαντικών εισαγωγών στην Ελλάδα) και διαρροές δεδομένων¹⁸². Επιπλέον, η ελληνική κυβέρνηση θεωρεί το σύστημα *Golden Visa* ως πηγή σημαντικών εσόδων, χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των δικαιούχων είναι Κινέζοι πολίτες¹⁸³. Όταν εκφράζονται ανησυχίες, η συζήτηση εστιάζει συνήθως στη αύξηση των τιμών αγοράς των κατοικιών και όχι στο ζήτημα της διογκούμενης κινεζικής κοινότητας, που θα μπορούσε να χειραγωγηθεί από τις κινεζικές αρχές. Τρίτον, η Huawei απολαμβάνει απρόσκοπτη πρόσβαση σε ελληνικά πανεπιστήμια και κυβερνητικές υπηρεσίες χάρη στη μεγάλης κλίμακας εκστρατεία Δημόσιας Διπλωματίας¹⁸⁴ που υποστηρίζεται από την πρεσβεία της ΛΔΚ, αλλά αυτό θεωρείται «ακίνδυνο» και μάλιστα ενίοτε και επωφελές από τις Ελληνικές Αρχές¹⁸⁵.

Σε όλο το πολιτικό φάσμα της χώρας, υπάρχει μια πασιφανής επιφυλακτικότητα σχετικά με την δημόσια συζήτηση για τις πολιτικές που σχετίζονται με την Κίνα. Τον Απρίλιο του 2019, για παράδειγμα, όταν η αριστερή κυβέρνηση υπό τον Αλέξη Τσίπρα ενέταξε την Ελλάδα στο

agriculture-ministers-say-in-Athens

¹⁷⁸ Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with an official from the Greek Ministry of Environment and Energy. 8 December 202, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.

¹⁷⁹ S. Michalolopoulos. Greek PM visits Beijing amid fragile EU-China balances. Euractiv. 2 November 2023. <https://www.euractiv.com/section/politics/news/greek-pm-visits-beijing-amid-fragile-eu-china-balances/>.

¹⁸⁰ Source: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4735

¹⁸¹ F. Ghiretti, J. Gunter, G. Sebastian, M. Gökten, O. Pindyuk, Z. Zavorská, and P. Tonchev. Chinese Investments in European Maritime Infrastructure. European Parliament. September 2023. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747278/IPOL_STU%282023%29747278_EN.pdf

¹⁸² F. Ghiretti, J. Gunter, G. Sebastian, M. Gökten, O. Pindyuk, Z. Zavorská, and P. Tonchev. Chinese Investments in European Maritime Infrastructure. European Parliament. September 2023. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747278/IPOL_STU%282023%29747278_EN.pdf

¹⁸³ P. Tonchev. The Chinese Golden Visa Rush in Greece. CHOICE. 26 August 2021. <https://chinaobservers.eu/the-chinese-golden-visa-rush-in-greece/>.

¹⁸⁴ Ο ολοκαίνουριος λογαριασμός Twitter της Κινεζικής πρεσβείας στην Ελλάδα @Chinaemb_Hellas είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα. Προσέξτε τη χρήση του κολακευτικού όρου *Hellas* αντί του τετριμμένου *Greece*.

¹⁸⁵ Huawei. European Leaders Call for an Open Talent Ecosystem and Deeper Intergenerational Knowledge Exchange. 13 December 2022. <https://www.huawei.com/en/news/2022/12/european-talent-summit?s=03>.

σχήμα 16/17+1, το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης *Νέα Δημοκρατία* (που ανέλαβε την εξουσία μόλις τρεις μήνες αργότερα) αποφάσισε να τηρήσει αιδήμονα σιωπή επί του θέματος και δεν εξέφρασε καμμία αντίρρηση για να μην ενοχλήσει το Πεκίνο.

Ένα άλλο εμπόδιο είναι η περιορισμένη ευαισθητοποίηση, τόσο στην δημόσια διοίκηση όσο και στο ευρύ κοινό, για πιθανές απειλές που σχετίζονται με την Κίνα κατά της Ελλάδος, και δεν υπάρχει καμμία αίσθηση επείγοντος για την απομάκρυνση του κινδύνου στη χώρα. Ωστόσο, ακόμη και αν οι Ελληνικές Αρχές υιοθετούσαν μιαν ατζέντα απομάκρυνσης κινδύνου, η επιβολή της ως συνολικής κυβερνητικής προσέγγισης πιθανότατα θα συναντούσε δυσκολίες¹⁸⁶.

Το ισχυρό εφοπλιστικό λόμπυ είναι ένας ακόμη παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν. Ο ελληνικός εμπορικός στόλος, ο μεγαλύτερος στην Ευρώπη, ενσαρκώνει μεγάλα και ισχυρά συμφέροντα και η πλειονότητα των πλοιοκτητών έχει μηδαμινά κίνητρα για να χαλαρώσει τους δεσμούς με την Κίνα. Το παγκόσμιο ειδικό τους βάρος και η οικονομική τους ισχύς, συχνά αφήνουν τις δραστηριότητες των ναυτιλιακών εταιρειών να μη συγχρονίζονται με τις πολιτικές της Ελληνικής Κυβέρνησης και είναι απίθανο να συμμορφωθούν με μια στρατηγική απομάκρυνσης κινδύνου, ακόμη κι αν αυτή υιοθετηθεί.

Θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπ' όψιν οι ανταγωνιστικές προτεραιότητες. Από τον Απρίλιο του 2024, η Ελλάδα ήταν ένα από τα τρία μόνο κράτη μέλη της ΕΕ χωρίς μηχανισμό ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ)¹⁸⁷. Αυτό δε σημαίνει πως συνδέεται αποκλειστικά με την Κίνα. Η Ελλάδα επιθυμεί να προσελκύσει ΑΞΕ, έχοντάς τες ως υψηλή προτεραιότητα μετά τη σοβαρή δημοσιονομική και οικονομική κρίση της δεκαετίας του 2010. Αυτό εξηγεί γιατί, ενώ ο Κανονισμός της ΕΕ 2019/452 τέθηκε σε ισχύ τον Οκτώβριο του 2020,¹⁸⁸ έναν χρόνο αργότερα η Βουλή των Ελλήνων ψήφισε τον Νόμο 4864/2021 για τις Στρατηγικές Επενδύσεις που κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση¹⁸⁹. Δεδομένης της συνεχιζόμενης ενημέρωσης του εν λόγω κανονισμού, η Ελλάδα συνεχίζει να ακολουθεί μιαν εφεκτική προσέγγιση και δεν βιάζεται να εκδώσει ένα σχετικό νομικό πλαίσιο.

Στην πραγματικότητα, εδώ και αρκετά χρόνια δρομολογείται στην Ελλάδα κάποιος μετριασμός των κινδύνων που σχετίζονται με την Κίνα. Αυτός είναι ένας συνδυασμός: (i) μιας πιο προσεκτικής στάσης απέναντι στις κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα και (ii) μιας ώθησης προς την διαφοροποίηση των οικονομικών συνεργασιών της χώρας.

Έτσι, ορισμένες πιθανές κινεζικές επενδύσεις απορρίφθηκαν από τις Ελληνικές Αρχές. Το 2018, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος διέκοψε τις διαπραγματεύσεις της με την κινεζική εταιρεία Gongbao για το μερίδιο ελέγχου στη μεγαλύτερη ασφαλιστική εταιρεία της Ελλάδας, την Εθνική Ασφαλιστική. Το 2020, υπήρξαν δύο Κινέζοι διεκδικητές για την ιδιωτικοποίηση του Δικτύου Διανομής Φυσικού Αερίου, αλλά κανένας από τους δύο δεν έφτασε στο τελικό στάδιο του διαγωνισμού.

¹⁸⁶ Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with a government official. 20 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf

¹⁸⁷ European Commission. Third Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union, Brussels, COM (2023) 590 final. 19 October 2023. p. 9. Sweden adopted its FDI screening act in December 2023, and so did Bulgaria in March 2024.

¹⁸⁸ Πηγή: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0452>

¹⁸⁹ 267 D. Fotopoulos. The Greek Law on Strategic Investments in Light of the FDI Screening Regulation: Will the Greek Investment Regime's Openness Endure? Hellenic Association of Political Scientists. 29 June 2022. <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hapscpbs/article/view/30991>

Στις αρχές του 2020, η COSCO σκόπευε να εγκαταστήσει στο λιμάνι του Πειραιά ένα Hellenic Port Community System, μια βάση δεδομένων διαχείρισης πληροφοριών, η οποία προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από τοπικούς επιχειρηματικούς παράγοντες. Τον Ιανουάριο του 2021, η ελληνική κυβέρνηση απάντησε ψηφίζοντας νόμο που προβλέπει την δημιουργία εθνικής βάσης δεδομένων, υπό την επίβλεψη των δημοσίων Αρχών. Η COSCO έχει επανειλημμένα προτείνει την δημιουργία ναυπηγείου στα δυτικά του Πειραιά, αλλά και αυτό προκάλεσε αντιδράσεις και πλέον είναι εκτός ημερήσιας διάταξης. Επιπλέον, ο κινεζικός τηλεπικοινωνιακός κολοσσός Huawei έχει αποκλεισθεί από τα δίκτυα 5G που κατασκευάζονται αυτήν τη στιγμή στη χώρα.



Από τις κινητοποιήσεις εργαζομένων Λιμένος Πειραιώς και φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης κατά της COSCO, 2021. Πηγή: <https://www.tovima.gr/print/finance/fourtounes-lfstin-ependysi-crtis-cosco-crston-peiraiia/>

Στις αρχές του 2021, τρεις κινεζικές κρατικές επιχειρήσεις αποκλείστηκαν από τον δημόσιο διαγωνισμό για το 49% του Διαχειριστή του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ). Το σκεπτικό πίσω από αυτή την απόφαση ήταν ότι η παρουσία του κρατικού δικτύου στον ΑΔΜΗΕ και τριών κινεζικών κρατικών επιχειρήσεων στο ΔΕΔΔΗΕ θα έδινε στην Κίνα κρίσιμο έλεγχο της μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα. Την ίδια περίπου περίοδο, η κοινοπραξία CMEC-Maison Group υπό την ηγεσία της Κίνας έμεινε εκτός λίστας προσφορών στον δημόσιο διαγωνισμό για υποθαλάσσιο χώρο αποθήκευσης φυσικού αερίου κοντά στην Καβάλα, στη βόρεια Ελλάδα. Τον Οκτώβριο του 2023, το Πεκίνο ρώτησε εάν η Ελλάδα θα ενδιαφερόταν να φιλοξενήσει ένα εργοστάσιο συναρμολόγησης κινεζικών ηλεκτρικών λεωφορείων, αλλά η πρόταση απορρίφθηκε σιωπηλά από την Αθήνα.

Συγκεκριμένα, καμμία από αυτές τις αποφάσεις δεν ελήφθη υπό το φως δημοσίων συζητήσεων ή ενδελεχούς εκτίμησης κινδύνου. Αντίθετα, αυτή η αλλαγή της τακτικής οφείλει να αποδοθεί κυρίως σε ανησυχίες για εντάσεις με τους δυτικούς εταίρους της Ελλάδας και, ειδικότερα, τις Ηνωμένες Πολιτείες¹⁹⁰.

Μία άλλη ένδειξη για υιοθέτηση πολιτικής απορρόφησης κινδύνου από την Κίνα σχετίζεται με τη διαφοροποίηση. Η Κίνα δεν θεωρείται πλέον ως η μοναδική πηγή επενδυτικού κεφαλαίου. Αντίθετα, είναι μία από τις πολλές πιθανές πηγές στις οποίες στοχεύει τώρα η Αθήνα¹⁹¹. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα προωθεί την οικονομική συνεργασία με άλλους εταίρους στον Ινδο-Ειρηνικό. Ο Πρωθυπουργός Μητσοτάκης ταξίδεψε στην Ιαπωνία τον Ιανουάριο του 2023¹⁹². Τον Αύγουστο του 2023, η Ελλάδα υποδέχθηκε τον Πρωθυπουργό της Ινδίας Ναρέντρα Μόντι¹⁹³, και ο Κυριάκος Μητσοτάκης επισκέφθηκε την Ινδία τον Φεβρουάριο του 2024¹⁹⁴. Οι στενότεροι οικονομικοί δεσμοί μεταξύ Ελλάδας και Νότιας Κορέας μπαίνουν επίσης σε σειρά προτεραιότητας.¹⁹⁵

Σε μια ενδιαφέρουσα εξέλιξη που συνδέεται με τις προσπάθειες της ΕΕ να μειώσει την εξάρτηση από την Κίνα για κρίσιμες πρώτες ύλες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε τον Ιούλιο του 2023 από τη Mytilineos Energy & Metals, ελληνική εταιρεία παραγωγής αλουμινίου, να διερευνήσει την παραγωγή γαλλίου ως υποπροϊόντος στο διυλιστήριό της¹⁹⁶. Ωστόσο, Έλληνες αξιωματούχοι υποστηρίζουν ότι χωρίς επαρκή χρηματοδότηση της ΕΕ οι προοπτικές αυτής της πρωτοβουλίας μπορεί να μην είναι ευοίωνες¹⁹⁷.

Οι παραπάνω εξελίξεις δεν υποδηλώνουν απαραίτητα μια συνεκτική στρατηγική μετριασμού του κινδύνου από την ελληνική κυβέρνηση. Η πολιτική αποφυγής κινδύνου πιθανότατα θα επιδιωχθεί υπό την πίεση των δυτικών εταίρων και σύμφωνα με τις ευρύτερες πολιτικές της ΕΕ, με τις οποίες η Ελλάδα θα υποχρεωθεί να συμμορφωθεί. Επιπλέον, όποια και αν είναι τα μέτρα αποφυγής κινδύνου σχετικά με την Κίνα που ενδεχομένως ληφθούν από τις Ελληνικές Αρχές, οι λόγοι για την έλλειψη δημόσιας συζήτησης είναι απίθανο να εξαφανιστούν.

¹⁹⁰ Πλάμεν Τόντσεφ, 268 Interview with an official from the Greek Ministry of Development. 8 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf

¹⁹¹ P. Tonchev. Chinese Influence in Greece', Center for European Policy Analysis. 24 August 2022. <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-greece/>

¹⁹² 270 Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' statement after his meeting with the Prime Minister of Japan Fumio Kishida. 30 January 2023. <https://www.primeminister.gr/en/2023/01/30/31176>

¹⁹³ T. Kokkinidis. Greece and India Aim to Strengthen Ties in Modi's Visit to Athens. Greek Reporter. 25 August 2023. <https://greekreporter.com/2023/08/25/greece-india-strengthen-relations-modi-visit/>

¹⁹⁴ 272 R. H Laskar. India, Greece agree to bolster ties as Modi meets Greek counterpart Mitsotakis. Hindustan Times. 21 February 2024. <https://www.hindustantimes.com/india-news/india-greece-agree-to-bolster-ties-as-modi-meets-greek-counterpart-mitsotakis-101708511228797.html>

¹⁹⁵ 273 Greece and South Korea Sign MoU in 4th Meeting of Joint Interministerial Committee on Economic Cooperation. Athens Macedonian News Agency. 14 December 2023. <https://www.amna.gr/en/article/783647/Greece>

¹⁹⁶ H. Dempsey, A. Hancock. EU asks metals producers to explore making chip inputs after China export curbs. Financial Times. 14 July 2023. <https://www.ft.com/content/b08c11fe-8b09-4819-b8be-02e63b0bf2df>

¹⁹⁷ Πλάμεν Τόντσεφ, 275 Interview with an official from the Greek Ministry of Environment and Energy. 8 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf

Σε αντίθεση με το πρόσφατο παρελθόν, η Ελλάδα δεν είναι πλέον φιλόξενη ως προς την Κίνα, και αυτό έχει προκαλέσει κάποια ανησυχία στο Πεκίνο – όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι δεν υπήρχε πρέσβυς της ΛΔΚ στην Αθήνα επί πέντε μήνες το 2021. Τον Απρίλιο του έτους εκείνου, ο πρέσβυς ανακλήθηκε ξαφνικά μετά την άρνηση της Ελλάδας να φιλοξενήσει τη Σύνοδο Κορυφής του σχήματος 17+1, για το 2022. Ωστόσο, η Κίνα επέλεξε να δείξει ψυχραιμία και έχει διατηρήσει επιδεικτικά θερμές σχέσεις με την Αθήνα, αναμφισβήτητο στο πλαίσιο μιας ευρύτερης πολιτικής στρατηγικής. Η Ελλάδα, με τη σειρά της, φοβάται να θεωρηθεί από το Πεκίνο ως χώρα που διακατέχεται από φοβίες έναντι αυτού¹⁹⁸ και αυτό μπορεί να είναι ένας βασικός παράγοντας για την αμφίθυμη στάση της σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την αποφυγή κινδύνου από την Κίνα.

13.2 Προτάσεις προς Αξιοποίηση στην Ελλάδα

Μετά από παλινωδίες και «μετακομίσεις» η Οικονομική και η Δημόσια Διπλωματία της Ελλάδος, βρίσκονται αμφότερες στον φυσικό τους χώρο, στο Υπουργείο Εξωτερικών.¹⁹⁹

Οι κλάδοι που τις ασκούν, Σύμβουλοι και Γραμματείς Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων και Σύμβουλοι και Γραμματείς Επικοινωνίας, ομογάλακτοι με κοινή αφετηρία την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και ισότιμοι από απόψεως προσόντων δημοσιοϋπαλληλικού status κλπ, δε βρίσκονται σε σχέση θεσμοθετημένης συνέργειας, αν και πλέον ομόστυλοι. Το γεγονός ότι οι πρώτοι ενετάχθησαν στο ΥΠΕΞ το 2001, ενώ οι δεύτεροι μόλις το 2019, δημιουργεί μία κατάσταση ανισορροπίας και διακριτής μεταχείρισης προς όφελος των πρώτων, υπό την έννοια ότι οι ΟΕΥ έχουν ενταχθεί στο ειδικό μισθολόγιο του ΥΠΕΞ, ενώ οι ΣΓΕ, όχι.

Στις Αρχές Εξωτερικού στις οποίες στις πλείστες των περιπτώσεων συνυπάρχουν, η μόνη περίπτωση συνεργασίας είναι μόνον ad hoc και εν πολλοίς ερείδεται στον χαρακτήρα και την ευσυνειδησία συγκεκριμένων υπαλλήλων. Ουκ ολίγες φορές οι ΣΓΕ καλούνται ή αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες να αναπληρώσουν το έργο Γραφείων ΟΕΥ, σε χώρες όπου αυτά δεν υφίστανται. Ουδέποτε έχει υποπέσει στην αντίληψη του γράφοντος το αντίστροφο.

Ένα άλλο κοινό στοιχείο των δύο κλάδων, που αντανακλά από το εργασιακό τους αντικείμενο, είναι η απαξίωση που αντιμετωπίζουν από τους «παραδοσιακούς» διπλωμάτες και το «βαθύ κράτος» του ΥΠΕΞ. Αμφότεροι οι κλάδοι θεωρούνται από την διπλωματική γραφειοκρατία του ΥΠΕΞ, ως ξένο σώμα και αντιμετωπίζει το αντικείμενό τους ως άγος και άχθος.²⁰⁰

¹⁹⁸ Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with a state official. 1 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.

¹⁹⁹ Για τις Οδύσσειες των δύο αρμοδίων κλάδων, ΟΕΥ και ΣΓΕ, βλ. Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, *Οικονομική Διπλωματία*, Παπαζήσης, 2018, σσ. 231-261 και Ζαφείριος Ρωσσίδης, *Η Δημόσια Διπλωματία ως εργαλείο Ήπιας Ισχύος στην Εξωτερική Πολιτική*, στον συλλογικό τόμο «Mare Nostrum, Μετατοπίσεις Ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο», επιμ. Σωτήρης Ντάλης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2020.

²⁰⁰ Για τον επιπλέον λόγο ότι η αξιολόγηση και συνεπώς και η προαγωγή τους εξαρτώνται και από την επίδοση των υφισταμένων-συνεργατών τους των δύο αυτών κλάδων.

Η υποδεέστερη θέση των δύο κλάδων στην ιεραρχία του ΥΠΕΞ φαίνεται από το γεγονός ότι το status ενός Συμβούλου ΟΕΥ ή ΣΓΕ είναι μηδαμινό μπροστά σε αυτό ενός Ακολουθού προεσβείας που μόλις έχει αποφοιτήσει από την Ακαδημία του ΥΠΕΞ και υπηρετεί στην Κρυπτογραφική Υπηρεσία του Υπουργείου. Αν και με την ίδια προέλευση²⁰¹ και ισότιμοι από πλευράς Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου, οι ΟΕΥ έχουν προβάδισμα έναντι των ΣΓΕ, ακόμη και αν κάποιος ΣΓΕ έχει μεγαλύτερο βαθμό από τον ΟΕΥ!²⁰²

Η απαρίθμηση ανορθολογισμών και ευτράπελων δεν έχει τέλος, η κατακλείδα όμως είναι πως δεν υφίσταται θεσμοθετημένη συνεργασία μεταξύ των δύο. Η ένταξη του κλάδου ΣΓΕ και συνεπώς του αντικειμένου της Δημόσιας Διπλωματίας στο ΥΠΕΞ την 8^η Ιουλίου 2019²⁰³, προσέφερε την ευκαιρία να νομοθετηθεί και να θεσμοθετηθεί η συνέργεια των δύο αντικειμένων²⁰⁴, που όμως δεν αξιοποιήθηκε, με αποτέλεσμα τη σημερινή χαοτική κατάσταση.

13.3 Η Ελληνική Δημόσια Διπλωματία

Στον σύγχρονο πολυπολικό κόσμο, ο οποίος πλέον δεν αποτελεί υπόθεση εργασίας αλλά μία απτή πραγματικότητα, η Ελλάδα καλείται να αναπτύξει μία δομημένη, αποτελεσματική πολιτική Δημόσιας Διπλωματίας, δηλαδή μία πολυσύνθετη πολιτική παρέμβαση ενός σύγχρονου δημοκρατικού κράτους στην διεθνή σκακιέρα.

Ως μία μορφή διπλωματίας (και μάλιστα ιδιαίτερος πολύπλοκη και, άρα, ιδιαζόντως απαιτητική) η Δημόσια Διπλωματία, πρέπει να ασκείται από επαγγελματίες της Διπλωματίας, στους οποίους θα συγκεντρώνονται οι δεξιότητες που ακροθιγώς αναφέρθηκαν παραπάνω αλλά και εκείνες που θα τους επιτρέπουν να χρησιμοποιηθούν από την Πολιτεία ως πολυεργαλεία άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Οφείλουν να διαθέτουν γνώσεις οικονομίας, διεθνούς δικαίου, διεθνών σχέσεων, Ιστορίας, Πολιτισμού, να είναι επαρκείς στον χειρισμό των social media, να είναι ιδιαίτερος εξωστρεφείς, φυσικά γλωσσομαθείς, εκπαιδευμένοι στη στρατηγική επικοινωνία και στις τεχνικές επηρεασμού της κοινής γνώμης. Στο ΥΠΕΞ, τον ρόλο αυτόν καλύπτουν οι υπάλληλοι του κλάδου Συμβούλων και Γραμματέων Επικοινωνίας, οι οποίοι στελεχώνουν τα Γραφεία Δημόσιας Διπλωματίας των Αρχών Εξωτερικού. Οι επιτυχίες που έχουν καταγράψει σε ό,τι αφορά την προβολή της Ελλάδας στο εξωτερικό και στη μεταβολή της όποιας αρνητικής εικόνας της, είναι σημαντικές (βλ. Ολυμπιακοί Αγώνες, πρώτα στάδια της οικονομικής κρίσης κλπ).

²⁰¹ Την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης.

²⁰² Εξ αιτίας και μόνον του γεγονότος ότι ο κλάδος ΟΕΥ εντάχθηκε στο ΥΠΕΞ πριν τον κλάδο ΣΓΕ....

²⁰³ Ήταν το πρώτο ΠΔ που εξέδωσε η νέα κυβέρνηση.

²⁰⁴ Η αρχική πρόταση και το σχετικό Σχέδιο Νόμου που προτάθηκε προέβλεπε τη συγκατοίκηση των δύο αντικειμένων σε κοινή Γενική Γραμματεία ή Υφυπουργείο Εξωστρέφειας. Για λόγους που ακόμη παραμένουν ασαφείς, προκρίθηκε η εξαμβλωματική λύση της Γ.Γ. Απόδημου Ελληνισμού και Δημόσιας Διπλωματίας και ξεχωριστό Υφυπουργείο Εξωστρέφειας (στο οποίο υπάγεται η Οικονομική Διπλωματία και μόνον, ως αν η Εξωστρέφεια είναι αμιγώς οικονομικός όρος). Ο παραλογισμός και ο ανορθολογισμός είχε και συνέχεια με την ίδρυση της Ζ' Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακής και Ανθρωπιστικής Αρωγής, παντελώς διακριτής από τις Διευθύνσεις Δημόσιας Διπλωματίας και Οικονομικής Διπλωματίας και με επικεφαλής απόστρατο αξιωματικό του Πολεμικού Ναυτικού.

13.4 Μέλλον Δημόσιας Διπλωματίας για την Ελλάδα

Είναι μια τεράστια πρόκληση.

1. Επιδιόρθωση της εικόνας της χώρας στο εξωτερικό
2. Δόμηση νέας εικόνας αναγνωρισιμότητας (brand) προσαρμοσμένης στις νέες ευρωπαϊκές και παγκόσμιες τάσεις.
3. Ανανέωση-προσαρμογή του brand name της χώρας στις εξελίξεις της διεθνούς πραγματικότητας.
4. Αποσυμπλεγματοποίηση του εθνικού παρελθόντος (Αρχαία Ελλάδα, Βυζάντιο, Α' και Β' ΠΠ κ.ο.κ.). Αποτελεί το πλέον ευπώλητο προϊόν μας!
5. Απαιτούνται διαφορετικές τακτικές και προσεγγίσεις για διαφορετικές χώρες.
6. Απαραίτητη η χρήση νέων τεχνολογιών: ψηφιακά μέσα, δορυφόροι, κοινωνικά δίκτυα, video games κλπ.
7. Ανάγκη αλλαγής νομοθεσίας για δράσεις όπως η προσέλκυση επενδύσεων στον χώρο της κινηματογραφικής βιομηχανίας, με τη σημείωση πως οι παραγωγές θα προβάλλουν σαφώς ευδιάκριτα ελληνικά θέματα -κατά προτίμηση θετικά.
8. Η αξία του ανθρώπινου παράγοντα είναι αναντικατάστατη: Απαιτείται υψηλή ποιότητα και κατάρτιση των στελεχών Δημόσιας Διπλωματίας, ειδικά στο εξωτερικό. Δε νοείται άσκηση Δημόσιας Διπλωματίας, χωρίς προσωπική παρουσία και συμμετοχή στο κοινωνικό γίγνεσθαι της χώρας – στόχου. Η επί τόπου παρουσία προσδίδει κύρος και αξιοπιστία.
9. Αξιοποίηση διεθνών οργανισμών (εντός και εκτός ΟΗΕ).
10. Αξιοποίηση ΜΚΟ (διεθνείς επιχειρήσεις, ακαδημαϊκά ιδρύματα, επαγγελματικοί οργανισμοί, οργανισμοί προώθησης συμφερόντων, αθλητικές διοργανώσεις, σύλλογοι ιστορικών αναβιωτών κλπ)
11. Το περιβάλλον δράσης της Δημόσιας Διπλωματίας είναι απεριόριστο.

13.5 Θεσμικές Παρεμβάσεις-Προτάσεις για την Δημόσια Διπλωματία

Τριάμισι χρόνια μετά την ένταξη της Δημόσιας Διπλωματίας και του κλάδου στελεχών που την ασκεί, στον φυσικό της χώρο, το ΥΠΕΞ, παραθέτουμε σειρά προτάσεων για την προσαρμογή της στις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προκλήσεις του μέλλοντος.

Αν και το σπουδαιότερο βήμα για τη συμπερίληψη της Δ.Δ. στην εργαλειοθήκη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στέφθηκε από επιτυχία, δεν έλειψαν οι αρρυθμίες, τις οποίες θα προσπαθήσουμε να θεραπεύσουμε.

1. ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΠΟΔΗΜΟ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ

Η Δημόσια Διπλωματία αφορά σε επιρροή σε εχθρικά ή σε ουδέτερα Ακροατήρια-Στόχους.

Ο Απόδημος Ελληνισμός αποτελεί de jure και de facto ένα κοινό που είναι ευνοϊκά διακείμενο στις επιδιώξεις της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Συνεπώς η υπαγωγή τους σε κοινό στρατηγικό και επιχειρησιακό φορέα είναι παράλογη και ως τέτοια, ατελέσφορη. Εξ άλλου, αυτό έχει αποδειχθεί και στην πράξη, μετά την διετή εμπειρία της κοινής Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού και Δημόσιας Διπλωματίας .

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η συνεργασία του Απόδημου Ελληνισμού με την Δημόσια Διπλωματία είναι εκ των ών ουκ άνευ, οφείλει ωστόσο, να τεθεί υπό άλλο θεσμικό πλαίσιο. Η Δημόσια Διπλωματία πρέπει να είναι ο επιτελικός θεσμός, με τον Απόδημο Ελληνισμό σε ρόλο ad hoc συνεργάτη και διεκπεραιωτή σε επίπεδο τακτικής.

Επιπλέον επιβαρυντικό στοιχείο είναι πως ο Απόδημος Ελληνισμός «στραγγαλίζει» οικονομικά και υπηρεσιακά την Δημόσια Διπλωματία οδηγώντας την σε αδράνεια και αφάνεια, ενώ το μεγάλο της πλεονέκτημα και ο στόχος της είναι η εξωστρέφεια.

Άλλο τεράστιο μειονέκτημα του υφιστάμενου σχήματος είναι πως προκαλεί σύγχυση αρμοδιοτήτων των Γραφείων Δημόσιας Διπλωματίας με τα Γενικά Προξενεία (άμεσα σχετιζόμενα με τον Απόδημο Ελληνισμό). Αποτέλεσμα αυτού είναι πως τα Γενικά Προξενεία, έχοντας πρόσβαση σε κονδύλια και διατηρώντας ένα άτυπο μεν, πανίσχυρο δε, προβάδισμα στην εσωτερική ιεραρχία του ΥΠΕΞ, επιδίδονται σε δράσεις Δημοσίων Σχέσεων, χωρίς να διαθέτουν «τεχνογνωσία», εμπειρία και θεσμική μνήμη για να αναβαθμίσουν τις δημόσιες σχέσεις σε Δημόσια Διπλωματία. Εξ άλλου, ο στρατηγικός σχεδιασμός για τα Γενικά Προξενεία δεν έχει σχέση με τον αντίστοιχο για την Δημόσια Διπλωματία.

2. ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΑΙ Η ΙΔΡΥΣΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ Ή ΥΦΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ (ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ)

Η πρώτη επιλογή θα προσδώσει στην Δημόσια Διπλωματία την απαραίτητη ανεξαρτησία και ευελιξία για να ανθίσει και να καρποφορήσει.

Η συνέργεια Δημόσιας Διπλωματίας και Οικονομικής Διπλωματίας αποτελεί σχήμα με αποδεδειγμένη αποτελεσματικότητα, τόσο στο παρελθόν, όσο και στο παρόν. Οι βάσεις της ανατρέχουν στην Κοινωνική και Γνωστική Ψυχολογία, στην Ανθρωπιστική Ψυχολογία, στην Οικονομική Ψυχολογία κ.α.

Το πλεονέκτημα της Υφυπουργείου Δημόσιας και Οικονομικής Διπλωματίας είναι πως θα εξαναγκάσει την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΞ να συναινέσει επιτέλους στη χορήγηση Ειδικού Μισθολογίου στον κλάδο Συμβούλων και Γραμματέων Επικοινωνίας (ΣΓΕ), διότι ο ομόλογος κλάδος των Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (ΟΕΥ) είναι ήδη ενταγμένος σε αυτό. Σε κάθε περίπτωση η παράλογη εξαίρεση του κλάδου ΣΓΕ επιβαρύνει τα στελέχη όχι μόνον οικονομικά, αλλά και ηθικά, αφού το σύνολο του κλάδου έχει κινηθεί νομικά κατά του ίδιου του ΥΠΕΞ.

Είτε με την πρώτη, είτε με την δεύτερη επιλογή η ένταξη στο Ειδικό Μισθολόγιο θα ομαλοποιήσει την παρουσία των στελεχών του κλάδου στην εργασιακή πραγματικότητα του ΥΠΕΞ.

Τίποτε το θετικό δεν θα προκύψει, παρ' όλα αυτά, εάν δεν τοποθετηθεί επικεφαλής του σχήματος της Δημόσιας Διπλωματίας κάποιος που θα γνωρίζει τι είναι η Δημόσια Διπλωματία (Δ.Δ.) και τι ρόλο διαδραματίζει στην εξωτερική πολιτική και τις Διεθνείς Σχέσεις στον 21ον αιώνα. Προτείνεται: α) Υπηρεσιακό στέλεχος του κλάδου ΣΓΕ με εγνωσμένη εμπειρία και ακαδημαϊκή κατάρτιση ή β) Πανεπιστημιακός (π.χ. διεθνολόγος) με τα σχετικά προσόντα και την απαραίτητη εξοικείωση με το αντικείμενο της Δ.Δ.

3. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΚΟΝΔΥΛΙΑ ΚΑΙ ΣΕ ΘΕΣΜΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Με την υφιστάμενη κατάσταση η Δημόσια Διπλωματία στερείται προσβάσεως σε αμφότερα, με αποτέλεσμα τη μετάπτωσή της σε υπηρεσία επισκοπήσεων τύπου. Η εν λόγω δραστηριότητα είναι παντελώς άχρηστη και αντιπαραγωγική στον 21ον αιώνα, όπου η πρόσβαση στην πληροφορία γίνεται πλέον αυτοματοποιημένα, με ασήμαντο οικονομικό κόστος και χωρίς να απαιτεί δέσμευση ανθρώπινου δυναμικού το οποίο διαθέτει δυσθεώρητη κατάρτιση σε σχέση με την εν λόγω απασχόληση. Η Δημόσια Διπλωματία ΔΕΝ είναι κυνήγι ειδήσεων!

4. Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΥΠΑΧΘΕΙ ΣΕ ΕΞΧΩΡΙΣΤΟ ΟΡΓΑΝΟ (ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΥΠΕΞ)

Η Δημόσια Διπλωματία απαιτεί ευελιξία και υιοθέτηση «ανορθόδοξων», μη συμβατικών πρακτικών. Αν πρέπει να κάνουμε μία σύγκριση με τις Ένοπλες Δυνάμεις, θα λέγαμε πως η Δημόσια Διπλωματία είναι οι Δυνάμεις Ειδικών Επιχειρήσεων της Εξωτερικής Πολιτικής και πρέπει να διέπεται από το ίδιο πνεύμα.

Η Δημόσια Διπλωματία διέπεται από διακριτούς ακαδημαϊκούς και πρακτικούς κανόνες (ειδικά matrix, αλγόριθμοι κλπ) και υπόκειται σε διαφορετικό και εξειδικευμένο σύστημα αξιολόγησης, που δίνει βαρύτητα σε ποιοτικούς δείκτες και όχι σε ποσοτικούς, όπως το

συμβατικό που χρησιμοποιεί το ΥΠΕΞ. Σε αντίστιξη, ο ομογάλακτος κλάδος ΟΕΥ έχοντας πάρει Πιστοποίηση ISO²⁰⁵ εδώ και πολλά χρόνια, αξιολογείται επί τη βάσει αυτής.

Επίσης, η Δημόσια Διπλωματία αφορά σε άσκηση επιρροής και σε προληπτικές δράσεις και όχι σε απαντητικές ενέργειες ή αντίδραση σε διαμορφωθείσες καταστάσεις. Ο ρόλος της δεν είναι να έπεται των γεγονότων, αλλά να τα προλαμβάνει και εν πολλοίς να τα διαμορφώνει.

5. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ Δ.Δ. ΑΝΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ-ΧΩΡΑ ΚΛΠ.

Ο σχεδιασμός δράσεων Δημόσιας Διπλωματίας είναι ατελέσφορος εάν δεν διαφοροποιείται ανά γεωγραφική περιοχή, ανά χώρα, ακόμη και ανά συγκεκριμένες περιοχές της ίδιας χώρας, και ανά πληθυσμιακή ομάδα-στόχο .

Προτείνεται η δημιουργία DESKS για διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές και η διαίρεσή τους σε τομείς δράσεων «υψηλής Δ.Δ.» και «χαμηλής Δ.Δ.».

Εκ των ών ουκ άνευ είναι η θεσμοθετημένη και ενεργή παρουσία στελεχών Δημόσιας Διπλωματίας σε Δεξαμενές Σκέψεων και σε Διεθνείς Οργανισμούς, αλλά όχι σε ρόλο καταγραφέα όπως είθισται σήμερα. Η ενεργός συμμετοχή τους προτείνεται να έχει τη μορφή fellowships, με έρευνα, άρθρα, projects, παρεμβάσεις, εκδηλώσεις κλπ.

6. ΧΟΡΗΓΙΕΣ

Εφ' όσον η πάγια δικαιολογία μη χρηματοδότησης δράσεων Δ.Δ. είναι η ένδεια κονδυλίων, προτείνεται η χρηματοδότησή τους μέσω χορηγιών. Απαραίτητη προϋπόθεση, βεβαίως, είναι η χαλάρωση του καθεστώτος για τις χορηγίες, το οποίο είναι παντελώς αναχρονιστικό και δυσλειτουργικό. Να εξετασθεί το ενδεχόμενο «υιοθεσίας» Γραφείων Δημόσιας Διπλωματίας από μία η περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη χώρα ευθύνης κάθε Γραφείου Δημόσιας Διπλωματίας. Εννοείται επ' ωφελεία και της ίδιας της επιχείρησης, μέσω της προβολής της. ΔΕΝ είναι ταμπού.

7. ΥΠΑΓΩΓΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΥΛΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Μετά από πεντέμισι έτη από την υπαγωγή της στο ΥΠΕΞ, η Δ.Δ. εξακολουθεί να είναι Terra Ingognita για το σύνολο των διπλωματών, ακόμη και των νεώτερων εξ αυτών. Στην καλύτερη περίπτωση την θεωρούν κάτι σαν Δημόσιες Σχέσεις και στη χειρότερη, υπηρεσία αποδελτίωσης τύπου. Οι νέοι διπλωμάτες πρέπει να εξοικειώνονται με τον ρόλο της Δημόσιας Διπλωματίας ως εργαλείου εξωτερικής πολιτικής και, έτι περαιτέρω σε συνδυασμό με την Οικονομική Διπλωματία, όχι φυσικά με σκοπό να την ασκήσουν οι ίδιοι, αλλά για να υποβοηθήσουν την άσκησή της από τους ειδικούς και για να την εντάξουν στην εργαλειοθήκη τους, όταν κληθούν να ασκήσουν εξωτερική πολιτική από θέσεις ευθύνης.

8. Όπως ήδη αναφέραμε, η παγκόσμια τάση στην εξωτερική πολιτική φέρνει στο προσκήνιο μη «παραδοσιακές» μορφές διπλωματίας, μία εκ των οποίων είναι και η Δημόσια Διπλωματία. Παρά την εγνωσμένη ανικανότητα της χώρας μας να προσαρμόζεται στις επιταγές και τις προκλήσεις όχι μόνον του μέλλοντος αλλά ακόμη και του παρόντος, κρίνεται

²⁰⁵ <https://www.tuv-nord.com/gr/el/pistopoiisi/pistopoiisi-systimaton/poiotita/iso-90012015-systimata-diacheirisis-poiotitas/>

εκ των ών ούκ άνευ η αναγωγή της Δημόσιας Διπλωματίας σε προμετωπίδα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Πέραν των όσων προτάθηκαν ανωτέρω θα ήταν σκόπιμο να αλλάξει και η ονομασία του κλάδου από «Σύμβουλοι και Γραμματείς Επικοινωνίας» σε «Σύμβουλοι και Γραμματείς Δημόσιας Διπλωματίας». Η ονομασία του κλάδου θα συνάδει και θα συμπίπτει με την ονομασία του αντικειμένου. Εξ άλλου η «Επικοινωνία» ΔΕΝ είναι Δημόσια Διπλωματία.²⁰⁶ Προτείνεται, επίσης και η ανάληψη πρεσβευτικών καθηκόντων από ανώτερα στελέχη του κλάδου «ΣΓΕ» σε Αρχές που έχουν έδρα σε χώρες όπου προέχει η προβολή της Ελλάδος, ο εξωραϊσμός της εικόνας της και η απόκτηση επιρροής.

13.6 Προτάσεις για την Οικονομική Διπλωματία

Οι προκλήσεις του διεθνούς περιβάλλοντος στον 21^ο αιώνα συνηγορούν υπέρ ενός προφίλ «εξειδικευμένου διπλωμάτη» στις δεξιότητες του οποίου περιλαμβάνεται και η άσκηση Οικονομικής Διπλωματίας. Ως εκ τούτου, όπως και στην περίπτωση της Δημόσιας Διπλωματίας προτείνεται η ανάληψη πρεσβευτικών καθηκόντων και από ανώτερα στελέχη του κλάδου ΟΕΥ σε μόνιμες αντιπροσωπεΐες οικονομικών διεθνών οργανισμών και σε κράτη των οποίων οι αγορές τους θεωρούνται ως σημαντικός στόχος για την προώθηση και την προέκταση των ελληνικών εξαγωγών (Τσαρδανίδης, *Οικονομική Διπλωματία*, σ. 256).

1. Με δεδομένη την αποτυχία του οριζόντιου συντονισμού των φορέων που ασχολούνται με την Οικονομική Διπλωματία, προτείνεται η δημιουργία μιας ισχυρά θεσμοθετημένης, μόνιμης Ειδικής Γραμματείας εντεταγμένης στη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, με αποκλειστική της μέριμνα τον συντονισμό της εξωτερικής οικονομικής πολιτικής και της οικονομικής εξωστρέφειας. Ας τονισθεί ότι αυτή δεν θα χαράσσει πολιτική αλλά θα εισηγείται τη βασική στρατηγική σε μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη βάση και θα αξιολογεί τις διεθνείς οικονομικές δράσεις του ΥΠΕΞ, σε συναρμογή με την ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας.
2. Προτείνεται η συγκέντρωση όλων των αρμοδιοτήτων της Οικονομικής Διπλωματίας και των δράσεων της οικονομικής εξωστρέφειας στο ΥΠΕΞ, μαζί με τα Γραφεία ΟΕΥ.²⁰⁷
3. Θεσμική ενίσχυση των Διευθύνσεων Β' του ΥΠΕΞ.
4. Λαμβάνοντας επίσης ως δεδομένη την υστέρηση του ιδιωτικού τομέα στην Ελλάδα, σε ό,τι αφορά την προσαρμογή του στα νέα διεθνή δεδομένα, κρίνεται απαραίτητη η ενίσχυση του φορέα Enterprise Greece S.A., ώστε να αποτελέσει τον βασικό φορέα

²⁰⁶ Ο τοις πάσι γνωστός, πλην όμως ουχί ομολογημένος, λόγος αυτού του παραλογισμού, είναι πως οι «παραδοσιακοί» διπλωμάτες δεν θέλουν τον όρο «Διπλωματία» να «ανήκει» και σε άλλο κλάδο.

²⁰⁷ Κατά έναν παράξενο τρόπο και, προφανώς για λόγους πολιτικών ισορροπιών, οι αρμοδιότητες για την διαμόρφωση της κοινής εμπορικής πολιτικής της Ε.Ε. στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, καθώς και οι αρμοδιότητες μέρους της πολυμερούς οικονομικής διπλωματίας (ΟΟΣΑ, ΟΣΕΠ), είχαν παραμείνει στο ΥΠΕΘΟ το 2003 και μετά κληρονομήθηκαν από τα Υπουργεία Οικονομίας και Ανάπτυξης.

όχι μόνον της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα αλλά και στην υποβοήθηση των ελληνικών επιχειρήσεων να δραστηριοποιηθούν στο εξωτερικό²⁰⁸.

5. Αν και η ηγεσία του ΥΠΕΞ δρομολογεί με Προεδρικό Διάταγμα τη συρρίκνωση των Γραφείων ΟΕΥ (όπως άλλωστε και των Γραφείων Δημόσιας Διπλωματίας), η περαιτέρω επέκταση των δικτύων αμοτερόρων προτείνεται άνευ επιφυλάξεων, στο πλαίσιο της παρούσης διατριβής. Προφανώς κατόπιν ενδελεχούς μελέτης, ανάλυσης και σχεδιασμού. Δε νοείται να μην υπάρχει Γραφείο ΟΕΥ στην Δανία, επί παραδείγματι.
6. Συνολικά, η σπουδαιότητα της Οικονομικής Διπλωματίας πρέπει να αναδειχθεί, το ίδιο το αντικείμενο πρέπει να αναδιαμορφωθεί και να καταστεί ως προτεραιότητα η μεταρρύθμισή του επί τη βάση προσεκτικού σχεδιασμού, συγκεκριμένης και ρεαλιστικής στοχοθεσίας, αξιοποίησης κατάλληλου στελεχιακού δυναμικού και ορισμού ενός ορίζοντα βιώσιμης πραγματοποίησης των μεταρρυθμίσεων του οργανωτικού πλαισίου της Ελληνικής Οικονομικής Διπλωματίας.²⁰⁹

13.7 Παράρτημα

Ο νέος Οργανισμός του ΥΠΕΞ:

https://www.mfa.gr/images/docs/eukairies_stadiodromias/organismos-ypex.pdf

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

1. Ανδριανόπουλος Ανδρέας, <https://www.in.gr/2022/07/27/apopsi/giati-paramenoun-siopiloi-oi-mousoulmano/>
2. Βαρβαρούσης, Πάρις (2006), Η Διπλωματία στο νέο ψηφιακό περιβάλλον, Παπαζήσης, Αθήνα.

²⁰⁸ Με εξαγωγές ή με επενδύσεις.

²⁰⁹ Στην διαμόρφωση των προτάσεων που άπτονται της Οικονομικής Διπλωματίας χρησιμοποιήθηκαν οι προτάσεις του Χαράλαμπου Τσαρδανίδη στο Τσαρδανίδης Χ, *Οικονομική Διπλωματία*, σσ. 254-261.

3. **Βενέτης Ιωάννης.** «Οικονομετρία (Ανοικτό Μάθημα) Ιωάννης Βενέτης». Ανακτήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2018.
4. **Γαρδικιώτης Αντώνης (2008)**, Κοινωνική Επιρροή, Gutenberg, Αθήνα.
5. **Homans, C. (2011, Ιούνιος)**, Track II Diplomacy: A Short History. Ανακτήθηκε στις 25/8/17, από: <http://foreignpolicy.com/2011/06/20/track-ii-diplomacy-a-short-history/>
6. **Θουκυδίδης (2012)**, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, Α83, Α80, Α141, Β13, Β34, προσαρμογή Άγγελος Σ. Βλάχος, Εστία, Αθήνα.
7. **Καβαλιεράκη-Φωκά Γιούλη (2017)**, Οικονομική Ψυχολογία, Παπαδόπουλος, Αθήνα, σσ. 78,79.
8. **Καβαλιεράκη-Φωκά Γιούλη (2019)**, Φιλελεύθερος Πατερναλισμός: Μια κριτική προσέγγιση, Νεύσις, τεύχος 26, Εκδοτική Αθηνών.
9. Καμενόπουλος Σωτήριος, defencepoint.gr 18/12/2021, <https://www.defencepoint.gr/news/kindynos-neoy-perl-charmpor-me-alli-aformi-mr-toyota-proeidopoiei-akoyei-kaneis>
10. **Καντάς, Α. (1998)**, Οργανωτική – Βιομηχανική Ψυχολογία, Μέρος 1ο , Κίνητρα, Επαγγελματική Ικανοποίηση, Ηγεσία, Γ' Έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
11. **Κοκκινάκη Φλώρα (2006)**, Εισαγωγή στη μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς, Τυπωθήτω/Δάρδανος, Αθήνα.
12. **Κονδύλης, Παναγιώτης (1997)**, Θεωρία του Πολέμου, Θεμέλιο, Αθήνα.
13. **Κυριαζής Ν., Οικονόμου Ε.Μ. (2015)**, Δημοκρατία και Οικονομία, Ενάλιος.
14. **Κυριαζής, Νίκος και Οικονόμου (2015)**, Μάριος-Εμμανουήλ, Δημοκρατία και Οικονομία, Ενάλιος.
15. **Κυριαζής, Νίκος και Οικονόμου, Μάριος Ε. (2015)**, Δημοκρατία και Οικονομία: Μια αναλυτική ιστορία της Δημοκρατίας από τη γέννησή της μέχρι σήμερα, Ενάλιος, σσ. 372-373 και 477-481.
16. **Κωνσταντόπουλος Ιωάννης (2010)**, Οικονομία και Κατασκοπεία, Ποιότητα.
17. **Κωνσταντόπουλος Ιωάννης (2010)**, Οικονομική Κατασκοπεία, Ποιότητα, Αθήνα.
18. **Κώστας Λάβδας, Πώς η σινορωσική προσέγγιση τεστάρει την Δύση**, Liberal, 19.12.2021, <https://www.liberal.gr/world/pos-i-sinorosiki-proseggisi-testarei-ti-dusi/421358>
19. **Κωστόπουλος, Αλέξανδρος (2017)**, *Γέφυρες Συνεργασίας: Σχέδιο Μάρσαλ και Ελλάδα* (επιστημονική επιμέλεια: Μάριος Ευρυβιάδης), Ίκαρος, Αθήνα.
20. **Μαραβέγιας, Ναπολέον και Κατσίκας, Δημήτρης (2017)**, «Η κρίση στον Ευρωπαϊκό Νότο και οι ατέλειες της Ευρωζώνης», στο Βέρνυ Σουζάννα και Κόντης Αντώνης (επιμ.), Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις

- του μέλλοντος. Τιμητικός τόμος για τον Παναγιώτη Κ. Ιωακειμίδη, Παπαζήσης, Αθήνα, σσ. 95-4200.
21. Ομιλία του Dean Acheson στο Philadelphia Bulletin Forum, 10.3.1948, Dean Acheson Papers, HSTL
 22. **Ορφανίδης, Αθανάσιος (2011)**, «Η Σταθερότητα του Χρηματοπιστωτικού Τομέα: Προβληματισμοί και συμπεράσματα από την κρίση για την Ευρώπη», στο Καραμούζης, Νικόλαος και Χαρδούβαλης, Γκίκας (επιμ.), Από τη Διεθνή Κρίση στην Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το Μέλλον;, Λιβάνης, Αθήνα, σσ. 269-288.
 23. **Παπαδημητρίου Δέσποινα (2011)**, «Το Αίτημα της Ειρήνης και οι Προβληματισμοί των Διανοούμενων: Από το Σχέδιο Μάρσαλ στη Σύγκληση του Συνεδρίου για την Ελευθερία στην Κουλτούρα, 1947-1952, στο Θ. Σφήκας, επιμ., *Το Σχέδιο Μάρσαλ, Ανασυγκρότηση και Διαίρεση της Ευρώπης*, Πατάκης, Αθήνα.
 24. **Παπασωτηρίου Χαράλαμπος (1999)**, Ελλάδα, Νοτιοανατολική Ευρώπη και Νέο Διεθνές Σύστημα: Οι προκλήσεις του 21ου αιώνα, Παπαζήσης, Αθήνα.
 25. **Παπασωτηρίου, Χ. (2000)**, Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6ος - 11ος αιώνας (Β'). Αθήνα: Ποιότητα.
 26. **Πλατιάς, Α. (2010)**, Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη. Αθήνα: ΕΣΤΙΑ.
 27. **Πλατιάς, Αθανάσιος Γ. (1995)**, Το Νέο Διεθνές Σύστημα: Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων, Παπαζήσης, Αθήνα.
 28. **Ραγιάς, Ι. (2014)**, Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία σε Πολυεθνικές Στρατιωτικές Επιχειρήσεις Διαχείρισης Κρίσεων. Αθήνα: Σταμούλη.
 29. **Ρωσσίδης Ζαφείριος, Η Δημόσια Διπλωματία ως εργαλείο Ήπιας Ισχύος στην Εξωτερική Πολιτική**, στον συλλογικό τόμο «Mare Nostrum, Μετατοπίσεις Ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο», επιμ. Σωτήρης Ντάλης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2020.
 30. **Σουν Μπιν (2002)**, Η Ολοκλήρωση της Τέχνης του Πολέμου, Βάνιας, Θεσσαλονίκη.
 31. **Σουν Τσου (1998)**, Η Τέχνη του Πολέμου, Βάνιας, Θεσσαλονίκη.
 32. **Σταθάκης, Γιώργος (2004)**, *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα.
 33. **Σφήκας, Θ. (επιμ.) (2011)**, *Το Σχέδιο Μάρσαλ, Ανασυγκρότηση και Διαίρεση της Ευρώπης*, Πατάκης, Αθήνα.
 34. **Τόντσεφ Πλάμεν**, <https://asiasociety.org/switzerland/oxford-debate-will-us-and-eu-turn-frenemies-over-china>, 6.10.2020. "
 35. **Τόντσεφ Πλάμεν**, <https://kappanews.gr/2022/08/09/kina-taiwan-o-oyraniskos-den-leei-psemata/>
 36. **Τόντσεφ Πλάμεν**, <https://kappanews.gr/2022/08/09/kina-taiwan-o-oyraniskos-den-leei-psemata/>
 37. **Τσαρδανίδης Χ. (2018)**, Οικονομική Διπλωματία, Παπαζήσης.

38. **Τσαρδανίδης Χαράλαμπος (2000)**, «Οικονομική Διπλωματία» στο Τριανταφύλλου Δ., Υφαντής Κ., Χατζηβασιλείου Ε., Διεθνείς Σχέσεις: Σύγχρονη Θεματολογία και Προσεγγίσεις, Παπαζήσης, Αθήνα, σσ. 499-500.
39. **Τσαρδανίδης Χαράλαμπος (2018)**, Οικονομική Διπλωματία, Παπαζήσης.
40. **Τσαρδανίδης, Χαράλαμπος (1998)**, «Εξωτερική Πολιτική και Αναπτυξιακή Βοήθεια: Τα κίνητρα των δωρητών», στο Χουλιάρας, Αστέρης (επιμ.), Η Διεθνής Αναπτυξιακή Βοήθεια προς τον 21ο αιώνα, Εξάντας/Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, σσ. 25-4.
41. **Τσαρδανίδης, Χαράλαμπος (2010)**, «Ανάλυση εξωτερικής πολιτικής και διαδικασία λήψης αποφάσεων», στο Λάβδας, Κώστας και Ξενάκης, Δημήτρης και Χρυσόχου, Δημήτρης (επιμ.), Κατευθύνσεις στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Σιδέρης, Αθήνα, σσ. 161-192.
42. **Τσαρδανίδης, Χαράλαμπος (2012)**, «Οι επιδράσεις των άμεσων ξένων επενδύσεων στη χώρα προέλευσης: Ανάλυση από την οπτική της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας της επέκτασης των ελληνικών επιχειρήσεων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη», στο Κόντης, Αντώνης και Τσαρδανίδης, Χαράλαμπος (επιμ.), Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, Δομή και Προκλήσεις της Παγκόσμιας Οικονομίας, Β' έκδοση, Παπαζήσης/Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, σσ. 851-867.
43. **Τσουκάλης, Λουκάς (2017)**, «Η Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση» στο Μαραβέγιας, Ναπολέον και Τσινισιζέλης, Μιχάλης (επιμ.), Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολιτικές, Θεμέλιο, Αθήνα, σσ. 289-315.
44. **Τσουνης Ν. (2015)**, Θεωρία Διεθνούς Εμπορίου, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα.
45. Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος, Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου, *Η Ελλάδα στο μεταίχμιο ενός νέου κόσμου-Ψυχρός Πόλεμος, Δόγμα Τρούμαν-Σχέδιο Μάρσαλ, μέσα από διπλωματικά και ιστορικά έγγραφα* (επιμ. Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου), τ. α,β,γ, Καστανιώτης, Αθήνα, 2002.
46. **Υφαντής, Κ. (2012)**, ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ, Η γοητεία του ρεαλιστικού λόγου. Αθήνα: Σιδέρης Ι.
47. **Χαροκόπος Κωνσταντίνος**, <https://www.liberal.gr/economy/o-kinezikos-drakos-parapata-spernontas-anisuchies/463903>, 2/8/2022.
48. **Χατζηβασιλείου Ευάνθης (2011)**, *Το Σχέδιο Μάρσαλ και η Διαμόρφωση της Μεταπολεμικής Δυτικής Ευρώπης*, στο: Το Σχέδιο Μάρσαλ, Ανασυγκρότηση και Διαίρεση της Ευρώπης, επιμ. Θ. Σφήκας, Πατάκης, Αθήνα.

49. **Χατζηπαντελή, Π. (1999)** Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού: στελέχωση, παρακίνηση, αμοιβές, διαχείριση της υπαλληλικής σχέσης, εργασιακό κλίμα, Μεταίχμιο, Αθήνα.

Ξενογλώσση

1. “Best Global Universities for Engineering,” U.S. News and World Report, <http://www.usnews.com/education/best-globaluniversities/engineering?int=994b08>
2. “Reaching out to BRICSAM: Economic Diplomacy and the Heiligendamm Process”, Conference Report, The Centre for International Governance Innovation, March 5-7, 2008.
3. “Remarks at the Strategic and Economic Dialogue U.S. Press Conference,” US Department of State, May 4, 2012, <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2012/05/189315.htm>
4. “World Intellectual Property Indicators 2016,” World Intellectual Property Organization (2016) 7, 21, http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2016.
5. 17th Party Congress Demands Boosting Cultural Creativity ‘Soft Power.’ (2007, December 28). Xinhua.
6. 2016 Global Innovation Index, published by Cornell University and the World Intellectual Property Organization
7. **Abb, P. (2015).** “China’s Foreign Policy Think Tanks: Institutional Evolution and Changing Roles.”, Journal of Contemporary China 24 (3): 531–553.
8. **Abb, P. (2019).** “Leaders or ‘Guides’ of Public Opinion? The Media Role of Chinese Foreign Policy Experts.” Modern China. doi:10.1177/0097700419882733.
9. **Abbey, M. (2018).** How Australia should respond to China’s growing role in the Pacific, January 16. South China Morning Post. Retrieved from <http://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2128381/how-australia-should-respond-chinas-growing-rolepacific>.

10. **Abbey, M. (2018).** How Australia should respond to China's growing role in the Pacific, January 16. South China Morning Post. Retrieved from <http://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2128381/how-australia-should-respond-chinas-growing-role-pacific>.
11. **Abelson, D. E. (2006).** A Capitol Idea. Think Tanks and US Foreign Policy. Montreal: McGill-Queen's University Press.
12. **Abelson, D. E. (2014).** "Old World, New World: The Evolution and Influence of Foreign Affairs Think-Tanks." *International Affairs* 90 (1): 125–142.
13. **Abelson, D. E., and S. Brooks. (2017).** "Struggling to Be Heard. The Crowded and Complex World of Foreign-Policy-Oriented Think Tanks." In *Think Tanks, Foreign Policy and Geo-Politics. Pathways to Influence*, edited by D. E. Abelson, S. Brooks, and X. Hua, 1–19. New York: Routledge.
14. About us: Confucius Institutes. (2020). Hanban. http://english.hanban.org/node_7586.htm
15. **Abrahamson, E. & Fombrun, C.J. (1994),** "Macrocultures: Determinants and Consequences", *Academy of Management Review*, Vol. 19, No. 4, pp. 728-755.
16. **Abrams I. (2001),** *The Nobel Peace Prize and the Laureates: An Illustrated Biographical History, 1901-2001*, Sagamore Beach, MA: Science History Publications.
17. **Acuto, M., M. Morissette, D. Chan, & G. Leffel. (2016).** 'City diplomacy' and twinning: Lessons from the UK, China and globally. *Future of Cities: Working Paper*. London, UK: Foresight, Government Office for Science. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/545780/gs-16-13-future-of-citiesdiplomacy-uk-china-twinning.pdf.
18. **Acuto, M., M. Morissette, D. Chan, & G. Leffel. (2016).** 'City diplomacy' and twinning: Lessons from the UK, China and globally. *Future of Cities: Working Paper*. London, UK: Foresight, Government Office for Science. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/545780/gs-16-13-future-of-citiesdiplomacy-uk-china-twinning.pdf.
19. AFP (Agence France-Presse). (2017). Mass deportation of Chinese from Fiji in latest offshore crackdown by Beijing, August 8. Retrieved from

- <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/08/mass-deportation-of-chinese-from-fiji-in-latest-offshore-crackdown-by-beijing>.
20. AFP (Agence France-Presse). (2017). Mass deportation of Chinese from Fiji in latest offshore crackdown by Beijing, August 8. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/08/mass-deportation-of-chinese-from-fiji-in-latest-offshore-crackdown-by-beijing>.
 21. **Agnew J. (2004)**, Schelling T. and Entrikin J. N., "Introduction: The Marshall Plan as Model and Metaphor", in John Agnew and J. Nicholas Entrikin, eds, *The Marshall Plan Today: Model and Metaphor*, London, Routledge.
 22. AidData. (2017). Global Chinese official finance dataset, version 1.0. Retrieved from <http://aiddata.org/data/chinese-global-officialfinance-dataset>.
 23. AidData. (2017). Global Chinese official finance dataset, version 1.0. Retrieved from <http://aiddata.org/data/chinese-global-officialfinance-dataset>.
 24. **Akerlof G. (August 1970)**, The market for "Lemons": Quality uncertainty and the market mechanism, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 84, No 3, The MIT Press, pp. 488-500.
 25. **Akhtaruzzaman, M., N. Berg, & D. Lien. (2017)**. Confucius Institutes and FDI flows from China to Africa. *China Economic Review*, 44, 241-252.
 26. **Akhtaruzzaman, M., N. Berg, & D. Lien. (2017)**. Confucius Institutes and FDI flows from China to Africa. *China Economic Review*, 44, 241-252.
 27. **Albert, E. (2018)**. "China's Big Bet on Soft Power." Council on Foreign Relations. February 9. <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-big-bet-soft-power>.
 28. **Albert, E. (2018)**. Backgrounder: China's big bet on soft power. New York, NY: Council on Foreign Relations. Retrieved from https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-big-bet-soft-gclid=EAIaIQobChMI6eezvODT2gIVFw4rCh3MLwo2EAAYASAAEgLiN_D_BwE
 29. **Albert, E. (2018)**. Backgrounder: China's big bet on soft power. New York, NY: Council on Foreign Relations. Retrieved from https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-big-bet-soft-gclid=EAIaIQobChMI6eezvODT2gIVFw4rCh3MLwo2EAAYASAAEgLiN_D_BwE
 30. **Albert, E. (2018, February 9)**. China's Big Bet on Soft Power. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-big-bet-soft-power>

31. **Allen V. L. (1965)**, Situational factors in conformity, in L. Berkowitz (eds), *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 2, pp. 133-175, Academic Press, New York.
32. **Allen, K., P. Saunders, & J. Chen. (2017)**. Chinese military diplomacy, 2003–2016: Trends and implications. National Defense University Press. Retrieved from <http://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/ChinaPerspectives-11.pdf?ver=2017-07-17-153301-093>.
33. **Allen, K., P. Saunders, & J. Chen. (2017)**. Chinese military diplomacy, 2003–2016: Trends and implications. National Defense University Press. Retrieved from <http://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/ChinaPerspectives-11.pdf?ver=2017-07-17-153301-093>.
34. **Allison Graham and Niall Ferguson (September 2016)**, “Establish a White House Council of Historical Advisers Now,” Belfer Center for Science and International Affairs, <http://belfercenter.org/project/applied-history-project>.
35. **Allison, Graham (2017)**. *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides’s Trap?* Houghton Mifflin Harcourt.
36. **Allison Graham, Blackwill Robert D., Wyne Ali, (2013)**, *Lee Kuan Yew: The Grand Master's Insights on China, the United States, and the World*, MIT Press.
37. **Allport Floyd Henry (1924)**, *Social Psychology*, Houghton, Mifflin, Boston, New York.
38. **An, B. & Li, X. (2017)**. China to enhance trade and investment cooperation with Fiji, May 16. China Daily. Retrieved from http://www.chinadaily.com.cn/china/201705/16/content_2937224.htm
39. **An, B. & Li, X. (2017)**. China to enhance trade and investment cooperation with Fiji, May 16. China Daily. Retrieved from http://www.chinadaily.com.cn/china/201705/16/content_2937224.htm
40. **Anderson Eric (2010)**, *China Restored: The Middle Kingdom Looks to 2020 and Beyond*, Santa Barbara, CA: Praeger, xiv.
41. **Anguelova-Lavergne, D. (2012)**. “Think Tanks: Actors in Transition in Global Politics. A Bulgarian Case-Study.” In *Democracy at Large: NGOs, Political Foundations, Think Tanks and International Organizations*, edited by B. Petric, 2–26. New York: Palgrave Macmillan.
42. **Anholt, Simon**, Nation Brands of the 21st century, *The Journal of Brand Management*, Vol. 5, No 6, Henry Stewart Publications, July 1998, pp. 395-406.
43. **Aoyama, R. (2007)**. *China’s Public Diplomacy*. Tokyo: Waseda University.

44. **Aoyama, R. (2007).** China's Public Diplomacy. Tokyo: Waseda University.
45. **Aron, Raymond (1966),** Peace and War: A Theory of International Relations, Doubleday & Co Inc, New York.
46. **Arquilla, J., & Ronfendt, D. (1999),** The Emergence of Noopolitik. Toward an American Information Strategy. Santa Monica: RAND. Ανακτήθηκε στις 22/8/2017, από: <https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiDq6qQ1oHYAhXBFJoKHUUMCS0QFggnMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dtic.mil%2Fget-tr-doc%2Fpdf%3FAD%3DADA363442&usg=AOvVaw2DD-cDIzollmultWVUv2Y>
47. **Arquilla, John and Ronfeldt, David (eds.) (1997),** In Athena's Camp: Preparing for Conflict in the Information Age, Santa Monica, CA: RAND Corporation.
48. **Arrow K.J. (1974),** Les Limites de l'Organisation, PUF, Paris.
49. **Asch, S.E. (1956),** "Studies of independence and conformity. A minority of one against a unanimous majority". Psychological Monographs. 70, (9), 1956.
50. **Asch, S.E. (1956),** "Studies of independence and conformity. A minority of one against a unanimous majority". Psychological Monographs. 70, (9).
51. Association of Southeast Asian Nations, "External Trade Statistics," June 10, 2016, http://asean.org/?static_post=external-trade-statistics-3; Shawn Donnan, "China Manoeuvres to Fill US Free-Trade Role," Financial Times, November 21, 2016, <https://www.ft.com/content/c3840120-aeel-11e6-a37c-f4a01f1b0fa1>
52. **Bailard, C.S. (2016).** China in Africa: An analysis of the effect of Chinese media expansion on African public opinion. International Journal of Press/Politics, 21(4), 446-471.
53. **Bailard, C.S. (2016).** China in Africa: An analysis of the effect of Chinese media expansion on African public opinion. International Journal of Press/Politics, 21(4), 446-
54. **Bailey, M. A., A. Strezhnev, & E. Voeten. (2017).** Estimating dynamic state preferences from United Nations voting data. Journal of Conflict Resolution, 61(2), 430-456.
55. **Bailey, M. A., A. Strezhnev, & E. Voeten. (2017).** Estimating dynamic state preferences from United Nations voting data. Journal of Conflict Resolution, 61(2), 430-456.
56. **Baldwin, David (1985),** Economic Statecraft, Princeton University Press, Princeton.
57. **Baliga, A. & V. Sokheng (2016).** Cambodia again blocks ASEAN statement on South China Sea, July 25. The Phnom Penh Post. Retrieved from

<https://www.phnompenhpost.com/national/cambodia-again-blocks-asean-statement-south-china-sea>.

58. **Baliga, A. & V. Sokheng (2016).** Cambodia again blocks ASEAN statement on South China Sea, July 25. The Phnom Penh Post. Retrieved from <https://www.phnompenhpost.com/national/cambodia-again-blocks-asean-statement-south-china-sea>.
59. **Ball, D., A. Milner, and B. Taylor. (2006).** “Track 2 Security Dialogue in the Asia-Pacific: Reflections and Future Directions.” *Asian Security* 2 (3): 174–188.
60. **Bangkok Post. (2016).** Spring partners with Xinhua. Retrieved from <https://www.pressreader.com/thailand/bangkok-post/20160423/282020441475757>.
61. **Bangkok Post. (2016).** Spring partners with Xinhua. Retrieved from <https://www.pressreader.com/thailand/bangkok-post/20160423/282020441475757>.
62. **Banks, A.S. & K.A. Wilson. (2013).** Cross-National Time-Series Data Archive. Jerusalem, Israel: Databanks International.
63. **Banks, A.S. & K.A. Wilson. (2013).** Cross-National Time-Series Data Archive. Jerusalem, Israel: Databanks International.
64. **Barr, M. (2011).** Who’s afraid of China: The challenges of Chinese soft power. London, UK: Zed Books.
65. **Barr, M. (2011).** Who’s afraid of China: The challenges of Chinese soft power. London, UK: Zed Books.
66. **Barrett, Edward W. (1953),** *Truth is Our Weapon*, NY: Fun and Wagnalls Company.
67. **Barston, R. P. (2014),** *Modern Diplomacy* (4η έκδ.). New York: Routledge.
68. **Bartke, W. (1989).** The economic aid of the PR China to developing and socialist countries (2nd ed.). Munich, Germany: K. G. Saur.
69. **Bartke, W. (1989).** The economic aid of the PR China to developing and socialist countries (2nd ed.). Munich, Germany: K. G. Saur.
70. **Bastounis M. (2001),** Verges P., Towards the investigation of Social Representations of the Economy, in C. Roland-Levy, E. Kirchler, E. Penz, C. Gray (eds. Every day representations of the economy, Verlag, Vienna, Austria.
71. **Beeson, M., & Xu, S. (2016).** Leadership with Chinese Characteristics: What Role for Soft Power? In S. Kingah & C. Quiliconi (Eds.), *Global and Regional Leadership of BRICS Countries*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-22972-0>

72. **Behrman, Greg (2007)**, *The Most Noble Adventure: The Marshall Plan and the Time When America Helped Save Europe*, Free Press.
73. **Bergeijk, Peter A.G. van and Moons, Selwyn (2009)**, “Economic Diplomacy and Economic Security” in Carla Guapo Costa (ed.), *New Frontiers for Economic Diplomacy*, Lisbon: Instituto Superior de Ciencias Sociais e Politicas Universidade Technica de Lisboa.
74. **Bernal, B. & H. Yan. (2016)**. Philippines' President says he'll 'break up' with US, tells Obama 'Go to hell', October 4. CNN. Retrieved from <https://www.cnn.com/2016/10/04/asia/philippines-duterte-usbreakup/index.html>.
75. **Bernal, B. & H. Yan. (2016)**. Philippines' President says he'll 'break up' with US, tells Obama 'Go to hell', October 4. CNN. Retrieved from <https://www.cnn.com/2016/10/04/asia/philippines-duterte-usbreakup/index.html>.
76. **Bernama. (2017)**. I make no apologies for wanting to build worldclass infrastructure - Najib, May 13. Retrieved from <http://www.bernama.com/en/general/news.php?id=1355569>.
77. **Bernama. (2017)**. I make no apologies for wanting to build worldclass infrastructure - Najib, May 13. Retrieved from <http://www.bernama.com/en/general/news.php?id=1355569>.
78. **Berridge G. R. and James Allan (2003)**, *A Dictionary of Diplomacy*, Palgrave Macmillan, 2nd Edition.
79. **Beshchloss, Michael (1991)**, *The Crisis Years*, Harper Collins, New York
80. **Bidault F. (1995)**, Gomez P. - Y., Marion G. (eds), *Confience, entreprise et société*, Paris, Eskra.
81. **Bislev, A. (2017)**. Student-to-student diplomacy: Chinese international students as a soft-power tool. *Journal of Current Chinese Affairs*, 46(2), 81–109.
82. **Bislev, A. (2017)**. Student-to-student diplomacy: Chinese international students as a soft-power tool. *Journal of Current Chinese Affairs*, 46(2), 81–109.
83. **Blackwill Robert and Jennifer Harris (2016)**, *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
84. **Blanchard, Jean-Marc and Ripsan, Norris (1999-2000)**, “Asking the Right Question: When do Economic Sanctions Work Best?”, *Security Studies*, Vol. 9, No. 1-2, pp. 219-253.
85. **Bollier, D. (2003)**, *The Rise of Netpolitik. How the Internet Is Changing International Politics and Diplomacy* (Communication and Society Program No. ED 474412).

Washington: The Aspen University. Ανακτήθηκε στις 25/6/2017, από:
<https://assets.aspeninstitute.org/content/uploads/files/content/docs/cands/NETPOLITIK.PDF>

86. **Bourdieu P. (1972)**, Esquisse d'une théorie de la pratique, Droz, Paris.
87. **Bourdieu P. (2000)**, Le structures sociales de l'économie, Seuil, Paris.
88. **Bozzato, F. (2017)**. Gifts that bind: China's aid to the Pacific Island Nations. Asia Japan Journal, 12, 17-35.
89. **Bozzato, F. (2017)**. Gifts that bind: China's aid to the Pacific Island Nations. Asia Japan Journal, 12, 17-35.
90. **Brady, A. M. (2017)**. Magic weapons: China's political influence activities under Xi Jinping. Washington, DC: Wilson Center. Retrieved from <https://www.wilsoncenter.org/article/magicweapons-chinas-political-influence-activities-under-xi-jinping>.
91. **Brady, A. M. (2017)**. Magic weapons: China's political influence activities under Xi Jinping. Washington, DC: Wilson Center. Retrieved from <https://www.wilsoncenter.org/article/magicweapons-chinas-political-influence-activities-under-xi-jinping>.
92. **Brant, P. (2013)**. Chinese aid in the South Pacific: linked to resources?. Asian Studies Review, 37(2), 158-177.
93. **Brant, P. (2013)**. Chinese aid in the South Pacific: linked to resources?. Asian Studies Review, 37(2), 158-177.
94. **Brazinsky, G. (2017)**. Winning the third world: Sino-American rivalry during the Cold War. Chapel Hill: University of North Carolina Press. Kindle edition.
95. **Brazinsky, G. (2017)**. Winning the third world: Sino-American rivalry during the Cold War. Chapel Hill: University of North Carolina Press. Kindle edition.
96. **Breeze, V. & N. Moore. (2017)**. China tops US and UK as destination for anglophone African students. The Conversation. Retrieved from <https://theconversation.com/china-tops-us-and-ukas-destination-for-anglophone-african-students-78967>.
97. **Breeze, V. & N. Moore. (2017)**. China tops US and UK as destination for anglophone African students. The Conversation. Retrieved from <https://theconversation.com/china-tops-us-and-ukas-destination-for-anglophone-african-students-78967>.

98. **Breslin, S. (2015).** “China’s Global Power/China as a Global Power.” In *Assessing China’s Power*, edited by Jae Ho Chung, 231–250. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
99. **Brett Gary (1999),** *The Nervous Liberals: Propaganda Anxieties from WW II to the Cold War*, NY: Columbia University Press.
100. **Brînză, A. (2018).** Redefining the Belt and Road Initiative, March 24. The Diplomat. Retrieved from <https://www.thediplomat.com/2018/03/redefining-the-belt-and-road-initiative/>.
101. **Brînză, A. (2018).** Redefining the Belt and Road Initiative, March 24. The Diplomat. Retrieved from <https://www.thediplomat.com/2018/03/redefining-the-belt-and-road-initiative/>.
102. **Brown L., John (June 1964),** “But What Do You Do? *Foreign Service Journal*.
103. **Brown, K., & Jingjing, H. (2016, April 21).** Making Sense of China’s ‘One Belt, One Road’: Understanding Chinese Views. China Briefing News. <https://www.chinabriefing.com/news/making-sense-chinas-one-belt-one-road-understanding-chineseviews/>
104. **Brown, K., & Jingjing, H. (2016, April 21).** Making Sense of China’s ‘One Belt, One Road’: Understanding Chinese Views. China Briefing News. <https://www.chinabriefing.com/news/making-sense-chinas-one-belt-one-road-understanding-chineseviews/>
105. **Brown, William Adams, Jr. and Redvers Opie (1953):** *American Foreign Assistance*. Washington, The Brookings Institution.
106. **Brozus, L., and H. W. Maull. (2017).** “Think Tanks and Foreign Policy.” Oxford Research Encyclopedia of Politics. <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-385>.
107. **Buckley, P. J. (2007).** “The Strategy of Multinational Enterprises in the Light of the Rise of China”, *Scandinavian Journal of Management*, 23(2):107–126.
108. **Buckley, P. J. (2009).** “The impact of the global factory on economic development”. *Journal of World Business*, 44(2): 131–143.
109. **Buckley, P. J. (2010).** “Twenty years of the World Investment Report: retrospect and prospects”. *Transnational Corporations*, 19(2): 1–28.
110. **Buckley, P. J. and Casson, M. C. (1991).** “Multinational Enterprises in Less Developed Countries: Cultural and Economic Interactions”, in Buckley, P. J. and Clegg, J. (eds.), *Multinational Enterprises in Less Developed Countries*, Macmillan, London.
111. **Buckley, P. J. and Castro, F. B. (1998).** “The investment development path: the case of Portugal”, *Transnational Corporations*, 7(1): 1–12.

112. **Buckley, P. J. and Ghauri, P. N. (2004).** “Globalisation, economic geography and the strategy of multinational enterprises”, *Journal of International Business Studies*, 35(2): 81–98.
113. **Buckley, Peter J., (2012).** John Dunning’s writings on development: gradualism, agency and meaning, *Review of Transnational Corporations*, Vol. 21, No. 1, April 2012, p. 35 - 43),
<https://www.un-ilibrary.org/content/journals/2076099x/21/1/2>
114. **Bull Hedley (1997),** *The Anarchical Society: A study of Order in World Politics*, Macmillan Press.
115. **Cai, M. (2016).** Cai Mingzhao: Promote the Xinhua spirit, never forget why we set off, November 4. Xinhua Net. Retrieved from http://www.xinhuanet.com/xhsld/2016-11/04/c_1119845493.htm.
116. **Cai, M. (2016).** Cai Mingzhao: Promote the Xinhua spirit, never forget why we set off, November 4. Xinhua Net. Retrieved from http://www.xinhuanet.com/xhsld/2016-11/04/c_1119845493.htm.
117. **Cai, P. (2017).** *Understanding China’s Belt and Road Initiative*. Sydney, Australia: Lowy Institute for International Policy.
118. **Cai, P. (2017).** *Understanding China’s Belt and Road Initiative*. Sydney, Australia: Lowy Institute for International Policy.
119. **Callaghan, M., & P. Hubbard. (2016).** The Asian Infrastructure Investment Bank: Multilateralism on the silk road. *China Economic Journal*, 9(2), 116-139.
120. **Callaghan, M., & P. Hubbard. (2016).** The Asian Infrastructure Investment Bank: Multilateralism on the silk road. *China Economic Journal*, 9(2), 116-139.
121. **Callahan, W. A. (2016).** China’s ‘Asia dream’. *Asian Journal of Comparative Politics*, 1(3), pp. 226–243.
122. **Callahan, W. A. (2016).** China’s ‘Asia dream’. *Asian Journal of Comparative Politics*, 1(3), pp. 226–243.
123. **Campbell, J. L., and O. K. Pedersen. (2015).** “Policy Ideas, Knowledge Regimes and Comparative Political Economy.” *Socio-Economic Review* 13(4): 1–23.
124. **Campbell, John L., and Ove K Pedersen. (2014).** *The National Origins of Policy Ideas: Knowledge Regimes in the United States, France, Germany, and Denmark*. Princeton: Princeton University Press.
125. **Campbell, K. & B. Andrews (2013).** *Explaining the US ‘pivot’ to Asia*. London, UK: Chatham House: The Royal Institute of International Affairs. Retrieved from <https://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/194019>.

126. **Campbell, K. & B. Andrews (2013).** Explaining the US ‘pivot’ to Asia. London, UK: Chatham House: The Royal Institute of International Affairs. Retrieved from <https://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/194019>.
127. **Carew, Andrew (1987),** *Labor under the Marshall Plan: The Politics of Productivity and the Marketing of Management Science*, Detroit: Wayne State University Press.
128. **Carr, E. H. (1964),** The twenty years’ crisis, 1919-1939: an introduction to the study of international relations. New York: Harper & Row.
129. **Castells, M. (2008),** The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. Ανακτήθηκε στις 22/9/2017, από: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/338136/mod_resource/content/0/AULA%206%20The%20New%20Public%20Sphere%20Global%20Civil%20Society%20Communication%20Networks%20and%20Global%20Governance%20-%20Castells.pdf
130. **Castillo G. (2008),** “Marshall Plan Modernism in Divided Germany”, in D. Growley and J. Pavitt eds., *Cold War Modern Design 1945-1970*, London, V&A Publishing.
131. **Caudell T. P. and Mizell, D. W. (1992),** “Augmented Reality: An Application of Heads-Up Display Technology to Manual Manufacturing Processes,” in Proceedings IEEE Hawaii International Conference on Systems Sciences.
132. CEIC Data Global Data base, <https://info.ceicdata.com/en-products-global-database>
133. CEIC Data Global Data base, <https://info.ceicdata.com/en-products-global-database>
134. **Cerami C. A., ed. (1989),** *A Marshall Plan for the 1990s: An International Roundtable on World Economic Development*, Westport, CT: Greenwood Press.
135. **Chafuen, Alejandro. (2016).** “Transparency and Independence: Think Tanks rather than Lobbying Tanks.” Forbes, May 2. Accessed July 23, 2020. <https://www.forbes.com/sites/alejandrochafuen/2016/05/02/transparency-and-independence-think-tanks-rather-than-lobbyingtanks/#7bda74ba5ea9>.
136. **Chang, F. (2014).** A question of rebalancing: Malaysia’s relations with China, July 9. Foreign Policy Research Institute. Retrieved from <https://www.fpri.org/article/2014/07/a-question-of-rebalancingmalaysias-relations-with-china/>

137. **Chang, F. (2014).** A question of rebalancing: Malaysia's relations with China, July 9. Foreign Policy Research Institute. Retrieved from <https://www.fpri.org/article/2014/07/a-question-of-rebalancingmalaysias-relations-with-china/>
138. **Chen, D. (2017).** US Ambassador says Cambodia 'not interested in a positive relationship' with US, November 29. Phnom Penh Post. Retrieved from www.phnompenhpost.com/national-politics/usambassador-says-cambodia-not-interested-positive-relationship-us.
139. **Chen, D. (2017).** US Ambassador says Cambodia 'not interested in a positive relationship' with US, November 29. Phnom Penh Post. Retrieved from www.phnompenhpost.com/national-politics/usambassador-says-cambodia-not-interested-positive-relationship-us.
140. **Chen, D., X. Pu, and I. A. Johnston. (2014).** "Correspondence. Debating China's Assertiveness.", *International Security* 38 (3): 176–183.
141. **Chen, L. (2013).** Shixi zai yingdui 'zhongguo weixielun' zhong gonggong waijiao fahui de zuoyong [Analysis on Roles of Public Diplomacy in Response to China's Threat Argument]. *Economic Research Guide*, 32, 7–9.
142. **Chen, L. (2013).** Shixi zai yingdui 'zhongguo weixielun' zhong gonggong waijiao fahui de zuoyong [Analysis on Roles of Public Diplomacy in Response to China's Threat Argument]. *Economic Research Guide*, 32, 7–9.
143. **Cheng, D. (2014).** "Deepen Think Tanks Cooperation and Jointly Build Silk Roads." DRC, December 12. Accessed March 26, 2016. http://en.drc.gov.cn/2014-12/15/content_19090672.htm.
144. **Cheng, L. K. (2016).** Three questions on China's "Belt and Road Initiative." *China Economic Review*, 40, 309-313.
145. **Cheng, L. K. (2016).** Three questions on China's "Belt and Road Initiative." *China Economic Review*, 40, 309-313.
146. **China Daily. (2018).** About us. Retrieved from https://www.chinadailyasia.com/public_resource/public/html/aboutus.html.
147. **China Daily. (2018).** About us. Retrieved from https://www.chinadailyasia.com/public_resource/public/html/aboutus.html.
148. **China Power Team. (2017).** Is China both a source and hub for international students?, September 26, updated October 31. ChinaPower. Retrieved from <https://chinapower.csis.org/chinainternational-students/>.

149. China Power Team. (2017). Is China both a source and hub for international students?, September 26, updated October 31. ChinaPower. Retrieved from <https://chinapower.csis.org/chinainternational-students/>.
150. China's Propaganda and Influence Operations. (2009). China's propaganda and influence operations, its intelligence activities that target the United States, and the resulting impacts on U.S. national security: Hearing before the U.S.-China Economic and Security Review Commission, 111th Congress, April 30 (Testimony of Nicholas Cull). Retrieved from <https://china.usc.edu/nicholas-cullrange-and-impact-chinese-public-diplomacy-efforts>.
151. China's Propaganda and Influence Operations. (2009). China's propaganda and influence operations, its intelligence activities that target the United States, and the resulting impacts on U.S. national security: Hearing before the U.S.-China Economic and Security Review Commission, 111th Congress, April 30 (Testimony of Nicholas Cull). Retrieved from <https://china.usc.edu/nicholas-cullrange-and-impact-chinese-public-diplomacy-efforts>.
152. Chinese MoFA. (2000-2015). China Foreign Affairs Yearbook.
153. Chinese MoFA. (2000-2015). China Foreign Affairs Yearbook.
154. **Chua, A. (2004).** World on fire: How exporting free market democracy breeds ethnic hatred and global instability. New York, NY: Anchor Books.
155. **Chua, A. (2004).** World on fire: How exporting free market democracy breeds ethnic hatred and global instability. New York, NY: Anchor Books.
156. CIA World Factbook. (2018). Field Listing: Ethnic Groups. Central Intelligence Agency. Retrieved from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2075.html>.
157. CIA World Factbook. (2018). Field Listing: Ethnic Groups. Central Intelligence Agency. Retrieved from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2075.html>.
158. CIFCA (China International Friendship Cities Association). (n.d.). Friendship city statistics. Retrieved from <http://www.cifca.org.cn/Web/YouChengTongJi.aspx>. Accessed on March 10, 2018.
159. CIFCA (China International Friendship Cities Association). (n.d.). Friendship city statistics. Retrieved from <http://www.cifca.org.cn/Web/YouChengTongJi.aspx>. Accessed on March 10, 2018.

160. **Clayton, William L. (13.11.1946)**, “The Foreign Economic Policy of the U.S.”, Waldorf Astoria, NY, στο 33rd National Foreign Trade Convention, William L. Clayton Papers, HSTL.
161. **Cleveland, Moore (17/6/1947)**, Kindleberger Memorandum, Joseph M. Jones Papers, Box 1, HSTL.
162. **Collins, Robert M. (2002)**, *More: The Politics of Economic Growth in Postwar America*, Oxford University Press.
163. **Committee for Economic Development (1948)**, *An American Program of European Economic Development*, A Statement on National Policy by the Research Committee of the CED.
164. Confucian Institute Annual Development Report. (2017). Hanban. http://english.hanban.org/node_7586.htm
165. Confucian Institute Annual Development Report. (2017). Hanban. http://english.hanban.org/node_7586.htm
166. Congressional Digest, *The Controversy in Congress Over Marshall Plan Proposals: Pro and Con*, March 1948.
167. **Cooper, A. F., Heine, J., & Thakur, R. (Eds.). (2013)**. The Oxford Handbook of Modern Diplomacy. Oxford University Press.
168. **Cooper, A. F., Heine, J., & Thakur, R. (Eds.). (2013)**. The Oxford Handbook of Modern Diplomacy. Oxford University Press.
169. **Cooper, R. (2003)**, *The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty - First Century*. London: Atlantic Books.
170. **Cowan, G., & Arsenault, A. (2008)**, *Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy*. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. Ανακτήθηκε στις 18/9/2017, από: www.communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/moving_from_monologue_to_dialogue_to_collaboration-the_three_layers_of_public_diplomacy.pdf
171. **Cox, R. W. (1987)**, *Production, Power and World Order: Social Forces in the Making of History*, Columbia University Press, New York.
172. **Cull N. (2018)**, *The Quest for Reputational Security: The Soft Power Agenda of Kazakhstan*, *The Soft Power 30, A Global Ranking of Soft Power*, Portland and USC Center of Public Diplomacy, pp. 122-127.
173. **Cull, N. (2008)**. Public diplomacy: Taxonomies and histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31-54.
174. **Cull, N. (2008)**. Public diplomacy: Taxonomies and histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31-54.

175. **Cull, N. J. (2009)**, *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press.
176. **Custer, S., Russell, B., DiLorenzo, M., Cheng, M., Ghose, S., Sims, J., Turner, J., and H. Desai. (2018)**. *Ties That Bind: Quantifying China's public diplomacy and its "good neighbor effect"*. Williamsburg, VA. AidData at William & Mary.
177. **Custer, S., Russell, B., DiLorenzo, M., Cheng, M., Ghose, S., Sims, J., Turner, J., and H. Desai. (2018)**. *Ties That Bind: Quantifying China's public diplomacy and its "good neighbor effect"*. Williamsburg, VA. AidData at William & Mary.
178. **Czitrom, Daniel J. (1982)**, *Media and the American Mind: From Morse to McLuhan*, Chapel Hill: University of North Carolina Press.
179. **d'Hooqe, I. (2007)**. "The Rise of China's Public Diplomacy." *Clingendael Diplomacy Paper*, pp. 1–41.
180. **d'Hooghe, I. (2014)**. *China's Public Diplomacy*. Leiden, Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers.
181. **d'Hooghe, I. (2014)**. *China's Public Diplomacy*. Leiden, Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers.
182. **Dahl, R. A. (1957)**. The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201–215. <https://doi.org/10.1002/bs.3830020303>
183. **Dahl, R. A. (1957)**. The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201–215. <https://doi.org/10.1002/bs.3830020303>
184. **Dahl, Robert A. (1957)**, "The Concept of Power", *Systems Research and Behavioral Science* 2(3).
185. **Deng, G., and S. Menegazzi. (2018)**. "The Relationship Between NGOs and Think Tanks with the Government in China." In *Government-NGO Relationship in Africa, Europe, Asia and MENA*, edited by Raffaele Marchetti, 95–113. New Delhi: Routledge.
186. **Dermawan, A. (2018)**. Politicians received kickbacks, January 20. *New Straits Times*. Retrieved from <https://www.nst.com.my/news/nation/2018/01/326925/politicians-received-kickbacks>.
187. **Dermawan, A. (2018)**. Politicians received kickbacks, January 20. *New Straits Times*. Retrieved from <https://www.nst.com.my/news/nation/2018/01/326925/politicians-received-kickbacks>.

188. **Devlin, K. (2018).** 5 charts on global views of China. Pew Research.
<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/10/19/5-charts-on-global-views-of-china/>
189. **Devlin, K. (2018).** 5 charts on global views of China. Pew Research.
<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/10/19/5-charts-on-global-views-of-china/>
190. **DiLorenzo, M. & M. Cheng. (2017).** Political turnover and Chinese development cooperation. Presentation delivered at the “SouthSouth Development Cooperation: Chances and Challenges for the International Aid Architecture” Workshop at Heidelberg University, September 26-27.
191. **DiLorenzo, M. & M. Cheng. (2017).** Political turnover and Chinese development cooperation. Presentation delivered at the “SouthSouth Development Cooperation: Chances and Challenges for the International Aid Architecture” Workshop at Heidelberg University, September 26-27.
192. **Ding, S. (2008).** The dragon’s hidden wings: How China rises with its soft power. Plymouth, UK: Lexington Books.
193. **Ding, S. (2008).** The dragon’s hidden wings: How China rises with its soft power. Plymouth, UK: Lexington Books.
194. **Ding, S. (2010).** Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A new look at China’s rise to the status quo power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), 255–272. <https://doi.org/10.1080/10670560903444207>
195. **Ding, S. (2010).** Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A new look at China’s rise to the status quo power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), 255–272. <https://doi.org/10.1080/10670560903444207>
196. **Dionne G. (1988),** Incertain et information: où en sommes-nous trente ans après le Colloque de Paris, en Dionne G., (ed), *Incertain et Information*, G. Vernet, Québec et Economica, Paris.
197. ***Diplomatic History* 25 (winter 2001),** “John F. Kennedy, USIA and World Opinion”, no. 1, σσ. 63-84.
198. **Dizard Jr., W. P. (2004),** *Inventing Public Diplomacy. The Story of the U.S. Information Agency.* Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc.
199. **Dizard, Wilson P. Jr. (2004),** *Inventing Public Diplomacy: The Story of the US Information Agency,* Lynne Rienner, Colorado.
200. **Dizard, Wilson P., Jr. (2004),** *Inventing Public Diplomacy: The story of the United States Information Agency,* Lynne Rienner Publishers, Boulder Colorado.

201. **Dollar, D. (2015).** China's rise as a regional and global power - The AIIB and the 'One Belt, One Road'. Washington, DC: The Brookings Institute. Retrieved from <https://www.brookings.edu/opinions/the-aiib-and-the-one-belt-one-road>.
202. **Dollar, D. (2015).** China's rise as a regional and global power - The AIIB and the 'One Belt, One Road'. Washington, DC: The Brookings Institute. Retrieved from <https://www.brookings.edu/opinions/the-aiib-and-the-one-belt-one-road>.
203. **Donnan, S. (2014, October 17).** Geopolitics cast shadow over New Silk Road. Financial Times. <https://www.ft.com/content/e8664a0e-44dd-11e4-9a5a-00144feabdc0>
204. **Donnan, S. (2014, October 17).** Geopolitics cast shadow over New Silk Road. Financial Times. <https://www.ft.com/content/e8664a0e-44dd-11e4-9a5a-00144feabdc0>
205. **Dornan, M. & P. Brant. (2014).** Chinese assistance in the Pacific: Agency, effectiveness and the role of Pacific Island governments. *Asia & the Pacific Policy Studies*, 1(2), 349-363.
206. **Dornan, M. & P. Brant. (2014).** Chinese assistance in the Pacific: Agency, effectiveness and the role of Pacific Island governments. *Asia & the Pacific Policy Studies*, 1(2), 349-363.
207. **Dreher, A. & A. Fuchs. (2016).** Rogue aid? An empirical analysis of China's aid allocation. *Canadian Journal of Economics*, 48(3), 988–1023.
208. **Dreher, A. & A. Fuchs. (2016).** Rogue aid? An empirical analysis of China's aid allocation. *Canadian Journal of Economics*, 48(3), 988–1023.
209. **Dreher, A., A. Fuchs, B. Parks, A. M. Strange, & M. J. Tierney. (2018).** Apples and dragon fruits: The determinants of aid and other forms of state financing from China to Africa. *International Studies Quarterly*, 62(1), 182–94.
210. **Dreher, A., A. Fuchs, B. Parks, A. M. Strange, & M. J. Tierney. (2018).** Apples and dragon fruits: The determinants of aid and other forms of state financing from China to Africa. *International Studies Quarterly*, 62(1), 182–94.
211. **Dreher, A., A. Fuchs, B. Parks, A. Strange, & M. J. Tierney. (2017).** Aid, China, and growth: Evidence from a new global development finance dataset. AidData Working Paper #46. Williamsburg, VA: AidData at the College of William and Mary. Retrieved from <http://aiddata.org/publications/aid-china-and-growth-evidence-from-anew-global-development-finance-dataset>.

212. **Dreher, A., A. Fuchs, B. Parks, A. Strange, & M. J. Tierney. (2017).** Aid, China, and growth: Evidence from a new global development finance dataset. AidData Working Paper #46. Williamsburg, VA: AidData at the College of William and Mary. Retrieved from <http://aiddata.org/publications/aid-china-and-growth-evidence-from-anew-global-development-finance-dataset>.
213. **Dreher, A., Fuchs, A., Parks, B., Strange, A., & Tierney, M. J. (2017).** Aid, China, and growth: Evidence from a new global development finance dataset. Aid Data Working Paper, 46.
214. **Dreher, A., Fuchs, A., Parks, B., Strange, A., & Tierney, M. J. (2017).** Aid, China, and growth: Evidence from a new global development finance dataset. Aid Data Working Paper, 46.
215. **Dubois N. (1994),** La norme d'internationalité et le libéralisme, P.U.G., Grenoble, p. 416.
216. **Dunning, J. H. (1981a).** "Explaining the international direct investment position of countries: towards a dynamic and development approach", *Weltwirtschaftliches Archiv*, 117: 30-64.
217. **Dunning, J. H. (1981b).** "Explaining outward direct investment of developing countries: in support of the eclectic theory of international production", in Kumar, K. and McLeod, M. (eds.), *Multinationals from Developing Countries*, San Francisco: Lexington Press, 1-22.
218. **Dunning, J. H. (2003).** *Making Globalization Good*. London: Macmillan.
219. **Dunning, J. H. (2010).** *New Challenges for International Business Research; Back to the Future*. Cheltenham: Edward Elgar.
220. **Dunning, J. H. and Lundan, S. M. (2008).** *Multinational Enterprises and the Global Economy, (Second Edition)*, Cheltenham: Edward Elgar.
221. **Dupuy C., Torre A. (1998),** *Cooperation and Trust in Spatially Clustered Firms*, in N. Lazaric, E. Lorenz (ed), *Trust and Economic Learning*, U.K., Northampton, MA, U.S.A.
222. **E. Kavalski (Ed.),** *The Ashgate Research Companion to Chinese Foreign Policy (33-45)*. Farnham, UK: Ashgate.
223. **E. Kavalski (Ed.),** *The Ashgate Research Companion to Chinese Foreign Policy (33-45)*. Farnham, UK: Ashgate.
224. Economic Cooperation Administration. *The Marshall Plan: A Handbook of the Economic Cooperation Administration*. Washington, ECA, 1950. 18 p.
225. Economic Cooperation Administration. *The Marshall Plan: A Program of International Cooperation*. Washington, ECA, 1950. 63 p.

226. **Economides, Spyros and Wilson, Peter (2007)**, Ο Οικονομικός Παράγοντας στις Διεθνείς Σχέσεις, Θεμέλιο, Αθήνα.
227. **Editor & Publisher (1961)**, “*US News Center Helps Foreign Press*”, December 22, σ. 11.
228. EIAS (European Institute for Asian Studies). (2017). Event report - China’s cultural diplomacy: The role of non-state actors. EIAS Briefing Seminar, November 30. Retrieved from http://www.eias.org/wp-content/uploads/2016/03/EIAS_Event_Report_China_Cultural_Diplomacy_30.11.2017-1.pdf.
229. EIAS (European Institute for Asian Studies). (2017). Event report - China’s cultural diplomacy: The role of non-state actors. EIAS Briefing Seminar, November 30. Retrieved from http://www.eias.org/wp-content/uploads/2016/03/EIAS_Event_Report_China_Cultural_Diplomacy_30.11.2017-1.pdf.
230. **Elliot, David W.E. (1992)**, *Rebuilding Europe: Western Europe, America and Postwar Reconstruction*, New York: Longman Publishing.
231. **Elwood David W. (1992)**, *Rebuilding Europe: Western Europe, America and Postwar Reconstruction*, New York: Longman Publishing.
232. **Elwood David W. (1992)**, *Rebuilding Europe: Western Europe, America and Postwar Reconstruction*, New York: Longman Publishing.
233. Enda Curran, “China’s Marshall Plan,” Bloomberg, August 7, 2016, www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-07/china-s-marshall-plan.
234. **Esmaquel II, P. (2016)**. Aquino: The president who brought China to court, June 29. Rappler. Retrieved from <https://www.rappler.com/nation/137939-president-aquino-west-philippine-sea-china-dispute>
235. **Esmaquel II, P. (2016)**. Aquino: The president who brought China to court, June 29. Rappler. Retrieved from <https://www.rappler.com/nation/137939-president-aquino-west-philippine-sea-china-dispute>
236. **Esposito Chiarella (1994)**, *America’s Feeble Weapon: Funding the Marshall Plan in France and Italy, 1948-1950*, Westport, CT: Greenwood Press.
237. **Evans Graham and Newnham Jeffrey (1998)**, *The Penguin Dictionary of International Relations*, Penguin Books.
238. **Fairbank John K. (1969)**, “China’s Foreign Policy in Historical Perspective,” *Foreign Affairs* 47, no. 3.

239. **Fairbank John K.**, “Introduction: Varieties of the Chinese Military Experience,” in *Chinese Ways in Warfare*, ed. Frank A. Kiernan Jr. and John K. Fairbank, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1974
240. **Farwa, U., & Siddiq, A. (2017)**. CPEC: Prospects of OBOR and South-South Cooperation. *Strategic Studies*, 37(3), 75–91.
241. **Farwa, U., & Siddiq, A. (2017)**. CPEC: Prospects of OBOR and South-South Cooperation. *Strategic Studies*, 37(3), 75–91.
242. **Ferdinand, P. (2016)**. Westward ho—the China dream and ‘one belt, one road’: Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), 941-957.
243. **Ferdinand, P. (2016)**. Westward ho—the China dream and ‘one belt, one road’: Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), 941-957.
244. **Ferguson, N. (2009, November 3)**. Think Again: Power. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2009/11/03/think-again-power/>
245. **Ferguson, N. (2009, November 3)**. Think Again: Power. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2009/11/03/think-again-power/>
246. **Festinger, L. (1957)**, *A Theory of Cognitive Dissonance*, Stanford University Press, Stanford, California.
247. **Field, M. (2018)**. China fills a vacuum in the South Pacific from Fiji to Australia, February 09. Retrieved from <https://www.wikitribune.com/story/2018/02/08/china/china-fills-a-vacuum-in-the-south-pacific-from-fiji-to-australia/34079/>.
248. **Field, M. (2018)**. China fills a vacuum in the South Pacific from Fiji to Australia, February 09. Retrieved from <https://www.wikitribune.com/story/2018/02/08/china/china-fills-a-vacuum-in-the-south-pacific-from-fiji-to-australia/34079/>.
249. **Findley, M.G., H.V. Milner, & D.L. Nielson. (2017)**. The choice among aid donors: The effects of multilateral vs. bilateral aid on recipient behavioral support. *Review of International Organizations*, 12(2), 307–334.
250. **Findley, M.G., H.V. Milner, & D.L. Nielson. (2017)**. The choice among aid donors: The effects of multilateral vs. bilateral aid on recipient behavioral support. *Review of International Organizations*, 12(2), 307–334.
251. **Flew, T. & F. Hartig. (2014)**. Confucius Institutes and the network communication approach to public diplomacy. *IAFOR Journal of Asian Studies*, 1(1), 27-44.

252. **Flew, T. & F. Hartig. (2014).** Confucius Institutes and the network communication approach to public diplomacy. *IAFOR Journal of Asian Studies*, 1(1), 27-44.
253. **Forgas J., Williams K. (2001),** (eds), *Social Influence: Direct and Indirect Processes*, Psychology Press, Philadelphia.
254. **Frank, Andre Gunter (1967),** *Capitalism and Underdevelopment in Latin America*, New York: Monthly Review Press.
255. **Frieden, J. and Lake, D. A. (2000),** (eds.), *International Political Economy: Perspectives on Global Power and Wealth*, St. Martin's, New York.
256. **Friedman, Milton (1962),** *Capitalism and Freedom*, University of Chicago Press, Chicago.
257. **Fu, Y. (2008).** Western media has 'demonised' China, April 13. The Telegraph. Retrieved from <http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3557186/Chinese-ambassador-Fu-Ying-Westernmedia-has-demonised-China.html>.
258. **Fu, Y. (2008).** Western media has 'demonised' China, April 13. The Telegraph. Retrieved from <http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3557186/Chinese-ambassador-Fu-Ying-Westernmedia-has-demonised-China.html>.
259. **Fuch, A., & Rudyak, M. (2019).** The Motives of China's Foreign Aid. In K. Zeng (Ed.), *Handbook on the International Political Economy of China*. Edward Elgar Publishing.
260. **Fuch, A., & Rudyak, M. (2019).** The Motives of China's Foreign Aid. In K. Zeng (Ed.), *Handbook on the International Political Economy of China*. Edward Elgar Publishing.
261. **Fukuyama, F. (2016).** Exporting the Chinese model. Project Syndicate, 12.
262. **Fukuyama, F. (2016).** Exporting the Chinese model. Project Syndicate, 12.
263. **Fullerton, J. (2018).** Xi Jinping says China willing to fight 'bloody battle' to regain rightful place in the world, in blistering nationalist speech, March 20. The Telegraph. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/03/20/xi-jinping-says-chinawilling-fight-bloody-battle-regain-rightful/>.
264. **Fullerton, J. (2018).** Xi Jinping says China willing to fight 'bloody battle' to regain rightful place in the world, in blistering nationalist speech, March 20. The Telegraph. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/03/20/xi-jinping-says-chinawilling-fight-bloody-battle-regain-rightful/>.

265. **Futures for Diplomacy: Integrative Diplomacy in the 21st Century. (2012, 18 Οκτωβρίου).** Ανακτήθηκε στις 5/9/17, από: <https://www.clingendael.nl/publication/futures-diplomacy-integrative-diplomacy-21st-century>
266. **Gaddis, John Lewis (2005),** *Strategies of Containment: A critical approach of American National Security Policy During the Cold War*, Oxford University Press.
267. **Gardikiotis A., Martin R., Hewstone M. (2005),** Group consensus in social influence: Type of consensus information as a moderator of majority and minority influence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31.
268. **Garten, Jeffrey (1997),** “Business and Foreign Policy”, *Foreign Policy*, Vol. 76, No.3, pp. 67-79.
269. **Garwood Ellen: Paul Nitze Oral History 4.11.1958,** Ellen Clayton Garwood Papers, Subject Files, Marshall Plan Folder, HSTL
270. **Gertz, B. (2000).** *The China threat: How the People's Republic targets America*. Washington, D.C.: Regnery Publishing.
271. **Gertz, B. (2000).** *The China threat: How the People's Republic targets America*. Washington, D.C.: Regnery Publishing.
272. **Giang, H. (2009).** Có nên lập Học viện Khổng tử ở Việt Nam [Should a Confucius Institute be established in Vietnam?]. Retrieved from <http://www.rfa.org/vietnamese>.
273. **Giang, H. (2009).** Có nên lập Học viện Khổng tử ở Việt Nam [Should a Confucius Institute be established in Vietnam?]. Retrieved from <http://www.rfa.org/vietnamese>.
274. **Gibler, D.M., & M.R. Sarkees. (2004).** Measuring alliances: The correlates of war formal interstate alliance dataset, 1816–2000. *Journal of Peace Research*, 41(2), 211-222.
275. **Gibler, D.M., & M.R. Sarkees. (2004).** Measuring alliances: The correlates of war formal interstate alliance dataset, 1816–2000. *Journal of Peace Research*, 41(2), 211-222.
276. **Gienow-Hecht (winter 1999),** Jessica C.E., “Art Is Democracy and Democracy is Art”, *Diplomatic History* 23, no. 1, σσ. 21-23.
277. **Gigerenzer Gerd (2008),** *Rationality for Mortals: How People Cope with Uncertainty*, Oxford University Press.
278. **Gil, J. (2018).** Innocent as strawberries: Confucius Institutes and Chinese influence, April 11. Australian Institute of International Affairs. Retrieved from:

<http://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/confucius-institutes-innocent-strawberries/>.

279. **Gil, J. (2018).** Innocent as strawberries: Confucius Institutes and Chinese influence, April 11. Australian Institute of International Affairs. Retrieved from: <http://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/confucius-institutes-innocent-strawberries/>.
280. **Gilboa I., Schmeidler D. (1989),** Maximum expected utility with non-unique prior, *Journal of Mathematical Economics*, vol. 18, Issue 2, Elsevier, pp. 141-153
281. **Gilboa, E. (2008).** Searching for a theory of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1): 55–77.
282. **Gilboa, E. (2008).** Searching for a theory of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1): 55–77.
283. **Gilpin, Robert (1981),** *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, New York.
284. **Gilpin, Robert (1987),** *The Political Economy of International Relations*, Princeton University Press, Princeton.
285. **Glaser, B. S. (2015).** “Chinese Foreign Policy Research Institutes and the Practice of Influence.” In *China’s Foreign Policy: Who Makes It and How It Is Made?*, edited by G. Rozman, 87–124. New York: Palgrave MacMillan.
286. **Glaser, B. S., & Murphy, M. E. (2009).** Soft power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. In C. McGiffert (Ed.), *Chinese soft power and its implications for the United States: Competition and cooperation in the developing world*. Center for Strategic and International Studies. (CSIS).
287. **Glaser, B. S., & Murphy, M. E. (2009).** Soft power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. In C. McGiffert (Ed.), *Chinese soft power and its implications for the United States: Competition and cooperation in the developing world*. Center for Strategic and International Studies. (CSIS).
288. **Glimcher Paul W. (2009),** Camerer Colin F., Fehr Ernst & Poldrack Russel A. (eds), *Neuroeconomics: Decision Making and the Brain*, Academic Press.
289. **Golan, G. J. (2013).** An integrated approach to public diplomacy. *American Behavioral Scientist*, 57, 1251-1255.
290. **Golan, G. J. (2013).** An integrated approach to public diplomacy. *American Behavioral Scientist*, 57, 1251-1255.
291. **Gomez P.-Y. (1995),** Des règles du jeu pour une modélisation conventionnaliste, *Revue Française d’Economie*, vol. X, 3.

292. **Gomez, J. (2018).** Philippines Says It Told China of 'Red Lines' in Sea Feud, May 28. The Washington Post. Retrieved from www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/philippines-says-ittold-china-of-red-lines-in-sea-feud/2018/05/28/83a0c92e-626f-11e8-81ca-bb14593acaa6_story.html?noredirect=on.
293. **Gomez, J. (2018).** Philippines Says It Told China of 'Red Lines' in Sea Feud, May 28. The Washington Post. Retrieved from www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/philippines-says-ittold-china-of-red-lines-in-sea-feud/2018/05/28/83a0c92e-626f-11e8-81ca-bb14593acaa6_story.html?noredirect=on.
294. **Gu, E., and M. Goldman (2004).** Chinese Intellectuals Between State and Market. London and New York: Routledge.
295. **Guang, Y., and E. Economy (2015).** “Where China Can’t Compete. Beijing Think Tank Trouble.” Foreign Affairs. Accessed September 27, 2015. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-09-21/where-china-can-t-compete>.
296. **Guixia, L. (2018).** China’s development aid to Fiji: Motive and method. Shandong Province, China: The Research Centre of the Pacific Island Countries at Liaocheng University.
297. **Guixia, L. (2018).** China’s development aid to Fiji: Motive and method. Shandong Province, China: The Research Centre of the Pacific Island Countries at Liaocheng University.
298. **Haggard, Stephan and Maxfield, Sylvia (1996),** “The Political Economy of Financial Internationalization in the Developing World”, International Organization, Vol. 50, No. 1, pp. 35-68.
299. **Hall, I. & F. Smith. (2013).** The struggle for soft power in Asia: Public diplomacy and regional competition. Asian Security, 9(1).
300. **Hall, I. & F. Smith. (2013).** The struggle for soft power in Asia: Public diplomacy and regional competition. Asian Security, 9(1).
301. **Hamblin, Terry R. (Ιούνιος 2001),** “Selling America: The Amerika Haus and U.S. Cultural Diplomacy in Germany and Austria 1946-1956”. Εργασία που παρουσιάστηκε στο ετήσιο συνέδριο της Society of Historians of American Foreign Relations, στο American University, Washington D.C.

302. **Han, F. (2013).** China's public diplomacy since the 18th CPC National Congress. *International Understanding*, 4, 2–5.
303. **Han, F. (2013).** China's public diplomacy since the 18th CPC National Congress. *International Understanding*, 4, 2–5.
304. **Hanban (n.d.).** Confucius Institute/Classroom. Retrieved from http://english.hanban.org/node_10971.htm
305. **Hanban (n.d.).** Confucius Institute/Classroom. Retrieved from http://english.hanban.org/node_10971.htm
306. **Hanhimaki J. M. and Westad O. A. (ed.) (2003),** *The Cold War: A History in Documents and Eyewitness Accounts*, Oxford University Press.
307. **Hanson, F. (2008a).** The dragon looks south. Sydney, Australia: Lowy Institute for International Policy.
308. **Hanson, F. (2008a).** The dragon looks south. Sydney, Australia: Lowy Institute for International Policy.
309. **Hanson, F. (2008b).** The dragon in the Pacific: More opportunity than threat. Sydney, Australia: Lowy Institute for International Policy.
310. **Hanson, F. (2008b).** The dragon in the Pacific: More opportunity than threat. Sydney, Australia: Lowy Institute for International Policy.
311. **Harper, John Lamberton (1994),** *American Visions of Europe: Franklin d. Roosevelt, George F. Kennan and Dean Acheson*, NY: Cambridge University Press.
312. **Hart, Jeffrey (spring 1976),** “Three approaches to the Measurement of Power in International Relations”, *International Organization*, v. 30/2.
313. **Hartig, F. (2014).** New public diplomacy meets old public diplomacy: The case of China and Its Confucius Institutes. *New Global Studies*, 8(3), 331-352.
314. **Hartig, F. (2014).** New public diplomacy meets old public diplomacy: The case of China and Its Confucius Institutes. *New Global Studies*, 8(3), 331-352.
315. **Hartig, F. (2015).** Communicating China to the world: Confucius Institutes and China's strategic narratives. *Politics*, 35(3-4), 245-258.
316. **Hartig, F. (2015).** Communicating China to the world: Confucius Institutes and China's strategic narratives. *Politics*, 35(3-4), 245-258.
317. **Hartig, F. (2016).** “How China Understands Public Diplomacy: The Importance of National Image for National Interests.” *International Studies Review* 18 (2): 655–680.
318. **Hartig, F. (2016a).** Chinese public diplomacy: The rise of the Confucius Institute. London and New York: Routledge.

319. **Hartig, F. (2016a).** Chinese public diplomacy: The rise of the Confucius Institute. London and New York: Routledge.
320. **Hartig, F. (2016b).** How China understands public diplomacy: The importance of national image for national interests. *International Studies Review*, 18(4), 655–680.
321. **Hartig, F. (2016b).** How China understands public diplomacy: The importance of national image for national interests. *International Studies Review*, 18(4), 655–680.
322. **Hasenkamp, O. (2014).** Cooperation & diplomacy in Oceania: Transformations to the regional system and increased global presence. *Pacific Geographies*, 42(July/August), 16-20.
323. **Hasenkamp, O. (2014).** Cooperation & diplomacy in Oceania: Transformations to the regional system and increased global presence. *Pacific Geographies*, 42(July/August), 16-20.
324. **Hayward, J. (2018).** “The Rise of China’s New-Type Think Tanks and the Internationalization of the State.” *Pacific Affairs* 91 (1): 27–47
325. **He, L. (2002).** “The Role of Think Tanks in Chinese Foreign Policy.” *Problems of Post-Communism* 49 (2): 33–43.
326. **Heginbotham Eric et al. (2015),** *The U.S.-China Military Scorecard: Forces, Geography, and the Evolving Balance of Power, 1996–2017*, Santa Monica, CA: RAND Corporation.
327. Hellenic Ministry of Foreign Affairs, Service of Diplomatic and Historical Archives, *Documentary History of Greece (1943-1951), Truman Doctrine and Marshall Plan* (ed. Photini Tomai), Papazisis, Athens, 2011.
328. **Henrikson, A. K. (2005),** Niche Diplomacy in the World Public Arena: the Global ‘Corners’ of Canada and Norway. Στο *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
329. **Henrikson, A. K. (2006),** What Can Public Diplomacy Achieve? Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’. Ανακτήθηκε στις 8/10/2017, από: <https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/publicdiplo.pdf>
330. **Hernández, J. (2018).** A Hong Kong newspaper on a mission to promote China’s soft power, March 31. *The New York Times*. Retrieved from

<https://www.nytimes.com/2018/03/31/world/asia/south-china-morning-post-hong-kong-alibaba.html>.

331. **Hernández, J. (2018).** A Hong Kong newspaper on a mission to promote China's soft power, March 31. The New York Times. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2018/03/31/world/asia/south-china-morning-post-hong-kong-alibaba.html>.
332. **Heydarian, R. J. (2018).** Duterte to China: 'If you want, just make us a province', February 22. The National Interest. Retrieved from: <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/duterte-china-%E2%80%98if-you-want-just-make-us-province%E2%80%99-24599>.
333. **Heydarian, R. J. (2018).** Duterte to China: 'If you want, just make us a province', February 22. The National Interest. Retrieved from: <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/duterte-china-%E2%80%98if-you-want-just-make-us-province%E2%80%99-24599>.
334. **Higgott, R., and D. Stone. (1996).** "The Limits of Influence: Foreign Policy Think Tanks in Britain and the USA." *Review of International Studies* 20 (1): 15–34.
335. **Hinsdale, M. (2017).** Is Fiji the Next Big Destination for Chinese Tourists?, October 2. Retrieved from <https://jingtravel.com/fiji-nextbig-destination-chinese-tourists/>.
336. **Hinsdale, M. (2017).** Is Fiji the Next Big Destination for Chinese Tourists?, October 2. Retrieved from <https://jingtravel.com/fiji-nextbig-destination-chinese-tourists/>.
337. **Hitchcock W. (2010),** "The Marshall Plan and the Creation of the West", in M. Leffler and O. A. Westad (eds), *GHCW*, vol. I, *Origins (1945-1962)*, Cambridge, Cambridge University Press.
338. **Ho, W.F. (2018).** China factor looms ahead of election, March 25. The Star. Retrieved from <https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/03/25/china-factor-looms-ahead-of-election-the-china-cardwas-flashed-in-almost-every-general-election-in/>.
339. **Ho, W.F. (2018).** China factor looms ahead of election, March 25. The Star. Retrieved from <https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/03/25/china-factor-looms-ahead-of-election-the-china-cardwas-flashed-in-almost-every-general-election-in/>.

340. **Hocking, B., Melissen, J., Shaun, R., & Sharp, P. (2012, 18 Οκτωβρίου),** Futures for Diplomacy: Integrative Diplomacy in the 21st Century. Ανακτήθηκε 10/10/17, από: <https://www.clingendael.org/publication/futures-diplomacy-integrative-diplomacy-21st-century>
341. **Hocking, Brian (1999),** “Diplomacy in a World of Change, in Melissen, Jan (ed.), *Innovation in Diplomatic Practice*, Basingston: Palgrave-Macmillan, pp. 21-42.
342. **Hoffman, E. (1988),** *The right to be human: A biography of Abraham Maslow*. Los Angeles, CA: Jeremy P. Tarcher.
343. **Hoffman, Paul G. (1951),** *Peace can be Won*, Garden City, NY: Doubleday & Company, Inc.
344. **Hogan Michael J. (February 1985),** “American Marshall Planners and the search for a European Neocapitalism”, *The American Historical Review*, vol. 90, no. 1.
345. **Hogan, Michael J. (1987),** *The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstruction of Western Europe, 1947-1952*, NY: Cambridge University Press, xii and 3.
346. **Hogan, Michael J. (Fall 1984),** *Revival and Reform: America’s Twentieth Century Search for a New Economic Order Abroad*, *Diplomatic History* 8, 287-310.
347. <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>
348. <http://www.bu.edu/pardeeschool/research/gegi/program-area/china-and-global-development-banking/fueling-growth-and-financing-risk/>
349. <http://www.cbsnews.com/news/60-minutes-great-brain-robbery-china-cyber-espionage/>
350. <http://www.marxists.org>
351. <http://www.theverge.com/2016/6/20/11975356/chinese-supercomputer-worlds-fastest-taihulight>
352. [https://en.wikipedia.org/wiki/Kanban_\(development\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Kanban_(development))
353. <https://www.carandmotor.gr/nea/kataskeyastiko-thayma-tis-kroatias>, 27/7/2022.
354. <https://www.foreignaffairs.com/anthologies/2016-10-20/world-war>
355. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-06-08/how-marshall-plan-emerged-failure>
356. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/1939-07-01/strategy-chiang-kai-shek>
357. <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/1997-05-01/marshall-plan-commemorative-section-modest-magician-will-clayton-and>
358. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-06-19/china-wont-win-race-ai-dominance?>

[utm_medium=social&fbclid=IwAR1d8smsn0MkbUvgXH9NcZL2mkWxMT-Tk9L2qkY4Ctjzxh7bCtLJERu1Edw](http://www.bjreview.com.cn/17thCPC/txt/2007-10/15/content_80539.htm)

359. Hu Jintao Calls for Enhancing “Soft Power” of Chinese Culture. (2007, October 15). Beijing Review. http://www.bjreview.com.cn/17thCPC/txt/2007-10/15/content_80539.htm
360. Hu Jintao Calls for Enhancing “Soft Power” of Chinese Culture. (2007, October 15). Beijing Review. http://www.bjreview.com.cn/17thCPC/txt/2007-10/15/content_80539.htm
361. **Hu, J. (2012).** Full text of Hu Jintao’s report at 18th Party Congress, November 17. Xinhua. Retrieved from http://news.xinhuanet.com/english/special/18cpcnc/2012-11/17/c_131981259.htm
362. **Hu, J. (2012).** Full text of Hu Jintao’s report at 18th Party Congress, November 17. Xinhua. Retrieved from http://news.xinhuanet.com/english/special/18cpcnc/2012-11/17/c_131981259.htm
363. **Hu, S. (2007).** Confucianism and Contemporary Chinese Politics. *Politics & Policy*, 35(1), 136–153. <https://doi.org/10.1111/j.1747-1346.2007.00051.x>
364. **Hu, S. (2007).** Confucianism and Contemporary Chinese Politics. *Politics & Policy*, 35(1), 136–153. <https://doi.org/10.1111/j.1747-1346.2007.00051.x>
365. **Hua, X. (2017).** “Chinese Think Tanks’ Influence on Foreign Policy Making: A Case Study of the Role of CIIS and SIIS in the Making of China’s Europe Policy.” In *Think Tanks, Foreign Policy and Geo-Politics. Pathways to Influence*, edited by D. E. Abelson, S. Brooks, and X. Hua, 132–153. New York: Routledge.
366. **Huang, C.-H. (2013).** China’s Soft Power in East Asia: A Quest for Status and Influence (No. 42; NBR Special Report). The National Bureau of Asian Research.
367. **Huang, C.-H. (2013).** China’s Soft Power in East Asia: A Quest for Status and Influence (No. 42; NBR Special Report). The National Bureau of Asian Research.
368. **Huang, Y. (2015).** “China’s Think Tanks Great Leap Forward.” Council on Foreign Relations. Accessed November 3, 2015. <http://blogs.cfr.org/asia/2015/09/28/chinas-think-tank-greatleap-forward/>.
369. **Huffschnid, Jorg (2006),** Πολιτική Οικονομία των Χρηματιστηριακών Αγορών και Εναλλακτικές Στρατηγικές, Καστανιώτης, Αθήνα.
370. **Huning, W. (1993).** Culture as National Soft Power: Soft Power. *Journal of Fudan University*, 3.

371. **Huning, W. (1993).** Culture as National Soft Power: Soft Power. Journal of Fudan University, 3.
372. **Hunt M. H. (2007),** *The American Ascendancy: How the United States Gained and Wielled Global Dominance*, Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
373. **Hunt, K., M. Rivers, & C. E. Shoichet. (2016).** In China, Duterte announces split with US: ‘America has lost’, October 20. CNN. Retrieved from <https://www.cnn.com/2016/10/20/asia/chinaphilippines-duterte-visit/index.html>
374. **Hunt, K., M. Rivers, & C. E. Shoichet. (2016).** In China, Duterte announces split with US: ‘America has lost’, October 20. CNN. Retrieved from <https://www.cnn.com/2016/10/20/asia/chinaphilippines-duterte-visit/index.html>
375. **Hurley, J., S. Morris, & G. Portelance. (2018).** Examining the debt implications of the belt and road initiative from a policy perspective. Washington, D.C.: Center for Global Development.
376. **Hurley, J., S. Morris, & G. Portelance. (2018).** Examining the debt implications of the belt and road initiative from a policy perspective. Washington, D.C.: Center for Global Development.
377. IMF. (2018). World Economic Outlook Database April 2018. Finance & Development. Retrieved from: www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=75.
378. IMF. (2018). World Economic Outlook Database April 2018. Finance & Development. Retrieved from: www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=75.
379. Information Service Review ECA drafted by P. D. Fahnestock, Director of Press Relations, CED, 2.12.1948, Paul G. Hoffman Papers, Box 22, ECA, HSTL
380. International Monetary Fund, “World Economic Outlook Database,” October 2016.
381. **Jackson R. και Soerensen G. (2006),** Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων, Gutenberg. Αθήνα, σ.128.
382. **Jackson Robert and Sorensen (2006),** Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων, Gutenberg, Αθήνα.
383. **Jackson και Soerensen (2006),** σ. 309, **Amsden A. (1992),** Asia’s Next Giant: South Korea and Late Industrialization. New York: Oxford University Press.
384. **Jacobi, Claus (January 1954),** “A new German Press”, *Foreign Affairs*, σσ. 323-330

385. James Kynge, "China Becomes Global Leader in Development Finance," Financial Times, May 17, 2016, <https://www.ft.com/content/b995cc7a-1c33-11e6-a7bc-ee846770ec15>.
386. **Jensen K. (ed.) (1993)**, *Origins of the Cold War: The Novikov, Kennan and Roberts "Long Telegrams" of 1946*, revised edition, Washington DC: United States Institute of Peace Press.
387. **Jeziarska, K. (2018)**. "Performing Independence. The Apolitical Image of Polish Think Tanks." *Europe-Asia Studies* 70 (3): 345–364.
388. **Jinping, X. (2017, May 14)**. Full text of President Xi's speech at opening of Belt and Road forum. Xinhua. http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/14/c_136282982.htm
389. **Jinping, X. (2017, May 14)**. Full text of President Xi's speech at opening of Belt and Road forum. Xinhua. http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/14/c_136282982.htm
390. **John K. Fairbank (1968)**, "A Preliminary Framework," in *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*, ed. John K. Fairbank, Cambridge, MA: Harvard University Press.
391. **Jones, D.M., S.A. Bremer, & J.D. Singer. (1996)**. Militarized interstate disputes, 1816–1992: Rationale, coding rules, and empirical patterns. *Conflict Management and Peace Science*, 15(2), 163-213.
392. **Jones, D.M., S.A. Bremer, & J.D. Singer. (1996)**. Militarized interstate disputes, 1816–1992: Rationale, coding rules, and empirical patterns. *Conflict Management and Peace Science*, 15(2), 163-213.
393. **Jonsson Christen and Hall Martin (2005)**, *Essence of Diplomacy*, Palgrave Macmillan.
394. **Jost, T., & A. Strange. (2018)**. Delegated diplomacy: Why China uses the military for face-to-face exchanges. Mimeo. Retrieved from http://www.tylerjost.com/uploads/1/1/0/4/110425699/jost_strange_manuscript_20180428.pdf.
395. **Jost, T., & A. Strange. (2018)**. Delegated diplomacy: Why China uses the military for face-to-face exchanges. Mimeo. Retrieved from http://www.tylerjost.com/uploads/1/1/0/4/110425699/jost_strange_manuscript_20180428.pdf.

396. **Jullien François (1999)**, *The Propensity of Things: Toward a History of Efficacy in China*, trans. Janet Lloyd, New York: Zone Books.
397. **Kahneman Daniel & Tversky Amos (March 1979)**, Prospect Theory: An analysis of Decision Under Risk, *Econometrica*, Vol. 47, No 2: 263-291, The Econometric Society.
398. **Kahneman, Daniel (2014)**, Σκέψη αργή και γρήγορη, Κάτοπτρο, Αθήνα.
399. **Kaneva, Nadia**, “Nation Branding: Toward an Agenda for Critical Research,” *International Journal of Communication*, Vol. 5, 2011, 117, Annenberg School of Public Diplomacy, University of Southern California (<https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/704>).
400. **Kang, D. C. (2003)**. Hierarchy and Stability in Asian International Relations. In G. Ikenberry & M. Mastanduno (Eds.), *International Relations Theory and the Asia-Pacific*. Columbia University Press.
401. **Kang, D. C. (2003)**. Hierarchy and Stability in Asian International Relations. In G. Ikenberry & M. Mastanduno (Eds.), *International Relations Theory and the Asia-Pacific*. Columbia University Press.
402. **Kang, D. C. (2007)**. *China rising: Peace, power, and order in East Asia*. New York: Columbia University Press.
403. **Kang, D. C. (2007)**. *China rising: Peace, power, and order in East Asia*. New York: Columbia University Press.
404. **Kapstein E.B.**, «Territoriality and Who is “US”? », *International Organization*, 47/3, 1993, p. 202.
405. **Kawashima, S. (2018)**. Cambodian views on the U.S., China and Japan, March 12. *The Diplomat*. Retrieved from thediplomat.com/2018/03/cambodian-views-on-the-u-s-china-and-japan/
406. **Kawashima, S. (2018)**. Cambodian views on the U.S., China and Japan, March 12. *The Diplomat*. Retrieved from thediplomat.com/2018/03/cambodian-views-on-the-u-s-china-and-japan/
407. Kelley Richard, *Tool-kit for Tomorrow* drawn from memo on the ECA pamphlet, Entry 1047, Box 11, RG 469, NARA
408. **Kelley, J. R. (2010)**, *The New Diplomacy: Evolution of a Revolution*. *Diplomacy & Statecraft*, 21(2), 286–305.
409. **Kennan, G. (2012)**, *The Sources of the Soviet Conduct*. Digital History. Ανακτήθηκε στις 15/6/17, από: <http://people.morrisville.edu/~buckinpa/HIST%20372/Discussion%20I/Kennan%20Sovet%20Conduct.pdf>

410. **Kennan, George F. (1951)**, *American Diplomacy*, Chicago: University of Chicago Press.
411. **Kennedy Paul (1989)**, *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, London: Fontana Press.
412. **Kenrick, D. T., Neuberg, S. L., Griskevicius, V., Becker, D. V., & Schaller, M. (2010)**, Goal-driven cognition and functional behavior: The fundamental-motives framework. *Current Directions in Psychological Science*, 19(1), 63-67.
413. **Keynes J.M. (February 1937)**, The General Theory of Employment, The Quarterly Journal of Economics, vol. 51, No 2, Oxford University Press, pp. 209-223.
414. **Kingdon, J. W. (1984)**. Agendas, alternatives, and public policies. Boston: The Book Service.
415. **Kingdon, J. W. (1984)**. Agendas, alternatives, and public policies. Boston: The Book Service.
416. **Kissinger Henry (1979)**, *White House Years*, New York: Little, Brown.
417. **Kissinger Henry (2012)**, *On China*, New York: Penguin Books.
418. **Klan, A. (2018)**. Pacific nations drowning in Chinese debt, January 29. The Australian. Retrieved from: <https://www.theaustralian.com.au/national-affairs/pacific-nationsdrowning-in-chinese-debt/news-story/082de1ecc957c9c4380bb9cb8555fa95>.
419. **Klan, A. (2018)**. Pacific nations drowning in Chinese debt, January 29. The Australian. Retrieved from: <https://www.theaustralian.com.au/national-affairs/pacific-nationsdrowning-in-chinese-debt/news-story/082de1ecc957c9c4380bb9cb8555fa95>.
420. **Koenig C., Van Wizek G. (1992)**, Alliance interentreprise: le rôle de la confiance, in A. Noel, *Perspectives en Management Stratégique*, Economica, Paris.
421. **Kollner, P., X. Zhu, and P. Abb. (2018)**. “Understanding the Development of Think Tanks in Mainland China, Taiwan, and Japan.” *Pacific Affairs* 91 (1): 5–26.
422. **Koppes, George R. (August 1974)**, Black, Gregory D., “OWI Goes to the Movies”, *Foreign Service Journal*.
423. **Koppes, George R., Black, Gregory D. (1987)**, *Hollywood goes to war: How Politics, Profits and Propaganda Shaped World War II Movies*, Free Press/Macmillan, N.Y.
424. **Krasner S.D.**, «Westphalia and All That» in J. Goldstein and R.O. Keohane (eds.) *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutional and Political Change*. Ithaca: Cornell University Press, 1993, p. 314.
425. **Kruegler, David F. (2000)**, *The Voice of America and Domestic Propaganda Battles 1945-1953*, Columbia, University of Missouri Press.

426. **Kuik, C. (2013).** Making sense of Malaysia's China policy: Asymmetry, proximity, and elite's domestic authority. *Chinese Journal of International Politics*, 6, 429-467.
427. **Kuik, C. (2013).** Making sense of Malaysia's China policy: Asymmetry, proximity, and elite's domestic authority. *Chinese Journal of International Politics*, 6, 429-467.
428. **Kuo, M.A. (2016).** US-China relations: Public diplomacy and soft power, December 5. *The Diplomat*. Retrieved from <https://thediplomat.com/2016/12/us-china-relations-public-diplomacyand-soft-power/>
429. **Kuo, M.A. (2016).** US-China relations: Public diplomacy and soft power, December 5. *The Diplomat*. Retrieved from <https://thediplomat.com/2016/12/us-china-relations-public-diplomacyand-soft-power/>
430. **Kurlantzick, J. (2006).** China's charm offensive in South East Asia. *Current History*, 105(692), 270-276.
431. **Kurlantzick, J. (2006).** China's charm offensive in South East Asia. *Current History*, 105(692), 270-276.
432. **Kurlantzick, J. (2007).** Charm offensive: How China's soft power is transforming the world. New Haven, CT: Yale University Press.
433. **Kurlantzick, J. (2007).** Charm offensive: How China's soft power is transforming the world. New Haven, CT: Yale University Press.
434. **Kushner, Marilyn S. (winter 2002),** "Exhibiting Art at the American National Exhibition in Moscow, 1959: Domestic Politics and Cultural Diplomacy", *Journal of Cold War Studies* 4, no. 1, σσ. 6-26.
435. **Kyriazis N. & Metaxas T. (2010),** "Bounded Rationality and Institutional Change", *Evolutionary and Institutional Economics Review*, Vol. 7, No. 1, pp. 1-19.
436. **Kyriazis, N. and Economou, E.M.L. (2013a),** "Macroculture, sports and democracy in Classical Greece", *European Journal of Law and Economics*, DOI 10.1007/s10657-013-9390-3.
437. **Lai David (May 2004),** "*Learning from the Stones: A Go Approach to Mastering China's Strategic, Shi*," US Army War College Strategic Studies Institute.
438. **Langley, Paul (2002),** *World Financial Orders: A Historical International Political Economy*, Milton Park: Routledge.

439. **Langley, Paul (2005)**, “The Everyday life of Global Finance: A Neglected ‘level’ of Governance” in Baker, Andrew and Hudson, David and Woodward, Richard (eds.), *Governing Financial Globalization*, Routledge, Milton Park, pp. 76-9.
440. **Lanteigne, M. (2015)**. *Chinese foreign policy: An introduction*. New York: Routledge.
441. **Lanteigne, M. (2015)**. *Chinese foreign policy: An introduction*. New York: Routledge.
442. **Leonard, M., Smewing C. (2002)**, *Public diplomacy and the Middle East*. London: Foreign Policy Centre.
443. **Lewis D.K. (1983)**, *Languages and Language*, in *Philosophical Papers*, vol. 1, chap. 11, pp. 163-188, Oxford University Press, Minneapolis.
444. **Li, Cheng (2017)**. *The Power of Ideas: The Rising Influence of Thinkers and Think Tanks in China*. Singapore: World Scientific.
445. **Li, M. (2009)**. *Soft power: China’s emerging strategy in international politics*. Plymouth, UK: Lexington Books.
446. **Li, M. (2009)**. *Soft power: China’s emerging strategy in international politics*. Plymouth, UK: Lexington Books.
447. **Li, M. (2012)**. *International status: China’s pursuit of a comprehensive superpower status*. In
448. **Li, M. (2012)**. *International status: China’s pursuit of a comprehensive superpower status*. In
449. **Li, M. (2015)**. *China’s “one belt, one road” initiative: New round of opening up*. Singapore: S. Rajaratnam School of International Studies (RSIS).
450. **Li, M. (2015)**. *China’s “one belt, one road” initiative: New round of opening up*. Singapore: S. Rajaratnam School of International Studies (RSIS).
451. **Li, X. & Y. Zheng. (2016)**. *A blueprint for China's neighborhood diplomacy*, March 30. *The Diplomat*. Retrieved from <https://thediplomat.com/2016/03/a-blueprint-for-chinas-neighborhooddiplomacy/>.
452. **Li, X. & Y. Zheng. (2016)**. *A blueprint for China's neighborhood diplomacy*, March 30. *The Diplomat*. Retrieved from <https://thediplomat.com/2016/03/a-blueprint-for-chinas-neighborhooddiplomacy/>.
453. **Liao, X. (2006)**. *Chinese Foreign Policy Think Tanks and China’s Policy Towards Japan*. Hong Kong: The Chinese University Press.

454. **Lien, D., & C.H. Oh. (2014).** Determinants of the Confucius Institute establishment. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 54, 437-441.
455. **Lien, D., & C.H. Oh. (2014).** Determinants of the Confucius Institute establishment. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 54, 437-441.
456. **Lien, D., C.H. Oh, & W.T. Selmier II. (2011).** Confucius Institute effects on China's FDI: Isn't it delightful when folks afar study Hanyu? *International Review of Economics and Finance*, 21, 147-155.
457. **Lien, D., C.H. Oh, & W.T. Selmier II. (2011).** Confucius Institute effects on China's FDI: Isn't it delightful when folks afar study Hanyu? *International Review of Economics and Finance*, 21, 147-155.
458. **Lim, L. & A. Furze. (2017).** Confucius Institute in NSW Education Department 'Unacceptable' – Analyst. *The Guardian*. Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2017/dec/08/confuciousinstitute-in-nsw-education-department-unacceptable-analyst?CMP=share_btn_link.
459. **Lim, L. & A. Furze. (2017).** Confucius Institute in NSW Education Department 'Unacceptable' – Analyst. *The Guardian*. Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2017/dec/08/confuciousinstitute-in-nsw-education-department-unacceptable-analyst?CMP=share_btn_link.
460. **Lin, T. (1993).** The foreign aid policy of the People's Republic of China: A theoretical analysis. Ph.D. dissertation, Department of Political Science, Northern Illinois University, DeKalb, Illinois.
461. **Lin, T. (1993).** The foreign aid policy of the People's Republic of China: A theoretical analysis. Ph.D. dissertation, Department of Political Science, Northern Illinois University, DeKalb, Illinois.
462. **Linder, A. (2018).** Fiji unceremoniously shuts down representative office in Taipei to better 'reallocate resources', May 17. *Shanghaiist*. Retrieved from <http://shanghaiist.com/2017/05/17/fijicloses-taipei-office/>.
463. **Linder, A. (2018).** Fiji unceremoniously shuts down representative office in Taipei to better 'reallocate resources', May 17. *Shanghaiist*. Retrieved from <http://shanghaiist.com/2017/05/17/fijicloses-taipei-office/>.
464. **List John (2006),** The Behavioralist Meets the Market: Measuring Social Preferences and Reputation Effects in Actual Transactions, *Journal of Political Economy* 114: 1-37, University of Chicago Press.

465. **Liu, W., & Dunford, M. (2016).** Inclusive globalization: Unpacking China's Belt and Road Initiative. *Area Development and Policy*, 1(3), 323–340. <https://doi.org/10.1080/23792949.2016.1232598>
466. **Liu, W., & Dunford, M. (2016).** Inclusive globalization: Unpacking China's Belt and Road Initiative. *Area Development and Policy*, 1(3), 323–340. <https://doi.org/10.1080/23792949.2016.1232598>
467. **Liu, X. (2015).** Chinese Confucius Institute diachronic development. *Journal of Chongqing University (Social Science Edition)*, 21(6), 234–241.
468. **Liu, X. (2015).** Chinese Confucius Institute diachronic development. *Journal of Chongqing University (Social Science Edition)*, 21(6), 234–241.
469. **Liu, X. (2017).** Look beyond and beneath the soft power: An alternative analytical framework for China's cultural diplomacy. *Cambridge Journal of China Studies*, 12(4).
470. **Liu, X. (2017).** Look beyond and beneath the soft power: An alternative analytical framework for China's cultural diplomacy. *Cambridge Journal of China Studies*, 12(4).
471. **Lo, J. T., & Pan, S. (2016).** Confucius Institutes and China's soft power: Practices and paradoxes. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 46(4), 512–532. <https://doi.org/10.1080/03057925.2014.916185>
472. **Lo, J. T., & Pan, S. (2016).** Confucius Institutes and China's soft power: Practices and paradoxes. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 46(4), 512–532. <https://doi.org/10.1080/03057925.2014.916185>
473. **Lum, T., M. Blanchard, N. Cook, K. Dumbaugh, S. B. Epstein, S. A. Kan, M. F. Martin, W. M. Morrison, D. K. Nanto, J. Nichol, J. M. Sharp, M. P. Sullivan, & B. Vaughn. (2008).** Comparing global influence: China's and U.S. diplomacy, foreign aid, trade, and investment in the developing world. Washington, D.C: Congressional Research Service. Retrieved from <https://fas.org/sgp/crs/row/RL34620.pdf>
474. **Lum, T., M. Blanchard, N. Cook, K. Dumbaugh, S. B. Epstein, S. A. Kan, M. F. Martin, W. M. Morrison, D. K. Nanto, J. Nichol, J. M. Sharp, M. P. Sullivan, & B. Vaughn. (2008).** Comparing global influence: China's and U.S. diplomacy, foreign aid, trade, and investment in the developing world. Washington, D.C: Congressional Research Service. Retrieved from <https://fas.org/sgp/crs/row/RL34620.pdf>

475. **Lundan, S. M. and Mirza, H. (2010).** “TNC evolution and the emerging investment development paradigm”, *Transnational Corporations*, 19(2): 29–52.
476. **Maas A., West S. G., Cialdini R. B. (1987),** Minority influence and conversion, in C. Hendrick (ed), *Review of personality and social psychology*, Vol. 8, pp. 55-79, Sage, Newbury Park, California.
477. **Mackinder Halford (1919),** *Democratic Ideals and Reality: A Study in the Politics of Reconstruction*, New York: Henry Holt.
478. **Mahan, Alfred Thayer (1894),** *The influence of sea power upon history, 1660–1783*, Boston: Little, Brown, and company, 6th ed.
479. **Maier, Charles S. (1970),** *Between Taylorism and Technocracy: European Ideologies and the Vision of Industrial Productivity*, *Journal of Contemporary History* 5, p.43
480. **Maier, Charles S. (Autumn 1977),** *The Politics of Productivity: Foundations of American International Economic Policy after WW II*, *International Organization* 31, p. 615
481. **Marchand, Roland (1985),** *Advertising the American Dream: Making Way for Modernity, 1920-1940*, Berkeley: University of California Press.
482. **Marshall, M.G., T.R. Gurr, & K. Jagers. (2017).** Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2015. Vienna, Virginia: Centre for Systemic Peace.
483. **Marshall, M.G., T.R. Gurr, & K. Jagers. (2017).** Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2015. Vienna, Virginia: Centre for Systemic Peace.
484. **Martin R., Hewstone M. (2001),** Determinants and consequences of cognitive processes in majority and minority influence, in J. Forgas and K. Williams (eds), *Social Influence: Direct and Indirect Processes*, pp. 315-330, Psychology Press, Philadelphia.
485. **Martin R., Hewstone M. (2001),** Determinants and consequences of cognitive processes in majority and minority influence, in J. Forgas and K. Williams (eds), *Social Influence: Direct and Indirect Processes*, pp. 315-330, Psychology Press, Philadelphia.
486. **Martin, Lisa (1992),** *Coercive Cooperation: Explaining Multilateral Economic Sanctions*, Princeton University Press, Princeton.
487. **Maslow, A. H. (1943),** A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-96.

488. **Maslow, A. H. (1954)**, Motivation and personality. New York: Harper and Row.
489. **Maslow, A. H. (1962)**, Toward a psychology of being. Princeton: D. Van Nostrand Company.
490. **Maslow, A. H. (1970a)**, Motivation and personality. New York: Harper & Row.
491. **Maslow, A. H. (1970b)**, Religions, values, and peak experiences. New York: Penguin. (Original work published 1966)
492. **Maslow, A. H. (1987)**, Motivation and personality (3rd ed.). Delhi, India: Pearson Education.
493. **Mattes, M., B.A. Leeds, and N. Matsumura. (2016)**. Measuring change in source of leader support: The CHISOLS dataset. *Journal of Peace Research* 53(2), 259-267.
494. **Mattes, M., B.A. Leeds, and N. Matsumura. (2016)**. Measuring change in source of leader support: The CHISOLS dataset. *Journal of Peace Research* 53(2), 259-267.
495. **McCullough, David (1992)**, *Truman*, New York: Simon and Schuster.
496. **McGann, J. (2007)**. Think Tanks and Policy Advice in the United States. New York: Routledge.
497. **McGann, J. (2019)**. The 2018 Global Go to Think Tanks Index. University of Pennsylvania. https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=think_tanks.
498. **McGann, J., and R. Sabatini. (2011)**. Global Think Tanks. New York: Routledge.
499. **McGiffert, C. (2009)**. Chinese soft power and its implications for the United States: Competition and cooperation in the developing world. Center for Strategic and International Studies (CSIS).
500. **McGiffert, C. (2009)**. Chinese soft power and its implications for the United States: Competition and cooperation in the developing world. Center for Strategic and International Studies (CSIS).
501. **McGuire, W. J. (1961)**, "Resistance to persuasion conferred by active and passive prior refutation of same and alternative counterarguments". *Journal of Abnormal Psychology*. 63 (2): 326–332.

502. **McKenzie B. (2005)**, *Remaking France: Americanization, Public Diplomacy and the Marshall Plan*, Oxford: Berghahn Books.
503. McMahon, Patrick, Report on the first 15 months of the Marshall Plan, Clark M. Clifford Papers, Box 1, Subject File 1945-1954, ECA, Committee for the Marshall Plan, HSTL
504. **Mearsheimer, John, J. (2003)**, *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton & Co.
505. **Medvetz, T. (2008)**. *Think Tanks as an Emergent Field*. New York: Social Science Research Council.
506. **Medvetz, T. (2012)**. *Think Tanks in America*. Chicago: The University of Chicago Press.
507. **Melissen, J. (2005)**, *The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice*. Στο *The New Public Diplomacy - Soft Power In International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
508. **Melissen, J. (2005)**. *The new public diplomacy: Soft power in international relations*. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan.
509. **Melissen, J. (2005)**. *The new public diplomacy: Soft power in international relations*. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan.
510. **Melissen, J. (2011)**, *Beyond the New Public Diplomacy*. Clingendael.
Ανακτήθηκε στις 30/7/17, από:
https://www.clingendael.org/sites/default/files/20111014_cdsp_paper_jmelissen.pdf
511. **Melissen, J. (2013)**. "Public Diplomacy." In *Oxford Handbook of Public Diplomacy*, edited by A. F. Cooper, J. Heine, and R. Thakur, 436–452. Oxford: Oxford University Press.
512. **Melissen, J. (2015)**. Introduction. In J. Melissen & Y. Sohn (Eds.) *Understanding public diplomacy in East Asia: Middle powers in a troubled region*. New York: Palgrave Macmillan.
513. **Melissen, J. (2015)**. Introduction. In J. Melissen & Y. Sohn (Eds.) *Understanding public diplomacy in East Asia: Middle powers in a troubled region*. New York: Palgrave Macmillan.
514. **Menegazzi, S. (2016)**. "What's the Matter with Chinese Think Tanks?" China Policy Institute, The University of Nottingham Policy Blog.
<https://theasiadialogue.com/2016/06/15/whats-thematter-with-chinese-think-tanks/>
515. **Menegazzi, S. (2017)**. *Rethinking Think Tanks in Contemporary China*. Basingstoke: Palgrave.

516. **Menegazzi, S. (2020).** Chinese Think Tanks and Public Diplomacy in the Xi Jinping Era, Global Society, DOI: 10.1080/13600826.2020.1825067
517. **Metzgar, E.T. (2015).** Institutions of higher education as public diplomacy tools: China-based university programs for the 21st century. *Journal of Studies in International Education*, 20(3), 223-241.
518. **Metzgar, E.T. (2015).** Institutions of higher education as public diplomacy tools: China-based University programs for the 21st century. *Journal of Studies in International Education*, 20(3), 223-241.
519. **Metzgar, E.T., & C. Hayden. (2013).** The state of public diplomacy research. In *Minutes and Transcript for December 2013 Meeting of the U.S.*, (13–21). Washington, D.C.: U.S. Advisory Commission on Public Diplomacy.
520. **Metzgar, E.T., & C. Hayden. (2013).** The state of public diplomacy research. In *Minutes and Transcript for December 2013 Meeting of the U.S.*, (13–21). Washington, D.C.: U.S. Advisory Commission on Public Diplomacy.
521. **Millet A. R. and Maslowski P. (1984),** *For the Common Defense: A military History of the United States of America*, Free Press, New York.
522. **Mills N. (2008),** *Winning the Peace: The Marshall Plan and America's coming of Age as a Superpower*, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
523. **Milward A. S. (April 1989),** “Was the Marshall Plan Necessary?”, *Diplomatic History*, vol. 13, no. 2.
524. **Milton Giles,** *The Stalin Affair, The Impossible Alliance That Won The War*, John Murray, 2024
525. **Ming, C., & H. Tan. (2018).** The shocking Malaysian election result could hit Chinese investments, May 10. CNBC news. Retrieved from <https://www.cnbc.com/2018/05/10/malaysia-election-may-hitchina-belt-and-road-infrastructure-projects.html>
526. **Ming, C., & H. Tan. (2018).** The shocking Malaysian election result could hit Chinese investments, May 10. CNBC news. Retrieved from <https://www.cnbc.com/2018/05/10/malaysia-election-may-hitchina-belt-and-road-infrastructure-projects.html>
527. **Ministry of Education. (2013).** Confucius Institute development plan, Feb. 28. Retrieved from http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/s5987/201302/t20130228_148061.html.

528. Ministry of Education. (2013). Confucius Institute development plan, Feb. 28. Retrieved from http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/s5987/201302/t20130228_148061.html.
529. Minutes of Meeting of the CED Board of Trustees, 16.10.1947, Waldorf Astoria, NY, Paul Hoffman Papers, Box 40, HSTL
530. **Mirza, M. N., & Khan, F. Z. (2020).** Systemic Transformations and Chinese Image of the World Order: Transcending Great Wall through Neo-Confucianism and Tianxia Systems. *Asia Pacific*, 38, 22–38.
531. **Mirza, M. N., & Khan, F. Z. (2020).** Systemic Transformations and Chinese Image of the World Order: Transcending Great Wall through Neo-Confucianism and Tianxia Systems. *Asia Pacific*, 38, 22–38.
532. **Morgenthau J. Hans (1993),** *Politics Among Nations: The struggle for Power and Peace*, Mc Graw-Hill.
533. **Morgenthau, Hans, J. (1967,4th edition),** *Politics Among Nations: The struggle for Power and Peace*, Brief Edition revised by Thompson W. Kenneth, Knopf, New York.
534. **Moscovici S. (1976),** *Social influence and social change*, Academic Press, London.
535. **Moscovici S. (1976),** *Social influence and social change*, Academic Press, London.
536. **Moscovici S. (1984),** The phenomenon of social representations, in R.M. Farr, S. Moscovici (eds), *Social representations*, Cambridge University Press, Cambridge.
537. **Moscovici S. (1985),** Social influence and Conformity, in G. Lindzey and E. Aronson (eds), *The Handbook of Social Psychology*, Vol. 2, 3rd edition, pp. 347-412, Random House, New York.
538. **Moscovici S. (1986),** L'ère des représentations sociales, in W. Doise et A. Palmonari, *L' Etude des représentations sociales*, Delachaux et Niestle, Lausanne.
539. **Muhammad Nadeem Mirza, Hussain Abbas, Muhammad Qasim Nizamani.** Evaluating China's Soft Power Discourse: Assumptions, Strategies, and Objectives. *Global Strategic & Security Studies Review*, 2020, 5 (4), pp.40-50. [ff10.31703/gsssr.2020\(V-IV\).05ff.fhshs-03200824f](https://doi.org/10.31703/gsssr.2020(V-IV).05ff.fhshs-03200824f)
540. Muhammad Nadeem Mirza, Hussain Abbas, Muhammad Qasim Nizamani. Evaluating China's Soft Power Discourse: Assumptions, Strategies, and Objectives. *Global Strategic & Security Studies Review*, 2020, 5 (4), pp.40-50. [ff10.31703/gsssr.2020\(V-IV\).05ff.fhshs-03200824f](https://doi.org/10.31703/gsssr.2020(V-IV).05ff.fhshs-03200824f)

541. Mutual Security Program, 26.6.1951, George M. Elsey Papers, Box 50, H. S. Truman Administration Speech File, HSTL
542. **Nachiappan, K. (2013).** “Think Tanks and the Knowledge-Policy Nexus in China.” *Policy and Society* 32 (3): 255–265
543. National Science Board, “Science and Engineering Indicators, 2016” (Arlington, VA: National Science Foundation, 2016), <https://www.nsf.gov/statistics/2016/nsb20161/#/report>.
544. **Neilson, A. Waldemar (1999),** “Information to Win Public Support and Sustain Morale”, in Constantine Menges, ed., *The Marshall Plan from Those Who Made it Succeed*, Lanham, Md. University Press of America.
545. **Nguyen, V.C. (2014).** Confucius institutes in the Mekong region: China's soft power or soft border?. *Issues & Studies*, 50(4), 85-117.
546. **Nguyen, V.C. (2014).** Confucius institutes in the Mekong region: China's soft power or soft border?. *Issues & Studies*, 50(4), 85-117.
547. **Nie, W. (2016).** Xi Jinping's foreign policy dilemma: One belt, one road or the South China Sea?. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, 38(3), 422-444.
548. **Nie, W. (2016).** Xi Jinping's foreign policy dilemma: One belt, one road or the South China Sea?. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, 38(3), 422-444.
549. **Ninkovich Frank (1981),** *The Diplomacy of Ideas: US Foreign Policy and Cultural Relations, 1938-1950*, NY: Cambridge University Press.
550. **North, D. C. (1990).** *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge: Cambridge University Press.
551. **North, D. C. (1994).** “Economic performance through time, American Economic Review”, 84(3): 359–368.
552. **North, D. C. (2005).** *Understanding the Process of Economic Change*, Princeton: Princeton University Press.
553. **Nye Jr., J. S. (1990).** Soft Power. *Foreign Policy*, 80, 153–171. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/1148580>
554. **Nye Jr., J. S. (1990).** Soft Power. *Foreign Policy*, 80, 153–171. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/1148580>
555. **Nye Jr., J. S. (2003).** *The Paradox of American Power: Why the World’s Only Superpower Can’t Go It Alone*. Oxford University Press.
556. **Nye Jr., J. S. (2003).** *The Paradox of American Power: Why the World’s Only Superpower Can’t Go It Alone*. Oxford University Press.

557. **Nye Jr., J. S. (2004).** Soft Power and American Foreign Policy. *Political Science Quarterly*, 119(2), 255–270. <https://doi.org/10.2307/20202345>
558. **Nye Jr., J. S. (2004).** Soft Power and American Foreign Policy. *Political Science Quarterly*, 119(2), 255–270. <https://doi.org/10.2307/20202345>
559. **Nye Jr., J. S. (2005).** *Soft Power: The Means To Success In World Politics.* PublicAffairs.
560. **Nye Jr., J. S. (2005).** *Soft Power: The Means To Success In World Politics.* PublicAffairs.
561. **Nye Jr., J. S. (2017).** Soft power: The origins and political progress of a concept. *Palgrave Communications*, 3(1), 1–3. <https://doi.org/10.1057/palcomms.2017.8>
562. **Nye Jr., J. S. (2017).** Soft power: The origins and political progress of a concept. *Palgrave Communications*, 3(1), 1–3. <https://doi.org/10.1057/palcomms.2017.8>
563. **Nye Jr., J. S., Economy, L., & Shambaugh, D. (2016, February 27).** Is China's Soft Power Strategy Working? China Power Project. <http://chinapower.csis.org/is-chinas-soft-power-strategyworking/>
564. **Nye Jr., J. S., Economy, L., & Shambaugh, D. (2016, February 27).** Is China's Soft Power Strategy Working? China Power Project. <http://chinapower.csis.org/is-chinas-soft-power-strategyworking/>
565. **Nye, J.S. (2004).** *Soft Power: The Means To Success In World Politics.* New York: PublicAffairs.
566. **Nye, J.S. (2004).** *Soft Power: The Means To Success In World Politics.* New York: PublicAffairs.
567. **Nye, J.S. (2011).** *The future of power.* New York, PublicAffairs.
568. **Nye, J.S. (2011).** *The future of power.* New York, PublicAffairs.
569. **Nye, J.S. (2018).** How sharp power threatens soft power, February 1. *Foreign Affairs.* Retrieved from www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-01-24/how-sharp-power-threatens-soft-power
570. **Nye, J.S. (2018).** How sharp power threatens soft power, February 1. *Foreign Affairs.* Retrieved from www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-01-24/how-sharp-power-threatens-soft-power
571. **Nye, Jr, J. S. (2005),** *Ηπια Ισχύς. Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική.* Αθήνα: Παπαζήση.

572. **Nye, Jr, J. S. (2010, 2 Οκτωβρίου)**, The New Public Diplomacy. Project Syndicate. Ανακτήθηκε στις 12/7/2017, από: www.magiken.com/archive/Clinton-emails/C05767159.pdf.
573. OECD Observer. *Special Issue: Marshall Plan 20th Anniversary*. June 1967.
574. **Ogden, C. (2019)**. Oxford Dictionary of Politics and International Relations in China. In A Dictionary of Politics and International Relations in China. Oxford University Press.
575. **Ogden, C. (2019)**. Oxford Dictionary of Politics and International Relations in China. In A Dictionary of Politics and International Relations in China. Oxford University Press.
576. **Olsson, J. (2017)**. China's relentless media expansion creates challenge of global proportions. Taiwan Sentinel. Retrieved from <https://sentinel.tw/prc-relentless-global-media/>
577. **Olsson, J. (2017)**. China's relentless media expansion creates challenge of global proportions. Taiwan Sentinel. Retrieved from <https://sentinel.tw/prc-relentless-global-media/>
578. Organization for Economic Cooperation and Development. *From Marshall Plan to Global Interdependence*. Paris, OECD, 1978. 246 p.
579. **Orlean A. (ed) (1994)**, Analyse économique des conventions, P.U.F., Paris.
580. **Panda, A. (2017)**. China's Foreign Minister reflects on 2017 in Chinese foreign policy, December 11. The Diplomat. Retrieved from thediplomat.com/2017/12/chinas-foreign-minister-reflectson-2017-in-chinese-foreign-policy/
581. **Panda, A. (2017)**. China's Foreign Minister reflects on 2017 in Chinese foreign policy, December 11. The Diplomat. Retrieved from thediplomat.com/2017/12/chinas-foreign-minister-reflectson-2017-in-chinese-foreign-policy/
582. **Paradise, J. (2009)**. China and international harmony: The role of Confucius Institutes in bolstering Beijing's soft power. Asian Survey, 49(4), 647–669.
583. **Paradise, J. (2009)**. China and international harmony: The role of Confucius Institutes in bolstering Beijing's soft power. Asian Survey, 49(4), 647–669.

584. **Parameswaran, P. (2010).** Measuring the dragon's reach: Quantifying China's influence in Southeast Asia (1990–2007). *The Monitor: Journal of International Studies*, 15(2), 37-53.
585. **Parameswaran, P. (2010).** Measuring the dragon's reach: Quantifying China's influence in Southeast Asia (1990–2007). *The Monitor: Journal of International Studies*, 15(2), 37-53.
586. **Parmar, I. (2004).** *Think Tanks and Power in Foreign Policy. A Comparative Study of the Role and Influence of the Council on Foreign Relations and the Royal Institute of International Affairs.* Basingstock: Palgrave Mcmillan.
587. **Parrish S. (1997),** "The Marshall Plan, Soviet-American Relations and the Division of Europe" in N. Naimark and L. Gibianskii (eds), *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Westport, CT: Westview Press.
588. **Pautz, H. (2011).** "Revisiting the Think-Tank Phenomenon." *Public Policy and Administration* 26 (4): 419–435.
589. **Pautz, H. (2012).** *Think-Tanks, Social Democracy and Social Policy.* New York: Palgrave Macmillan
590. **Pavitt J. (2008),** "Design and the Democratic Ideal", in D. Crowley and J. Pavitt, eds, *Cold War Modern: Design 1945-1970*, London, V&A Publishing.
591. **People's Daily. (2015).** China, Russia step up media cooperation with 9 deals inked, June 27. *People's Daily Online.* Retrieved from <http://en.people.cn/n/2015/0627/c98649-8912048.html>
592. **People's Daily. (2015).** China, Russia step up media cooperation with 9 deals inked, June 27. *People's Daily Online.* Retrieved from <http://en.people.cn/n/2015/0627/c98649-8912048.html>
593. **Perez, M. (2014).** "EU Think Tanks Fora as a Transaction Costs Reducers: A Study of Informal Interest Intermediation in the EU." *Journal of Contemporary European Research* 10 (2): 146–155.
594. **Perlez J. & Y. Huang (2017).** Behind China's US\$1 trillion plan to shake up the economic order, May 13. *The New York Times.* Retrieved from <https://www.nytimes.com/2017/05/13/business/china-railway-one-belt-one-road-1-trillion-plan.html>.
595. **Perlez J. & Y. Huang (2017).** Behind China's US\$1 trillion plan to shake up the economic order, May 13. *The New York Times.* Retrieved from <https://www.nytimes.com/2017/05/13/business/china-railway-one-belt-one-road-1-trillion-plan.html>.

596. **Perry, S. (2015).** "Thoughts on Silk Road Think Tanks Network." Available here: <file:///Users/a/Downloads/Stephen%20Perry-Article.pdf>.
597. **Pew Research Center (2014).** Global opposition to U.S. surveillance and drones, but limited harm to America's image. Retrieved from <http://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/2/2014/07/2014-07-14-Balance-of-Power.pdf>.
598. **Pew Research Center (2014).** Global opposition to U.S. surveillance and drones, but limited harm to America's image. Retrieved from <http://assets.pewresearch.org/wpcontent/uploads/sites/2/2014/07/2014-07-14-Balance-of-Power.pdf>.
599. **Pesaran M. Hashem (1987).** "Econometrics," *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, v. 2, p. 8 [pp. 8–22]. Reprinted in J. Eatwell et al., eds. (1990). *Econometrics: The New Palgrave*, p. 1 [pp. 1–34]
600. **Peter Van Ham,** "The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation," *Foreign Affairs* 80(2001): 2-6, <http://www.jstor.org/stable/20050245>.
601. **Pluijm, R. & J. Melissen. (2007).** *City diplomacy: The expanding role of cities in international politics*. Clingendael Diplomacy Papers No. 10. The Hague, Netherlands Institute of International Relations, Clingendael.
602. **Pluijm, R. & J. Melissen. (2007).** *City diplomacy: The expanding role of cities in international politics*. Clingendael Diplomacy Papers No. 10. The Hague, Netherlands Institute of International Relations, Clingendael.
603. **PMC. (2017).** Chinese banks provide 40% of Fiji's foreign loans, May 24. Asia Pacific Report. Retrieved from <https://asiapacificreport.nz/2017/05/24/chinese-banks-provide-40-percent-of-fijis-foreign-loans/>.
604. **PMC. (2017).** Chinese banks provide 40% of Fiji's foreign loans, May 24. Asia Pacific Report. Retrieved from <https://asiapacificreport.nz/2017/05/24/chinese-banks-provide-40-percent-of-fijis-foreign-loans/>.
605. **Poston, D.L., & J.H. Wong. (2016).** The Chinese diaspora: The current distribution of the overseas Chinese population. *Chinese Journal of Sociology*, 2(3), 248-273.
606. **Poston, D.L., & J.H. Wong. (2016).** The Chinese diaspora: The current distribution of the overseas Chinese population. *Chinese Journal of Sociology*, 2(3), 248-273.

607. **Price, Bayard Harry (1952)**, *The Marshall Plan and its Meaning*, Ithaca, NY, Cornell University Press.
608. **Price, Harry Bayard (1955)**, *The Marshall Plan and its Meaning*, Ithaca, Cornell University Press.
609. **Pryke, J. (2018)**. The bad – and good – of China’s aid in the Pacific, January 11. The Interpreter. Retrieved from <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/bad-and-good-china-aidpacific>.
610. **Pryke, J. (2018)**. The bad – and good – of China’s aid in the Pacific, January 11. The Interpreter. Retrieved from <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/bad-and-good-china-aidpacific>.
611. Public Diplomacy: A National Security Imperative. Ανακτήθηκε 15/11/17, από: <https://2009-2017.state.gov/r/remarks/2009/124640.htm>
612. **Qin, Y. (2016)**. “A Relational Theory of World Politics.” *International Studies Review* 18 (1): 33–47.
613. **Qin, Y. (2018)**. *A Relational Theory of Global Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
614. **Qing, K., & J. Shiffman. (2015)**. Beijing’s covert radio network airs China-friendly news across Washington and the world, November 2. Reuters. Retrieved from <https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-radio/>.
615. **Qing, K., & J. Shiffman. (2015)**. Beijing’s covert radio network airs China-friendly news across Washington and the world, November 2. Reuters. Retrieved from <https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-radio/>.
616. **Rabinovitch, S. (2008)**. The rise of an image-conscious China. *China Security* 4(3): 32–46.
617. **Rabinovitch, S. (2008)**. The rise of an image-conscious China. *China Security* 4(3): 32–46.
618. **Rachman, G. (2016)**. *Easternization: Asia's rise and America's decline from Obama to Trump and beyond*. New York: Other Press.
619. **Rachman, G. (2016)**. *Easternization: Asia's rise and America's decline from Obama to Trump and beyond*. New York: Other Press.
620. **Rachman, G. (2016)**. The rising power of China will create new political fissures in the west, August 13. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/aug/13/rising-power-of-china-new-political-fissures-in-west>.

621. **Rachman, G. (2016).** The rising power of China will create new political fissures in the west, August 13. The Guardian. Retrieved from <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/aug/13/rising-power-of-china-new-political-fissures-in-west>.
622. **Rahim, R. (2017).** Majority of Malaysians welcome China's presence here, April 23. The Star. Retrieved from <https://www.thestar.com.my/news/nation/2017/04/23/majority-of-malaysians-welcome-chinas-presence-here/>
623. **Rahim, R. (2017).** Majority of Malaysians welcome China's presence here, April 23. The Star. Retrieved from <https://www.thestar.com.my/news/nation/2017/04/23/majority-of-malaysians-welcome-chinas-presence-here/>
624. **Rana, K. S. (2011),** 21st Century Diplomacy. New York: Continuum.
625. **Ranada, P. (2017).** Duterte wants China-backed telco provider in PH by early 2018, December 19. Rappler. Retrieved from: <https://www.rappler.com/nation/191735-duterte-china-telecomphilippines-early-2018>
626. **Ranada, P. (2017).** Duterte wants China-backed telco provider in PH by early 2018, December 19. Rappler. Retrieved from: <https://www.rappler.com/nation/191735-duterte-china-telecomphilippines-early-2018>
627. Rappler. (2017). Duterte thanks 4 countries for help during Marawi terror war, October 25. Retrieved from: <https://www.rappler.com/nation/186297-duterte-thanks-help-other-countries-marawi>
628. Rappler. (2017). Duterte thanks 4 countries for help during Marawi terror war, October 25. Retrieved from: <https://www.rappler.com/nation/186297-duterte-thanks-help-other-countries-marawi>
629. **Ratcliff, J. D. (1960),** "The USA Goes to the Fair", στο Whitaker Urban G. (ed.), *Propaganda and International Relations*, Chandler Studies in International and Intercultural Relations, Chandler Publishing Co., San Francisco, σσ. 62-66.
630. **Ratner Carl (2012),** Macro-cultural psychology: a political philosophy of mind, Oxford University Press, pp. 382-474.
631. **Rawnsley, G. (2009).** China talks back: Public diplomacy and soft power for the Chinese Century. In N. Snow & P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (282–291). New York: Routledge.

632. **Rawnsley, G. (2009).** China talks back: Public diplomacy and soft power for the Chinese Century. In N. Snow & P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (282–291). New York: Routledge.
633. Release of Patrick McMahon Memorandum on US International Information Program, Department of State Bulletin 14, January 6 & 13, 1946
634. Reporters without Borders. (2016). Xinhua: The world's biggest propaganda agency, September 30. Updated January 20, 2016, originally published in 2005. Retrieved from <https://rsf.org/en/reports/xinhua-worlds-biggest-propaganda-agency>.
635. Reporters without Borders. (2016). Xinhua: The world's biggest propaganda agency, September 30. Updated January 20, 2016, originally published in 2005. Retrieved from <https://rsf.org/en/reports/xinhua-worlds-biggest-propaganda-agency>.
636. **Reuvers, Shirin and Huub Ruel (2012),** “Research on Commercial Diplomacy: A Review and Implications”, in Huub, Ruel (ed.), *Commercial Diplomacy and International Business: A Conceptual and Empirical Exploration*, Advanced Series in Management, Vol. 9, Bingley: Emerald Group Publishing Ltd, pp. 1-28
637. RFA (Radio Free Asia). (2018). Interview: 'Who Wants Cambodia To Be a Province of China?', interview with Sophal Ear, March 7. Retrieved from <https://www.rfa.org/english/news/cambodia/chinadebt-03072018162337.html>.
638. RFA (Radio Free Asia). (2018). Interview: 'Who Wants Cambodia To Be a Province of China?', interview with Sophal Ear, March 7. Retrieved from <https://www.rfa.org/english/news/cambodia/chinadebt-03072018162337.html>.
639. **Rich, A. (2005).** *Think Tanks, Public Policy and the Policy of Expertise*. Cambridge: Cambridge University Press.
640. **Richmond, Yale (1999),** “Beer for Burgermeisters”, in United States Information Agency, *Commemoration: Public Diplomacy, Looking Back, Looking Forward*, USIA Office of Public Information, Washington D.C., σ. 10.
641. **Rolland, N. (2015).** China’s new silk road. The National Bureau of Asian Research, 12.
642. **Rolland, N. (2015).** China’s new silk road. The National Bureau of Asian Research, 12.
643. **Romero, Federico (1992),** *The U.S. and the European Trade Union Movement, 1944-1951*, trans. Harvey Ferguson II, Chapel Hill: University of North Carolina Press.

644. **Roselle, L., Miskimmon, A., & O' Loughlin, B. (2014, Απρίλιος 1η),** Strategic Narrative. A New Means to Understand Soft Power. *New Media and Society*, 7(1), 70–84.
645. **Rosenberg, Emily S. (1982),** *Spreading the American Dream: American Economic and Cultural Expansion, 1890-1945*, NY: Hill and Wang.
646. **Rosenberg, Emily S. (1999),** *Financial Missionaries to the World: The Politics and Culture of Dollar Diplomacy, 1900-1930*, Cambridge, Harvard University Press.
647. **Ross, R. & A.I. Johnston. (2006).** Introduction. In A.I Johnston & R. Ross (Eds.) *New Directions in the Study of China's Foreign Policy*(1–12). Stanford, CA: Stanford University Press.
648. **Ross, R. & A.I. Johnston. (2006).** Introduction. In A.I Johnston & R. Ross (Eds.) *New Directions in the Study of China's Foreign Policy*(1–12). Stanford, CA: Stanford University Press.
649. **Rossides, Eugene T. (ed) (1998),** *The Truman Doctrine of Aid to Greece: A Fifty-Year Retrospective*, American Hellenic Institute Foundation.
650. **Ru, P. (2020).** Scientists' Impact on Decision-Making. A Case Study of the China Hi-Tech Research and Development Program. New York: Routledge.
651. **Sagafi-Nejad, T. and Dunning, J. H. (2008).** The UN and Transnational Corporations: from Code of Conduct to Global Compact, Bloomington: Indiana University Press.
652. **Sakalaki M. (1996),** Représentations sociales et analyse économique des conventions, in *Actes de Colloque du XXIe Congrès International*, International Association for Research in Economic Psychology (IAREP), Université René Descartes, Paris, pp. 1221-1226
653. **Sakalaki M. (2/2002),** Normes, conventions et représentations en économie: des substituts au savoir en situation d'asymétrie d'information, *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, Tome 15, 117-146.
654. **Sakalaki M., Kazi S. (2007),** The value of information in lay economic thinking: the valuation of expert and non-expert informational goods compared to the valuation of material goods, *Journal of Information Science*, June 1, SAGE publishing.
655. **Salas Porras, A., and G. Murray (2017).** Think Tanks and Global Politics. Key Spaces in the Structure of Power. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

656. **Saner, Rayment, Lichia, Yui (2003)**, *International Economic Diplomacy: Mutations in Post-modern Times*, Discussion Paper No. 84, Netherlands Institute of International Relation, The Hague.
657. **Sanford, William F., Jr. (1987)**, *The American Business Community and the European Recovery Program, 1947-1952*. New York, Garland Publishing, 366 p.
658. **Saunders F. S. (1999)**, *Who Paid the Piper? The CIA and the Cultural Cold War*, London, Granta.
659. **Savage Barbara (1999)**, *Broadcasting Freedom: Radio, War and Politics of Race, 1938-1948*, Chapel Hill: University of North Carolina Press
660. **Sayama, O. (2016)**. China's Approach to Soft Power Seeking a Balance between Nationalism, Legitimacy and International Influence. Royal United Services Institute Occasional Paper.
661. **Sayama, O. (2016)**. China's Approach to Soft Power Seeking a Balance between Nationalism, Legitimacy and International Influence. Royal United Services Institute Occasional Paper.
662. **Schelling T. (1960)**, *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.
663. **Schelling T. (1980)**, *The Strategy of Conflict*. Boston: Harvard University Press.
664. **Schlenker B.R. (1973)**, Helm B., Tedeschi J.T., The effects of personality and situational variables on behavioral trust, *Journal of Personality and Social Psychology*, 25, 419-427.
665. **Schulman, Holly Cowan (1990)**, *The Voice of America: Propaganda and Democracy*, Madison: University of Wisconsin Press
666. **Schwartz, H. (2000)**, *States and Markets. The Emergence of Global Economy*, 2nd ed., Macmillan, London.
667. **Scott, J. M. (1999)**. "Transnationalizing Democracy Promotion: The Role of Western Political Foundations and Think-Tanks." *Democratization* 6 (3): 146–170.
668. **Seib, P. (2010, 13 Ιουνίου)**, AT WILTON PARK, PUBLIC DIPLOMACY EDGES FORWARD. Ανακτήθηκε στις 17/9/2017, από: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/wilton-park-public-diplomacy-edges-forward>
669. **Seib, P. (2012, 29 Μαρτίου)**, NATO GRAPPLES WITH SOFT POWER. Ανακτήθηκε στις 20/9/17, από <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/nato-grapples-soft-power>
670. **Sen, A. (1999)**. *Development as Freedom*, Oxford: Oxford University Press.

671. Senate, Committee on Foreign Relations, *The USIS in Europe pursuant to S. res. 161, A Resolution Authorizing the Committee on Foreign Relations to Make an Investigation of the Effects of Certain State Department Activities*, 80th Cong., 2d sess., 1948, S.R. 855, part 1,1,3 & 5
672. **Shai, M., and D. Stone (2004)**. “The Chinese Tradition of Policy Research Institutes.” In *Think Tanks Traditions: Policy Research and the Politics of Ideas*, edited by D. Stone, and A. Denham, 141–162. Manchester & New York: Manchester University Press.
673. **Shambaugh David (2021)**, *China’s leaders: From Mao to now*, Polity Press.
674. **Shambaugh, D. (2002)**. “China’s International Relations Think Tanks: Evolving Structure and Process.” *The China Quarterly* 171 (1): 575–596.
675. **Shambaugh, D. (2013)**. *China goes global: The partial power*. Oxford, UK: Oxford University Press.
676. **Shambaugh, D. (2013)**. *China goes global: The partial power*. Oxford, UK: Oxford University Press.
677. **Shambaugh, D. (2014)**. Op-ed: The Illusion of Chinese Power, June 25. Brookings. Retrieved from <https://www.brookings.edu/opinions/the-illusion-of-chinese-power/>.
678. **Shambaugh, D. (2014)**. Op-ed: The Illusion of Chinese Power, June 25. Brookings. Retrieved from <https://www.brookings.edu/opinions/the-illusion-of-chinese-power/>.
679. **Shambaugh, D. (2015)**. China’s Soft-Power Push: The Search for Respect. *Foreign Affairs*, 94(4), 99–107.
680. **Shambaugh, D. (2015)**. China’s soft-power push: The search for respect. *Foreign Affairs*, (July/August).
681. **Shambaugh, D. (2015)**. China’s Soft-Power Push: The Search for Respect. *Foreign Affairs*, 94(4), 99–107.
682. **Shambaugh, D. (2015)**. China’s soft-power push: The search for respect. *Foreign Affairs*, (July/August).
683. **Shambaugh, D. (2020)**. *China and the World*. Oxford: Oxford University Press. Shanghai Academy of Social Sciences. 2014. “2014 Chinese Think Tanks Report.” [2014 nian Zhongguo Zhiku Baogao]. <https://www.silkroadbriefing.com/news/2021/03/02/chinas-african-belt-road-initiative-its-not-what-you-think-it-is/>

684. **Shanghai Daily. (2014).** Peking University to offer elite scholarship, May 7. Accessed http://www.china.org.cn/bjzt/2014-05/07/content_32312256.htm.
685. **Shanghai Daily. (2014).** Peking University to offer elite scholarship, May 7. Accessed http://www.china.org.cn/bjzt/2014-05/07/content_32312256.htm.
686. **Shukry, A., & Y. Ho. (2018).** Malaysia's Mahathir pledges to review China investment if re-elected, April 8. Bloomberg. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-0408/mahathirpledges-to-review-china-investment-after-malaysia-vote>.
687. **Shukry, A., & Y. Ho. (2018).** Malaysia's Mahathir pledges to review China investment if re-elected, April 8. Bloomberg. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-0408/mahathirpledges-to-review-china-investment-after-malaysia-vote>.
688. **Si, S. (2014).** Expansion of international broadcasting: The growing global reach of China Central Television. Oxford, UK: Reuters Institute for the Study of Journalism.
689. **Si, S. (2014).** Expansion of international broadcasting: The growing global reach of China Central Television. Oxford, UK: Reuters Institute for the Study of Journalism.
690. **Signitzer, B. H., & Coombs, T. (1992),** Public relations and public diplomacy: Conceptual convergences. *Public Relations Review*, 18(2), 137–147.
691. **Silberman, James M. and Charles Weiss (November 1992),** Jr. *Restructuring for Productivity: the Technical Assistance Program of the Marshall Plan as a Precedent for the Former Soviet Union*. Global Technology Management, Inc. Bethesda, Maryland, for the World Bank. 42 p.
692. **Silver, L. (2017).** How people in Asia-Pacific view China. Washington, D.C: Pew Research Center. Retrieved from <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/10/16/how-people-in-asiapacific-view-china/>.
693. **Silver, L. (2017).** How people in Asia-Pacific view China. Washington, D.C: Pew Research Center. Retrieved from <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/10/16/how-people-in-asiapacific-view-china/>.
694. **Simon, H. A. (1955),** “A behavioural model of rational choice”, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 69, No. 1, pp. 99-118.

695. **Simon, H. A. (1959)**, “Theories of Decision Making in Economics and Behavioural Science”, *The American Economic Review*, Vol. 49, No. 3, pp. 253-283.
696. **Simpson, Howard R. (1998)**, *Bush Hat, Black Tie: Adventures of a Foreign Service Officer*, Brassey’s Books, London.
697. **Smith Adam (2012)**, Η θεωρία των Ηθικών συναισθημάτων, Παπαζήσης, Αθήνα.
698. **Smith, Adam (1977) [1776]**, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, University of Chicago Press.
699. **Smith, Kenneth F. (May 1983)**, *The Marshall Plan Epoch in American Public Administration*. Department of Public Affairs, George Mason University, Virginia.
700. **Smith, S.J. (2016)**. Winning friends and influencing people with guns: Understanding the growth of China’s military diplomacy (Doctoral dissertation). Retrieved from Research Works at University of Washington.
701. **Smith, S.J. (2016)**. Winning friends and influencing people with guns: Understanding the growth of China’s military diplomacy (Doctoral dissertation). Retrieved from Research Works at University of Washington.
702. **Smith, Vernon L. (2008)**, *Rationality in Economics: Constructivist and Ecological Forms*, Cambridge University Press.
703. **Snow, N. (2014)**, *Public Diplomacy. New Dimensions and Implications*. Στο *Global Communications Theories, Stakeholders, and Trends* (4η έκδ.). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc. Ανακτήθηκε στις 2/10/2017 από http://www.academia.edu/9872083/_Public_Diplomacy_New_Dimensions_and_Implications_in_Global_Communication_Theories_Stakeholders_and_Trends_by_Thomas_McPhail
704. **Szondi, Gyorgy**, “Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences,” *Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’* (2008).
705. **Sorensen, Thomas C. (1968)**, *The world War: The story of American Propaganda*, Harper & Row, N.Y.
706. **Sothoeuth, I. (2016)**. China inks deal with Cambodia, erasing \$90m debt, October 17. Voice of America Cambodia. Retrieved from <https://www.voacambodia.com/a/china-inks-deals-withcambodiaerasing-90-million-dollar-debt/3554746.html>.

707. **Sothoeuth, I. (2016).** China inks deal with Cambodia, erasing \$90m debt, October 17. Voice of America Cambodia. Retrieved from <https://www.voacambodia.com/a/china-inks-deals-withcambodiaerasing-90-million-dollar-debt/3554746.html>.
708. South China Morning Post. (2017). China Telecom picked to become the Philippines' third telecoms player, December 11. Retrieved from: <http://www.scmp.com/business/article/2123794/china-telecom-picked-become-philippines-third-telecoms-player>.
709. South China Morning Post. (2017). China Telecom picked to become the Philippines' third telecoms player, December 11. Retrieved from: <http://www.scmp.com/business/article/2123794/china-telecom-picked-become-philippines-third-telecoms-player>.
710. **Spykman, Nicolas J. (1942),** America's Strategy in World Politics, Harcourt Brace Jovanovich, New York.
711. **State Council (2015).** "Opinion on Strengthening the Construction of New Types of Think Tanks with Chinese Characteristics." (关于加强中国特色新型智库建设的意见, Guanyu jiaqiang Zhongguo tese xinxing zhiku jianshe de yijian). Beijing: State Council General Office.
712. State Council Information Office of the People's Republic of China. (2017). Further Develop China's Military Diplomacy, July 24. Retrieved from: <http://www.scio.gov.cn/xwfbh/xwbfhbh/wqfbh/35861/36954/zy36958/Document/1559161/1559161.htm>.
713. State Council Information Office of the People's Republic of China. (2017). Further Develop China's Military Diplomacy, July 24. Retrieved from: <http://www.scio.gov.cn/xwfbh/xwbfhbh/wqfbh/35861/36954/zy36958/Document/1559161/1559161.htm>.
714. **Stiglitz, J. E. (1998).** "Towards a new paradigm of development", the 9th Raúl Prebisch. Lecture, delivered at UNCTAD, Geneva.
715. **Stiglitz, J. E. (2002).** Globalization and its Discontents, London: Allen Lane.
716. **Stiglitz J. (2002),** La Grande Désillusion, Fayard, Paris.
717. **Stone, D. (1996).** Capturing the Political Imagination. Think Tanks and the Policy Process. Abingdon: Frank Cass.
718. **Stone, D. (1998).** Capturing the Political Imagination. Think Tanks and the Policy Process. London: Frank Cass

719. **Stone, D. (2007).** “Recycling Bins, Garbage Cans or Think Tanks? Three Myths Regarding Policy Analysis Institutes”. *Public Administration* 85 (2): 259–278.
720. **Stone, D. (2013).** *Knowledge Actors and Transnational Governance. The Private-Public Nexus in Transnational Governance.* New York: Palgrave McMillan.
721. **Stone, D. (2015).** “The Group of 20 Transnational Policy Community: Governance Networks, Policy Analysis and Think Tanks.” *International Review of Administrative Science* 81(4): 1–19.
722. **Strüver, G. (2012).** What friends are made of: Bilateral linkages and domestic drivers of foreign policy alignment with China. Hamburg, Germany: German Institute of Global and Area Studies, Working Paper 209.
723. **Strüver, G. (2012).** What friends are made of: Bilateral linkages and domestic drivers of foreign policy alignment with China. Hamburg, Germany: German Institute of Global and Area Studies, Working Paper 209.
724. **Strüver, G. (2017).** China's Partnership Diplomacy: International Alignment Based on Interests or Ideology. *The Chinese Journal of International Politics*, 10(1), 31-65.
725. **Strüver, G. (2017).** China's Partnership Diplomacy: International Alignment Based on Interests or Ideology. *The Chinese Journal of International Politics*, 10(1), 31-65.
726. **Sturm, P. (2010),** Shoring up the EU’s public diplomacy in CSDP. *European Security Review*, No.52, 4.
727. **Sturm, P. (2010, Νοέμβριος),** Shoring up the EU’s public diplomacy in CSDP. *European Security Review*, No.52, 4.
728. **Sun Tzu (1971),** *The Art of War*, trans. Samuel B. Griffith, London: Oxford University Press.
729. **Sun, Y. (2014).** China’s aid to Africa: Monster or messiah? , February 7. Brookings East Asia Commentary. Retrieved from <https://www.brookings.edu/opinions/chinas-aid-to-africa-monster-ormessiah/>.
730. **Sun, Y. (2014).** China’s aid to Africa: Monster or messiah? , February 7. Brookings East Asia Commentary. Retrieved from <https://www.brookings.edu/opinions/chinas-aid-to-africa-monster-ormessiah/>.
731. **Sun, Z. (2004).** “The Think Tanks and the Making of Chinese Foreign Policy.” *Fudan Journal (Social Sciences)* (4): 98–104.

732. **Swaine, M. D. (2015).** Chinese Views and Commentary on the “One Belt, One Road” Initiative. *China Leadership Monitor*, 47.
733. **Swaine, M. D. (2015).** Chinese Views and Commentary on the “One Belt, One Road” Initiative. *China Leadership Monitor*, 47.
734. **Swaine, M.D. (2014).** Chinese views and commentary on periphery diplomacy. *China Leadership Monitor*, 44. Retrieved from <https://www.hoover.org/publications/china-leadership-monitor/chinaleadership-monitor-summer-2014>.
735. **Swaine, M.D. (2014).** Chinese views and commentary on periphery diplomacy. *China Leadership Monitor*, 44. Retrieved from <https://www.hoover.org/publications/china-leadership-monitor/chinaleadership-monitor-summer-2014>.
736. **Sylvan D. and Majeski S. (2009),** *US Foreign Policy in Perspective: Clients, Enemies and Empire*, London: Routledge.
737. **Takayama A. (1972),** *International Trade*, Holt, Rinehart and Winston, Inc.
738. **Tan, R., and H. Li (2018).** “Internationalisation of Think Tanks: Progress and Challenges in China.” *China: An International Journal* 16 (2): 51–66.
739. **Tarde, Gabriel (1902),** *La Psychologie économique*, Alcan, Paris.
740. **Tay, L., & Diener, E. (2011),** Needs and subjective well-being around the world. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(2), 354-356.
741. **Teoh, S. (2016).** Malacca harbour plan raises questions about China's strategic aims, November 14. *The Straits Times*. Retrieved [//www.straitstimes.com/asia/se-asia/malacca-harbourplan-raises-questions-about-chinas-strategic-aims](http://www.straitstimes.com/asia/se-asia/malacca-harbourplan-raises-questions-about-chinas-strategic-aims).
742. **Teoh, S. (2016).** Malacca harbour plan raises questions about China's strategic aims, November 14. *The Straits Times*. Retrieved [//www.straitstimes.com/asia/se-asia/malacca-harbourplan-raises-questions-about-chinas-strategic-aims](http://www.straitstimes.com/asia/se-asia/malacca-harbourplan-raises-questions-about-chinas-strategic-aims).
743. **Thaler R., Sunstein C. (2009),** *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth and Happiness*, Penguin.
744. **Thaler Richard (June 14, 2016),** *Misbehaving: The Making of Behavioral Economics*, W. W. Norton & Company; 1 edition.
745. **Tham, S.Y. (2018).** Chinese investment in Malaysia: Five years into the BRI, February 27. ISEAS - Yusof Ishak Institute. Retrieved from https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2018_11@50.pdf.

746. **Tham, S.Y. (2018).** Chinese investment in Malaysia: Five years into the BRI, February 27. ISEAS - Yusof Ishak Institute. Retrieved from https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2018_11@50.pdf.
747. **The Economist. (2017).** What is the one-China policy?, March 14. Retrieved from <https://www.economist.com/blogs/economistexplains/2017/03/economist-explains-8>
748. The Economist. (2017). What is the one-China policy?, March 14. Retrieved from <https://www.economist.com/blogs/economistexplains/2017/03/economist-explains-8>
749. **The Guardian (7/12/2018),**
<https://www.theguardian.com/news/2018/dec/07/china-plan-for-global-media-dominance-propaganda-xi-jinping>
750. The Guardian (7/12/2018),
<https://www.theguardian.com/news/2018/dec/07/china-plan-for-global-media-dominance-propaganda-xi-jinping>
751. **The New York Times (1956),** “US Magazine Appears in Moscow”, July 24.
752. **The New York Times (1965),** “U.S. Books Leading in Translations”, May 28.
753. **The Reporter (1966),** “Cultural Exchanges As the Soviets Use it”, April 7, σσ. 20-25.
754. The Role of International Information Service in Conduct of Foreign Relations: Statement of Assistant Secretary Benton before the House Foreign Affairs Committee, released to the press, October 16th, Department of State Bulletin, 13, 21.10.1945.
755. **The Straits Times. (2017).** Institutions of higher learning in China compete to recruit Malaysian students, August 24. Retrieved from <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/institutions-of-higherlearning-in-china-compete-to-recruit-malaysian-students>.
756. The Straits Times. (2017). Institutions of higher learning in China compete to recruit Malaysian students, August 24. Retrieved from <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/institutions-of-higherlearning-in-china-compete-to-recruit-malaysian-students>.
757. **Thepaut Y., Pouvoir (2002),** Information, Economie, Economica, Paris.
758. **Thomson, Charles A. H. (1948),** *Overseas Information Service of The United States Government*, Brookings Institution, Washington D.C.
759. **Thorp, William L. (16.4.1947),** στο Economic Club of New York: “Our Domestic Economy and Foreign Affairs”, Hotel Astor, NYC.

760. **Thussu, D. K., H. de Burgh, & A. Shi. (2017).** China's Media Go Global. New York: Routledge.
761. **Thussu, D. K., H. de Burgh, & A. Shi. (2017).** China's Media Go Global. New York: Routledge.
762. **Tiezzi, S. (2015).** 3 goals of China's military diplomacy, January 30. The Diplomat. Retrieved from: <https://thediplomat.com/2015/01/3-goals-of-chinas-military-diplomacy/>.
763. **Tiezzi, S. (2015).** 3 goals of China's military diplomacy, January 30. The Diplomat. Retrieved from: <https://thediplomat.com/2015/01/3-goals-of-chinas-military-diplomacy/>.
764. **Townshend, A. (2016).** Duterte deal with China over Scarborough Shoal exposes US failure, October 31. CNN. Retrieved from: <https://www.cnn.com/2016/10/31/opinions/philippines-china-us-scarborough-shoal-south-china-sea/index.html>
765. **Townshend, A. (2016).** Duterte deal with China over Scarborough Shoal exposes US failure, October 31. CNN. Retrieved from: <https://www.cnn.com/2016/10/31/opinions/philippines-china-us-scarborough-shoal-south-china-sea/index.html>
766. **Tuch, H. (1990),** Communicating with the World. U. S. Public Diplomacy Overseas. New York: Palgrave Macmillan.
767. **Turner J. C. (1991),** Social Influence, Open University Press, Milton Keynes.
768. **Tyszka R. (2001),** Perception of Economic Phenomena: Personal Experience versus Mass Communication, in C. Roland-Levy, E. Kirchler, E. Penz. C. Gray (eds.) Everyday perceptions of the Economy, WUV-Univ.-Verl, Wien, 171-181.
769. U.S. Congress. House. Committee on Appropriations. Special Subcommittee on Foreign Aid Appropriations. *Foreign Aid Appropriation Bill for 1950*. Hearings, 81st Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1949. 1081 p.
770. U.S. Congress. House. Committee on Appropriations. Special Subcommittee on Foreign Aid Appropriations. *Foreign Aid Appropriations for 1951*. Hearings, 81st Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1950. 684 p.
771. U.S. Congress. House. Committee on Appropriations. Special Subcommittee on Economic Cooperation Administration. *Mutual Security Program Appropriations for 1952*. Hearing, 82d Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1951. 803 p.
772. U.S. Congress. House. Committee on Appropriations. *Foreign Aid Appropriation Bill*, 1949. Report on H.R. 6801. 80th Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1948. 11 p.

773. U.S. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. *Extension of European Recovery Program*. Hearings, 81st Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1949. 891 p.
774. U.S. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. *The Mutual Security Program*. Hearings, 82d Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1951. 1600 p.
775. U.S. Congress. House. Committee on International Relations. Subcommittee on International Operations. *The Marshall Plan Resolution*. Hearing and markup, 95th Congress, 1st session. May 11, 1977. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1977. 59 p.
776. U.S. Congress. House. Committee on International Relations. *Foreign Economic Assistance Programs. Part I: Foreign Assistance Act of 1948*. Historical series. Volume III. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1976. 373 p.
777. U.S. Congress. House. Committee on International Relations. *Foreign Economic Assistance Programs. Part II: Extension of the European Recovery Program*. Historical series. Vol. IV. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1976. 664 p.
778. U.S. Congress. House. Select Committee on Foreign Aid. *Final Report on Foreign Aid*. 80th Congress, 2d session. May 1, 1948. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1948. 883 p.
779. U.S. Congress. Joint Committee on Foreign Economic Cooperation. *An Analysis of the ECA Program*. 81st Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1950. 26 p.
780. U.S. Congress. Joint Committee on Foreign Economic Cooperation. *ECA and Strategic Materials*. Report, 81st Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1949. 56 p.
781. U.S. Congress. Joint Committee on Foreign Economic Cooperation. *Knowledge of the Marshall Plan in Europe: France*. Report, 81st Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1949. 17 p.
782. U.S. Congress. Joint Committee on Foreign Economic Cooperation. *Report on Progress of the Economic Cooperation Administration*. 81st Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1949. 152 p.
783. U.S. Congress. Joint Committee on Foreign Economic Cooperation. *Shipping Problems in the ECA Program*. Report, 81st Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1949. 24 p.
784. U.S. Congress. Joint Committee on Foreign Economic Cooperation. *The Proposed European Payments Union*. 81st Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1950. 11 p.
785. U.S. Congress. Senate. Committee on Appropriations. Investigations Division. *Foreign-Aid Program in Europe*. Report, 83rd Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1953. 92 p.
786. U.S. Congress. Senate. Committee on Appropriations. Special Subcommittee on Foreign Economic Cooperation. *Conditions in Europe in the Spring of 1951*. Staff report, 82d Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1951. 7 p.
787. U.S. Congress. Senate. Committee on Appropriations. Special Subcommittee on Foreign Economic Cooperation. *Strategic Materials Program of the Economic*

- Cooperation Administration*. Report, 82d Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1952. 21 p.
788. U.S. Congress. Senate. Committee on Appropriations. *Foreign Aid Appropriation Act, 1949*. Report on H.R. 6801. 80th Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1948. Report no. 1626. 17 p.
789. U.S. Congress. Senate. Committee on Appropriations. *Foreign Aid Appropriation Act, 1950*. Report on H.R. 4830. 81st Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1949. Report no. 812. 14 p.
790. U.S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations and Committee on Armed Services. *Mutual Security Act of 1951*. Hearings, 82d Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1951. 801 p.
791. U.S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. Senator Tom Connally. *Report on Western Europe*. 82d Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1952. 31 p.
792. U.S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. Subcommittee on United States Foreign Aid to Europe. *United States Foreign-Aid Programs in Europe*. Hearings, 82d Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1951. 298 p.
793. U.S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. Subcommittee on United States Foreign Aid to Europe. *United States Foreign Aid Programs in Europe*. Report, 82d Congress, 1st session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1951. 46 p.
- U.S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *European Recovery Program*. Hearings, 80th Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1948. 1466 p.
794. U.S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *European Recovery Program*. Report on S. 2202. 80th Congress, 2d session. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1948. Report no. 935. 69 p.
795. U.S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *Foreign Economic Assistance*, 1950. Report on S. 3304. 81st Congress, 2d session. Washington, G.P.O., 1950. 45 p.
796. **Urio, P. (2018)**. China Reclaims World Power Status: Putting an End to the World America Made. Routledge.
797. **Urio, P. (2018)**. China Reclaims World Power Status: Putting an End to the World America Made. Routledge.
798. US Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. European Recovery Program: Report on S. 2202: A Bill to Promote the General Welfare, National Interest, and Foreign Policy of the United States Through Necessary Economic and Financial Assistance to Foreign Countries Which Undertake to Cooperate with Each Other in the Establishment and Maintenance of Economic Conditions Essential to a Peaceful and Prosperous World. 80th Cong., 2d sess., 1948. S.R. 935
799. US Department of State, Bureau of Educational and Cultural Affairs, <https://eca.state.gov/fulbright>

800. **USIA Office of Research (1966)**, “Soviet Propaganda About the U.S. Space Program”, Report M-142-66, March 23.
801. **van Ham, P. (2010)**. Social Power in International Politics. Abingdon: Routledge.
802. **Vangeli, A. (2019)**. “Diffusion of Ideas in the Era of the Belt and Road: Insights from China-CEE Think Tanks Cooperation.” Asia Europe Journal 17: 421–436.
803. **Verges P. (1998)**, Représentations sociales en Psychologie Economique, στο C. Roland-Levy, Ph. Adair, eds. Psychologie Econimique, Theories et Applications, Economica, Paris.
804. **Viray, P. L. (2016)**. China backs Duterte’s drug war, September 30. PhilStar Global. Retrieved from <https://www.philstar.com/headlines/2016/09/30/1629007/china-backs-dutertes-drug-war>.
805. **Viray, P. L. (2016)**. China backs Duterte’s drug war, September 30. PhilStar Global. Retrieved from <https://www.philstar.com/headlines/2016/09/30/1629007/china-backs-dutertes-drug-war>.
806. **Vuving, A. L. (2009, September 3)**. How Soft Power Works. Soft Power and Smart Power, Toronto.
807. **Vuving, A. L. (2009, September 3)**. How Soft Power Works. Soft Power and Smart Power, Toronto.
808. **Wahba, M. A., & Bridwell, L. G. (1976)**, Maslow reconsidered: A review of research on the need hierarchy theory. Organizational behavior and human performance, 15(2), 212-240.
809. **Walker, C., & J. Ludwig. (2017)**. Sharp power: Rising authoritarian influence. Washington, D.C.: International Forum for Democratic Studies. Retrieved from <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence-FullReport.pdf>.
810. **Walker, C., & J. Ludwig. (2017)**. Sharp power: Rising authoritarian influence. Washington, D.C.: International Forum for Democratic Studies. Retrieved from <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence-FullReport.pdf>.

811. **Wallis, J. (2017).** Crowded and complex: The changing geopolitics of the South Pacific. Barton, Australia: Australian Strategic Policy Institute. Retrieved from <https://www.aspi.org.au/report/crowdedand-complex-changing-geopolitics-south-pacific>.
812. **Wallis, J. (2017).** Crowded and complex: The changing geopolitics of the South Pacific. Barton, Australia: Australian Strategic Policy Institute. Retrieved from <https://www.aspi.org.au/report/crowdedand-complex-changing-geopolitics-south-pacific>.
813. **Wang, H. (2016).** A deeper look at China's "going out" policy, March 8. Centre for International Governance Innovation. Retrieved from <https://www.cigionline.org/publications/deeperlook-chinas-going-out-policy>.
814. **Wang, H. (2016).** A deeper look at China's "going out" policy, March 8. Centre for International Governance Innovation. Retrieved from <https://www.cigionline.org/publications/deeperlook-chinas-going-out-policy>.
815. **Wang, Hongying, and Xue Ying Hu (2017).** "The New Great Leap Forward. Think Tanks with Chinese Characteristics." CIGI Papers, No.142 – September. Accessed July 17, 2020. <https://www.cigionline.org/sites/default/files/documents/Paper%20No.142.pdf>.
816. **Wang, J. (2006, Ιούλιος),** Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited. *Public Relations Review*, 32(2), 91–96.
817. **Wang, J. (2011).** Soft power in China: Public diplomacy through communication. New York: Palgrave Macmillan.
818. **Wang, J. (2011).** Soft power in China: Public diplomacy through communication. New York: Palgrave Macmillan.
819. **Wang, J. (2016).** "International Think-Tank Network and Collaborative Innovation Platform for Silk Road Economic Belt (in Chinese)." *CASS* 30 (1): 46–56.
820. **Warneryd, K.-E. (1988),** Economic Psychology as a Field of Study, in W.-P. Van Raaij, G.M.Van Veldhoven, K.-E. Warneryd, *Handbook of Economic Psychology* 1, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Boston, London.
821. ***Washington Post* (1976),** "30 Years of Exchanging Fulbright Scholars", November 23.
822. **Weaver, R. K. (1989).** "The Changing World of Think Tanks." *PS: Political Science and Politics* 22 (3): 563–578.

823. **Webb, D. (2015).** China's South Pacific expansion and the changing regional order: A cause for concern to the regional status quo. Canberra, Australia: Center for Defence and Strategic Studies, Australian Defence College.
824. **Webb, D. (2015).** China's South Pacific expansion and the changing regional order: A cause for concern to the regional status quo. Canberra, Australia: Center for Defence and Strategic Studies, Australian Defence College.
825. **Wei, L. (2010).** "Track II Process Informal Talking Networking and Socialization: A Case Study of the Network of East Asian Think Tanks." *Shijie Jingji yu Zhengzhi (World Economics and Politics)* 2: 19–34.
826. **Wexler, Imanuel (1983),** *The Marshall Plan Revisited: the European Recovery Program in Economic Perspective*, Westport, Greenwood Press, p. 327.
827. **White Brian (2005),** "Diplomacy" στο Baylis John and Smith Steve (επιμ.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford, New York, Oxford University Press.
828. **Wiarda, H. J. (2010).** *Think Tanks and Foreign Policy: The Foreign Policy Research Institute and Presidential Politics*. Plymouth: Lexington Books.
829. **William C. Foster (25.8.1950),** OF 426-L (1950), Box 1282, HSTL
830. William Safire, "The Biggest Vote," *New York Times*, May 18, 2000, <http://www.nytimes.com/2000/05/18/opinion/essay-the-biggestvote.html>
831. **Williamson O. (1993),** *Opportunism and its critics*, in *Managerial and Decision Economics*, vol. 14, 97-107.
832. **Winkler Allan (1978),** *The Politics of Propaganda: The Office of Wartime Information, 1942-1945*, New Haven, CT, Yale University Press.
833. **Winkler, Allan M. (1978),** *Politics of Propaganda: The Office of War Information, 1942-1945*, New Haven: Yale University Press.
834. **Wiseman, G. (2010),** 'Polylateralism' and New Modes of Global Dialogue. Centre for the Study of Diplomacy.
835. **Woolcock, Stephen (2011a),** "E.U. Economic Diplomacy: The Factors Shaping Common Action", *The Hague Journal of Diplomacy*, Vol. 6, No. 1-2, pp. 83-99.
836. **Wrightsman I.S. (1966),** *Personality and attitudinal correlates of trusting and trustworthy behaviors in two-person game*, *Journal of Personality and Social Psychology*, 4, 328-332.
837. **Wulff, D. M., & Maslow, A. H. (1965),** Religions, values, and peak-experiences. *The Journal of Higher Education*, 36(4), 235.

838. **Wuthnow, J., and D. Chen. (2020).** “China’s New Type of Private Think Tanks: Is ‘New’ Better?” Chinese Journal of Political Science. doi:10.1007/s11366-020-09675-7.
839. **Xiang, J. & W. H. Huang (2015).** What determines China's allocation of Confucius Institute: Educational, political, or economic interest?. Paper presented at the “American Association of Chinese Studies 57th Annual Conference” in Houston, Texas, October 9-11.
840. **Xiang, J. & W. H. Huang (2015).** What determines China's allocation of Confucius Institute: Educational, political, or economic interest?. Paper presented at the “American Association of Chinese Studies 57th Annual Conference” in Houston, Texas, October 9-11.
841. **Xin, J., & Matheson, D. (2018).** One Belt, Competing Metaphors: The Struggle over Strategic Narrative in English-language News Media. International Journal of Communication, 12(0), Article 0. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/8580>
842. **Xin, J., & Matheson, D. (2018).** One Belt, Competing Metaphors: The Struggle over Strategic Narrative in English-language News Media. International Journal of Communication, 12(0), Article 0. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/8580>
843. **Xin, X. (2009).** Xinhua News Agency in Africa. Journal of African Media Studies, 1(3), 363-377.
844. **Xin, X. (2009).** Xinhua News Agency in Africa. Journal of African Media Studies, 1(3), 363-377.
845. **Xinhua. (2009).** Chinese vice president meets Fiji leaders on cooperative partnership, February 9. Retrieved from http://www.gov.cn/english/2009-02/09/content_1225635.htm.
846. **Xinhua. (2009).** Chinese vice president meets Fiji leaders on cooperative partnership, February 9. Retrieved from http://www.gov.cn/english/2009-02/09/content_1225635.htm.
847. **Xinhua. (2014b).** Xi eyes more enabling int'l environment for China's peaceful development, November 30. Retrieved from http://english.cri.cn/12394/2014/11/30/189s854461_1.htm

848. **Xinhua. (2014b).** Xi eyes more enabling int'l environment for China's peaceful development, November 30. Retrieved from http://english.cri.cn/12394/2014/11/30/189s854461_1.htm
849. **Xinhua. (2015).** Xi Jinping: Further develop a new situation in military diplomacy, January 29. Retrieved from http://www.xinhuanet.com/2015-01/29/c_1114183775.htm.
850. **Xinhua. (2015).** Xi Jinping: Further develop a new situation in military diplomacy, January 29. Retrieved from http://www.xinhuanet.com/2015-01/29/c_1114183775.htm.
851. **Xinhua. (2017a).** China's FDI inflow rises 4.1 pct in 2016, January 13. Retrieved from http://www.xinhuanet.com/english/2017-01/13/c_135980877.htm.
852. **Xinhua. (2017a).** China's FDI inflow rises 4.1 pct in 2016, January 13. Retrieved from http://www.xinhuanet.com/english/2017-01/13/c_135980877.htm.
853. **Xinhua. (2017b).** Chinese brand “going out” registration for American Studies, July 11. Retrieved from <http://silkroad.news.cn/news/invest/39208.shtml>.
854. **Xinhua. (2017b).** Chinese brand “going out” registration for American Studies, July 11. Retrieved from <http://silkroad.news.cn/news/invest/39208.shtml>.
855. **Xue, L., X. Zhu, and W. Han (2018).** “Embracing Scientific Decision Making: the Rise of Think Tank Policies in China.” *Pacific Affairs* 91 (1): 49–71.
856. **Yakop, Mina and Bergeijk, Peter A.G. van, (August 2009),** The Weight of Economic and Commercial Diplomacy, Working Paper No. 478, The Hague: Institute of Social Studies.
857. **Yan, X. (2014).** From keeping a low profile to striving for achievement. *The Chinese Journal of International Politics*, 7(2), 153-184.
858. **Yan, X. (2014).** From keeping a low profile to striving for achievement. *The Chinese Journal of International Politics*, 7(2), 153-184.
859. **Yang, J. (2011).** The Pacific islands in China's grand strategy: Small states, big games. Berlin, Germany: Springer.
860. **Yang, J. (2011).** The Pacific islands in China's grand strategy: Small states, big games. Berlin, Germany: Springer.
861. **Yang, R. (2007).** China's soft power projection. *International Higher Education*, 46, 24-25.
862. **Yang, R. (2007).** China's soft power projection. *International Higher Education*, 46, 24-25.

863. **Yang, V. (2015).** How Chinese media is going global, August 10. World Economic Forum. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2015/08/how-chinese-media-is-going-global/>.
864. **Yang, V. (2015).** How Chinese media is going global, August 10. World Economic Forum. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2015/08/how-chinese-media-is-going-global/>.
865. **Yu, J. (2013).** The Blue Book of Think Tank. China Think Tank Development Report. Beijing: Hongqi Chubanshe.
866. **Yuan, Z., J. Guo, & H. Zhu. (2016).** Confucius Institutes and the limitations of China's global cultural network. *China Information*, 30(3), 334-356.
867. **Yuan, Z., J. Guo, & H. Zhu. (2016).** Confucius Institutes and the limitations of China's global cultural network. *China Information*, 30(3), 334-356.
868. **Ying Fan,** "Branding the nation: What is being branded?" *Journal of Vacation Marketing* 12(2006): 7, doi:10.1177/1356766706056633.
869. **Yusuf, S. and Stiglitz, J. E. (2001).** "Development issues: settled and open", in Meier, G. M. and Stiglitz, J. E. (eds.), *Frontiers of Development Economics*, Oxford: Oxford University Press.
870. **Zaharna, R.S. (2008)** Mapping out a spectrum of public diplomacy initiatives. In N. Snow & P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (86-100). New York: Routledge.
871. **Zaharna, R.S. (2008)** Mapping out a spectrum of public diplomacy initiatives. In N. Snow & P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (86-100). New York: Routledge.
872. **Zapala S. (2001),** Social Representations of Economics across Cultures, in C. Roland-Levy, E. Kirchler, E. Penz. C. Gray (eds.) *Everyday perceptions of the Economy*, WUV-Univ.-Verl, Wien, 183-203.
873. **Zarate, Juan (2009),** "Harnessing the Financial Furies: Smart Financial Power and National Security", *The Washington Quarterly*, Vol. 32, No. 4, pp. 43-59.
874. **Zawacki, B. (2017).** America's biggest southeast Asian ally is drifting toward China, September 29. *Foreign Policy*. Retrieved from foreignpolicy.com/2017/09/29/its-on-trump-to-stopbangkoks-drift-to-beijing/
875. **Zawacki, B. (2017).** America's biggest southeast Asian ally is drifting toward China, September 29. *Foreign Policy*. Retrieved from foreignpolicy.com/2017/09/29/its-on-trump-to-stopbangkoks-drift-to-beijing/

876. **Zeng, A. (2015).** China-Africa governance exchanges and experiences. China Institute of International Studies. Retrieved from http://www.ciis.org.cn/english/2015-12/03/content_8424552.htm.
877. **Zeng, A. (2015).** China-Africa governance exchanges and experiences. China Institute of International Studies. Retrieved from http://www.ciis.org.cn/english/2015-12/03/content_8424552.htm.
878. **Zhang, D. (2017).** Why cooperate with others? Demystifying China's trilateral aid cooperation. *The Pacific Review*, 30(5), 750-768.
879. **Zhang, D. (2017).** Why cooperate with others? Demystifying China's trilateral aid cooperation. *The Pacific Review*, 30(5), 750-768.
880. **Zhang, D., & S. Lawson. (2017).** China in Pacific Regional Politics. *The Round Table*, 106(2), 197-206.
881. **Zhang, D., & S. Lawson. (2017).** China in Pacific Regional Politics. *The Round Table*, 106(2), 197-206.
882. **Zhang, D., S. Hogg, & S. Gessler. (2017).** Pacific island countries, China and sustainable development goals part 3: Chinese scholarships in the Pacific. In *In Brief* 39. Acton, Australia: Department of Pacific Affairs at Australia National University.
883. **Zhang, D., S. Hogg, & S. Gessler. (2017).** Pacific island countries, China and sustainable development goals part 3: Chinese scholarships in the Pacific. In *In Brief* 39. Acton, Australia: Department of Pacific Affairs at Australia National University.
884. **Zhang, J. (2008).** Making sense of the changes in China's public diplomacy: Direction of information flow and messages. *Place Branding and Public Diplomacy*, 4(4), 303-316.
885. **Zhang, J. (2008).** Making sense of the changes in China's public diplomacy: Direction of information flow and messages. *Place Branding and Public Diplomacy*, 4(4), 303-316.
886. **Zhao, K. (2015).** "The Motivation Behind China's Public Diplomacy." *The Chinese Journal of International Politics* 8 (2): 167–196.
887. **Zhao, K. (2017).** China's public diplomacy for international public goods. *Politics & Policy*, 45(5), 706-732.
888. **Zhao, K. (2017).** China's public diplomacy for international public goods. *Politics & Policy*, 45(5), 706-732.
889. **Zhao, Q. (2012).** "Moving Between the 'Inner Circle' and the 'Outer Circle': The Limited Impact of Think Tanks on Policy Making in China." In *China's Foreign*

- Policy: Who Makes It and How Is It Made?, edited by G. Rozman, 125–149. New York: Palgrave MacMillan.
890. **Zhao, Q. (2012).** How China communicates: Public diplomacy in a global age. Beijing, China: Foreign Languages Press.
 891. **Zhao, Q. (2012).** How China communicates: Public diplomacy in a global age. Beijing, China: Foreign Languages Press.
 892. **Zhu, X. (2009).** “The Influence of Think Tanks in the Chinese Policy Process: Different Ways and Mechanisms.” *Asian Survey* 49 (2): 333–357.
 893. **Zhu, X. (2011).** “Government Advisors or Public Advocates? Roles of Think Tanks in China from the Perspective of Regional Variations.” *The China Quarterly* 207 (September): 668–686. doi:10.1017/S0305741011000701.
 894. **Zhu, X. (2013).** The Rise of Think Tanks in China. New York: Routledge.
 895. **Zhu, X. (2018).** The Politics of Expertise in China. Abingdon: Routledge.
 896. **Zhu, X., and L. Xue (2007).** “Think Tanks in Transitional China.” *Public Policy and Administration* 27 (5): 452–464.
 897. **Zimmermann, E. (2016).** Think Tanks and Non-traditional Security: Governance Entrepreneurs in Asia. New York: Palgrave MacMillan
 898. **Zoumboulakis Michel (2014),** The Varieties of Economic Rationality. From Adam Smith to Contemporary Behavioural and Evolutionary Economics, Routledge.
 899. https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/zyjh_665391/202011/t20201119_678934.html
 900. https://english.www.gov.cn/policies/policywatch/202009/26/content_WS5f6e766ec6d0f7257693cae6.html
 901. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/management/eclectic-paradigm/>)
 902. <https://www.fortunegreece.com/article/nation-branding-to-klidi-gia-tin-epanatopothetisi-tis-elladas-ston-pagkosmio-charti>, 11/07/2016.
 903. “Chapter 4: Nation Branding: Country Specific Evaluation, ”The Institute of Cultural Diplomacy, Cultural Diplomacy Outlook Report, 2011, accessed May 10, 2013, http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/content/pdf/Cultural_Diplomacy_Outlook_Report_2011_-_04-01.pdf.
 904. https://en.wikipedia.org/wiki/Wally_Olins
 905. <https://link.springer.com/article/10.1057/bm.2014.19>).
 906. https://en.wikipedia.org/wiki/John_Harry_Dunning

907. <https://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1030&context=exchange>
908. Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with a Greek state official. 20 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.
909. Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with a diplomat from the Greek Ministry of Foreign Affairs. 24 November 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf .
910. Boosting Greek exports to China a priority, agriculture ministers say in Athens. Athens Macedonian News Agency. 5 July 2023. <https://www.amna.gr/en/article/743766/Boosting-Greek-exports-to-China-a-priority-agriculture-ministers-say-in-Athens>
911. Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with an official from the Greek Ministry of Environment and Energy, 8 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.
912. S. Michalolopoulos. Greek PM visits Beijing amid fragile EU-China balances. Euractiv. 2 November 2023. <https://www.euractiv.com/section/politics/news/greek-pm-visits-beijing-amid-fragile-eu-china-balances/>.
913. Source: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4735
914. F. Ghiretti, J. Gunter, G. Sebastian, M. Gökten, O. Pindyuk, Z. Zavorská, and P. Tonchev. Chinese Investments in European Maritime Infrastructure. European Parliament. September 2023. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747278/IPOL_STU%282023%29747278_EN.pdf
915. F. Ghiretti, J. Gunter, G. Sebastian, M. Gökten, O. Pindyuk, Z. Zavorská, and P. Tonchev. Chinese Investments in European Maritime Infrastructure. European Parliament. September 2023. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747278/IPOL_STU%282023%29747278_EN.pdf
916. P. Tonchev. The Chinese Golden Visa Rush in Greece. CHOICE. 26 August 2021. <https://chinaobservers.eu/the-chinese-golden-visa-rush-in-greece/>
917. Huawei. European Leaders Call for an Open Talent Ecosystem and Deeper Intergenerational Knowledge Exchange. 13 December 2022. <https://www.huawei.com/en/news/2022/12/european-talent-summit?s=03>
918. Interview with a government official. 20 December 2023.

919. European Commission. Third Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union, Brussels, COM (2023) 590 final. 19 October 2023. p. 9. Sweden adopted its FDI screening act in December 2023, and so did Bulgaria in March 2024.
920. Source: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0452>
921. D. Fotopoulos. The Greek Law on Strategic Investments in Light of the FDI Screening Regulation: Will the Greek Investment Regime's Openness Endure?. Hellenic Association of Political Scientists. 29 June 2022. <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hapscpbs/article/view/30991>
922. Παλάμεν Τόντσεφ, Interview with an official from the Greek Ministry of Development. 8 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.
923. P. Tonchev. Chinese Influence in Greece', Center for European Policy Analysis. 24 August 2022. <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-greece/>
924. Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' statement after his meeting with the Prime Minister of Japan Fumio Kishida. 30 January 2023. <https://www.primeminister.gr/en/2023/01/30/31176>
925. T. Kokkinidis. Greece and India Aim to Strengthen Ties in Modi's Visit to Athens. Greek Reporter. 25 August 2023. <https://greekreporter.com/2023/08/25/greece-india-strengthen-relations-modi-visit/>
926. R. H Laskar. India, Greece agree to bolster ties as Modi meets Greek counterpart Mitsotakis. Hindustan Times. 21 February 2024. <https://www.hindustantimes.com/india-news/india-greece-agree-to-bolster-ties-as-modi-meets-greek-counterpart-mitsotakis-101708511228797.html>
927. Greece and South Korea Sign MoU in 4th Meeting of Joint Interministerial Committee on Economic Cooperation. Athens Macedonian News Agency. 14 December 2023. <https://www.amna.gr/en/article/783647/Greece>.
928. H. Dempsey, A. Hancock. EU asks metals producers to explore making chip inputs after China export curbs. Financial Times. 14 July 2023. <https://www.ft.com/content/b08c11fe-8b09-4819-b8be-02e63b0bf2df>.

929. Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with an official from the Greek Ministry of Environment and Energy. 8 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.
930. Πλάμεν Τόντσεφ, Interview with a state official. 1 December 2023, https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf.
931. https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/etnc-2024_national-perspectives-on-europes-de-risking-from-china.pdf

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Νικόλαος Κυριαζής

Ομότιμος καθηγητής Οικονομικής Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκών Πολιτικών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Βασίλειος Ζερβός

Αναπληρωτής Καθηγητής στο γνωστικό αντικείμενο «Εφαρμοσμένη Μικροοικονομική στην Άμυνα και την Ασφάλεια», Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Πασχάλης Αρβανιτίδης

Αναπληρωτής καθηγητής Οικονομικής Ανάλυσης των Θεσμών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ευάνθης Χατζηβασιλείου

Καθηγητής Ιστορίας Μεταπολεμικού κόσμου, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, ΕΚΠΑ

Ανδρέας Στεργίου

Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκών Θεσμών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Παναγιώτης Λιαργκόβας

Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και Πρόεδρος του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών.

Ιωάννης Κωνσταντόπουλος

Επίκουρος καθηγητής Διεθνών Σχέσεων-Οικονομικής Διπλωματίας, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Σχολή Οικονομίας, Επιχειρηματικών και Διεθνών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Ευχαριστίες

Είμαι ευγνώμων στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Νίκο Κυριαζή, ο οποίος μου έδωσε την ευκαιρία να ολοκληρώσω το διδακτορικό μου, σε μάλλον παρωχημένη ηλικία. Οι συμβουλές του και η σοφή του καθοδήγηση, πρόσθεσαν ακόμη περισσότερη αξία στην ήδη τεράστια εκτίμηση και στον ανυπόκριτο σεβασμό που τρέφω προς το πρόσωπό του.

Οι κυρίες Cynthia R. Harvey και Ευγενία Διατσίκου από το Τμήμα Δημόσιας Διπλωματίας της Πρεσβείας των ΗΠΑ στην Αθήνα διευκόλυναν τα μέγιστα τις επαφές μου με βιβλιοθήκες και αρχεία στις Ηνωμένες Πολιτείες και τους είμαι ευγνώμων γι' αυτό.

Ευγνώμων είμαι επίσης στον κύριο Πλάμεν Τόντσεφ, επικεφαλής του Τμήματος Ασιατικών Σπουδών στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ). Ο κύριος Τόντσεφ είναι επίσης ιδρυτικό μέλος του European Think-tank Network on China (ETNC) και μέλος της επιστημονικής επιτροπής EU Chapter of the *Council for Security Cooperation in the Asia Pacific* (EU CSCAP). Χωρίς τις γνώσεις του και τις πολύτιμες συμβουλές του, η Κίνα θα εξακολουθούσε να είναι terra incognita για μένα.

Ανεκτίμητη ήταν και η βοήθεια της κυρίας Stacy L. Ingber, Αναπληρώτριας Διευθύντριας Προγραμματισμού και Επιχειρήσεων στο USC Center on Public Diplomacy (CPD) του University of Southern California. Η κυρία Ingber μου παρέσχε ανεμπόδιστη πρόσβαση στις ψηφιακές βιβλιοθήκες του Κέντρου, όπως και στις δράσεις του, παρελθούσες και τρέχουσες.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω και στην κυρία Ελένη Ρωσσίδα, η οποία διευκόλυνε στον υπερθετικό βαθμό την πρόσβασή μου στο αρχείο του πατρός της, Eugene Ρωσσίδα, σε ό,τι αφορά το Σχέδιο Μάρσαλ.

Ο Αντιπλοίαρχος ΛΣ Παστός Παναγιώτης, Χειριστής Ελικοπτέρων ΛΣ-ΕΛ.ΑΚΤ., κάτοχος Τίτλου Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις κ Στρατηγικές Σπουδές του Παντείου Πανεπιστημίου και απόφοιτος στο πρόγραμμα Applied Security Studies, ήταν ο συνδετικός μου κρίκος με το George C. Marshall Center και τον ευχαριστώ θερμότατα για τη βοήθειά του, εν μέσω αντίξοων πτήσεων πάνω από το Αιγαίο.

Last but definitely not least, είμαι ευγνώμων στη σύζυγό μου, κυρία Δήμητρα Μαζαράκη-Ρωσσίδα. Στάθηκε δίπλα μου ακόμη και στις στιγμές εκείνες που ήμουν έτοιμος να πετάξω λευκή πετσέτα στο ρινγκ -και δεν ήταν λίγες οι φορές αυτές. Με ενθάρρυνε και με στήριζε με μοναδική αφοσίωση και αγάπη, που μόνον αυτή μπορεί να δείξει. Της αφιερώνω την διατριβή αυτήν, ως ελάχιστη ανταπόδοση για τις ώρες που διάβαζε τα κεφάλαια της διατριβής και εντόπιζε "παρασπονδίες" που ούτε μου ήταν δυνατό να τις φανταστώ, όπως και για την αγάπη και την υπομονή με την οποία χειρίστηκε τα νεύρα μου, κάθε φορά που τα έβρισκα δύσκολα. Ηράκλειος άθλος....